

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05918

DI KROM FUN DI FIR VINTN

Iosef Okrutny

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יאל אַקראַטני

די קראַם
פּוֹן די פֿיר ווינטן

פאַרלאַג סביבה
בוּענאַס אַירעס

יוסף אַקרוטני: / „די קראָם פון די פיר ווינטן“ / און
אַנדערע נאָוועלן / פאַרלאַג סביבה, בוענאָס-אירעס
יאָר טויזנט נַיַן הונדערט פיר און זיבעציק

שער-בלאַט און וויניעטע (זייט 147)
ב ע ר נ אַ ר ד ס מ ע נ ע ר

J. OKRUTNY

**DESPENSA DE LOS
CUATRO VIENTOS**

NOVELA

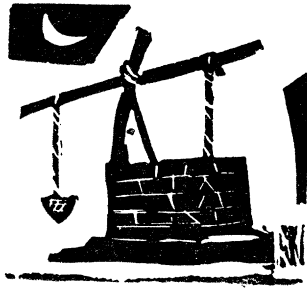
Copyright by
J. OKRUTNY
Buenos Aires 1974

Impreso en Argentina
Printed in Argentina

דאס בוך איז ארויסגעגעבן מיט דער מיטהילף פון
נה און סאניע קאזאָוויטש (בוענאָס-אנירעס) אין
אָנדענק פון זייער יונג - פארשניטענעם זון
רחמיאל ע"ה צו זיין ערשטן יאָרצייט, דעם
6טן פעברואַר 1974.

011 21 7811858582 10 11 0

אויף צומארגנס

בין איך פראדל?

א

. . . בין איך עס אין אמתן די אייגענע פראדל? שרעקלעך איז ס'גאנצע דערמאנען זיך. אן אימה דאס זעען דעם אַ אַרומגעפליקטן, גע- שרומפענעם אַרום! אַודאי איז גלעכער אַז מע קוקט נישט אין שפיגל אַרין; בעסער נישט צו וויסן ווי מ'זעט אויס. דאָס שפירן זיך איז גענוג. אַלץ מישטיינס געזאָגט איז גענוג. ניין, נאָר נישט אַרענאָקן אין זיך. אַנטלויפן פון זיך וואָלט, כ'לעבן, געווען די ריכטיקסטע רפואה פאַר דעם ווייטיק.

באַדעקט מיט שטויב, די נאָזלעכער שוואַרץ פון סאָזשע, וואָס איז דעם גאַנצן לאַנגן וועג געפלוּיגן פון סאַפעדיקן לאַקאָמאַטיוו, האָב איך ענדלעך דערלעבט אַראַפּצוואַרפן פון זיך דאָס וואַנדערזעקל. ערשט איז באַמת צו שטוינען; אַקערשט פיל איך נישט יענע מידיקייט פון די אַלע סאַרגאַנגענע שוואַרצע יאָרן; אויסגערוּנען יענע ווייטיקן? ... אַזוי מיט אַ מאָל! אַצינד האָב איך דערשפירט ווי אַ באַרג וואָלט זיך אויף מיר האָ- מעטנע אַרויפגעגליטשט. ס'אַזאָ אויסטערלישע אַנגעדראַלנקייט און די אויגן, די אויערן, וואָס זעען זיי, וואָס הערן זיי! אַט-אַ-דאָס, שפיר איך. די נייע מעכטיקע משא האָט זיך איצט אויף מיר אַרויפגעוואַרפן מיט באַ- זונדערער רוגז. אַך, ס'איז עפעס אַנדערש, נאָר איך פאַרשטיי עס נישט, כ'באַנעם גאָר נישט מיט מַזן קליינעם שכל — וועדליק דעם אימהדיקן געשעען, וואָס כ'האָב דערלעבט.

ווי אַלץ האָט זיך מוראדיק פאַרענדערט! אַל דאָס היימישע, דאָס קענטלעכע זינט לאַנג-לאַנג, איז פאַרשוּונדן; אין בליק, אין געהער האָט זיך פונאַנדערגעגאַסן ווי אין רויך אַ דערשטיקטער געשריי; ס'ציען זיך אויס- געקרימטע, פאַרלאַשענע פנימער און אַלע האָבן זיך פלוצלינג צונויפגע- קראַמפט אין איין קנאַכיקער, גוססדיקער צורה. גררוי-לל!

אזוי האב איך ווידער אָנגעטראָפֿן דאָס וואָס האָט אַנומלֶט געטראָגן דעם נאָמען הייַם.

וויי, וויי, שיכור פון ווייטיק האָב איך זיך געוואַקלט אויף די פיס. אויף שרייט און טרייט זיך אָנגעשטויסן אויף אַ דעהדריקנדיקער וויסט-קייט, חורבות וואָס האָבן געבלוטיקט פאַר מנין ראייה און ס'האָבן זיך גע-וויגט אויף מנינע וויעס דורכגעריסענע האַריזאָנטן.

פרעמד דער הימל איבערן קאָפּ, פרעמד די ערד און טשאַדיק די לופט וואָס איך אַטעם אַניי. אָנגעהויפטע קופּעס שטיינער שטעכן מנינע פּאָדעש-וועס, די טראָטואַרן זענען ווילד פאַרוואַלגערט מיט בוי-ברוד, אַראַפּגעשאַ-טענער פון אַננעזונקענע, אויסגעברענטע הנוזער. ערשט געדענקט זיך אויף קלאַר, אַ קלאַרקייט ביז ווייטיק; געווען דאָ מענטשן, געווען קינדער, יונג-וואַרג, אַצינד ריזלט דאָ שטילע, נאַקעטע ווונדיקייט. עס נאָיען די יסורים ווי פון פּוילע, געלעכערטע ציין. מיט דערשטיקטע, מאַווידיקע קולות וויינען די אַרויסגעריסענע, אַרויסהענגענדיקע געדערעם פון אַן איבערגעקערטער וועלט.

רגעווייז דאַכט זיך מיר: עס איז אויפגעטרעטן דער בויך פון דעם טאָג וואָס איז מנין לייב. פון אים טריפט מיט דעם סם, מיט וועלכן ס'איז דורכגעזאַפט מנין נשמה; פון דעם צעקאַליעטשעטן לייב גייען אויף קראַנקע פּניער-פּונקען וואָס ווירבלען, שפּרייטן זיך האַרט אַרום מנין קאָפּ.

עס איז נישט קיין גאַס, די גאַס וווּ איך טרעט. דאָס זענען נאָר שטיקער שטאַרצנדיקע ווענט וואָס שטשירען אַנטקעגן די הימלען, עס קוקן מיט פאַראיבל שרעקיקע פענצטער. לויערנדיק, מיט קאַנווולסירטע פאַרדריקטע פּויסטן גלאַצט די געזונקענע שטאַט, מיט אויסגעהוילע אויגן-לעכער קוקט זי פון אַ טויטלעכן, שטאַרן שאַרבן.

נישטאָ דאָ קיין לעבן, ס'לעבן האָט מיך שוין געמיטן. טלעט נאָך ערגעץ כאַטש אַ שנין דערפון וואָס איז רוצחיש פאַרשאַטן געוואָרן? נו, האַפּענונג איז אַ זעלטענער דימענט וואָס אַז ער פּאַלט אַרניין אין בלאַטע, פאַרוינקט ער טיף. זאָל איך אים זוכן דאָ?

איך פּיל: מ'טאַר נישט בלנבן שטיין אזוי אַ. נישט אומגעקומען אין בלוט-שטורעם, וואָס זיך דורכגעטראָגן במשך די יאָרן, טאַר מע נישט אַצינד לייגן דעם קאָפּ מחמת אומגעלומפּערטער אַפהענטיקייט. ניין! האַרכסט? מוזסט זיך אַרויסמאַכן פון דאַנען — זאָגט אונטער אַ שטיים.

ווהיין גיין?

ווידער ענטפערט די וויסטקייט.

די בריק איבערן טיך איז צעבראכן. צעקרימט שטארצט גולמדיק שווארצער אלטער אייזן איבער דעם עלנטן דרויסן. איבערבלעבענישן פון א מעכטיקער קאנסטרוקציע צייכענען זיך פארן נעפלדיקן בליק. די פאר-וואקסענע ווייסל-ברעגעס זענען דא און דארט צעשפארט, ווי אויסגע-בויגן. בלייכע מיאסע קראפיווע ריכט זיך בלינד אין לויטערן טאג אריין. און יי?דן? מיינע אויגן נישטערן. זיי זוכן ווי אן איבערגעשראקענע מויז. אזא שפיר איך זיך, מחמת פון שטויב איז שווארץ און פארווארלאזט מנין גוף, נעבענדיק מנין ווילן. וואס באגערט מנין הארץ? נישט מער ווי א קאפעלע רוי, א קריש ברזיט און אן עוקן וואסער. עפעס צו דער זאט און א ביסל ריינקייט פארן לעבן. ווארן מידבר איז ארום, פחדימדיק דער ארום, כאטש די דניטשן, די פארפניטע עמלקים זענען שוין פארטריבן. נישטא דא קיין ארט פאר לעבן, נישט אין ערגעץ זעט מען לעבן. און ווייזן זיך מענטשן, קוקן זיי מיט חשד, מיט אימה און זיי טראגן זיך אפ, פארשווינדן. זעלטן ווער עס הערט דיין קול וואס שפירט אויס די אויס-געוויילטע וואר.

אט האב איך זיך אנבאגעגנט מיט א פנים וואס האט א פונק לעבן, א בלייכט אזאס, אן אויסגעצערטס און א שטארק נייגיריקס. ביידע האבן מיר זיך אנגעקוקט מיט אומצוטרוי, באלד זיך דערקאנט אזוי ווי מע דערקאנט זיך אין א גרויסער נויט. שטום, פארצאפלט און פון מיר האט זיך ארויסגעריסן א שלוכן.

ד ע ר האט מיך פארשטאנען. כ'האב עס אויגנבליקלעך דערשפירט. — ס'נאריש צו וויינען, — האט ער דערנאך געזאגט.
— פאראן ערגעץ יידן, — האט דער שאטן-מענטש באשנימפערלעך זיך פארמאסטן נאך צו רעדן, ער האט אבער אפגעהאקט און געקוקט אויף מיר מיט הארט-צונויפגעקלעפטע שיטערע הערעלעך פון זיינע אויגן-דעקלעך.

די נישט-דעררעדטע רייד זיינע זענען דאך דערגאנגען ווי א ווידער-קול וואס איז געפאלן אויף מנין גערינצלטער הויט.
— באוויזן זיך נאר א פאר צעבראכענע, נישט-דערשאכטענע, — האט ער שפעטער זיך שוין געלאזט הערן דניטלעך, אפילו פריינדלעך מיך אוועקגענומען אין א זייט און באגערט וועקן צוטרוי צו זיך: — יעדן טאג קומען א פאר אירע. ערשט באנעמען יידן זייער אומגעוהייערן

עלנט. זיי האבן נישט קיין שטיין וואס זאל זיי קענען זיין א צוקאפנס, אן אַנצוהערעניש פון א היים. זאמלען זיך אלע אויף אן אַרט. ווו ס'איז כאַטש דאָ אַ צייכן פון כּמו־לעבן. נישטאָ, האַרצעדיקע, קיין היים בני קיינעמען. זאל כאַטש זיין איין היים פאַר אַלעמען. ס'איז גוט, וואָס לנט האַבן גע- האַט שכל פאַר אַזוינס! פאַראַן צו וועמען צו רעדן. און טאַקע אַן אַנצוהע- רעניש אויף אַ שטיקל דאָך איבערן קאַפּ. אַזאָ וויי איז אונדו געשען! אַזוי זעלטן זעט מען אַ ייד, — זיינע אויגן האַבן אַקערשט זיך צעבליש- טשעט אין טרערן. — ס'דאָ אַ יידישער קאַמיטעט! — ט'ער אַרויסגעזאָגט מיט אַ פאַרקלעמטן אַטעם און אַ קוק געטאָן אויף מיר.

פון ווייטיקלעכער ענגשאַפט אין ברוסט האַט אַלץ אין מיר זיך צעלעכצט.

אַ יידישער קאַמיטעט? איך וועל גיין אין יידישן קאַמיטעט. יאָ, אַ פאַרוואַרלאַזט הויז אַזעלכעס, אַן אַרומגעוואַקסנס מיט חורבן, אַ חושכדיקס און אַ קויטיקס. ווי אַזוי דורכקריגן זיך אינעווייניק אַרײַן, אַז די טרעפּ זענען פאַרשטאַפט מיט צונויפגעקוילטע לײַט, זיצנדיקע, אַנגעלענטע אויף זעקלעך-פּעקלעך. און אַלע זענען זיי אַלטע, געשרומפּענע. קיין יונג יידיש פנים איז נישט צו זען. וויזנט אויס: אַלע אַטעמען מיט צעריסענע לונגען, פּיצלעך לונגען און קוקן, קוקן זיי אויך שוואַך. עמעצער גיט נאָך אַ פאַרלויר- רענעם שמייכל. יאָ, ס'יידן, יידן, און אַלע זענען זיי אין טראַנטעס, אין ברוד, מיט רויט-געשוואַלענע אויגן, פאַרווונדיקטע, שמאַטע-געוויקלטע פּיס.

ב

... „איז דאָס דער פאַרזיצער?“

מײַנע אויגן האַבן עס נישט געקענט גלייבן. אויך ער איז באַוואַקסן מיט פּריצענטיקער אַלטקייט; מאַכיק איז זײַן פנים, אַפּגעריבן דאָס קול. אין גאַנצן אַ שטיק אַפּגעלאַזנקייט. נישט דער מלך פון די פאַראַרעמטע איז ער, נייערט אַ שטיק חושך.

„זעצט זיך“.

זײַן וואַרט איז אין מיר זיך צעפלאַסן מיט וואַרעמקייט. אַ מאַדנע אויסגעווייטיקטע אידלקייט האַט זיך געטראַגן פון זײַנע רייד. כ'האַב גע- קוקט אויף אים און אים נישט געזעען. דער הויך פון אַרויסגעבראַכענע טרערן האַבן מיר פאַרשטעלט זײַן פנים. אין די אויערן האַט מיר נאָך

געפליסטערט די געשיכטע פון זיין נס. מאַדנע, לעבן און נס זענען ניי-
לעך געוואָרן אַ ייִדישע פּאַר!

— ער איז ניצול געוואָרן אין אַ מיסטקאַסטן, דער פּרעזעס.

— געראַטעוועט זיך אין דער לעצטער רגע. קוילן האָבן זיך משו-
גענערווייז געיאָגט נאָך די פּאַר לעצטע ייִדן און דער האָט ווי אַ מוין
זיך אַננגעגראָבן אין אַ גרויסן הילצערנעם מיסטקאַסטן פון אַ הויף.
— ס'ט אָפּגעגליקט דעם מענטש!

ווי אַנדערע, ווי אַלע, וואָס איצט אין טריבן שיין פון הויז-קאַרידאָר,
קומט אויך ער פון תּהום, דער פּאַרויצער פון ייִדישן קאָמיטעט אין דעם
אויסגעזאַרנטן וואַרשע.

אַ סך האָבן דערציילט די מעשה פון תּחית המתים. מײַנע אויגן האָבן
שטאַר געבלאָנדזשעט איבער זייערע טונקעלע באַקן און די אויערן האָבן
געגליט אין פּלאַמען פון דעם מאַוימדיקן געהייל וואָס האָט זיך געטראָגן
פון די היהש פּאַרווונדיקטע לעבנס.

די ערשטע נאַכט האָב איך איבערגענעכטיקט אויף אַ נאַקעטער פּאַד-
לאַגע. ס'וואָגלזעקל איז געווען דער חלום פון מײַן אומרויִקן שלאָף. איך גיי
איבערן אוימענדלעכן לערן פעלד. כ'גיי און הינטער מיר פּלאַקערט די
שטאַט, ס'ברענט רציחה און עס קלאָגן מאַמע און קינד.

פּונאַדערגעוואַרפענע, מיט-פּאַרמעקטע פּנימער זענען געלעגן אַרום
מיר. טייל זענען געווען ענלעך אויף מענטשן, אַנדערע — גאָר נישט ענ-
לעך. אין יענער נאַכט האָט זיך מיר נאָך באַוויזן מײַן צענעריקטע מאַמע
מיט אירע צעפּלאַצטע פּרעפּלענדיקע ליפּן. דערנאָך האָב איך דערפּילט
דעם ריח פון אַ פּריש אויסגעבאַקן ברויטל און כ'האָב זיך געצויגן צו דעם.
אייניקע מאַנסלינט האָבן שוין אין באַגינען שוואַכזיניק זיך אָנפּאַרטרויט פון
זייער לעבלעכער תּאוּוה, וואָס האָט אין מיטן נאַכט פון זיי אַרויסגעריסן
תּענוגדיקע געשרייען און ממש אַ קינדישע צוגעפּאַלנקייט צו אַ ווייבע-
רישער שוים:

„מײַן ביילע! פאַר מיר לעבט איר שאַנקייט. כ'על נישט אויסהאַלטן

אַן איר!“

„געהערטו? טאַקע גערופן? אוי, מ'זאַל כאַטש נישט האָבן באַמערקט

מײַן טאַמלען.“ — האָט אָן אַנדערער זיך געשמט.

שפעטער זענען אויף מיר געקומען לאַנגע שמאַכטנדיקע טעג פון אומ-
גלייבלעכער פּאַרלויִרנדיקייט. אין דער האַרטער וואַר, וואָס האָט זיך שפּע-

טער צעעפנט, האָב איך דערקענט די וועלט אַן אָפגעשונדענע ווי אַ געפאלן פּערד, מיאוס ווי אַ נאַסע פעל און כ'האָב געשטוינט, הגם כ'האָב שוין אַ סך באַנומען. צום פשוטן שכל איז דער מענטש פונעם גרוב נאָך אַלץ נישט דערגאַנגען. איבערגעקערט זיך אַלץ מיט אַנאַנד.

ג

חורבן, חורבן! אַזאַ טרויעריק ליד זינגט זיך, ווען מ'קוקט אויף אַלעם דאָ.

און אַז דו, ליבער לייענער, וועסט זען אַט אַ דאָס וואָס מיר אין באַ-
שערט געוואָרן, וועט אויך דיר אַ דריק טאָן די פּראַלנדיקע אומהיימלעכ-
קייט. דאָס געבריל פון טיזולאַנישער צעשטערונג, פון שחיטות איבער
מענטשן, פון פלייצנדיק בלוט, וועסטו ווי איך אויסרעווען ווי אַ געיאַגטע
חיה. דאָס פּאַרגעפיל דערפון האָב איך געהאַט ווען כ'בין געווען נאָך אין
דער ווינט, וועלכע איז אויך שוין געווען שווער באַטראַטן פון די ביזע
שאַטנס. איך בין געלאָפן פון די דאָזיקע שרעקן און זיי האָבן מיך פּאַר-
פּאַלגט. ערשט בין איך אין די אַרעמס פון זייער מאַכט. ס'איז שוין נישט
קײן אויסדאַכטעניש.

העלף זיך, מענטש; ווערג זיך מיט דעם צו וואָס דו האַסט אַזוי גע-
לעכצט: אַהיים, אַהיים! האַסט דאָך געוואַלט לעבן, איבערלעבן!
— — — חדשים לאַנג איז די שטאַט פּאַרצערט געוואָרן פון שריי-
פות. מיט באַמבעס האַט עס גערעגנט איבער די הניזער, איבער טאַג און
נאַכט. אומגעהייער לאַנגע טעג און נעכט פלעגט עס פּלאַקערן און פּאַר-
רייכערן דעם הימל, פּאַרשטעלן די זון, פּאַרשלינגען די שטערן. די אַנ-
דערע, די פּאַרלאָזענע, פּאַריתומטע, גאַנצגעבליבענע הניזער, פון וועלכע
די ניצול־געוואָרענע זענען ערג־וווּ אַנטריגן אין מהומה, זענען שטיקער-
וויזן פונאַנדערגעטראָגן געוואָרן. ווי כיענעס האָבן זיך געוואָרפן אויף אַלץ
די להוטע, די פּאַרדעכטיקע. אַצינד שטייען זיי, די סקעלעטן-הניזער מיט
אויסגעשטאַכענע אויגן. אַרנטלעכע דערציילן דערפון און זייערע גראַגע-
וואָרענע, יונגע קעפּ וויגן זיך באַדויערלעך. גיריקע הענט האָבן אַרויס-
געריסן אַיעדעס ברעטל, יעדן פענצטער-פליגל, פון זאוועסעס אַראַפּע-
הויבן שווערע טירן, אינגעפעסטקטע בנישטידלעך אַרויסגעסקראַכעט פון
יוסטע מויערן — אויסגעהוילט יעדער געביי פון איטלעך ברעקל געהילץ.
אַ גאַנג פון האַלץ-שפּאַרבערס איז עס געווען. מיט אויסגעפרויענע נשמות

האַבן די דאָזיקע געלויערט אויף היצוואַרג, אויף יעדן רויב. סופיטן זע-
נען געווען אַ יום-טובֿ-ביסן פאַר זייערטוועגן. „ס'קליינוואַרג דאַרף מען
דערוואַרעמען און די אייגענע קישקעס מוז מען אויפטייען.“ אַזוי האָבן זיי
געטענהט, די לנט מיט די שטאַלענע אויגן.

איך האָב זיך לאַנג אַרומגעדרייט איבער די פוסטע, ברייט־געוואָ-
רענע גאַסן וואָס האָבן באַקומען זייער אויסלאַז אויף אַ וויסטן פעלד,
צווישן ווילד־אויסגעוואַקסענע טרוקענע גראַזן און עלנטע קוסטלעך, וואָס
האַבן העזהדיק אַרבינגערונגען אין סאַמע שטאַט. יענע שוואַרצע יאָרן
זענען ס'געלעגער פאַר די אַ געוויקסן און באַדעליעס * שווער זיך צוצו-
געוויינען צו דעם, וואָס כ'האַב געזען. אַז גאַרנישט איז געבליבן אויף זיין
אַרט! אַז גאַר נישט וואָס איך האָב געהערט ביז איצט, איז ענלעך אויף
דעם, וואָס מ'האַט מיר געזאָגט ערשט נעכטן, אַקערשט פרויער. ס'איז אַ
תהום פון אומגליק וואָס האָט נאָך נישט פאַרמאַכט זינע אומגעצוימטע
קוואַלן. איך פאַרנעם ערשט דעם פאַררעטערישן טראַט פון דעם אומגליק,
ער לוייערט!

נישט אומזיסט באַפאַלט מיך אַזא מידיקייט.

ב א ר א ק ו

א

די באַראַקן זענען זיך אָן אין שטאַט.

...קלאַר: חרוב געוואָרן די וועלט, פון היימען געבליבן נאָר גרוזעס.
ווילד אַנגעוואַליעטע בראַכשטיקער ריסעווען זיך פאַרן בליק, עלנט בלאַזט
פון דער צעקאַליעטשעטער ליידיקייט. עס רייסן די אויגן די פאַר הני-
זער, וואָס סטאַרטשען דאָ און דאַרט ווי אַ טרעריקער נשאר פון דער
דערשטיקטער וואַרשע.

נישטאָ ווו דעם קאַפּ אַנידערצולייגן, זעצט מע זיך צו ווו נאָר מעג-
לעך, כאַטש ערגעץ אַנצושפאַרן זיך מיטן רוקן. דאָס געזעמל יידן וואָס

* גראַע, האַרטע טויטלעכע אויסוואַקסן פון קאַרטאַפּל, בורעקעס.

האַט זיך צונויפגעקליבן אין שטאָט, איז אַוועק אין ד' באַראַקן, בלויז איינצלענע, עפעס גדלותדיקע פאַר דער דאָזיקער צייט וואָס הינקט אַרום ווי אַ בלאַנדזשנדיקער בין השמשות, — טאַקע יחידים, וואָס גראַבלען אין פולע קעשענעס געלט, האָבן דירות אין די בעסערע גאַסן, האָבן מעבל, בעטגעוואָנט. אַלע אַנדערע טוליען זיך נאָך צו זייערע וועג-זעקלעך, קלאַמערן זיך אין אַלעם וואָס דערמאַנט ס'פאַראַנגענע. געווען שלעכט, אָבער נישט אַזוי ווי „דאָס אַ“. מ'איז אַזוי ביטער געפרוּווט געוואָרן, אָבער מ'האַט זיך געשטאַרקט צו פאַרגעסן אַלץ, אַלץ. דאָס ביסל יידן האָט זיך פאַרפלאַנטערט אין נייעם רויש, וואָס האָט זיך דאָ אויפגעהויבן ווי אַ זאַמדשטורעם. מענטשן כאַפן זיך ערשט צו אבי-וואָס, גיבן זיך נישט אָפּ קיין חשבון אַז בלינד ציט זיי זיך צו פאַרטייבן אינעם גע-ליאַרעם וואָס שוימט, רייסט ערשט אומגעזעענע ברעגעס.

דער רוב אַרומגעריסענע, נשמהדיק צעקאַליעטשעטע, זיצט אין די באַראַקן. פון דאָרטן הייבט זיך אַן ס'נייע, וואָס נעמט אָן אַ שימער, פון כלומרשטן לעבן. די באַראַקן האָבן שוין אַ שם. ווי אַ ייד, ווייסט מען, אַז ער איז פון די באַראַקן.

אויסטערליש, ווי קורץ עס איז דעם מענטשנס זכרון! לעבן, לעבן, לעבן, — רופעט עס איטלעכן אין מוטשטעשער בענקעניש און מ'קריכט מיט דער נאָז אין זומפּ.

אַ שורה הילצערנע, נידעריק שוואַרצע הונקעס שטייען אָן אַ זייט פון שטאָט. מיט זייערע טונקעלע ווענט און פעכיקע, פלאַטיקע דעכער ליגן די באַראַקן ווי אַוועקגעוואַרפענע. אַ העק פון שריינקן עלנט איז עס, אָבער אין זיינע ענג פאַרצוימטע גרענעצן זידט עס פון אינגעשטילטן טומל, וויבער, מענער, אַלטע לייט און יונגע. אַלע צונויפגעדרענגט, נאָ-ענט איינס צו ס'אַנדערע. טיר שפאַרט האַרט אויף אַ טיר און די שכנות-דיקע ווענט זענען דין, אויסגעטריקנט, אַז איטלעך וואַרט, יעדן שעפטש פאַרנעמט דער שכן. ס'איז וויטלעך פון וואַרשע-צענטער, נאָר דער גאַנ-צער אומעט פון וואַרשע, וואָס ס'האַט אַנגעטראָגן די מלחמה-זאָווערוכע, איז ערשט אויסגעגאַסן אויף דעם דאָזיקן אַרט. אויף אַ גרויסן שטח, אַ פוסטעניש אַזא, שטייען די באַראַקן וואָס זענען אַרומגערינגלט מיט אַ לאַנגן הילצערנעם פלוויט. פון נעבעכדיקייט דערציילט אַפילו דער פלוויט, פון גריזשנדיקן לאַנגווייל איז די מעשה פון די צונויפגעאַרבעטע שוואַרצע

דעכער מיט די פאָררייכערטע קוימענדלעך, וואָס קוקן אַרויס פון אינעווייניק צו די פאַרבנגייערס.

— ווי אַ תּפֿיסה, הע? צונויפגעלאַפענע יידן זיצן דאָ, וויל זיי זע-
נען אָן אַ היים — זאָגט אַ פּרוי צו איר מיטגייערן, ווען זיי קומען צו צום
אַרומגעצוימטן שטח מיט די הניזקעס הינטערן פּלויט. זי שאַקלט טרויעריק
מיטן קאָפּ, די וויסערן, און ביידע דערווייטערן זיך גיך מיט אומבאַגריפֿ-
לעכער מורא פון דעם סטראַשנדיקן אָרט.

— לאַגערן, ליבינקע, האָבן נישט ערגער אויסגעזען, — מאַכט
שפּעטער, פאַרטראַכטערהייט, אַ פאַרסאַפעטע, די אַנדערע, ווען זי דער-
זעט זיך שוין נאָענט פון איר היים. דו ווייסט, וואָהין די צייט האָט אונדז
פאַרשטויסן?

— אַ לייב צו גאָט וואָס מ'קוקט מער נישט אָן קיין דנטשן. נישט
נאָר צו זיי האָבן זיי זיך געטשעפעט: אויך צו די אונדזעריקע, אמת-
דיקע פּאַליאַקן האָבן זיי אַנגעטאָן צרות — גיט אַ פּראַל אַ זיפּף, וואָס איז
אַנגעזאַפט מיט פינצטערער קלעמונג.

יאַ, אַרום אין דער געגנט איז פונאַנדערגעגאַסן אַ שנדיקע פינצ-
טערניש, וואָס פּאַטשט אין פנים איעדן.

זי איז אַבער נישט גערעכט, די איבערגעשראַקענע דורכגייערן. די באַראַקן
זענען נישט קיין תּפֿיסה און נישט קיין לאַגער, כאַטש אַ וואַך-ביידל גרוילט
דאָ פאַר אַ וועכטער מיט אַ ביקס בנים אַריינגאַנג. ס'איז לאַנג פאַרוואַר-
לאַזט, פאַרגעסן, שטאַטיש אייגנטום. מ'האַט זיך דערין דערמאַנט ערשט נאָכן
אַקערשטיקן געוויטער. די וואַך שטייט האַרט בנים טירל פונעם פּלויט, אַז
גיריקע אויף האַלץ זאָלן אים נישט פונאַנדערטראַגן. אַזעלכע קענען אַפילו
די הניזקעס צעשלעפּן, אַפילו די דעכער פון זיי אַראַפּציען. אַצינד איז
שטאַרק נייטיק דאָס היטנדיקע אויג. עס איז דאָך הינטער וואַרשע, וואָס
איז אויסגעליידיקט, נאָקעט. די צייט איז אַזאַ אומהיימלעכע! ווינציק מע-
סער-שטעכערס און רויבערס פאַראַן אין שטאַט?

אַ מענטש מיט רויט געליאַמעוועטע אויגן דרייט זיך אין שווערע
שטיוול פאַרן היטער-ביידל. ער טוט אַכטונג ווער ס'גייט אַרײַן און ווער
עס גייט אַרויס פון די באַראַקן. אין אַוונט וויגט זיך בולטער די ביקס
אויפן אַקסל בנים וועכטער פון די באַראַקן. אין פעלץ און אין געווער-
רימען וואַכט דאָס אויג פון דעם, וואָס היט די אַנגעטשאַטעוועטע נאַכט
אויף דעם שטרענג אַרומגעצוימטן שטח.

— רויק, אבער שווער באלאדן, ליגט די געבענדיקטע שטילקייט פון שנאה. אבער ס'דאך שוין נישט דאס, וואָס געווען, — רעדט זיך אַ מאָל אויס דער מענטש מיט דער גליווערנדיקער ביקס איבערן קאַרק, — נאָר איר ווייסט נישט? די ציט פון שריפות איז אַ לערנונג פאַרן אומרו וואָס טליעט אין די דאָ אויסגעשפרייטע אַשן.

מער זאָגט ער נישט. ס'זעט אויס ווי ער וואָלט דאָ געשטאַנען נישט צו דערלאָזן אַהער די שרעק וואָס פּויעט נאָך אַרום ערגעץ אָן אומגעזעענע, אַ לויערנדיקע.

מענטשן האָבן אַ ווידערווילן צו די באַראַקן, אַבער קיין עצה איז נישטאָ. דאָך בעסער ווי אַ קויטיקער דיל פון אַ פאַרלאָזענער חורבה וווּ עס שפּרינגען אַרום די מַזו; אויך דער שלאָף איז דאָ וואַרעמער ווי אויף אַ שטיינערנער טרעפּ אין נאַכטישן הפּקר. איז אַ דאַנק פאַר דעם. זאָל דער-ווייל זיין דאָ, ס'דאָך מישטיינס געזאָגט אָן אייגן ווינגל.

אַן אייגן ווינגל איז עס טאַקע נישט און דער דערווייל איז נישט אויף לאַנג. עשאַלאָנען קומען אָן כּסדר פון אַל די רוחות, ווהיין יידן זענען פאַרוואַרפּן געוואָרן אין בהלה און טאָג אַינן, טאָג אויס באַלאַגערן דעם קאַמיטעט פּריש אָנגעפאַרענע; „גיטס, העלפט. מיר פאַלן! איז טאַקע תּמיד אַ ריי פון פאַרחושטע אויף אַן אַפּלאַג אין די באַראַקן. אַ מערכה, וואָס טייל פאַרוואַגלטע גאָזט דער אומרו לאַנג נישט אַנצויצן; מיט די אַרעמע זעקלעך לאָזן זיי זיך „אין דער וועלט אַרײַן“ זוכן אייגענע, בלייבן פּרייע ערטער אין די באַראַקן — פאַר אַנדערע, פּריש אָנגעקומענע.

דאָס זענען נידעריקע, טוכלע שטובן מיט קליינע פענצטער און טונקעלער לופט. אין יעדער שטוב זעצט מען אַרײַן צוויי פאַרפעלקער אָדער פיר אירע. אין דער מיט שטייט אָן אַנזערן אייונדל וואָס רײט אויף אַ בלעכענער רער, אַ טישל פון אַ פאַר צונויפגעקלאַפטע ברעטלעך, וואָס האַלטן זיך אויף הילצערנע „קאָזלעס“; ס'ביסל אַלטוואַרג, וואָס מ'דאַרף נישט אַרויפציען אוף זיך, הענגט אויף טשוועקעס, אַרײַנגעשלאָג-גענע אין די ווענט. מיט דעם איז פאַרטיק דאָס רומל פון דער באַלעבאַ-טישקייט. איז פאַראַן קליינוואַרג — כאַטש דאָס איז זעלטן בײַ די מענטשן פון „יענער וועלט“ — ווײַנט מע זאַלבעזיבעט, זאַלבעאַכט אין אַזאַ צי-מער, וועלכער ווערט פול מיט אויסלייג-בעטלעך, מיט צונויפגעשעלעפטע געלעגערס. אַ כּמורע שײַן פאַלט פון די ווענט, פון סופּיט.

ווי אָן אויסגעקראַכן וואַטענע אויג עפּנט זיך יעדן אָונט איבער

איטלעכן צימער א פארשפעטיקט געבללעך עלעקטריש לעמפל. און פאר-
לעשן זיך מיט א מאָל די לעמפלעך אין אַלע שטובן, בלעבט אין ליידיקן
נאַכטישן הויף הענגען אן איינציקע עלנט-לעכטיקע לאַמפּ. פון אַ הויכן,
שוואַרצן סלופ פאַלט אַ ווינטער, רויטלעכער בעלמע-בליק איבער אַ שטיק
הודושנדיקע אָדער פליסטערנדיקע דרויסנדיקע פינצטערניש.
דאָס עלעקטרישע, שטאַרע אַקסן-אויג בליקט אין אַפּגרוניטיק-שוואַרצן
הויף, דער מענטש מיט דער ביקס הויערט אין וואַך-ביידל — און דאָס שווער
אַנטשלאַפענע ברעקל ייִדנטום אין די אומעטיקע באַראַקן איז אויף אַ גאַנ-
צער לאַנגער נאַכט באַהיט פון אַלעם ביזן.

ב

דער ייִדישער קאָמיטעט האָט אויך מיך געשיקט אין די באַראַקן
אַרײַן. „נאַט אַנז... דאָרט וועט איר וווינען ביז איר וועט זיך אַ ביסל
אויסגלייכן די ביינער!“

אַ ווינט פּאַפּירל, הויקערדיק באַטינטלט אין דער ברייט און מיט אַ
פאַרקלעקטער חתימה איז געווען דאָס, וואָס האָט געדאַרפט זיין דער אַנ-
האַלט פאַר מיין ווייטיקלעכער אַליינקייט צווישן די חורבות פון מיין וועלט.
מיט נישט ניהאדיקן געברום האָט אַ געפאַקטער פאַרנאַכטלעכער
טראַמוויי מיך געפירט אַהין. אויף די טראַטואַרן האָט עס וודיק געוואַליעט.
מענטשן, מענטשן און געטומל, אַקוראַט דאָס לעבן וואַלט גאַר קיין פּגימה
נישט געקראַגן. אַלץ האָט זיך אויסטערליש געאַנלט. מע גייט פון דער
אַרבעט, מ'גייט פון געשעפט — ווי אַמאָל האַרעוועט מען און מע האַנדלט.
ס'איז נאָך גענוג פּרי, אַבער איך האָב דערשפּירט מידיקייט. די אַפּגע-
טעמפטע פּילעוודיקייט אין מיר האָט זיך אויפגעכאַפט. גלאַצנדיקע פענצ-
טער-לעכער האָבן מיר נאַכגעקוקט דורך די מיטגייענדיקע שווינגעוודיקע
שויבן, וואָס האָבן פון מאָל צו מאָל אַ בורטשנדיקן ציטער געטאָן אין דעם
מגושמדיקן טראַמוויי-קאַרפּוס; מיך האָבן באַגלייט שטיקער שפּיצעכיקער
פחד און זיי לוייערן פון די גאַפּנדיקע וואַלקנס אין טונקלענדיקן הימל,
ברוגזן זיך אויפן אַנזערנעם געטרייסל' פונעם שווערן וואַגאָן. גאַר פּלוצ-
לינג האָט זיך פון ערגעץ אַפּגעריסן אַ פּריקער קאַלטער געקלאַנג און
ראַפטעם מיך אַ וויג געטאָן. מיינע אויגן האָבן זיך צעעפנט מיט חידוש.
מ'האַט מיר געזאָגט, אַז כ'דאַרף אַראַפּגיין.

פון דעם פּוסטלעכן טראַמוויי-אַפּשטעל ביז די באַראַקן בין איך

שוין נישט געגאנגען. כ'בין געלאָפן, גלייך מ'וואָלט מיך געטריבן. דאָס איז געווען דער כוח פונעם אַוונט וואָס האָט זיך דאָ אַראָפּגעלאָזן אַזוי שרעקיק, פרעמד.

— וווהיין?!

בײַ דער נידעריקער פאַרטקע איז עס געווען. אַ מענטש מיט שאַרף־געצייכנטע אויגן־קישעלעך האָט מיך פאַרהאַלטן. דער „ווהיין?“ האָט ביינאָר לעך געברומט, אַזש כ'האַב דערשפירט אַ קנייפּ אין די געדערעם.

— דאָ אַהער, — האָב איך אַן אומזיכערן מאַך־געגעבן מיט דער האַנט און שטאַמלענדיק באַוויזן דאָס פאַפירל, וואָס עס האָט מיר געגעבן דער פאַרזיצער פון ייִדישן קאַמיטעט.

— אַזוי גאַר? — האָט דער וועכטער מיך אויסגעמאַסטן מיט אַן עקבערנדיקן בליק — הממ, אַ נײַער גאַסט... און פאַר אַ ווייל נאָכגעשפירט מײַן יעדע גרימאַסע; — מן הסתם לאַנג אַרומגעבלאַנדזשעט. וואָס, נישט געפונען עפעס בעסערס? — און ווידער אַ מאָל געגלאַצט: — אַליין, צי מיט אַ מאַן? — ער האָט נישט אויפּגעהערט מיך דורכצושטעכן מיט זײַנע שלײפּיעס.

— שוין ווילט איר אַלץ געוואָר ווערן! — האָט מיך אַ בריי געטאָן אַ כעס הלמאי ער קוקט מיר אַזוי געמיינ אין פנים אַרײַן. — געזען אַ פאַר־הער! — האָב איך אים שוין אַ וויש געטאָן איבער דער נאַז. — זאָגט וווהיין האָב איך צו גיין? ווײַטער איז נישט אַנער עסק!

כ'האַב זיך העפטיק אַ רוק געטאָן צום גרויסן טונקעלן הויף, וואָס האָט פונקט ווי דער היטער אויף מיר געשטשירעט מיט אַ חזק־שמייעלע.

ג

ס'איז מיר געשען אַ גליק. נישט קיין משפחה־זאָלבעאַכט זענען מיר אין דעם צימער, וואָס אַ טייל פון אים איז מיר צוגעטיילט געוואָרן אין די באַראַקן. עס איז אַ קליינע איסגעקאַלכטע שטוב, וואָס איין וואַנט אירע סודעט זיך מיט דער צווייטער — פיר קורצע ווענט מיט איין רוי, אומגע־שמירט הילצערן פענצטער און אַן אומגעהוּבלטע שטאַל־טיר וואָס האַלט זיך אויף פאַרזאַווערטע זאַוויאַסעס, וועלכע שוויצן שטענדיק. פון אַיִנ־נעווייניק באַמבלט זיך אויף דער טיר אויך אַ קייטעלע, אַ שוואַרצן פונקט ווי די קליאַמקע. דאָס איז ס'פאַרמאַכעכץ אויף בײַ נאַכט.

מיר זענען זאָלבעצווייט — מאַשע און איד.

מאָשע איז אויך אַן איבערבליבעכץ נאָכן שניט — פונקט ווי איך איז זי פאַריתומט. דער ווינט פון פוסטן פעלד בלאָזט זי דורך ביז שווי- דער און די חמימה סמאליעט זי אָן אַנזעעניש. אַנישט וואָלט זי דאָ נישט געווען איינע אַליין, נאָר מיט עמעצן פון די נאָענטע. איך האָב עס באַלד באַנומען און כווייס נישט פאַר וואָס — מיר איז געוואָרן אַ רחמנות אויף איר, אויף איר מער ווי אויף מיר גופא. ס'האַרץ האָט זיך מיר פאַר- קלעמט אין שטומקייט. אין די ערשטע מינוטן האָב איך נישט געקענט רעדן, פשוט נישט ענטפערן אויפן געפרעג וואָס זי האָט נישט אויפגעהערט צו פרעגן: ווי אזוי, פון וואָנען, וועמען געהאַט, אויך קיינעם נישט געפון- נען? „גוואַלד, כּוֹזע שוין — האָט זי זיך צעשריגן מיט אַ כליפּ — איר בראַך איז אויך נישט קליין!“ — האָט מאָשע נישט אויפגעהערט איבער- צוהערן.

אין ערשטן אויגנבליק האָט זי מיר אויסגעוויזן ווי אַ קליין מיידעלע — אַ קינד מיט אַן אַלט פנים, אַן אויסגעווייניקטס, אַן אויסגעשרפעטס און אזוי שטאַרק אומווייבלעך. ווער ווייסט, וואָס פאַר אַ וועגן אַ זוינס איז דורכגעגאַנגען ביז ס'איז געבליבן ביים שטיקל דעך אין דער נשמה? — האָט באַלד מיך געפלאַגט דאָס בילד מאָשע. אויך ס'שריַקע קול אירס האָט מיך דערשלאָגן: „וועל איך אויסקומען מיט אַזעלכער?“ איך האָב זיטיק געקוקט אויף איר און באַהאַלטענערהייט געביסן די צונג. כּהאַב שיער נישט אויסגעבראַכן מיט אַ ילה אויפן ביזן גורל וואָס טרייבט מיך אזוי אומדערבאַרעמלעך.

אין דעם שטיבל האָט מאָשע באַשנימפערלעך זיך געפילט אַן אמתע באַלעבאַסטע. די אַ נעסט האָט זי שוין יאַקאַש אויסגעוואַרעמט און די נעסט וועט קיינער מער נישט באַהערשן, — האָט עס אויסגעזען פון איר יעדן שטעל. אַבער זיט קענטיק גיך שלום געמאַכט מיטן געדאַנק אַז נאָך עמעצער האָט רעכט אויף דעם גן-עדן וואָס איר איז אַנומלט צוגעטיילט געוואָרן ווי אַ באַצאַלט פאַר די פּינען וואָס זענען איר געכפלט געוואָרן מחמת זי איז אַ פרוי. זיך אַרומגעפאַרעט אַנליק אַרום די בערגלעך שמאַטעס, וואָס מיט קענטיקן פלייס שוין באַוויזן אַנצוקלייבן אין אירע ווינקלעך, האָט זי פאַר אַ שטיקל צייט כמעט גאַרנישט גערעדט צו מיר. עס האָט זיך נאָר געהערט ווי אירע פיס שאַרן זיך אַט דאָ, אַט דאָרט. שפעטער האָט זי זיך אַוועקגעשטעלט אַנטקעגן מיר:

— ביסט דאָ, וועלן מיר זיין זאַלבעצווייט, — האָט זי אַ זאָג געטאַן

מיט אַ געמאַכטער דרייסטקייט. — איך הייס מאַשע. דאַרפסט וויסן ווי אַ מענטש הייסט.

— איך — פראַדל, — האָב איך אַרויסגעשטאַמלט ווי פון אַן אינע-ווייניקדיקער היץ. דערנאָך האָב איך זיך שוין פאַרגונען זי אַנצוקוקן.

אַ קליינינקע איז זי. אַ קורץ גופל אויף קורצע גרעבלעכע פיס אין גרויסע מענערשע שיד. זי איז אַ פלינקע און אַן אַפענע. אירע אויגן האָב איך זיך נאָך נישט דערוועגט גוט צו באַטראַכטן. די נאָז, האָב איך באַ-מערקט, איז אַ לאַנגע, אַ שאַרפע און זי שנופט מיט איר אַפט.

מסתמא האָט זי מיך אויך באַטראַכט פון קאָפּ ביז פיס, וואָרן מיר איז מיט אַ מאָל עפעס דעמפיק געוואָרן. די היץ האָט מיך באַשלאָגן אַוודאי פון דעם קוקל אירן. דערויף גיט זי צו מיר אַ זאָג ווי אויף דעם רעכטן ברוך-הבא:

— איז אונדז באַשערט צו זיין ביינאַנד, זאָל מען זיין גוטע חבר-טאַרגסט. טאַק ס'פיפט! צו מיר איז אַ בראַך און צו דיר איז אַ בראַך. זעסט? צו מיר דאַרף מע ניש' קאָ סך רעדן?

און אויסגעשטרעקט אַן אויסגעפראַצעוועטע האַנט, האַרט ווי אַ לעדער.

נאָך אַ ווייל האָט זי מיך אַנגעקוקט מיט איר נישט-יונגן זומערגע-שפרענקלטן פנים און זי'ט זיך אַפגערוקט אַן אַ זינט. זי איז בשעת-מעשה האַסטיק אַנטשוויגן געוואָרן, ווי אַפגעהאַקט ס'גאַנצע גערעדעכץ. שוין, — האָט אויסגעזען איר קער— מאַשע האָט שוין אַלץ „אויסגעפאַקט“ — גע-זאָגט, וואָס באַדאַרפט צו זאָגן. איצט וואַרט זי איך זאָל עפענען ס'מויל. אַבער איך בין געבליבן געפלעפט. ווי קאָן מען אַזוינס? מ'זעט אַ מענטש ס'ערשטע מאָל, נאָך נישט פאַרהיימישט זיך מיטן ווינקל — כ'ווייס אפילו נישט וווּ כ'וועל דאָ דעם קאָפּ אַנידערלייגן און שוין ווער כ'אווערלאַפּ. באמת, ס'איז מקנא צו זיין אַזעלכע. איך קאָן נישט אַזוי.

מאַשע האָט מיך נישט געלאָזן לאַנג קלערן.

— קלאָג נישט, — האָט זי מיט אַ מאָל אַ היימישלעכן געשריי געגעבן — וואָס איז דאָ צו דאגהן? געוויינט שוין צו עפעס ערגערס, גאָט צו דאַנ-קעזן אַבי יאַרן, צרות וועלן נישט פעלן. דערווייל זעץ זיך און לען זיך אונטער ס'האַרץ. אַן נאַכטעסן וועסטו נישט קענען שלאָפּן. בעטלערס וועלן דיר קומען צו חלום. נו, לאָז זיך נישט בעטן. כ'האָ' ניש' ליב אַזוי. אי-

בעריקנס, האַסטו בײַ מיר נישט קאָ גרויסע דעה. הײַנט ביסטו מײַן גאַסט. מאַרגן וועסטו קענען טראַכטן וואָס דיר וועט זיך וועלן.

און זי האָט פון איר ביסל אַרעמקייט גיך-גיך מיר צוגעגרייט אַן אַוונטמאַל, צוויי פענעצן שוואַרץ ברויט, פון אַ בלעכערנער שאַכטל זיי אַן-געשמירט מיט אַ רויטלעך-געדיכטער מאַרמעליאַד, אַוועקגעלייגט זיי אויף אַ טעלער, אַנגעריבן אַ שוועבעלע, געקלונגען מיט אַ טשניק און אַזליק זיך געבויגן דאָ דאָרט.

— 'עסט עסן, וועסטו ווערן אַן אַנדער מענטש. — האָט זי גערעדט אין שטוב אַריין, נישט קיין צײַט געהאַט צו קוקן אין מײַן זײַט. איר פאַר-נומענקייט און די שאַטנדיקייט, וואָס האָט זיך געשפּרייט מחוץ דעם קרײַז פון עלעקטרישן פלעמל, האָבן זי געהאַט פאַרשלונגען. ערשט דערנאָך האָט זי איבעראַנײַט זיך דערמאַנט אין מיר: די איינציקע טאַבורעטקע אין שטוב צוגערוקט צום טישל, מיך דערויף אַוועקגעזעצט און אַליין האָט זי זיך אַוועקגעשטעלט איבער מיר: „עס, עס, שעם זיך נישט. אַז איך וועל נישט האָבן, וועל איך עסן בײַ דיר. מיין נישט, כ׳בין אַ דושיק, איך לאָז זיך נישט לאַנג בעטן“ — —

ערשט דערנאָך האָט מאַשע רעכט זיך דערווייט מײַן נאַמען. ווייניג אויס, פּריער האָט זי נישט געהערט מײַן כלאחר-ידיקן זאַג: פּראַדל. און מיר איז געווען פּריקע זי צו רופן שוועסטערלעך — „דו“, אַזוי ווי זײַט זיך געווענדט צו מיר. זי האָט מיך פשוט דערנענטערט צו זיך און דער-ווייזל מיר אַפּגעגעבן אויך איר איינציק שטיקל געלעגער, ווייזל אַ צווייט בעטל פאַר מײַנעטוועגן האָט מען אַרײַנגעשטעלט ערשט אין טעג אַרום.

ד

דער דערווייזל האָט טאַקע געדויערט לאַנגע, שווערע טעג, אַבער מאַשע איז געבליבן מאַשע: עס, שעם זיך נישט! נישט קאָן אומגליק. מײַט זיך אַן עצה געבן, וואָס, איך קוועל דיך? וואָס מאַכט אויס אַז מײַקריגט אַ קאַפע אין דער גאַמבע אַראָן? — האָט זי זיך נאָך געכוחט אויף בידנע פּריי-לעכקייט.

ווי אין אַן „אונטער“ אין קאַרטנשפּיל זענען מיר ביידע דורכגע-שלאַפּן די ערשטע נעכט אויפן איינציקן געלעגער — קאַפּ צו פּיס, פּיס צו קאַפּ האָבן מיר זיך אַנידערגעלייגט. אין שטיבל איז געווען פּינצטער ווי אין אַ קעלער. אין שמאַלן בעטל האָבן מיר זיך צונויפּגעדריקט. איינע

האַט דער אַנדערער געוואָלט געבן אַרט, מער אַרט. מיר האָבן באַגערט אינזשרימפּן, צו מאַכן גערוימער פאַר דער אַנדערער. קודם האָב איך זיך אַזוי באַמיט, ווילל מאַשע האָט מיך געלייגט די ערשטע, געהייסן זיך צורוקן צו דער וואַנט. — זי נישט קא גולם, לייג זיך אַזוי וועסטו נישט אַרויס-פאַלן. דערנאָך איז זי אַרענגעקראַכן אין בעט און זיך באַמיט, מיר זאל זיך באַקוועם. מיך נישט צו קוועלן, האָט זי מיט דער פלייצע זיך אַנגעשפּאַרט אויפן ראַנד פון בעטל און די פיס געלאָזן אין דער לופטן, אויסערן גע-לעגער. דאָס איינציקע קישן האָט זי אַוועקגעגעבן מיר; צוקאַפּנס האָט מאַשע זיך אונטערגעלייגט אַ זעקל מיט זאַכן און דאָס איינגעוויקלט אין אַ האַנט-טעכל, וואָס זי האָט צופריער אַרויסגעצויגן פון דעם זעלביקן זעקל. די נאַכט האָט זשומעדיק פרי זיך אויסגעשפּרייט איבער אונדז. גלייך זי וואָלט להוט געשלונגען די טונקלקייט, וואָס איז געדיכט געהאַנגען איבערן שטיבל, און אויך איינגעזאַפט מײַן שווינגנדיק קוקן צו דער וואַנט (זײַט קענטיק געשפּירט אַז ס׳קומט מיר אָן נישט ליכט דאָס אַנט-שלאָפן ווערן), האָט מאַשע פּלוצלינג מיר געזאָגט אויפן געלעגער „אַ גוטע נאַכט“ און זיך פאַרמאַסטן צו שלאָפן. איינגענורעט זיך, האָט זי פון אונ-טער דער קאַלדרע נאָך עפעס גערעדט. אין דער פינצטער האָט איר קול אַפּגעברומט ווי פון אַ גרוב אַרויס:

— הערסט? זאַלסט שלאָפן? אַז כ׳על דיר אַ קאַפע טאָן, זאַלסטו זיך נישט דערשרעקן. כ׳בין שוין געוויינט צו שלאָפן אַליין... פאַרשטייט, קאַ-שלעכטס בין איך נישט אויסן, אַז עס חלומט זיך, קאָן געשעען כ׳זאל אַ שטויס טאָן מיט אַ פּוס. אין שלאָף איז דער מענטש דען אַ באַלעבאַס איבער זיך?

מאַשע האָט זיך דערצו אויסגעצויגן מיטן גאַנצן לייב. אַ רגע האָב איך דערשפּירט אירע פעסטע שענקלען, האַרטע עלנבויגנס. שפעטער האָב איך מיטן גאַנצן לייב און לעבן פאַרנומען ווי די נאַכט האָט מיט בערישע לאַפעס זיך דורכגעשאַרט איבער דער פּאַדלאַגע וואָס איז געלעגן איבער אַן ערדישער הוילקייט וואָס רייכערט זיך האַרב, עסעדיק; כ׳האָב געפּילט ווי די אַ הוילקייט שטעלט זיך אָן אַנגעבויגענע אין פענצטער אַריין מיט גיהנומדיקע אויגן — אַט אַ גלאַצט זי גלייך אויף מיר, זי שטייט שוין מיר הינטערן רוקן. מער ווי איין מאל האָב איך זיך געוואַרגן מיט אַן אימה-געשריי וואָס האָט אַרויסגעזעצט פון מיר. די גאַנצע פּאַרוואַרפּנקייט, מײַן וויסער וואַגל האָט זיך געשטעלט מיר

צוקאפנס. „א מיידל אין מײן עלטער איז אַ ברענענדיקער ווייטיק“, האָט מיט אַ מאָל מיר אַן עקבער געטאָן אַ לאַנג פאַרשפינטער פּײַנגעפּיל. איי־בערן חוּט־השדרה איז מיר דורכגעגאַנגען אַ שטעכיקע קעלט און כ׳האַב פון דאָס נײַ דערשפּירט די גאַרע גרייס פון מײַן עלנט. אַ טיפּע באַליידיקונג, די אויסגעוילטקייט פון דער נשמה האָט זיך אין מיר אָפּגערוּפּן ווי אַן אינגעבאַקענע קרענק וואָס איז נאָר פאַר אַ שטיקל צײַט פאַרשלעפּערט געוואָרן. כ׳האַב מורא געקראָגן פאַר זיך. „ביסט אין אַ פרעמדער שטוב, געדענק ווי דו האָסט זיך!“ — האָב איך גענומען רײסן פון זיך שטיקער, געקנײפּט זיך דאָס לײב און ס׳האַט מיר נישט ווי געטאָן. ווען נישט מאַשע, וואָס זי ליגט פאַרנט, וואָלט איך אין מיטן דער נאַכט זיך אויפּגעהויבן פון ענגן געלעגער, אַרומגעדרײט זיך איבער דער שטוב. פאַר דעם געפּיל — „איך עלטער זיך, וועסט זיך שוין אַרײַנעלטערן אין דײַן מוידשאַפּט“ — ציטער איך ערשט אין אַ נײַעם שווערן פּחד און כ׳באַמי זיך אים צו פאַרטרייבן. תּמיד פּאַלט אַן אויף מיר ווי אַ פיבער די וויסטע שפּירונג פון דורכױסיקער אַליינקייט אויף דער וועלט, אַזש די האַרױאַרצלען, די גאַנ־צע הויט נעמט אויף מיר פּלאַקערן. כּלעריי רעיונות האָבן מיך געמאַ־טערט מחמת כ׳בין אַליין, איינע אַליין אין דער געשוואַלענער, דער צע־שפרונגענער וועלט. כ׳האַב נישט געקענט אַן אויג צוטאָן. ווען מאַשע איז אינגעשלאָפּן, האָב איך נישט געוויסט. כ׳האַב נאָר געפּילט, זי ליגט נעבן מיר ווי אַ סאָפּנדיק בערגל און האָב מורא געהאַט זי אַנצורירן מיט מײַנס אַן אבר. מעגלעך, דאָס איז געווען די סיבה וואָס כ׳האַב נישט געקענט אַנטדרימלט ווערן. אין די שלײפּן האָט עס געהאַמערט. דער געדאַנק אַז אַ נײַער נסיון גייט אויף מיר, האָט מיך דורכגעשטאַכן.

פון אַנגסטלעכער מידקייט בין איך סוף כל סוף דאָך אַנטשלאָפּן גע־וואָרן. ניין, כ׳בין ווי אריינגעפאַלן אין אַ פינצטערן תּהום.

באַגינען, ווען מײַן ברענענדיקע פּײַן האָט זיך גענומען אויפלייזן אין שוואַכן דרימל, האָב איך פּלוצלינג זיך באַלד איבערגעוועקט. ווי מיט קלעש־טשעס האָט עס מיך אַ רײס געטאָן. שטילקייט איז געווען אויסגעשפּרייט איבער אַלץ אין דעם פרעמדן שטיבל און זי איז — די שטילקייט — געלעגן אין מײַן מאַטערדרימל אַן אינגעפּלאַנטערטע אין דער קוויטיקער ראַם פּו־נעם פּיצל פענצטערל.

אַז כ׳האַב שוין געקענט אויפהייבן דעם קאַפּ, האָב איך מאַשען מער נישט געפונען אין בעט. כ׳האַב זיך דערשראָקן וואָס כ׳בין ווידער אַליין.

געמיינט — זיך צו לאנג פאַרשלאָפן; אַ נישט דאַקע וועל איך בלעבן
הענגען צווישן הימל און ערד אַ גאַנצן לאַנגן, פּענלעכן טאַג. מאַשע איז
שוין געווען ערגעץ אַוועק און איך בין דאָ אַן אומגעבעטענע. יאָ, זי איז
גענוג איידל. זי'ט נישט געוואָלט מיך איבערוועקן.

אַבער וואָס האָט מיר אַזאַ גריזשע געטאָן איבערן שיידל און כ'האַב
זיך אַליין אויפגעוועקט אַן אויפגעשוידערטע?

פון דאָס נײַ אַרויסגעריסן דעם קאַפּ פון דער לעסטיקער קישן-
וויינקייט און בשום אופן נישט געקענט זיך דערמאָנען, וואָס עס האָט מיך
אַזאַ טאַרע געטאָן — אַ געשריי אַזאַ שאַרפּער, צי אַ בייער חלום? עפעס
האַט מיך אַרויסגעוואָרפן פונעם שלאָף!

— אַט אַזוי פאַרשטיי איך! — האָט אַ קול אומגעריכט אַ גרילץ גע-
געבן אין דער נאַענט.

אויסגענייגט ס'געהער, אַנגעשפיצט די אויגן און כ'האַב זיך מורא
געהאַט צו רירן פון אַרט. כ'האַב זיך נישט געכאַפט באותו הרגע וווּ איך
בין אין דער וועלט. ווי וואָר און אויסדאַכטעניש צעטומלען דעם מענטש!
אַן אומהיימלעך דרעפטשען פון שווערע שקראַבעס אויף סקריפּנדיקע
טרעפּ האָב איך פאַרנומען. באלד האָט די טיר אַ סקאווטשע געטאָן. אַ צע-
קנייטשטע אין פנים, דער קאַפּ האָר צעקנודערט, האָט אין דער טיר זיך
אַרבינגעשטעלט אַ פרוי. איז עס זי? צוזאַמען מיט איר איז מיטגעקומען
אַ גרויסער פאַרושאַווערטער עמער און אַן איבלדיקער ריח פון פאַרוייער-
טער שטוביקער אומריינקייט.

אַוודאי, ס'איז זי, מאַשע.

אויפגעקומען פון שלאָף האָט זי, די באַלעבאַסטע, ס'ערשטע אַרויסגע-
טראָגן דעם עמער מיט אומריינקייט. דאָס האָט דער עמער אַזוי זיך צע-
גרילצט אין זיין אַלטקייט, ווען מאַשע האָט אים פּרײַער גערירט פון זיין
פאַרטאַגיקן גליווער. אַצינד באַנעם איך שוין, וואָס עס האָט מיך אַזוי אַ
טרייסל געטאָן אין שלאָף. אַצינד בין איך שוין בהרחבה געלעגן אויפן קישן
און די אויגן געשפּאַרט צום סופּיט, ערגעץ-וווּ געזוכט אַן אַנלען אין אַ
שפּאַרע צי אין אַ פּלעק. מײַן טריבער געדאַנק האָט אַזוי געזוכט אַ פּאַדפאַרע
פאַר זיין צעוואַקלטקייט; וואָס ערשט טאָן? ווי שטעלט מען אַן ערשטן
שריט אין דער נײַער וויסטקייט וואָס איז עלול גרינג צו פאַרשלינגען
אַזאַ ווי איך? ווי, ס'איז מיר געווען אַנגעזאַלצן אויף דער נשמה.

— נו, סט'זיך שוין אויסגעשלאָפֿן? — האָט מאַשע זיך געוונדערט,
ווען זי'ט מיך געזען ליגן אַ וואַכע.

— ווי לאַנג איז דער שיעור? — מ'באָדאַרף זיך אויפהייבן.

— האָסט נאָך צייט, — טענהט זי — קענסט דען עפעס אויפטאָן אזוי
פרי? וואָס וועסטו אָנהייבן? ערשט 'עסטו לערנען זיך טראַכטן. איך בין עפעס
אַנדערש. איך מוז זיך צושטעלן אין צייט. כ'האָב אַ פּאַסטן. דו האָסט זיך
נישט וואָס צו אַיילן. ליג זיך אויס — דענע געשעפטן וועלן נישט אַנט-
לויפֿן.

— אויף רוען מוז מען האָבן אַ בעסער געמיט ווי מנינס, — זאָג
איך. קא' גליקן האָבן מיך נאָך נישט פּאַטשאַפעט, אַז כ'זאָל ליגן אַ יאָר
מיט אַ מיטוואַך.

— אַוודאי וועסטו קריגן אַרבעט. כ'זאָל אזוי בטוח זיין מיט עפעס
בעסערס, ווי דו ביסט זיכער מיט אַרבעט, — פּטרט זי מיך אָפּ און באַ-
העלט מוטערלעך: — שלאָף, שלאָף, שטער מיר נישט זיך צוצוגרייטן. איך
מוז גיין. אויפֿן טיש וועסטו האָבן אַנבניסן. אַז דו וועסט אַוועקגיין זאָלסטו
וויט פּאַרשליסן און ס'שליסעלע לייגן אין דער שפּאַרע אונטער דער שוועל.
וועסט שוין זען וווּ... אויף מיטיק פּאַרבעט איך דיך. זאָלסט קומען. כ'על
וואַרטן.

פון פּאַרטראַכטיקייט האָט שפּעטער מיך אַרויסגעטרייסלט אַ נצער
קלאַפּ מיט דער טיר.

מאַשעס אַוועקגיין האָב איך נישט באַמערקט. כ'האָב נאָר אַ ביסל
ווינטלעך דערקענט איר פּאַרטאָגיק טשלאַפען אויף די הילצערנע שטיגן.

א י ד א ו נ כ א ש ע

א

מיר האָט זיך עפעס נישט געלאָזט גלייבן, אַז כ'וועל זיך קענען צו-
נויפלעבן מיט אַט דער פּרוי, וועלכע שרניט מער ווי זי רעדט. אַן אויס-
געליטענע, אַ פּאַראיינזאַמטע, איז ס'שווינגן מיר ליבער, ווי דאָס אַרויס-
גערעדטע וואַרט, בפרט דאָס רעדן פּאַר אַ ווייטן. כ'בין מודה ומתוודה:
איך גופא געפעל זיך נישט אָפט מאַל צוליב דעם. „ביסט אַ ווילדע“, האָב

איך די אויסטערלישע הנאה זיך צו מוסרן פאר דעם, אָבער כ'קען זיך נישט ענדערן. אַוודאי אַ נאַכערעטעניש דאָס אַמביציעזע אין מיר, די אינגעשפּאַרטקייט, אַפילו ס'זאָל מיך קאַסטן אַ שטיק געזונט. דערצו דריקט נאָך ס'אַקערשט איבערגעלעבטע. ס'ווינציק, אַז כ'בין געבליבן אַזוי-אַ, אַן אַרומגעפליקטער קושאַק? אַ פעקל האָב איך אַ שפּאַרס, אַ וויסטס. דערציילן עס דעם צי יענעם, וויל די ברוסט איז איבערגעפולט, וואָלט קיינעם נישט געווען אינטערעסאַנט. און אין דער אמתן: וועמען קען אַנגיין די ווייטיקן פון איינער, וועלכע מ'רופט מיט אַזאַ נאָמען צי מיט אַן אַנדערן? און ווער ווייסט היינט נישט דעם טעם פון אַן אויסגעגאַסענער גאַל, פון אַן אַפּגע-האַקט האַרץ? איך בין נישט די איינציקע וואָס האָט מיטגעמאַכט גרויסע צרות. צווייטנס איז קיינער נישט מחויב צו וויסן, וואָס עס טוט זיך אין דעם געמיט פון אַ מיידל, וועמענס גליק עס האָט פאַרבליט אין צייט פון אַן אימהדיקער זאַווערוכע.

ווי עס זאָל נישט זיין — איך האָב זיך געהאַלטן נאָענט צו מאַשען. מענטשלעכע גוטסקייט האָט שוין אַזאַ כוח, און מאַשע איז אַ גוטע. צו איר הויך רעדן האָב איך זיך צוגעוויינט ווי צו די אַפהילכן, וואָס גייען נאָך איטלעכן פון דער פריסטער קינדהייט. איך האָב דערפילט מאַשעס וואַרעמקייט, און זי האָט עס מיר געגעבן ווי אַ מאַמע. דאָס דאָזיקע אויס-לאָדן זיך איז, משמעות, איר אַליין געווען נייטיק, ווי דעם מענטש איז נייטיק לופט און ברויט. זי האָט זיך צוגעבונדן צו מיר און איך צו איר. ס'איז דען אַ ווונדער אַזוינס, אויב דער דרויסן איז אַן אומזיכערער און אַלע האַפענונגען זענען שוין אויסגערוינען! איינע האָט פאַרפולט די אַנ-דערע מיט צערטלעכקייט, מיט זאַרג און מיט אַ שטרענגקייט וואָס בעט זיך אַ מאָל אין מענטשלעכע אומשטענדן. אויב עמעצער פון אונדז איז נישט אַהיים געקומען צו דער צייט, איז געווען הימל עפן זיך. איך בין געזעסן אַ פאַרשטיינערטע, נישט געקענט אַ וואָרט אַרויסברענגען פון פאַרקלעמט-קייט. מאַשע ווידער האָט געשריגן, אַליין זיך באַדויערט קלאַמפּערשט, וואָס זי גיט מיר אַפּ „איר גאַנץ לעבן“, און לסוף זיך באַקלאַגט אויף קאַפּווייטיק.

— שטענדיק אַזוי, אויב כ'האַב עגמת-נפש. און דו קענסט עס מיר נישט פאַרשפּאַרן, האָט זי דערנאָך געטענהט מיט אַ געבראַכן קול; איך, פאַרקערט, פלעג זיך קרימען פאַר איר:

— זע נאָר, ס'אַראַ דו ביסט! איך גיי און פאַל און דיר איז עס נאָך

ווינציק... כאטש צי זיך אויס! אז כ'זאג, כ'האב נישט געקאנט פריער אהיים קומען.

אויפגעהויבן דעם בליק, דערזען מ'זען בלאסקייט, האט זי זיך באגאסן מיט טרערן און מיך געקושט: „א בראך איז צו מיר!“
נעבן מאשען האב איך פון דאס נני זיך דערשפירט ווי א קינד, וואס קען נישט לעבן אן דער מאמעס אויג. טייל מאל האב איך אפילו פארגעסן אז אומגליק דריקט אויף מיר.

מאשע, האט זיך מיר געדאכט, איז פון דעסטוועגן גליקלעכער פון מיר. קעגן מ'זען ווילן האב איך זי מקנא געווען. זי איז געבענטשט געווארן מיט דער ברכה פון דרייסקייט און דאס האט אויך מיר געדינט. געהאט א גרויסע באקאנטשאפט, איז זי ארויסגעשפרונגען דארט, ווו מ'האט זי נישט פארזיט. אזוי ארום האט מאשע מיר באלד געשאפן ארבעט אין א שננדער-קאאפעראטיוו. אין אנהייב בין איך געווען א רוימערקע. מיט א בארשט האב איך יעדן באגינען צוגעקערט דאס אפפאל פון די שננדער-טישן, פון הינטער די ניי-מאשינען און כ'בין געגאנגען קליינמיידלשע שליחותן פאר די מענטשן פון דער ווערקשטעל. דער עיקר האבן איבער מיר זיך גע-מאכטיקט די גוטע פארדינערס פון דער שננדערזע און די אויסגעשטאפטע כלה פונעם פארגרינטן, דארן פארוואלטער.

דערזען מיך א ביסל זיצן, האבן זיי פון מיר ארויסגעיאגט די נשמה, יעדער האט שוין עפעס אויסגעפונען.

— גיי, פראדל, ברענג, קויף...

— אוי, פראדל, זי וועלן מיר אנטשולדיקן — כ'האב פארגעסן. פון

דער היים מיטצונעמען.

ווי עמעצן האט זיך פארוואלט, האט מען מיך דערנידעריקט. דעם בין איך געווען א שמאטע, נאר צו טרעטן אויף מיר, אן אנדערן א פלעדערוויש. מ'האט מיך מיאוס געדוצט און אויב געאירצט, איז געלעגן אין דעם ווארט א בארג מיט שפאט. ווי מענטשן זענען גראב, אפילו נאך אזעלכע אומגליקן. א געשלאגענע פון דעם קוקן אויף מיר, פון דעם רעדן, האב איך געטאן אלץ וואס מ'האט מיך געהייסן. וועמען געבראכט פרישטיק פון דער היים אין א ווינטער גאס, פאר וועמען כ'האב געקויפט פאפיראסן אין געוועלעב, איין מאל אין וואך האב איך גאר שווער געהארעוועט, אויף די שוואכע היפטן געשלעפט גרויסע עמערס וואסער; אן אינגענעצטע הארטע ריז-בארשט געטונקט אין סאדע (ס'האט די גאז אויסגעדרייט פון שארפ-

קייט) און געשיצערט אלע לאנגע טישן, די פענצטער און טירן. די בלאַטע-
 אַנגעטראַטענע פּאַדלאַגעס האָבן געמוזט זיין בלאַנק וויס. דעם פּאַרוואַל-
 טערס כּלה פּלעגט ביזו קוקלען מיט אירע שאַרפע אויגאַנעס, פּאַרציען די
 ניאַניע, אויב איר איז עפעס נישט געפעלן. איך האָב געציטערט פאַר איר
 און געהיטן ס'ביסן ברויט. האַרעווע, פּראַדל, האָב איך זיך געזאַגט; האָב
 נישט קיין קורצן זכרון. נעכטן איז געווען ערגער, נעכטן, דאָרט...

אוי האָט זיך געדענקט!

דאָס גרויסע רוימעכץ האָט זיך אַנגעהויבן שבת נאַכמיטאַג, נאַכן
 איבערריסן די אַרבעט, ווען די שנידערס און האַנט-נייערס און די פרע-
 סערס זענען זיך פּונאַנדערגעאַנגען אויף אַפּרו פאַר סוף-וואָך. אַן אַננ-
 געבויענע, אַ פּאַרשוויצטע האָב איך ביז שפּעט געריבן די גרויסע פּאַד-
 לאַגעס פּון דער ווערקשטעל. אין אַנהייב האָט געטראָפּן אַז דאָס שנייערן און
 רייניקן האָט זיך פּאַרשעפט אַזוי לאַנג, אַז די נאַכט אין די פענצטער
 האָט מיך גענומען שרעקן. וויסט געווען אַרום, בערג ציגלברוך פּון אַננ-
 געפּאַלענע געבנידעס האָבן אימהדיק זיך געהויבן אַרויף צום שטומען,
 פּאַרשטאַכענעם הימל וואָס האָט זיך צוגעקוקט, ווען ס'געשען דער חורבן.
 דער חושך האָט געשריגן פּון די גאַסן. דעמאַלט בין איך שוין נישט אַהיים
 געגאַנגען שלאָפּן. אַ מערכה, וואָס ערגעץ אין אַ ווינקל פּון דער ניי-שטוב
 איז געווען פּאַרשטעט דער אַלטער סטאַד, אַ ווילער זקן מיט אַ קנלעכי-
 קער גראַעז באַרד ווי פּון אַפּגעבליאַקעוועט גראַז און מיט שטענדיק גלאַנ-
 ציקע, שיכורלעכע אויגן. אויסגעצויגן אויף אַ טיש, צוקאַפּנס אונטערגע-
 לייגט זיך אַ פרעס-קישן, האָט ער אין איין האַנט געהאַלטן אַן אַנגעלאַ-
 דענע ביקס, אַן אמתע ביקס מיט קוילן, וואָס קענען הרגענען. אוצרות
 סחורה זענען געלעגן אין ווערקשטעל, האָט מען זיי געמוזט היטן. ווען
 נישט דער אַלטער אין טונקעלן חלל, וואָלט די נשמה פּון מיר אַרויס-
 געשפּרונגען. ווייל שטענדיק האָב איך געדענקט אַז נאָר חורבות פּולן אויס
 דעם שיטער באַוויינטן דרויסן, די ווילד צעהויקערטע גאַסן און הפּקרע
 פּאַרשויען קומען קאַפויער ווי די מנזן פּון די לעכער אַרויס, פּון די גריי-
 בער וואָס אַרום. רויבערס, רוצחים קאַציען זיך אין דער שטאַטישער וויסט-
 קייט! מאַשע האָט זיך דערווייל באַאומרויקט איבער מיר. פּאַרטאַגס איז זי
 שוין געשטאַנען הינטער דער טיר פּון קאַפּפּעראַטיוו. מיט איר קלאַפּן האָט
 זי מיך געוועקט פּון שלאָף, אין וועלכן כ'בין אַריינגעפאַלן ווי אין אַ תּהום.
 געעפּנט די אויגן האָט אויף מיר אַנגעוואַרפּן אַן אימה דער אַלטער, וואָס

האָט לזיערנדיק, געלאָסן זיך געדריקט צו דער טיר, זיך אננגעהאַרבעט. דערנאָך האָט ער געקלימפערט מיט די שליסלען און מיט דער ביקס און אויף מיר פון דאָס ניי אַנגעבראַכט די גרוילן פון דעם אַקערשט פאַר-שווונדענעם אין דער וואָר. מיר האָבן זיך ערשט געהאַט געחלומט שווערע חלומות: כ'בין געלאָפן אַ פאַרסאַפּעטע, מ'האַט מיך געטריבן, געיאָגט ווי מ'פּלעגט בניים פּלאַגן די י'דן.

כ'האַב דערפאַר געהאַט פאַראיבל אויף מאַשען, ה'למאי זי האָט מיר געשטערט אין דער נאַענטקייט מיט מנינע היימישע, כאַטש כ'בין געווען מיט זיי אין טיפּסטן אומגליק, דער איבערגעריסענער שלאָף האָט מיך דווקא נישט געאַרט. ס'האַט נאָר ווי געטאָן וואָס אין דער טרויעריקסטער מינוט האָט מען מיך בגוואַלד אַוועקגעריסן פון דער מאַמען, פון דעם ברודער; אויב זיי לעבן ערגעץ — אַוודאי לעבן זיי! — ווערן זיי איצט מער צעקלעמט פון יאָוש, ווייל אויך איך קום זיי צו חלום און זיי זעען מיך אַזאַ צערודערטע, אַ דערדריקטע פון נניע שרעקן. אין מיר האָט זיך אויפֿ-געהויבן אַ יאָמער מחמת די קאַפּויער־געקומענע פּינען פון אַנומלט. פון דער צווייטער זיט בין איך מאַשען געווען דאַנקבאַר וואָס זי האָט מיך אַרויסגעצויגן פון אַט־דער גריזשעניש. גלנצער שוין די פּריקרע וואָר, די הניטיקע, וואָס טריפט בלוטיק בני יעדן באַריר, וואָרן די אַפּעראַציע אי־בער אונדז איז געווען אַ פּחד־מדיקע. — —

זי האָט מיר קודם כל דערלאָנגט עפעס איבערצובייסן, די באַזאָרגטע חבּרטע מנינע. געאַנגען געוואָר ווערן וואָס ס'טוט זיך מיטן מיר, האָט מאַשען ווי אַ מאַמע אין זינען געהאַט אַז כ'בין פאַרשמאַכט און מיטגענומען עפעס אין מויל אַרנן. געזען, כ'האַב זיך דערכאַפט ס'האַרץ, האָט זי מיך ערשט אויסגעזיידלט, געהאַט טענות פאַר וואָס איך „צאַפּ איר ס'בלוט“. לאַז זי איבערקלערן גאַנצענע נעכט.

אויסגעשריגן זיך, איז מאַשען אַפּגעפאַלן ווי אַ צעברויזטער טיך נאָך אַ שטורעם. זיך אַראַפּגעלאָזן אויפן נאַענטסטן בענקל אין דער אננגעגליי-ווערטער ניי-שטוב האָט זי, שוין אַן אַפּגעקילטע, זיך אַרומגעקוקט און גענומען פאַרן אַלטן סטאַך אויסלויבן די ווייסקייט פון דן טישן, פון די פּאַדלאַגעס, וואָס איך האָב אַרויסגעבראַכט מיט מנין אייפּעריקער אַר-בעט, אַ ביסל שפּעטער האָט זי מיך געפירט אַהיים. בפּירוש ווי אַ מאַמע פּירט איר ברוגז טעכטערל, האָט זי מיך געצויגן נאָך זיך, „שוין ציטט“, — האָט זי בשעת מעשה געזאָגט מיט שטראַף און מיט לויב איינציטיק.

אין שטוב האָט זי מיך תיכף געפאַקט אין בעט אַרנין און צוגעהיטן מניין ר.ו. האָט עמעץ אין באַראַק זיך צעשריגן, איז מאַשע גיך אַרויס וואַרענען און בעטן: „ששש! אַ מענטש שלאָפט. רעכנט זיך אַ ביסל! אַנגעאַרבעט זיך, נעבעך.“ אַפילו קליינוואַרג, וואָס האָט אין דרויסן זיך געלאָזן ווילגיין, געוואַיעוועט, האָט זי אַנידערגעזעצט מיט אירע דראָונגען, פאַרמאַכט די מנילער.

אַפגעשלאָפן אַ פאַר שעה אין יום-טובדיקן זונטאָג אַרנין, האָט מאַשע מיך ליכט איבערגעוועקט, כ'זאַל ווידער עפעס אָפעסן:

— פראַדל! פראַדל! — האָט זי שוין מוטערלעך געשמייכלט — איידער פאַפע, בעסער ליוואָליה, הע? — און אירע אויגן האָבן זיך צעלויכטן. — איך האָלט נישט דערפון. ניין, אַ מינדסט נישט.

מאַשע האָט געהאַט אַן עול פאַר מיר, צוגעשטאַנען מיט דער אכילה. זי האָט אויך געזאָרגט פאַר מנין וועש, געטראַכט פאַר מיר, נו ווי פאַר אַ לטבלעכער שוועסטער, ווי אַן עלטערע פאַר אַ יונגערער.

און אַז איך האָב אין תחילת נישט געקענט קומען צו אַ קליידל, צו אַ גאַנצן שוך, ווי עס פאַסט פאַר אַ יונגער פרוי, האָט זי אַן שום אַנצהער רענישן אומגעריכט מיר באַפוילן:

— פראַדל, הנינט קומסטו צו מיר אַרום עלף פאַרמיטאָג. כ'וועל וואַרטן אויף דיר. מ'עט ערגעץ צוגיין.

כ'האָב געמיינט: ס'איז פאַר איר טובה וועגן, בין איך געווען צופרידן צו קענען איר מיט עפעס אָפדינען. דעריבער האָב איך גאַרנישט איבער געפרעגט. „גוט“, האָב איך אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ און געטראַכט: גיין, איז גיין. אַבי זי נישט אויפֿרעגן. זי האָט אַ טבע ליכט זיך אַנצוצינדן.

אַנליק אַליץ אָפגעטאָן אין דער ניי־שטוב, געבעטן אַ דערלויבעניש אַרויסצוגיין אויף אַ שעה־צוויי און כ'בין אַוועק. מאַשע האָט שוין געוואַרט. זי האָט געדאָזן אַליץ גיין און שטיין און מיך געפירט. עס ציען זיך אומ־ באַקאַנטע גאַסן, אַ פּרעמדלעכער רויש פאַרגלישעט מיך און איך שפּאַן נעבן איר ווי אַ לערנמידל, אַ וואַרט זיך נישט אַנצורופן, כאַטש ביים זיך אָפּ די צונג.

— וווהין גייען מיר, מאַשע? — האָט ענדלעך אויסגעבראַכן מנין נייגיר.

— וואָס אַרט עס דיר, אַז מיך אַרט עס נישט? אַסור צי כ'פיר דיר צו דער תליה.

כ'האב זיך משער געווען: מאשע האָט שוין עפעס אָנגעסטראַיעט. נאָר זי זוכט צו טאָן טובות. מן הסתם גייט זי מיך שוין באַגליקן, אָבער-פרעגן זיך? חס וחלילה, זי קען זיך צעשרייען.

...אָנגעקומען זענען מיר אין מאַגאַזין פון „ייִדישן קאָמיטעט“, אַ מיין נני אַרט וואָס האָט מיך אָפגעשטויסן, עפעס געשראַקן. מענטשן האָבן זיך דאָרט צונויפגעדרענגט און נידערגעשלאָנגקייט האָט געקוקט פון זיי. „וואַזשנע דערלעבט! נעמען עמעצנס אַ פאַר לאַכעס“, — האָט ווער אויס-געקערעכצט אויף אַ קול אַז די אַרומיקע זאָלן זיך צוהערן דערצו: „פאַר וועמען די ראַיעוויסקע איז אַ שמאַלצגרוב, פאַר אונדז אַן אומגליק. קוק זיך איין ווי ווייט דו ביסט אין דר'ערד, יאַנטשע!“ — איז געווען אַן ענט-פער אויפן שטיין וואָס איז געפאַלן אַקערשט אין דער נשמה אַרײַן. פון דער דאָזיקער אומהיימלעכקייט האָט מיך באלד אַרומגעכאַפט אַ ריח פון פאַרלעגן אַלטוואַרג. אַ פאַרלאָזענע גרויסע, רויטע מויער איז דאָס און זי איז פול מיט צוויפגעזאַמלטע טראַנטעס, אַ ים אַזאַ מיט שמאַטיק בראַב-וואַרג פאַר ייִדנס וועגן. אַט ווערט אַנגעהיט די פעסטונג פון ייִדישן טרויער, — האָט מיר אַ נאָג געטאָן און כ'האָב דייטלעך דערשמעקט שיימל. איך בין געבליבן שטיין אין גליווער; מאַשע, פאַרקערט, האָט אויפ-געהויבן אַ רעש: „ווער גייט דאָ אַהער מיך דערליידיקן?“ — האָט זי אויס-גערופן און אַ רודער געטאָן מיט די הענט אַרום זיך צו מאַכן זיך אַן אַרט אין דער ענטשאַפט. מאַשע האָט הויך גערעדט, זי האָט זיך געשטופט צווישן די מענטשן.

דורך אַ קליין פענצטערל וואָס איז אויסגעשניטן אין נאַקעטע ברע-טער פון אַ פריש-אויפגעשטעלטער וואַנט אין מעכטיקן חלל פון דער אומ-געהייערער אַלטער מויער האָט מאַשע לסוף דערלאַנגט אַ צעטל און זיך גענומען דינגען מיט די, וואָס פאַרען זיך בני די „אַמערקאַנער זאַכן“. מ'האָט מאַשען אַרײַנגענומען אין דעם טיפן אינעווייניק אויף יענער זײַט ווענטל און איר אָנגעהויבן פאַרלייגן שטיקלעך ווייבערישע הלבשה.

— וואָס איז דאָס? — גיב איך מאַשען אַ צופ אין דער שויל.
— זאָל דיר דער קאַפּ נישט וויי טאָן. זיי גיבן נישט ס'זייעריקע; — לאַזט זי זיך ווידער הערן. וויינט אויס, מאַשע רעדט בכיוון הויך און איך שפיר ווי כ'פלאַם אין גאַנצן פון בושה, אַלע קוקן אויף מיר. — דאָס שיקט מען פאַר דיר — ליאַרעמט זי ווייטער — פאַר מיר שיקט מען און פאַר זיי אַ קרענק!

„זיי האָט זי געמיינט די מאַכערס, די וואָס דרייען זיך בײַ דער גאַב וואָס מען גיט אַרויס פאַר די ניצול-געוואָרענע ייִדן פֿון הרובֿן לאַנד.

מאַשע האָט מיך גאַרנישט געפרעגט, זי האָט באַפוילן, מיך געשטופֿט ווי אַ נאַריש קאַלב, געקערט מיך אַהין, אַהער ווי אַ מאַנעקען; אַרויפֿגע-וואָרפֿן אויף מיר אַ קלייד אַ ברייטס, אַ הענגעדיקס מיט לאַנגע, ליכטיקע פּאַסיקלעך. אָט האָט זי מיר אָנגעטאָן אַן אַנדערס, אַ מער געפּאַסטס, אַ וואָלגס מיט זנדענער אַפּליקאַציע, מיט בליאַסקעדיקע קנעפלעך — גע-מאַסטן, געפּאַסט און ענדלעך אַפּגעלייגט אַן אַ זנט. אַפּגעקליבן, הייסט עס. אזויערנאָך האָט מאַשע מיך מלבוש ערומים געווען אויך מיט אַ מאַנטל, מיט אַ ביסל וועש און אָנגעטאָן אַ פּאַר שיד אויף האַלב-הויכע קנאַפֿל.

געאַנגען צוריק מיט אַ היפשן פּאַק, האָט מאַשע נצחונדיק געשינט און מיך געלערנט הלכות „לעבן הענטיקע ציטן“.

— מיינסט, מ'מוז זיין אַ שנאָרער? איך בין אויך נישט קיין שנאָ-רערקע. מ'באַדאַרף נאָר זיין אַ מענטש. וועסט פּאַרפּאַלן ווערן בײַ גאָט צעקראַכניקייט, פּראַדל. אַז מ'איז אין דר'ערד ווי דו ביסט, מ'האַט זיך נאָך נישט דאַראַבייט צו אייגנס, מוז מען טאָן אַז מ'זאל נישט אונטערגיין. „וואָט!“ — האָט זי פּאַרענדיקט מיט אַ ברעקל רוסיש, ווי אַן אַנצוהערע-ניש אויף דער רויער דויערהאַפטיקייט וואָס האַלט זי, מאַשען, אויף די פּיס.

זעענדיק אַז איך בין דערשלאָגן, מיך פּרייט נישט דער זיג איבער די געבערס פֿון די פּעקלעך, האָט מאַשע געענדערט ס'לשון:

— ביסט אַ קינד. מ'דאַרף דיר נאָך געבן ס'ציצל. דו ווייסט דען צי דניע קרובים האָבן עס נישט געשיקט פאַר דיר? אַ מענטש אַז ר'גיט פאַר אַזויגע צוועקן, האָט ער תמיד אין זינען אַ היימישן וואָס האָט ער-געפֿווו זיך פּאַרוואַלגערט צווישן די חורבה-בערג וואָס זענען אָנגעוואַקסן אין רע-פּוילן. איך וואָלט געשווירן, ערגעץ אין אַמעריטשקע איז פּאַראַן אַ מענטש צי צוויי — און אפשר גאַנצע משפּחות — וואָס טראַכטן פֿון דיר, אַצינד דערמאָנען זיי זיך גיכער, די לייט פֿון אַנקל סעמס מדינה אַז זיי האָבן געלאָזן עמעצן אין ווינטן יוראַפּ, אין דער אַלטער היים. ס'איז מעגלעך דניע אַ מומע, מעגלעך אַ שוועסטערקינד. אַמעריקאַנער ייִדן קענען נעבעך נישט די נעכט איבערשלאָפֿן; זיי ווילן העלפֿן די לעבעדיקע מתים פֿון פּוילן. זיי שיקן גאַנצע וואַגאַנעס מיט זאַכן און דו ווילסט זיך נישט

אויסדרייען צו זיי. ווילסט, גולם, אלץ איבערלאָזן פאַר די היגע פאַשעביקעס, וואָס קוקן נאָר אויס אַזעלכע שעמעוודיקע?
 מיט איר ניכטערקייט האָט מאַשע מיך אָפגעצוואַגן ווי מיט אַ צעבער קאַלט וואָסער. איך וואָלט געווען גליקלעך ווען כ'דריי זיך אַוועק פון איר, כאַטש כ'בין איר געווען אמתדיק דאַנקבאַר פאַר דער גוטהאַרציקייט.
 כ'זויס נישט מיט וואָס איך האָב נושאַ-חן געווען בנ אַט-דער פרוי, וועלכע איז געווען נישט ווינציקער עלנט פון מיר. און מיר איז געווען אַ שאַד איר אינעווייניקסטע צעריסנקייט. כ'האָב געפונען מאַדנע שיינקייט אין מאַשען און מיר האָבן זיך אַזוי צונויפגעקניפט.
 ווילנדיק, נישט ווילנדיק — ביסלעכווייז האָבן מיר קעגנזייטיק זיך אַנטפלעקט די פאַרהוילנקייטן פון אייגענעם געמיט, איינע האָט זיך גע- פונען אין דער צווייטער, ממש אויפגעלייזט זיך אינעם טראַכטן און אין דער האַפענונגסלאָזער איינזאַמקייט.
 איך האָב אין מאַשען געהאַט אַן אַנשפאַר און זי אפשר אין מיר אויכעט.

ב

ווי קנאַספן, אַנגעגאַסענע מיט זון, האָבן די הערצער בנ אונדז זיך צעעפנט.
 ס'האָט לאַנג נישט גענומען און איך האָב געוויסט די לעבנסגע- שיכטע פון מנן חברטע, און מאַשע — מננע. נישט בלויז דעם וועג וואָס האָט אונדז געפירט פון טאַטע-מאַמעס הויז אַרויס, אויך דער וועג פון דער דינטשישער מלחמה מיט די געבונדענע יידן — אלץ, אלץ האָט אַרויס- גערעדט פון אונדז. איינע פון דער אַנדערער האָבן מיר געוויסט אַפילו דאָס וואָס עס לאָזט זיך נישט דערציילן. אַוודאי, פאַראַן זאַכן, מיט וועלכע מ'שעמט זיך פאַר אַ זנטיקן און פאַראַן אַזוינס וואָס מ'איז נישט דרייסט אַרויסצוברענגען צו מאַל פאַר זיך אַליין. בנ אונדז איז אַבער געשען נפּעס אויסנעמלעכס: ס'האָט זיך גערעדט, מ'האָט זיך אַראָפּגערעדט, וויל אַנדערש האָט עס נישט געקענט זיין.
 מיר האָבן געלעבט בשותפותדיק — צוזאַמען געגעסן ברויט און צוזאַ- מען זיך געשפּנזט מיט די פּננען וואָס האָבן פאַרצערט אונדזערע פרויזשע הערצער. און אַנגעווייטיקט איז מען געווען איבער גענוג.
 איר האַרץ האָט מאַשע צוגענייגט צו מננעס. אין די שטילע שעהען, אין די טיפע נעכט פלעגט זי אויסדערציילן פון איר גאַלאַטע.

בני טאטע-מאמען האָט זי נישט געהאַט קיין איבעריק גוט מול. גע-
ווען אַ שטוב מיט קינדער, איז פאַר איטלעכן אויסגעטיילט געוואָרן אַ
וואַרעם וואַרט, אַ לאַסקע — אויף איר האָט קיין מאָל נישט גערוט די גנאָד
פון דער מאַמען. אַזוינס, זעסטו, געדענקט זיך. אַ קאַלטע מאַמע געווען
בלויז צו מיר. דער טאָטע האָט בכלל נישט געהאַט קיין געלענק צו איי-
דלקייטן. ער איז געווען אַן אויסגעהאַרעוועטער און טרוקענער. אָפּגעגעסן,
האַט ער אין שטוב נישט געהאַט קיין אַנדער טוונג, ווי צו פאַרברעכן דעם
קאַפּ אויפן טיש און דזשימען, אָדער אַראַפּוואַרפן פון זיך די שטייול און
לייגן זיך אונטערן איבערבעט. אָדער געאַרבעט. אָדער געשלאָפּן. צי ער
האַט פאַר דער מאַמען אַ מאָל געהאַט אַ צערטלעך וואַרט, איז מאַשען געווען
אַ ספק. ס'קינדער-האַבן אין זייער הויז האָט מסתמא געהערט צו די שווע-
רע ייִדישע פליכטן וואָס זענען אַרויפגעלייגט געוואָרן אויף אים ווי אויף
אַן אָפּגעהיטענעם ייִד, וואָס דאַרף מקיים זיין געוויסע מיצוות. אַ מויוִזאַך.
האַט זי געמיינט צו זאָגן איז געווען דעם טאָטנס באַשלאָפּן די מאַמען,
ליבשאַפט איז נישט געווען ניכר אין שטוב.

אַט דאָס האָט מאַשען געמאַטערט. ערשט איצט האָט זי זיך רעכט
דערזען, דווקא אויף צו מאַרגנס נאָכן נייעם מבול וואָס גאַט האָט געבראַכט
אויף זיין פּאַלק. ס'איז געשען ווייל די ביטערע יאָרן זענען אַריבער איבער
איר מיט ברענענדיקער אַכזריות און שאַרף זי אָפּגעשטעמפלט. זי האָט זיך
געוואַרפן ווי אַן אָפּגעשונדענע פון די לעצטע הויטן. ווען מאַשע האָט
געהאַט אַ היים, די קאַלטע היים, איז זי נאָך געווען יונג — דאָס סאַמע
טרויעריקע האָט ערשט אויסגעצייטיקט אויף דער ביטער געפרוּווטער
פּרוי. אַקערשט האָט זי זיך דערזען אַן אומבאַחנטע, אַזאַ וואָס איז פאַר-
משפט אויף אַליינקייט. ס'איז פאַר הטאים טאָטע-מאַמעס, איז זי געווען
זיכער. פון ליבע, — האָט זי באַנומען — קומען קינדער שיינע, געשיקטע.
מאַשע איז אַ פּוילער עפל פון טאָטע-מאַמעס צוזאַמענויזן — ס'איז
געווען אַ געפיל וואָס האָט זי פאַרצערט. זי איז געבוירן אונטער דער
קאַלטער שיין פון אומוילן. קיין פונק ליבע, קיין נאַטירלעכע וואַרעמקייט.
און אפּשר איז זי דער מוטערס אַן אומאַנטפלעקטע זינד, אָדער — ווער
ווייסט! — זי, מאַשע, איז גאָר שוין געווען אַן אומגעבעטענער גאַסט אין
דער שויס פון דער מאַמע? זי איז טאַקע געווען די לעצטע, די ייִגסטע פון
די קינדער. יעדנפאַלס, מאַשע באַטראַכט זיך ווי אַ טראַגישע מיספּאַר-
שטייעניש. אָפט מאָל האָט זי זיך אַליין פּינט געהאַט און באַוואַרנט אין זיך

א שנאה צו דער מאמען, טייל מאָל האָט זי אַרויסגעבראַכט אַ רחמנות צו דעם מוטער ווי צו אַ געשלאָגענער.

„ס'זאָל איר נישט גערעכנט ווערן“, — באַדויערט מאַשע תיכף איר האַרבן אורטייל. די מאַמע איז אומגעקומען אין יסורים, מן הסתם אויך אין שווערער נויט, אָבער די טובה פאַר דער אומגליק־שפּירונג, וואָס די מוטער האָט איר מיטגעגעבן אין לעבן אַרײַן, דאָס קען זי נישט פאַרגעסן. „פאַרפאַלן, אַ מאַמען דאַרף מען אויך קענען זאָגן דעם אמת“. דערפאַר, מיינט מאַשע, איז זי אויך קערפּערלעך אומגעראָטן. שפּיז, פּונקט ווי צערטלעכקייט וואָס יעדעס קינד מוז קריגן, ווירקן אויפן וואָס, אויף דער פּורעמונג פּונעם מענטש אין אַלע פּרטים. יא, יא, דאָס איז נישט קיין אויסטראַכטעניש, פּראַדל!

איר קליינע געשטאַלט האָט זי באַטראַכט ווי אַ קללה, אַ פּרוי דאַרף האָבן אַ פיגור, זײַן שלאַנק; אַ פּרוי מוז באַזיצן חנען, אַנדערש איז זי זיך גופא אַ שטיין אויפן האַלדז, אַזאָ דאַרף גיכער זיך דערנענטערן צום טײַך, זיך דערטרינקען און נישט זיך מאַטערן.

— אַזוי באַדאַרף מען האַנדלען, — האָט זי עפּטערס איבערגעחזרט דאָס אייגענע. זי האָט ווייטיקלעך געליטן פּון איר פיזישער אומגעלומ־פּערטקייט: קורצע גרעבלעכע פּיס אונטער אַ באַלייבטן, קורצן קערפּער; אַ ברייט פנים, האַרטע שאַטינענע האַר און אַ כּריפּעדיק קול פּון אַן אויפ־געריסן מויל מיט טרוקענע, דינע ליפּן. זי האָט נישט געקענט קוקן אויף זיך, פּלעגט זי מודה זײַן. מאַשע איז אָבער געווען שוואַך פאַר דעציזיעס. זי האָט נישט געקלערט, ווילד געוואָרן פּונעם קלערן און אַליין זיך פאַר־אומערט די טעג. אָבער טייל מאָל פּלעגט מאַשע זיך פאַרגעסן און אין איר האָט מיט געכפּלטער שפּירעוודיקייט אויפגעטויכט די דורכויסיקע פּרוי. דעמאָלט זענען פאַר איר אַנגעשטאַנען טעג און נעכט פּון אומגעהייערן אומרו, אַ גליינג אַזאָ וואָס איז געווען שווערער פּון יעטוועדער פּפּן. ס'איז געווען אַ געווייבל פּון אַנגריפּנדיקע געלוסטן אין מאַשען. זי וויל געפּעלן, זי וויל געהאַלדזט ווערן, זי מוז אויסנעמען בײַ — די וויבלעכע פּאַג־טאַזיע האָט זיך צעשפּילט און דאָ, כאַטש ווער צעזעצט. דער וואָס געפּעלט איר, וויל זיך אַפּילו נישט אומקוקן אויף איר.

זי וועט זיך נישט דערבידעריקן, קריכן יענעם אין די אויגן, קניען פאַר אַזוינעם. מאַשע האָט זיך נישט געשעמט צו רעדן דערפּון. איך וואָלט זיך באַגראָבן פאַר חרפה צו ברענגען אַזוינס איבער ס'מויל. אָפּט איז

מאַשע אָפּגעגאַנגען אין שווייס פון קלערן וועגן איר ביטערער מערכה. אין בליק איז איר געקראַכן די אייגענע מיאוסקייט, די אומגעלומפערטע פאַר-מען פון איר קערפער, ס'האַט געדריבלט אין אירע געהירן דאָס אומ-וויבליכע קול. זי וואָלט פון זיך אַנטלאָפּן און אין איר האָט מיט רוגזא זיך אָפּגערופּן די שנאה צו דער ליבליכער מאַמען, כאַטש זי איז שוין נישטאָ, זיכער נישטאָ.

אַ להכעיסדיקע לעבהאַפטיקייט האָט פון איר אַרויסגערוקט דעם קאַפּ. אין אַזעלכע מינוטן האָט מאַשע קוים געוועלטיקט איבער זיך. אַרומגעגאַנג-גען אַ צערודערטע, געטומלט און געטשעפעט זיך צו אַ מינדסטער קליי-ניקייט. אַ דעמאָלט איז „דער קרומער נישט געווען גלייך“ בני איר. נאָך דעם איז זי אַוועקגעפאַלן ווי אַ סנאַפּ, געשעמט זיך פאַר מענטשן און גע-פילט זיך שולדיק, כאַטש איין גאַט איז אַן עדות אַז מאַשע גינט קיינעם נישט קיין שלעכטס.

אמת, מאַשע האָט אויך געהאַט ליכטיקע מינוטן, כאַטש זי איז אַזאַ צעוירענע, האָט זי פון דעסטוועגן — דערמאָנט זי זיך אין רעגיקער טרויעריקייט — גערייצט די באַגערן פון אַ מאַן, פון אַ שיינעם מאַן, זעס-טו, אַזעלכע ווי איך בין; אַ נידעריקע, אַן אומגעכאַלטע, בין איך אים געפעלן. מאַשע האָט געהאַט אַ גוטן, געזונטן מאַן, ווער האָט אים נישט געלויבט? כּוֹאָג דיר, פּראַדל, ס'האַרץ קאָן פּלאַצן! זי האָט אים אַפילו אַ קינד געגעבן. און הייבט זי אַן דערפון, רעדט זי וועגן דעם קינד צען, צוואַנציק מאָל דורכאַנאַנד. אַ הערלעך קינד געווען. דעם פּאַטערס גראַע, גריין-גראַע אויגן געהאַט. זיסלעך צוציענדיק איז געווען דעם קינדס בליק. אַזאַ מין דין נעפּלידקער שלייער, האָט זיך אויסגעדאַכט, קוקט פון דעם קינדס וויעס. אַ כישוף האָט עס פאַרשפּרייט, און ווי עס האָט געגענגעט? אַ מחיהדיק קינד, פּראַדל לאַכטיקע! און ווי זי האָט זיך אָפּגעפּניקט מיט דעם ביז עס האָט זיך געשטעלט אויף די פּיסלעך. ס'האַט שוין גענומען רעדן, ווי איז איר!

פון אַלע אירע רייד וועגן דעם קינד מיטן נאָמען נאַכמעלע, וואָס האָבן ציטעריק אויסוויבירט אין דער נאַכטישער טונקליקייט, האָב איך דער-שפּירט דעם גאַנצן צער וואָס האָט (מחמת דער צעשטערטער פּרייד) אַג-געגאַסן מאַשעס מהות.

דאָס זענען געווען גרויליקע נעכט פאַר מיר. אין מיטן רעדן האָט זי זיך פּלוצלינג צעכליפעט. מאַשע האָט די פּינצטערניש צעגלידערט מיט

איר געוויין. אין בעטגעוואנט אַרײַן האָט זי געהעשעט און אין מיטן גע-
וויין איז זי אַוועקגעפאַלן ווי אַ געליימטע. דערנאָך האָט זי לאַנג זיך נישט
געלאָזט הערן.

אַזעלכע נעכט האָבן מיך צעטרייסלט. נישט בלויז וואָס כ׳האַב שוין
נישט געקענט אַננשלאַפן — ס׳האַבן זיך אָפּגערופן מײַנע אייגענע אומ-
גליקן. כ׳האַב געריסן פון זיך די הויט: „וואָס איך האָב דערלעבט! ווינציק
וואָס כ׳קען זיך נישט אָפּיאַגן פון די צרות וואָס קומען אויף מיר, האָב
איך אַ צולאַג מאַשעס קלעמענישן“. אָבער כ׳האַב נישט געפרוּווט זיך
אַרויסדרייען דערפון. איך האָב אויך מאַשעס חלק אָנגענומען פאַר ליב.
און האָט מאַשע נישט דערציילט עפעס, וואָס פלעגט שטענדיק פאַר-
האַטשען אין גורלדיקן, אין דעם וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מיט דער
אומליכער מאַמען און זיך געענדיקט מיט „אים“ און מיטן „גאַלדענעם
קעפעלע“. האָט ווי פון אַן אָנגעריסענעם געשוויר אַרויסגעשפּראַצט פון
מיר די אַנזאַמלונג פון אַלע מײַנע ווייטיקן. מיט דער צײַט איז מיר
שרעקלעך אומעטיק געוואָרן אַן דער אַנסופיקער געשיכטע פון מאַשעס
טיפן אומגליק. מיך האָט פאַרטרונקען אַזאַ וויסטקייט וואָס קאַן אַראַפּ-
פירן פון זינען. אַרום שטעכט דער חורבן פון דער גאַרער ייִדישער וועלט
און אין מיר צעקלאַגט זיך ס׳קבר פון מײַן אייגן לעבן.

ג

...אַלץ, פאַרשטייט זיך, ליגט אין סך-הכל פון דער שוידערלעכער
מלחמה. צוזאַמען מיט מחנות מענטשן פון דער אַננגעזונקענער פּוילן-
מדינה האָט אויך מאַשע מיטן מאַן און קינד זיך געלאָזן צו דער גרענעץ.
ס׳איז געווען אַ נע ונד דורך בראַנדן און מאַסנהאַפטיקן טויט, וואָס האָט
זיך געשפּרייט, געלייגט זיך ממש פאַר די טריט. מיט אומפאַרויסגעזענענער
גבורה וואָס די שוואַכסטע פון די מענטשן האָבן אַרויסבאַקומען פון זיך
אין די דאָזיקע צײַטן, האָט זי דורכגעמאַכט יענעם וועג. שפּעטער, אין
ראַטבלאַנד, איז געווען פון ס׳נײַ שלעכט, זייער ביטער. ס׳איז געווען דער-
דריקנדיקע נויט און שרעקן, נײַע אויסטערלישע שרעקן. דערנאָך האָט נאָך
געפלאַצט די מוראדיק אָנגעצויגענע רױ וואָס אונדז איז געגעבן געוואָרן.
די מלחמה פון מאַסקווע האָט זיך געשפּירט ביז גרויל; מאַזי כסדר גע-
לאָפן פון די הריגות וואָס זענען געגאַנגען אויף די פאַרכאַפטע געגנטן.
— אים, אפרימען מײַן מאַן, האָט מען אַוועקגעשיקט אויפן פראַנט

און ער איז ווי אַ שטיין אין וואַסער אַרנין. נישטאַאַאַ! און, ווינט אויס, כ'האַב מער נישט צו וואַרטן אויף אים. אפשר איז ער געפאַלן אין די שלאַכטן און אפשר... ווער קען וויסן? מיט שיינקייט האָב איך אים נישט געקענט געווינען. דעמאָלט, מילא, האָט אים געקענט „נעמען“ מנין יונג-שאַפט, די ליינדשאַפטלעכקייט וואָס האָט געשפּאַרט פון מיר; ס'איז אמת. כ'בין געווען אַ ביסל אַרויסרופנדיק, מיט לוייער האָט געפלאַקערט מנין יונגע ווייבלעכקייט. כ'בין געווען אַ פּוּלבלעכע מיט קלעכיקע גלידער און רויטע בעקלעך. גאַרנישט די הניטיקע מאַשע. דערנאָך, ווען ס'איז געקומען אַ קינד, איז ער — מעגלעך — שוין געווען מער פאַטער פונעם קינד ווי דער מאַן פון דער קליינער מאַשען. און אפשר באַגיי איך אַ פאַרברעך, וואָס כ'רעד אַזוי. מעגלעך, די אַרנטלעכקייט זיינע האָט געהאַט די דעה איבער אים און נישט מנין פאַרציקנדיקע חוצפה, ווי איך שמועס זיך אַנז, אַז נאָר מיט דעם האָב איך געפאַנגען דעם מאַן. ס'איז אויך נישט אויסגעשלאַסן אז ער איז געפאַלן אין מלחמה; אומזיסט באַשמוץ איך זיין נאָמען און וואָס אים אַנצורופן דעזערטיר — דעזערטיר פון שלימזלדיקן ווייב. איך ווייס נישט. אפשר אַזוי און מעגלעך פאַרקערט. ס'קאָן דאָך טרעפן... הערסט, פּראַדל! שלאַפסטו? כ'בין דיך מקנא, קאַנסט פאַרשלאַפן די צרות!

ווינטער, ווינטער האָט זיך אַזוי געצויגן דאָס געוועב פון מאַשעס אומעטן. — דו ווייסט דאָך. אין דער אַרמיי זענען אַוועק אויך פרויען, יונגע, שיינע. אַליק קען געמאָלט זיין. דאָך אַ מאַנספאַרשוין, ווי קלערסטו? דערפאַר עסט מיר אַזוי דאָס האַרץ. ליבערשט זאָל ער האָבן געהרגעט געוואָרן. דאָס רעד איך זיך טאַקע אַנז, כאַטש יענער געדאַנק טאַטשעט מיד. וואָס זאָל איך טאָן — דער וואַרעם האָט זיך אַרנינגעקראָגן אין מיר! ווי מיינסטו? אַן אַב-דערע קען דאָך אים אויך געבוירן אַ קינד, צובינדן צו זיך. אַזוי, אַזוי, אויס מיט אפרימען, פּראַדל קרוין!

דאָס איז געווען ווייניק, אויף מאַשען איז געפאַלן אַ נאָך שווערערער קלאַפּ. אין דער סטעפישער שטאַט, ווהיין די דניטשישע רשעות האָט זי פאַרטריבן, איז דאָס קינד קראַנק געוואָרן און ס'איז נישט געווען קיין אופן עס צו דעראַטעווען. אַ מוראדיקער משפּט איבער אַ פּרוי, אַ מאַמע! שוין אַ פאַר יאָר אַוועק זינט דעמאָלט און זי איז אַליין, שרעקלעך אַליין. די אַליינקייט דערפירט מאַשען צו משוגעת. דאָס הויכע רעדן ווערט שאַרפּער, שרנייקער, זי באַליידיקט מענטשן. מאַשעס אונטערגעזענקטע אייגנליכע קריגט אַ ברען ווי אַ פּליג ביי אַ פּלאַם, ווען זי זעט אַ מאַן ביי אַ

יונגער פרוי, אפילו ביי א באקאנטער. א מאן ביי אן אנדערער צערייצט זי. זיכער, זי קאן זיך, זי מאטערט זיך מיט דעם ווי מיט א קרענק, וועלכע מ'קען היילן, ווי זי שמועסט זיך אן; מאשע וויינט אפט, וויינט אויף איר מענטשישן חורבן. ווען זי איז גוט אויפגעלייגט, רעדט זי וועגן אירע באַ-קאנטשאפטן מיט יונגע לייט, טרוימט אויפן קול וועגן אויפשטעלן פאַר זיך אַ ניי ברעקל הויזלעך גליק.

— האָסט נישט עפעס אָן איבערגעגאַנגען שידוכל פאַר מינעטוועגן?
— פלעגט זי אין ווייך אַרויסווייזן איר כלומרשטן לעבנסמוט.
און אן אנדערש מאָל שוין אין ערנסט:

— פראַדל, באַקען זיך מיט דעם... דו ווייסט שוין וועמען איך מיינ!
אַדער: פאַרבעט אים אויף אַ מיטאַג. ר'איז אַ מאַנספאַרשויך אליין, וווּ וואַשט ער זיך אַ העמד? ער איז קענטיק אַ שעמעוודיקער. ברענג אים אַרײַן, וועט זײַן היימלעכער. ביסט צו פיל לאַמאַגע, פראַדל!

מאַשע האָט נישט געמאַכט קיין סוד אָז זי איז פרויזש זשענדע צו פאַרטרינקען איר מטושטש אַפגעשפירטע מידיקייט— אין קערפערלעכער פאַרגעסונג. „א מאַן, אַ טאַנץ“ — פלעגט זי אַ מאָל אַ מורמל טאַן. „אן עוף באַדאַרף אַ טרונק, פראַדל“, האָט זי זיך אַרויסגעכאַפט אויך גראַבלען, אַז עס האָט געגרילצט אין די געהירן. וואָס זאַל איך זיך שעמען, — האָט זי שוין צוגעגעבן אַ שולדיקע — אַז מ'באַדאַרף זיך אַזוי פיל נישט שע-מען. און מ'קען נישט. כ'ווייס, יעדער טראַכט דערפון און קווענקלט זיך עס אַרויסצוזאַגן. זעסטו, ביי גוים איז עס פראַסטער. ס'גאַרנישט אַזאַ חרפּה. אַ מענטש איז נאָר אַ מענטש. אליין איז טרויעריק, און ס'איז שווער. וועסט שוין זען, פראַדל.

אויף אַלע אירע וועגן האָט מאַשע געזוכט אַן אַנשפאַר ביי אַ מאַנס-בילשן אַקסל. דער גורל האָט אַבער אומגיניק אויפגעטאַנצט איר לידל. זי איז געווען אומדערבאַרעמלעך מיאוס און שריייעריש. שוין דאָס צעפאַ-רענע גענגל מיט די קורצע ברייטע פיס, האָט אַפגעשטויסן פון איר. מאַשעס איינציקע שיינקייט איז איר ביסל קלוגשאַפט, כאַטש ווי אַ פרוי האָט זי זיך אַפט גענערט מיט אליין-גענאַרעריי. כלומרשט אין שפאַס פלעגט זי זאָגן:

— אויסגעהרגעט אַ פאַלק, האָט מען אויסגעהרגעט אויך די מענער. נישטאַ מיט וועמען חתונה צו האָבן ביי יידן, וועט מען זיך צוגעוויינען צו נישט-יידן, ווי מיינסטו? כ'זועל געפעלן אַן אַנטעק? אין קלויסטער אַרײַן

געמט מען נאך נישט קא' יידישע פרויען און אויף שמדן זיך איז קיינער
נאך נישט אזוי משוגע, הע, פראדל?

אויף מאַשעס ענערגישן פנים האָט זיך געצייכנט אַן אויפגעצווונגענער
שמיכל, אָבער איר שפּאַס האָט אָפּגעגעבן מיט קענטיקער ביטערניש.

ניין, זי האָט נישט געקענט שלעפּן אַ לעבן אין וויבּערישער איינ-
זאַמקייט. ס'האָט איר איינפּאַך געשראַקן דער געדאַנק. — כ'על מיך הרגע-
נען, פּלעגט זי איבערחזרן.

און מיר איז דען היימלעכער?

איך האָב אויך געוואָלט זיך אַראַפּרעדן פון האַרצן. ס'צרהדיקע וואָס
איז אַרומגעוואָקסן מנין געמיט ווי מאַך וואַקסט אַרום אַ שטאַם, האָט מיך
געגעסן ווי סם. אָבער אַלץ אויסדערציילן ווי מאַשע טוט עס, בין איך
נישט ביכולת.

עס ברענט די דערמאַנונג, ס'גלייט מנין גאַנצער מהות, ווען כ'טראַכט
ס'טראַכטן וואָס לאָזט נישט אָפּ.

איך האָב נישט געהאַט קיין מאַן — כ'בין יינגער פון מאַשען — כ'האָב
געהאַט אַ געליבטן, אַ יינגל, וואָס האָט ווי אַ קרוין באַשנינט מנין מיידל-
קאַפּ. אויך ער איז פאַרלוירן געגאַנגען. געוויס איז עס אזוי. וואָרן פון
ערגעץ איז נישטאָ קיין ידיעה פון אים, קיין צייכן אָ ער האָט זיך אַרויס-
געראַטעוועט פון פּנער. די זעלביקע זאַווערוכע, וואָס האָט געשלאַגן מאַ-
שען, האָט אויך מיך געטראָפּן מיט אַ דונער. איבער לאַנד און איבער
ס'פעלד האָב איך געבענקט נאָך מנין באַשערטן. עס איז געווען אַ שריפה און
עס איז פאַרלענדט געוואָרן מנין גאַנצע וועלט. איצט עלטער איך זיך גאָט
צו דאַנקען. עס זענען אויסגעדאַרט די קוואַלן פון מנינע האַפּענונגען. איך
קען שוין נישט האַפּן. אַליין זיך צו גענאַרן, דאַרף מען אויך האָבן כוח. איך
בין אויסגעשעפט. סני ווי אַ לייטישן יונגן מאַן איז איצט נישט צו געפינען
צווישן די רוינעס פון אַן אונטערגעגאַנגען לעבן. אַלץ, וואָס איז געווען
שיין, געראַטן בני ייִדן, איז אויסגעשאַכטן געוואָרן. עפעס רעכטס, ווי
מזאַגט, איז נישט געבליבן. און איז יאָ פאַראַן אַן איבערבלייבּעכץ, איז
עס — — (זי פאַרבניסט די ליפּן און צעקלאָגט זיך).

ווי זשע זאל איך, פאַריתומטע, זוכן אַן אָנהאַלט? עך, כ'וועל נישט
זוכן. ווי אַ קינד פון אַ פאַרשניטענער היים, וועל איך אַלע מנינע יאָרן —
אויב זיי זענען באַשערט — שוין זיין דער שטומער קדיש אירער. כ'וועל
נישט זוכן. צו וואָס! אָבער מאַשען זאָגן אזוינס? גאָט באַהיט. זי וואָלט מיך

געממיתט. ביסט אַ דר'ערד-ליגערן, אַ קאַליקע, — צעשריטט זי זיך באַלד —
אַ לאַמאַגע ביסטו, פּראַדל!

ס'זאָל איר נישט זען לגנאי: מאַשע האָט זיך אָנגענומען מיט דער
פוילער איידלקייט פון די אַרומיקע שכנים. לעבן, וואָס מער לעבן אַרייַן-
כאַפּן, און אין נאַמען פון דעם, אַלץ סובל זען. עס איבלט — נישט געדאַכט
זאָל עס זען. אַ גוטע איז זי, מאַשע, נאָר אַ... אוי, כּוּויל קיין שלעכטס
אויף איר נישט טראַכטן, זי איז אַ צעווייטיקטער מענטש.
...איך בין גליקלעך, און די מידקייט פאַרוועבט מיר די אויגן. אַ ביסל
שלאָף איז אָפט מאָל אויך אַ היילונג.

„ ד ע ר ז י ו ו ג ”

א

ס'שלעכטע ווי ס'גוטע איז נישט אויף אייביק, — פלעגט זאָגן מען
כשרע מאַמע. אין דעם ווערטל האָב איך זיך דערמאַנט, ווען כ'בין אין
שננדער-ווערקשטעל פלוצלינג עולה-לגדולה געוואָרן. מ'איז געקומען צו
מיר, מיר געשאַנקען אַן אומהיימלעכן שמיכל און כ'ווייס נישט פאַר וואָס —
מ'האַט מיך אַוועקגענומען פון דעם פּאַדלאַגע-ווייעכעטש. אין איינעם אַן
אין דער פרי איז עס געשען. אומגעריכט האָב איך אויפגעהערט באַדינען
די מישטיינס געזאָגטע אינטעליגענציע פון דער ניי-שטוב; מ'האַט מיר גע-
געבן אַ טאַבורעטקע צו זיצן, אַ געשטופלטן פינגערהוט און אַ נאָדל צו
נייען. „נאַ, טו. דאָס איבעריקע וועט שוין קומען אליין“, האָט באַטייט
דער קאַפּשאַקל פון דעם מאַשינער, צו וועלכן מ'האַט מיך צוגעטיילט. אַ
צעיאַכמערטער פאַרשוין דער דאָזיקער, אַן איינרייסער. בלויז אויף אַ
רגע האָט ער זיך אָפּגעריסן פונעם מאַשינעכץ, וואָס האָט אויף אַ צייך-
פיסל און אַנזערנעם גאַרגל רוישיק זיך געצאַפלט אַרום אים, געהויבן זיך
און געזונקען ווי אַ באַוועגטער באַרג. לאַנגע שורות מאַשינען לויפן איי-
בער אים, שטראַמען אַרום אים; מענטשן אָנגעבויעגענע, פאַרסאַפּעטע אַנזלן
זיך הינטער אים, פאַר אים — גאַרנישט גייט אים אָן, דעם מאַשינער. אויף
דער גיך האָט ער מיר אויסגעשטרעקט אַ דערהיצטע האַרטע האַנט:
— שלום עליכם! פון היינט אָן זענען זי מאַאַנע און איך איהנס. —

האַט ער בעת-מעשה פילדזיטיק אַ וואָרף געטאָן זײַן טונקעלע, שיטערע
טשופרינע, אונטערגעשטופט אַ נײַע רויע פּאַלע דער צעכעסטער נײַ-מאַשין
און נאָך ווען זי האָט געצאַפלט אונטערן שלאַקריריקן פּיסל מיך געפרעגט:
— ווי רופט מען איהן?

ר'האַט צו מאַל נישט געקוקט אויף מיר. איך האָב זיך פאַרלוירן.
— שעמען זי זיך נישט. אַז מ'שעמט זיך, האָט מע נישט חתונה.
ער האָט אַליץ גערעדט אין דער מאַשין אַרײַן, האָסטיק גערעדט,
מחמת ער איז געווען פאַרשלונגען פון דער אַרבעט. ס'האַט זיך באַקומען
אַז נישט ער, נאָר דער צעהודושעטער חלל ברענגט עס אַרויס דעם חוּק
צו מיר.

באַשנימפערלעך, ער האָט נאָכגעאַנזלט דער מאַשין און ער האָט זי
געטריבן מיט די הענט, מיט זײַן ברענענדיקן חשק צו פאַרצערן וואָס מער
שטיקלעך אַרבעט.

— זי ווילן חתונה האָבן? נאָר די געוואָרעט! — האָט ער ערשט אין
סאַמע אַנלעניש, געוויזן זײַנע כמעט ווייניקע, גרויסע אויגנפענצטערלעך
אינעם שמאַלן פנים. באַלד דערויף האָט ער אין האַלבשמיכל מיט זײַנע
הענט און מויל ווידער זיך פאַרגראָבן אין דער פּרעסנדיקער מאַשין.
בלית ברירה האָב איך געענטפערט אַ פאַרשפעטיקטע:
— פּראַדל רופט מען מיך.

— ווי, פּראַדל? גאַנץ גוט, פּראַדל. אויב זי אַנזלן זיך נישט חתונה
צו האָבן, וועל איך איהן באַלד ווײַזן וואָס זי דאַרפן סערען (טוען).
ס'איז מיר געוואָרן דערווידער פון דעם מין רעדן און פון זײַן גע-
אייל, דעם מאַשינערס, וועלכן מ'האַט גערופן איגנאַן. בלאַס און אויסגע-
צויגן איז זײַן פנים, שיטערלעך, לאַנג זײַן טשופרינע און שטאַרק גלאַנציק
די אויגן, אין גאַנצן ווייניקע מיט אַ משוגענעם שימער. „כ'האַב נישט קיין
צײַט, רעד גיכער אָדער וואָרף זיך אַוועק פון דאַנעט“, זאָגט ער אָפט אין
מיטן געטועכץ און די אויגן פיבערן אין אומרו. צו פּראַדלען האָט ער
דערווײַל אזוי נאָך נישט געזאָגט, אָבער איך האָב באַצײטנס מורא געקראָגן
פאַר אים, און כ'האַב זיך עפעס געטרייסט.

דער וועט פון מיר די נשמה אַרויסיאַגן, — האָב איך געציטערט,
ס'איז מיר פון דעסטוועגן געווען אַ פּרייד וואָס כ'בין געוואָרן אויס רוי-
מערקע, אויס שיקמידל.

כ'בין געוואָרן אַ האַנטנייערין, גענייט קנעפּ, געשלייפט לעכער, כאַטש

וועדליק דעם אַנזען בין איך געבליבן א נישטיק מיידעלע, א מיידל צווישן די גרויסע פאַרדינערס. די אַ וואַלטן געוואַלט אַנזשלינגען אַלץ פאַר אַ מאָל, איינער דעם אַנדערן אַריבערוואַקסן מיט די שטיקלעך אַרבעט און אויך מיטן אַנזען אין וואַרשטאַט.

איך האָב ווידער געהאַרעוועט. אומבאַמערקט בין איך דאָך אַרזינגע־וואַקסן אין רומל פון די לאַנגע נידעריקע באַראַקן אויף עק־שטאַט פון וואַנען אַלע, וואָס האָבן נאָר „נישט פאַרקרימטע הענט“ זענען יעדן באַ־גינען אַרויס אַרבעטן, האַנדלען, פאַרען זיך ערגעץ, כדי פאַרטרינקען צו ווערן פון דעם ליאַרעם וואָס שטייט איבער יעדן דאָך, דרייט זיך איבער איטלעכנס קאַפּ.

כ׳ווייס נישט גענוי פאַר וואָס — איך האָב מיך געפילט מער דער־הויבן. זיך געשפּירט אַנדערש ווען איך בין אין דער פּרי אַוועק פון שטוב און בעסער, ווען כ׳האָב פאַר נאַכט אין דער היים זיך צונויפגעטראָפּן מיט מאַשען. ביידנס אַפּוועזונקייט האָט פאַר אונדז דערנענטערט דאָס זלידנע שטיי־קל היים; דאָס נישט זען זיך אַ גאַנצן טאָג האָט נאָך מער צונויפגעקניפט איינע מיט דער אַנדערער. מוז זיך, אַז דער פּאַדלאָגע־ווייעכעטש אַנומלט, האָט מיך שטאַרקער געאַרט ווי מיר האָט זיך אויסגעוויזן. מנן פּריערדיק אַרט אין דער גרויסער ווערקשטעל האָט פאַרנומען פּאַננע רושע, אַ מיידל מיט ראָזע בעקלעך און שיינע שוואַרצע אויגן, וואָס לאַכן נאַרישעוואַטע ווי באַלד מ׳קוקט זי אָן. פּאַננע רושע רייטלט זיך ווען אַ מאַנסביל ווענדט זיך צו איר וועגן אַ ליאַדע־וואָס, מעג דער מאַנסביל זיך אַ צוועלף־יאַריק יינגל, אַבי ער האָט נאָר העזע זיך צו שאַפּן מיט איר. פּאַננע רושע רעדט נישט קיין יידיש וואַרט. זי קאָן נישט קיין יידיש, שטאַמלט זי אַרויס. זי קאָן פּויליש, קאָן ענגליש און זי האָט די טבע לאַנג צו פּוצן אירע אויסגעדרייטע שיך; און זי קוקט שטענדיק אַרין אין אַ ציטונג. פּאַננע רושע, זאָגט מען — און דאָס האָט מען זיך דערוואַסט באַלד אין תּחילת — האָט אַפּגעפּונען איר פאַרפּאַלן געוואַרענע מאַמע. און מאַדנע: זי אַנילט זיך קיין מאָל נישט צו דער מאַמען. אַליין האָט זי זיך געראַטע־וועט בײַ אַ פּויער. צופּריער איז רושע געווען אין געטאָ, געוואַלגערט זיך אין גריבער, אין פּינצטערע לעכער. אין דאָרף האָט זי געפּאַשעט קי און געקליבן זיך חתונה האָבן מיטן פּויער וואָס האָט זי אַרזינגענומען צו זיך. דער פּויער זבישעק האָט דערציילט די שכנים אַז זי איז אַ וויטע קרובה זינע און ס׳איז אים אַ שוַד זי זאָל אַרזינפּאַלן אין שלעכטע הענט, איז

גלנכער ער זאל אויף איר אַכטונג געבן. די גויע זינע וואָס איז יאַרנלאַנג געלעגן צו בעט, האָט דערשפּירט אַז מיט דער יונגער חצופה וואָס דער מאַן האָט אַרנינגעבראַכט גייט אַ סכנה אויף איר, דער חולהוואַטער, און זי האָט גענומען געוואַלדעווען, שרייען אויף הויכע קולות. אַזוי אַרום האָט די גויע זי פאַרטריבן פון כאַטע אַרויס. רוזשקע איז דעמאָלט אַנטלאָפן אין וואַלד אַרנין, ווהיז אַ טייל ייִדן, שטאַרק אָפגעברייטע פון די ברעד, וואָס די יעקעס האָבן געבראַכט אויף זיי, זענען נעלם געוואָרן. זײַט זיך באַהאַלטן אין אַ קושאַקעס-געדיכטעניש אַז די דייטשן זאָלן זי נישט גע- פינען און געמיינע גוים זאָלן זי נישט פאַרמסרן. אָבער זי איז אין וואַלד געווען איינע אַליין, אַ חוץ דער גליקער אימה פאַר ווילדע חיות וואָס טשאַטעווען פון אַ יעדן ווינקל, פון הינטער איטלעכן בוים. אַזוי זענען אַדורך טעג און נעכט. און איז זי געוואָרן הונגעריק, פלעגט זי זיך צוגנג- בענען צו אַ פויערישן קאַפּעץ קאַרטאַפּל און אין מיטן נאַכט, אין דער טיפעניש פון וואַלד זיי געבראַטן אויף אַ קליין פּייערל. אַזוי האָט זי ווי אַ פאַרבלאַנדזשעטע חיה דורכגעלעבט די טרויעריקע צייט. הניט טענהט זי, די פּאַננע רוזשע — איז שוין נישט קאָ צייט חתונה צו האָבן פאַר איר. זי בריוך נישט. זי וויל נישט — גיט זי זיך אַ כּמורע אין מיטן דערינען — און צעהעשעט זיך באַלד. עפעס איז דער מוח איר צעמאַנטשעט.

— פּאַננע רוזשע איז פאַרקנאַפט אויפן שכל — שושקעט מע זיך אין ווערקשטעל. מ'זאָגט, איר אַרט עס נישט. זאל מען... נאָר גולמס רעדן אויס אויף אַ קולטורעלן מענטש, — גיט זי זיך אַ בייזער אָפּ. פּאַננע רוזשע רייטלט זיך אָפּט און עס אַנטפלעקן זיך חר-גריבלעך אין אירע באַקן. און קוקן אויף איר די שניידער-יונגען קריכן ביי זיי אַרויס די אויגן: אַזאַ מויד און — גאַרנישט? ס'דאָך דאָ אויף עפעס זיך צו פאַרקוקן.

אַלע ווייסן פּאַננע רוזשעס חסרונות און דאָך וויל איטלעכער זיך אַרויסווייזן מיט רחמנות צו איר. יעדער וואַרפט איר עפעס צו: „נעמען זיײַ אַט אַ ביסן, אַט צו פאַרויכן אַ גוטן טעם. און מ'רעדט אויפן קול אַז זי ווייסט גאַרנישט, די פּאַננע רוזשע, ווי גליקלעך זי באַדאַרף זיין מיט דער אָפּגעפונענער מאַמע. היינטיקע צייטן אומגעריכט צו קומען צו אַזאַ אוצר! עפעס אַנדערש זאָגט מען וועגן איר אויפן אויער, מיט ליפּן-צייכנס. איר וויל מען אַנטקעגן קומען רק מיט גוטסקייט. ס'שיינע פּנימל „נעמט“.

„מ'זעט, פון אַ בעסערער היים אַ מיידל“.

„ווי צו איר. זי קאן נישט א וואָרט ייִדיש, לייענט פראַנצויזיש און ווייקט זיך אין פאַמעשאַף! היטלער, אַ בראַך אויף אים!“

מיר איז זי אויך אַ שאַד, די פאַנע רוזשע.

— הער נאָר דו, וועסט האָבן אַ סוף ביי אַזעלכענע קענסט זיי אַ סך? פאַרשטאַפּ די אויערן פאַר זייערע פּינע רייד. ס'דאָך פראַסטע לייט. דאָס ווייסט נאָר אַנצופּרעסן זיך און — איז ס'רוב צעלאָזן. פאַרשטייסט? ביי אַזאַ שכל ווי דיינער, קענסטו זיך וואַזשנע אַינבאַדן אין אַזאַ גוטס־קייט, רוזשע — איך האָב געשטאַמלט, געוואַלט באַצייטנס זי אַ ביסל באַלערנען, אַזוי און אַזוי. זאַל זי נאָר נישט אַרײַנפאַלן. האַלט זיך פון דערווייטנס. טו זיך ס'דייניקע און שוין. כ'האָב אָבער נישט געהאַט קיין געלעגנהייט פאַרדאַבנע צו צעלייגן די זאך. פאַר אַזעלכער דאַרף מען האָבן מער צייט, צייט צו רעדן, צו צעקליינען דעם ענין. די נניע אַרבעט האָט מיך אויפגעגעסן. דער מאַשינער איגנאַץ האָט געשלונגען קאַרטענע פאַ-לעס און פלייצעס און זיין אַינלעניש האָט מיך פאַרטרונקען. כ'האָב געמוזט אים נאַכלייפן מיט די הענט, מיט די אויגן, ס'האַרץ האָט אין מיר זיך געוואָרפן: איך בין אין דר'ערד, מאַשע איז אויף צרות און דאָ צאַפּלט זיך אַ קרבן וואָס ווייסט נעבעך נישט ווי מ'שלייפט זיך די פוילע ציין אויף איר. אַז זי איז אַזאַ אַקס, די רוזשע, און פאַר מיר רופט זיך ס'יאָ-געניש נאָרמעס. מ'האַט מיר נישט אַרויסגעזען דעם קאַפּ פון דער אַרבעט. טייל מאָל האָב איך נישט קיין צייט עפעס אַ כאַפּ צו טאָן אין מויל אַרײַן. איגנאַץ האָט זיך געיאָגט און ר'האַט מיך אונטערגעטריבן.

— פראַדל, ווי האַלטן זי, פראַדל? פראַדל, פראַדעלע! — פלעגט ער טומלען.

— איך הייס אַזוי, — האָב איך פאַרדראַסיק אים אָפגעפטרט און מער ווי איין מאָל די פינגער זיך צעשטאַכן פון אויפּרעגונג.

— שאַדט נישט, — פלעגט ער זאָגן אין היץ פון אַרבעט, כאַטש כ'האָב נישט באַמערקט אַז ער זאַל האָבן דעם בליק אויפּגעהויבן צו מיר — עס איז דען בלוט? ס'איז וויין. אַ שנידער „באַנעצט“ אַזויערנאָך די שנידערשאַפט, הע, חיים? — גיט ער אַ רוף זיין נאָענטסטן שכן ביי דער מאַשין, אויך אַזאַ פרעסער פון פאַלעס און פלייצעס. אַרבל קניעט אַן אַנ-דערע מאַשין, מערערע מאַשינען. — אמת, עדותט ער זיך שוין, וועט פראַדל שוין זיין אַ שנידערין?

— אלץ הייסט! אינזשע לאַטשאַזשס אייניקל וועט קומען זיך בעטן צו איר אויף דער לער.

די רייד האָבן מיר נישט וויי געטאָן. פאַרקערט, זיי זענען צו מיר נישט דערגאַנגען. איך האָב זיך סנן ווי געשפּירט וויכטיקער ווי פּריער. טאַקע אַנטקעגן דער פּאַנע רויזשע און איר טוען, האָב איך זיך געזען אַן אויסגעוואַקסענע. קיין חוצפה האָט מע צו מיר נישט געהאַט. מ'האַט זיך מיט מיר נאָר געוויצלט. אין דער פּריער צינט טרעף איך זיך שוין מיט אַ חברטע פּון דער ווערקשטעל, מיר גייען אין קינאָ. טייל מאָל גייען מיר זאָלבעדריט, בינאַנד מיט מאַשען.

ב

פּולע, גוטע טעג זענען אַנגעקומען פאַר מיר. די גיכע אַרבעט איז שוין נישט געווען קיין לאַסט. דער רויש איז מיר געווען זוי אַ כּוואַליע וואָס גלעט און וועקט אינצוגלידערן זיך אין איר לעבעדיקן ריטעם. כּיבין באמת געשווומען, געאַנגען מיטן שטאַרקן שטראָם פּון דער שטענדיק פאַרטוענער ווערקשטעל. הייזן, בורקעס, פּאַלטנס האָבן זיך געבאַקן טאַג אַינן, טאַג אויס אין די הונדערטער, הויכע בערג, זאַכענישן פאַרן מענ-טשנוואַרג, וואָס נעמט באַניס לעבן.

און מאַשע, מנין באַלעבאַסטע, מנין פּרינדינע, איז צופּרידן מיט דער צעשטרינג וואָס איך האָב אַרנינגעבראַכט אין איר מאַנאַטאַניע. צו אונדז אין שטניגל-שטיבל אַריין ווייזט זיך אויך אַ פּרישער מענטש. מאַשע האַלט זיך גוט מיט אונדז, יינגערע, און כּוואַלט נישט געשווירן אַז זי האַפט אַזוי אַרום צו דערגרייכן איר שטילן חלום — צו קריגן אַ מאָן. ס'זענען געקומען מיידלעך און ס'האַט זיך געוויזן אַ מאָל אויך אַ יונגער מאָן. פּון ווערקשטעל, פּון אַנדערע באַקאַנטשאַפטן זענען געקומען געסט אין די באַראַקן אַריין.

דאָס נייע, וואָס איך האָב אַרנינגעפּירט אין שטוב, האָט מאַשען גוט געדינט. זי האָט באַשנימפּערלעך פאַרלוירן פּון איר שאַרפּקייט. טייל מאָל איז זי אַפילו געווען מילד; האָט אַנגענעם געלאַכט און זי איז. דאַכט זיך, רויקער געשלאָפּ. דאָס מענטש איז ממש געזינטער געוואָרן. מינוטנווייז האָב איך געמיינט אַז איך לעב שוין אַ מענטשלעך לעבן, בפרט אַז כּי'האַב אַנגעהויבן ברענגען אין שטוב אַריין אַ נישקשהדיקן געהאַלט. כּיבין אויך שוין געווען אויסגעקליידט. ס'זאָל נישט זיין קיין געלעכטער; כּי'האַב שוין

אפילו אָנגעהויבן קוקן אויף אַ מאַנספאַרשויך. פאַראַן פון דעסטוועגן שיינע מענער, האָט זיך אַ טראַכט געטאַן. מיט איר גראַען בליק האָט מאַשע אין מיר אַפילו אַנטדעקט אַ פאַר „לעבעדיקע אויגן“. קאָנסט נאָך געפעלן. פראַדל, — האָט זי אַנומלט געזאָגט מיט שטילער אייפערזוכט.

מעשה־באַלעבאַסטע האָט מאַשע מער זיך נישט געדאַרפט קוועלן מחמת דעם, וואָס איך האָב איר צושטנער געגעבן ס'מיל צו דער מאַל־צנט. אין תחילת האָב איך איר מיט דעם אַן עוולה געטאַן. הַנַּנט איז עס הימלווייט פון יענעם צושטאַנד. הַנַּנט איז בני איר אַ טאַש מיט געלט. דערין מַנן חלק. מאַשע האָט איצט שוין געפונען פאַר מעגלעך מיך צו פרעגן וואָס זי זאָל אַרבעטקויפן אין שטוב. אפשר אַ פאַרהענגל פאַרן פענצטער, אַ צעראַטע אויפן טיש? אַ שטוב, האָט זי געקנעלט מיט מיר, טאָר נישט אויסזען ווי אַ שטאַל. זי פלעגט בני מיר פרעגן אַן עצה וואָס זי זאָל קאָכן אויף זונטיק, ווען מיר זענען פריי. זי האָט מיך ממש גע־טריבן, כ'זאָל מיר נייען אַ קלייד אויף „אַרויסצוגיין“.

אַבער נישט צו־לאַנג האָט עס אַזוי אָנגעהאַלטן.

מאַשע האָט ערגעץ־וווּ, ערגעץ־ווען געקראָגן אַ שפירעוודיקן שטויס אין איר אָנגעווייטיקסטן אָרט. זי האָט ווידער פאַרלוירן דאָס גלייכגע־וויכט. כ'בין שוין געווען אַזוי צוגעוויינט צו איר, אַז כ'האָב תיכף דער־פילט ווען מאַשען איז עפעס געפלויגן איבער דער נאָז. זי איז אַרומגע־גאַנגען אַ זויערע. פאַר נאַכט, ווען כ'בין אַהיים געקומען, האָט זי זיך אַרומגעדרייט אַ מרוקעוואַטע; ווי פאַר אַ הונט אַוועקגעשטעלט דעם טע־לער עסן און געפאַרעט זיך בני אומנייטיקע זאַכן. אַ וואָרט פון איר נישט געהערט. אַז זי זאָל אויך צוגיין צום טיש — ווי מיר האָבן זיך געפירט — דאָס האָב איך דאָס מאַל מורא געהאַט צו וואָגן.

פרעגן איר, וואָס עס איז געשען, פאַרטשעפען זיי? האָב איך זיך טאַקע געשטיקט מיטן ביסן. „זאָל זי זיך אויסקאָכן“, און געשפירט ווי איך וואַלט געווען די סיבה פון איר אומעט. כאַטש כ'האָב זיך געווערט קעגן דעם געדאַנק, איך האָב אַזש געציטערט: „מער פעלט מיר נישט!“... אויף אַן אמת — האָב איך זיך שוין צעקווענקלט — „צו מיר קאָן מאַשע גאָר נישט האָבן“.

צום בעסטן איז געווען אַז מאַשע איז דעמאָלט אַרויס פון שטוב. אַבער באַלד פלעגט וואַקסן מַנן אומרו: ווער ווייסט, וואָס זי קען ערשט אַפּטאַן?! און איז זי נישט באַלד צוריק אַרנין, האָט מַנן אייגענער שאַטן

אויף דער וואַנט מיך גענומען שרעקן און כ'בין ראַפטעם אַרויס ווי אַן אונטערגעברייטער פון אומגעזעענע פלאַמען. אין שטאָק פינצטערן קאָרייִ דאָר פון באַראַק האָב איך גענומען רופן מיט אַן איבערווייניקדיקן טרייסל:
— מאַשע! מאַאַ־שעע!

אומזיסט איז געווען די מורא. מאַשע האָט זיך קיין ביזס נישט געטאָן. אין פירהויז איז קיין האַקן נישט געווען. און די סטעליע איז גע־ווען צו נידעריק אַפילו פאַר איר קליינער געשטאַלט — ווי אַזוי זשע האָט זי געקאָנט זיך אויפהענגען? ס'אַר אַן איינפאַל אין מנין צעשטורעמטן קאַפּ: מאַשען איז נמאס ס'לעבן! ניין, ניין, זי איז נאָר אַרנין צו אַ שכנה, אפּשר אַראַפּרעדן זיך פון האַרצן.

באַוויזן זיך אין שטוב, איז זי געווען פול מיט טענות צו מיר:
— וואָס עפעס אין דער פינצטער? כ'בין דען געשטאַרבן? וואָס איז דיר! אַנזייגן דיר, צי סתם זיך פאַרבענקט צו דער פאַרסרחהעטער וועלט?
איך האָב זיך פאַרשעמט און שווער אויסגעפונען וואָס איר צו ענטפערן.

— דו לאָזסט מיך איינע אַליין. מיינסט, ס'איז נישט סמוטנע? גייסט אַרום אַן אַנגעדראַדלטע — שייס איך אויס, אויב ס'איז שוין פאַראַן אַזאַ געלעגנהייט — מיר גייט גאַרנישט אַינן. מעגסט ווערן מער מענטש ווי דו ביסט, מאַשע. — און שיער זיך צעכליפעט.

— וואָס האַסטו צו מיר? — הערט זיך געבראַכנקייט פון איר. — כ'מוז אַ מאָל אַרנינגיין צו אַ שכנה אויבעט.

אַראַפּגעשלונגען די קנױל היץ, וואָס האָט פון איר אַ שלאַג געטאָן, האָט מאַשע שוין געלאָזט הערן אַן אַנדערן מזמור:

— אַז דאָ איז נישט קא' הויז מיט הייזער גלייך. ס'ביסל טאַלאַ־לייסטווע פון גאַנץ פוילן זיצט דאָ. פאַראַן מענטשעלעך, מעגן זיי ברע־נען. זיי קענען נישט לעבן אַן דעם, אַז זיי זאָלן דיר נישט אַרומשלעפּן אין זייערע בלאַטיקע פּיסקעס. זיי האָבן שוין גרינגע קעפּ. הערסט, מיך הייבט אַזוינס: וואָס האַסטו אין זינען יענעם, אַז אַליין ביסטו אַרומגעביסן און אונטערגעזענקט? איך שווינג און שווינג, אָבער צו אַלעם מוז זיין אַ גרענעץ. כ'קאָן נישט מער! — דעכעט זי אויס אין שווערער פאַרטראַכ־טונג. קענטיק, מאַשען האָט עפעס שטאַרק אַ ברען געטאָן.

כ'האַב געפּילט — זי האָט געקראָגן אַ פעסטן זעץ איבער די פליגלען.

מאָשע האָט באַשנימפּערלעך געליטן פון בייזע צינגער. ערשט איז עס געווען צו זען פון איינציקע רייד. זי האָט זיך געגריזשעט און סוף־כל־סוף האָט עס אַרויסגעבראַכן פון איר. זי איז אַ צוגעלאָזענע, נאָר פאַר־שעמען זי אומזיסט־אומנישט, אזי איר שווער איבערצוטראַגן. אָבער ס'איז וויל, וואָס די שכנעטע האָט זי געוואָרנט.

פאַראַן ביי דער אַרבעט אַ יידענע, האָט זי פון הנאה וועגן אַרומ־געטראַגן רכילותלעך. אַלע מאָל אויף אַן אַנדערן, און אויך מאַשען האָט זי גענומען אויף די ציין. און האָט יענע אָנגעהויבן, האָט זי עס שוין נישט אָפּגעלאָזן. מער, — איטלעכן טאָג האָט זי דאָס מיט עפעס צוגעשמאָלצן, צוגעפּעפּערט. געגאַנגען איז עס וועגן מאַשען און אַ „סימפּאַטיע“, צו וועלכער זי האָט קלאַמפּערשט לאַנג געשיקלט. זי האָט זיך אַפילו שוין געטראַפּן מיט א י ם עטלעכע מאָל, ביינאָד זיך פאַרקליבן מיט אים אין קינאָ אַרײַן.

„ס'וואָר, וואָס יענע קלעמפּע זאָגט, מאַשע לעבן?“ האָט די שכנעטע גנביש איר צוגעוואָרפּן און איינצניטיק מיט אַ גלעט, אַ וואָרט, געוואָלט אַפּווישן דאָס וואָס זי האָט זיך אַרויסגעכאַפּט דערמיט. „מענטשן האָבן גערן צו קריכן יענעם מיט די שטייול אין די געדערעם אַרײַן“, האָט זי ווידער אַ מאָל זיך דערקוויקט מיט אַ שטראָם רייד, וואָס האָבן איר אַליין געקיצלט. דאָ האָט מאַשען גלוסטיק זיך דערמאַנט דאָס קינאָ־גיין מיט יע־נעם: ס'איז אזוי ליבלעך צו זיצן מיט „אים“ אין אַנבליק פונעם פיבער־דיקן לעבן, וואָס וויקלט זיך אויס אויפן עקראַן. אמת, יענצמאָל האָבן זיי זיך אָפּגעשמועסט פאַר אַ צווייטער באַגעגעניש, אָבער ער איז שוין נישט געקומען. אין מיטן דערינען האָט עמעצער איר אונטערגעשטעלט אַ פיסל. די נײַע „ראַנדקע“ האָט אומזיסט זי פאַרשעמט. דער כילוש האָט זיך מער נישט געוויזן צו איר.

פאַר מאַשען איז עס געווען אַן אומדערוואָרטער העפטיקער קלאַפּ. געווען שוין אויף אַ דרך מיט אים — ווי די ברוסט האָט זיך אָנגעצונדן אין איר ווען ער האָט אידל גענענט, און דאָ נאָדיר פּלוצלינג. ס'האָט ווער נישט־פאַרגינערש מיאוס אויסגענאַבלט אויף מאַשען. דערפאַר די גערוועאישקייט מאַשעס, די צעשמעטערטע געמיטלעכקייט אין אונדזער פּריילידיקן, אַרעמעלעכן ווינקל אין די באַראַקן.

ג

ס'איז טרויעריק, נאָר סוף-כל-סוף טאָר מע זיך נישט צו פיל אומ-
קוקן אויף צוריק. מ'שטייען אין מיטן אַ פניער, וואָס מ'מוז מיט כל-הכוחות
אָוועקשאַרן, דערשטיקן, מ'מוז לעבן, מאַשען בענקט זיך נאָך וואַרעמקייט,
פונקט ווי אין מיר טאַמלט אויך דער גאַנצער מהות אויסצוגעפינען עפעס
אין דעם אומבאַגרייפֿלעכן תּחום, וואָס לייט רופן הַאָפּענונג.

מאַשע איז פון דעסטוועגן גליקלעכער פון מיר, אויב אין אונדזער
צייט איז בכלל ניכר אַזוינס, ווי גליק. זי איז געבענטשט מיט דער מעלה
נישט אין גאַנצן צו פאַרצווייפלען, איך פאַל באַלד איבער די הענט. אי-
בערגערענט איז זיך די נייע אַנטווישונג אין דער אַרנטלעכקייט פון
מענטשן (לייט קענען זיך אַנטאָן אַ פנים פון קלאַמפּערשטער איידלקייט,
אַפילו פון פרומקייט), האָט מאַשע ווידער זיך אונטערגעגעבן דעם
מטושטשידיקן דראַנג צום אומבאַגרייפֿלעכן, וואָס ליגט אייביק פאַרגראָבן
אין לעבעדיקן מענטש, אַפילו ווען אין אים צאַפֿלט זיך אַ פאַרקרענקט
האַרץ.

מיט אַ מאָל: זי האָט זיך דערמאַנט אין אַן עלטער-מומע מעבר-לים.
זי איז — זאָגט זי — אַ זקנה, און ס'קאָן געמאַלט זיין, זי איז שוין גע-
שטאַרבן; אין גרויס רייכקייט שטאַרבט מען אויכעט. זי האָט (אויב אַזוי)
געלאָזן נאָך זיך עטלעכע קינדער. מיט גוטהאַרציקייט זענען זיי מסתמא
געראָטן אין דער מומעס משפּחה, דאַרף מע זיך טאַקע נישט פּוילן. ווי
געשיקט זיך עס, אַז פון אַלע גליד-שוועסטערקינדער זאָל זיך נישט אַפ-
רופן כאַטש איינס? זי'ט שרייבן: „אַז מ'קלאַפט אָן, עפנט מען“ — האָט
מאַשע גענומען זיך אַליין איבערצייגן אין וואָס זי האָט נעמלעך גענומען
גלייבן.

און זי האָט אַנגעהויבן וואַרפן אַ בריק צו אַמעריקע, וואָס איז קורח-
רייך. בריוו, בריוו! נישטאָ קיין אַדרעס, וועט זי שרייבן צו פאַראיינען,
צו לאַנדסלייט, זוכן דורך צייטונגען — עפעס וועט שוין אַרויסקומען פון
דעם. עס וועט זיך שוין אַפּגעפינען.

יעדן אָונט, ווען מאַשע איז אַהיים געקומען, האָט זי עפעס אַרויס-
געגראַבלט פון קעשענע, אַ נייעם אַדרעס כדי ערגעץ-וווּ אַנצוקלאַפּן. תמיד
האַט זי אייפּעריק גענישטערט צווישן פאַפירן און אַט האָט זי זיך געזעצט
שרייבן, אין שטיבל איז געוואָרן אַנגעשטרענגט היימלעך. די אויפּדער-

נאכטן זענען שוין נישט געווען אזעלכע גליווערנדיקע. פאַרטאָן ביי דעם, האָבן מיר צוביסלעך פאַרגעסן אין אַלץ וואָס דריקט. יא, איך האָב מאַשען געמוזט צוהעלפן פאַרפאַסן די בריוו, און זיי זאָלן דירן אַ שטיין. קענטיק; בריוו שרײַבן איצט אַלע. מאַשע ווייסט עס פון אירע חברטאַרנס ביי דער אַרבעט. יענע באַקומען שוין בריוו פון דער לעגענ-דאַרער ווינט, פון אַפריקע, וווּ ס'זענען פאַראַן גאַלד-גרובנס און שוואַרצע מענטשן גייען אַרום נאַקעט-הויל, פרויען פונקט ווי מענער. אַמעריקע, אַפריקע, אייביקער זומער — אַ שפּיל פון הייסן חלום איז אַרײַן אין קאָן פון שאַרפּסטן אומעט. און מ'שרײַבט אַרײַן אין יענעם חלום די צעצאַ-פלטע האַפענונג און, מ'וואַרט, מ'גליט אינעם האַפן. צו וועמען ס'קומען שוין אַן גוטע בריוו, אויך ווערטיקע פעקלעך דערגייען אַהער און אין זיי געפינט מען עפעס אַנדערש... „ווייכע“ רופט מע דאָס, און מאַדנע טוליען זיך מענטשן צו דעם מיין פאַפּירלעך. און מ'הערט נישט אויף צו שרײַבן. מ'הענגט אַן ס'גאַנצע חיות אין די „לעטערס“. אַ סך פרויען וואַרפן אַפילו אַראָפּ יאָרן פון געעלטערטן פנים. יא, ווינטע און נאַענטע האָבן זיך גע-וועקט מיט האַרציקייט, נאָך וואָס די געליטענע חלשן אַזוי. ווער ס'האַט אַ האַנט און אַ פוס כאַפט זיך אַן אין די אויסלאַנדס, אפשר וועט מען אויף אַ ראַכטן אמת קענען דערוואַרעמען די פאַרשטאַרטע נשמה? מעגלעך, מ'וועט געפינען אַ שטייניק האַרץ פון אַ קרוב צי אַ קרובה וואָס האָט לאַנג פאַרן אומגליק זיך דערווייטערט פון דער „אַלטער היים“ און ס'עט זיך אויפטייען. אפשר איצט...?

אַ, דער גרויסער חורבן! זיי „דאַרט“, אין די אַמעריקעס מיינען אַוודאי אַז אַלע דאָ זענען אויסגעהרגעט געוואָרן. ס'געווען אַזא אימהדי-קער אַשוויענטשים, אַ מיינדאַנעק. מ'האַט אויסגעוואַרגן, פאַרברענט ביז איינעם; נישטאָ לאַ-עלינו וועמען צו העלפן — איז מע דאַרט טאַקע יוצא מיט אַ קרעכץ. מוז מע דערפאַר דערמאַנען אין זיך: ס'געבליבן נאָך וואַרעם אַ פונק פון דער משפּחה. דאָך אייגן בלוט און פלייש.

וואַדען? מ'דאַרף נישט רוען, מ'מוז וועקן — האָט מאַשע זיך גע-צונדן און דאָס קליינע, נידעריקע קעמערל פול געמאַכט מיטן גרויסן חלום, וואָס זי האָט פאַרוואַרט אין אירע בריוו.

איטלעכס מאַל האָט זי צו אַן אַנדערן געשריבן, איטלעכס מאַל — דערמאַנט זיך אין עמעצן. „זיי האָבן זיך גוט אין קאַלומבוסעס מדינה; זיי וועלן זיך נישט באַרײַסן, אויב זיי וועלן אַרויסשיקן אַ גוט פעקל, אַ

פאַר טאַלער. זיי וועט עס זיין אַ דערלעבטנדיקער קרעכץ אויף דער דאַליע פון אַ יתומה — כ'בין דען נישט אַ יתומה? — און מאַשע קאַן האָבן אַן אמתע הילף. דאָך אַ מענטש אַליין, אַ פרוי אַ קאַלעק, אַן שום אַנהאַלט".

בגוואַלד האָט מאַשע געזוכט זיך צו טרייסטן.

צי די „אמתע הילעף" האָט געמיינט אויסגעפינען זיך אַ מאַן, אַדער עפעס אַן אַנדער גליק — דאָס האָט זי נישט געלאָזט פאַלן פון איר מויל. איך האָב נאָר געזען ווי זי האָט זיך נאַשעריש באַלעקט. זי ווייסט שוין פון וואָס, מאַשע, זי קאַן אויף אַ ראַכטן אמת געהאַלפן ווערן. זאָלן נאָר זיין דאַלאַרן.

מיט מאַשעס פאַרגעסן זיך ביי די בריוו, האָב איך זי מקנא געווען. איך בין נישט אַפגעטראָטן פון איר ווען זי איז געשוומען אויף די כוואַל-ליעס פון חלום, וואָס זי האָט אַרבינגעחלומט אין דעם אַ שרעכעכץ. אָבער אין דער זעלביקער צייט האָבן זיך אין מיר געוועקט אַינגעשלעפערטע ווייטיקן.

כ'בין מקנא מאַשען. מיר האָט זיך אויך געוואַלט זוכן באַרויקונג אין בריוו צו ווייטע און דערווייטערטע. כ'האָב אויך מקנא געווען דעם געמאַליעוועטן גלאַמב, די פאַננע רוזשע, למאַי זי איז נישט באַלאָדן מיט דער ירושה פון בענקשאַפט צו דעם וואָס ליגט פאַרשאַטן הינטערן באַרג פון אונדזערע גרוילן. אַפילו פון דער לעבלעכער מאַמען וויל זי נישט וויסן. ווי ס'שטייט איר אָן, גייט זי זיך אויף אירע שטאַלצן וואָס פאַרבן זיך פויליש, ענגליש, אַבי נישט יידיש. איך בין אָבער שוואַך צו סתם האַפן. אין מיר רופט זיך אַלץ אָפּ די היים; מײן פאַרשניטענע היים האָט מיך פּינגלעך אַ צי געטאַן אַלע מאַל; אַפילו אין האַלבדרימל צי אויף דער וואַר לאָזט מיך נישט אָפּ דער האַרבער אמת; אומזיסט, אומזיסט. נישטאַ מער קיינער. יעדער לעבעדיקער אַטעם פון דיין היים איז דערשטיקט.

ווי אַ בלוטדאַרשטיקע פּיאַווקע פאַרצערט מיך דער שאַרפער טרויער. ...כ'האָב עס שטאַרק באַגערט, אָבער כ'האָב מיך בשום אופן נישט געקענט טרייסטן מיט מאַשעס טרייסטעכץ. דאָס ווינקל אינעם באַראַק איז אַן אויפהער געשטאַנען צוקאַפּנס פון מײן יתומהשער דאַליע, עס האָט מיך געטאַרעט; פּראַדל, פּראַדל, ס'אַ בראַך צו דיר! מאַשע איז דיר „אַ ראַכטי-קער זיווג".

פ א ר ל ו י ר ע נ ע ה י י ם

א געזעמל פון פינף זענען זיי געווען, די אַסירי היטלער, וואָס האָבן זיך צונויפגעטראָפן, באַהאַפֿטן זיך צו מאַרגנס נאָכן מבול פון אונדזערע טעג. יעדער מיט זײַן נישטיק פעקעלע אויפן אַקסל, יעדער מיט יאָרן צרות אויפן רוקן. „איבערגעלעבט“ — האָט עס טרויעריק געבלישטשעט אין זייערע אויגן. אָבער אויף אַלעמען האָט זיך אַוועקגעלייגט אַ מין משא, וואָס האָט צעוואַקלט ס'ביסעלע געבליבענע אינעווייניקדיקע שטניפֿן קייט, כאָטש בשעת הדחק האָט מען עס נישט גענוג קלאָר באַנומען, ווייל קרענקלעכע פֿרייד האָט דעמאָלט אומגעריכט אַרויסגעברויזט פֿונעם געמיט. „פֿרײַ! זע נאָר, מיר זענען טאַקע פֿרײַ?“ עפעס האָט מען מורא געהאַט דערפֿאַר, וואָס ס'איז געקומען פֿלוצלינג און מ'האַט עס מאַדנע געפֿיעס־טשעט אין זיך. פֿאַר דאָס האָט בײַ איטלעכן אָפּגעציטערט מיט גלי: אַ ה י י ם ! אַן אומפֿאַרשטענדלעכע, אומאייגענע שוואַכקייט האָט גע־צויגן: זוי קומט מע שוין אַהיים? — עפעס האָט זיך נישט געקלערט אַז דאָס היימישע אָרט, אַ געלאָזנס ערגעץ־ווי, ערגעץ־ווינט קען ליגן צע־טראָטן ווי אַן אַרויסגעוואַרפענער צעבראַכענער ליימענער שאַרבן.

זינט יאָרן דערווייטערט פון ד אָ ר ל ט טראַכט זיך נישט אַז אַזוינס קען געשען. אַלץ געהאַט צו טאָן רק מיט זיך, מיטן אייגענעם אַרעמען נפש, אַן אויפהער געצאָפֿלט פֿאַר סכנות וואָס האָבן געלויערט פֿחדיםדיק. דערפֿון האָט אַזאַ פֿאַרהוילענער שפּאַלט זיך אָפּגעזעצט אין דער נשמה און זי אָפּגעטעמפֿט, די דינסטע חושים אויסגעשטשערבעט. לעבן, אי־בערלעבן! דאָס געזענע, צו מאַל דאָס מאַויםדיקסטע, איז בכן נישט טיף דערגאַנגען צום מענטש. די שאַרף פון צווייפל האָט, אמת, אַ מאַל אַ קראַץ געטאָן: „ווער וויסטו“ אַצינד שטייט אַלץ ווי אין אַ נעפל און אין ברוסט ציטערט אין אומקלאָרער צעשפּאַלטנקייט אַזוינס ווי אַ פיבער: אַ ה י י ם ! דער מוח איז שווער פֿאַרשאַטן און אין די אויערן טומלט אויסטערליש ווינטס.

אָוודאי, היים איז אייביק, נישט אַפּצומעקן, ווי עס זענען די שפורן פון די דורות ביז אים, דעם יליד אשה.

קען דען דער הימל איבערקערן זיין בעקן? אַט אַזוי! דער מענטש לעבט, ער פּרוּכפּערט זיך, ער גייט אַוועק ווען עס קומט זיין צייט, אָבער די היים בלעבט.

איטלעכער האָט אויף זיין אופן געטראַכט וועגן זיין היים. ער וועט זיך דערקלעבן צו איר און זי וועט אים אַרײַננעמען, וואַרעמען. אַ פאַרשטיינערטער חלום האָט פּאַוואַליע זיך געטניעט.

א

געשלעפט די פּיס איז יעדער געווען מאַדנע זיכער מיט דעם זײַן פון דער היים, גלייך זי וואָלט געווען ערגעץ אָפּגעגאַנגען אָן אַ זײַט כדי אויסצוואַרטן אויף אים, דעם אויסגעאַדערטן קרבן פונעם פּינלעכן פּאַר-פלייצעניש. היים איז דאָך די שײַן פון די הימלען און איר ליכט פּאַרגייט קיין מאָל נישט. עס איז אַזוי ווי דער מידער מענטש זעצט זיך אויף אַפּרו ערגעץ אונטערן דאָך פון דער וועלט.

עס איז געקומען אַ שטאַרקע מידיקייט אויף אַלץ, אויך אויף דער היים. זי איז מוראדיק געטריבן געוואָרן, זיך גענוג אָנגעליטן. מידיקייט באַדאַרף מען איבערשלאָפּן, מ'באַדאַרף זי אויסליגן. איצט איז אָנגעשטאַ-נען כּמורער האַרבסט, די זון וועט דאָך אויפגיין, איר גאַנג איז אייביק.

ס'האָט זיך עפּעס נישט געלייגט אויפן שכל אַז די וועלט איז צע-קרישלט געוואָרן פון אַ בייזער זאווערוכע. משונהדיק האָט זיך געאַנט דערפון, נאָר נישט געגלייבט. זיך באַוועגט צווישן פינצטערנדיקע חורבות וואָס באַגעגנט אויף לאַמע פּיס, האָט יעדער געהאַט ס'געפיל אַז ער איז ערשט אַרויס פון אַ ביטערער קרענק. שוואַכקייט מאַטערט אַלעמען, אָבער ס'וועט אַדורך. דער עיקר — מ'באַדאַרף נאָר קומען אויף אַן אַרט, קומען אַהיים.

בלייכע בענקשאַפט האָט געפירט.

עס האָט געדריקט אַ ווייטיקלעכע לאַסט; און ס'חולשות האָט זיך געשפּירט ווי מ'וואָלט געשווומען אין אַ טומאָן. נישט אַזוי די אַריבערגע-טראַגענע יסורים ווי דאָס געדעכעניש פון דעם האָט געעקבערט אין בלוט. איטלעכן איז נאָכגעגאַנגען זיין וויי-געשיכטע. מ'האָט זיך געטראָגן מיט

אן אינעווייניקדיקער אָנגעשפּאַלטנקייט און זײַט אָפּגעברומט אין די וועלט־
לעך פון דער ברוסט.

דאָס אַ איז אויפגעקומען אין דער ווייט פון די צעשטערטע היי־
מען. פּאַמעלעך, פּאַמעלעך האָבן זיך צעעפנט די אויגן. אין גאַנצן אַרויס־
רייסן זיך צו דער וואָר זענען זיי נאָך נישט געווען אין שטאַנד.

אַזוי האָט דער גורל צונויפגעבראַכט די פינף מענער מיטן אַרונ־
טערגעריסענעם געזונט; זיי זענען געווען בלאַס, מוראדיק אויסגעצערט
און אָפּגעשליסן. די שאַנד־קליידער, אָנגעבאַרייטע פון די דייטשישע מל־
חמה־זיגערס, האָבן אין קויטיקע צויטן באַדעקט זייערע לעבעדיקע סקעלעטן.
געקוקט אויף איינאַנדער האָבן זיי זיך געזען אויסגעדאַרט ווי די שפּענער,
בראַנדיק־שוואַרץ די הויט. בלויז איינער איז געווען אומנאַטירלעך דיק,
בלייך און דיק, אַזש פון די שמאַטעס האָבן אַרויסגעוויירן שטיקער נאָ־
קעט, גלייך זיין גוף וואָלט געווען אָנגעגאַסן מיט אַ שווערער, גרינער
פליסיקייט. עס איז געווען הונגער־געשווילעכץ. מער ווי די אַנדערע האָט
ד ע ר זיך געוואַקלט אויף זינע אָנגעלאַפּענע פיס.

אַלעמען וואָס געבליבן נאָך די הריגות, איז ביים געוועלטיקער באַ־
שערט געווען קאַנצלאַגער; נאָך אַצינד האָט יעדער געשפירט אויף זיך די
אויסגעזוכטע אכזריותן, פון וואָס די היטלערלייט זענען ווילבאַוווסט.
דערפון זענען אַ סך, אַ סך געפאַלן און געפאַלן אויך פון חיהשן הונגער,
נאָך מער זענען לייט דערשטיקט געוואָרן פון גאַזן, פאַרציקט פון ברע־
נענדיקע קאַלכאָויונס. פון צווישן אומגעהייערע מחנות פאַרשפאַרטע, גע־
טייטע, זענען די דאָזיקע נאָר על פי נס אַרויס אונטערגעשניטענע, כאַטש
מיט פונקען טליעדיק לעבן. פונקען, אָבער אָן כוחות צו באַגערן אויפ־
ריכטונג. די וועלט איז פאַר זיי געלעגן אַ געקוילעטע.

טראָפּ בטראַפּ האָט זיך ערשט אַנטפלעקט די אָפּגעטוענע רציחה
און זי מערט זיך אַקערשט פאַר די אייגענע אויגן.
וואָס ווייטער אין וועג, אַלץ יסורימדיקער די אויסניכטערונג.

זיי זענען געווען איינגעבראַכן פון קנעכטשאַפט אויף שנאהדיקער
ערד. מיט גרויסע שווייסן געאַרבעט אונטער דער בייטש. אין שניי און
פּראַסט, הוילע און באַרוועסע געטריבן געוואָרן צו מערן דעם טויט פאַר
אַנדערע און גענענען אים אויך צו זיך. ווי בריעדיקע דערנער, אַרײַנגעוואַק־
סענע אין אייגענעם לייב, האָט איצט פון איטלעכן אַרויסגעשטאַרצט דער
אַנווקס פון דער ווילדער פּײַן, אַן אָנגעהויפטע מיט די שנײַדמעסערס פון

רשעות; ווידערווייטיקן קומען אויף אין דער נשמה און זיי לאָזן ערשט אַרויס וואַרצל-פעדעמלעך. אַ עס שפירט זיך, ער נאָהלט זיך אַרײַן אין פלייש.

...מוז זײַן, נאָר די אומבאַהאַלפֿנדיקייט האָט זיי געהאַלטן בײַנאַנד. פֿון אַלעמען האָט אַרויסגעװענדט די זעלביקע שטומקייט פֿון האַסטיקן געפֿיל וואָס באַוועלטיקט דאָס האַרץ: ציטעריק האָבן זיך די וואַגלערס געטראָגן איבער די שטוינענדיקע וועגן און טייל מאָל אַנגעהויבן זיך אַײַלן. גענומען און געלאָפֿן. אַזוי איינער נאָכן אַנדערן הינקעדיק, היפֿנדיק, אַרויסטען יאָגט פֿון זיך דעם אַטעם. אַ מין טרויעריקער בעטלערישער קאַראַהאַד אין דער וויסטער ליידיקייט. אויף דעם געזעמל האָט אין דער אַ צײַט וואָס נאָך די הײַגות בולט זיך געצײכנט ס'טױטן־פֿנים פֿון שטעכל־דראַט־טענעם געפֿלעכט אין הײַכער עלעקטרישער שפֿאַנונג. די שרײַקע פֿאַסן־קליידער, די אַרעמע חושכדיקע טאַרבעס איבער די אונטערשפּרינגענדיקע פֿיס האָבן אַנגעטריבן אימהדיקע שאַטנס אויף די שלאַכן פֿון פֿאַרלאַשענעם געוויטער. אַזוי אַ געצויגן זיך צום אַפֿגעמעקטן ערגעץ־וווּ, כאַטש צו זיי האָט זיך נאָך אַלץ געשטרעקט דער מלאַך המוות מיט די פֿאַרציקערישע נעגל. ווי שאַטנס האָט זיך פֿאַר זיי אויך געלייגט דער כּריפֿ פֿון די גוססים וואָס איבערגעלאָזן אין אַשוויענטשים צי בוכנוואַלד. מיט יעמערלעכן גע־קלאַג האָט אַט דאָס מער פֿאַרטונקלט זייער אומערנדיקן וועג.

ב

עס איז מער נישט געווען קיין חלום.

אויפֿגעהערט די מלחמה — די זון איז אַרויס וואַרעמען דעם מענטשנס אויסגעדייווערטן גוף — האָט אַ רייכער געטאָן דער באַגער צום ערגעץ־דאַרט, פֿון וואַנען מ'איז מערדערלעך אַרויסגעריסן געוואָרן. דער זכּרון איז געווען רעכט אַײַנגעטריקנט. דעמאָלט האָט זיך צו די וואַנדערנדיקע דאָ און דאַרט אויסגעשטרעקט אַ האַנט און אין דער האַנט אַ פיידע ברויט פֿאַרן פֿאַרהונגערטן לײַב; דערזען אַזױנס, איז מען לונאַטיש געגאַנגען צו דעם. האָט דערצו נאָך אַ לאַק געטאָן אַ ריין געלעגער, אַ צוגעגרייטס אונטערן הויך פֿון פֿרויען־ליפֿן וואָס האָבן צוגעזאָגט עפעס אומקלאַרס, לאַנג פֿאַרלױרנס, האָט מע זיך לײַכט אונטערגעגעבן דעם אַ רייץ. אַזוי איז געשען מיט די אַסירים וואָס האָבן שוין געהאַט אַנגעוווּירן דעם טעם צו זײַן פֿריי. עס האָבן זיך געעפֿנט טירן און די טירן האָבן זיי פֿון

ס'ניי פארשלונגען. באניס אַוועקגעפירט, פאַרקנעכט. עס איז די מעשה מיט פרויען וואָס זענען תמיד אַנגעהערט אין זיך און אינעם געשריי פונעם מ'יך. דווקא אין די וויסטע יאָרן האָבן די בלאַנד-האַריקע, הייס-בלוטיקע, כּיטרענקע יעקעטעס אַנגעלעבט יוסטע פאַרמעגנס, אַרומ-געוואַקסן געוואָרן מיט ברייטע באַלעבאַטישקייטן, האָט זיי מער נישט גע-פעלט, די דייטשקעס, ווי פרעסן-וויפן און נאַכגעבן זיך דעם טרייפּענעם געלוסט. צעהיצט פון זייער גופישן חשקות, זענען זיי, צעלאָזענע, אַרויס איבער יעדער מחיצה פון חרפה. וואָסערע פון זיי סע האָט פאַרשייט זיך באַהאַפטן מיט אַ בילע-וועמען פון די זכרים וואָס זענען איבערגעלאָזן גע-וואָרן אין „פאַטערלאַנד“. אַנדערע זענען געקראַכן צו די שקלאַפן וואָס די „אַרבייטס-דינסט“ האָט אין מחנות געשיקט פון די אונטערגעטעניקטע לענ-דער. „אָך דו פּינער קערל“, האָבן די יעקעטעס זיס געציטערט אויף די פאַר-באַטענע לוסט-געלעגערט. אַצינד זענען זיי געוואָרן שוין גאַר צעהפּקרט. די לאַנג-פאַרשלעפטע מלחמה האָט דאָך צוגענומען זייערע מענער וואָס וועלן, ווינט אויס, זיך שוין נישט צוריקקערן, וואָרן הימל און ערד זאָגן שוין עדות, אַז „אַללעס שאָן צו ענדע גינג“, די אַנדערע וואָס זענען גע-בליבן לעבן, קומען שוין צוריק, אָבער זייערע זעט מע נישט — — די באַקן די פּראַוכיענס זענען אויסגעפולט פון שפע, די נעזער גלאַנצן און ס'הונגעריקע בלוט ברענט אין די בלאַלעכע, גרינלעכע אויגן; סע גאַנ-ווערט זייער חשק און ער גליטשט זיך אויף די פעטע, זשעדנע ליפן.

— — — און אינעם געבוירנלאַנד וואָס אין דער צעשטורעמטער ווינט, איז דער שונא שוין לאַנג געווען פאַרטריבן. דאָ, אין דייטשישן לאַנד, איז עס געווען ווי אין אַן אויפגערודערטן מוראַשניק, אין וועלכן מ'האַט אַריינגערוקט אַ ביזן שטעקן; אַריבער די אַנגעטורעמטע חורבות האָט זיך געטראָגן דער בגילופינדיקער רעש פון די פרעמדע חיילות וואָס האָבן אַריינגעדורנגען אַהער; די פּאָן וואָס האָט געטיילטל אויף דער מפּלה פונעם פאַרדאַרבענעם פּאַלק, האָט דורכגעשטאַכן דעם הימל פון דער צעווע-רעמטער מדינה; פאַרקערט, אויף אַלע שליאַכן צו דער פאַרלירענער היים האָט זיך געשפּרייט דער קראַנקהאַפטיקער צאַפל פון כּאַפטעם ניצול גע-וואָרענע, וואָס האָבן קוים אַפּגעשפּירט דעם זין פון געשעענעם, הגם אַלץ אַרום האָט אויסגעזען צו וועלן זיך טינקען אין פּרייד, כּאָטש ס'האַט זיך ניט געפּרייט, געווען דאָ, אמת, אויסגעשפּרייט לאַגערס הינטער שטעכלדראַט, גע-ווען שרעק פאַר אייגענע, פאַריאַכונג פאַר פרעמדע, אַצינד איז אָבער וואָרער

ווי דער אויפקום. דער אַ רויש האָט זיך געטראָגן פון די ייִדן־שאַטנס וואָס האָבן דאָ נאָך געווימלט אין נבוהדיקע שקלאַפֿן־קליידער. גלניך פאַרדו־שעטער פלאַם האָט זיך געריסן דער ייִדישער זכרון און דער זכרון האָט קינ־דעריש געמאַלן בילדער פון טריפנדיקער בענקשאַפט און צער. מענטשן האָבן פלוזלינג דערשפירט אַז זיי זשיפען, בעל כרחם זיך געשטעלט אויף די אונטערגעהאַקטע פיס. זיי האָבן באַגערט צו גיין, דער ווילן האָט זיך אין זיי געבלעזלט, אַבער די כוחות דערצו האָבן נישט געדינט. פון דעסט־וועגן זענען אַלע וועגן־שטעגן געווען פול מיט אַהיימקערנדיקע, בלאַנ־דזשנדיקע, פאַרחלשטע. מערערע וואַנדערערס זענען אַנידערגעזונקען אין מיטן וועג. מחמת זיי האָבן מער נישט פאַרדייעט קיין עסן. זוי אויף צו להכעיס האָט גראַד אַצינד זיך געעפנט אַ שפע פון שפניז און דער חשק צו עסן האָט געקראַגן גאַר גרויסע אויגן. דעמאָלט האָט דער טויט אַרויס־געשפּרייזט באַגלייך מיט די מענטשן. דער טויט האָט פאַרכאַפט די טראַקטן וואָס האָבן געפירט צו די ערגעצן, ווי עס זענען אַנומלט געווען געדיכט אַנגעלעבטע היימען. מ'איז געגאַנגען, מ'איז געשטאַרבן גייענדיק, אַבער די לעבעדיקע האָט עס נישט אָפגעשטעלט. בלויז אונדזערע פינף זענען אין אייגענער פאַרלוירנדיקייט געבליבן שטעקן אין לאַנד פון נני־דערוועק־טער מהומה. דאָס ווייב? ס'לייבלעכע קינד? זענען זיי נאָך דאָ? נישטאָ. מע האָט דאָך געהערט, מ'האַט אַליין גענוג צוגעזען! ווי פלעוועס איז אַלץ אַוועקגעטראָגן געוואָרן פון פניערדיקע וויכערס, אַלץ און אַלע. זוי ווייט איז ער גופא דען געווען פון — פאַרשווינדונג! די פלאַמען האָבן גע־שליפן סמיקע מעסערס אין זייער אַטעם — גיב עסן, פרעסן, — האָט די נויט געריטשעט און דערנאָך שוין מיד: לאַז שלאַפן, שלאַפּאַפּן לאַז! אַבי געהאַט אַפצופרעסן צו דער פולער זעט און עס איז געווען גע־שמאַק ס'געלעגער בני דער זיט פון אַ מענטשישער צויג.

דעם נעכטן, דאָס גרויסע ביזו וואָס געליטן פון דעם צויגן־שטאַם האָבן די דאָזיקע רעכט נישט געדענקט, נישט באַגערט צו געדענקען. אויף גאַנצקייט פון מענטשישן פילן, אויף שכלדיקן בענקען איז גע־ווען פאַרשטאַפט דאָס האַרץ.

אַלצדינג פאַרגעסן, כאַטש זיי זענען יידן, און אין זייער ייִדישער צוגעהעריקייט זענען זיי דערמאָנט געוואָרן דווקא דורך די אַפּשטאַמיקע פון די וואָס האָבן חומריק פאַרשלעפּערט זייערע געהירן.

— איך ליבע דיך! איך זעלבסט האַסע די שליממע דויטשע.

— עס מאכט ניקס. אוך יודע איסט איינע מאן. גאנץ עגאל ווערסטו פיר מיך שענער מאן, דו היפשער קערל — —

ערשט דער גורל (צי באמת דאס אומגליק) האט די דאזיקע איבער-געוועקט פון דעם בהמהשן מעלה-גירהן און — זיי צונויפגעבראכט, די פינף שקלאפן. „ווי קומט עס? ווי צרות קענען דערברענגען?“ און א ביסל זיך פארלירן פאר איינאנדער. אזוי דערקענט זיך און באהאפטן זיך ווי בריי-דער וועמען עס האט געטראפן א בשותפותדיקע בראך. געקוקט זיך אין די אויגן ארנין, זיך פונאנדערגעשמועסט און ס'איז אויפגעקומען דאס בא-ווסטנטן פון זייער ארט צווישן מענטשן. „מער קאן עס אזוי נישט זען! — האט עמעץ פון זיי זיך שוין געקלאפט מיט דער פויסט אין ברוסט ארנין. — ביזן סוף פון אונדזערע טעג פארברענגען אויף אט דער ערד, וואס האט געברענט אונדזערע אייגענע? געוויס, די דייטשקעס ווי די אויסגע-פרעסענע קעץ זענען אצינד מילד צו אונדו. די לעצטע זאפטן אונדזערע זויפן זיי אויס. מיר פראצעווען אויף די פעלדער ווו מ'האט געהאדעוועט דעם טויט פאר די אומדייטשן. די יעקעטעס זעטיקן זיך מיט אונדו אקור-ראט אזוי ווי זייערע האנסעס און זיגפרידס האבן אין געמיינער העלדיש-קייט זיך באזויפט מיט דער פנין-לוסט וואס זיי האבן אויסגעשפילט אויף אונדזערע לעבנס. די מאגדאס און גרעטעס טוליען זיך ערשט צו אונדו, זיי האבן די ווילדע הנאה אצינד אונדו אויסצוענדיקן!“

א פנים, סע האט נאך געמוזט געדויערן ביז עס איז געקומען די אויסקלארונג פון מוח.

ענדלעך האט עס די ניצול געווארענע א ריס געטאן פון ארט: — אהיים! לאמיר גיין! כאטש קיינער האט נישט געווסט ווו די דאזיקע היים איז איצט, צי אין געדעכעניש ביי וועמען סע האט זיך נאך אויפגעהאלטן א נאמען פון עמעצן צווישן זיי.

גענומען די טארבעס און געלאזן זיך אין ניעם וואגל: אהיים, אהיים, הגם דאס געפיל האט פון ס'ניי געשטאכן די לעבעדיקע ברוסט. ווידער א מאל האט חורבן הארט זיך געשפרייט פאר די וואס זענען צו קנעכט אראפגענידערט געווארן. אין ביינאנדיקן גאנג האט זיי — היי-קעדיקע, דערדריקטע — ארנינגענומען די צערודערטע ווייט.

2

דער וועג האט געפירט איבער אויפגעטויכטע, אומעטיקע שטרעקעס

און טומלדיקע, אָפּגעלאָזענע באַנען. לאַנג האָט זיך געצויגן דער דאָזיקער גאַנג, טרויעריק — דאָס פּאַרן. איז אין די מיט מענטשן-איבערגעפּולטע וואַגאַנעס פּלוצלינג נולד געוואָרן אַ היימלעכקייט, להכעיסדיקער געזאַנג האָט זיך אַרבינגערין, איז די פינף וואַגלעךס ווידער באַפּאַלן אַ דריקן-דיקער צער:

— געווען, געווען (עפנט זיך אַ דערמאַנונג-פּענצטערל) שיינס, לאַ-קנדיקס, געבליבן איז אַט אַ דאָס. די גרויליקע פּאַרענדערונג וואָס דו זעסט, וואָס גריבלט דיר אין די ביינער.

אויסטערליש: זיי האָט זיך אויסגעוויזן: דער לאַ גער גייט היבן טער זיי, ער לויערט; די פּאַרשאַלטענע מדינה פון די שניציקע דנמשן יאַגט נאָך, זי דראַעט ווידער.

געגאַנגען מײַלן-ווייט און ס'האַט זיך נישט געטראַכט. דער מוח איז געווען אַ גליווער-טינד. געשפּאַנט, אַבי צו קומען ווייטער. ס'טראַכטן האָט פון דעסטוועגן אומגעריכט אויפגעבליצט אין אַ דערמאַנונג און קעגן איי-גענעם ווילן פּאַרקרימט עמעצנס פנים. עפעס שווערס האָט געווימלט אין די געהירן. באַשנימפּערלעך, מיט די מענטשן האָבן באַוועגט נאָך די שפּיר-רונגען פון מידקייט און הונגער. אַט אַראַפּלאָזן זיך, רוען, ווי-עס-איז דרימלען, אַך, עס וואַלט גוט געווען אַ גלעזל זודיקן טיין איי-איי, אַ לעפל שיטערס * די קישקעס צו דערקוויקן!

בלויז דאָס האָט אַרויסגעריסן אַ וואָרט. געענטפּערט האָט קאַל-טער יאוש:

אַ ז ע ל כ ע ט ע מ י ם ? פּאַרגעס, פּאַרגעס!

ווי אין פיבער האָט זיך געביטן דאָס מאַדנע טראַכטן, סע האָט זיך צעפּלאַמט און ראַפּטעם האָט זיך געלאָשן יעטוועדער געפּיל. בלאַסע האַ-פּענונג, טעמפּער ווייטיק האָבן פון מאַל צו מאַל אַ שטויס געטאַן, באַ-וועגט די פּאַרטריקנטע ליפּן. די גומענס זענען געווען האַרט און ראַציק, די אויערן — פול מיט אומפּאַרשטענדלעכע קלאַנגען. היים, ווייב און קינד זענען אין דמיון געווען פּאַרשרומפּן, אין גאַנצן אַרבינגעוואַנקען אין זייערע פּאַרשלעפּערטע השגות. פון ווייב און קינד האָט זעלטן מטושטש זיך צע-באַמבלט דאָס געדעכעניש.

* געמיינט: אַמאָליקע אַרעמע זופּ.

פאַר די וואַגלערס איז גאָר די וועלט געהאַנגען אַ קאַנווולסירטע. זי'ט זיך געצאָפּלט אין שוואַכן רעיון. און האָט לסוף גענעענט די דערקענטעניש פון האַרבן קיום, וואָס געדאַנק האָט געקראָגן ממשותדיקע פאַרמען. אינערלעך האָט עס גענומען שטיל ברויון, פאַמעלעך ווי ס'ט אויפגעטלזעט דאָס דערצונדענע קלערן, האָט זיך ביי דעם, ביי יענעמען דערוועקט ס'אויסזען פונעם וויב, דאָס סקאַמלען פון אַן אייגן קינד וואָס איז געבליבן ערגעץ-דאָרט. יא, דעמאָלט איז געווען בהלהדיק אין שטוב. צעיושעטע קוילן האָבן פאַניש געפלאַצט איבערן דאָך, אימה האָט אויפגעריסן פינצטערנישן — קאַנטור נאָך קאַנטור האָט זיך אויסגעשיילט און דאָס אַנפאַרמיקע געפיל האָט זיך אַנגע-קליידט אין שאַרף אַרטיקולירטער בענקשאַפט. אַ, אומגעריכט צעעפנט זיך זיי אַן שטאַט, ס'דערקענט זיך אומבאַקאַנטס און די שריט וואָס האָבן זיך ווי אומגערן געהתמעט אויפן ברוק, נעמען ערשט אַן אַ זין. נו, עפעס-עפעס איז שוין פריער דערגאַנגען צו זיי פון דעם אויסגע-לייזטן פוילן. היינט האָט עס אַ טראַג געטאָן גלייך צום „יידישן קאַמיטעט“.

ד

אין לאַנד וווּ ס'האָט געהויזט דורכויסקער חורבן איז דער יי? די שער קאַמיטעט געווען ברייט באַוווסט פאַר דער כמו-היים פון דער אומגעהייערער יתומשאַפט. געגאַנגען און געטראַפן. שוין די גאַס פון אַראַפגעזונקענעם רויש האָט געפירט אַהין.

זאַלבעפינט זענען זיי דאָרט צוגעפאַלן צו אַ קליין פענצטערל וואָס אין דער בלינדער, גראַ-באַלויכטענער ברעטערנער וואַנט אין מיטן דעם קאַ-מיטעט-לאַקאַל. זע, ווי אַ פאַליש איז דאָ טומאַניק טונקל די טאַגשנין און די וואַנט איז באַהאַנגען מיט פאַפירענע מודעות, אַנגעטיינטל מיט הונדער-טער יידישע נעמען פון זוכנדיקע, צוריקגעקומענע און שוין ווידער אַוועק-געגאַנגענע, גלייך אַ שטראַם פון בענקען וואַלט זיי אַוועקגעריסן אין דאָר-שטיקן אומרו. אַ תהום פון אומגליק האָט געהוילט אין די אַ אויסטערלישע גרוסן און שטומע אַדרעסן! אַדרעסן וואָס אויפגעפלאַנטערט פון ווינט און שחיטה-לוייער קוקט פון זיי אַן אויפהער מיט גליקע חיהשע אויגן. „יאַנקל שוואַרץ פון קאַלושק, זון פון וועלוול און ראַשע די גאַלאַנ-“

טערניצע, קאַמיענע 18, ביז סוף יולי ה"י; משה און רפאל גרינפעלד פון טאַמאַשאָוו, קינדער פון צילע און גאַדל פליושמאַכער געווען דאָ. זוכן זיי אין דניטשאַנד צי אין עסטרייכישע לאַגערס. אַלע אייגענע אויסגעשאַטן אויף זייערע אויגן. פעלע פרידלענדער פון לאַדזש, זינגערן פון „האַרפע“ כאַר, געוווינט אויף קרוטקע זעקס, בעט רחמים צו וויסן געבן באַקאַנטע אַז זי זוכט אייגענע. געבליבן איינע אַליין און צעבראַכן. זוכן אויף קאַ-מיענע; דניאל שאַרפמאַן פון קויל, לאַזט וויסן פון זיך. פראַנטשיקאַנער 36, לאַדזש; מנחם און זעלדע מענכע פון בענדין צוריקגעקומען פון רוס-לאַנד בעטן ליבע מענטשן זוכן אויף ציגלגאַס 17 אין דער שנזדערני. מענטשן פון בזשעזשינער געטאַ; בנימין זיפערט, זון פון מעכל שטריקער, האַט געראַטעוועט ס'בינטל לעבן. געוואָר ווערן אין קאַמיטעט אויף טאַר-גאַווע" — בלעטל אַריבער בלעטל אַנגעשטאַכן מיט שפילקעלעך, צו-געקלעפט מיט פאַפ, אַרויפגעפלאַטערט מיט אַ העפט-טשוועקל. נעמען, אַדרעסן צוגעשריבן מיט טינט-צייכנס פון מענטשלעכע לעבנס, אַרזינגע-שטעלט מיט בליפּעדערס אין ענגעניש פון שורהלעך וואָס האָבן נישט וווּ צו עטעמען. עס איז די צייט פון נני-דערוועקטן יידישן אומרו האַרט נאָך דער הריגה-תקופה. די געבינדע פון אייביק-אַפענעם יידישן קאַמיטעט איז געשטאַנען אין טומל; אין האַרמידער האַט די לופט אַפגעגעבן מיט דער שיין פון אַן אַנגעצונדענעם פאַפירענעם לאַמטער אין מיטן פון אַ חדרשער ווינטערנאַכט. פאַרן בליק האַט זיך העל געפלעקט דער שוואַך-באַליכטענער חלל און אין מוח האַט אַנגעשלאָגן די שאַטנהאַפטיקייט פון זיך בניטנדיקע פנימער. אַ געזשום, אַן אויסמישעניש פון געזעמלעך וואָס וואַרטן אויף עפעס און וואַרטנדיק הודושען זיי, רעדן.

...בנים שמאַלן פענצטערל האַט אומגעריכט זיך אויפגעהויבן אַ גע-פלאַטער פון טויטע נעמען וואָס זענען אומהיימלעך נאַענט. אַלע נעמען — האָבן די פינף זיך געכאַפט — פאַלן פון זיך אַליין אַראָפּ שטיל, ברייק פון זייערע אייגענע ליפּן און די אויגן קריכן אַרויס אַריבערן שטערן. ווי? דוואַשע האַלפערן? דוואַשע...? די מאַמע, מנין מאַמע! שאול כאַל-דיק! שאול כאַל... סי דאָך געמיינט מיך, לאַ-אַאַזוט, לאַזט מיך — כהרף עין האַט די כוואַליע וואַס'ט אים געהאַלטן אויף דער אייבערפלאַך, זיך אַפגעטאַן. אַ טעמפע אויסגעליידיקטיקייט האַט זיך געשטעלט אין גע-הער און דער מוח טשאַדעט. שאַ, לאַז, כ'האַב נישט גענוי געהערט. כ'ל איבערפרעגן. בלויז ער אַליין, דער מענטש אויפן דרויסן פאַרן קליינעם

פענצטערל, שטעלט זיך אַנטקעגן דעם הילכיקן שטראַם וואָס כליניעט, וויל אים פאַרטרינקען. ער מוז עס בנְקומען. ער מוז, עס איז טייטנדיקער יאוש, אויב ער וועט זיך לאָזן מיטשלעפן מיט דעם מאַסאָון טרויער וואָס האָט זיך צעיאַמערט אַרום און אַרום. דאָס פרעסט צונויף דעם האַלדו און אַלע זינע חושים ווילן אויפּטרייבן: „לאַזט!“ און פאַרטאַמלטע הענט שטרעקן זיך פאַרויס. ער שטייט, דער פרעגער, פאַרנעמט פון דאָס נני דעם נאַמען פון זיין פאַטער, פון דער מאַמען, פונעם ווייב און ער באַנעמט אַלץ נישט די פשוטקייט פון פילזאָגנדיקן וואָרט צו אים: נישטאַ.

„נישטאַ, גע-העעערט? לאַזט מער נישט רייסן אומזיסט דעם גאַרגל. כ'האַב געזאַגט קלאַר. ליידער, ליידער... אַוודאי, איר מעגט זוכן אויך אַנדערשוויי.“

דעם וואָס איבערווייניק, אויף יענער זינט פענצטערל, הערט ער מיט איבערגעשטרענגטקייט, ממש מיט אַרויסקריכנדיקע אויגן. ער'ט זיך אינגעגעסן אין יענעם ליפנציטער, אין די גרימאַסן פון זיין טרוקענעם פנים.

„וואָס?“ — וויל ער איבערפרעגן, אָבער אים איז שווער אַרויסצו-ברענגען נאָך אַ קלאַנג, ס'זיין יענער הערט די פלאַמען אויפן פנים וואָס רעדן אויכעט, פרעגן.

— נישטאַ! נישט רעגיסטרירט.

און ער, אין גאַנצן גליט ער און ס'געהער שוויילט אָן. אַפּגעפונען האָבן זיך דריי פרויען. אַפּגעפונען זיך אויף די טאַוולנע בלעטלעך פונעם „יידישן קאַמיטעט“. געוויינט האָבן זיי ערגעץ וויינט. אַלע ווייבער אין איין שטאַט, דריי גליקלעך אומגליקלעכע וואָס האָבן אויסגעמיטן דעם טויטלעכן שטורעם. זיי האָבן געוויינט אין וואַצלאַוו, דער שטאַט פון נייעם פּוילן. אויף די בלייכע הימלאַנדן פון צעשטערטן לאַנד האָבן אין דער שטאַט זיך נאָך געטורעמט אַ צאָל גאַנצעבליבענע הניזער. אַט די הניזער האָבן געפוסטעוועט נאָך די וואָס זענען אַרויסגע-שטייבט געוואָרן אין די יאַרן פון פאַרשניידנדיקן הונגער און פנייער-רעגנס. ווי אַלטע קאַסטנס געשטאַנען אויסגעליידיקטע, די שטומע שטיי-נערנע געבנידעס, האָבן זיך אין זיי אַריינגעקליבן ברעקלעך צעבלוטיקט יידיש לעבן. פון דער וויסטעניש וואָס געבליבן, האָבן ייִדן זיך געמאַכט אַ היים, זי באַלעבט; וואָרן פון די גוים וואָס זענען פריער דאַרט געזעסן פאַרוואַרצלט, זענען געבליבן טויטע זאַכן, שווערע מעבלס, טישן, בעטן,

אויסגעליידיקטער שטובן באַשטאַנד, האָבן די פּריש אָנגעקומענע בעל כּרחם אין אַלעם אַרײַנגעבלאָזן אַ לעבעדיקן אַטעם כדי צו קענען הויזן מיט זיי. אין דער ווינטלעכער שטאַט אַרײַן זענען די נעװנדיקעס אויך גע- פאַרן בײַנאַנד. זאָלבעפינט. דערקענט איינער דעם אַנדערנס פּלאַגעניש איז בײַ זיי געווען אַן אומאַרויסגערעדטער חשק צו דערזען דעם חברים אויפּריכטונג און — אפּשר — איינער בײַם אַנדערן זיך אָנשפּאַרן אין באַ- שײַמפּערלעכן נײַעם עלנט. אָב, יענעמס גליק איז אויך מיר אַ דערלײכ- טערונג — האָט איינער זיך פּאַרטרויט פּאַר אַ צווייטן. די אַ דערוואַכטע גינציקייט האָט זיי טאַקע געשטאַרקט. געפּאַרן מיט זיי איז אפּילו דער וואָס מיט די געשוואַלענע פּיס, דער געוועזענער שוסטער הערשקע קאַלדיק און דער אַנומלטער לערער שמואל כּענטשינער. די ביידע האָט מען אין ייִדישן קאַמיטעט באַגעגנט מיט טעמפּ ניכטערנדיקן זאָג:

— ס'איז אַנער פּרוי? ליידער, מיר ווייסן גאַר נישט פּון אַזעלכער! און ופּשר...? — האָט דער באַאַמטער אין נאַכטראַכטן צוגעגעבן אויף חלשות- טרייסט — מענטשן האַלטן זיך נאָך אין אָפּגעפינען. ס'נייטיק נאָך אַ ביי- זעלע געדולד. מענטשן זוכן זיך איינאַנדער איבער אַלע עקן לאַנד.

— וויי, ווער'ט אַזוי פּיל כּוח!! קוים דורכגעהאַלטן מיט נסים, — און זעשטיקט זיך מיט אַ קבּויל ספּאַזמען.

— מיט נסים זיך דערשלעפט אַהער. כ'האָב עס גענוג!
אַזוי האָט מען ייאוש איבערגעביטן אויף טרייסט. ווייל קיין ברירה איז נישט געווען.

ווינציקער האָט דער פּון יענער זײַט פענצטערל זיך פּונאַנדערגערעדט וועגן טאַטע-מאַמעס, וועלכע מ'האַט געזוכט מיט טרויעריקן אַפּוואַרטן.
— אַ קנאַפע האַפענונג, — האָט דער „מענטש“ אַ מורמל געטאָן — איר דאַרפט עס וויסן: עלטערע האָט מע נעבעך באַלד געפּטרט. דאָס איז באַלד קלאַר געוואָרן אין די געטאַס. „אַלטן-אַקציאָן“ האָבן זיי עס אָפּן אָנגערופּן, די מערדערס. אויך קליינבואַרג. איר ווייסט נאָך נישט פּון כּעלמנאָ? דאַרט זענען געווען די ערשטע עקספּערימענטן מיט גאַזן... אוודאי, ס'גלייכער נישט צו וויסן, אַזוי פּיל עלטערע לײַט האָט מען די ערשטע צײַטן געשיקט אַהין —

ווי רויך האָבן די רייד דושנע זיך געקלעפט צו די מענטשן אויך דערנאָך, ווען זיי זענען געאַנגען איבער די אָנגעטונקלטע גאַסן, כאַטש די זון איז געשטאַנען הויך אין הימל.

Jacob Mamelak
5419 Hutchison St.
Montreal, Quebec
H1ZV 4B7

פֿאַרן אַרײַנזעצן זיך אין דער באַן האָט איינער פֿון די נע־וונדניקעס, פֿאַלעק מילנער, אַרויסגעראַבלט פֿון זײַנע שמאַטעס אַ ביסל מינץ און אָפּגעשיקט אַ טעלעגראַם: „כ'לעב איך פֿאַר צו דיר נאַענטסטן וואַרשע־ווער צוג“.

— זאַל זי זיך נישט איבערשרעקן. זאַל זי זיך ריכטן. — האָט ער געטראַכט אויף אַ קול.

— רעכט אזוי. וואָדען? זאַל זי זיך גרייטן.

אויך זישע פֿאַרבער האָט טעלעגראַפֿירט צום ווייב. יאַנקל ריווטין האָט נישט געהאַט קיין פֿרוטה בײַ דער נשמה. אים איז געוואָרן אומע־טיק. ער'ט מקנא געווען יענע צוויי, בײַ וועלכע עס האָט אַ רייכער געטאָן אַ קנייטעלע פֿרייד: זײ זענען שױן אין דער היים! דער גרוס מיטן טעלעגראַף האָט געטאָן אַ גרויסע שליחות. מ'עט זיך באַצײטנס פֿרייען מיט זיי — אָבער אים, יאַנקלען, שרפעט עס אויס דאָס האַרץ. וועמענען קען ער'ס דערציילן? די אַנדערע זענען אין גאַנצן געבליבן אין גליווער. זייערע אויגן האָבן צום איבעריקן אויסגעבליאַקירט. און האָבן זיך צונויפּגעטראָפּן די בליקן פֿון די און יענע, זענען די הער־צער יונגליש איבערגעגאַנגען. די גאַנצע וועלט אין זייערע טרערן. אַז דער צוג האָט זיך דערנענטערט צו וואַצלאָוו. האָבן די צוויי, די אין גאַנצן עלבטע, די וואָס האָבן לגמרי נישט קיין אַדרעסן, זיך אַראָפּגעלאָזן אויף אַ זײַטיק געזעס אינעם וואַגאָן. זאַל מען זיי ליבערשט נישט זען!

...אַנגעקומען אויפן אַרט, האָבן אַלע ווידער זיך געהאַלטן בײַנאַנד. אַ הייפל אַרעמע, געשלאַגענע, האָבן זיי זיך צונויפּגעדרענגט אין מיטן רוישיקן וואַקזאַל און אַ וואַלקן אומרו האָט זיך געהויבן איבער די קעפּ פֿון דעם אויסטערלישן געזעמל. ווער פֿון זיי עס האָט אַהין און אַהער גענישטערט מיט די אויגן, ווער ס'האַט אין געגנט פֿון האַרץ דערשפֿירט אַ פּלוצלינגע פּוסטקייט, גלייך מ'וואַלט פֿון אים אַרויסגעטרייבערט דאָס אינגעווייז. אַן אַנדערער האָט נישט ניהאדיק זיך אָפּגעריסן פֿונעם רעש, גענומען איינ־לאַיזן זוכן עמעצן אין גרויסן געראַי, להוט געגראָבן מיט די אויגן אין מענטשישע פּנימער.

באַגעגענען די פֿאַרפֿינצטערטע אויפן צעשריגענעם וואַקזאַל האָבן זיך ענדלעך באַוויזן צוויי פֿרויען, באַגלייטע פֿון אַ כאַפטע באַקאַנטע, וואָס האָבן זיך געשטרובלעט אין זייער גיין, אין זייער קוקן, נייגיר און ברע־נענדיקער אומגלויבן האָט זיך געשאַטנט פֿון איטלעכנס בליק; פֿון „דאָרט“

זענען די מענטשן נישט רויק. יא, אַנגעקומענע פֿון די ווינטן, האָבן אין יענע צייטן אַנגעזאָגט די אומגעהייערישקייט פֿון געשעענישן וואָס זענען געשטאַנען הינטער יעדן לעבנגעבליבענעם. געקוקט איינע אויף די אַב־דערע און כמו אַפגעברייטע, אַוועקגעכאַפט די בליקן. איינע פֿון די וויי־בער, וואָס איז געקומען טרעפֿן איר מאַן, וואָס מ'האַט אים שוין געהאַלטן יאָקבי אַ יענעוועלטיקן, האָט מיט די פינגער נערווען געוויגט אַ בינטל בלומען וואָס איז שעמעוודיק געלעגן אין איר נידעריק אַראַפּגעלאָזענער דלאַניע.

כאַטש פאַרפּלאַסענע יאַרן באַטייטן בענקשאַפט, אומגליק קען אַפילו דערנענטערן איינעם צום צווייטן, האָבן די נעמלעכע ווייבער פאַרלוירענע זיך צונויפגעטראָפֿן מיט די צוריקגעקומענע מאַנען, אומהיימלעך זיך אַב־געקוקט; מינוטן לאַנג געשאַרט מיט די פיס אויף איין אָרט ביז וואָנען מ'איז צוגעגאַנגען איינס צו ס'אַנדערע. אַפנים שוואַך זיך דערקענט די אַפּגעפונענע מיט די צוריקגעקערטע. דערצו האָבן די יאַרן אַנגעהוּרבנט די געזיכטער, זיי צעאַקערט, צו מאַל דעפאַרמירט די געשטאַלטן, און ס'גע־דעכעניש איז געווען שטויב אַנגעשאַטן, ווינטיק פאַרטונקלט פֿון אַ גורל־דיקער טריבקיט. ווי געהיטן האָבן מאַן און ווייב אומצוטרוילעך באַרירט די הענט איינע די אַנדערע, אומדרייסט געשפּאַלטן אַ וואָרט וואָס קוים אַרויסגעבראַכט פֿון זיך. ערשט דערנאָך האָט מע זיך לעבלעך צעקושט, אויסגעהעשעט אַ כליפֿ און נישט געאַזלט גענומען זיך פּונאַדערפרעגן אויף דעם און יענעם.

אַ צעטרייסלטס האָט אַפּגעגעבן איר קול, טרעריק איז געווען זיין ענט־פער. קאַרג, קרענקלעך בלייך האָט אין געהער זיך אַפּגעזעצט דאָס אַרויסגע־בראַכטע קול פֿון מאַן און ווייב, צו מאַל האָבן די אויגן אַראַפּגעשווערט, מחמת — מחמת מיטן געפיל איז מע גאַר נישט געווען אין דער היים. אַפּגרונט!

די מענער האָבן עס ביז גאַר אַפּגעשפּירט. פֿון נישט ניחאדיקייט האָבן די וואָס נישט געפינען זייערע ווייבער, אַפּגעקערט די בליקן, נישט געקענט צווען די־אַ באַגעגעניש.

— געפאַרן, געריטן און נישט געטראָפֿן, ברודערקע, — האָט דער מאַ־זאָלנער שוסטערק כאַלדיק זיטיק אַ צופֿ געטאַן דעם לערער כענטשינער — פאַרשטאַנען? סע טוט זיך דאָ עפעס, האָ?

געשטאַנען אַנטקעגן זייערע פרויען האָבן די גליקלעכע פּינלעך גע־

ביסן אין זיך דאָס שווינגעניש וואָס האָט פון זיי גערעשט, שווער זיך גע-
לייגט אויף זיי, ביז זיי זענען ענדלעך אוועק... אַהיים.

צו זיך אַהיים? דאָס אַ האָט טאַקע תיכף גענומען גריזשען.

גיריק נאָכגעקוקט די אוועקגייענדיקע, האָט דער געוועזענער שוסטער
הערשקע כאַלדיק אַ וואָרף געטאָן צו זיין אח-לצרה אַ פול האַרץ ביטערניש:
— צעריסן זיך דעם יאַשטשיק, האָ? אַהיים, אַהיים — אַט האָסטו
עס! אַן אָפגענאַרטער פון אייגענעם ווייב וואָלט איך זי לעבעדיקערהייט
אָפגעבראַטן ווי אַ קראַליק, זעסט שוין ווי גליקלעך זיי זענען? אַך, אַך,
ס'אי' ניש' סתם גערעדט — אַנישט הערסטו, זאָל מיך אַ בראַנד דער-
שלאָגן! ס'ט געזען וואָס דאָ טוט זיך? מ'דאַרף ניט ווייט גיין צו זען דאָס
גליק וואָס באַגעגנט אַזוינעם.

הערשקע האָט זיך אַ זעץ געטאָן מיט דער פויסט אין ברוסט אַריין
און מיט זינע פאַרלאַפענע אויגן אָפגעשטעלט יאַנקל ריווינען, וועלכער
האַט געשפאַנט פאַרויס פאַר אים.

— האַרכסט, — האָט כאַלדיקן אויף די ליפן אַרויסגעזעצט אַ שוים—
איך וואָלט עס נישט אויסגעהאַלטן, אונדז איז אפשר גלייכער: אָפגעקומען
צו גלייך מיט אַלע יידן, אמת, כענטשינער? — האָט ער געקוקט אויף ריוו-
טינען און כמעט אַרבינגעשריגן אין זיין מיטגייער: — נישטאָ ס'גליק, אי-
בערגעקערענקט און פאַרטיק! ס'שוין בעסער איידער צו דאַרפן אַזוינס אי-
בערקערענקען.

ער האָט צום סוף אויסגעזישעט זיין באַסט.

יאַנקל ריווטין האָט מיט ווידערווילן זיך אָפגעטרייסלט פון דעמס
אַנטבליזטער רויקייט און גענומען אַזליק זיך דערווייטערן, כדי צו זיין
פאַרויס פונעם שוסטער מיט די אָנגעלאַפענע פיס. זאָל אַ ז אַ שלימזל-
דיקייט אים נישט זיין אָנגעזייכנט! מיט נערוועזקייט ט'ער זיך דערנען-
טערט צום אָרט וווּ באַדאַרפט און געבליבן שטיין. דעם אַדרעס צום ווייב
האַט ער מערערע מאָל אַינגעזחורט אין געדאַנק.

— שוין? — האָט כאַלדיק אויך זיך פאַרהאַלטן — טאָ זאָלסטו ווערט
זיין דעם ריכטיקן מזל-טוב, און אַ פעטשל געטאָן אים איבערן אַקסל.
דער כענטשינער האָט אויף די רייד פון כאַלדיקן אַראָפגעלאָזן דעם קאַפּ.
— האָב נישט קא' מורא, כ'ל נישט מיטגיין, — האָט דער דאָזיקער צוגע-
געבן מיט אַ געלאַשן קול. — איכ'ל נישט שטערן, ריווטין האָט נישט גע-
האַט וואָס צו ענטפערן.

מיט קלעמעניש זענען די חברים איינציקווייז זיך פונאָדער געגאַנגען.
געדריקט זיך די הענט, ביי אַיטלעכן האָט ס'געזעגן וואָרט אַוועקגערייט
אַ טרער פון האַרץ:

— ס'זאַל דיר גוט זיין?

— דיר אויך.

דערווייטערנדיק זיך האָט איינער דעם אַנדערן נאָך אַנגעזאָגט:

— זאַלסט זיך אַ מאָל ווייזן, הערסט?

— כ'על, — האָט יענער געענטפערט פון יוצא וועגן.

— און דיך זאַל מען אויך נישט דאַרפן גיין זוכן!

ווער עס האָט געפונען אַ ווייב, ווער — קיינעם נישט; גוטפריינדשאַפט
זענען זיי ווייטער געווען להוט. דער אַקערער ע ל נ ט האָט זיין טיפע
ברודע סיי ווי דערפירט צו יעדנס שוועל.

ה

צעשיידט זיך און ווידער האָט יעדער אויף זיין שטייגער אָפגעפילט
אַ ניעם שטאָך פון דער איינזאַמקייט, וואָס אַקערשט איז זי אַנגעטראָטן
מיט אַן אַנדערן כוח.

געגאַנגען אין אומקלאַרקייט אַרײַן (שרעק פאַר אויסטערלישם האָט
געצוקט אין די אַדערן) האָט מע געטראָגן אויף זיך דעם שטנף איינגע-
רייפטן קאַפ און די אויערן האָבן געברענט.

אַרײַנגעשניטן זיך אין אַ פוסטעווענדיקן גרויסן הויף האָט אין יאַנקל
ריוויטינען נישט ווילנדיק זיך געקאַלעוועט אַ געדאַנק: „אַ ווייב איז דאָך אַ
ווייב, ווען מײנע זאַל ווייסן, אַז איך קום“ — אים האָט ווי פונקען גע-
ברייט די קנאה צו די חברים, וועלכע מ'איז געקומען באַגעגענען ביי דער
באַן. אַזוי געווען פאַרטאָן מיט דעם, אַז ר'האַט אויגנבליקלעך נישט באַ-
נומען צי ער גייט, צי עס באַוועגט אים סתם אַ משוגענער אומרו. פונקט
ווי דאָס ראַפטעמדיקע געפיל האָט אויף אים געשפאַרט, האָט אַל דאָס
דרויסנדיקע פון אים געריסן פאַסן מיט קראַמפהאַפטיקע פינגער. אין די
אַ מינוטן איז ער פשוט פיזיש געוואָרן צו נישט. ס'ווייב, ווי זי זעט אויס,
ווי אַזוי זי וועט אים דערקענען; צי ס'קליינטשיקע וואָס איז געבליבן מיט
איר... ווער ווייסט, איין גאָט ווייסט צי ס'האַט געקלעקט כוח ביים מענטש

וואָס האָט זיך אָפּגעראַטעוועט — צי ער'ט ביים סאַמע סוף טאַקע זיך דערראַטעוועט. וואָרן אַלץ איז דען געלעבט? — אַט וואָס עס האָט אים באַוועלטיקט. ערשט דערנאָך האָט יאַנקל באַמערקט: דער הויף וווּ ער טרעט, איז אַ געפענטעטע, צעריסענע ליידיקייט; אַן אַרומגעפליקטע מיט לעכער אין די מויערן, אַ נאַקעטע ליאַרעמט זי מיט וויי-געוואַלדן: חורבן! טויט! די פּוסטיקייט איז ווי אַ געשריי דערגאַנגען צו אים יאַקבי דורך וואַ-סער-שטראַמען, וואָס וועבן אויס אַט די מוראדיקע שטילקייט! אומזיכער זיך אַרומגעקוקט און אויך ס'געזעענע האָט קוים זיך דערקליבן צו זיין באַווסטזיין. גלייך אַ טיף פאַרווונדיקטער מענטש האָט ער געבליפט מתוך זיינע טריפּנדיקע יסורים: אַן אַראַפּגעשוּנדענער לאַזט זיך דער הימל דאָ אַראַפּ. אויף אים גייט עס אַצינד אַ מאַנסטרועזע אויסגעהוילטקייט פון דער אַנגעלאַקערטער שטילקייט, פון די אַרומגעביסענע שטיקער מויער. קלאַר, ביזו גלאַצן די סטאַרטשנדיקע בראַכשטיקער. פון אַן איינציקן וואַכן פענצ-טער קוקט אויף אים אַן עמעץ, קוקט בלינד. אַנדערע אויסגעשטאַכענע פענצטער גייען גאַר אַרויס אין פּריקרען שטח אַריין; ווי פאַרטייעטע ראַבן טשאַטעווען זיי, שפּרייטן שוואַרצקייט אַנטקעגן ליכטיקן טאָג.

נישט באַנומען פאַר וואָס, צו וואָס — יאַנקל ריווטין האָט זיך אַני-דערגעשטעלט אין מיטן פון דער דאָזיקער וויסטעניש. געשטאַנען און גע-קוקט אַרויף צו די צעחרובטע קאַנטורן פון פּוסטן הויף. מיט אַ מאָל האָט עס אים אַ טאַרע געטאָן און אַט אַ דערשפירט ער אַ דריקונג אין דער קעל. ס'איז געווען דער טרויער וואָס האָט האַסטיק אַנגעוירן אין זיין גאַנצן ליב און לעבן. געכאַפט זיך דערויף האָט ער ווי אין ממשות דער-זען אַז אַ בלאַלעכע שפיציקע קעלט גייט דאָ אַרום, כאַטש איבער אַלץ הענגט די זון וואָס ווייניקט זיך נעבעכדיק אַקוראַט אַ שטיקל געוועז אין אַ פאַרלאַזענעם בוידעם. אַרום און אַרום פּנפט אַ געלעכערטע די שטיל-קייט ווי אַ פאַרבלאַנדזשעטע שטיק נאַכט. ווידער אַ וויילע באַטראַכט די צע-שוּנדענע ליידיקייט וואָס האָט צוריקגעקוקט מיט שטוינונג און מיט מוסר: געזען?! מעגסט זען! — און אים אין פנים אַריין צעוויגט זיך אַ גע-שוואַלענע וויאַלעטע נאָז מיט צעבלעזלטע רויטלעך-פאַרבלאַטערטע אויגן — ס'איז דניס. ערשט נעמען אַנדערענען הויפּנס געשריי פון געשטאַרבענע, הונגער-געפאַלענע שפּאַרן פון צווישן אַנגעשאַטענע בערג אַלטע ציגל, צונויפגעמישטע מיט אַזיון, צעקרישלטע קאַלעס און ברעקלעך געווע-זענע באַלעבאַטישקייט. געשפענצטערישע שאַטנס גייען אַרום אין דעם

אַ ליכט וואָס הויקערט זיך זוניק און פון אַלעם שטאַרצן אַרויס טרוקענע גרעזער, איינצלנע קראַפֿעווע קזשאַקלעך — פאַרחידושט האַרט שפּראַצט גרינס אויף בולטע אומקום-צייכנס.

געקוקט און אות-הרגע ווידער נישט קלאַר באַנומען למאַי דעם מענטש פירט עס אַזוי דער גורל אַז ער גייט פון סיני אַנטקעגן זיין איי-גענעם עלנט, און ער אַנטלויפט נישט. אייגנטלעך איז דאָ נאָך צעשטרעקט אַ צעבייזערטע פּוסיט — קעגן אים. דער שאַטן יאַנקל ריוויטין בלאַנד-זשעט אַרום צווישן טויטן-גריבער, ר'געפינט נאָר נישט זיין קבר. אַבער סײַ ווי איז דער וועג באַשטימט, נו, עס זעט זיך אויבנאויף. דעם חברס ווייב האָט זיך אַפּגעזוכט, אַ ווייב פון צווייטן האָט זיך אַפּגעפונען און געקו-מען. אַפילו בלומען פון איר האָבן אַנגעווייעט אַ פונק האַפענונג. בלויז ער פלאַנטערט זיך אויף אומשטעגן. איז עס כדאי? אויב אַ צופאַל, איז עס אויך אַ וואַרצייכן אויפן האַרבן אמת. גיין, ער טאָר נישט אַזוי. אים איז באַשערט צו לעבן. ווייזט אויס — דאָס אַרט וווּ זיין פּוס טרעט, איז משפיע אויפן לעסטיקן טראַכטן. אויך אַ מינוט קען גורם זיין אַ שטרויכלונג. און דער גורל קען נישקשהדיק קאַפּריזעווען, מ'דאַרף נאָר האָבן כוח איבערצו-האַרן. אַודאי, שניין און שאַטן מיטן זיך ראַפּטעם, שטעכן דורך די שלייפן: „די האָט געבראַכט אַ בוקעט, די צווייטע האָט אַראַפּגעאַנגען דעם קאַפּ; אוי, כ'האַב דיך אַזוי נישט דערקענט! אַדער דו האָסט זיך געענדערט אַדער ס'איז פאַרטונקלט מײַן בליק“.

— ס'אַראַ צרה.

פאַרלוירן זיך די מענטשן, — האָט ער שוין אַנגעזען און דאָך האָט עס אים פאַרדראָסן, הלמאַי ער, דער פון די גליקלעכע אומשטיינס געזאַגט, האָט געמוזט אַליין זיך לאָזן אויפזוכן ס'ווייב.

אַזוי איז ער געשטאַנען אַפּגעגאַסן פון אַנגסטן און געגאַפּט. פּוסט אַרום, קלאַמפּערשט שטיל, כאַטש די שטילקייט טומלט. „אפּשר וועט ער דאָך עמעצן זען?“ און טאַקע זיך דערוואַרט. אַט טראַגט זיך אַרויס פון ערגעץ אַ יידל מיט אַ פנים נישט אַלט און נישט יונג; אַ מענטש אָן חתימת זקן, אַ פאַרשוידל מיט אַ געלער היט און יענער ווענדט זיך צו אים מיט בייגיר:

— וועמען זוכט אַ ייד?

פּרעגט דער זוכער צוריק:

— ווו קאָן דאָ וווינען חנה ריווטין, האָ? כ'קוק און ווייס נישט ווו עס קען דאָ זיין, און רעדנדיק האָט זיין בליק נערוועז אַרומגעפלאַטערט. יאַנקל ריווטין האָט נישט פאַרענדיקט ס'וואָרט, בעת־מעשה דער־שפירט אַ פאַרוואַרלאַזטקייט אויף זינע ווילד באַוואַקסענע באַקן; אַ הורמע האָר — האָט ער דערשפירט — דריקט ווינטיק אויף זיין קאַפּ און אַ גראַבער שיכט שטויב טונקלט אים אויפן שטערן, אין די קאַרבן פון די אויערן, אַ זיטיקער קוקט אויף אים, אַ פרוי אַנטקעגן אים (פילט ער שוין) און ער איז נעבעך נישט קיין מענטש. עס באַפאַלט אים אַ הייסע רויטקייט. ר'גיט זיך אַ וואַקל אויף די פיס, עס קוועלט אים יענעם קוקן; דער ווידער, דער דאָיקער באַוועגט פרעמד, נאַרישעוואַטע מיט די ליפן און זאָגט ראַפטעם ווי ער וואַלט אַקערשט געפונען עפעס גאָר גערנס:

— אַ, איך כאַפּ זיך שוין. חנה די שנידערקע, מיינט עין! אַט באַלד, באַלד —

ער הייבט אויף אַ האַנט, צייכנט מיט די פינגער אין דער לופט און גיט זיך אַ שטעל מיטן פנים צו אַן אַראַפגעשונדענער מויער: — צ'זעט? אַט אויבן, קומט, כ'על אַאָך וואָן.

— אַ דאַנק, כ'על שוין טרעפן, אַבי ס'אי' דאָ.

— ס'מאַכט נישט, כ'על צופירן.

יענער פרעגט נישט מער און נישט ער וויל הערן וואָס דער פרעמדער זאָגט. ר'נעמט גיין און נישט מיט זיין ווילן גייט אים נאָך דער מענטש מיטן וואַנדערזעקל אויפן אַקסל. געהויבן זיך אַרויף טרעפּ צווישן ווענט ווי צעגעסענע פון אַ שטייניקן שקראַפּול, וויל דער פירער אין איין וועגס גע-וואָר ווערן ביים פרעמדן: "ווער וועט איר זיין, ליבער מענטש?" אַ וויל זיך אַפגעשטעלט, אַ שנאָפּ געטאָן די לופט, געוואַלט כאַפּן עפעס פון דעםס מראה: — "פון וואַט אַוודאי, הע?" קענטיק, מחמת מאַטערנדיקן לאַנג-וויל פרעגט דער אַ. געטראָגן זיך אין דער הויכער שטיינערער ליידי-קייט אַריין, סאַפעט ער און ר'איז זשעדנע זיך אַפצורוען און טאַקע אַנ-צודאַרשטיקן זיין נייגיר. אַז דער, וועמען ער באַוויליקט צו פירן, ענט-פערט נישט, ווערט דאָס יידלטישנע באַשנימפערלעך צערייצט, ער נעמט שטאַמלען: — "איר זוזע־עעענט מי־מיסס־טאַמע דע־עעררר ממא־אַאַן?" צונויפגעדריקט די דינע ליפן און אין מיטן דער ליוערנדיקער פוסטיקייט, ווו זיך געפונען אויג אויף אויג מיט ריווטינען, האָט דאָס דאָזיקע באַשע-פעניש שוואַכזיניק זיך צעלאַכט מיט אַ פלוצלינג קוויטשל. ס'געלעכטערל

האַט זיך צעשפּריצט: „כ'זע-עע ששוין!“ אין מיטן רעדן האָט ער זיך ווידער געהויבן אַרויף, אין דער הייך אַרויף און פון ס'ניי זיך אָפּגעשטעלט, נאָך אַלץ געפרעגט מיטן בליק זיין פּרעגן.

געוואָלט צי נישט געוואָלט — אן אָפהענטיקער האָט יאָנקל ריווטין לסוף יענעמען צוגעשאַקלט: „דער מאַן“.

אַבער אויך דאָס האָט נישט געפּוועלט. יענער איז ווּנטער מיטגע-גאַנגען, געהויבן זיך איבער די הויכע שטאַקן און להוט געקוקט ביידן אין די אויגן אַרנין, דעם מאַן מיטן ווייב, בעת זיי האָבן זיך באַגעגנט נאָך יאָרן צעשיידונג.

— ??? — האָט דער זנטיקער נייגיריק אויפגעריסן די אויגן, פאַר-קרימט די לידיקע באַקן. מאַדנע, האָט עס זיך צעליאַרעמט אין דעם מענטשן: צו מאַל נישט קיין התפעלות-אויפֿשריט, אויך נישט קיין געכליפ, כאַטש זיי האָבן זיך דערקענט, מאַן און ווייב.

ערשט דערנאָך איז ער שטיל אַוועק, דער זשעדנער נאָך וויי געכליפ, דער מענטש מיטן אומליבן בליקל. אַבער צווישן מאַן און ווייב האָט ער געלאָזן דעם שטאַרן געפיל אַז עמעץ, אַ פּרעמדער, האָט זיך צוגעקוקט צו זייער ווייטיקלעכער פאַרלויבנקייט.

1

דאָ איז געשטאַנען דער אומאַפּווישלעכער דאַמף פון שריפה און פון אָפּגעקרישלטן צעטראַטענעם אַלטן טינק. ס'האַט גראָ געזויערט פאַרטריבן לעבן. אַזאָ צערייצטע לידיקייט אינגערניגלט צווישן צעבראַכענע ווענט און אין דעם — אַזוי פיל אינגעגעסענער עלנט!

יאָנקל ריווטין האָט זיך אַרומגעקוקט: ס'איז אַ לאַנגער אומהיימלעכער קאַרידאַר פון אַ געוועזענעם ווינהויז. אן אָפּגעשיילטע מויער און אין איר ריסן און לעכער. אין אַט דעם וויסטן אַרט האָט זיי צונויפּגעפירט דער אומבאַקאַנטער. זי איז גראָד געווען אָנגעבויגן איבער אַ צינענעם מולטער, געוואַשן עפעס אין אַ שוימיקן, פּערלמוטערנעם געבלעזעכץ. פון די זור-מערדיקע צוגווינטלעך וואָס האָבן זיך געשטרעקט פון די אַרומיקע חורבה-עפענונגען האָבן איבער איר קאַפּ זיך באַוועגט, גיריק אויפּגעהויבן בינטלעך האַר; ווי חוזק-צינגלעך און קאַפּריזע טראַלזלעך האָבן זיי אין שמאַלער שנין פון פיררויז געפלאַטערט אויף דער אַנטורעמונג פון איר קערפּער, וואָס

האַט זיך געוויגט בײַ איר געטועכץ. אויך איר קלייד האָט זיך געבלאָזן, פאַרקײלעכיקט אירע אַרעמס, דעם בוועם.

די פרוי איז גראָד געווען אַרײַנגעטאָן אין אַ שטוביקן עול. ערשט די טריט פון די אַנקומענדיקע האָבן געוועקט אירע חושים. זי האָט אויפֿ- געהויבן דעם פאַרשוויצטן שטערן, געקוקט.

— איר דערקענט? — האָט ס׳זײַטיקע מענטשל מיט אַ מאַל אַ זעג געטאָן די שטילקייט וואָס האָט זוניק געהויערט אין אַפּגעשליסענעם פירהויז, אַן אויסגעצויגענע אײַז דאָ די כּומרנעקייט געווען פּלעקנווייזן באַלזיכטן פּונעם נאַקעטן דרויסן, וואָס האָט זיך אַהערצו אַרײַנגעבראַכן.

אַ רעד געטאָן און אַוועקגעשטעלט זיך אַנטקעגן דער פרוי, דאָס פרעמדע ייִדל, און מיט אַ ווונק צוגעוואָרפֿן דעם מאַן וואָס נעבן אים אין להוטן שווינגן: — ס׳איז זי, די שננדערקע. זי מײַנט עץ, הע?

און ער איז באַלד געוואָרן פול פרעגן: זײַנע אַרײַסגעבאַלושעטע אויגן האָבן זיך אַנגעגעסן אין ריוויטינען, די אויערן אַנגעשפיצט און זײַנע הענט האָבן זיך אומגעדולדיק אַינגעטשעפעט אין יענעם זעקל: נײַ!

ידער אַנגעוואַנדערטער האָט משונה אַ דריי געטאָן מיטן קאַפּ און ס׳מויל איז אים געוואָרן פול מיט שטיקנדיקן געשרײַ:

„חנה! חנה! דו, דו, דו! דו זיך איד אַזוי אַרום!!“ אָבער צום געהער איז איר גאַרנישט דערגאַנגען, מחמת פון איבערגענומעניקייט האָט זײַן פנים נאָר געצוקט, די ליפּן האָבן זיך געקרימט. נאָר זײַן העווייה האָט גערעדט.

זי, ווידער, האָט נישט גערן געקוקט אויף די פרעמדע. שלעפּן זיך אַרום די אומגליקלעכע און רק זיי שטערן! זײַט פאַרשנירט די ליפּן מיט ווידערווילן: „אַנידערגעשטעלט זיך! — זוכן שטובן וווּ עס איז נישטאַ!“ געווייקט די הענט אין דער שווימיקער נעציקייט און דעם בליק העפּטיק צוגעטראָגן צו די מאַנסלייט. — „געקומען צו ראַמפלען. מ׳וואָרט אויף זיי, אויב ס׳דאָ אַ שטיקל ווײַנונג.“ זי האָט געוואָרפֿן פאַראַיבלידיקע בליקן אויף די דאָזיקע, אָבער זײַערע רייז זענען נישט באַלד דערגאַנגען צו איר. ס׳זענען געווען רייז פון פאַרענטפערניש, פון פרעגן. מוז זײַן, זײַט זיך געשעמט. מחמת שעמעוודיקייט האָבן די אויערן איר געגלושעט. און דאָך איז זי אַ פרוי און זי איז גראָד נישט צוגעקליבן. „ווי זאָקעציעס קלעפט זיך דאָס, טרעטן נישט אָפֿ!“ — האָט פאַראַיביל זי שוין געביסן.

געזען, זיי שטייען נאָך, האָט זי זיך אַפּגערופֿן:

— מיך מיינט מען?

אומגעריכט האָט בני איר דערוואַכט אַ געפיל פֿון פֿאַרלעגנהייט: מען־
טשן האָבן נישט וואָס צו טאָן!

דער מיטן זעקעלע איבערן אַקסל האָט איבערדריסיק געשאַרט מיט די
פיס איבערן שטיינערנעם דיל. ריווטין איז געווען פֿאַרטייבט פֿון זיין
ראַפטעמדיקן קלערן; ס'איז זי, טאָ פֿאַר וואָס דערקענט זי אים נישט? זי'ט
אַפֿילו נישט געטראַכט פֿון אים. זי איז זיך צו מאַל נישט משער! למאי
איז זי נישט אַזוי אומגעדולדיק, בייגיריק ווי ער? היינטיקע צענטן מ'זעט
אַ פרעמדן, אַן אַנגעגעסענעם מיט דער בראַנדיקער ווינט, איז מען נישט
צעגליט געוואָר צו ווערן: אפשר האָט איר געזען אַזאַ און אַזאַ. אפשר
געהערט?

ער, יאַנקל ריווטין, שפירט אַפֿילו אַז ס'איז זי, ער שטייט אַנטקעגן
איר, זי קוקט אויף אים, אָבער איר קומט גאַרנישט אויפֿן זינען אַז דער
אייגענער מאַן קען זיך יאווען אַ לעבעדיקער, ער זאָל זיך אַפֿרופן, מאַן־
נען ס'זייניקע? דאָס שטורעמט אים אויף און ער שלינגט זשעדנע די לופט,
וואָס כליניעט אויף אים. עפעס פֿאַרנעפֿלטס האָט פֿון דעסטוועגן גענומען
זיך דרייען פֿאַר ביידנס בליקן, צעווייגן אויך איר מוה.

פֿאַרשפעטיקטע האָבן איר נאָך אַ צופֿ געטאָן קענטלעכע זאַכן, בליצ־
לעך דערמאַנונגען זענען אויפגעשווומען און מיט פולע אויגן, פֿאַרפֿרישעטע
פֿון לאַנג פֿאַרדענגטע דערמאַנונגען האָט זי ענדלעך גענומען עפעס זוכן
— אין זיך; פֿלוצלינג אויפגעהויבן דעם בליק איבער א י ם און באַלד
אים שווער אַראַפֿגעלאָזן. היימיש דערווייטערטס האָט זי ביסלעכווייז אַנט־
דעקט אין דעם אַ, אַזוינס וואָס קערט זיך אום מיט דער אויפצוקנדיקער
שפירונג פֿון פֿאַרטייבטער בענקשאַפט. אָבער אַזאַ ווי ער, אַ פֿאַרקויטיקטער,
מיט אַ פֿאַרמעקט פנים וואָס שטייט ערשט פֿאַר איר — אַ צוריקגעקערטער
פֿון די טויטנפעלדער, האָט זיך לגמרי נישט געפונען אויף די פֿלאַכן פֿון
איר דענקען. איר מאַן, איז זי געווען זיכער מיט אַ פֿיל מאַל אַנגעשטיי־
נערטער זיכערקייט, איז מער נישטאַ צווישן די לעבעדיקע. זי האָט זיך דאָך
נאָכגעפֿרעגט דעמאָלט, געהערט פֿון עדות וואָס האָבן געזען ווי מ'האָט
אים אַוועקגעפֿירט אַהין פֿון וואַנען ס'נישטאַ שוין קיין צוריק. נו, אַזוינער,
אַן אויפגעשטאַנענער, האָט זיך לגמרי נישט פֿאַמעסטשעט אין איר זינען.
איר מאַן איז — וויי איר! — אַוועק מיט די רויכן פֿון מַזדאַנעק, צעטראַטן
געוואָרן פֿון דער שוידערלעכער נויט; איר מאַן איז אַ מיליאָניקער אַפֿ־

שפריץ פון דעם ביזן אומחסד וואָס שפרייט זיך אָקערשט פאַר אַלעמענס אויגן ברוטאַל, נאַקעט. נאַר אַז ער איז דאָך געשטאַנען אַנטקעגן, פאַר-עקשנט זיך נישט אַוועקגערייט, האָט דורכויסיקער יאוש אָנגערוקט אויף איר. אַ מבולבלע האָט זי געקוקט, די געפרוּוטע פרוי, נאָך אַ מאָל געקוקט: ער ? . . . אויב ער וויל נישט אָפטרעטן — ווער איז ער דאָך? ס'נישט ער — איז שוין צעשטרייט אָנגעשטעלט אויף אים איר מוטשטשער בליק, ער'ט זיך געאַמפערט, דער בליק, מיטן געדאַנק: שוין גאָר, שוין גאָר — ער, עעעער!

גלייך אַ וואַלקן האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזן, דער אָנגעלויכטענער זין פון אויפגעפינצטערטן באַוווּטזיין: — יאַ-אַאַנקל, יאַאַג — !
שאַרף, ברייט געוואַלט אַרויסשרייען דעם ווילן, וואָס דערווישט אין זיך, נאַר ס'האַט געשטיקט אין דער קעל. נישט בלויז זי, ביידע האָבן זיי — שטייענדיק נאָך ווייטלעך פון איינאַנדער — אויסגעפונען אַז זיי דאַרפן זיך העלפן, זיי מוזן זיך דורכרייסן. אָבער ער'ט עס ווידער נישט באַוויזן. נישט מער — ער האָט זיך שוין באַוועגט, געפרוּוט זיך דערנענטערן צום אַרט וווּ זי איז געשטאַנען. נאָך אָנגעבויגן איבערן מולטער, כאַטש שוין נישט געוואַשן, האָט זי זיך מער נישט געקענט האַלטן אויף די פיס. באַלד האָט זי זיך צעוואַקלט און שווער אַנידערגעפאַלן, ווי אַ דונערשלאַג האָט עס דעמאַלט אויך אים אַ וואַרף געטאָן פון זינען און ראַיו אַנידערגעזונקען. דער זיטיקער, וועמען דער שגעון פון צערייצטע נערוון האָט נישט אָנגע-רייט, האָט נישט באַלד באַנומען וואָס ס'געשעט אויף זינע אויגן; מענטשן זענען געפאַלן אין אַנמאַכט, מ'מוז ראַטעווען. דעם צוקוקער האָט בלויז אי-בערגעשראַקן דער אָפהילך, וואָס האָט זיך האַסטיק דורכגעריסן איבער זיין שאַרבן. דערפון האָט פון אים זיך אַרויסגעהויבן אַ געשריי וואָס פאַלט, לייגט זיך אימפעטיק ווי האַגל. לאַנג נאָך דעם האָט ער ערשט באַזיניקט דעם פלוּצלינגן קוויטש, זיין אייגענעם קוויטש. יא, ס'איז געווען דער אור-מעטומיקער גוואַלד, מיט וועלכן דער מענטש לעבט בלינדו טאַג אַינ, טאַג אויס.

...ס'ווייב האָט לסוף דערקענט איר מאַן. און איז זי שוין געשטאַנען פנים אל פנים מיט אים, זי, דאָס ווייב חנה, איז זי ניללעך געוואָרן ווי געליימט. איר בליק האָט צעמישט געבלאַנדזשעט איבער אים, דעם אויפ-געשטאַנענעם פונעם גרוב.

פּינלעך איז געווען דער צונויפטרעף פון זייערע בליקן. ווען זי האָט

נישט אַריבערגעטראָגן זײַן בעטנדיקן, פּרעגנדיקן צוריקבליק, האָט בײַ אים זיך ערשט אַרויסגעריסן איר נאָמען:

— חנה!

חנה...? לאַנג האָט ער נאָכגעהערט דעם אויסקלאַנג פון זײַן אייגענעם געשרײַ. אין דער וויברירונג פונעם אַרויסגעבראַכטן נאָמען האָט ער דער-ווישט זײַן האַרצלעכע געריטקייט. זי איז זייער צעבראַכן, שרעקלעך גע-ענדערט, האָט אים געשניטן דער געדאַנק, און איר צעבראַכנקייט איז ער געווען נוטה צו זען אין אַלעם — סײַ אין דער בלאַסקייט, סײַ אין דער אַנמאַכט (וואָס זי איז אַזוי שווער אַוועקגעפאַלן). סײַ האָט אויף אים אַנגע-יאָגט אַ פּחד אויך דער סילוועט פון דער רוינע, אין וועלכער זי איז אַזוי חשכותדיק אַפּנגעראַמט.

אינעם פּלייץ פון די דערוואַכטע געפילן האָט ער זיך לגמרי פאַר-לירן. רק זיך צוגעהערט צום אייגענעם פאַרהוילענעם קול און ר'איז פול געוואָרן מיטן נאָמען וואָס איז באַלאָדן מיט שטאַרק ניואַנסירטע דערמאַ-נונגען. אַבער די צעשטאַפלטע לידיקייט האָט אָן אויפהער אים איבער-געשריגן מיט פאַרשטשעמעטע ציין; חנה, חנה!

פון דעם אויפגעריכטן בריוון האָט זי משמעות זיך באַהערשט. ברייט צעעפנט די אויגן האָבן אירע שוואַרצאַפּלען זיך פאַרצויגן מיט אַ פּיכטן בלישטש און די וויע-פּרענדזעלעך, וואָס זיך געשטעלט קאַפּויער, האָבן דיטלעך זיך אַ ריר געטאַן פון זייער פאַרשטאַרטקייט. קלאַר — אַ לעבע-דיקער קנופּ ווייטיקן ראַנגלט זיך ערשט פאַר דער בכורה אין דעם רעשטל מענטש; דער קנויל יסורים וויל זיך לאָזן אַנזען אויפן פאַרצערטן גוף, ער וויל אים באַוועלטיקן. און ר' האָט גענומען דעם אויבנאַן. אין דער פרויס פנים, אין איר צעוואַקלטקייט האָט זיך אויסגעשפילט דער אויסגע-קנאַכיקטער נאַקעט פונעם כּמוּ-לעבן וואָס הויערט אַט אַ דאָ. און דאָס מוז ער צווען, ער, דער מאַן. מחמת דעם האָט די קראַמפּהאַפטיקע האַנט פון רעגונגען ריוויטען אַרומגעשנורעוועט דעם האַלדז, געוואָרגן ס'געשריי וואָס האָט זיך שאַרף געריסן פון אים.

ז

אומגעריכט זענען זיי געבליבן אַליין, מאַן און ווייב. ווען י ע נ ע ר איז אַוועק האָט ער נישט באַמערקט. אַנטצונדענע האָבן ריוויטען געברענט די אויגן, בעת זי האָט אים אַנגענומען ביים

אַרעם און אַרײַנגעפירט אין שטוב. ער'ט זיך געלאָזט פירן, ווייל ער האָט זיך געפונען ווי אַ קינד וואָס איז איבערגענומען פון אַן אומבאַװוסטער שרעק. די פיס האָבן זיך אים געוואַקלט, גלנץ זיי וואַלטן געווען וואַ-טענע, אַן כוחות. ס'איז אים באַפאַלן אַ מוראדיקע שוואַכקייט.

— זעסט, כ'האָב אַ ווײַנונג, — האָט זי געזאָגט אַן אומזיכערע, אָבער אויך פריידיק און אַ צוריקהאַלטעוודיקע מיט אַ מאָל געשטעלט זיך אַן אַ זנט: „וואָס וועט ער טענהן?“ — האָט עס געקענט הייסן אין איר דורכבוי-ערנדיקן קוק. ער איז געשטאַנען אין מיטן צימער אַ פרעמדער, אַן אויס-וואַרטנדיקער. רעדן? וואָס זאָגן פריער, חנה? — האָט ער זיך געפרעגט, געשפירט זיך אומבאַקוועם. דעם מענטש האָט פאַרפלייצט ס'ראַפטעמדיקע טראַכטן.

„זיכער, ס'איז דאָך נישט זיין שטוב! ס'נישט זיין שאַנק, קיין סימן פון דעם וויסן קיכן-מעבל וואָס אים דערמאָנט זיך גענוי ווי ס'איז אַקערשט טאַג. בלאַנק-וויס מעבל געלאָזן אין קיך. נישט זינס, איז דאָס וואָס ער זעט. גאַר נישט ס'געוועזענע. אַ יאָ, און דאָס? — דרײַ קליינע קינדער שטייען אין ווינקל פון דער דערבײַקער קיך, צונויפגעטויליעטע קינדער-לעך. מיט שטאַרע בליקן קוקן זיי אויף אים, דעם אַרײַנגעקומענעם, און קערן באַלד אָפּ די אייגעלעך מיט שטומען געפרעג: „ווער איז דער?“

יאַנקל ריווטין האָט נישט געקענט אַפּרײַסן די אויגן פונעם קליינ-וואַרג. פרעגן איר? ניין, ער'ט נישט פרעגן. זאָל זי ליבערשט רעדן, כאַטש ער איז גוואַלדיק נייגיריק. אומרוק זענען זינע אויגן געגאַנגען איבערן חלל וואָס וויגט זיך, רוקט זיך איבער, ענדערט דעם אויסזען. איצט האָט ער נישט געזוכט דער פרויס בליק, כדי פון אים עפעס אַרויסצוליענען. חנה, און דיר קוועלט נישט קיין פרעגן? — האָט ווייטיקלעך געמאָנט זיין בליק און זי פאַרטריבט — אין מיר ברענט דער נייגיר; דו פרווסט מיך אויס, הע? חנה האָט נישט דערהערט זיין געשריי פון ברענענדיקן נייגיר. זי'ט געפונען פאַר זיך אַ דרינגלעכע אַרבעט, געגאַנגען אַהין, אַהער; נישט קיין צינט געהאַט אין דעם אויגנבליק, מחמת פאַרן ליבן גאַסט מוז מע מאַכן אַרט, גרייטן עפעס אין מויל אַרײַן — שמועסן וועט מע דערנאָך, אַ ביסעלע שפעטער. אזוי האָט עס אויסגעזען אין דעם פאַרען זיך פון דער פרוי, און ער, ער איז געבליבן מיט זיך, מיט דעם נייעם בילד און מיטן שטוינען וואָס האָט אים ראַפטעם אַרומגעכאַפט. אָבער ער שטייט דווקא אַנטקעגן דעם געזעמל קינדערלעך און פלוצלינג נעמט זיך אים בולט אויסמאַלן

דאָס אויסזען פון זיין קינד, וואָס געלאָזן א י ר . אַ ברעקעלע געלאָזן אויף חנהס הענט, אַ צעשווומען פנימל, זוכנדיקע אייגעלעך וואָס זעען נאָך קנאַפ. זשעדנע נישטערט ער צווישן די פאַרחידושטע און שעמעוודיקע פנימלעך וואָס האָבן זיך איטלעך מאָל באַהאַלטן פאַר זינע בליקן. יא, איידער ער וועט הערן, וואָסערס ס'איז ז נ ס , וויל ער אַליין אויס-געפינען. אַדרבא, זאַל ער ז י ך געפינען צווישן די קליינינקע! איינס, זעט ער, איז אַ געלס מיט שיטערע הערעלעך און אַ שנעבעלע פון אַ קאַ-קאַשקעלע; ס'צווייטע, ס'שוואַרצע האָט אַ העזהדיקע טשופרינע און דאָס — ס'גאָר אַ שפיציק נעזל אויף אַ פויגל-פנימל, אַ פלינקס, אַ שרעקעדיקס. אַדרבא, טרעף, דאַרפסט דאָך אַרויספילן, טאַטע! זאַל דאָס זיין זינסע? ע, ס'האָט קיין שום ענלעכקייט צו עמעצן פון זיין גאַנצער משפחה. שאַ, וואָרט צו: דער מאַמעס ברידער, די שוועסטער-קינדער — איי, קען דען אַ מענטש אַלין געדענקען? פאַראַן, מעגלעך, אַזאַ מוסטער. שאַרף קנייטשט זיך זיין שטערן, נערועז גראַבט ער אין זכרון און קען נישט אַרויסקריגן אַזוינס וואָס זאַל צו מאָל מיט אַ קענטלעכן שטריך זיך צונויפפאַלן מיט איינס פון די קינדערלעך. און אפשר! וויסטע געדאַנקען זענען אים באַ-פאַלן. ס'קען דאָך אויך געמאַלט זיין — האָט אים געריסן אַ געדאַנק אַ שדל — אַז אַ פרוי זאַל במשך פון אַ ז אַ צייט זיך קענען דערשלאַגן צו נאָך אַ פאַר קינדער. ס'שפילט דען אַ ראַלע, אויב ס'געשריי איז באמת אַ יסורימדיקס? בפרט אַז דער תירוץ שטייט אַ פאַרטיקער: אַזוי פיל יאָרן פון דערשטיקטע האַפענונגען, אַזאַ נויט!

ערשט נעמט ער מיט גלאַזיקן בליק גלאַצן צו די קינדער וואָס האָבן אומדרייסט, פון אונטערן שטערן אַפער, זיך אַנגעשפאַרנט אין זיין זייט: געקומען אַ פ ר ע מ ד ע ר און ער גייט נישט אַוועק! וואָס וויל דער? און האָט ער אַ רגע אַוועקגעקוקט, האָבן זייערע קעפלעך זיך שוין געצויגן צו דער פאַרנטיקער שטוב, וווּ ער, דער, האָט זיך אַנידערגעשטעלט אַזוי, גלנץ ער וואָלט אויף עפעס אַרויסגעקוקט. שטייט און רירט זיך נישט פון אַרט!

יאַנקל ריווטין האָט זיך געשפירט פּנלעך געקוועלט. אין אים בוי-ערט זיך אַרײַן עטוואָס ווייטיקלעכס און דער געדאַנק נעפלט זיך. אַ שטור-רעם גייט אויף אין אים, ער מוז אויסברעכן. וועט ער איבערהאַלטן דאָס אומגעפּרעגטע פּרעגן? און זי — זי איז קלאַמפּערשט נאָך פאַרטוען ביי-הויז-זאַכן, אַנלײט זיך פאַר זינעטוועגן. אויך אין איר, פאַרנעמט ער איי-

סטינקטיוו, צאפלט אלץ, נאר זי איז פארביסן. עפעס איז דאך געשען, — שפאלט זיך זיך געדאנק אין היץ — געוויס געשען. ער מוז עס וויסן. ער, ער'ט סוף-סוף ארויספלאצן דערמיט.

— חנה, — טוט ער זיך אן א כוח — וואס שווינגסטו? נאך א זאך צייט האסטו גארנישט נישט צו זאגן דען מאן, נישטא וואס אויסצושריצען, אויסצוויינען? פון פריידן רעד איך נישט. פאר פרייד איז נישטא קיין ארט ביי אונדו.

— יאנקל, יאנקל, — ציט זי פארטראכט דאס ווארט — וואס דיר זאגן אז ס'הארץ ווערט צעשפרונגען, דער קאפ ווערט צעריסן? לאמיר א ביסל טייערער; פניניק נישט אין מיטן דער פרייד וואס איז צו מיר אזוי אומ- געריכט אראפ און מיד דערהרגעט, — און זי'ט הייס, ממש ראסלעדיק, זיך צעיאמערט, באגאסן זיך מיט א דויערנדיקן שטראם געוויין.

— שא, שא, נישט דערהרגענען האב'עך געוואלט מנין ווייב. און נישט דען געוויין האב איך געמיינט צו געפינען, חנה. כ'ווייס, ווייטיק האט פארשאטן דעם בעסטן ברונעם אונדזערן. רייד פון הארץ זאלסטו מיר ברענגען, האב איך געוואלט. ווייסט נישטו?... איך בין מיד, כ'בין ערשט אזוי צעטראגן פון ביטערן ווארטן אויף דעם אז כ'זאל דערלעבן דיך צו זען א גאנצע, און —

מיט א מאל איז ער אנטשוויגן געווארן. וועגן קינד האט ער נישט געקענט רעדן. אפשר, — האט עס אים געמאטערט — אזוי פיל קינדער זע- נען אומגעקומען, טאך צו וואס אויפרייסן א ווונד וואס טריפט ס'ווי, אויב ס'איז חלילה געשען, איי, דאס א קליינווארג? האב געדולד, יאנקל, דער אמת וועט שוין ארויסקומען, דער הארבער אמת וואס שלאגט נאך מיט אכזריות.

ס'געמיט איז אים געווען פינצטער, ר'האט נישט געווסט אז ער לאזט זיך אראפ אויפן בענקל. דער קאפ איז אים אראפגעזונקען צו דער ברוסט, אזוי איר האט עס באומרויקט.

— ביסט מיד, יאנקל, וועסט זיך צושפארן אויפן בעט.

— כ'בין נישט מיד, חנה. זאג מיר עפעס, חנה.

— וועסט זיך אפרוען, יאנקל. האסט צייט צו וויסן דאס אלץ וואס מ'קען איבערדערציילן, נישטא צו דערמאנען קיין גדולות.

ער האט פיבערדיק געקוקט איר אין פנים ארנן. זי'ט זיך גערייטלט, געגעלט אים דעם אקסל.

— גיי, לען זיך צו. וועסט זיך אויך דערכאַפן ס'האַרץ.
 צו אים איז נישט דערגאַנגען איר גערייד. פאַרקערט, ער'ט זיך אָנ-
 געטאָן אַ כוח איר צו פרעגן אַ פאַרעקשנט געפרעג.
 — זאָג מיר, כ'בעט דיך, חנה קרוין, בין איך נאָך אַ טאַטע צו מין
 קינד?

— דו ביסט, ביסט אַ טאַטע, יאַנקל טייערער, — און איז אַרויפגע-
 פאַלן אויף אים מיט אַ געכליפ. — ווי ביטער עס איז געווען דער גע-
 ראַנגל פאַרן קליינוואַרג וואָס האָט נעבעך גאַרנישט פאַרשטאַנען. אַווינע
 גרוילן זענען געקומען אויף יידישע קינדער. מ'האַט בנים דייטש קיינעם
 נישט געלאָזט לעבן, קינדער זענען זיי געווען אַ דאָרן אין די אויגן. מחנות-
 ווייז זיי אַרויסגעריסן פון די מאַמעס הענט און די מאַמעס האָבן זיך גע-
 הרגעט פאַר זיי. — זייט געיאַמערט, אומגערן, אָפּגעריסענע געשעענישן
 דערציילט מיט שטיקעניש אין דער ברוסט.

— שאַ, שאַ, חנה, — האָט ער שוין מיט די ליפן געזוכט איר האַנט,
 געצויגן זיך צו איר נאַסן פנים — איך בין גליקלעך וואָס האָסט אַרויסגע-
 טראָגן ס'קינד פון פייער. ווי מיר, ווי גליקלעך איך בין, — און זיך גע-
 כוחט צו שטעלן זיך איבערן ווייב וואָס איז אַרויפגעפאַלן אויף זינע אַקס-
 לען און געהעשעט. — חנה מנינע, — ענדערט זיך זיין קול, ס'ווערט
 אַנגעטונקלט, — אַפּשער קענסטו מיר זאָגן, וועלכעס עס איז מ'זינט ?
 — ער גיט אַ שוואַכן פרי מיטן פינגער איבערן קרענצל קינדער וואָס איז
 פאַרבליפט צונויפגעדריקט בניאַנד, מחמת דעם איבערקער וואָס דער
 פרעמדער האָט פלוצלינג אַריינגעבראַכט אין זייער פאַרשפילטקייט.
 — אַט האָסטו עס, — האָבן אים אַ בלענד געטאָן עטלעכע וויסע ציין
 אירע.

זייט אַנגעטיילט מיט דער האַנט אויף אַ קינד און מחמת נישט
 ניהאדיקייט האָט זי תיכף ווידער גענומען זוכן אַ טועכץ פאַר זיך.
 געציטערט מיט הענט און פיס האָט יאַנקל ריווטין זיך אויפגעהויבן
 פון בענקל און זינע אויגן האָבן זיך צעפינטלט. גלייך ר'וואַלט געזוכט אַ
 וועג אין דער פינצטער איז ער צוגעגאַנגען צו די צוזאַמענשטייענדיקע
 קינדער און געזענט צום געלן יינגעלע, אַנגענומען עס בנים הענטל.
 — וועמענס ביסטו, יינגעלע?

— לאַז! — האָט ס'קליינע זיך אַ ריס געגעבן פון אים. דערנאָך האָט
 עס אויסגעשאַסן אין אַ געוויין.

— וואָס ווילסטו פון קינד? — איז חנה צו צו יאַנקלעך — ס'נישט דאָס. אַט איז דיין זון.

אַנגערירט ס'שוואַרצע מיט דער העזהדיקער טשוּפּרינע, האָט זי איינצינטיק אַננגערזיגט דאָס געלע: — „ששאַ, ס'א גוטער פּאַן. האָב נישט קיין מורא“.

— זעסטעך, די קינדער שפּילן זיך, — האָט זי געמיינט אים, דעם מאַן, נאָר גערעדט האָט זי מיט אַ גערעגטער שטים צום געזעמל קינדער און איר קאַפּ אַרײַנגעשטעלט צווישן זייערע צעשראַקענע פּנימלעך.

שיכורלעך פונעם רויש, וואָס האָט זיך אַקערשט געקנוילט אין זיין מוח, האָט ריוויטן באַלד זיך דערנענטערט צום שוואַרצינקן. דאָס אַ האָט בינור לבינו שרעקעוודיק זיך אַפּגערוקט, שעמעוודיק אַוועקגעשלינגט אין אַ צווייטן ווינקל. ס'איז אַנטלאָפּן פון דעם פרעמדן. דעליקאַט, קינדעריש האָט ריוויטן געפרעגט אַט דעם דריבנינקן:

— ווי הייסטו, שיין יינגעלע? און ליבלעך אַריבערגעפירט די האַנט איבערן קינדס קעפל.

ס'פיצל מענטשעלע האָט אַראָפּגעלאָזן ס'געמבעלע. אַט אַט וויינט זיך פונאַנדער אויך דאָס דאָזיקע. ס'איז מחמת דעם אומגעריכטן צאַרטקייט-אַנגריף פון דעם פרעמדן. און זי, חנה, האָט פון וויינטנס זיך צוגעקוקט צו דער באַגעגעניש פון פּאַטער מיט זיין קינד.

— האָב נישט קיין מורא. איך האָב דיך ליב, — האָט דער מענטש שוין געגלעט דעם קליינינקן איבערן פּנימל. — ביסט אַ גוט יינגעלע. דער-נאָך האָט ער וואַרעם, שעפטשנדיק באַרירט מיט זינע ליפּן דעם קינדס אויערל, פון וואָס ס'יינגעלע האָט אומזיכער אויסגעדרייט ס'פּנימל צום צוגעקומענעם.

— וועסט גיין מיט מיר שפּאַצירן, יינגעלע? כּוועל דיר קויפּן שפּיל-זאַכן, שאַקאַלאַד אויכעט — ווילסטו? ס'גאַנצע פנים זיננס האָט גערעדט, גינציק זיך צוגעגייגט צום פּיצעלע.

ס'יינגעלע האָט אַוועקגעבויגן ס'קעפל. אַבער דער איז צוגעשטאַנען מיט היץ, מיט ליבשאַפט.

— ווילסט זיין חבר מיט מיר, יינגעלע?

דאָס האָט אומצוטרוילעך זיך אַפּגעקערט פון דעם צודרינגלעכן. מיט נישטערנדיקן בליק געקוקט און דאָך באַגערט צו הערן דעם דאָזיקן. אַבער יאַנקל ריוויטינס נייגיר איז געוואַקסן:

— ווו איז דען טאטעניו, שיין יינגעלע?

— אוועטטעדאנדען... מײן פאפא איז ווייט, — האָט ס'קליינינקע זיך ספאָטיקעט אין ריידן, גיך אָפּגעהאַקט און אַרײַנגעלייגט אַ פּינגערל אין מויל.

צוריקגעזעצט זיך אויפן בענקל וואָס אין מיטן שטוב, האָט יאַנקל ריוויטן פון ס'נײַ זיך אַננגעקוקט אינעם יינגעלע וואָס איז זײַן זונעלע. ווי דאָס פּנימל, טונקלעוואַטע אַנטקעגן טאַגליכט, ציטערט אויף און די אייגעלעך לאָזן זיך אַראָפּ פאַרטראַכט, ווען זיי דערשפּירן זײַן בליק. קענטיק — דאָס קינד פילט עפעס פון זײַן פאַטערײַשן קוק; פּאַוואַלינקע דערווייטערט עס זיך פון די חברימלעך, גענעענט גאַר צו אים, דעם נאַענטסטן זײַנעם, וואָס זיך אומגעריכט אָפּגעפונען אין די צעראַיעטע ווייטן, כאַטש ער באַנעמט עס לגמרי ניט קלאַר, דער קליינטשיקער. מסתמא דעמס האַרצציטער שטראַלט אַדורך דעם מהות פונעם קינד, ס'ציט צו אים, מיט אומזיכער־קייט שטעלט עס די טריט. מיט אַ מאָל זיך אָפּגעזונדערט פון די אַנדערע קינדער און מיטן פּנימל שעמעוודיק זיך צוגעטוליעט צו דער וואַנט, זײַטיק אַהיינגעקוקט צו אים. דאָס יינגעלע איז געווען אומדרייסט צום אַרײַנגעקומענעם, וואָס קוקט מיט אַזעלכע אויגן וואָס רופן, זינגען אַזוי ליב־לעך אין גרויסער שטומעניש. די אַנדערע קינדער זענען דערווייט פאַמעלעך זיך פונאַנדערגעקראַכן, דערשראַקן זיך אַרויסגעשאַרט. דער פּרעמדער איז געזעסן אַן אָפהענטיקער, עפעס געוואָרט, כאַטש ער׳ט נישט געוויסט וואָס ער וואָרט, אָבער מיטן בליק האָט ער געהאַלטן דאָס קליינינקע און דאָס אַ קווענקלט זיך אַנטקעגן זײַן בפּירושער נאַענטקייט. אפנים, דאָס יינגעלע באַגרייפט שוין די שטומקייט פון שטאַרקע שפּירונגען, סע זעט און ער, יאַנקל, באַנעמט אַז לענגער קען עס נישט אָנהאַלטן אַזוי. אַצינד דאַרף חנה אַרויסקומען פון איר באַשימפּערלעכער פאַרבאַרגנקייט. ס'מוז קומען, יאַנ־קל, אַזוי און אַזוי.

ערשט באַמבלט זיך צווישן זיי ביידע גאַר בולטס און דאָך אומקלאַרס — פילט יאַנקל ריוויטן; ס'שאַרפע, אפשר גאַר אַ בלוטיק וואָרט דאַרף אַלץ אויפּדעקן, נאַקעט אַוועקשטעלן דאָס וואָס איז נאָך סוד.

אויף דעם האָט זי געלאָזט וואָרטן. בכל אופן האָט עס אים אַזוי אויסגעוויזן. אָבער אין חנהן האָט נאָך געדאַרפט עפעס זיך איבערזיין — פנים אל פנים מיטן מאַן, וואָס זיך געיאָוועט אַזוי אומגעריכט און ער האָט דערשטיקט דעם ווילן צו פּרייד וואָס מוז אויסברעכן ווען אַ לייבלעכער

באַוויזט זיך על פי נס פון סאַמע אַפּגרונט פון דער געוויסהייט, וועלכע גרענעצט זיך פאַרט מיט דער אכזריות פֿונעם טויט. פון חנהס שווינגן, פון איר מידן בליק, האָט ער צו לעצט אַנגעהויבן זיך משער זיין אַז ער איז איר גאַר אַ לאַסט. קענטיק, זי איז מער נישט אַליין. פון איינזאַמקייט צי מחמת אומבאַהאַלפּנקייט איז עס געשען — אים איז עס דען נישט אַלץ איינס? ער'ט אַוועקגיין פון דאַנעט, — האָט ער פאַרביסן די ליפּן; זאַל איר גוט זיין...

אַליין נישט געוויסט דערפון, האָט עס אין אים גענומען קאַכן: „ברענג זיך אום פאַר זייער געטרניששאַפט! ס'איז גאַלע ווייב. נישטאָ די אמתע פרוי! ס'איז רק דאָס בעט! ווען דען, אויב נישט אין אַ זאַ ציט האָט דאָס געקענט קומען צום פרוי? אַן אינערדעניש זייער איידעלע איסנעמלעכקייט. ס'ידן אַן אינציקע צווישן הונדערט טויזנט. אויך אַזעל-כע ווערט פאַרשונגען פון אַן אַנדער מין אייגנליכע אַדער אומגעוויינטלע-כער שעמעווידיקייט פאַרן דרויסן און נישט חלילה מחמת לויטערער צניעות. גערעכט זענען די עזותדיקע וואָס זאָגן פּראָסט, אָפּ; עס באַדאַרף זיי נאָר אונטערקומען די מינדסטע אַקאַזיע, אַ מורמל פון מישטיינסגעזאָגטן גליק, צי, פאַרקערט, אַ שניין פון סכנה. ניין, פון צניעות וועגן וועלן זיי זיך נישט דערהרגענען — אַ שאַד, יאַנקל, זיך צו צערייסן דעם יאַשטשיק, זאַל זי.

ס'האָט בפועל ממש געפלאַקערט אונטער דעם שווינגן וואָס האָט מיט הונדערט אויגן כיטרע געקוקט אויף יאַנקלען. דערווייל האָט חנה דערלאַנגט עפעס איבערצוכאַפּן. עס האָט פאַר-שמעקט מיט ווייטער היימישקייט. חנה האָט זיך באַוועגט אין אַ גליווער פון פאַרקלערטקייט און ער, דער פאַרבלאַנדושעטער פון עולם התוהו, האָט זיך געשפּירט מיד; אים האָט שוין צודרינגלעך שטאַרק געאַנט אַז ער איז הונגעריק. זיך געוואָשן, אונטערגעלענט זיך ס'האַרץ און אַזוי-זיך איבער-געביטן מיט איר אַ וואָרט.

*

וויזט אויס: זי האָט זיך גיך פאַרהיימישט מיטן נייעם צושטאַנד — געקומען דער מאַן, מוז זי מאַכן ריין פאַר דער שוועל; מ'מוז טאָן, נישט באַלעמוטשען. דער קאַפּ האָט ביי דער פרוי אַנגעהויבן אַרבעטן. — ווי גוט, יאַנקל, דו האָסט זיך אויסגעהיטן פאַר די פּנערן וואָס האָבן פאַרשונגען די וועלט, — האָט זי צו אים צוגעטראָגן אַ פונק פון איר

געשפאלטענער פרייד, — ס'איז געווען אַ ביטערער קאַמף פאַר יעדער מינוט פון אומגליקלעכן גליק צו האָבן איבערגעלעבט די גרוילן. ווי זאָל איך עס זאָגן? — זי האָט זיך באַמיט צו ווייזן אים אַ ליבלעכע מינע, אָבער ווי'ט ראַפּטעם אָפּגעשוויגן; מחמת ער האָט באַשנמפערלעך געזשאַלעוועט צו עפענען ס'מויל. זי האָט זיך פון דעסטוועגן געכוחט צו פאַרוואַרפן צווישן זיי בייזן אַ דינעם פּאָדעם וואָס זאָל זיי יאַקאַש באַהעפטן: — ס'שמעקט דיר, יאַנקל? — האָט זי האַלב אויפּגעהויבן איר בליק — זיך אָפּגעוויינט פון אַ רעכטן מאַלצייט, אַרעמער, — איז זי שוין אַרויס מיט בפירושן מיטלייד, — אוי, אוי, אויף וואָס מ'איז אויסגעשטעלט געוואָרן, — און ראַפּטעם אַנט-שוויגן געוואָרן ווי זי וואָלט חרטה געהאַט וואָס גענומען אויפּוואַרפן טרוי-עריקע דערמאַנגען. — עס, עס, מ'דאַרף קומען צו די כוחות, — האָט זי שוין געוואָלט זיך איבערשרייען — מ'ויל צי מ'ויל נישט, מ'מוז אַנהאַלטן ס'לעבן צי פאַר זיך צי פאַר אַ קינד, איז עס דען נישט אַלץ איינס? אַרומ-גיין און צאַנקען איז אַן אומגליק.

גערעדט, באַגערט ער זאָל זי ריכטיק באַנעמען, אָבער ס'איז אויס-געקומען אז זי רעדט צו איר אייגענעם געהער, נאָר פון מאָל צו מאָל האָט זי מיט די רייד זיך ווידערגעקערט צום מאָן, ער זאָל זיך שטאַרקן, ר'זאָל פאַר געסן וואָס אַלע בעדיקער מענטש מוז פאַר געסן הײַנט יקע צייטן. נישטאָ קא' בריי, יאַנקל. אָבער יאַנקל האָט קנאַפּ געענטפערט, ר'איז געווען פאַרקוקט און צעמישט פון זיין קראַמפּהאַפטיקן געדענקען און ר'האַט באַוווּסטיניק פאַרשטאַפּט ס'מויל פונעם געשריי וואָס האָט זיך פון ס'זינגעריסן פון אים. ער'ט געקניעט דעם ביסן מעכאַניש, געקוקט מיט בלינקע אויגן. אַנטקעגן אים האָט אויך חנה געגעסן פון יוצא וועגן, געפרוּווט עפעס צוטראַכטן פאַרן טאָן וואָס זי מוז טוען.

ווי דערמאָנט זיך עפעס, האָט זי זיך געגעבן אַ שטעל אויף און אַ גלעט געטאָן יאַנקלען איבערן אַרעם:

— וועסט נישט זיין בייז? כ'באָדאַרף אַ לויף געבן דאָ נישט וויינט.

— אויב דו באַדאַרפסט גענייטיק גיין, וואָס זשע פּרעגסטו?

חנה האָט אים געלאָזן אַליין אין שטוב און זי איז אַרויס ערגעץ אין די גאַסן וואָס האָבן געאַטעמט מיט אַ לעבן פון נאָר וואָס אָפּגעראַמטן טויט. זי איז געאַנגען צווישן שטאַרע בלייבעכצן פון צעריסענע מויערן, אַראַפּ-געשוונדענע דעכער, פאַרהאַקטע געוועלביטרן; אָפּט געשפרונגען איבער

ווילד צעגראָבענער ערד פון אויפגעריסענע טראַטואַרן און פיבערדיק זיך אונטערגעאַנלט. „זײַט אים זאָגן, ערײַט מוזן זי פאַרשטיין“ — האָט איר געטונקלט אין די אויגן — „ווינד איז מיר. פאַר מיר הייבט זיך ערשט אָן די מלחמה מיט די היטלעריסטישע גזלעוואַיעס און דעם טויט. מינוטנווייז איז זי געלאָפן, געמאַכט מיט די ליפן און פאַר זיך געסדרט רייד וואָס זי האָט צו זאָגן י ע נ ע ם . אַ נניע פּנין איז געקומען אויף איר, וואָס זי מוז איבערקומען איידער זי הויכט אויס איר לעצטן אַטעם. — האָט זי פּלוצלינג אַרנינגעוויינט אין זיך. געאַנלט זיך און זי איז גיך צו־ריקגעקומען, אַרנינגעבראַכט אין שטוב דעם וויסטן הויך פונעם דרויסן וואָס ריכט זיך אַרנינגצוכאַפן אַלץ אין די ושמעניעס. „אויסטערליש, ווי אַלצדינג האָט זיך פאַרענדערט. לנט האָבן שוין פאַרגעסן, מ'ריכט זיך בגוואַלד צו פאַרגעסן“ — האָט זי געזאָגט יאַנקלען ווען זי איז אַ דעריאַכ־מערטע אַריבער איבער דער שוועל. — וואָס קען מע טאָן? — האָט ער גע־ענטפערט מיט אַ פּלאַטשיק קול, געפילט אַז ס'איז סתם אַן אַדורכוואַרפן זיך מיט אַ וואַרט צווישן אַזעלכע וואָס האָבן שוין אַלץ אויסגעשמועסט. צום תוך וואָס האָט ביידן געמאַטערט, האָבן מאַן און ווייב אַצינד נישט דער־גרייכט. דאָס נישט דערעדטע האָט טאַקע געשוועבט אויף זייערע ליפן, אַבער זיך נישט אַפּגעטיילט פון זיי.

ערשט האָט אַ נניע אומהיימלעכקייט זיך אַרנינגעקליבן אַהער. ס'אָ געמעל, האָט ער גענומען זיך אַננשמועסן, ווי אַ קראַ האָט זיך אַראַפּגע־זעצט אַנטקעגן אים, און אַ קראַ איז אַ בייזער סימן. ערײַט דאָס פאַרשוויגן און זי אַנטקעגן אים האָט ערשט שווער געשטוימט.

מחמת דעם סתם זיצן, מחמת דעם איבערדריסיקן געשריי פון דער שטילקייט, וואָס איז געשטאַנען אין הויז, האָט ריווטין אומגעריכט זיך אויפגעשטעלט:

— כ'על גיין.

— ווהיין וועסטו גיין, יאַנקל? — האָט זי געפרעגט מיט דערשראָ־קענעם שטוינען, כאַטש ס'קול האָט זיך אַראַפּגעלאָזן מיט אַ צוגעלעגנדיקייט. — מ'עט שוין זען! — איז געווען נישט ניהאדיקייט אין זיין ענטפער און די שנין האָט אים געאַרט אַנטקעגן די אויגן.

— דערווייל וועסטו דאָ זיין, — איז זי צו אים צוגעשטאַנען מיט אַן אַנפאַריקער שטים.

אַפילו דאָס האָט ער נישט דערוואַרט. עפעס שאַרפס איז דאָ אַנגע־

יורין געוואָרן אין צניט פון זיין פעלן אין דער היים, האָט ער אַרויסגע-
שפּירט סײַ מיט די אויגן סײַ מיטן געפיל. וויל זי ער זאָל בלייבן? ער האָט
דערוואָרט מער גלייכגילט. און איז געקומען איר זאָג, וואָס האָט אויסגע-
ציטערט מיט אומבאַשטימטקייט, האָט דער מאַנצביל אין אים — און נישט
דער וועלכער האָט בשעתו זי באַמאַנט — תּיכּף זיך אַנטשלאָסן:

— אויב דו ווילסט, וועל איך בלייבן.

מיט פאַרבאַהאַלטענעם פיבער האָט ער אַרויסגעבראַכט דעם קלאַנג
פון יעדן וואָרט. נאָר נישט זיך צערעדן, אויב זי פאַרבאַרגט זיך אויף אַן
אמת. מן הסתם דאָרף אַזוי זיין, ט'ער נאַכלאַזיק געמורמלט.

און ער איז געבליבן. אַן אומאייגענער זיך אוועקגעזעצט און אַ ניער
פריקרער אַוונט האָט גענומען אים אַרומשפינען.

איצט איז יאַנקל ריווטניען שוין געווען מאַדנע קלאָר אַז זי האָט
אַן אַ נ ד ע ר ן , כאַטש גערעדט האָט זי נישט פון אים, אַפילו
נישט מרמז געווען דערויף. מסתמא דערפאַר האָט ער גראַד איצט אַנגע-
הויבן דאָ הערן י ע נ ע מ ס ט ר י ט , אין דעם קלייניגן יינגעלע
דערכאַפט יענעם אַנטריגענדיקן שאַטן. אַ, ער באַהאַלט זיך אויס. זי האַט'ן
אַנגעזאַגט. סײַ ווי איז ער אַ פּחדן! — האָט כעס זיך שוין געבלעזלט אין
אים. פריער ט'ער זיך געפּעדערט צו פאַרכאַפּן י ע נ ע מ ס , אַצינד
אַנטלויפט ער. איעדער גנב איז נישטיק; אָבער, אמת, נישט "ער" איז
דער גאַנצער חייב.

שפּעטער האָט יאַנקל ריווטנין שוין נישטערער צעשטאַפלט דאָס
בילד פונעם ווייבס פאַראַט: פריער איז זי אַראַפּגעאַנגען באַפעלן "אים"
ע ר זאָל חלילה זיך נישט ווייזן. ער טאָר נישט. זי איז קלאַמפּערשט
אומגליקלעך מיט דער אומגעריכטקייט. "דער מאַזן" יאַ, ער לעבט נאָך.
וואָס פאַר אַ מאַלעער! ער מוז אויסוואַרטן! ס'עט סוף כל סוף זיך אויסשפּילן
די דראַמע אירע. אַזודאָי, זי האָט א י ם ליב, די חנה ריווטנין. אין
יאַנקלען, דעם געשוויר וואָס איז אַקערשט צוגעקומען צו חנהס בלאַטער,
האָט עס געליאַרעמט פון דער דאָויקער זעונג און פון געדאַנק וועגן דעם
ע מ ע ן .

אויף דער נאַכט האָבן מאַן און ווייב ווידער געגעסן צוזאַמען, יאַנקל
ריווטנין מיט דער אַ, מיט חנהן. ביסלעכווייז ווי ס'דערציילט זיך פון אַ
לאַנגן באַנוועג, האָט זי אים געלאָזט וויסן פון איר דורכלעבן די אַלע

יאָרן. דאָס געטאָ איז געווען דער ביטערסטער נסיון. ווי אזוי האָט זי גע-
קענט אויסהיטן ס'קינד?

— הערסט, יאנקל? ווינציק צו זאָגן — נויט! ס'איז דאָס טרויעריק-
סטע וואָס מ'קען נאָר צוטראַכטן. — האָט זי צו אים אויפגעוהויבן דעם
בליק, באַגערט זיין מיטגעפיל כאַטש אין אַ מינע. וואָרן פון אומעטום רק עס
לויערט אימה, ווילדע אַנשיקענישן גייען אויפן מענטש. נאָך ערגער איז
געווען פאָרן קלייניקן. ווען דו זאָלסט וויסן ווי ס'איז אויסגעקומען צו
צאָפלען פאָרן קינד! וואָרן וואָס ווייס אַ פיצעלע; ס'פאַרשטייט דען די
אויסטערלישקייטן וואָס האָבן זיך אַראַפגעלאָזן? אויסצוהיטן ס'קליינזאָרג
איז געווען די גרעסטע פּינן! זיך גופא האָט זי שוין מפקיר געווען. ס'איז
געווען צו טרויעריק מ'זאָל האָבן געקענט האָפן אז מ'וועט דאָס אַריבער-
טראַגן. נאָר ס'קינד, דאָס אַרעמע קינד — —

מיט אַ מאָל האָט זיך אַנגעגליט איר שטים, צעטריפט זיך דער בליק.
בכלל האָט זי אַלץ דערציילט ווי פון ווינטנס, גלנץ ווי וואָלט זיך באַווויגן
מיט אויסגעשטרעקטע הענט אין אַ פרעמדן שטח. בלינדע זענען אויסגע-
שטעלט אזוי אַרום צו זוכן זיך אַ וועג. אַ טונקעלער פאָרהאַנג פאָרהייבט
מען אזוי כדי פון זינס אַ ברעג דורכצולאָזן אַ פּאַס ליכט. דאָס אַ, וואָס
גייט איר נאָך, איז אַבער אַ שטראָם בושעווענדיקע פּלאַמען. צו רעדן וועגן
אים, אַז זי'ט שטאַרק נאַכגעקלערט, זי האָט געציטערט פאָר זיין לעבן —
דאָס האָט זי אויסגעמיטן. ווי קאַכיקער פעך האָט זיך געגאַסן אויף אים
חנהס גרויל-געשיכטע.

— — — נישט געווען קיין שום ברירה, האָט זי געהעשעט. די
תוכחה האָט זיך אַראַפגעלאָזן אויף איר קאַפּ. זי'ט געוואָלט מאַכן אַ סוף
צו זיך, נאָר ס'ברעקל קינד האָט זי געהאַלטן ביי די מאַימדיקע יסורים.
וואָרן וואָס איז שולדיק אַן עופעלע, וואָס ווייס אזוינס? כ'האַב מיך גע-
ראַנגלט מיטן טויט, כאַטש ס'לעבן איז געווען נמאס ומאוס. זאָגן דיר ווי
אַנדערע האָבן זיך געמאַרדעוועט, איז איבעריק, ווייל דער אַ סך הכל איז
געווען אַנזעעוודיק; טאָ שטעל דיר פּאָר ווי מיר איז געווען וויי און ווינד.
ס'זענען געמוזט האַרעווען קאַטאַרגע ס'זענען זיך דעם מוח פאָרן נעבעכדיקן
לעפל עסן און אויך צאָפלען פאָרן קינד, בעת באַלד אין אַנהייב האָט מען
גענומען פון געטאָ אַרויסרוימען די עלטערע און די וואָס האָבן געמוזט
אַנקומען נאָך הילף, מ'האַט מתחילת כיטרע אַנגעליגנערט די מענטשן, באַשר
מ'שיקט זיי אין רויקע ערטער וווּ זיי וועלן האָבן מנוחה און זאַטיקייט.

ווי ס'איז געווען אין אמתן ווייסט מע שוין נעבעך גאַנץ גענוי. מ'האַט אַלע אויסגעוואָרגן, פאַרברענט אויף שייטערס. די אומגליקלעכע אַלטע לנט און די קראַנקע זענען די ערשטע געפאַלן. אַ שרעקלעכן שניט געמאַכט אין די ענגע ייִדישע הימען און די לעבנגעבליבענע זענען אַרומגעגאַנגען אין איין פּחד, געשוואָלן געוואָרן פון נויט, פון קעלט און ברוד. די סלוכן וואָס זיך געטראָגן וועגן די אַרויסגעשיקטע, האָבן אונטערגעהאַקט הענט און פיס. שוין דעמאָלט וואָלט זי אַוועק אַהין, מיט די עלטערע, אָבער ס'קינד...? שרעקלעך לאַנג האָבן זיך געצויגן די זומערס און די ווינטערס אין געטאָ. איז דען כּדאַי געווען צו לעבן אין אַזעלכע פּנינען? נאָך די עלטערע איז געקומען די שחיטה אויפן קינדערוואָרג. אַך, וואָס מ'האַט געמוזט צווען, צוהערן!

באַן טרערן האָט חנה פאַרגאַסן אין דעם דערציילן פֿון געטאָ, פון כּעלמנאָ. ער'ט איר נישט געשטערט דערין און געשפּירט אַז עפעס אומ-היימלעכערס באַהאַלט זיך אין אירע טרערן. זאָל זי וויינען, אויב זי פילט אַ באַדאַרפטיקייט צו דעם, — האָט יאַנקל זיך געקילט מיט דעם אומבאַ-גרענצלעכן געפיל פון נקמה, וואָס איז געווען אויסגעמישט מיט דער גע-רירטקייט פון מיטלייד. מטושטש געאַנט איר שולד קעגן אים, דעם איי-גענעם פאַרפּניגטן מאַן. זיין פאַרביסן שווינגן פנים אל פנים מיט איר געכליפ, האָט זי געשמיסן, געפאַטשט איבערן נאַסן פּרצוף. מוז זיין, אַט-די האַרטנעקיקייט זיינע האָט געבראַכט דערצו אַז זי זאָל זיך צוזאַמענברעכן און פון חנה זאָל אין טרערן-גאַס זיך צעברומען איר ווידוי:
— ס'איז מיר שוין אַלץ איינס. מעגסט עס וויסן, יאַנקל, — האָט זי אַנגעהויבן און זיך שטאַרק צעהעשעט:

ס'איז נישט געווען מער אויסצוהאַלטן. דעמאָלט איז געקומען ע ר. נישט אַן אַנדערער, וואָס זאָל זיין במקום דעם מאַן. ער איז אַן עלנטער מענטש, האָט ער געזוכט אַ וועלכן-ס'איז אַנשפאַר. דו קענסט מיך, יאַנקל, איך בין נישט אַ ז ע ל כ ע. דו ווייסט ווי געטרני איך בין דיר געווען, ווי ערלעך מײַן ליבע איז תמיד געווען צו דיר. ד ע ר איז געקומען פון זיין אייגענער איינזאַמקייט און פֿון דער אַרנטלעכקייט פון אַ מענטש וואָס האָט באַגערט אַ היימישן ווייניקל. אַ מענטש אַן אַרומגעריי-סענער פון אַלצדינג איז ווי אַן איבעריקע שמאַטע. מ'זאָל מער נישט וויסן דערפון. ער איז געבליבן פאַריתומט נאָך אַ שוידערלעכן בראַך. מ'האַט פון אים אַוועקגעריסן אַ פרוי מיט קינדער. אים האָט מע געלאָזן אויף

דערוועגן, מ'האט אים נאך באדארפט. ר'האט זיך געוואלט מיטווארפן אין וואגן אריין פון די קרבנות. אבער מ'האט אים מיט רוגזה צוריקגעשטוי- סן. „גיי צו דיין זאך, שווינידעני“ א פארצווייפלטער האט ער זיך געראנגלט מיטן צוגעווארפענעם לעבן, געווארגן זיך. צו מיר איז ער געקומען מיטן איינפאכן ווילן צו ראטעווען זיך פון ווייטיקלעכן עלנט; נישט געבליבן ביי אים קיין כוח צו לעבן און נישט קיין כוח צו פטרן דאס נמאסע לעבן מיט די אייגענע הענט. געהארעוועט פון באגינען ביזן אונט אין גרינווארג- סקלאד, געהאט א גרעסערע ראציע עסנווארג, א שטיקל ברויט מער און מיט אלעם איז ער געקומען צו מין טיר: „נעמט, איר וועט האבן פארן קינד. איך בעט אונך, ס'איז נישט קיין געשאנק. ס'איז מין ווילן צו האבן א זארג פאר עמעצן, אנישט וועל איך אויסגיין.“ אין אמתן איז עס געווען א ראטונאק פאר זינעטוועגן. אזוי ארום האט ער אריבערגעטראטן מין שוועל. אין דעם זכות איז אונדזער קינד אפגעראטעוועט געווארן פון היג- גערטויט. פון די בייזע מיזראפן האב איך געמוזט אויסהיטן דאס קינד. איז געווען מיט וואס, האב איך שוין געפונען א הילף ביי אנדערע. אבי כ'האב געהאט מיט עפעס צו קומען צו יענעמען מ'זאל מיר העלפן אין דער סכנה. מיט א שטיק ברויט, מיט א זעקעלע צוקער האט מע געקענט א סך אויספועלן. אזוי ארום בין איך ניצול געווארן מיטן אומגליקלעכן יינגעלע. מער נישט, יאנקל. קיין שום שלעכטס איז נישט אפגעטאן געווארן קעגן מין פארטרייבנעם מאן. מעגסט מיר גלייבן, יאנקל קרוין. ער איז אן ארנטלעכער, א שרעקלעך גע- שטרעפער פון גורל, — און נאך א מאל העפטיק זיך צעכליפעט.

ער איז געבליבן קאלט, יאנקל ריוויטין. אויב זי וויינט, האט זי אויף וואס צו וויינען, זי איז נישט ריין פון זינד. איך וועל נישט וויינען. איך האב נישט וואס צו וויינען אנטקעגן איר. איך בין אהיים געקומען מיט א ריין הארץ, א פארטמסט, וויל ס'האט אין פארויס נישט חושד געווען אז ס'קען האבן געשען אזא אומווערדיקס ביי דער וואס איז מין ווייב. ער האט אויף איר געקוקט זיטיק, זיך צוגעהערט צו איר געוויין ווי צום געוויינטלעכן רעגן-כליפ, וואס פאלט אויף די שויבן אין קאלעמוטנעם הארבסט.

מיט איר העפטיקן העשן האט חנה געוואלט רירן דעם גליווער וואס

האַט אַרמגערייפֿט זײַן האַרץ. אָבער דאָס האָט נישט דערלאָזט אים זיך צוּנייגן צו איר מיט אַ גרימאַסע פֿון כּמו־פֿ אַ ר ש ט י י ן איר מעמד, וואָס האָט זי דערפֿירט צום ברוך פֿון דער דורותדיקער ווייב־ געטרײַ־ שאַפט צום מאָן ווען ער ווערט בעל־כּרחו אָפּגעריסן פֿון הויזגעזינד.

דער זייגער האָט זיך גערוקט, די נאַכט האָט זיך אַרײַנגענייגט אין אַלע שפּאַרעס און עפּענונגען פֿון דער אייבערשטער שטוב אינעם חורבה־ הויז. יאַנקל ריווטין איז געזעסן מיט אַנגעהילציקטע אברים, פּאַרנומען איר קול אַ דערווייטערטס. זי'ט גערעדט מיט הייזער־קלעכע טרערן; זי'ט שוין אַ מידע גענומען אויף זיך די שווערע שולד פֿון פּרויזשער בגידה וואָס פּאַרפֿלעקט ס'פּנים פֿון דער משפּחה:

— זאַל ער זי פּאַרשעלטן. זי איז עס ווערט. ליבערשט וואָלט זי אויסגעגאַנגען פֿון הונגער, אומגעקומען צוזאַמען מיטן קינד. מענטשן האָבן צוגעזען איר מאַטערניש. ווען נישט אַט־דער, וואָלט זי נישט דאָ געווען. און ס'וואָלט גלייכער געווען פּאַר איר. דער האָט זי אַרויס־ געשלעפּט פֿון טויט, געברענגט ס'שטיקל ברויט אין שטוב אַרײַן. ער איז חלילה גאַר נישט אַויסן געווען — ער איז אַ העכסט אַרנטלעכער. ר'האַט פשוט נישט געקענט צווען אירע יסורים און ר'האַט געראַטעוועט ס'קינד. וואָס האָב איך אַלץ נישט געטאָן כדי שי־ מעלען צו ברענגען עפעס אין פּיסקל אַרײַן? כ'האַב זיך געגעבן ס'פּנים צו וואַשן ביי יעדן מאַכער, געבראַכן זיך ס'געניק ביי שווערער האַרעוואַניע, אַליין נישט געגעסן. דער האָט געוויינט בשכּנות. געבליבן אַ קאַלעק אַליין, האָט ער אַלץ אַרײַנגעברענגט צו מיר, איינפּאַך זיך צוגעוויינט צו דער שטוב — — ווען ער, יאַנקל, זאַל וויסן ווי ביטער עס איז געווען! — האָט זי אומגעריכט הייס אַ רעד געטאָן אַן אַטעם. זי איז נישט דרייסט געווען אַנצרופֿן זײַן נאַמען, זען דעם מאַנס דערשלאָגענע פּנים. — כ'האַב מקנא געווען די אַרויסגעשיקטע. געקומען אַ מענטש, זיך אַנגעהאַנגען מיט הילף, צוגעשטאַנען ווי אַ ניגל! וואָס האָט זי געקענט טאָן (און ויך באַגאַסן מיט טרערן) אַז אויף אים, דעם מאַן, האָט זי שוין נישט געהאַט קיין כּוח צו האַפֿן?

שטאַק פינצטער איז געווען דער וועג פֿון אומגליק, וואָס מ'האַט זיך אים נישט געקענט קעגנשטעלן.

אַזוי אַפֿן רעדן מיט אים האָט איר נישט געהאַרצט. זיך געשמט. די געשיכטע פֿון איר פּנין האָט זי דערציילט כלומרשט זיך אַליין, איבער־

געזחזרט פארן אייגענעם געדעכעניש אָן אויך ער זאָל זי הערן, ער, דער צוריקגעקומענער. כמורע, ווי רעגן-בניטשן האָבן אים געשלאָגן אירע רייד, וואָס האָבן זיך איטלעך מאָל אויסגעלאָזט מיט אַ קורצן ספּאַזמאַ-טישן געכליפּ.

„ר'איז געקומען צו איר מיטן חסד צו ראַטעווען זיין, יאָנקל ריווטינס, פאַרפאַסקודיעט גליק! — האָט עס שוין געצישיעט אין אים מיט פאַר-ביסנקייט.

*

צום שלאָפּניגן האָט זי אים געגעבן פרישע וועש. מאַנצבילשע וועש האָט זיך ביי איר פאַרוואַלגערט. צי ס'איז זינע? אָן אינפאַלעניש צו ספּקן אין... נישט פאַראַנענעם! אָבער ער'ט פון דעסטוועגן זיך אינגעקוקט אין דעם, אָנגעשטרענגט דעם זכרון, געפרוווט עפעס זיך דערמאַנען. אָ, וואָס פאַר אַ נאַר ער איז! צו וואָס זוכן אין דער לופט תּבוּאה-קערנער, בעת זייער אַרט איז ס'פאַרזייעטע פעלד. אַלץ איז דאָך אויבנאויף. ס'איז גאַר-נישט צו ספּקן; אַ גאַנצע וועלט איז פאַרברענט געוואָרן, אונטערגעגאַנגען, און בלויז זיין וועש האָט זיך אינגעהיט אַזוי פריש! זיכער איז עס נישט פון זיין אַמאָליקער וועש. דערצו אַזוי געפאַכלט, פריש געפרעסט! ערשט דערמאַנט זיך טאַקע פון אייגענער איבערלעבעניש: פון הונגער האָט מען מיט די ציין געביסן די קאַרע פון אַ בוימ, מ'האַט געזוכט אין מיסט קיך-אַפּפאַל, מ'האַט נישט באַדאַרפט קיין העמד. ווער'ט אַפילו געטראַכט פון אַזוינס? און דאָס אַ איז צוגעלייגט מיט געמיט. ס'איז פון אַ בלענדיקער ווינסקייט. יא, ס'שמעקט מיט געטאַ-הפּקר וואָס האָט געוועלטיקט ביי דער אונטערוועלט וואָס'ט אויפגעלעבט אין דעם אַ בין-השמשות. נאָך קרעמאַ-טאַריע-פאַרלענדונג און הונגער-שגעון בלייבט נישט אַזאַ וועש. כלל נישט געווען שכיח קיין וועש אין יענע טעג, נייערט צעדריוולטע פאַסן-קליי-דער, סובּהס. מילא, ס'געקומען אויך אויף יידן אַזאַ אינעווייניקדיק צע-שטערערישע נאַכט. עקדישן זענען אויפגעשטאַנען צווישן אונדז און זיי האָבן אונדז געביסן, און איז שוין אַראַפּ אַזאַ נאַכט, ווען ווערעם האָבן אויפגעלעבט, וועסטו זי נישט דערוואַשן אויף ריין. קיין שום געשרייען וועלן נישט העלפּן, אַפילו נישט קיין כישוף. דאָס איז דער שגעון וואָס זוכט אַצינד פאַר זיך אַ ליאַדע תּירוץ. ער נעמט זיך נאַר אַזאַ געמעל אין זיין צעדולטן קאַפּ אַרײַן; ר'איז געקומען אַהיים, אָבער ס'איז נישט דאָס. זיי? זאָל זיי! ס'געלעגער, זעט ער, האָט זי אים שוין געגרייט, און דווקא איז

עס אַנטקעגן אירס. איז שוין פאַראַן אַ געלעגער, וועט ער איבערניבעטיקן. אויסגעלאָשן די לאַמפּ, האָבן זיי אין דער טונקל נאָך גערעדט פון געלעגער צו געלעגער. און כאַטש ער'ט נישט געקענט אַנטשלאָפֿן ווערן, האָט ער גיך געמאַכט דעם אַנשטעל אַז ער שלאָפט אַפֿן אין מיטן ריידן. ער האָט אָפֿילו געלאָזט הערן זײַן שנאַרכן. זאָל זי מיינען. ער האָט פאַר-נומען, אַז זי דרייט זיך אין בעטגעוואַנט, זי גייט אַראָפֿ אין דער פינצטער אַ קוק געבן צום קינד, צי עס איז אַנגעדעקט — אַזאַ אומרויַקן שלאָף האָט דאָס! — און אין איין וועגס פאַרריכט זי דעם צודעק אויך אויף אים.

איז עס ווידערגעקערטע ליבשאַפט? ס'האַרץ גיט אים אַן אומגעריכטן שפּרונג. און אפשר טאַקע חרטה אויפֿן אָפּגעטוענעם! חלילה, צו דעם איז אַזאַ נישט פֿעיק. אָבער דער מסוכנער צווייפֿל הערט נישט אויף פּוּיזען אין אים: עס איז די וויבֿערישע אייגנשאַפט צו פּילן תּמיד עמעצן נעבן זיך. נישטאַ גראַד י ע נ ע ר, זאָל זשע זײַן ד ע ר. עס איז די נאַטור וואָס מוז באַוועלטיקט ווערן. געקומען אַנומלט ער, יאַנקל ריווטיין, מיטן צוזאַג פון באַהערשנדיקער שטאַרקייט, האָט זי פאַר אים פּונאַנדערגעעפּנט די אַרעמס. און צו אים זיך צוגעוויינט. האָט אים די נויט געשלינדערט אין כּף הקלע, געמוזט זיך אָפּרײַסן פון דער היים, האָט י ע נ ע ר גיך פאַרנומען זײַן אַרט. ס'איז די "זי" וואָס זוכט שטענדיק די באַפּרוכפּערונג פון איר קלאַמפּערשטער אומזעלבשטענדיקייט, כדי תּמיד צו בלייבן פּרוי, די זעל-ביקע ווי מ'האַט זי דערקענט. אַט איז די גאַנצע האַפּטיקייט זייערע. דאָס, מישטיינס געוואַנט, רופּט מען ליבע?

אַן אַננרעדעניש — די זאַרג בײַ זיי פאַרן מאַן; וווּ זוכסטו צוגעבונג-דנקייט! סײַדן — צום קינד וואָס איז ליב פון זייער ליב, אָבער דער מאַן? אַזוינעם קאָן מען פאַרבײַטן.

טאַטשנדיקער צווייפֿל האָט אים גענאָגט.

פאַר טאַגס, ער איז קוים געהאַט אַנטשלאָפֿן געוואָרן, האָט זי שוין אויף די שפיצפּינגער זיך אַרומגעפאַרעט אין שטוב. און ווי באַלד ער האָט געעפּנט די אויגן, האָט זי צום בעט אים דערלאָנגט אַ פֿריש גלאַז טיי.

— כ'על ויך צו ערשט אַנטאָן, — האָט ער זיך געווערט.

— וואָס האַסטו זיך צו אַנילן? רו זיך אויס! — האָט זי געוואַלט זיך ווייזן פּרויזש געטרײַב — דער עיקר: וועסט זיך אויסרוען, וועסטו קענען קלערן וואָס צו טאָן. אַ מענטש האָט צו גאַרנישט קאָ ווילן, אויב ער איז פאַר-מאַטערט. איך, נישט פאַר דיר געדאַכט, שלאָף סײַ ווי זייער שלעכט, חלומות

טרייבן מיך. דער שאַרבן ווערט מיר צעשפרונגען, — און כאַפט זיך מיט
ביידע הענט פאַר די שלייפן. —

ער האָט זי געהערט נאָר מיט די אויגן, אָבער אַ וואָרט נישט אַרויס-
געבראַכט. אין אומבאַקוועמקייט, למאַי ער זעט זי דורך אַדורך (אזוי האָט
חנה אַפּגעפּילט), האָט זי ווידער זיך נישט געפונען קיין אָרט. באַשנימפּער-
לעך — זי ווערט אויסגעשטעלט אויף אַ נייעם געראַנגל פאַרן נישטיקן
בינטל לעבן. אַן אַ שיעור פאַראיבלס האָבן זיך אָנגעשאַטן אויף איר. אָבער
צוקוקנדיק זיך צו איר, האָט ער שיער נישט אָנגעהויבן מיטפּילן דעם
ווייב. ס'האָט אים גערירט איר נעבעכדיקער אויסזען. „יאַ, עלנט קאָן
דערהרגענען“. ער'ס פּון דעסטוועגן נישט נאָכגעגעבן דעם אָנפאַל פּון צע-
קראַכנקייט, ווי ר'האַט עס אָנגערופן. יאַנקל ריווטין איז דאָ נאָר אַ גאַסט,
סנדרן ער וועט גובר זיין, י ע נ ע ם, דעם וואָס האָט געווונען די
? י אין איר. „ער“ האָט זיך אַרײַנגעקראָגן, הערשט מיטן כוח פונעם
זיגער וואָס האָט אַרויסגעשטויסן דעם שוואַכן. און יענעם בניזנין שפּירט
זיך אין איר גיין און שטיין, אין אַיטלעכן אויגן-ציטער. יאַנקלס יעדער
בליק דערווישט עס אין חנהן אן ער זוכט עס אומאויפהערלעך. חנה באַ-
מערקט עס. יאַנקל שפּירט איר נאָך. אַלע מאָל לאַזט זי אַראָפּ דעם קאַפּ,
האַט ווינציק וואָס צו רעדן מיט אים, כאַטש אַ ז אַ צ ז ט איז זיי
געוואָרפן געוואָרן צו די פּיס און זי צאַפּלט זיך אַלץ, די צײַט, זי בעט זיך
אויסצולאָדן אין וואָרט, אינעם פאַרשטיין, צו מאָל אין טרערן.

איצט האָט זיך געצאַפּלט נאָר דאָס שווינגן אירס — זינסט, און אזוי
זענען אַוועק גאַנצע אַכט טעג אין הויז פון יאַנקל ריווטנס ווייב, חנה
דער שנײַדערקע.

י ע נ ע ר איז טאַקע נישט געקומען, יאַנקלען האָט ער אָבער פאַר-
פּאַלגט אָן אויפהער; יענעם האָט ער געהערט אַפּילו אין אירע קנאַפּע
רייד און ער, יאַנקל, איז פּול געוואָרן מיט ביטערניש מחמת באַליידיקונג,
וואָס האָט געטראָפּן אים, דעם מאַן.

— אויסגעביטן אים אויף אַ בילע-וועמענען! — האָט ער געביטערט,
געפּינצטערט.

ח

די פּרוי איז דאָך אויסגעשטעלט געוואָרן אויפן גרויסן נסיון; דער צי
יענער? וואָרן סײַ דער סײַ יענער וואָס איז שפּעטער געקומען צו איר,
האַבן זי גלייך קונה געווען, מיט ברויט פאַר איר לײַב און מיט זאָרג און

צוגעבונדנקייט וואָס זענען נייטיק פאַר איר נפש. פאַר דאָס האָט זי שטיי-
לערהייט באַקלאַגט אירע טעג און אויפן וויבבלעכן אופן זיך באַמיט לפי
געוויינטשאַפט צוצובינדן דעם מאַן צו זיך, דעם דערנאַכיקן. אַזוי גערן
איז ער ביי איר, אָבער — אויך דער האָט זיך שטאַרק געהאַלטן ביי
איר; ער'ט ממש נישט קיין כוח אַוועקצוגיין. ווילל חנה האָט אים אָנגעהויכט
מיט וואַרעמקייט, וואָס ער איז אַזוי לאַנג געווען להוט; צו מאַל צערטלעכ-
קייט אַרויסגעוויזן; יאַנקעשי, פאַלג מיך. וועסט באַווייזן. ביסט אַן כוחות. ער'ט
עס באַנומען, יעדן ווענד געווייגן אויף דער שאַרף פון קילן שכל און אַסור
צי ס'האָט אים גערירט.

דער אמת וואָס שניך אים: ער איז שוין געווען אַפגעטעמפט אויף
אַזוינע איידלקייטן.

...צוגעוויינט זיך צו יאַנקלען, האָט זי ענדלעך אַנגעפונען די נייטי-
קייט פון זיין נעבן איר. און פלעגט ער אַרויס פון שטוב, האָט זי אים
אַנגעזאָגט: «יאַנקל, פאַרווייז זיך נישט. כ'על וואַרטן מיטן מיטיק». זי האָט
גערן אַליין געטאַן פאַרן ביסל פרנסה און אַפילו נישט געקלערט אים
מטריח צו זיין מיט עפעס-וואָס. ר'איז אויך נישט ווינציק זיך אויסגעשטאַ-
נען, האָט זי אַפט איבערגעקלערט און אין זיין שאַטן האָט יענע מ'ס
שליטה פאַמעלעך זיך געלאָשן ווי שניי-ווייסקייט לעשט זיך אין דעמער.
אמת, אין טיפּער פאַרבאַרגנקייט האָט עס איר געקאַסט אַ סך געזונט, אָבער
יענעם האָט דאָס פאַרשאַפט שניידיקן ווייטיק; «ס'מזן ווייב. אים אַ
זאַשיע. זאָל ער גיין אין זיין ר' אַרזן! אין דער טרויעריקסטער צייט האָב
איך זי אַרויסגעטראָגן פון אַלע פּייערן אויף מנין פלייצע. דער איז
זיך אַוועק פאַרהיטן זיין פעל. ערגעץ קיין רוסלאַנד אַנטלאַפן ווי זינס גלייכן.
אַ מוראדיקע כוואַליע געווען. אַצינד קערט זי זיך צוריק, די כוואַליע, קומען
קאַפּויער נעבעך געליטענע. ער'ט פלאַצן ביי מיר» — און זי, זי האָט
דעם בעריש זעליגער בלייז באַדויערט, געגאַנגען צו אים בעטן תחנונים,
געוואַלט אים פלאַטיק מאַכן: «פאַרפאַלן, מיר זענען אַזוי פיל געפרוויט גע-
וואָרן, איז דאָס אַ ניער שניט אין דער נשמה. בערישלעב, פאַרשטיי מיך.
מ'זעמער אַזוי צעבלוטיקט געוואָרן, מוז מע קענען אויפנעמען באהבה אויך
די אַ קלעפ. וואָרן וואָס בלייבט מיר צו טוען? סנידן דו ווילסט זען מנין
טויט. ביסטעך מיר נישט קא' שונא, ראַכטיק? ווייסטעך, אויף דעם שוואַכן
פאַלן אַלע צרות. בערישלעב, האָסט געזען זיין ווייב און קינדער אַוועקרייסן
פון דיר, איז דיר געווען גוט אויפן האַרץ? גלייב, ס'איז מיר בייטער ווי גאַל.

וואָס זאָלעך טאָן מיט אים? האָסטעך אַ נשמה אין זיך — זאָג אַליין, וואָס זאָלעך טאָן און מיין מאַן איז צוריקגעקומען? כ'על דיר פאַרווינטשן כ'איביקע לעבן. זעכער, כ'קען נישט אַוועקגיין פון דיר, כ'בין דיר שולדיק טויזנט דאַנקען פאַר אַלץ, אָבער... לאַז מיך אָפּ, בעריש לעבן. צעברעך מיך נישט מער. כ'האָב שוין נישט קא' כוח!" איטלעך מאָל איז זי געלאָפּן צו בערישן דעם מאַן פון אירע שוואַרצע יאָרן, געפאַלן צו זינע פּיסער זאָל נישט קומען צו איר, ר'זאָל רחמנות האָבן אויפן קינד וואָס האָט צו-ריק געפּונען דעם טאַטן, יא' ער טאָר זיך נישט ווייזן. "ער" טאָר נישט ווייסן, דער געקומענער, אַז ס'איז אַזוי שטאַרק די באַהאַפּטנקייט צווישן זיי, חנה מיט אים, דעם צו געקומענעם. פאַרפאַלן, זיי זענען טרויעריק געפרוּווט געוואָרן, — האָט זי איבערגעחזרט, צעבראַכן זיך ס'פנים אין געוויין.

אַודאי, זי'ט שוין עפעס דערציילט יאַנקלען. נאָר נישט ווי פון אַזעלכע, וואָס איז געווען צו איר ווי אַ מאַן, אַזוינער וואָס האָט זיך צוגע-שאַרט צו איר, נייערט אַ פּריינד וואָס האָט זיך דערבאַרעמט איבער איר קינד און איבער איר נפש, וואָס איז שוין געפאַלן פון שוואַכקייט. און רחמנות ט'זי געבעטן ביי בערישן און דער האָט געטרערט פאַר איר ווי אַ לאַמאַגע: "ערשט וואָס זאָל איך טאָן? דו צעברעכסט מיך ווי אַ ליימענעם טאַפּ". אָבער סוף כל סוף האָט ער געהאַט רחמנות אויף זיך אַליין, און האָט חנה גענומען זיך קלייבן צוריק צו דעם, וואָס האָט זיך באַוויזן פון יערער וועלט, האָט דער לסוף אָנגעהויבן שרייען, דער בעריש-לעב, דראַען אַז ער וועט נישט שווינגן, זי'ט אים אָבער איבערגעדייבערט. ענדלעך האָט ער זיך צוזאַמענגעבראַכן אין זיין ווינקל, געשרומפּן און געלאָזן אַלע מעגלעכע דאגות אויפן חסד פון אַליינגיין (זאָל זיין וואָס עס וויל! — האָט ער געמורמלט אין יאוש). אַלע מאָל האָט זי זיך נאָך אַרענג-געכאַפט צו אים אַפּוויינען "אַ שטיקל": ס'אַ בראַך צו מיר. נאָר אויפן איי-גענעם קאַפּ איז צו ליגן און קלאַגן! געקלאַפט זיך אין האַרץ אַרין אויף חרטה למאי דער טויט האָט זי געמיטן, נישט צוגענומען זי אין צייט פון אַזוי פיל טויטן, ער, בעריש, איז בעת-מעשה געזעסן אַ צעחושטער, געקוקט מיט קעלבערנע אויגן.

אַזוי אַרום האָט בעריש זעליגער ביסלעכווייז אויסגעבלעכט אין גע-דעכעניש פון חנה, דער פּרוי פון צוריקגעקומענעם. בפרט, אַז זי פּלעגט זיך ווייזן פאַר אים וואָס אַ מאָל זעלטענער, ווינציקער, ס'האַט גענומען נאָך

א ביסל און דעם בערישס שיין איז כלל פֿאַרטונקלט געוואָרן פֿאַר איר. ער'ט זיך מער נישט דערנענטערט צו איר, נישט פֿאַרגונען איר מער קיין נייע צרות. און סוף־סוף האָט חנה אין גאַנצן זיך אָפּגעטוען פון בערישן. טאַקע אין אַנבליק פון יאַנקלען וואָס איז נישט אָפּגעטראָטן פון איר. וואָס געווען, הייסט עס, מוז פֿאַרשאַטן ווערן. דער אַ איז איר מאַן! חנה האָט פון ס'נני „פֿאַרגעסן“ איר איבערלעבונג און גענומען אייפּעריק פֿאַדען פֿאַר דעם, פֿאַר יאַנקלען, געהיטן זיין שרייט. אויפּגעכאַפּט זיך באַגינען פרעסן זינען הויזן, געהויערט איבער דער ציכטיקייט פון זיין וועש און געמאַנט בני אים, ער זאל חס ושלום נישט זיין נאַכלעסיק; „גיי זיך גאַלן, יאַנקעשי; פּוץ דיר איבער די שיד, כ'האַב זיי פֿריער שוין אַנגעוועקסט“. און פון יאַרנלאַנגע פּינן האָט ס'געניק אים דאָך אַראָפּגעשווערט, ער איז געווען אָפּגעלאָזן, האָט זי נישט אויפּגעהערט אים צו מינטערן; „יאַנקל, די וועלט איז נאָך וועלט“ און בינה לבינו אַראָפּגעקליבן אַ פּעדערל פון זיין מלבוש, גלייכגעמאַכט דעם קנופ פון קראַוואַט.

*

בלויז טעג ווי ער איז געקומען אין שטוב אַרײַן און זי'ט באַוויזן אַזוי פּיל אַרומצוטאָן אַרום אים! אָבער יאַנקל ריוויטין האָט נאָך אַלץ מיט גלייכגילט געקוקט אויף חנהס פֿאַדען אַרום אים. אַן אייביקייט האָט זיך געצויגן ס'גיהנום וואָס אַנומלט דורכגעגאַנגען, איז איצט אים, דעם מאַן, גע־ווען פרעמד יעדעס קנייטשל פון פּרויזשער צערטלעכקייט. דער מענטש איז געווען מסוגל אויפּצונעמען נאָר די שפּירונג פון הונגער און ס'געפּיל פון יושר צי ברוטאַלקייט. און נאָך: יאַנקל האָט זיך געשפּירט געשלאָגן מחמת פון איר גיין און שטיין האָט ער נאָך אַלץ געהערט דאָס סאָפּען פון דעם פֿאַרהיילענעם ע מ ע י, וואָס פֿאַרפֿאַלט אים.

פּלעגט חנה זיך אַרויסקלעבן אין גאַס אַרײַן — ער איז געבליבן מיטן קינד אין שטוב — האָט אין ריוויטנען זיך געשטאַרקט די דריקונג: אַן אומבאַקאַנטער שטייט הינטער זיין פּלייצע, דער שפּירונג אָפּ איטלעך מאַל, קריכט אין אַ באַהעלטעניש אַרײַן און פון דאָרט גלאַצט ער פּינדלעך אין זיין זייט. און פּלעגט ער ענדלעך ניכטער זיך אַרומזען און ראיין אַליין אין הויז, האָט עס אים אַן איבעריק מאַל געשטויסן אַ בליק צו געבן דאָ און דאָרט, הגם אַלע ווינקלען פון שטוב זענען פֿאַר אים שוין געווען אָפּן. עפעס וועט ער נאָך אויסגעפינען, דאַכט זיך אים. וואָרן שמענדיק הערט זיך לאַקנדיקס אין דער מאַדנע צוריקהאַלטעוודיקייט פון חנהס טרייט, עפעס

ווייכט פון אים דאָס קינד, זײַן לײַבלעך קינד. איבערדריסיק קוקן אויף אים דאָ אַפילו די זאַכן.

פאַרדאַכט האָט גערעוועט אויף יאַנקל ריווינגען דעם גאַסט אינעם ווייבס שטוב. און האָט ער מיט אינעווייניקדיקן געשריי באַוועלטיקט זײַן אומרו, געפועלט בײַ זיך סתם אַנדערצוזעצן זיך, האָט ער אויף דער שויס אַרױפגענומען ס'אַנגעשפיצטע יינגעלע שימעלע וואָס האָט משמעות מורא געקראָגן פאַר דער נײַ אַנגעגאַסענער שטילקייט אין הויז.

ס'קינד האָט לכתחילה זיך נישט געלאָזט אַנרירן פונעם פאַטער. נאָך אַ צאַפּלען זיך מיט די הענטלעך און פיסלעך — ס'הויז איז פול געוואָרן פֿון טאַטנס בעטן זיך און גלעטן אים און פונעם יינגעלעס גוואַלדן — האָט ס'קלייניקע סוף כל סוף זיך אונטערגעגעבן; מיט טרערן פאַרבאַקע־געם פנימל געזעסן אויף יאַנקלס קני און פון זײַנע ציטעריקע רייד און דעם יינגעלעס ברוגעז קלאַנגען האָט גענומען זיך אויסשפינען אַ פאַר־נאַכטלעכער אומעט, וואָס האָט ווי אַן ערגעץ דערוועקטער שטראָם געבור־טשעט אין דער אַרומיקער לידידיקייט.

— איך ווייס ווי דו הייסט, זונעלע! — האָט יאַנקל געשמייכלט מיט כוונה — רוועלע, אמת?

— דו ווייסט נישט, — האָבן דעם יינגעלעס בעקלעך זיך אַ קרים געטאָן און ס'נעזל האָט געגלאַנצט מיט אַ גרין פענכערל.

— אַ־וואַאַאַאַ, וואָ, רוועלע פאַרלירט אַ לאַמטערעלע, — האָט דער ג ר ו י ס ע ר קינדיש זיך אַנגעכאַפט בנים קאַפ און אונטערגעשטעלט אַ האַנט אונטער שימעלעס נעזל, ווי ער וואַלט וועלן אַז ס'איבערגעפול־טע נעזל זאָל חלילה נישט פאַרלירן אַ טראָפּ פון זײַן שפע.

ס'קליינע יינגעלע האָט זיך אומגעריכט פונאַנדערגעלאַכט מיט די פריש נאַסע בעקלעך:

— ס'איז ראָץ, — האָבן די אייגעלעך זיך צעשטוינט און די אַק־סעלעך זיך געוויגט פון פֿולן האַרציקן כיכיקען.

דערנאָך איז דער שמועס צווישן טאַטע און זון שוין געווען היי־מישלעכער:

— וווּ איז דײַן טאַטעשי, יינגעלע?

ס'קינד האָט חידושלעך אים אַנגעקוקט מיט גראַב־בלאַע אַפּלען, גלײַך עס וואַלט נישט פאַרשטאַנען וואָס ד ע ר קומט מיט אַזאַ פּרעגן.

— זאָג, זאָג, שימעלע, איך בין אַ גוטער, — האָט ער זיך צוגע-
טוליעט צום קינד.

— געסטאַרבן דער טאַטע. היטלער האָט'ן דעשלאָדן, — און דעם
קינדס אייגעלעך זענען ווידער איבערגעגאַנגען.

— ווער האָט דיר געזאָגט וועגן טאַטעשי?

— די מאַמע! — האָט שימעלע שיער-נישט פון ס'נייז אויסגעבראַכן אין

אַ געוויין.

— ששאַ, שאַ, די מאַמע וועט דעם יינגעלע עפעס ברענגען. עשסט
זעען, גוט שימעלע, — און מיט אַ פינגער שטיפערניש אָנגערירט דעם
קליינינקנס פאַרטראַכט אַראָפּגעלאָזן ליפעלע. — האָסט לייב די מאַמעשי,
שימעלע? — און ער האָט טיפער, אונטער זינע אויפגעהויבענע דלאַניעס,
גלייך ער וואָלט געשטאַנען פאַר אַ בלענדיק פענצטער, זיך איינגעקוקט אין
דעם קינדס פנימל.

ערשט האָט שימעלע דעם אַ שוין צוריק אָנגעקוקט מיט חידוש,
ווי איינער זאָגט: וואָס פֿרעגט ער, דער מאַדנער? ס'יינגעלע האָט באַשיינט
פערלעך נישט געקענט דערויף ענטפערן דעם אויסטערלישן פּרעגער, אָבער
ד ע ר ש טייט צו:

— ווייסט ווי איך הייס, יינגעלע?

דער קליינטשיקער האָט צעפראַלט די אויגן פול אומבאַשטימטקייט

און פאַרוונדערונג.

— יאַנטעוו, הייס איך, — איז געווען זיין אומגעבעטענער ווענד צום

קינד. — ווייסטו שוין?

דעם קליינינקן איז נמאס געוואָרן דאָס פּרעגן, ר' האָט זיך ראַפטעם אַראָפּ-
געריסן פון דער שוויס און געשווינד, הגם אומדרייסט, זיך דערווייטערט.
דעם אַוועקגייענדיקן קינד האָט יאַנקל נאַכגעקוקט אַזוי גלייך עס וואָלט
באמת זיך געקליבן אויסצובאַהאַלטן זיך פון אים. און ריכטיק: שימעלע
האָט קינדיש זיך געקליגט צו אַנטרינען פון דעם דאָזיקן — ער איז אַרונט-
טערגעקראַכן הינטערן ווענטל פון דער נעבעכדיק אויסגעדינטער שאַפע
און איינציטיק זיך פאַרשטעלט דאָס פנימל מיט די קליינע הענטלעך.

דער פאַטער האָט דעמאָלט ווימוטיק אויפגעצאַפלט פון אַ דראָזש אין

די ביינער:

— אַך איז אים! דעם קינד איז דערווידער דער טאַטע, וואָס וויל צו

דעם נישט זיין פּרעמד. פילט עס דען נישט דעם ציטער פון זיין ליבשאַפט?

דאָס יינגעלע האָט געווייכט פון טאַטן וואָס האָט זיך נאָך נישט גע-
געבן צו דערקענען צו אים, נישט געקענט זיך אַנטפלעקן פון דער אויס-
טערלישקייט, וואָס איז געשאַפן געוואָרן פאַר שימעלען דעם זונעלע.

„ווי שרעקלעך דאָס איז: די מאַמע פאַרהוילט נאָך אַלץ פאַרן קינד
אַז דער טאַטע האָט זיך צוריקגעקערט פון אַלע בראַנדן. ס'קינד ווייס
נעבעך נישט אַז עס האָט אַ לעבעדיקן טאַטן, זיין טאַטע דרייט זיך אַרום
אין הויז — באַשנימפערלעך, זי איז שטאַרק פאַרנומען מיט זיך גופא,
מיטן פלאַנטער וואָס זי'ט אַנגעפלאַנטערט אַרום זיך, אַרום אים.
יאַנקל ריוויטינען, דעם ניצול געוואָרענעם פון לעבעדיקן גיהנום,
האָט נעלעך אַ שננד געטאָן דעם נמאסער מענטשלעכער טרויער.

ט

קוים אַכט טעג זענען אַוועק און זיי האָבן דורכגעבויערט אין יאַנקל
ריוויטינס מהות אל דאָס איבערגעלעבטע, אויך ס'געזענע אַקערשט דאָ.
נאָך מער: יעדער געדאַנק וועגן א י ר האָט אים גענומען רייצן; ער'ט
זיך אינגעהאַלטן נישט צו צעשרייען זיך. מיט אַ מאָל האָט עס אים געטראָגן
ווי אויף ווילדע פליגל. אַלץ האָט אים אויסגעמאָלן משוגענע בילדער פון
ווינבערישן פאַראַט. ער איז געוואָרן פול חשד אויף איר. ער זיצט דאָ,
ער שפילט זיך מיטן קינד, מיט זיין קינד און זי...? כאַפט זי זיך נאָר אַרויס,
גיט זי שוין נישט וווּ זי האָט געזאָלט גיין; עס ציט איר נעיערט צום פאַר-
ברעך. חנה האָט ער איצט שוין דערזען אין גאַנצן. אין די פאַר יאָר האָט
טאַקע אַלץ זיך שענדלעך איבערגעקערט. גאַרנישט איז געבליבן ווי געווען,
„אויך זי איז נישט די זעלביקע ווי ער האָט זי געזען פאַר דעם.“
געווען אַ געלאַסענע, אַ געטרעיע, הינט איז זי נישט די חנה — פאַר-
גרעבט אויף געמיינקייט איז זי, פאַרדרייט און גערוועזן. ער רעדט צו איר,
פרעגט פשוט און זי וויינט באַלד, קנעפט זיך העפטיק די באַקן, רייסט זיך
די האָר, גלייבן איך וואָלט איר אַן עוולה געטאָן און נישט זי מ י ר !
ווער קען סובל זיין אַזוינס? חנה איז ער אַצינד פרעמד און זי וויל עס
פאַרשטעלן אויף ס'כוח, חנה האָט אַן אַנדערן, בעת דער פאַטער פון איר
קינד ליגט נאָך נישט באַגראַבן. חנה קאָן נישט זיין אַליין. חנה דינט
נישט די אליינקייט.

אָודאי, ער קען נישט פאַרמאַכן די אויגן אויף איר צרה; זי ווערט
ערשט צעריסן פון ספיקות — וועמען פון די ביידע אויסקלעבן? גוואַלד,

וואָס טוט זי! ס'פֿייער פֿאַרשאַפט שוין די האָר פֿון איר אייגענעם קאַפּ! אָ, ווי אַ פֿילעוודיק האָרץ באַשענקט דיך מיט אויגן, מיט פֿאַרשאַרפֿטע חושים. גערעכט איז ער, יאַנקל. ער דערקענט עס פֿון אירע קרעכצן און זיפֿצן. ער איז כשר גערעכט, אָבער אים קען זי עס נישט זאָגן. מודה זײַן זיך אויפֿן חטא איז אַ פֿייער־פרווו אויפֿן סאַמע רויפֿלייש פֿון צעווייטיקטן גע־וויסן, כאַטש אַט דאָס ווערעמל האָט זי געמאַטערט אָן אַ גרענעץ: „דער־צייל אים, זאָג אַלץ!“ אָבער טראַכטן טראַכט זיך געשווינדער, איידער צו זאָגן אַזוינס. שטייער ליגן איר אויף דער צונג. ערשט אַז זי האָט זיך צו־געוויינט צו זײַן בײַזנן, האָט עס פֿון חנהן שוין אַרויסגערעדט, פֿלוצלינג. טרערן דורכגעזאַפט זענען באַלד געוואָרן אירע רייד:

— מענסט גלייבן: כ'האָב פֿאַרשאַלטן די טעג מײַנע. הלואַי וואַלט איך פֿאַרלייגט ס'קבר פֿון דער מאַמען. ס'איז געווען שרעקלעך. מ'האָט דעם מענטש געגעבן ס'לעבן און מיט וואָס עס אויפֿצוהאַלטן איז נישט געווען. גאָר־גאָר נישט איז געווען אין חושכן געטאָ און דאָס גאַרנישט איז געכפֿלט געוואָרן מיט צרות, מיט ברעך.

אַפט האָט זי דאָס איבערגעזאָרט.

סתּם געמעלה־גיריהט: „ס'קינד, ס'קינד“, און איטלעך מאַל האָט עס אים אַ ביס געטאָן, אויפֿגעשפּאַרט אים ווי אַ צערייצטן האָן: „פֿאַרן קינדס וועגן האָט זי זיך אָפּגעגעבן אַן אַנדערן, פֿאַרן קינדס טובה האָט זי געבראַכט דעם מאַן פֿאַר אַ קרבּן, אָפּגעסמט זײַן לעצטע האַ־פענונג. און זיך האָט זי נעבעך מקריב געווען! אַ שאָד, ס'איז נישטאָ ווער עס זאָל מיטוויינען מיט איר.“

זי'ט גענוג געביטערט — האָט עס געדריילט אין זײַן געהער — ס'אָ לעבן פֿון אַ משוגענעם הונט. הלמאַי קומט נישט דער סוף צו אַזוינס! ווער באַדאַרף אַזאַ לעבן? בלויז ס'קליינטשיקע האָט זי אויפֿגעהאַלטן, אַנישט וואַלט זי אַוועק אין אויוון אַרײַן שוין מיט די ערשטע קרבנות, וואָס מ'האָט אַרויסגעשיקט. וועמען ס'זענען געווען אומדערטרעגלעך די טעג און נעכט אין געטאָ, זיך נישט געקענט אָפּיאָגן פֿון ווערעמדיקן דנישט — די אַלע האָבן זיך אַליין געמאַלדן אויף אַרויספֿאַרן. אויף אַרבעט האָט עס געהייסן, קלאַמפּערשט. אין אמתן האָט מע זיך שוין משער געווען; נישט אויף נחתן פֿאַרט מען, כאַטש פֿון העלישן פֿייער האָט מע נאָך נישט גע־וויסט. דעם תּהום האָט מען דווקא יאָ שוין געזען, אָבער ס'עפעס נישט קלאָר געווען. וואָרן מ'האָט גענומען אַרויסשיקן תּחילת בלויז עלטערע, די

וואָס האָבן גענומען קצבה. שוין דעמאָלט וואָלט זי אַוועק, אָבער דאָס קינד? — זאָל ער זי פאַרשעלטן. ליבערשט וואָלט זי אויסגעגאַנגען פון הונד-גער, צוזאַמען מיטן קינד, אַבי מער זיך נישט צוצוקוקן צום חורבן. כ'בין אַרומגעגאַנגען אַ געשוואָלענע, אין שימעלעס לייב הענען אַריינגעפאַלן לע-בעדיקע לעכער. פון נויט, פון שלעק קומט עס; אַזאָ ווילטאָג איז דאָס וואָלגערן זיך אין מיסט — געקומען אַ מענטש, — האָט זי זיך צע-קלאָגט מיט געבראַכנקייט — צוגעשטאַנען ווי אַ ניגל, איז חושך-פינצטער איר וועלט נאָך אַצינד. דו מעגסט מיך פאַרשטויסן, קענסט מיך פאַרשעלטן. אַזאָ גורל איז מיר אַנגעהתמעט געוואָרן באַלד ווי כ'בין נאָר געבליבן אַליין מיטן עופֿעלע אויף דער האַנט.

פּנלעך האָבן זיך געצויגן יאַנקל ריווינס טעג בני חנה, דער מאַ-מען פון זיין קינד. זי'ט אַריינגעוויינט אין אים; קענטיק, מיטן געוויין געוואָלט עפעס פאַרגלעטן, אַפּווישן, אָבער אים איז געוואָרן ענגער, דוש-נער אין דער אַ לופט. און אַט ווערט זי צודרינגלעך מיט ווייבערישער גוטסקייט און ער בלייבט באַלד ווידער אַליין, אויג אויף אויג מיטן אויס-געטווענעם א י ד זינעם. זי לאָזט זיך אַראָפּ פון די שטיגן, זי גייט אַננקויפן גענייטיקס, זאָגט זי. צי איז ער אָבער זיכער אָז זי אַנלט נישט ווידער צו י ע נ ע? עס ציט איר ווי דער פליג צום שפינגעוועב. פאַרדאַרבענע יאַרן געווען, איז דעם שימל פון פאַרדאַרבונג נישט לייכט אַפצוואַשן. דער גאַרער אַרום איז מבולבל. אַסור, צי ער ווייסט ווי אַזוי די מענטשן קענען זיך דאָ האַלטן. ער, יאַנקל ריווינס, וואָלט דאָ צעזעצט גע-וואָרן פון בלויון צוקוקן זיך דערויף וואָס ס'איז געוואָרן. דער פאַרעל-טערטער שכל זינער קען עס נישט תופס זיין. איבערגעדרייט אַלץ מיטן קאַפּ אַראָפּ.

*

דער מאַנספאַרשויך אין אים האָט סוף כל סוף זיך געבונטעוועט: וואָס, לאָזן זיך שפּענען אין פנים אַריין? דער צעלאַמיעטער יאַנקל ריווינס וועט אַזוי לייכט נישט נאָכגעבן. ר'זאָל וויסן צו פאַלן, נאָר בייגן וועט ער זיך נישט. אַפילו זי זאָל זיין די גאַנצע פרנסה-געבערן, ווי ס'האָט זיך דערויף (ס'ווייזן זיך צו איר ווייבער, מיידלעך, פאַר וועלכע חנה גייט קליידלעך, בלוועס, ספּודניצעס. שניידערקעס זענען כלל נישטאָ, האָט מע חנהן אויסגעפונען און זי שניידערירט). — וואָלט ער נישט מסכים געווען אָז ס'זאָל גיין ווי עס גייט. אַ מאָל איז יעקב געווען אַ זעלנער. ר'ווייסט,

פעסטקייט פון ווילן איז אַ געזעץ אין לעבן, אַנישט איז דער מענטש אַ טראַנטע. מ'פאַרלאָזט נישט דאָס שלאַכטפעלד ביים ערשטן קלאַפּ. ער וועט זיך נישט זידלען, אַנידערקניען פאַר איר וועט ער געוויס נישט. גלויב־ כער ענדיקן. אַפּשנזדן אַפילו אַן אבר, שטילערהייט. אמת, ער וועט פאַר־ לירן, אַבער זאָל דער שונא נישט אַוועקגיין מיט אַ צו גרינגן נצחון. ריווטין האָט זיך אַנגענומען מיט פֿעסטקייט: די דאָזיקע שטוב מוז ער פאַרלאָזן. זי? אַזעלכע וועט אים נישט גובר זיין — האָט עס אין אים אַ זאָט געטאָן און פון ס'ני פאַרביסן די ליפּן.

נישט מיט נקמה־לוסט האָט זיך אַנגעגאַסן זיין האַרץ, וואָס האָט אין אַנהייב זיך געבלאָזן אין מגושמדיקער צערייצטקייט. שוין געווען אויסגע־ רוט אַ ביסל, זיך געשפּירט ביי דערוועקטע כוחות — האָט ער זיך אומ־ געריכט, קעציש דערנענטערט צום ווייב וואָס איז שוין נישט זיין ווייב, גענעענט מיט מענערשן אַרויסרוף אַזוי אַז זי האָט זיך נישט געקענט באַ־ פּרענען פון זיין דורכדרינגענדיקן כוח. ער'ט געמאַכט זי זאָל אויפשווי־ דערן אין איר גאַנצן מהות. „חנה, איך, איך — האָט ער אין טיפּער נאַכט, אין סאַמע נעפל פון איר איבערגעריסענעם שלאָף, מיט קראַפט געשפּאַרט אויף דעם לייב וואָס האָט להכעיסדיק גערייצט אין אים אַ שוין אַפּגעווישטע גלוסטקייט. —

„וואָס שלאַפּסטו נישט, יאַנקל? — האָט זיך געדריוולט איר געדאַנק, געוואָלט זיך שטאַרקן אויף די שפּליטערס מיניעדיקע דערמאַנגען פון דעם ממשות וואָס האָלט זי תמיד אין פאַרשטשעמעטע פּויסטן — כ'האַב זיך אַזוי איבערגעשראַקן. געמיינט, כ'פאַל אַראָפּ פון אַ הויכער הייך.“

ער האָט שוין נישט געענטפּערט, אַבער געשפּירט אַז די זי צע־ פלאַמט זיין גוף. זי איז די סיבה פונעם אומשלאָף, זי, דער קערפּער און די נשמה פון זיין זיין וואָס הימלט אַט אַ, צעגייט ווי פאַרע אַן אַ שום האַפט. זאָל זי נישט שלאָפּן פונקט אַזוי ווי איך — האָט עס פון אים אַרויס־ געשריגן אין פֿולער שטומקייט און ר'האַט זיך זכריש געוואָרפּן אויף דער וואָס אים איז באַשערט געוואָרן צו הויזן מיט איר פנים אל פנים, לעצט־ מאַליק, ווי ער'ט אַפּגעמאַכט מיט זיך. אַ שלעפּעריקע האָט זי אים אַפּגע־ שטויסן, נאָר אומגעריכט גיך ווידער זיך גענומען טוליען צו אים אין אַנט־ בלויזטקייט פון ווינבערישע באַגערן: „טנייערער, פאַר וואָס ביסטו געווען אַזוי ווינט אַוועק? אויף אַזוי לאַנג האָט מע דיך אַפּגעריסן. ס'איז אַזוי גוט ביי דיר.“ אין חנה זענען אויפגעקומען שאַרפע רעגונגען און זיי האָבן זיך

איבערגערופן מיט דער ווידערגעקערטער פארצוקערישער שפירעוודיקייט פון דער פרוי, וועלכע האָט אַ נייגיריקע דערוואַכט אונטערן באַריר פון דעם זכרס מאַכטיקער צערטלעכקייט. דאָס ערשטע מאָל זינט די פאַר טעג, וואָס ער'ט געהויזט מיט איר צוזאַמען, האָט זי באַלד צו מאַרגנס געקוקט אויף אים אַנדערש, אָפענער און דאָך שעמעוודיקער ווי ביז אַהער. וויבלעך זיך געקאַרטשעט אונטער דער אַנשווימענדיקער, לאַקנדיקער לאַסט און ראַפטעם זיך ווי פונאַנדערגעצוונגט אונטערן טויט-טומאַן פונעם אויפטויי-כנדיקן קאַיאָר. שוין ביים אויפליכט פונעם שיטערן באַגינען איז זי אויפֿ-געווען און געהאַלטן זיך נעבן אים אין אַנטפלעקטער דאַנקשאַפט: — וויל וואָס דו רוסט זיך אויס, יאַנקעשי. 'עסט קומען צו זיך און מירן זיך רעכט אַינאַרדענען. מ'עט ערגעץ אויסגעפינען אַן אַנדערע דירה. עס וועט זיך ליכטיקער אין שטוב. הערסט, טייערער — איז זי זיך פאַרגאַנגען אין הייסן שעפטש — כ'על מער נישט לאָזן מ'זאַל דיך אַפּריסן פון מיר. און מיט נישטערנדיקע פליכטע בליקן געזוכט זיך געדאַנק; דאָס גלייכן האָבן אויך אירע פינגער זיך אינסטינקטיוו אַינגעפלאַכטן אין זינע ביידע האַנט-פלאַכן, אַפּוואַרטנדיק, נערווען זיי געפלאַכטן. דערנאָך, אין פּלוצלינגער אויסניכטערונג, האָט זי זיך ערשט הייס פונאַנדערגעשלוכצט:

— זי נישט ביז, יאַנקעשי, — און געריבן איר שטערן אַן זיך אַרבל און ס'קול האָט געציטערט טרעריק — איך בין דיר נישט פאַלש. ביסט מיר ניי-געבוירן, נאָר איך בין אומגליקלעך. געפאלן אויף דער וועלט אַן אומ-גליקלעכע, אַן מזל, אַן ליכט אין מיין לעבן. — און געהעשעט.

שפעטער האָט זי געסקאַמליעט נאָך אונטערטעניקער, מיט אַ טרוקן

קול:

— יענעם וועל איך הייסן גיין. מיין מאַן איז געקומען. כ'ויל מער נישט וויסן פון זיין גוטס, כ'טאָר עס נישט מער, וועל איך אים זאָגן. ס'איז גיפט דער האַניק וואָס ער האָט געברענגט. — און פון ס'ניי זיך געטויליעט צו יאַנקלעך, געבראַכן זיך פאַרן מאַן.

דערפילט, ס'איז האָט גערייט, זי האָט ווידער זיך דערשפירט דאָס ווייב פון יאַנקל ריווטין דעם צוריקגעקומענעם, האָט ער זיך אויפגע-הויבן און איז אַוועק פון היז.

כלומרשט קאַלט האָט ער איר געזאָגט:

— פאַרפאַלן, חנה. שריפה לאַזט איבער אַש און האַלעוועשקעס, אָבער

קיין געביי שטעלט מע נישט אויף פון סאַמע אַש. אַש איז די שפּניו נאָר

פאַרן משוגגענעם ווינט. צוריקקערן דעם נעכטן האָט קיין שום מענטש נאָך נישט באַוויזן.

אַ רגע זיך פאַרטראַכט, באלד אָנגערירט איר אַרעם, האָט ער נאָך מוסיף געווען:

— איך קען נישט אַנדערש. אַז דו'סט דערין אַרײַנטראַכטן, וועסטו מיך פאַרשטיין. זײַ געזונט. אויב דו וועסט וועלן, וועסטו מיך טרעפֿן בני — ער האָט נישט באַוויזן צו דערענדיקן ס'וואַרט און איז האַסטיק אַרויס מיט אַ שווער אָפּגעהאַקטן זאַג: — אַ גוטן! — דער הוילער אויסקלאַנג דערפֿון איז זיך צעגאַנגען שוין הינטער אים.

פֿון סומנעם הויף איז ריווטין אַוועק מיט אַזאַ געפיל גלייך פֿון אַלע חורבה-מנילער וואָלט אים נאָכגעשריגן אַ געשפּענסטערישע שטים: דו, דו... אויך האָט זיך אים אויסגעדאַכט אַז זי, חנה, רופֿט צו אים אין ייִאוש: — יאַאַאַנקל, יאַאַאַאַנקל, וווּ לאַזסטו מיך פֿון ס'ניץ? און שימעלעס קול האָט אים נאָכגעיאָגט: — טאַאַ-טעע! און איר געכליפֿ האָט זיך אַרײַנגעריסן אינעם קינדס געשטרעקטער טרער: „רוף אים, קינדלעב: ס'דיין טאַ-טעע, יאַ, דער טאַטע. רוף אים צוריק, ייִנגעלע: טאַאַ-טעע! ווי פֿלאַמען האָבן זיך איבערן אַוועקגייענדיקן געהויבן די רופֿן, די אויסגע-דאַכטע. און די ברוסט האָט זיך אין אים ווילד צעפּויקט. ערשט האָט זי זיך באַניס דורכגעטראָגן אין זײַן פֿאַרביסן אַלטער טראַכטונג:

„אומאַנטלעכע כוחות זענען אַרײַן אין איר. ס'איז זיכער: אין האַרץ פֿון אַ פֿרוי קענען איינצטיק נישט הויזן קיין צוויי ליבעס, ס'דין זי איז אַ שדיכע. חנה איז פֿאַר מיר פֿאַרלוירן געגאַנגען אין דער זאַווערוכע. פֿאַר-לוירן זי, כאַטש זי שאַטנט זיך נאָך פֿאַר מנינע שריט. אַוודאי, איך מוז עס גלייבן, נישטאָ קאַ' ברירה, אָבער ליבע איז אייפּערזיכטיק. מנין קורצער שכל לערנט מיך נישט אַנדערש. אַדער איך וועל י ע נ ע ם אַרויס-שטויסן, אַדער ער מיך!“

און שטיילניקע האָט אים אונטערגעחנפעט זײַן אייגנליבע: איך שטויס אים אַרויס. איכ'ל אים אָפּהיימען. אַקערשט זע: נאָך אַכט טעג פֿון איר די ערשטע טרער אַרויסגעקראָגן. איכ'ל מער נאָך אַ טרייסל טאָן!

7

יאַנקל ריווטין האָט צעוואַקלט חנהס גאַרע וועלט. די פֿרוי איז אַרומגעגאַנגען אַ צעדולטע, נישט געשלאָפֿן אין די נעכט; וואָס הייבט מען

אָן? אַזוי קען עס דאָך נישט בלייבן — אַהין אָדער אַהער. סוף־סוף מוז זי ענטפערן זיך אליין. קודם זיך, וואָרן ס'שוין נישט קיין צייט פאַר קווענק־לעניש. געקומען ע ר און יענער וויל נישט אָפטרעטן, מוז די דעה זיין א י ר ע , דער מאַמעס פונעם קינד, וואָס מוז ערלעך פאַרזאָרגט ווערן. מעג זי אַנדערש טראַכטן?

חנה האָט געקלערט, זי איז משוגע געוואָרן אין ראַסלענדיקן געפילן־וויכער וואָס האָט געשטורעמט איבער דער פרוי וואָס אויפן שיידוועג: ווער פון ביידן? — פון דעם וואַקלעניש איז זי ל־סוף אַרויס מיטן געדאַנק אַז ס'איז האַרט דער מ ו ז וואָס זי קען אים נישט פאַרבלייבן מיט אַפּאַרעכץ. זי, חנה, מוז גיין צום מאַן, הגם זי פילט נאָך דאָס דריקן פֿונעם חוב וואָס זי האָט לגבי דעם, דעם — אַנדערן. חוב, חוב, ס'איז אָבער נישט קיין אומפאַרענטפערלעכער מוז, — שרייבט זי אויף. חנה זוכט צו שטילן די יסורים פון אייגענעם ברעקל געוויסן. — מ ו ז איז דער ערשטיקער חותם פון מיטערשאַפט און די מיטערשאַפט האָט איר געגעבן, פאַרשאַנקען מיט ליבשאַפט דער וואָס האָט זיך צוריקגעקערט פון פּנילעכן וואַגל. דער איז בפירוש דער באַעוולהטער. זי האָט אַ קינד און ס'קינד מוז צוריק־קריגן זיין פֿאַטער, אויב ער איז דאָ, אויב ער וויל זיך נישט דערווייטערן. דער אַנדערער קאָן אין בעסטן פאַל זיין אַ גוטער שטיפטאָטע, אלאַ אַזוינס גרוילט שוין ווי אַ דראַענדיקער פּלאַם אין יונגן לעבן פון דעם אומפאַר־שטאַנדיקסטן באַשעפעניש. וואָס ווייסט שימעלע? דאָס טאָר זי נישט דער־לאַזן. ס'קינד דאַרף וויסן אַז זיין פּאַפּאָ איז טאַקע ד ע ר און נישט קיין צווייטער. לגבי יאַנקל ריווטין האָט זי אַ בלוט־חוב, מיטן אַנדערן באַ־דאַרף חנה בלויז א י ב ע ר ר י י ס ן . ס'נאָך צייט איבערצוריסן, אפילו די באַנדן פון בלוט וואָס זי האָט צונויפגעקניפט מיט י ע נ ע ם . זי מוז עס טאָן. זי איז אַן אַרנטלעכע פרוי. זי האָט דאָך נישט פאַרטראַכט צו פֿאַרבייטן דעם מאַן, אויב אים איז באַשערט דאָס לעבן. זי איז די מו־טער פון קינדס לעבן און די מיטער פונעם מאַנס אומזיסטיקע לידן. זיכער ליידיט ער דערפון. צו איר געהערט די אַנטשיידונג.

בזי חנה דער שניידערן איז געווען אַ שווערער געראַנגל צווישן צעטרייסלטן ווילן און דעם דערוועקטן געפיל. זי האָט זיך ענדלעך אַנט־שלאָסן און איז געקומען צום מאַן.

— יאַנקל, הער: כ'האָב זיך באַפרייט פון אַלעם! — אַ שולדיקע, מיט אַ געבראַכן קול, האָט זי עס געזאָגט און מיטן פנים אַרויפגעפאַלן אויף

דער דערנעבנדיקער וואנט. פון שעמעוודיקן געוויין איז זי אַריבער אין אַ געיאָמער, וואָס האָט פאַרכטיק אַנידערגעקניט פאַר אים אין הכּנעה: — פאַרגיב מיר, יאַנקל! כ'בין זינדיק. אַצינד האָב איך פאַרוואַרפּן דעם וועג פון פאַלשקייטן, וואָס האָבן פאַרבלענדט מיין שכל. הלוואַי וואָלט איך גע- ליימט געוואָרן איידער כ'האָב אויסגעשטרעקט מיין האַנט נאָך אַזאָ הילף!

אין דער פרעמדער שטוב, וווּ ער איז אַינגעשטאַנען, האָט יאַנקל זי טיף אָנגעקוקט, אַוועקגעזעצט זי נעבן זיך, אָפּגעווישט אירע טרערן: „שאַ, ששאַ כ'קען נישט הערן קיין געוויינען“. אָבער איר האָט דאָס העשען געלינדערט דאָס געקערנקטע געמיט און ווי קיין מאָל נישט ביז אַהער האָט זי זיך אַראָפּגערעדט פאַר אים. פשוט ס'האַרץ אַוועקגעלייגט פאַר דעם מאַן:

„איך בין זיך ערשט אין גאַנצן מפקיר — טו ווי דו פאַרשטייט, ווי דיין יאַנדעס וועט דערלאָזן. נאָר פּיניק נישט מיט דיין אַוועקגיין“.

ווי די לעכצנדיקע ערד צעעפנט זיך פאַר דער פּיכטיקייט פון רעגן, האָט חנה זיך דאָ צעעפנט אין אָנגעזיכט פונעם מאַן. אַצינד איז ער אַלץ געוואָר געוואָרן, אפילו אַז זי איז אַקערשט געווען מעוברת פון יענעם — באַנעם, יאַנקעשי, כ'האָב מיך געשפּירט דורכויס פאַרלוירן, שימעלע, דיין אומגליקלעך קינד, האָט געמאַנט בני מיר זיין לעבן, באַדאָי פאַר מיין גרעס- טער פּיין. דו ווייסט מסתּם ווי מ'האַט אין געטאָ געריסן די אַדערן פון די יידן, ווי ס'האָבן אויסגעזען די טעג און די נעכט אונטער די דעקער וווּ ס'האָבן כסדר געפלאַקערט סכּנות און קראַמפּנדיקע נויט. וואָס מיר ברויט, ווער'ט געקענט טראַכטן פון אַ ביסל ראַכטיק געקעכטס פאַר אַ קינד וואָס איז אויסגעגאַנגען אויף דער מאַמעס אויגן! ס'איז נישט געווען קיין שום עצה. כ'האָב נישט געהאַט קיין אַנדערע ברירה. און אין אמתן האָב'עך שוין געמיינט — איז זי אַריבערגעגאַנגען אין אַ שטאַרקן געכליפּ — ער, יאַנקל, איז שוין נישטאָ. האָב נישט קאָ פאַראיבל. ס'נישט פון אומגעטרענשאַפּט. חס ושלום, כ'האָב זיך אַליין פאַרווונטשן דעם טויט. גלייב, ס'איז גלפּיכער געווען נישט צו דערלעבן דאָס, וואָס מ'האַט געמוזט צווען. דאַרפסט נאָר וועלן פאַרשטיין, וועסטו נישט ביי זיין. יעדע רגע איז דער טויט אונדז געלעגן פאַר דער האַנט. ס'לעבן ווי דער טויט איז געווען אַלץ איינס, נישט מער — ס'קינד. דאָס האָט זי צוגעבונדן צום קנויל פון אַלע ביי- טערע אַהריותן. אין אַזאָ מעמד האָט ער, יאַנקל זי נאָך געטראָפּן ווען זי האָט געוואָשן די פאַר שטיקלעך וועש. מישטיינס געזאָגט האָט די זון שוין

געהאַט אויפגעשניטן, פאַר איר איז די גרוב געבליבן אָפּן. אויב נישט יע-
נער, וואָלטן זיי שוין נישט געווען — כליפעט זי נאָך מיט אַ שטיקן-
דיק העשען. אים איז געווען לעסטיק וואָס ער'ט זיך געמוזט אויפשטעלן,
צוגיין צו איר, אָבער סוף כל סוף איז ער געבליבן אָפהענטיק אַנטקעגן
איר. ער האָט נישט געוואָסט וואָס אַנצוהייבן. געשטאַנען אַ גערירטער און
זיך צוגעהערט צו איר וויסט געוויין. דאָס ווייטערדיקע גערייד איז שוין
געפלאָסן אַ שווערס און אַנגעווייטיקט:

מיט דער קללה פון דעם קרעציקן נעכטן טראָגט זי זיך אַרום עד היום.
מיטן פרוכט-אַנשפראַך פון אַ צווייטן האָט זי צו אים, איר באַ-
שערטן מאַן, נישט געקענט קומען. ער האָט זי אויסגעשטעלט אויף אַ ננעם
געראַנגל, אָבער זי איז אים, איר יאַנקלעך, שולדיק אַ דאַנק פאַרן שטויס
דערצו, כאַטש ער האָט'ס נישט געהאַט בכוונה. וואָרן ער'ט נישט געוואָסט
וואָס מיט איר איז גיילעך געשען. אַ דאַנק אים האָט זי עס אָפּגעטאַן פון
זיך. אַצינד וויל זי זיך זינען, אין גאַנצן זינען, אויב ער קען איר מוחל
זיין, וואָרן נאָר ער, יאַנקל, קען איר שענקען דאָס לעבן. אַנדערש וואָלט
זי נישט געהאַט קיין רו, קיין מאַל נישט. זי איז אַן אָרנטלעכע פרוי, זי
בלעבט אַ געטרענע ווייב. ר'קאַן טאַן מיט איר וואָס ער באַגערט. אַפילו
הרגענען מעג ער זי, אויב ער פאַרשטייט עס פאַר ריכטיק. זי פאַרדינט
יעדע שטראַף.

ער איז געשטאַנען אַנטקעגן איר און געשפירט זיך נישט אין דער
מאַכט פונעם אייגענעם ווילן. ער'ט זיך געפילט אַן אויסגעהוילטער. ער'ט
זיך געהאַלטן נאָר אויפן בליק וואָס האָט גלייך זיך אַנגעשפאַרט אין „איר“.
יאַנקל ריוויטין האָט אומגעריכט אַנגעקלאַמערט ס'ווייב אין זינע
אַרעמס און זיך פונאַנדערגעוויינט. זי האָט עס אין אים אַרנגעציטערט אַ
כוואַליע פון אַזאַ ספּאַזמאַטישן אַנפאַל.

אָבער ווען ער איז געקומען צו זיך — געזען זי נעבן זיך אַ שטיל הע-
שנדיקע, האָט עס אים שוין הנאה געטאַן. ער'ט דערשפירט דעם רייך פון
נקמה, ווידער נקמה אין איר, הלמאי זי האָט זיך געקענט אַינשמעסן אַז
ער, יאַנקל ריוויטין, לעבט מער נישט, ר'איז אַוועק מיטן רויך פון אַלע
פאַראַשטע. ס'האַט שטום געשריגן אין אים: וואָס פאַר אַ יידיש ווייב מאַכט
עס אָפּ ביי זיך צו גלייבן אַזוי גרינג אַז איר מאַן קערט זיך מער נישט
אום פון פאַרשיקונג אַזעלכער קען דאָך אויך אַנטלויפן. מ'איז דען נישט
אַנטלאָפן פון שרעקיקן סיביר; און ס'קען געשען אויך אַ נס צווישן די מע-

רעדע אויסטערלישקייטן פון דער ווילדער ציט! און אפילו — אַז אַ מאַן
שטאַרבט אויף די אייגענע אויגן פונעם ווייב, פרוווט זי אים נאָך אַפֿ-
שרייען, „צוריקרופן“, אָבער זי?

ער האָט שטאַר געקוקט אויף חנהס אַנגעבויענער פלייצע. איבער
דער שטוב זעצט זיך אַראָפּ אַ פרעמדער, טונקעלער פאַר נאַכט און אים
נעמט אַרן וואָס דאָ דרייען זיך אַקערשט אַזוי פיל מענטשן! נישט ווילנדיק
דערמאָנט זיך ריווטניען דער שמועס מיטן זונעלע.

— וווּ איז דיין טאַטעליו, יינגעלע? — זיפט ער דורך בכיוון, נאָכ־
דענקלעך, די ווערטער אין דער שיטערער טונקלקייט.
— נישטאָ... געשטאַרבן...

דאָס אַ זוכנדיקע, געלאָסענע גערייד צעהילכט זיך באַננט אין זיין
גאַנצן מהות מיט אַ דייטלעך חיהשן געוואָי. „ביסט געפּגרט, מ'האַט דיך
פאַרשרפעט, דורכגעלאָזן דורכן קוימען — אַזוי באַגערט זי י.“ אין אַנ־
געטונקלטן חלל זייגט זיך אַריין יאַנקל ריווטניס אומרוקער בליק און אַנט־
קעגן עפענען זיך פאַר אים גרויסע, איבערגעלאָפענע אייגעלעך פון זיין
יינגעלע; זיי דערנענטערן זיך צו אים, בעטן עפעס, קוקן מיט נייגיר.
— — — שפעטער האָט יאַנקל ריווטנין זיך אַפּגעטרייסלט פון דער
ליימענדיקער אָפהענטיקייט.

ער איז געבליבן אין דער פרעמדער שטוב, ער האָט נישט געקענט
אָוועקשטעלן זיין היים מיט א י ר בננאַנד.

יא

אין געפלעפטקייט, ווי אַ מענטש פילט זיך אַ מאָל נאָך אַ שטאַרקן
איבערווייניקדיקן שטורעם, זענען געפלאָסן די ווינטערדיקע טעג און נעכט.
טעג און נעכט באַגלייך — ווייל דער טאָג איז נאָך געווען ענלעך אויף דער
נאַכט און די נאַכט אויפן טאָג. לאַנגע, האַמעטנע, נישט־ניחאדיקע, אָן טעם
פון דעם עסן וואָס מ'האַט געגעסן און אויך פונעם שלאָף, וואָס איז באַפאַלן.
צו יאַנקל ריווטניען איז האַרט צוגעשטאַנען די נענע פּינלעכע איינ־
זאַמקייט. כאַטש ער שטויסט זיך צונויף מיט מענטשן, וווינט און אַרבעט
צווישן מענטשן, האָט ער זיך דערשפּירט אַליין. און די אַליינקייט מאַטערט,
דער רעש — צערייצט. נישט באַגערט עס, אָבער זי האָט זיך נאָך אַלץ
געפלאָנטערט אין זיין דמיון; ר'האַט געוואָלט אַנטלויפן דערפון, אָבער
דאָס בילד פון זיין זונעלע, ס'קולכל פונעם יינגעלע הוידעט זיך, קלינגט

און ליכט אין אים. חנה, ווידער, איז צעטומלט פון די געמישטע געפילן וואָס עס האָט אין איר אַרויסגערופן די פּלוּצלינגע נַצע צעטרייסלונג. געווען דער בעריש, צוגעוווינט זיך צו אים, האָט דער צוריקגעקומענער אים דערווייטערט. אַלאָ ס'לעבן שמידט זי צו זיך און שימעלע מאַנט. איז... וועמען קען זי זיין נאַענטער, וועמען באַדאַרף זי נאַכגיין? צווייפל האָט פון דאָס נַצ אױפּגעטויכט, אָבער אַן אַנדערע, די אין זיך צעוואַקלטע חנה, האָט זיך גענומען דינגען מיט איר: איי, איי, זי קען דען «אים» נאַכגיין, אויב זי האָט אױפּ'ס כוח אַרויסגעריסן פון זיך די בלוטצייכנס וואָס אַננגע-זויגן פון יענעם? זי קען נישט. זי הענגט איבערן טונקל פון אַ תּהום, אַט-אַט אַראַפּצוזינקען, צו צעברעכן רוק און לענד. וויי, צו וואָס דער שכל איז מחייב; ווי זשע קען עס האָבן אַ האַפט, אויב דער שכל האָט נישט קיין שום אָנהאַלט אָנעם מענטש.

אַ פּאַרלאָזענע פון יאַנקלען — און ער טרייבט זי פון זיך — האָט חנה זיך נאָך אַפּצויאָגן פון קעגנזעצלעכע כוחות: אי עס ציט צום מאַן, דעם וואָס האָט זי אַרויסגעפירט צו איר וויבּלעכקייט, אי עס גיט איר נישט קיין רו דער אַנדערער, וועלכער האָט באַוווּזן צו פענטען איר אייגענעם ווילן. זי שפּירט בפּירוש: דער צוריקגעקומענער שטרעקט דאָך פאַר איר ס'לעבן, איר פאַרפּלאַנטערטקייט האָט אים נאָר אַ שאַרפּן ברי געטאַן. ערשט באַוווּזט ער זיך אויך ווי אַ ווילדער עקשן. ר'שטויסט מיטן קאַפּ און מיט די פּיס הלמאַי אים איז נישט אין גאַנצן געבליבן ס'זיניקע. דעם אַנדערן, פאַרקערט, לאַקט דווקא די פאַרבאַטענע פרוי. טאַקע וויל דער מאַן איז דאָ; מחמת ר'האַט זיך דערוועגט צוריקצוקומען מיט לעבן, וויל דער, דער צוגעטשעפעטער, דווקא זיין מיט איר, אפילו בגנבה זיין; נאָך מער: ווי באַלד יענער דערפילט חנה איז אַליין — ס'איז אין דער פּרי צי פאַר נאַכט צייט — ווייזט ער זיך, דער בעריש, פאַלט צו צו איר אַ פאַר-סאַפעטער: חנהלע, האָב נישט פאַראיבל, כ'קען נישט אַנדערש! צווייג מיך נישט אַלע מאָל איבערצוחורן אַז כ'קען נישט אויסקומען אַן דיר. אין גויט האָסטו מיך צוגעבונדן צו זיך, זאָל איך אין פּרעקייט זיין געשטראַפט צו זיין אַליין? ער בעט זיך מיט די אויגן, שרענט אפילו מיט פאַרדריקטע ציין, איך קען נישט, חנהלע. ס'איז אַ חוב פון וועלכן דו וועסט זיך נישט אַרויסדרייען. ווילסט בליבן אַ שיינ מענטש אויף עמעצנס חשובן? ניין, גלאַטיק וועט עס נישט דורכגיין — מאַדנע, איצט האָט ער זיך געשאַרט צווישן די חורבה-זענט; אַרײַנגייענדיק צו איר, האָט ער גענומען זיך

אויסהיטן פון פרעמדע אויגן. און שוין העפטיק צוגעשטאנען: חנה, שטויס מיך נישט אוועק! דו ווייסט אליין, האָסט נישט קא' רעכט דערצו. חנהלע, איך בין דיר אַ ברודער, אַ טאָטע, ווי דו ווילסט נעם עס אָן. צוגעשטאנען מיט געבעט און קליינינגלשן געוויין. ער איז נישט מיד געוואָרן פון קריכן און זי'ט זיך געווערט; לסוף האָט חנה אים פאַריאַגט מיט אירע געשרייען. נאַטירלעך, ער איז געבליבן בלינד אויף די ריסן אין איר האַרץ. אָפט מאָל האָט זי, ממש אַ פאַרטאַמלטע, אים געמוזט הייסן גיין: „כ'בעט דיר, זיי מיר נישט קיין שונא. קום נישט מער.“ און דערנאָך: — „לאַז מיך במנוחה!“ פאַרביסן האָט זי געקוויטשעט אויף אַ פאַרדושעט קולכל: — „גענוג. שוין צו פיל אָפּגעצאָלט פאַרן נמאסן גוטס, גיי־גיי־יִיִיִי!“

צו לעצט האָט זי גערופען געטופעט מיט די פיס, זיך אָנגעצונדן מיט אַ פלאַמיקער רויטקייט.

ער איז קוים אַנטרינען פון איר עסנדיקן געשריי. געפטרט דעם בער־רישן, האָט זיך איר אויסגעדאַכט: זי וועט אים פאַרגעסן, זי'ט אויסשניידן בגוואָלד ס'געוועזענע — זי בלייבט מיט יאַנקלעך, מיט ליב און לעבן יאַנקלס ווייב. ס'הייבט זיך נישט אָן ווי אויף צו להקעים האָט עס איר גאָר ווידער געצויגן צו י ע נ ע ס , ער'ט איר געריסן די אָדערן סײַ ביי איר וואַכזיגן, סײַ אין איר חלום. זי'ט אַרײַנגעוויינט אין זיך:

— בעריש, ווי אומגליקלעך איך בין. בעריש, זע ווי איך ווער צעריסן אויף שטיקער. פאַר וואָס האָסטו מיך אַרויסגעצויגן פון הונגערטויט און קענסט מיך נישט ראַטעווען הננט, ווען ס'איז אַזוי לזכט? איך שרײַ פון שוואַכקייט אָבער דו שלאָבערסט פון צעקראַכנקייט. וואַלטסט געווען שטאַרק אין ווילן, וואַלטסטו עס באַוויזן. געדענקסט דען נישט ווי פאַרליבטע האָבן בליט ברירה צוגענומען זייערע באַשערטע פון פאַרעקשנטע טאָטע־מאַמע, ממש פון זייערע הענט אַרויסגעריסן און מיט זיי אַריבערגעגאַנגען אַלע שטרויכלונגען? אַ, בעריש, אַ ביסעלע מער שכל און איך וואַלט איין מאָל פאַר אַלע מאָל נישט אויסגעשטעלט געוואָרן אויף ניצע נסיונות צו מוזן אָפּגעבן דין וחשבון פאַר אַ גניסט וואָס האָט זיך צוריקגעקערט פון יענער וועלט! קענסט דען פאַרגעסן ווי מיר האָבן זיך טאַג און נאַכט געוואַלגערט אין די פּנען פון אַ פאַרוויטער וועלט אַקעגן וועלכער מ'האָט נישט אויפֿ־געהערט צו גרוילן פון אימה? בעריש, איך וועל עס בשום אופן נישט פאַר־געסן. ווען נישט דען שוואַכער כאַראַקטער, וואַלט איך ערשט געווען אין אַן אַנדערן באַשטאַנד. נו, פון גליק קען אונדזער סגאל שוין נישט חלומען!

די פרוי האָט אָפּטלעך געקלערט פון איר צווייטן מאָן, פון בעריש זעליגער, געדאַנקלעך זיך אַפילו געטוליעט צו אים, בעת פון יאָנקל ריוו-טינען האָט זי זיך אויכעט נישט געקענט באַפּרענען. באַשר — יאָנקל האָט געליטן פאַר איר, יאָנקלען האָט עס געפירט אַהיים און זי טאָר אים נישט אַוועקרויבן די היים, צו מאָל פאַר שימעלעס טובה וועגן. עס איז געווען אַ פאַרצווייפלטער געראַנגל וואָס האָט ביסלעכווייז אויסגעלייטערט דעם הימל איבער איר קאָפּ. יאָ, ס'געמיט האָט שווער זיך באַפּרענט פון גראַבע שיכטן נשמה־זשאַווער.

לאַנגע טעג, טעג און וואַכן האָט נאָך אַנגעהאַלטן דער טרעריקער קידער־ווידער צווישן איר און אים, איר און יענעם. אין צווישן האָבן בני יאָנקל ריוויטנען זיך איבערגעברענט אַ סך ספיקות, ס'האָט אויסגעוועפט זיין כעס אויפן פאַרזינדיקטן ווייב; ווי פון אַן אָפּגעדעקטן ליכט האָט ער פּלוצלינג דערזען די גויט וואָס האָט חנהן געשלנדערט פון תהום צו תהום. זי האָט נעבעך נישט געהאַט קיין עצה — האָט ער לסוף אָפּגעמאַכט בני זיך — און זיך געלאָזן איבערבעטן. מאַן און ווייב זענען זיך פון דאָס נני צונויפגעאַנגען. פאַר אים האָט זיך געענדיקט דאָס ווידעראַמאָליקע וואַלגערן זיך אין דער פרעמד: ריטשקעס וואַרעמקייט האָבן זיך אַנטפלעקט אין דער פאַרוואַרלאָזטער שטוב וואָס אין דער סטראַשנדיקער רויזנע. יאָנקלען האָט זי טראַפּנווייז (וואָס דאַרף דען אַן אויסגעמוטשעטער מענטש?) צוגעטראָגן היימישקייט און די זעונג „יענער“ האָט זיך, ווי אַ ביטערער רויך, פאַמעלעך אויסגעדריוולט. צו מאָל האָט זיך געקענט אויסדאַכטן, אַז שלווה גייט נאָך דעם פאַרפאַלק וואָס איז אַזוי העפטיק געשלאָגן געוואָרן פון גרעסטן נסיון. אין דער אמתן איז עס אַזוי נישט געווען. ער, דער רויקער יאָנקל ריוויטן, איז אין זיין מהות געבליבן צעצווייט. פונקט אַזוי ווי ער פּלעגט זיין ליבלעך צום ווייב, האָט ער בני אַ ליאָדע־וואָס געקענט איר פאַרקומען גראַב, אַפילו רציחהדיק. אַ ליאָדע קלייניקייט, אַן אויס-דאַכטעניש, האָט אים אַרויסגעבראַכט פון די כלים; און „גערירט אים אַ נערוו“ האָט דווקא זי, ס'ווייב. איז חנה אַראָפּ אין קלייט עפעס קויפן און אַ ביסל זיך פאַרזוימט, האָט ער שוין געפרעגט אַ דערצונדענער: „כאַטש געטראָפן זיך מיטן ליובאַוויק?“ און איז ער געווען רויק, איז נישט געווען קיין גלניכן צו יאָנקל ריוויטנס גוטסקייט צום ווייב. ער האָט זיך דעמאָלט דערמאַנט די עוולות וואָס ער איז באַגאַנגען קעגן איר, ר'האָט זיך אַליין אויסגעמוסרט און מיט טרערן אין די אויגן צוגעפאַלן זי איבערבעטן. פון

דעסטוועגן האָבן זינע גראַבקיטן זיך עפטערס איבערגעזחרט. איר, חנה, האָט געטראָפֿן די דאָזיקע צעשפּאַלטנקייט און זי האָט געליטן. זייט באַנומען די סיבות דערפון, אָבער דאָך נישט געקענט בנשטין די אייגענע שוואַכקייט און פּלעגט אומויליק אויפּפלאַקערן פון זינע באַליידיקונגען. געשפּירט אַ שאַרפֿן בריי, אָבער אין תּחילת בכּוּדִיק עס פּאַרליטן, נאָך באַמיט זיך אַינצורויקן אים. שפּעטער האָט דערצו שוין נישט געקלעקט איר געדולד.

חנה האָט שוין אָנגעהויבן נישט פּאַרשווינגן. „יאַנקל, זאָלסט אַפּוּיצן! יאַנקל, כּוּויל מער נישט הערן דינע געמיינקייטן!“ זי האָט אַינגעזען: וועמען די אומקום-צייט האָט אויסגעאיידלט, וועמען די צרות האָבן גאַר פּאַרדאַרבן. דעם מאָן האָט זי פּירגעוואַרפֿן:

— בלוזן ס'שלעכטע האָסטו זיך אויסגעלערנט, מער גאַר נישט — און זיך אָנגעכעסט אויף אים. אַנידערגעזעצט זיך אַנטקעגן מאָן און גערעדט אין שטוב אַרײַן טיף באַליידיקט, מיט אַ וויי-ניגון: — נאָר ער האָט געליטן. יאַנקל ריוויטנען האָט מע צוגעפּירט צו דער טיר פון ברענענדיקן גיהנום, געשמין מיט אַינזערנע ריטער און איך האָב געלעקט האַניק, אַרומגעגאַנגן גען אין אַ ווינגאַרטן! אוי-אוי, ווי דער פּאַרשטאַנד איז געשלאָגן געוואָרן. ס'ערגסטע, אַז מ'ווערט געשלאָגן אויפֿן שכל!

אַ געקרענקטע האָט זי זיך צעהעשעט, הלמאי ער ווייסט נישט אַזאַ פּשוטע זאַך — צו שעצן אַ פּרויענצימער וואָס איז דאָך שוואַכער און די משא פּאַרן בעכטן און פּאַרן הנינט, וואָס ליגט אויף איר איז אויף אַ מינדסט נישט קלענער פון דעם, וואָס שפּאַרט אויפֿן מאַנצביל:

— כּוּוועל שוין נישט זאָגן: ר'האַט פּאַר זיך דאָס ווייב וואָס האָט זיך אָנגעגעסן מיט ברעך. אַן אייגן ווייב מעג זיין אַ פּלעדערוויש, אָבער סתּם אַ פּרוי, אַן אויסגעמאַטערטע פּרוי וואָס מ'באַגעגנט אין קלעם — רופּט זי נישט אַרויס כאַטש אַ ביסל מיטלייד? אַזוינס קען יאַנקל ריוויטן זיך נישט בעמען אין זין אַרײַן, ראַכטיק? כאַטש איין משוגענע רגע אַזעלכע זאָל אים אַינפּאַלן. נאָר ער מוטשעט און מוטשעט!

אונטער איר ליאַרעם האָט דער מאָן שוין געמוזט שווינגן. נישט געהאַט זיך וווּ אַהינצוטאָן פון אירע געוויינען, האָט ער גענומען ס'קינד אויף דער שויס, עפעס געפרעגט דעם יינגעלע, געוואָלט געהערט ווערן פון דעם. — וואָס דערציילסטו דאָרט דעם ברעקל? — האָט זי זיך געוואַרפֿן מיט רוגה — לאָז אַראָפּ ס'קינד. אַ טאַטע ביסטו? פּאַר אַ גראַשן נישט קיין

געלענק. נאָר שרעמט, טומלט — בלויז דאָס ווייס שימעלע פון דיר. — די גערוון האָבן געקראָגן שליטה איבער חנהן.

מיט אַ מאָל האָט זי אינעם מאַן אַנטדעקט כלערליי חסרונות.

די היימישע שטוב איז יאָנקלעך געוואָרן אַ טאַרטורן־קאַמער. געקור־מען פון דער אַרבעט, האָט ער אָפּגעכאַפּט די מאָלצייט און ס'האַט אים באַלד אַרויסגעטריבן. אין גאַס איז אַלץ אים געווען פרעמד, אומהיימלעך, האָט ער גענומען זוכן די חברים פון לאַגער. ווי פאַרבלאַנדזשעטע פייגל האָבן יענע זיך שוין געהאַט אינגענעסטיקט אונטער פאַרשיידענע דעכער. איטלעכער האָט געווינט אין אַן אַנדערן טייל פון דער צעוואַרפענער פרעמ־דער שטאָט וואַצלאָוו.

באַגעגנט זיך, איז ביי זיי געווען אַן אויפהייטערונג, כאָטש קיין סיבה פאַר גרויסער פרייד איז נישט געווען.

— האָ, מ'לעבט? שוין גאָר עפעס אַנדערש! גיב נאָר אַ קוק וואָס פאַר אַן אַנצוג, וואָס פאַר אַ שנופּס! ממש אַ קאַמענדאַנט! — האָט זיך אַ רייס געטאָן אַ דערמאַנונג פונעם אַנומלטיקן לאַגער־תּהום.

— או, או־וווו, וואָס מ'זעט! — האָבן לייט בנאָנד געזוכט זיך אויפצוהייטערן.

— מישטיינס געזאָגט, — איז עמעץ דווקא אַרויס ניכטער, מיקלאָמ־פּערשט ווי אַזאָ וואָס לאָזט זיך נישט פאַרגיסן פון אַוועלכן כליניעדיקן שוים.

עטוואָס פון ווייטנס, ווי אויף מבינות, האָט איינער דעם אַנדערן גענומען באַטראַכטן מיט ניגיר, צו מאָל געקלאָפּט יענעם איבער דער פלייצע, אָבער איטלעכער האָט באַשנימפּערלעך נאָך געטראָגן אין זיך זיינע אומעטן. „קען מען אַווינס אַרויספירן אויפן דרויסן?“ — האָט בעת־מעשה איעדער זיך אַליין אָפּגעשטעלט מיט שטומען פרעג פנים אל פנים אַקעגן דעם אַח־לצרה. ס'איז געווען אַ מין געהאַמעוועטע שטרויכלונג וועגן וואָס קיינער האָט זיך נישט געקענט אַרויסכאַפּן מיט אַ וואָרט. פון דעסט־וועגן איז געווען ליב דער צונויפטרעף, „וואָס מאַכסטו?“ „ווי גייט עס?“ דער זכרון האָט זיך באַשנימפּערלעך ערגעץ־וווּ פאַרפלאַנטערט; מ'האַט נישט געדענקט גענוי צי זיך געדוצט מיט דעם, צי געאירצט. די אויס־טערלישע נאַענטקייט פון אַנומלט האָט אויגנבליקלעך זיך פריידיק אַ רייכער געטאָן פון די רייד, פון וואַרעמען האַנטדרוק. וועגן איטלעכנס היים האָט מע זיך תחילת נישט געפּרעגט, מחמת מ'איז געווען איבערפּול פּו־

נעם אויבנאויפיקן נייגיר: „האָ, הַנַּנט אַ יאָר! סע לויפט די צינט, כאַטש ס'געדעכעניש איז אַנעהאַרע אַנגעשוואַלן“. דערנאָך האָט שוין צו איינאַנדער גערעדט אַן אַנדערע מינע — אייגנטלעך די טריבקיט — פונעם חברס בליק וואָס באַגעגנט. אַ וועלט מיט אומעט איז געלעגן אין זייערע אויגן און מ'האַט דאָס געוואַלט בגוואַלד פאַרשטויסן פון זיך, פאַרהוילן תוך כדי דיבור, אָבער ס'איז נישט געווען מעגלעך אַזוי פיל בנצוקומען; ווייל דווקא דער צונויפטרעף האָט אַנגערוקט דעם שווערן שאַטן פונעם נאָך דראַענ-דיקן באַרג ווייטיקן. וואָרן ווראַצלאָוו די שטאַט האָט בכלל געווימלט מיט דעם אַ מין פאַלק פון צעבלוטיקטע, פאַרוונדיקטע; די דאָזיקע האָבן זיך אַנגעווען אויף אַלע גאַסן, אין דער גאַרער באַוועגונג פון שטאַט, וועלכע האָט זיך געקאָרטשעט אונטער די הימלען אין פולער שטוינונג פון ניצול געוואָרענע טורעמס און צעריסענע מויערן, גלייך די אַ מויערן וואָלטן נישט אויפגעהערט פאַרעקשנט פרעגן: „איז דאָס די זעלביקע דויטשלאַנד?“ די יידן וואָס פאַרוואַלגערט געוואָרן אַהער האָבן זיך באַוועגט ווי אויף קרובלע, שפיציק צעברעקלט גלאָז. פרענד וואָס זיך באַגעגנט, האָבן זיך איבערגערופן אין קרענקלעכער האַפערדיקייט. דערמאַנט אַ לאַגער-עלטסטן, אַ קאַפּאַ, וועלכער קען נישט אַרויס פון זינען; טשיקאַווע, ווי דער הילפער-דינג זעט אויס הַנַּנט! — אַ, איך וואָלט נישט געקענט גלייכגילטיק אים פאַרבגיין. נו, ווערעמדיקער האַנס, וווּ איז ערשט דין דעה איבער אונדז? און כוואַלט אים אַנגעשפיגן אַ פולע צורה. „איך וואָלט אים דערלאַנגט איבער דער מאַרדע. זעסט, אַזוי אַ וואַלט איך אים צעקוועטשט. זיין גער-געלע וואַלט איך געהאַלטן אַט אַזוי!“

אומגערן האָט ווידער אַנגעשאַטנט דער קאַשמאַר פון די באַגראַ-בענע יאָרן. זיי האָבן זיך פון ס'נַּנט, אומבאַווסט פאַר זיך, אַפגעטונקען אין די טרויעריקע שטראַמען פון יענע יאָרן —

„אונדזער לאַגער-הער? עפעס אַ קלייניקייט אונדזער לאַגער-באַלעבאַס! ווער איז אַזוי גרויס ווי ער? זיין פרישטיק האָט ער געמוזט צו ערשט פאַר-בייסן מיט אַ צוויי-דריי קעפלעך. אַ ווונק געטאָן צו די ערשטע-בעסטע העפטלינגע וואָס באַגעגנט: „קאַם מאַל העער!“ הינטער דער וואַנט זיי פליי-סיק אַוועקגעפירט און — פאַרענדיקט, דער מנובלידיקער רוצח. ר'האַט זיך אפנים געשעמט מיט דער ווילדער מלאכה, דער היצל! זיך אַפגעקאַלערט די פרימאַרגנדיקע רעוואַלווער-שאַסן, האָט מע שוין געהאַט אַ סימן אַז דער „פּינער היינריך“ זעצט זיך רויק עסן דאָס אַנבניסן.

כאלדיק האָט מיט זכרישער גלוסטיקייט געהאַט גערן צו דערמאָן נען די בלאַנדהאַריקע מאַרטאָ פון מאַטהאַווען. ס'אַראַ ריזיק וויבספאַרשוין! אַ שטאַלטנע, מיט מאַכטיקע אַרעמס און מיט אַ שטים וואָס האָט תמיד אויסגעציקלט מיט דראָונג. גוואַלד, האָט כאלדיק נישט אויפגעהערט זיך חידושן — פון וואַנען האָבן די בעסטיעס גענומען אזאָ קופע מיסט אין אַ קליידל און שטיווול!! אירע נאַזלעכער פלעגן אַטעמען מיט היץ, די פולע ליפן האָבן געציתערט תאוהדיק און ס'לעדערנע בנישטל אין איר האַנט פּיפט הערשעריש. זייט הנאה וואָס ס'ציתערט פאַר איר דער גאַנצער לאַג גער. זי גייט און באַפעל פאַלט פון איר איטלעכן קלאַנג. געדענקסט די פאַדלע? מאַרטאָ האָט פּינט שוואַכע און בלייכע. אין סאַמע געדיכטעניש פון פינצטערנדיקן פחד האָט מע פאַר אירע שמאַלץ־פאַרוואַקסענע אויגן זיך געמוזט באַווייזן ווי אַ גייעדיקע ספרוּזשינע, אויסגעגליכט אין פעסטן ריטעם פון די באַוועגטע אַקסלען. סעלעקציעס זענען געווען איר זאַך. — ערשט האָבן זיך צעעפנט די קאַמערן פון געדעכעניש, זיי האָבן צעפראַלט די אויגן; דער עס־עס־קאַרדאָן איז זיך נישט באַגאַנגען אָן מאַרטאָס מיט־ווירקונג. אַז סע שמעקט מיט אַ ניער שחיטה האָט מע שטענדיק געוויסט פון פאַרויס. אַ נאַכט פריער האָט מאַרטאָ ברייטיגיק געטיילט איר גע־לעגער מיט די שטאַרקסטע מענער פון מאַטהאַווענער לאַגעריינט. שוין געווען אזאָ אַננפיר: מ'האַט זיך אין לאַ ג ע ר ה ו י ף באַצייטנט אָפן באַלעקט מיטן קומענדיקן זיג איבער דער „אַסטשייסע“. ווען פון מאַר־טאָס צימער האָט זיך צעטראַגן אַ ווילד געזינגעכץ, וואָס איז פון מאַל צו מאַל איבערגעריסן געוואָרן כדי אויסצוברעכן פון דאָס ניי מיט בהמהשער טעמפּקייט. האָבן די געמיינטע קרבנות אין די באַראַקן אויפגערוילט אויף זייערע פריטשעס. אַלע האָבן געאַנט, געפילט די שריט פון טויט. ס'גרייט זיך. אַט, אַט דערנענטערט עס זיך. די טיגערליכע פראַוועט שוין אַרגיעס פון געשלעכט. ס'איז די אויפשטורעמונג פון בלוט־אַנגעהיצטן קערפער. נאָך דעם וועט קומען די אינטענסיווע לאַגער־וואַכעדיקייט. „די גרויסע אַרבעט“, דאָס טרעבן די העפטלינגע צו פּינן, צו קראַמפן פון הונגער און עקזעקוציעס. אַ, ווער קען פאַרגעסן די אַפּגעיאַכמערטע מאַרטאָ ווי זי האָט „נאָך דעם“ געבושעוועט איבער די קעפּ פון די וואָס מ'האַט אומגעריכט אַרויסגעצויגן פון די באַראַקן. די אויסגעדייווערטע, „די מוסולמענער“ זענען געווען פאַרציתערט, כאַטש אין זינען זענען זיי שוין געווען לגמרי אַפּגעגאַסן מיט גלייכגילט צום אייגענעם פינצטערן סוף. „אַנטרינען ער־

געץ דאָ? ס'אָ משוגעת אַפילו צו קלערן אַזוינס. סײַדן וואָרפן זיך אויף דער עלעקטריזירטער פאַרצוימונג אַדער גאַר נעמען שפּאַלטן די שאַרבנס פון די... כאַ, כאַאַאַ, אומזין! אָבער אויסטערליש: אין גאַנצן אונטערגעבן זיך דעם ייאוש האָט פון דעסטוועגן נישט געלאָזט דאָס נאָך טליעדיקע פלעמל. די אויגן אַרויסגעזעצט פון דריקנדיקן בעפל, די מוחות אַננגעגליוווערט אויף די צעבראַזגעטע געשרייען וואָס טראָגן זיך פון מאַרטאָן דער לאַ- גער-קו און אירע באַגלייטערס מיט די פיסטוילן אין די הענט. חברה, איר האַרכט מיך? צינדט זיך אָן כאַלדיק: — סע בלינכט סוף כל סוף נאָר איינס — נקמה אין די חיות! אָבער באַלד נעמט ער קרימלעך שמייכלען, גלייך ער וואַלט וועלן לעשן זײַן אייגענע אַקערשט אַרויסגעבראַכטע נאָ- רישקייט: או-או-אורר, אפשר וועט דאָך שוין גענוג זײַן מיט די אַלע טראַנטעס? און תיכף קערט ער זיך אָפּ פונעם ציניזם וואָס האָט זיך אָנגע- הויקערט אויף אים. ר'גיט אַ שטעל אָן אַן אַנדערע מינע, טענהט שוין מיט אַן אַנדער קול: העלדן מײַנע, ווו נעמט מע כאַטש כוח אַרויסצוברענגען דאָס לעצטע צעטרייסלעענדיקע געשריי אַז די אַ זאָלן אויף אָן אמת אײַנ- געזונקען ווערן אונטער די גלייקע תהומען וואָס שטייען נאָך צעעפנטע, וואַרטנדיקע — —? וויי, אויף וועמען דאָס וואַרטן!!

נאָך אַצינד רינצלט די הויט אונטערן הויך פון די אַנשווימענדיקע שפירונגען, וואָס באַדראַען דאָס האַרץ.

עס האָט גענומען לאַנגע רגעס ביז די פריינד האָבן זיך אָפגעשאַקלט פון דעם שטורעמטויב וואָס די אַנגעפיבערטע אַנונגען האָבן אָנגעבראַכט. מעלאַנכאָליש האָט עמעץ נאָך געמורמלט: „צו וואָס, ליבער מענטש, צוריק- גיין מיטן געדאַנק אין יענע אומגליקן אַרײַן? מ'באַדאַרף נישט אַליין אַרויס- רופן יענע קראַמפן.“ און טייל ברענען נאָך מיט טענה צום געוועזענעם שוסטערק: — פון וואָס אַ מענטש האָט הנאה! פאַרגלוסט זיך צו דער לאַגער-קו מאַרטאָ. וואָס נאָך, כאַלדיק?

— שוין, שוין! אזוי וויל איז אײַך, אַז איר ווילט אַפילו נישט גע- דענקען דאָס, וואָס ס'געדענקט זיך? פע, ריסטאַקראַטן געוואָרן, — האָט כאַלדיק זיך געקרימט — איך בין אַ פראַסטער חי וקיים. דווקא ס'שלעכטע דערמאַנט זיך מער, כדי צו קענען זשיפען אַ ביסל פריילעכער. ווער זשע איז דער נאָר וואָס וויל זיך נישט שטעלן אין ליכט אַרײַן, איידער צו מוזן ווידער פוילן אין טוכלען חושך? חברה, איר מעגט זיך ברויזן — איך קען

נישט אנדערש! א נו, אפשר גייען מיר אויף א כוסע? אז דערלעבט. זאל מען עס „באגיסן“!

אודאי, זי שנינט אַרײַן אין רעיון, די טונקלסטע דערמאָנונג באַשר אַצינד איז דאָך בעסער, כאָטש צו גוט איז נאָך ווייט. און צוריק גע- שמועסט, טרייסט מע זיך מיט האַרץ-חלשות. צי קען שוין בכלל גוט זײַן אַזעלכענע ווי...? אין מיטן דערינען רײַסט זיך אַרויס אַ שטומער פרעג אַזאַ און מ'צווינגט אַרויף אַ שמייכלע אַ ביטערס. אַזוי בײַ דעם ווי בײַ אַן אַנדערן. יאָנקל ריוויטן איז דער, וואָס לאָזט זיך הערן צום ווינציקסטן. ער איז „דערהרגעט“, וואָס זאָל ער דערציילן וועמען? אויך פאַרבער איז צוריקהאַלטעוודיק. אַן אַנגעקראַכמאַליעטער אין אַ האַרטן ווייסן קראַנג זיצט ער מבוהל איבערן גלאַז ביר, פון וועלכן ער האָט קוים אַפּגענעפט. מ'ווייט: ער האָט זיך ערגעץ פאַרהיימישט אויף אַ בערגל שמאַטעס און וואַרט אויף וויכטיקע בריוו פון אויסלאַנד. צום „עולם“ קומט ער גערן, אָבער אויף רעדן איז ער קאַרג. מ'פרעגט אים עפעס, באַנונגט ער זיך מיט אַ תנועה מיט וועלכער ער וויל אַלץ אַפּפּטרן. זײַנע אויגן שיקלען בעת-מעשה פּילזאָגנדיק. אָבער הערן „צו פּיל“ האָט ער סײַ ווי מורא. באַשײַמפּערלעך — אים איז אַנגעזאַליעט אויפן האַרץ, אַדער ער טראַכט סודותדיקס. יאָ, בײַ מערערע נײַ-געקומענע האַדעווען זיך סודות, אַרומ- געוואַקסענע מיט שרעק. דער כאַלדיק הערט אַלץ נישט אויף צו שרעקן זײַנע פּרײַנד מיט די אַמאָליקע מעשיות, צו וועלכע ער קערט זיך אום אײַטלעך מאָל. גענוג, — טענהט צו אים דער כענטשינער — גלייכער צו האַלטן זיך פון ווייטנס פון דעם טעמ'עוודיקן, וואָס מ'איז דערפון קוים פטור געוואָרן. „עולם“ איז מסכים און פרוווט בציבור זיך אַליין איבערצור- שרײַען מיט געקינצלטן געלעכטער און די פּרײַנד נעמען זיך מיט אַ מאָל פאַר די הענט. געגאַנגען אַ טענצל, הייסט עס. די טרינקשטוב מיט די זײַ- טיקע אַרומזיצערס קוקט זיך אַרום אויף דעם אַ געזעמל און — סטאַפּ. סע טאַצט זיך נישט. די צונויפגעקומענע חברים, וואָס זײַ בינדט ס'געדע- כעניש פון לאַגער, דערשפירן זיך אַנגעווייטיקטע יידן ווי געווען אַנומלט אין די אייגענע ווינקלען פון סומנע באַראַק אין — אַ, ווי די דערמאָנונג פּינצטערט אָן ס'געמיט. סע ווערט דערווידער דאָס טומאַניקע מיט די בעלקעס פון דער אַנגעווערטער טרינקשטוב, וואָס פאַרשמעקט ווידער מיט דײַטש. מ'גייט ליבערשט אַרויס אויפן ראַנד פון שטאַט, וווּ ס'רעדט זיך אַנדערש, ווינציקער געקוועלט. זיכער, עס איז אויך נישט דאָס וואָס

וועבט זיך אין דער נשמה. צו מאָל רייסט זיך אַרויס אַ געשפּאַלטן געלעכ־
טער, אַ גרימאַסע, וואָס גרינפט אָן אומאויפהערלעך.

עטלעכע באַגעגענישן אַזוינע און איינער האָט דעם אַנדערן אַרייַנ־
געפירט צו זיך אין הויז. צו וואָס זיך דרייען אין גאַס. — פּאַרענטפּערט
זיך דער מכניס אורח — אַז ס'איז שוין איבער גענוג פאַר אונדז די אויס־
געוואַרפּנקייט אָן אַ היים. ס'האַט געפּעלט דער ריח פּון געמיטלעכקייט,
דערפאַר אַזאַ בלינדער געטלי וואָס צעטאַרעט דאָס האַרץ. סתּם דרייען זיך
אין גאַס, נאָגט אויס די כּוחות.

לפּנים וועגן נעמט חנה אויף די דאָזיקע מיט אויפּוואַרטעכץ: „געסט
מיר אַרייַנגעפירט. כ'באָדאַרף זיי נייטיק אין טאַפּ אַרײַנזן“ — טראַכט זי,
אַבער זי דערלאַנגט צום טיש היימיש געבאַקענע קיכלעך, אַ פּריש פּאַר־
ברייט גלאַז טיי, אלץ זי אַליין זעצט זיך נישט צו צום טיש. זי פּילט אַ וויי־
דערווילן צו די מענטשן פּון די לאַגערן. משוגעים, טראַכט זי, און אין דעם
„קרענצל“ נעמט זי אַרײַן אויך איר מאַן: „אַ נאָרמאַל לעבן איז אַזעלכע שוין
פּרעמד. רײַסן און בײַסן זיך איז די געוויינשאַפט וואָס זיי האָבן פּאַראַיבע־
ריקט“. דער מוח ווערט איר צעזעצט פּון מיטאַמאָליקן איבערטראַכטן
ס'דאָזיקע.

— און די באַלעבאַסטע? — פּילן זיך די געסט פּריקער, ווען זיי
דערזעען זיך בײַם טיש איינע אַליין, די כאַפּטע מענער וואָס מ'וואַרפט זיי
צו אַ גאַב צו שלינגען, קײַען. די פּרוי, וואָס גיט כּיבוד, דערווייטערט זיך
פּון זיי. און דווקא זענען זיי להוט איבערצווואַרפּן זיך מיט אַ וואַרט מיט
נאָך עמעצן, פּרטי אַז די אַ איז אַן אַנגעהעריקע צו אַן אייגענעם, מיט
יאַנקל ריווטין.

— האָט נישט פּאַראַיבל, — ענטפּערט זי אַפּטרעטנדיק אַזוי גלייך
זי וואַלט געווען מי יודע פּאַרנומען. — כ'פּיל זיך נישט מיט אַלעמען.
איך טאַר נישט. צו מאַל נישט אַ שלוק וואַסער, — און געלאַזן ס'געזעמל
ווי אַ חברותא וואָס איינער איז „ווערט“ דעם אַנדערן.

די געסט האָבן שוין געזופּט דעם טיי יוצא צו זײַן; די רייד בײַם טיש
האַבן מער זיך נישט געקלעפּט. די לײַט האָבן דערפּילט: דעם יאַנקלען איז
נישט מקנא צו זײַן. געפונען ס'ווייב, אַבער נישט קיין היים. „נישט קיין
גרויסע קאַכאַניע צווישן זיי“, — האָבן זיי אויך דערנאָך איבערגערעדט.
מ'דערקענט שוין אין דער באַרווע. זעט'ס, אַ מענטש אַנלײט זיך, ר'האַפּט, —

ווייסט ער צו וואָס? מסתמא אַ געשוויר אַנגעוואַקסן אויף אַן אומבאַקוועמען אָרט, איז טאַקע ביטער און געמיין.

דער פינצטערלעכער גרויסשטאַטישער אויפדערנאַכט האָט צעמישט די סילועטן און די קולות פון די פּריינד וואָס זענען זיך פונאַדערגעגאַנגן-גען אין די אייגענע ווינקלעך, יעדער מיט אַן אַנגעשטשערבעטן געמיט. יאַנקל ריווטין איז געבליבן אין שטוב וואָס אויף דער סמוטנער זבאַזשאַ-וואַגאַס פון דער אויסגעשרפעטן ווראַצלאָוו. ער האָט זיך געפלאַנטערט צווישן ווייב און קינד, אַרומגעשלייכט ווי אַ מידיקלעכע הויז-חיה, אַ הונט אָדער אַ קאַץ, וואָס מאַיז סובל אין שטוב מחמת מ'האַט פון איר ווען-עס-איז אַ נוץ. פון יאַנקלען דעם צוריקגעקומענעם מאַן פון די טרויעריקע ווייטן האָט ס'הויז פון חנה דער שנידדערקע געהאַט אַ נוצן. ער'ט אַנגעהויבן אַהיים ברענגען ס'פאַרדינטע געלט און ער'ט זיך גערעכנט פאַרן פאַטער פונעם קינד, כאַטש ער יאַנקל, האָט נישט פאַרנומען פון דעם קליינעם שימעלע די ליכטיקייט פונעם וואָרט ט אַ ט ע , ט אַ ט ע ש י ; אַוודאי און אַוודאי האָט ער נישט געשפירט די היילעוודיקע זיסקייט פון דעם קינדס נאַענטקייט. ס'יינגעלע האָט זיך נישט געטוליעט צו אים. אין די גערויבטע יאָרן, צווישן וועלכע עס וואַלגערט זיך נאָך זיין דער-דריקט געמיט, האָט די מאַמע שימעלען אַזוי געלערנט די הלכות ליב-שאַפט צום אייגענעם טאַטן. „אָוועטדענומען דער פאַפּאַ. געסטאַרבן...“ און ריכטיק; ווייל אַ צווייטער האָט פאַרטראַטן דעם פאַפּאַ. דאָס קינד האָט אַלץ צוגעזען, כאַטש ס'איז נאַריש, אַבער אַזאָ זעען געדענקט אַ קינד. געוויס, אַזאָ גנבה לאַזט זיך נישט אויסבאַהאַלטן. ערשט הערט דאָס זונדעלע ווי די מאַמע בורטשעט:

— שוין געקומען, דער... רק זי ברענגט אַרויס איר פאַראיבל אַלע מאָל, ווען ס'הערט זיך הינטער דער טיר דעם מאַנס אַנקומען, און גייט ער אַריין אין שטוב, קוקט ס'יינגעלע אַן דעם יאַנקל ריווטיןען מיט שטויבענדיקע, פּרעגנדיקע אויגן: „ווידער געקומען דער פאַנז!“

שפעטערצו האָט די קלאַרע צערטלעכקייט פון פאַטער צום קינד זיך שוין אַנבאַגעגנט מיט די שטעכלקעס וואָס זענען האַרט אַנגעוואַקסן אין דעם יינגעלעס געמיט. ס'מזן קינד, — האָט דער מענטש געביטערט — אַבער מ'האַט עס ביי מיר מיאוס צוגערויבט! ס'איז דער מאַמעס קלוגשאַפט דערין. אַ, צו וואָס כ'בין אַהיים געקומען!

יב

ריווטין האָט שווער זיך צוגעוויינט צום מעמד פון אַ צוריקגעקור-
 מענעם. ס'ווייב ווערט ווילד ווען זי הערט אים דערמאָנען די חברים, די
 וועלכע ער האָט אַ מאָל אַרביינגעבראַכט פון פריינדשאַפֿט וועגן. איר נעמט
 אָן אַ ווידערווילן, אויב מ'רעדט פון לאַגער און לאַגערמענטשן. „כ'בין
 זאָט דערפון, יאַנקל! לאַמיך געמאַך, יאַנקל.“ שווינגט ער ליבערשט, ווען
 ער איז מיט איר אויג אויף אויג, כאַטש עס ווילט זיך רעדן, עפעס פּרעגן.
 תמיד קאָכט חנה ווי אַן אונטערגעהיצטער קעסל, תמיד בייסט זי די ליי-
 פעלעך. אין דער פרי גייט ער אַוועק צו דער אַרבעט, אין אַוונט פאַר-
 ברענגט ער אין פאַראייניגט ביי פאַרזאַמלונגען אָדער ביי ליינען צייטונגען.
 אפנים, די וועלט האָט זיך גאַר ווייט אָפּגערוקט פון דאַנען. ערגעץ אַנדערש
 האָט זי זיך אַוועקגעשטעלט, די וועלט, מיט אירע ליכטיקייטן און אַלע
 מטושטשע קלאַנגען, וואָס רייסן זיך דורך צו איר אַלע מאָל. נו, דאָ איז נאָר
 אויף איבערצוקומען אַ שטיקל צייט. ווען ס'קאָן קומען אַן ענד צו דעם,
 וואָס אייזט? ער'ט נישט וועמען צו פּרעגן דערוועגן. לויט אים איז לחלוטין
 נישטאָ קיין ענד צו דעם אַ מטושטשן מעמד. מען כאַפֿט נאָר אַפּ דעם
 אַטעם. אַ ים מיט סודות ריזלט אַרום די לייט. ס'האַבן זיך צונויפגענומען
 שטאַרקע, ברענען זיי, קאָכן זיך; ער הערט, דער מזרח און מערב זענען פון
 דאָס ניי אויף מעסער-שטעך. ריווטניען איז צו פיל פאַרלייגט דער קאַפּ
 אַז ר'זאַל טראַכטן דערפון. מענטשן קענען זיך אויס אויף די אַ נעעסן. קען
 ער זיך גיין ברעכן דעם קאַפּ דערויף? טראַכטן וועגן תכלית פון דער
 וועלט? זי מעג שוין צעשפרונגען ווערן. און טרייבט עס אים נישט אַרויס
 פון שטוב, ווערט ער דער שפּיל-חבר פון דעם קליינעם יינגעלע. שימע-
 לען איז לאַנגווייליק, דעמאָלט איז דער פּרעמדער, וואָס האָט זיך אַרביי-
 גענאָדיעט צו זיי, אויך גערן געזען. שימעלע באַהאַלט זיך אין אַ ווינקל
 און דער אַ קריכט אונטערן טיש אַרונטער, מיאַטשעט ווי אַ פאַרבענקטע
 קאַץ, האַווקעט ווי אַ הינטל.

ווערט יאַנקל ריווטין מיד, אָדער ער פאַרגעסט זיך אַ וויילע, וועקט
 אים דאָס פאַרשפּילטע יינגעלע:

— יאַנטל, ביסט סוין נישטאָ?

— שימעלע, כ'בין שוין דאָ. אַט, אַט דעטימען, מיאַ-מיאַ-אַו-אַו!

חנה איז דערביי ווי נישט פאַראַנען. זי זיצט אַ פאַרגליווערטע אָדער
 זי כאַפֿט זיך פּלוצלינג אַז ס'איז שוין שפּעט. מ'באַדאַרף נישט שטערן דער

נאכט. ס'באדאָרף ווערן שטיל אין שטוב. זי וואָרפט אַ צערייצטן געשריי און די שפּילנדיקע, וואָס האָבן זיך געהאַט פאַרגעסן, הערן אויף מיט אַ מאָל זיך איבערצורופּן, יאָגן זיך, געפינען איינאַנדער אין די באַהעלטענישן די אויבנאויפיקע. ס'נעמען זיך אויסשפּרייטן די אָנגעהאַרבעטע טונקלקייטן אין הויז, וואָס דערמאָנען אָן דער נאַכט, וואָס רוקט זיך אַרויס אַ קאַל-טענעוואַטע מיט אומגעלומפּערטע גלידער.

שפעטער פּאָלט יאָנקל ריווטין ווי אַ שטיין אויפן געלעגער אַרויף. חנה, פאַרקערט, קען אָן אויג נישט צוטאָן. איבער דער פּרוי זענען שולט אירע צערודערטע נערוון. דער און יענער איז דער נאַמען פון דער צערייצטקייט וואָס הענגט אָן אָנגעיאַזשעטע איבערן הויז. אויך צו מאַרגנס איז קיין שלווה נישט אָנגעטראָטן אויף דער שטוב אין דעם פּוסטעווענדיקן שטאַטישן הויף.

פּריער זענען זיי בניאָנד געווען פינעף אין שווערן עלנט, די אַסירים, איטלעכער האָט געהאַפט אַז אפשר, אפשר? מענטשן האָבן זיך נאָך אַלץ גע-זוכט צו ראַטעווען. אָבער עס זענען געבליבן צעקוועטשטע. ערשט איז ער אַליין, איינער. אויך ער האָט געמיינט — ניין, ניין! יאָנקלען דריקט אַ גאַר נישט געאַנט אומגליק. נישט די שוואַרצע נויט, נישט קיין באַמבע האָבן אים דעריאָגט. אַלע יאָרן איז ער געשטאַנען איינ-שטאַרק אַנטקעגן דער בראַך. אַצינד קומט זיין סוף. ווי אַ פּלעדערמויז הויערט אָן עמעץ איבער זיין שטוב, דערענדיקט אים. וועמען וועט ער עס דערציילן? ס'זיין דאָס קליינע שימעלע וועט אים פאַרשטיין. קינדער זענען דאָך גיך אויסגעוואַקסן אין שכל בעת דער אויסטערלישער זאָוערוכע.

ג ר ע נ ע צ ן

ווארשע, האַרבסט 1948

אין מיניעדיק שטילן ליכט פון זאל האָט עפעס פּלוצלינג אַ האַסטיקן פאַל געטאַן מיט אַ דומפן הילך. דערויף האָט זיך אָפּגעריסן אַ ווייכער קלאַפּ. אין ווינקל פון די באַזעצטע אייבערשטע רייען איז באַלד געוואָרן אַ באַוועגונג צווישן אומגעריכט באַאומרויקטע. דערנאָך האָבן מענטשן שוין מבולבל זיך אויפגעשטעלט, אַראָפּגעבויגן זיך צו דר'ערד, עפעס אומבאַ- שטימטס געזוכט אַרום זיך. באַשנימפערלעך: ס'איז געשען עפעס אומהיימ- לעכס. מ'האָט זיך אָבער געהיט ד אַ ס נישט אויסצושפּרייטן, צו מאַכן צו פיל טומל. שטערן די פּנערלעכקייט. ס'איז געגאַנגען אויך אינעם כבוד פונעם רעדנער, אים נישט צו שטערן. צווישן עולם איז פון דעסט- וועגן באַלד אַדורך די ניס אַז עמעצער חלשט.

„ווע'עער?" — האָט מען זיך איבערגעווינקען.

קאַפּ מיט קאַפּ האָבן אומבאַמערקט זיך צונויפגעטראָפּן, אַפילו מיט אַן-אַנדער זיך אַנגערירט אונטער אַ געמורמל.

— ששש, לאַז געמאַך! אויגן האָבן אומבאַמערקט זיך געדרייט אין די נעסטן און צעעפנטע ליפן האָבן ווידער זיך צונויפגעפרעסט און אומבאַ- האַלפן, אין שטומען פאַרענטפער, געשאַנקען די בליקן דעם רעדנער. ער איז אַ לענגערע ווייל געשטאַנען אויבנאָן אַ לאַנגפנימדיקער, אַ געהויקער- טער און מיט זיין האַרטער מינע נאָך אַנגעהאַלטן דאָס פּניער פון מוסר, וואָס ער'ט געהאַט פונאַנדערגעלייגט, געברענט די שונאים פון פאַלק.

קענטיק, ער האָט נישט ניהאדיק איבערגעדויערט דעם אומגעריכטן איבעררנס, וואָס'ט ס'זי ווי נישט לאַנג אַנגעהאַלטן.

אַנגעגליטע האָבן די פּראַזן פון דאָס ניי זיך באַלד געהויבן איבערן עולם. דער רעדנער האָט זיי מיט העפטיקייט אַראָפּגעלאָזן איבער די קעפּ וואָס האָבן נישט אויפגעהערט פאַרנעמען דעם טעמפן קלאַפּ פונעם פאַר- חלשטן, וועלכער איז געבליבן גליווערן אַרום זיי מיט דער פאַרנעפּלטקייט פון אַ באַדראָעט לעבן, פון דער טריבונע האָבן אָבער עקשנותדיק ווי-

ברירט רייד וואָס האָבן ווי פונקען פאַרצוקט דעם אַננגעהאַלטענעם רויש, וועלכער האָט פון ערגעץ אין דער גידער נאָך אַלץ געלאָזט וויסן פון זיך, אויפגעבלעזלט, פון מאָל צו מאָל, פערמענטירט.

„האַרץ־טראָפּן באַקומען פאַר אים...“

„ווי, ר'קומט צו זיך?“

„כאַטש גערופן אַ דאַקטער?“

לײַט האָבן מורא געהאַט גענענען צו דעם פאַל: „זאָל מע זיי נאָר נישט הושד זײַן באשר זיי מיטן זיך מיט אַ נ ג ו ע נ ק ט ע “ — דאָך האָבן טייל זיך נישט געקענט אַננהאַלטן צו שטיין אין גאַנצן אָן אַ זיט. וואָרן דער אויפברויז האָט ממש באַוועגט דעם חלל, אים אָנגעטונקלט אין מיטן פון זײַן וואָרט־געווייטער. טאַקע מחמת דער עוולה וואָס איז באַגאַנגען געוואָרן אין אַזאַ געלעגנהייט. אַנדערע האָבן, מחמת פאַרביטערונג, זיך דערלויבט אַרויסצוכאַפּן זיך מיט אַ שטילן זאָג: — געפונען ווען זיך אָפּ־צורעכענען! געמיינט האָט מע דעם רעדנער, וועלכער איז נישט גענוג קלוג צו זײַן „טאַקטיש“ אַפילו כלפי קעגנערס — אין געהויבענע מאַמענטן.

סוף כל סוף האָט נישט געהאַלפּן דאָס היטן. זיך מיטן וואָרט. די אימה פאַר אַ פּלוצלינגן טויט דאָ אויפן זאָל האָט גובר געווען דעם ערנסט פונעם יום־טוב וואָס איז אַהער אַרײַנגעפירט געוואָרן. דער אַוועקגעפאַ־לענער האָט געפאַכעט מיט דער נשמה. ר'איז משנה־צורה — האָט מען איבערגעגעבן פון אויער צו אויער — ס'פאַרפעלט אים אַטעם. „מסתמא, ס'האַרץ!“ — האָט עמעץ משער געווען. עמעצער אַנדערש האָט מיט אַ מאָל זיך אויפגעשטעלט פון זײַן זיך, גיריק אַריבערגעקוקט איבער אַלע רייען אַננגעהאַרכטע קעפּ. ס'איז געווען אַ בולטע גרינגשאַצונג פאַרן רעדנער, וועלכן מ'האַט שוין בפירוש פירגעוואָרפּן אַז ער איז דער גורם פון דעם טרויעריקן פאַל. ער'ט ברוטאַל אָנגעגריפּן דעם קרבן וואָס אויסגעפונען צווישן עולם, געוואָרנט אים מיט רעוואָלוציאַנערן עונש. ערשט האָבן אַלע שוין געוויסט אַז ד'ר הערשענהאַרן איז געווען יעלניקס צילברעט.

אַלע לאַמפּן אין קלובזאַל האָבן געלויכטן. דער פּאַדיום איז געווען באַדעקט מיט בוכאַרער טעפּעכער. אין דער פּענרלעכקייט פונעם אַוונט האָבן די אַנוועזנדיקע זיך געחידושט איבער די בוקעטן לעבעדיקע בלוימען אויפן פרעזידיום־טיש און זיי האָבן זיך געוונדערט למאי לענין זעט אַזוי שלעכט אויס. ער קוקט אַראָפּ פון דער ראַם צווישן רויטע דראַפּעריעס און גרינע סאַנע־צווינגלעך. בליקן גליטשן זיך איבער די הילצערנע

פנימער פון פרעזידיום, אָבער זיי בלעבן צוגעזאָטן צום רעדנער, וועלכער האָט אונטערגעצויגן אַ סך הכל פון די דערגרייכונגען פון דעם היסטאָ-רישן אַקטאָבער. גרויס איז די שעה, חברים, — האָט ער אויסגערופן און איבערגעזיפט מיט די אויגן אַלע זינע צוהערערס. — אַוודאי, — האָט ער אויסגעצויגן די ווערטער — מיר מוזן אויך האַלטן חשבון, ווער ס'איז נישט געקומען צו אַזאַ וויכטיקן אָונט. פרויען אַנגעשטעמטע אין יום-טובדיקע קליידער האָבן נישט פאַרפעלט זיטיק אַפצושאַצן דאָס נייע קרעפּאַ-קלייד אויפן שמאַלן פלייצקעלע פון גענעראַל-סעקרעטאַרס וויב. אַ סך האָבן זי מקנא געווען, אפילו נישט פאַרגינעריש געשמיצלט מיט די ליפן:

— אַזאַ גוטס דאָס האָט... פון דער מאַמעס בויד איז זי געווינט צו

אַווינס!

איינע האָט אַנגערוימט דער שכנה:

— געזען? אַן אויסלענדישס. וואַרשע האָט הינט נישט אַזאַ גוט זינדס.

פוילישס שטייט איר נישט אָן, דער גראַנד-דאַמע חנטשע, — און פאַרביסן די צונג, ווידער ערנסט אַנגעשפיצט ס'פנים אין דער זינט פונעם רעדנער. באַהיט זאָל מע ווערן; מ'וועט באַמערקן אַז זי הערט זיך נישט צו צו די געהויבענע געדאַנקען פון דעם פאַרשיין, קען חס ושלום מאַאן וועלוול האָבן צרות! די פרנסה, מישטיינס געזאַגט, ליגט דאָך אין זייערע הענט. געקומען אַ צינט וואָס האָט אַזאַ צעקראַטשעט פנים! אַז אַלץ איז אין די הענט פונעם קאַמיטעט, אומעטום זענען זיי אַרבעטסטו אין קאַאָפּעראַטיוו, האָט אויף דיר אַ שליטה דער קאַמיטעט, שיקסטו ס'קינד אין שול אַרין, קומט ווידער קאַפּויער דער קאַמיטעט, ווילסטו זעען אַ שטיקל טעאַטער, זענען אויך דאָרט די מחותנים די זעלבע לייט. נישט געדאַכט זאָלן זיי זיין! און ווער שטייט הינטערן קאַמיטעט? מ'זאָל באַהיט און באַשירעמט ווערן פאַר זיי און פאַר אַל דאָס ביז! אויך דער... איז אַ קרבן פון די אַ לייט! וויי, וויי, יום טובים דערלעבט!

אַ סך פאַרשלעפּערטע פאַרדראָסן האָט אויפגעוועקט דאָס אוועקפאַלן פון דעם אַלטן ד"ר הערשענהאַרן.

שוין אַ צינט, ווי זיי דערגייען אים די יאָרן, דעם ווילן מענטש. ביז יעדער געלעגנהייט דערמאָנען „זיי" זיין חטא: דער בונד. נאַציאָנאַלע קולטורעלע אויטאָנאָמיע באַגערן זיי נאָך. טרעטן נישט אָפּ, פון זייער אַל-טער תורה. ס'איז פאַררעטערשער שאַוויניזם אויך אַצינד. אין מיטן דער פייערלעכקייט, שטייען זיי דערפאַר איבער אים מיט די פויסטן; פאַרראַט. אין

שותפות מיט דער קאָנטער־רעוואָלוציע האָט דער בונד געגראָבן אַ קבר פאַר דער יונגער פּראַלעטאַרישער רעוואָלוציע — איבער די הענט די שונאים!

יעלניק האָט זיך נאָכגעגעבן די טריפהנע לוסט צו טרעבערן די אַדערן פון די „אַנגעזענקטע“. צערעדט זיך און זינגע לייט האָבן זיך אַרומגעקוקט אין די זינטן: זיצט דאָ ווער פון יענע? אין דעם רעדנערס האַנט האָט אומ־געריכט אַ פּלאַטער געטאָן די מאַסקווער „אייניקייט“ מיט דער איבער־שריפט: „דער בונד גוססט“. ער'ט הויך אויפן קול געלייענט פון בלאַט. בינו לבינו אויפגעהויבן דעם בליק, להוט גענישטערט איבער די רייען, גלייך ער וואָלט עמעצן פאַרלוירן פון אויג.

דעמאָלט איז עס געשען מיט ד"ר הערשענהאַרן. ער האָט דערשפּירט אויף זיך די שטעכיקע בליקן יעלניקס. דער בלוטיקער ריס פון דער צוק־חיה, וואָס ט'זיך געוואָרפן אויפן קרבן, האָט דעם אַלטן אַ שטאַך געטאָן אין דער ברוסט. אַ ווייל האָט אים געפינצטערט אין די אויגן, מיט אַ מאַל שטאַרק אַ דריק געגעבן אין האַלדז. וואָס ע ס איז איינגעלעך פאַרגעקומען מיט אים, האָט ער דערנאָך נישט געדענקט; ער האָט זיך נאָר געזען אין ווייכן אויסלייג־פּאַטעל פון יעלניקס דערבייקן קאַבינעט.

ווען אין זיין געהירן האָט דאָס מטושטשע בילד זיך אַרויסגעשיילט פונעם נעפל, האָט ד"ר הערשענהאַרן געהאַט אויסצושטיין אַ געראַנגל מיט זיך: צו וואָס דאָס אַליק, שלמה נאָר! ענלעכע יעלניקס זענען דאָך שטענדיק געווען. ס'איז דאָס אומפלייט פון אַ פאַרמיסטיקטער צייט! מ'דאַרף אַזאָ קוקן גלייך אין די אויגן אַריין. וואָס, פאַרברעכערס זענען מיר, די וואָס מאַנען אַרנטלעכקייט פאַר די אַרנטלעכע צווישן די מענטשן וואָס האַרע־ווען פאַר זייער טעגלעך ברויט? פאַר ד"ר הערשענהאַרן האָט זיך אַוועק־געשטעלט זיין גאַנצע יוגנט, דער פרומער טאַטע אין לובלין, וועלכער האָט דווקא געוואָלט זעען אין אים אַ רב פון אַ שיינער ייִדישער קהילה. ווי צו להכעיס דעם פרומען טאַטן איז ער גאַר אַוועק אין אַנדערע דרכים: די וועלט, דעם מענטש אויפריכטן, און ניט גראַד דעם ייִד. ערשט זעט ער אַז אויך ער האָט געגרייזט מיט זיין חלום וואָס האָט דורכויס גע־וואָלט זיך פאַרן מיט קולטור, סתם קולטור. היינט זעט זיך וואָס ס'אַר אַ טייטש מע קען געבן אויך דער ליכטיקער קולטור. אמת, ערשט שפּע־טער, אויף דער סאַרבאָן, האָט זיך אויסגעלייטערט זיין רעיון. דעמאָלט ט'ער רעכט דערזען דעם ייִד, זינגע ווייטיקן, ער וויל פשוט מענטשלעך

אַרבעטן צו גלייך מיט אַנדערע מענטשן, ר'וויל עסן, אָבער די קרומקעפיקע שטויסן אים אָפּ: ווּ ש י ד ! דערפאַר איז ער געקומען צו דער פּאַרטיי, אין איר געפונען אַ וועג צום תּוך. ס'זענען געווען ייִדן, ס'איז געווען דער מענטש — געווען אַ זינען אינעם געראַנגל. היינט, שלמה, וואָס איז געבליבן פון אַלץ מיט אַנאַנד? ביסט אַ פּלעווע; יעדער וואָס האָט חשק, טרעט דיך מיט זינע שטיוול. אַפילו אַצינד, אין סאַמע ייִדישן געזינדל, אין זיין פּוילן.

דערצו האָבן אים נאָך אַ דריק געטאָן זינע זעכציק יאָר. ר'האַט זיך דערשפּירט שוואַך און ער'ט זיך צעוויינט מיט אַ פּלוצלינגקייט פון אַ באַ-ליידיקט קינד.

ער האָט באמת שוין נישט וואָס צו לעבן! דער נעכטן איז באַשפּיגן, דער היינט ליגט אין אַ בלוטשטורץ. מער קען ער נישט אַזוי! ס'זויבט, אַ בלאַנדע, אַ ייִנגערע פון אים, האָט געטרייסט שלמה הער-שעהאַרנען:

— ביסט איבערגעקומען, שלמה, אַזוי פיל, וועסטו איבערקומען אויך דאָס! באַרויך זיך, טייערער.

זי האָט אים געגלעט איבערן אויסגעגאַלטן, קאַנטיקן פנים און צו-זאַמען מיטן מאַן באַגעגנט דעם לעסטיקן אַוונט.

*

עס איז געווען האַרבסט, ס'איז אַנגעשטאַנען ווינטער, דער טריבער פּוילישער ווינטער, וואָס נעפּלט זיך אין זשאַווער פון פּייכטער פּראַסט און הורבן-ריחות.

אין דער געשרומפענער ייִדישער עדה איז געוואָרן אַן „אונטערגאַנג“ אויף פאַרשווייבן. נישט מיר, נישט דיר ווערן מענטשן נעלם פון די בעסטע שטעלעס אין ביראָס, אין די ווערקשטאַטן, אויך קלייטלעך, וואָס ייִדן האָבן געעפנט אין עלנטע גאַסן, האָבן פּלוצלינג זיך פאַרמאַכט. פאַרשלאָסן די דירה און נאָר מיט אַ האַנט-טאַש, אַן געזעגענונג מיט פּריינד זיך אַוועק-געלאָזט אויף אומבאַווסטע וועגן.

„גרענעץ... איבער דער גרענעץ. דאָ האָב'עך דאָס גענוג“, האָט מע זיך געסודעט מיט איבערגענומענקייט און מיט פּחד. איטלעכער האָט זיך געשפּירט ווי ער אַליין וואַלט שוין געווען אַרביינגעצויגן אינעם לאַקנדיקן, מאַומידיקן גאַנג איבער די סודותדיקע, שרעקעדיקע גרענעצן וואָס אַטע-מען מיט סכּנה. נו, יעדער וואָס איז אַקערשט אַ ניצול געוואָרן פון דייטשישן

טויט, האָט געפילט גליַך ר'וואַלט נישט וויקנדיק געהאַט אַ חלק אין דעם אומהיימלעכן סוד, וואָס האָט אָפגעגעבן מיט אַן אונטערערדישן, פינצטערן פיבער וואָס ברענט, איז עלול באַניס צו צערניסן דעם אַרום... אומקלאַרע סכנות האָבן געטריבן, נישט געלאָזט בליַבן אין די מקומות.

דאָס לאַנד פון די לַבלעכע טאַטע-מאַמע האָט געפּעלשט אין דיר, דינע שכנים זענען אַן אויפהער בוגד אין דיר, אַזוי געכטן ווי היינט, טאָ צערניס דעם בונד מיט אַלע בענקשאַפטן וואָס טליען נאָך אין דיין האַרץ; דערווייטער זיך אַפילו פונעם געדאַנק וועגן דעם עבר וואָס איז פאַרבונדן מיט דער אייגענער יונגשאַפט, מיט די זכרונות פון דינע שטאַמפּאַטערס, צו וועלכע דו ביסט אַנגעוואַרצלט מיט דיין בלוט, מיט די געוויינשאַפטן, לויפן, אַנטלויפן פון דאַנעט, איז געוואָרן דער פאַרהוילענער מאַטאַר, וואָס האָט געטריבן דעם פאַרציטערטן ייִד, בפרט אַז דער אַרום האָט גע- כטראַשעט, די אומגעהייער פונאַנדערגעשפּרייטע חורבה-מאַנסטערס האָבן דערמאַנט: אַט אַ דאָ איז געווען דיין היים, דאָס נעם דיר, וואַרג זיך מיט דער אימה, מיט וואַרענונג, מיט טענה האָבן זיך געברוגזט די חורבן-בערג, און זיי האָבן אויף שרייט און טרייט נאַכגעשפּאַנט די צוריקגעקערטע פון ווייטע וואַגלענישן, טייל מאָל זענען די איבערבלייבענישן פון די געוועזענע היימען פאַר זיי קאַפּויער געקומען ווי דערשרעק-געשטאַלטן, אויסגעדיי- ווערטע סקעלעטן פון הייזער, אין וועלכע עס ראַנגלען זיך נאָך מיטן מלאַך המוות די שאַטנהאַפטיקע לעבנס פון טאַטע-מאַמע, פון אַ געליבט קינד, עס האָבן געסטראַשעט אויך אַנדערע פּחדים וואָס זענען אויף אַ מיסטעריעזן אופן אַט אַ אַרױסגעקומען פון די אומקום-דערטרינקענישן, וואָס האָבן דאָ אַנגעהאַלטן זייערע בראַנד-פּייערן אויף צו דערשטיקן ס'לעבן פון די טיי- ערסטע. יאָרן לאַנג זענען דאָ געווען אומקום-ערטער און ערשט שטייען זיי, די פאַרחושכטע, די אַרומגעפליקטע ייִדן אויף דער אויסגעברענטער ערד וואָס איז פאַר זייערע פאַרקילטע בליקן דער אומענדלעכער קבר פון... יאָ, אַפילו די הימלען טרייפן דאָ מיט טרויער פאַרן ייִד און זיין דירה איז סך הכל אַן אַרעם ברעט פאַר זיין געשלאַגענעם געביין, ס'איז אַ ווינקל אויף איבערצוהאַרן אַ ניי אַנטרעטנדיקן שטורעם פון חשכות, צו דעם איז נאָך צוגעקומען דאָס פרישע אומגליק: „זיי“. די גוטע שכנים האָבן נאָך ווינציק דעם רויב און ס'בלוט מיט וועלכן זיי האָבן זיך אַנגעפרעסן, אַנגע- זשלאַקעט בימי עמלק דינטש, ווידער זשיד, פון פרייהייט מניקענען ערשט די דאָזיקע און פאַרשטויסן יעדן ניצוץ פון מענטשלעכקייט. אדרבא, זיי

פאבריצירן אויף דער גיך נייע מערדערס, מוסרים, חונפים. אוי וויי, און פאראן אויך אונדזעריקע צווישן די געמיינע; געוויזן זיך ווערעמדיקע יידן אן א פונק הארץ. שכל? אזא מאשין פארדינעט נישט דאס ליכט פון גלייכן שכל. אנגיין מיט ערמה, צוטראכטן פאלשקייטן — דאס יא; ס'איז גערן גע- זען. איז דאס אנטריינען, ס'ארויסשארן זיך פון נעבעכדיקן ווינקל, ס'נעלם ווערן דער גרויסער חלום פון דעם נשאר יידיש פאלק וואס האט ערשט אנומלט פון כף הקלע געצויגן אהיים, צו דער כלומרשטער היים אין פוילן. מענטשן האבן אזוי זיך אנגעשטעקט מיטן רעיון פון אנטלויפן, אז בנים אוועקגיין פון א פריינד, האט מען גוטברידעריש אים אנגעהויבן פארשן:

— הער נאר, קוק מיך נאר אן. מיר מעגסטו דאך זאגן!... אפשר האסטו אויך בדעה? אסור, צי ס'וועט פון מיר ארויסקומען. אויב יא, לאמיר זיך כאטש געזעגענען... ווייסט נישט, ווי א זאך מאכט זיך? וואס מיט מיר וועט זיך מארגן ווייס איך נישט. מעגלעך כ'וועל דארפן נאכטאן ס'זעל- ביקע. ס'איז אבער נישט גרינג, מ'איז געבונדן, פארשטייסט? און ווי אזא קען מע נעבעך נישט הייך האלטן דעם קאפ אנטקעגן א נאענטן.

אנדערע האבן זיך קינדיש געבעטן, שוין אן באזיניקונג:

— גייסטו, גיי איך מיט. וואס האב איך אנצווערן? נישט איך האב דא וועמענען און קיינער באדארף מיך נישט. כ'האב דען מישטיינס גע- זאגט א היים?

מ'האט שוין געוואסט: ס'איז מאדע. ניין, ס'איז א מזל. טייל האבן ניכ- טער בארעכנט: אויף א בית הקברות איז ס'זי ווי נישט מעגלעך צו לעבן. דאס ארט קען מע דא מער נישט אנווארעמען. די וועלט דארף מיך טאקע נישט, אבער איינס איז קלאר: דא קען מער נישט וואקסן קיין ברויט פאר יידן, ס'— יא; פאליאקן גופא, שוין אן דעם חדר פון דניטש צי פון פא- נייען, קענען גוט די מלאכה פון הרגענען דעם זשיד, בארויבן אונדן. מ'מוז נעלם ווערן ווי לאנג ס'איז נישט צו שפעט. יענע וואס זענען שוין אוועק האבן זיכער געטאן ווי די חכמים. היינט איז עס סכנותדיק. די גרענעצן זענען מינירט. און שמוגלערס און ציפערס טרעטן די לויפערס אויף די הינעראויגן, לאזן זיי אין איין שטיקל העמד. עוקר זיין? ווידער ברענט דא די ערד. די גוטע שכנים האבן שוין נישט קיין געדולד צו ווארטן אויף דער ירושה. זיי ווארפן זיך שוין אויף אונדן אין מיטן העלן טאג, דא שטייט ביטערער בין השמשות, דערצו אזא גריזשנדיקער אומוועטער. זעסט דען

נישט? מענטשן גייען אַרום מיט אויסגעצויגענע פּנימער, דאָס מויל אויף אַ שלאָס. קוקט מען אַרײַן אין אַ פּאַר ייִדישע אויגן, זענען זײ ווייטיקלעך פּאַרטראַכט. לאַמיר גײן! גע־גאַאַאַנ־געען!

*

די ייִדן, וואָס האָבן זיך אָפּגעזוכט דאָ און דאָרט, האָבן נישט וווּ זיך אַהינצוטאָן אין דער געזונקענער היימשטאָט. האָט עמעצער געפונען אַן אָפּלאַג, וואָלגערט ער זיך אויף אַ פּאַדלאַגע, דערנערט זיך מיט אַ מאַל־צײַט אין דער קיך פון „ייִדישן קאַמיטעט“. יעדער האָפט נאָך אויף אומ־מעגלעכע געשעענישן, אויף בריוו פון אומבאַווסטע מרחקים, פון קרובים וואָס צאַפּלען אַקערשט פּאַר זײַן גורל. טאַמער איז אַן אָפּגעראַטעוועטער פון אַ קאַצעט, פון אַ גרוב־באַהעלטעניש אין וואָלד צי מ'איז אַ לעצט פּלעמל פון אַן אויסגעלאָשענער קרעמאַטאָריע; דער יחוס מנזאַנעק און אוישוויץ איז גלײַך צו אַן אוצר. עס וואָרט שוין אויף אים אַ גליק פון אַ קרוב וואָס „וויל אים שטעלן אויף די פּיס“. נו, בריוו אין דער גרויסער וועלט אַרײַן צו אייגענע און ווייט־באַקאַנטע, זענען געוואָרן ס'טעגלעכע ברויט פון די לײַט וואָס שפּירן זיך ווי די צײַטן פון דערשטיקטן נעכטן.

און מ'איז פול מיט סודות, מיט אינעווייניקדיקן פיבער; לײַט זענען בכלל שטאַרק געהיט מיט אַלץ. מ'האַט מורא געקראָגן פּאַר מענטשן. און האָט ווער געמוזט רעדן, איז עס געווען נאָר אַ פּרעג: — ווי גײט עס? — ס'גײט, — און אויך אַ שאַקל מיטן קאַפּ.

אָדער:

— געלייענט די צײַטונג?

„די צײַטונג“ האָט געמײנט די רשימה פון די וואָס ווערן געזוכט צווישן די ניצול געוואָרענע ייִדן פון די דערוואַרגענע מדינות פון איי־ראַפּע; און עס האָט געמײנט ידיעות פון די לענדער, וואָס האָבן ענדלעך געפּוועלט בײַ זיך אַרויסצווײַזן אַ ביסל דערבאַרעמונג איבערן אויסגעהר־געטן פּאַלק, וועלן אַרײַנלאָזן צו זיך זײַנע פּאַריתומטע קינדער, אויב זײ זענען געזונט און די מוסקולן זענען האָרט. אַוודאי, מ'עט טאַפּן זייערע מוסקלען, באַדאַכט נאַכזוכן צי זייערע שענקלען זענען גענוג שטײַף און זײ זענען נאָך גענוג יונג — אַבער גערעדט דערפון האָט מען ווינציק. ס'האַט נאָר אין פּאַרקלעמטן וואָרט אויפגעבליצט די האַפּענונג: ס'עלן זײַן וויזעס! מ'עט קענען ערגעץ אַרײַנקומען. גאַט זאָל העלפּן! אלע דער אומעט האָט נישט נאַכגעלאָזט; ס'ווינציק נאָר וויזעס. דערצו איז נאָך נײַטיק זיך

אַרויסצוקריגן פון רעפּוילן. איז גערעדט יוצא צו זיין. אַ געציילט וואָרט און גענוג. חקירות דאַרף מען אויסמנדין. מ'ווייסט דען היינט ווער עס שטייט הינטער דעם פרעגער?

*

ס'האַט געטראָפּן:

אין אַונט קומט מע זיך צונויף מיט פּריינד, מען טרינקט אַ היימיש גלעזל טיי און שפעטער שאַרט מע זיך אַרויס שטילערהייט. אין שווינגן מיטגעטראָגן ס'אייגענע קרענקעניש וואָס האָט שאַרף געגראָבן אין בלוט. „אייגנטלעך, וואָס איז ס'געאילל?" — פּלעגט מע פּרעגן דעם אַוועקגייער, אָבער ער'ט נאָר אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ, אומבאַהאַלפּן צענומען די הענט מיט אַ שטומען צוריקפּרעג: „ס'דען דאָ וווּ זיך אַהינצוטאָן? דער טאָג איז אַ פּנין און די נאַכט יאָגט אָן ווילדע הוריות! ס'שלאָפט זיך טאַקע נישט, כאַטש צערניס זיך. דער קאַפּ ווערט צעשפרונגען — אָבער ס'גלייכער צו זיין אין דער היים". מישטיינס געזאָגט אַ היים. אָבער אַזוי רופּט מען שוין דאָס אַרט וווּ מ'שטעלט זיך אָפּ וווינען פאַר אַ צייט, מ'נעכטיקט איבער, מ'פאַרצערט די מאַלצייטן און מ'קרענקט דורך אַלע ווייטיקן און טראַכט טענישן.

איטלעך מאָל נאָך אַזאַ צונויפקום, האָבן לייט זיך אַרויסגעגעבעט פון דעם ווינקל וואָס קונה-געווען מיט נייע פּנין, געגאַנגען איבערן חושכדיקן קאַרידאָר אויף די שפיץ-פּינגער אין מורא, אַז עמעץ זאָל זיך באַצייטנס ניט כאַפּן אַז נאָך אַ צימער בלייבט הפּקר, אָן באַלעבאַס; צו מאַל נישט פאַר-שלאָסן די טיר. געלאָזן האַק און פאַק און נעלם געוואָרן פון דער היים וואָס נישט אָנגעוואַרעמט. אַנטרינען. דערנאָך אומהיימלעך זיך געשאַטנט אין אַ נאַכטצוג, געוואַנדלט איבער פּרעמדע, אָנגעטונקלטע שטעט אויף אַפּגעשמועסטע אַדרעסן, באַגעגענישן מיט חשודע לייט אויף חשודע שמועסן, סודות-פּולע אַנווינקענישן. שפעטער מיט טעג, מיט נעכט, האָט אָנגערוקט דער צאַפּל פון גרענעץ וואָס דערוואָרט. די סכּנה האָט געברייט און אַ קנופּ גרימענישן האָט געריסן שטיקער לייב. פאַסן פּייכטע פּינצטערניש האָבן געפאַטשט איבערן פּנים, קעלט האָט שאַרף באַדרענגט דעם אַטעם, אַזש דער האַלדז האָט אָנגעשווילט, ראַפּטעם אויפגעוויירן אַ גרויס געשריי וואָס האָט קאַנוולסיוו זיך געוואָרגן אין דער ברוסט.

מחמת גליק וואָס שוין געהאַט הינטער זיך די אימה פון דער פּי-בערדיקער גרענעץ-נאַכט, האָט זיך דערנאָך צעוועקט אַ לאַנגע, נאַנג-

דיקע מידקייט. אוי, שלאָפן, אָבער וווּ שלאָפן, ווי אַזוי שלאָפן ווען ס'איז נישטאָ קיין וווּ נישט פאַרן ליב און נישט פאַר דער נשמה? ערשט ווייטער אַרײַן קומט אַ ביסל אויסקלאַרונג. שפעטער ליכטיקט עס אויך אין מוח: אַך, ווי טרויעריק עס איז דאָרט, וווּ עס שרעקט ערשט דעם שכן וואָס געבליבן אַ וואַנט איבער אַ וואַנט פון מײַן אַנטרינונג. יענער איז מיך אַוודאי מקנא. יא, דאָס ווינקל, צו וועלכן געהאַט זיך יאָקאַש צוגעוויינט, געהיט ס'צוריקגעפונענע רעפטל ברויט — אַלץ, אַלץ איז געבליבן אין נעפל פון קאַלעמוטנעם גרענעץ־שטח.

*

ד"ר שלמה הערשענהאַרן האָט אויך פאַרטראַכט צו פאַרלאָזן דאָס לאַנד פון זײַן געבוירן. איך בין שוין נישט יונג — האָט ער געטענהט — כ'וויל בלײַבן צווישן י'דן און נישט צווישן שונאים און אייביקע פחדים. דאָ זענען געווען י'דן, טאַקע ערשט אַנומלט, הײַנט איז פאַראַן נאָר דער וויי־טיקלעכער ריס נאָך זיי. דאָס געטאָ, אַ ריזיקער אַנדענק־שטיין אויף אַ סימבאָליש בערגל — דאָס איז אַלץ וואָס איז פאַרבליבן נאָך אַזאָ גרויס לעבן! זעלטן עס טראַגט זיך אַ טויבער קדיש ערגעץ אויף אַ שטיק פעלד אין דער אויסגעמאַרדעוועטער שטאָט. דאָס אַלץ האָט שוין נישט צו טאָן מיט י'דישקייט, וואָס קען לעבן. ס'איז נאָר אַ ווידער־ווייטיק אין אַ קראַנק מויל. ס'האַרץ אין מיר איז צעגראָבן ווי אַ קבר און עס האָט נאָך די מעלה וואָס עס יאָמערט אַרויס פון מאָל צו מאָל. דערצו איז גענוג אַ וואָרט פון עמעצן, אַ פנים וואָס טויכט אויף מיט אַ קענטלעכקייט וואָס דערמאָנט געוועזנס. מער קען איך נישט אַזוי. ס'איז פאַראַן אַ י'דיש לאַנד, וויל איך זיך באַהעפטן מיט דעם לאַנד, כאַטש ס'ליגט נאָך אין געבורט־קראַמפן. טאַקע ווייל כ'בין שוין גענוג אַלט דאָס צו פאַרשטיין. דערפאַר וויל איך זײַן דאָרט, וויל שטיין בײַ זײַן צוקאַפנס. און אפשר וועל איך נאָך טויגן צו עפעס. י'דן זענען דאָרט מיט צעבראַכענע לעבנס; אפשר וועט מײַן ביסל מעדיציניש וויסן צוניץ קומען. נו, איך וויל באַ־ווסטזיניק דינען מײַן לאַנד — קען מען עפעס האָבן צו מיר? אויסגע־ענדיקט אַלע מײַנע חשבונות! ברויך מען מיך נישט דאָרט ווי אַ דאַקטער, וועל איך טויגן ווי אַ פעלדשער, אַ סאַניטאַר וועל איך זײַן. כ'וויל לעבן מײַן אייגן לעבן, אַזוי וויל איך אין מײַנע יאַרן. צוויי מאָל אין זײַן לעבן האָט שלמה הערשענהאַרן שוין געדינט פּרעמדע היילות, וויל ער צום דריטן מאָל גיין דינען זײַן חייל. כ'מעג עס מיר דערלויבן. ס'איז סלוזש־

בע צו מײַן אייגענעם ווילן. אזוי איז מײַן רצון, קיין אַנדערן דרך זע איך נישט פאַר זיך. דאָ וויל מען מיך צעברעכן צום לעצט. איך מוז. אין לאַנד, וואָס איז פאַר ייִדן געוואָרן אַ דורכויסיק ברידער-קבר, קען איך מער נישט זײַן. ס'טרייבט מיך.

ד"ר הערשענהאַרן האָט אָנגעגעבן אויף אַן אויסלאַנד-פּאַס. אזוי און אזוי. אַלץ האָט זיך געזאָגט אין די פּאַפּירן פון דעם אַלטן דאָקטער. געוואָרט וואָכן, חדשים, און קיין תּשובּה איז נישט געקומען. פאַר שלמה הערשענהאַרבען זענען אָנגעשטאַנען טעג און נעכט פון ברענענדיקן אומרו. ער איז אַרויסגעגאַנגען צו קראַנקע, באַמיט זיך זיי צו העלפּן און זײַן אייגענע קרענק האָט ער אַליין נישט געקענט היילן. איך בין אַלט, האָט ער זיך געזאָגט, אַניט וואָלט איך אַינגעשטעלט, ווי אַנדערע עוקר געווען. גע- גאַנגען שוואַרצן די גרענעץ. ס'האַבן געטראָפּן אומגליקן — מענטשן זענען געפּאַלן פון ביקסן-קוילן וואָס די גרענעצלעערס שיסן אויף בלינד אין דער נאַכט-פּינצטערניש; און דער קוילן-האַגל איז אַזאַ העפּטיקער אַז ס'איז נישט געמאַלט אַז עמעצן זאָל נישט אָנקומען אַ פּאַרציע ברומעדיק פּייער. געקוועלטע מענטשן קוקן אָבער נישט אויף די סכּנות. גייען אין פּייער אַרײַן, אַבי אַרויסצוקומען פונעם פּייער, וואָס פּאַרצוקט די לעצטע שפּע- נער פון זייער האַפּענונג. ער וואָלט אויך ריזיקירט. עס האָט געגראָבן אין זײַן מוח, יאוש האָט צעטאַטשעט די ברוסט. דעם מענטש האָט עס גע- טראָגן פון אַרט צו אַרט. נישט געקענט אַינזיצן. צעטראָגן פונעם נײַעם עלנט, האָט דער אַלטער דאָקטער באַגערט אַרײַנגיין צו אַן אייגענעם אַראַפּרעדן זיך פון האַרצן, אָבער אינדעם זיך עפּעס דערמאַנט און צוריק- געהאַלטן זיך דערפון. „אַז ס'איז נישטאָ קיין איין געזונטער אבר אין לײַב פון אונדזער אויסגעדרייווערטן מישפּחהלע!“ — האָט זיך פון אים אַרויס- געריסן אַ שאַרפּער קרעכץ און זיך ווידער איבערגעענטפּערט דעם אייגע- נעם אומרו וואָס האָט אים ממש צעטרייסלט. די גאַס האָט הערשענהאַרבען באַרויקט כאַטש אויף אַ ווײַלע, נישט געשראַקן מיט די ברידעדיקע, פאַר- שטעלטע רייד פון באַקאַנטע. די גאַס האָט אים געפירט אין אַפּטיקן אַרײַן, שטענדיק געפרוּווט עפּעס זוכן בײַ זיי, כאַטש ער האָט געוויסט אַז דאָס איז סײַ ווי נישטאָ. ס'קראַנק די באַפּעלקערונג, ס'זענען צעלאַמיעט די רעשטלעך ייִדן, דעם קערפּער פעלן לעבנסוויכטיקע סובּסטאַנצן, וויטאַ- מינען, אַנטי-ביאַטיקס. דעם לאַנד קלעקן נישט קיין כוחות אַליין צו שאַפּן די אַ מיטלען און אויסלאַנד קוקט מיט אומצוטרוי אויפן רעזשים וואָס

נעמט קניען אויף פרעמדע ציין, שפירט שוין נישט דעם אייגענעם גומען, ממילא נישט קיין שום טעם. ד"ר הערשענהאָרן האָט פון דעסטוועגן זיך אויסגעארבעט א ריגילות אַרײַנצוכאַפּן זיך איטלעך מאָל אין אַן אַנדער אַפֿ-טייק, נעמען שמועסן מיטן פאַרמאַצעווט, אויספרעגן זיך וועגן עקוויוואַ-לענטן אויף נייטיקע רפואות. פאַר אַ תירוץ איז עס געווען אַ דרד! אין דער אמתן איז עס אויך קיין תרוץ נישט געווען. ער האָט נאָר מורא געהאַט לאַנג צו בלייבן מיט זיך, אים האָט זיך אַלץ אויסגעדאַכט: מ'קומט אים נע-מען, מ'שלעפט אים אין געהיימנישפולע ערטער, אין קערקערס אויף וואָס „זיי" זענען גרויסע מומחים. דאָרט טוט מען אַן געברענטע צרות, און מ'מוז שווינגן. יידן געדענקען גאַנץ גוט די זאַכן. די אינקוויוזיטאָרן פון טאַלעדאָ און פון לימאָ זענען געווען זייערע מלמדים. ד"ר הערשענהאָרנס פריינד האָבן ענלעכס שוין מיטגעמאַכט אין קאַרטויז בערעזע, אַנדערע אין קאַנצלאַגערן וואָס היטלער האָט אויפגעשטעלט אין אַ גרויסן צייל אין פוילן, אין טשעכיי. דער ייד איז פול מיט די אַלע טעמים. און זיי עקבערן אין זיין געמיט. עס קלעקט אויף צו קריגן אַ האַרץ-פעלער. וווּ זיך אַהינ-טאָן! סוף כל סוף וועלן זיי אים דאָ ערגעץ פאַרשלעפּן. די אימה האָט אים פאַרצערט די טעג און ביי נאַכט אַרויסגעוואָרפן פון בעט, ער'ט געשלייכט אונטער די בלינדע פענצטער. זיי האָבן שוין אויסגעפרוווטע דרכים: „דו ביסט אַ שונא פון פאַלק". און די, וואָס האָבן אַ מאָל דערשפירט ער-געץ וווּ אַזאָ ווייטיק, האָבן זיך שטאַרק געשראַקן פאַרן וויסטן זאַמלנאַמען „שונאים פון פאַלק".

. . . שרעק האָט זיך געשפרייט אי ב ע ר ן ג א נ צ ן ל א נ ד,
מסירה האָט געבליט. אימה איז געוואָקסן.

*

געווען איז האַרבסט, אַנגעשטאַנען איז דער ווינטער, ווען דאָס אויסגעהוילטע, פאַרבלוטיקטע פוילן איז געמיינערט געוואָרן פון די יידן וואָס האָבן זיך געהאַט אַינגעזאַמלט אין זיינע עטלעכע שטעט. זיי זענען געמינערט געוואָרן אין הינזער, אין אַ סך הינזער, וועלכע זענען ערשט געבליבן עלנט שטיין מיט צעפראַלטע טירן, שטומע פענצטער.

די נעכט זענען געווען שטאַק פינצטערע, באַלאָדן מיט אימה. אויף די ווינטלעכע, אומהיימלעכע ראַנדן פון לאַנד האָבן די גרענעצן געשפאַרט

שטארק באוואַכטע און סם האָט געשרפעט דעם אָטעם פון די מענטשן
וואָס האָבן באַגערט צו בליַבן מענטשן.

אין איינער אַזאַ נאַכט האָט דער אַלטער דאָקטער הערשענהאַרן זיך
געגנבעט צו דער גרענעץ פון זיין געבוירנלאַנד. ווי אַ מסוכן קראַנקער
איז ער געווען להוט לויטערע לופט פון דער פּריַנער וועלט וואָס האָט אין
זיין אָנונג זיך געזיווגט מיטן יונגן יידישן לאַנד, אַן אויסגעלייזטס פון
אַרויפגעצווונגענעם פרעמדן יאָך.

ה א ל א ו ו ע ש ק ע ס

פאר יהודה וואַידעסלאַווסקי

א

די טעג זענען געוואָרן פול מיט טענות-מענות און די שטוב, ניין, די הוילע קאַמער, וואָס האָט געדאַרפט ווערן אַ ווײַנונג פאַרן צערודערטן גע- מיט, פאַרן מידן גוף, די אַ „שטוב“ איז געוואָרן ענג, סכנות ענג!
— געדאַרפט, נעבעך, דעם קאַפּוויטיק, פאַן כיל טלוסטי, נייטיק אין טאַפ אַראַן — יאַדעט אים ס'ווייב, און קוקט ער זי אָן, צעגייט אים ס'האַרץ: באמת אַ תל געוואָרן פון איר. זי עסט זיך און זי עסט אים ווי זשאַווער עסט אַיזן... — מ'האַט'ן געטריבן, דעם טאַטלעס-קאַפּ מאַנעם, — עקבערט זי זענע געהירן. — קלוג, קלוג און באַדאַעסט זיך. נישט קאַ' נאַר האָט עס אויס- געקלערט, אַז אַן אַינרעדעניש איז אַרגער פון אַ קרענק, אַלע קוקן אויף אים קרום, אַלע האָבן אים אין זינען, ר' צאַצן! ר'ווייל נישט אַריינטרעטן אין זייער פאַרטיי, באשר בכּן... הימל שפּאַלט זיך: מע שפּיאַנירט אים נאָך, מ'הערט זיך אונטער וואָס ער רעדט. נישט אַנדערש, כיל יענטע-לאהס האָט אַ לונג- און לעבער פאַר דער נאָז, און קיינער וויל עס נישט זען! וואָסער אין די אויערן האָב איך געהאַט פון זיין מרונצען טאַג און נאַכט — ער וועט'ס נישט איבערהאַלטן. ער וועט מ'אוס ענדיקן ביי „זיי“.

תהילה, תהילה, האָט ער אַריינגעזונגען אין מיר ווי אין אַ קבר; פון זייער פאַרגאַנגענהייט דאַרף מען האָבן אַ גוטע לערנונג, און מיר פאַרגעסן עס. ווינציק זיך אַנגעזען און אַנגעהערט אין די מלחמה-יאָרן, ווען מ'איז געווען אויף זייער חסד?

די יידענע דרייט זיך אַוועק מיט פאַראַכטונג. ווי אַפּגעכאַפט דעם אַטעם נעמט זי באלד דעם מאַן ווידער אַריינזאָגן. די מינדסטע געלעגנ- הייט איז אַ סיבה פאַר איר הייסן „דוש“:

— די האָבער האָט'ן געשטאַכן, געמוזט נאַכטאַנצן אַנדערע. גענומען און אויך געלאָפּן! לייט זענען משוגע, דאַרף ער אויכעט משוגע מאַכן אַ וועלט. מענטשן האָבן זיך באַשיימפּערלעך צעבראַכן, טאַר ער חלילה נישט אויסמינדן דאָס אומגליק. האָבן אַן אייגענע דירה טויג נישט, אַ

לאַגער איז אים בעסער. אַלע טראַגט עס אין לאַגער אַרײַן, קען כיל טלוסטי זיי נישט פאַרגינען — ער מוז אויך דאָ זײַן כאַטש ס'איז אַ געוועזענער דײַ טשער לאַגער וווּ מ'האַט ייִדן געקראַפֿט מיט אַלעם גוטן. נקמה האָט ער אין די דײַטשן, זאָגט ער. אַרויסגעטריבן זיי פֿון דאַנעט ווי באַלעבאַטיים, אַצינד זענען מיר עס, מיר! פאַרבענקט זיך אים נאָך אַ נײַ מעסטל צרות. ווינציק געווען וואַיאַזשעל אין אַרכאַנגעלסק, הע, אַזאַ קאַלכאַז ווי דאָ איז בעסער? יעדער מוז אים האָבן אויף דער צונג, בייזע שלײפֿיעס זאָלן דורכשטעכן. איך זאָל שוין האָבן אַזאַ יאָר, ווי מ'קען אים דאָ מסרן אַז מ'זאָל דעם פֿאַן טלוסטי אין ערגעץ שוין נישט אַרײַנלאָזן! די פֿנעע פֿאַרשוײַנען וואָס זיך אַהערגעקליבן, זענען צו אַלץ פֿעיק. גיי פֿאַרלייג אַ דאָך אויף דורכגע- ברענטע קראַקוועס!

דעם וויבס קול קווילט אָן שווער און איבער דער סומנער ליידיקלעכער קאַמער טראַגט זיך פֿונאַנדער די לעסטיקייט פֿון דערוועקטע אַלטהיימישע צרות. שוין, די ייִדיגע וויינט!

און ווערט פֿלוצלינג שטיל, ברומט אָן אַנגעצויגנקייט אין דעם שווינגן. שטענדיק אַזוי. פֿון צײַט צו צײַט ריכט ער זיך אויף דעם; קומט דער אַנפֿאַל פֿון וויבערישער פֿאַרביטערונג, פֿאַרבינסט כיל די ליפֿן. דער מענטש פֿילט דעמאָלט ס'טריפֿן פֿון צעעפֿנטע ווונדן אין אייגענעם לײַב און לעבן. דעם וויבס מוסר שרײַט אים אַבער איבער, ער מוז זיך ראַנגלען מיט זיך, כדי נישט אויסצושיסן מיט צאַרן; — אַלץ איז דען פֿאַר זײַנעט- וועגן? וי באַדאַרף טאַקע גאַרנישט? און די קינדער? זײַן שכל איז טאַקע קנאַפֿ, נאָר אין גאַנצן איז ער אים נאָך נישט צוגענומען געוואָרן, דאָך פֿאַרשווינגט ער. זי בלײַבט געוויינטלעך שטיין בײַם פֿענצטער, דריקט צו ס'פֿנים צו דער שױב:

אין גרויסן פֿוסטלעכן זאַמדיקן הויף טוט זיך אַ ביסל! „זיי“ איז נישט קיין שום אַכעניש. עס רעשט די שנאַרניסטווע, ווי זי רופֿט די שכנים פֿון פֿליטים-לאַגער. פֿונקט ווי די באַראַקן האָבן דאָ זייערע פֿנימער אַזאַ קוק שטייט אין אירע אויגן. זי קען זיי דען הערן? זי וויל זיי דען ווען? רק מ'קריגט זיך, מ'באַרעדט זיך. אַ גלײַכער פֿון זיי נישט צו וויסן. „עפעס רעכטס איז ניט געבליבן — בײַנסט זי די ליפֿן. — די, וואָס זענען נאָך שטיקלעך מענטשן, זענען אויך האַלעוועשקעס!“

אַנגעזאַמלטער ווייטיק, ברעך פֿון אַ סך מדינות וווּ ס'זענען אַמאָל גע- ווען ייִדן, יערט דאָ אויפֿן ייִדישן מיסט. מ'שעלט זיך עפֿטער ווי מ'עסט.

מ'שלאגט זיך אפילו, אלץ מיטן נאמנות אונטערן לינבצודעקל, וואס יעדער טראגט נאָר פון מענטשנס וועגן — אין דער ייִדענע ברענט עס פינצטער: דערלעבט אַ מאָן פירט, און אַ מאָן פאַרפירט. נייטיק באַדאַרפט ווידער צו לאָזן זיך אין וועג אַרײַן. ווינציק געווען צרות רבים!

ער, כיל טלוסטי, איז שוין אויס מענטש פון אלעם אַרום. געווען טאַקע דער בעסטער קאַמאַשנמאַכער אין בעלכאַטאַוו, געהאַט צו לייגן אין מויל אַרײַן, איז וואָס! כּוּויל נישט נעמען קאַ' כאַמעט אויף זיך, דאַרף מען מיך פאַרשטיינען דערפאַר? אַן אייגן ווייב זאָל זײַן אַזאַ שונאַ! ווען זי ציט זיך אויס, גייט ער אַרײַן אין אַ קאַאַפּעראַטיוו? ווינציק זיך אַנגעליטן יענע יאַרן אין די קאַלכאַזן! אין שטאַט איז עס אַ קאַאַפּעראַטיוו — דער נאַמען נאָר אַן אַנדערער; שני כּפרות ביום אחד. אַנומלט האָט ער נישט געהאַט קיין ברירה, געמאַכט אַ קנייטש, אַבער שוין דעמאָלט געהאַט אַ שטיקל גע-דאַנק: ס'אַן אומגליק די שותפותדיקע שיסל, נאָר נישטאַ קאַן עצה. זאָל מען אויף כילן נישט האָבן קאַן אויג. דאָך אַ שטעטל, יעדער קוקט דיר אונטער דער הויט אַרונטער, יעדן איז מען עפעס חושד. אַז אַלע זענען פאַרשאַלטן פון אומצוטרוי — איין גאַט איז אים אַן עדות: ר'האַט אַנ-דערש נישט געקענט, און נישט געטאַרט. בלייבן פוילן אין יענער בער-לאַגע? פאַר אַ ייד איז עס אַסור.

ער דרייט זיך אַהין, אַהער, וויל איר זאָגן אַז ס'איז דאָך גוט געשען וואָס ר'האַט געמאַכט פּליטה. אַבער זי איז אַלץ אַנגעדראַדלט, העשעט אַרויס נישט-וווּ, נישט-ווען. שוין וואַרפט אים די נכּפה: אַ קורצער שכל פון אַ ייִדענע! סאַמע אומבאַרעכנעקייט איז אין איר טוען; אים און זיך אַליין, אויך די קינדער, קען דאָס ברענגען צו אַן אומגליק, ער מוז זיך אַפּרײַטן און מאַכן טיל-טעל פון אַלץ. ער באַהערשט זיך ווידער, לאַזט נישט הערן אַ פּיפּס. אייגנטלעך דאַרף ער שוין זײַן צוגעוווּינט צו די אַ „חתונות“, — פּרוווט ער זיך אַליין אַננשטילן, הלמאַי דעם ווייבס טענות קאַכן אים אויף.

לסוף לאַזט כיל זיך אַראָפּ אויף אַ ברעג פונעם טונקל-פאַרבּעטן גע-לעגער, וואָס דערמאַנט אַ קאַזאַרמע-קויקע. דורכויס גראַלעכע קאַצן אויסגע-שפּרייט איבער אַן אַנגעבערגלטער הויכקייט, וואָס האַלט זיך אויף דינע אַנזערנע פּיס און פון דעם טראַגט זיך אַ שטיקנדיקע דושנעקייט ווי פון פאַרלעגענע שמאַטעס. רעכט; אַז מ'קוקט זיך אַינן אין דעם, טוט שוין באַנג די גאַנצע מעשה מיטן לויפּן. אפשר טאַקע געווען אומזיסט דאָס שוואַרצן

גרענעצן, גנבענען זיך אין די נעכט פון שפיציק-אויגיקע שומרים און ס'ארויסגליטשן זיך פון גוטע פריינד, אבי פטור צו ווערן פון יענע, וואָס קריכן ממש אויף די גליכע ווענט, באַגערן צו באַגראַבן אים. פון „הויכע פליכטן“ גייען ערשט די דאָזיקע און פון בלינדקייט ציען זיי אַליין אין שאול־תחתיה אַרײַן... אַז איר איז ליב, מוז מיר זען ניהא! זאַל עס גיין אין דר'ערד אַרײַן. ס'אָ לעבן? געווען אַמאָל צווישן זיי מענטשן, אַפילו ידידים, הײַנט איז קיינעם נישט צו דערקענען. זעלטן אימעצער איז גענוג כשר. נעם פסקענען, אַז קיין מאָל ביסטו נישט זיכער צי דו טײַטשסט גוט אויס „זייער“ שולחן ערוך. אַלעמען ווילן זיי פאַרטייבן מיטן געשריי: מ'באַדאַרף בויען אַ גערעכטיקע צוקונפט. האַרסט? אַ צוקונפט, דער הײַנט מעג דיך דערשטיקן. דערווייל זײ אַ ציגלטערעגער, דו מוזסט לייגן דעם פונדאַמענט פאַרן ליכטיקן מאַרגן שוין הײַנט. אַליין מעגסטו אַננעמען אַ מיתה משונה. דאַרפסט שוין קריגן ס'דאַרעניש. אַזוי ווילן זיי, דו, פון וועלכע איך האָב נישט געטאַרט נעלם ווערן וועדליק מײַן וויב. יא, מוזסט אַפילו זיך אַרויסווייזן אַ פאַטריאַט פאַר, פאַר... מוישע, וועלכער איז יעדן טאַג מיט האַס געטריבן געוואָרן דאַ פאַלעסטיני, דו, משה, זײ אַ פאַטריאַט. די אייביקע יידן־שלעגערס האָבן צוגעגרייט אַ נײַעם סידור פאַר אונדז און ייִדישע פאַרכעס וואָס קניען שוין פאַר יענע, ווילן דאָס אויפצווינגען אויך מיר, אויף אַלעמען; דאַוון אין נײַעם סידור, צו אַל די שוואַרצע יאָר! זאַלסט זיך אַפילו הנפּענען צו מאַטשעקן, וועלכער וועט נאָך הײַנט אונדז דערטרענקען אין אַ לעפל וואַסער. דו האַרעווע אין ליים און אין שטרוי און זיי, די שרייערס, וועלן ברענגען די גאולה כשרה. מישטיינס געזאַגט, ווער עס איז אונדז געבליבן נאָכן בלוטיקן מבול: פסולת. אַ שרעק! אומעטום שווימט דאָס קאַפּויער. זיי וואַלט עס כאַטש אַ האַר פאַרשטאַנען, די ייִדענע, די מאַמע תהילה!

די אָנהאַלטנדיקע שטילקייט דריקט ווייטיקלעך. וואַלט זי כאַטש אַרויס פון שטוב, אויף אַן אמת זיך געברוגנט, נישט געווען מיט אים אונטער איין באַלקן. עלעהיי זי וואַלט אַוועק אַ קוק געבן אין „אַרט“, וווּ די מיידלעך אַרבעטן. אייגנטלעך אַרט אים שוין וואָס זי רעדט נישט. זאַל זי באַדאַי אים זידלען; ערשט וואַלט ער באַשטאַנען זי זאַל אַרויסלאָזן די היץ פון קעסל. איר מיטאַמאָליק שווינגן האַט אים שוין געריסן די נערוון.

— ייִדענע בליבט ייִדענע, — קערט ער אויס צו איר ס'פנים — אַנ־געזעצט זיך! וואַלטסט מיר ווינציקער געלעכערט דעם קאַפּ, דו אויער־

וואָרעם, וואָלט דיר ווילער געווען און דו וואָלטסט דיר נישט אָנגעמאַסטן אַזאַ מאַזשגע. כאָטש אויף איין מינוט וואָלטסטו זיך פאַרטראַכט! כ'האַב דען דיך געשלעפט ביי דער פּאַלע? ס'וואָלט געווען אַדער-אַדער: וואָלטסט געקענט בלייבן דאָרט, ביי חיים אייזנבאַכן אין אויפגעריכטן לאַנד, איך האָב נישט געקענט. דו, דו, איך האָב נישט געוואָלט, איך האָב מער ניט גע-קענט. איך בין שיער נישט צעוועצט געוואָרן, גע-העעע-יערערט?

זיין שטים צעציקלט זיך, דערנאָך קלינגט זי שפּאַטיש און דער גע-העעע-יעע-יערערט לייגט זיך שוין מיט אַ שאַטנהאַפטיקן אָפּוואַרטן. לסוף האָלט ער נישט אויס. ער טראַגט איר אַנטקעגן זינע האַלב-צעשמייכלטע, בלישטשנדיקע אויגן, כאָטש דאָס וואָרט האָט נאָך נישט פאַרבאַהאַלטן זיין טראַציקייט.

זי איז צערייצט. ווידער שפּרינגט זי ווי אַן אָפּגעברייטע, ער פאַר-שטעלט איר אָבער ס'מויל מיט זיין האַנט:

— שוין, שוין? דו ביסט גערעכט, איך בין שולדיק, הונדערטפאַך שולדיק, אָבער אויפּעסן וועסטו מיך נישט; ניטע, ניטע, וואָרן כ'על זיך נישט לאָזן! עסן קענסטו ברר-רויט, ברויט אין דאָן לאַאב אַראָן, גע-העע-יערערט, ווואַאַאַ-אַאַב!

אַרויסגעשטעקט אויף איר די צונג און ער האָט יינגליש-שקאַציש פלינק זיך אַרויסגעשאַרט פון שטוב.

„אוי איז זי בייז אַצינד!“ — האָט אין האַלדז ביי אים געזאָטן אַזאַ מין געלעכטערל, ר'האַט זיך געקילט ס'האַרץ. זאָל זי זען, ר'קען זיך ווערן. ער איז אויך אַ מענטש, זינע נערוון זענען אויך נישט פון אַינן.

קריגן זיך מיט איר קען ער נישט. ר'איז שוין צו אַלט צו מחלוקתן. דאָס האָט כיל פון לאַנג אָפּגעמאַכט מיט זיך און אין געדאַנק שמייכלט ער שוין צו די צוויי אונטערגעוואַקסענע טעכטערלעך זינע. ווי דאַרפן באַלד אָנקומען. ר'וועט זיך אַ ביסל אַרומדרייען אין דרויסן. פון „אַרט“ וועט מע באַלד אַרויסלאָזן די שילערס. גוט, וואָס זיי לערנען זיך; ווו מ'וועט קומען, 'עט עס צוניץ קומען. איי, הלוואי קומט שוין אָן אַ רוף פון קאַנ-סול! די אַדערן דרייט אויס ס'וואַרטן אויף דער וויזע. אַן אַנשיקעניש, די אַלע פּאַפּירן מיט די פּאַפּירלעך. נאָר משוגע צו ווערן פון אויסקוקן דע-רויף, אַ בנסיקער רויך פון אַ שריפה איז דאָס וואַרטן אויפן פּאַרן. דער קאַפּ פאַרט שוין און דו זיצסט און זיצסט אין געהאַקטע וונדן! וואַדען? אַלץ שפּילט אויף ציטט. אמת, מאַרגן קען עס שוין אָנקומען. מענטשן רירן

זיך דאך ארויס פון דער געפענקעניש. א! מ'זאל אים נאָר נישט פּרעגן; שוין געקריגן? גערופן? קיינער זאל אים נאָר נישט אָפּשטעלן. מוחל די חברשאַפט פון דעם פעול. אַ מיסטקאַסטן אונדזער צייט, ווערעם די מענטשן, באַהיט זאל מע ווערן פון זייערס אַ ביס! צוזאַמען מיט די קינדער וועט אים גרינגער זיין צוריקצוקומען אין שטוב אַרײַן; באלד קומען זיי. אַוודאי, כ׳נישט קיין תכלית דאָס ברוגזן זיך.

זי, טראַכט ער, מוז זיך יעדעס מאָל אויסשרײַען. דערנאָך ווערט זי בעסער. אַ כמאָרע גייט אָן, די כמאָרע לייזט זיך אויף אין ווינט, אויב ער צינדט זיך באלד נישט אָן מיט העפטיקייט. פאַר אַ שטורעם האָט ער מורא, כיל טלוסטי.

ב

דער לאַגער-שטח איז אויסגעצויגן גרויס, גראַעניש איז זיין אויסבליק. די אויגן ווערן גיך מיד פון קוקן, אויב ס'איז נישטאָ עפעס אַנדערש צו טאָן אין דער-אַ ליידיקייט.

אַרום און אַרום אַ הילצערנער פּלויט, אַריבערן פּלויט — שטעכיקע דראַט ווי אַ דאַרן איבערן קאַפּ פון דער נײַער פּרינקייט פאַר די קלאַמ-פּערשט באַפּרייטע. אויף דעם משוגע צעצויגענעם הויף זענען אָנגעוואַרפן לאַנגע באַראַקן, הילצערנע אויסטערלישע קאַמערן מיט קליינע פענצטער, אַ סך פון זיי פאַרקלאַפט מיט ברעטלעך. געווען מסתמא אַרײַנגעשטעלט שויבן. אין דער פאַרוואַרלאַזטקייט וואָס האָט זיך ווי שטויב דאָ אָנגעלייגט במשך פון יאָרן איז — ווינט אויס — שוין פאַרגעסן געוואָרן אַז מ'באַדאַרף פאַרגלאַזן די פענצטער-פּליגל. צוגעוויינט געוואָרן דער שטח צום קאַלע-מוטנעם אויסזען, ווי דער תּפּיסהניק צו זיין צעלע. שויבן? ס'מוז ניט זיין. אָט זיצט מען אַזוי שוין יאָרן — דערווייל. אמת, אמת. אויך ס'בעט ווי אַ תּפּיסהניקס, אָן אַניזנס, ס'שענקל — אַ פּראַסטער קאַסטן, אויפגעשטעלט אויף אַ באַק, פאַרהאַנגען מיט אַ שטיקל פּלאַכטע צי גאַר מיט אַ צײַטונג. אַזוי, אויף דערווייל, ברענגט מע נאָך קינדער אויף דער וועלט. און יונג-וואַרג האָט חתונה, אויך עלטערע, פאַרעלטע, פאַרן זיך; אָן אלמן געבליבן אין די וועלדער, ווהיין ר'איז פאַרטריבן געוואָרן פון אימה, זוכט ער זיך אויס אַ יידענע, אויך אַ צעבראַכענע, נאָר האָט נישט קיין כוח צו שטאַרבן, מחמת אַ וויכטיקער אַדרעס פון אַמעריקע ציט זי כסדר אַוועק פון דער גרוב וואָס איז אָנגעבאַרייט פאַר איר. זיצט מע שוין אַזוי און אינעם אומעט הענגט מען אָן זאַלבענאַנד אַ מטושטש האָפּן נאָך ערגעץ וווּ אַריבערצו-

5419 Hutchison St.
Montreal, Quebec H2V 4B4

קומען און אָנהייבן פון דאָס נײַ. פון דאָס נײַ? ספיקות גיבן אַ צופ, כאָטש ס'מויל איז שווער פאַרן געדאַנק פון דעם-אַ האָפן. צווישן אַזוינע רעדט זיך נישט, ס'האַרץ אַליין איז רעדעוודיק. עס וויינט און קלעמט זיך. ווי-דער דער מוח, ער הוידעט זיך אויף אַ פעדעמל, אויף וועלכן עס הענגט דער טאַג, אַ טאַג אַזאַ שלעפט זיך פרי אינעם אַוונט אַרײַן, דערווייל עסט מען ס'לאַגער-ברויט און מ'קוקט אַרויס ענדלעך אַריבערצופעקלען זיך ווי-טער, ווינט, ווי עס וועט שוין זײַן — אפשר? — ריכטיקע מנוחה. פון ריכטיקע מדינות רעדט זיך. כאָטש הלומען חלומט זיך עפעס אומזיכערס, שפינט מען אַ וואַכן האָפן פון שלוה, צונויפגענומען זיך דאָ יידן פון כלערליי קאַנטן אַנטלאָפן מיט ליידיקע הענט, ערשט וואָרט מען אויף אומקלאַרע גליקן; ס'אייגענע איז מיט די לײַט פון פוילן, פון אונגאַרן, פון בעמען און סלאַ-וואַקיע. אויסגעדייווערטע אַלע און אַלע מיטן ווידערטעם פונעם אַמאַל; מ'דערמאַנט זיך אין געוועזענעם און אין דעם שטעלט מע זיך אַרײַן.

באמת, דעמאַלט איז געווען גוט, זאַגן זיי, מ'האַט זיך נעבעך ניט געקאַנט דערויף. זיך פאַרזינדיקט, — זיפצן די עלטערע און ס'יינגוואַרג פאַרציט די שטערנס. ווי עס זאַל נישט זײַן, אַלע זענען פאַרטאַן אין מעשההאַפטי-קע ווינטענישן. פאַראַן ערגעץ היימישע, וואָס האָבן נאָך אין די שטילע צײַטן זיך אַרויסגעקליבן אין דער וועלט אַרײַן (עמעצן האָט די וועלט גע-לאַקט און וועמען מ'האַט באַצײטנס געטריבן צו איר: „האַב שכל, גיי אַוועק פון חושד!“). ציט עס איצט צו די דאָזיקע. בכלל באַהאַלט אין זיך דער מענטש עפעס קינדישס, תמיד איז ער להוט אומקלאַרע באַגערן און אים רופן אומגעווענע לענדער. דאָרט מאַכט מען אַ לעבן. מ'איז טאַקע שטאַרק מיד פון די ברעך, נאָר אומבאַווסט פאַר זיך, וואָרעמט מען אַ ווינטע האָ-פענונג. באשר ערגעץ וואָרט אַ מאַרגן וואָס איז בעסער פונעם הענט. מ'האַט נעבעך פאַרשפילט די בעסטע יאַרן, ערשט וועט מע וויסן ווי אַזוי צו לעבן. טאַקע מחמת איבערגעמאַטערטקייט וויל מען אַרײַנכאַפן. גאָר-נישט מער ליגט אין זינען. אַרום מעג עס ברענען, אַבי מיך לאַזט! וועט מע קומען צו די היימישע, וואָס געדענקען בלויז דיין נאַמען, וועט שוין זײַן גרינגער. אַלע ווייסן וואָס מיר האָבן דורכגעמאַכט. זיי וועלן מיטפילן. וואָסזע מער דאַרף מען? מיר זענען דאָך די אומגליקלעכסטע פון אַלע דורות — —

אויך אין די אויפדערנאַכטן, וואָס שטייען געדיכט פינצטערע איבער די באַראַקן, טראַכט מען בציבור: מיר און זיי. מ'קומט זיך צונויף אַרום

עמעצנס אַ טישל, אַ שוואַך לעמפל זיצט דערביי און שכן רעדט זיך אַראָפּ פאַר שכן. אין וואַרעמע אַוונטן קלייבן זיך געזעמלעך הינטער די ווענט פון די אינגעקאַרטשעטע פינצטערלעכע קאַמערן, מ'שמועסט אַ סך, אינגעהאַלטן, מע חלומט אויך אויפן קול. כאַפט מע זיך — ס'לעבן לאַזט דעם מענטש הינטערווילעכס, מ'קומט אַפּ חדשים און יאָרן אין שטובן ווי שטאַלן, צו-נויפגעדרענגט אויף אַרעמע בעטלעך, דערמאַנט מען יענע וואָס האָבן גע-האַט די זכיה נישט מיטצומאַכן די מלחמה פאַר אַט-דעם לעבן מיטטיינס געזאַגט. „זיי“ איז ליכט צו קרעכצן אויף אונדזער גורל, ליכטער איז צו וויינען אויפן שרעקיקן געפיל, וואָס ס'זעליביקע האָט אויך זיי שיער פאַר-כאַפט. אויסגעמיטן, גאָט צו דאַנקען. יא, ס'האַט אויך אויף זיי געטשאַ-טעוועט. מ'הערט'עך, אַמעריקע, בראַזיל, אַפריקע, וווּ ס'נאָר פאַראַן יידן, טראַכט מען פון אונדז. אַפנים, ס'איז באמת כדאי צו וואַרטן. און גישקשה, מענטשן נעמען זיך שוין פאַקעווען אין וועג אַריין. נאָר געדולד. לאַמיר זיך נישט פאַרזינדיקן. פאַראַן צו עסן, ס'רעגנט נישט מיט קא' שטיינער, איז רק בטחון, צ'הערט?!

ג

צוזאַמען און ביחידות האָט מע געזוכט אַ טרייסט, כאַטש טרייסטן האָט זיך נישט געלאָזט. וואָרן — ווי לאַנג איז דער שיעור? אזוי פיל יאָרן נע ונד און אַלץ טראַגט מע זיך נאָך מיטן געשוויר אין האַרצן!
אַן אויפהער געטראַכט וואָס צו שרייבן דער וועלט, און מ'האַט געקלערט ווי אַ זוי צו שרייבן אַז בלוט זאל „זיי“ רינען פון די אויגן. אונד-זער פּינן זאַל זיי נישט לאָזן רויק שלאָפן.

ס'גאַנצע דאַברע מזל האָט מען אַריינגעלייגט אין די בריוו, דעם גאַנצן גלויבן, ס'גאַנציטשקע האַפן האָט מען אַנגעהאַנגען אין די בריוו. בריוו זענען געוואָרן דער דופק פון דעם אַ לעבן און צו דעם דופק האָט מע צוגע-לייגט די אַנגעשפיטע אויערן. ביי נאַכט, מ'פלעגט זיך איבערוועקן, האָט מע שוין נישט געקענט מער אַנטשלאָפן ווערן. סמוטע פלעמלעך האָבן דעמאַלט פּלוצלינג אַריינגעפיבערט אין נאַכטישן חושך און ס'געוואָרן אַ קאַלעמוטנע מאַטער פלעק דאָ און דאָרט.

בריוו, בריוו מיט דעם האָט עס געווימלט אין אַלע קעמערלעך פון לאַגער. בריוו גייען צו זיי אין גרויסע פאַרויגלטע זעק פון די גאַל-דענע מדינות, בריוו ברענגען אומדערוואַרטע בשורות. און איז מען גאַנץ

פרי אַראָפּ פון געלעגער, האָט מען זיך שוין אויסגעקוקט די אויגן: ווי דערלעבט מען צו זען דעם פּאַסט־טרעגער! בשתיקה, מיט ברענענדיקן אַטעם זיך געשאַרט הינטער די ווענט, צעווייגט טירן און אויסגעטריקנטע שטייגלעך: „נאָך נישט געווען דער בריוו־טרעגער?“ מ'האַט געזאָגט, ר'איו שוין אַדורכגעאַנגען, אָבער איך האָב'ן נישט געזען — אַזאַ ליגן בראַקט מען אָן, אַזש מ'פאַרלירט זיך אין די אייגענע צעוואַקלטע רייד. בריוו, בריוו זענען געוואָרן אַ קרענק פון אויסגעוויילטן קאַפּ. איינער אַליין פלעגט אַזעלכער אַרומגיין אין פרעמדן טומל פון לאַגער, באַצננטס צע־קנעט דאָס וואָס מען וועט דאַרפן אַפּענטפערן אויפן בריוו, וואָס בלאַנד־זשעט נאָך אפשר אויף אַן אַקעאַנישער שיף. וויי, ס'אַפילו מעגלעך און אַ בריוו זאָל אַוועקומען, פאַרפלאַנטערן זיך ערגעץ־וווּ. באַשטימט, הננט דאַרף זיך אַ בריוו. שוין אַוועק אַ קימאָלן פון כּך וכך טעג. אַהין גייט די פּאַסט פיר טעג, צוריק אויך פיר טעג, און שראַבן שראַבט ער און ענטפער באַלד — ער ווייסט ווי מיר זיצן דאָ אויף הייסע קוילן — איז... ס'ראַכטיק מאַן געדאַנק, תהילה? ווילל תמיד קומען און די בריוו אַזוי ראַיעל, ווי קלערסטו? זעלטן און פאַרן אייגענעם ווייב טרויט מען זיך און מיט אַזאַ גליקן אומגע־דולד. אַ יידענע קומט שטענדיק אַרויס מיט אַ קאַפּויערדיקן מיינ, איז גלנצ־כער נישט צו קוקן אויף איר זאָג, צי ר'איו גערעכט דער מאַן, צי נישט. אָבער אויך זי וואַרט מיט ציטערניש אויף אַ בריוו, מ'קען פלאַצן, קלערט זי. ס'זי איז אוממעגלעך זיך צו דערהאַלטן אין שטוב, וואָס סטראַ־שעט אַרויס ווי אַ — שטאַל. פון ס'נ'ג און ווידער אַ מאָל גייט מען אַרויס וואַרטן, מ'עדותט זיך מיטן ווייגער — מ'הערט נישט אויף צו „פרעגן“ אים, גלנצן מ'וואַלט געקוקט אַ רמאי אין די גענאַרערישע אויגן אַרײַן, און דערנענטערט זיך די געוויינטלעכע פּאַסט־שעה, גייט מען שוין דרייסט צום קאַנצעלאַריע־באַראַק. מ'באַדאַרף אַ קוק געבן צי דער פּאַטשטאַליאַן האָט זיך דאָס מאָל נישט פאַרקרעקט מיט אַ ביינדל. קלאַר, די נערוון טראַגן, כאַטש דער זייגער האָט זיך זיין אַנזערנעם געדולד און דער בריוו־טרעגער איז זיך אַ יעקע. ער האָט שטענדיק צינט.

כיל טלוסטי לעבט דורכויס אויף די בריוו, וואָס דאַרפן אָנקומען. רוקט און די שעה פון אָנקום דעם פּאַסט־טרעגערס, גיט עס אים אַ ציי: — כ'על באַלד קומען, — וואַרפט ער צו דעם ווייב אַ ברום און זי, די הייס־געבאָדענע, קען זיך נישט שענקען למאי דער מאַן אַנלט זיך: — וואָס, ר'עט דיך נישט געפינען, דער בריוו־טרעגער? אומזיסט,

כילעניו, דיין אַנטקעגן לויפן דעם שלימזל. מ'ווייסט'עך, וואָס פאַר אַ גליקלעכער האָז די ביסט. פאַמאלו, זאָגט זי, געלאַסענער, ס'גליטשיק נאָך די רעגנס, וואָס זיין ליבער נאָמען האָט אַראָפּגעשיקט נאָכן בראַנד, וואָס ער האָט געברענגט אויף די אַרעמעלייט. — אַ צעלייגער געוואָרן דער פּאָן כיל טלוסטי, — רעדט זי באלד צו זיך אין פאַרדראַס, ווייל דעם מאָן האָט דער אומרו שוין אוועקגעטראָגן ווייט אין דעם סומנעם לאַגעהויף אַריין.

צו קראם עון צו עיר וויטאן

די קראָם פון די פיר ווינטן

1

עס איז אַ געוויינטלעכע שפּיזקראָם. זי ליגט אויפן ראָג פון די גאַסן כּוואַן גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעי, וואָס אין דער גרויסער בּוּענאַס-אַרעס. אַ קראָם ווי אַ סך קראָמען פון דעם מין: זי איז אַנגע-פּראָפט מיט סחורה אין בלעכן, אין פעסלעך, אין זעק, אין טאַוולנע שאַכטלען, שקאַרמיצן, פּלאַשן און פּלעשלעך; סחורה אויף פּאַליצעס, אין ווינקלען. שוין פון דעם דיל הייבט זי זיך אָן אָנהויפן פאַר די אויגן פונעם קונה, קלעטערט אין קעסטלעך, אין זעקלעך ביז צום סופּיט אַרויף. די קראָם איז אויך אַנגעפּוישט מיט אומפאַרמנדלעכן מעלשטויב, מיט נאַפט-רייח וואָס רייצט דאָס שלעמהנטל פון דער נאַז; אַ מאָל הייבט זיך אויף אויך אַ וואַלקן שטיקנדיקער כּלאַרפּולווער. פון מענטשן שטייט דאָ תּמיד אַ געזשום, אַ שטענדיקע טרייסלעניש מיט דער טיר. מ'גייט אַרניין און אַרויס און די שויבן אירע רופן זיך אָפּ מיט כּסדרדיקן טעמפּן געברום, גלניך זיי וואַלטן פּאַפּוגניש אויסגעמעלה-גירחט: „געקומען, איר זעט?\"... תּמיד די זעלביקע פּנימער, די זעלביקע שטימען, די אייגענע גרימאַסעס און פון אַלעמען שפּירן זיך די ענלעכע געלוסטן און דער צוק פון די באַקן: „איר'ט היינט געשמאַקע זאַכן, סחור?\" און תּמיד גייט זיי אַנטקעגן דער קילער שמייכל אויף קרעמערישע וואַנצעלעך: „קאַמאָ נאָ? * אַוודאי, פּריש אָנ-געקומען. אַלץ פאַר אַיך. שטענדיק האָט מען אַיך אין זינען.\" דער גראַעז צעכראַסטעטער כּאַלאַט גיט זיך אַקסלדיק אַ באַזעג און די הענט נעמען שוועבן אין מעלאַנכאָלישער האַפּערדיקייט. ווּנלל צו קונים באַדאַרף מע זיין גינציק, געדענקט דער קרעמער; דעם קונה קומט דער גאַרער געדאַנק.

— וואָס נאָך, סעניאַראַ? — ווי די ערד-שלענגלעך רירן זיך דעם קרעמערס וואַנצעלעך, זינע ליפּן גיבן זיך אַ פּאַרהייב. אַנטקעגן דעם קונה שטעלט זיך אַקערשט אַלץ אוועק אין אויסוואַרטנדיקן קוק; דער לעבעדי-

---

* פאַר וואָס נישט?

קער קרעמער, די האַרכנדיקע קראָם און ס'בלינצליקע פלעמל וואָס הענגט אין מיטן חלל.

תמיד קוקן באַדאַכט פונעם קרעמער די צוקנדיקע, קורץ אונטערגעשוירענע וואַנצעלעך. אַפּוואַרטנדיק שטייען זיי אונטער הער נאָז און עפעס קלערן זיי. נישטאָ קיין פרויענציימער אין דער באַלעבאַטישקייט פון קראָם, פון דעסטוועגן פעלט קיין מאָל נישט קיין סחורה. אַלץ טוט אָפּ דער מאַנס-פאַרשויף, און קיין שטויבעלע איז נישט צו זען אויפן טאַמבאַנק, אויף אַ סלאָי — — אויך וואַנצעדיק איז דער אַפּוואַרטנדיקער בליק פון דער קראָם אין איר הערווייליקער רו. קונהטעס זעען עס שטענדיק מיט דורכ-דרינגלעכן קוק:

— טשיקאַווע, — אזאָ שטיק מאַנספאַרשויף און אַלץ אַליין? וועמען זוכט ער צווישן די פרויען? שוין זשע מאַכט זיך נישט „עפעס“ פאַר אַזוי-נעם! אַ מאַן — און ער פאַרגינט נישט אַ ביסן אַ גוטן מיידל? עכ-כעכעע, ער טוט אַלץ וואָס ס'געהער זיך נישט אָן אַ מאַן. אינ-טע-רע-עע-סאַאַאַ-אַנט, וואָס פאַר אַ פריצה סע חלומט זיך אַזוינעם.

אַנדערע האָבן אַפילו געפרוּווט אויף אַ קול וואַרפן אַ ווערטל אויף דעם-אָ חשבון. זאָל ער וויסן וואָס מ'טראַכט פון אים, האָט עמעץ רעכט שוין געצאַרנט. וואָס, שעמען וועלן זיי זיך פאַר אַזעלכן? ווי געשיקט זיך אַזוינס ביי אַ געזונטן מאַן און ער פאַרדינט גענוג פאַר אַ ווייב אויך. אַט פאַמעלעכקע זיך אַרבינגעקראַגן אַהער און מע האָט אים געשאַנקען רחמנות. אַ נעבעכל זיך געוויזן און אַן אמתער מאַיאַנטעק קלייבט זיך אָן ביי אים. זעט, אַזוי פיל סחורה, אָבער לעבן לעבט דאָס ווי אַ חזיר. פע, עס הייבט אָן נישט צו געפעלן. מ'קומט צווישן מענטשן, דאַרף מע זיך פירן ווי אַ מענטש. דער וויל דווקא מ'זאָל אים חושד זען... יאָ, נישט אים אַליין קען מע מיינען, דעם באַלעבאַס סעניאָר לאַפעז. אויך זינע בריוו-דערלעך, וואָס זענען געקומען אַהער עסן ברויט — אַלע האָבן זיך געלאָזן אויף איין פוס: מ'וויל זען פריי קלאַמפערשט, כאָ, כאַכאַאַאַ! מ'ווייסט שוין ווי אַזעלכע פאַסקודיען זיך אַרום. וואָס, ס'שטייט זיי נישט אָן דער יחוס פון אונדזערע מיידלעך, אַדער אפשר (האָט אַ דרייסטערע פון די ווייבער שוין אַנגעוונגען חזקדיק) גאָר טראַכטן פאַרקערט, אַז די יונגע לייט באַדאַרפן גאַרנישט חתונה האָבן, קכע-כעכע! — און אַרויס מיט אַ שטעכיק געלעכ-טערל, וואָס אַנדערע האָבן אומהיימלעך נאַכגעקרימט.

פאַר אַ לאַנגער צייט האָט מע געדראָשן אַזוינע געלעכטערלעך אויפן

חשבון פון דעם קרעמער. ס'איז איבערדריסיק געווען פאר לאפען צו הערן דאס, וואס ס'איז דערגאנגען צו אים, אבער ער האט זיך געמאכט נישט וויסנדיק, אויף דעם געריידעכץ האט זיך בנים קלייטניק א מאל נאר א פארהייב געטאן די אייבערשטע ליפ: „ממא!“ אזא סיקע דורך די וואנצעס און ווידער פארשליפט די ליפן.

איז עס א שמייכל? און אפשר איז עס געווען די נישט ארויסגעבראכט טע ביטערניש, וואס קען אַניערן אין א מענטש אן איינזאמען? לסוף האבן די וויבער זיך שוין צוגעוויינט צום ארט ווו די קראם האט זיך אָנגע-וואַרצלט, זי איז אַרײַן אין זייער געוויינטשאַפט; ס'איז זיי געוואָרן אייגן דאָס פנים פונעם קרעמער און זיי גייען אַרײַן צו אים טאָג אַזײַ, טאָג אויס נאָכן באַדאַרף פאַרן מאַנענדיקן מאַגן. מילא, — ער — וואָס ער וועט זיך אַנמאַכן, וועט ער האָבן? אין אמתן האָבן זיי נישט אַזעלכע פוסטע קעפּ אויף צו פאַרזאַרגן אַ „שוואַרץ קעפל“. זיי האָבן זיך אייגענע דאגות און די קראָם איז זיך קראָם: זי פאַרקויפט וואָס זיי באַדאַרפן און אַ גוטן, סעניאַר גע-וועלביקן פשוט, די צײַט האָט דעם עולם פון דער געגנט מיד געמאַכט. און סוף כל סוף איז דער מענטש וואָס איז בײַ זיי געוואָרן דער קרעמער, נישט מער ווי אַ זײַטיקער, אַ פּרעמדער. זאָל ער זיך גיין זײַן וועגס.

סײַ ווי איז עס אַ קראָם ווי אַלע קראָמען און דאָך שײַדט זי זיך אונטער מיט עפעס. יא, זי איז אַנדערש אַחוץ מיט דער אַנדערשקייט פונעם קרעמער. ער רוט קיין מאָל נישט און זײַן קראָם איז תמיד וואָך. ס'באַדאַרף זיך נאָר ווײַזן דער קונה. סײַדן ס'איז אַנטדרימלט די זשעדנעקייט אויפן פּרעס, אויפן טרונק, נישטאָ אין איר אַינגערײַנגלטן חלל קיין טאָג און קיין נאַכט. זי פאַרמאַכט זיך נישט ווי אַנדערע קלייטן. ס'זעט אויס אַז זי פאַר-שפאַרט נאָר זעלטן איר טיר. און אַלע מאָל דערווייליק, ס'געניגט אַפילו שפּעט אין אַוונט נאָר אַ לײַכטן ריר צו טאָן בײַ איר אַז זי זאָל זיך תיכף עפּענען און דער פאַרכאַמערטער קלייטניק זאָל אויפּרײַסן די אויגן מיט אַ פּרעג: „מיט וואָס קען איך דינען?“ ווען אַלע טירן-טויערן פון דער געגנט ווערן פאַרשטאַפט מיט דער שפאַרנדיקער קילער פינצטערניש, אין גולמדיק פאַרגאַפטן הימל וועבט זיך פּויל דער שטערן-שלאָף, רוקט זיך ערשט אַרײַן אין איר טיפּעניש די פאַרזונקענע קראָם און הינטער דער אַינגעדרי-מלטער טאַמבאַנק לייגט זיך אויף אַפּרו דער קרעמער. ער כראַפּעט מיט אַן אַפּן מויל, מיט טרוקענעם האַלדז. ס'איז אַן הפסקה אין זײַן זשעדנע-קייט נאָך לייזונג. פון באַגינען ביז שפּעטן אַוונט שטייט תמידע טונקלקייט

אין דער אָנגעשטאַפלטער ענגעניש. שטאַר, מיט שטילן בעלמע-בליק, גליט אַ לעמפל אין דעם-אָ טוכלען דעמער; צו גלייך מיטן געוועלביניק שטאַטעוועט יעדע רגע אויף דער אָנגערונענער שטילקייט. אָנגעהאַרבעט ווי אַ קאַץ אין לוינער קוקט אַרויס די שטילקייט אַזוי ווי זי וואָלט אויך געווען להוט אויף אַ סענטאַווע, אַ פעזע. לייזן, לייזן! — צישעט עס פון דעם אינגעש-טשמעטן שווינגן. טונקל, קילבלעך, גלייך אַ ברונעם איז די קראָם און גיי ריק איז זי נאָך קונים, שטענדיק וויליק נאַכצוקומען דער זולל-זסובאַ-דיקער קישקע: עסן, פרע-עסן!

זינט יאָרן אַזוי. שטענדיק ווייזן זיך לייט און זיי זוכן עפעס מיטצו-נעמען מיט זיך, ווי אַ חיה צו פאַרשלעפּן אין נאַרע אַרנין. און דער קרע-מער וואַרט אויף זיי ווי אויף פאַרציקונג וואָס עס מאַנט דער מאַגן: צוקער? פאַרפל? עסיק? זייף?... פאַר וואָס נישט! אַלץ פאַר איבערטוועגן, סעניאָ-רעס! וויפל? ווייזן אויכעט? כ'האַב פון בעסטן מין, פון מענדאַסער קעלטעריי דירעקט, אויך פון סאַן כואַן, איכ'ל נישט איבערפירן... דאָס זיסע וואַנ-צעלע באַוועגט זיך אונטערן מידן בליק, רירט זיך טראַכטנדיק: ס'נישט קיין צייט צו דרימלען. תמיד אַזוי, אַפילו אין חגאַטעג, ווען די קראָם איז פאַרמאַכט, פאַראַן אַ הינטערטיר! יום-טוב איז אומעטום פאַרן האַר ווי פאַרן קנעכט. וואָך איז אַבער דער מאַגן, די געלוסטן זענען אָנגעשפיצט אויף באַטעמטס, פיקאַנטס — געדענקט דער קרעמער. „און מיט אַ קונה וואַרפט מען זיך נישט.“ ברוגזט זיך איינער, שלעפט ער מיט אַ צווייטן, אַ דריטן, קאַפּריז איז ס'ברויט פונעם קלייטניק, כאַטש שטענדיק פריש און געשמאַק. דעם ביסן ברויט באַדאַרף מע שטאַרק היטן, האַט ער ערגעץ-ווו געהערט.

גיך איז געקומען צו דעם-אָ שכלדיקן שכל דער קרעמער פון ראָג כואַן גאַנסאַלעס און גאַרסיא דעל רעי. אין סך-הכל איז עס אַ געוויינטלעכע קראָם צווישן פאַרלויירענע גאַסן, הגם אין סאַמע שטאַט. אַט-אַ, מיט דער האַנט צו דערלאַנגען איז זי, די שטאַט. הערסט על פי זכרון ווי סע ברויזט, ס'טומלט, אַבער דאָ איז שטום דער דרויסן. די מויערן זענען שטיינערנע, די פענצטער פאַרגאַפטע, אַרויסגעשטעלט לענגויס דער אַלטער גאַס, גלייך זיי וואָלטן איינע אַליין געדאַרפט היטן די גלימערנדיקע טראַמווני-שינגעס וואָס כאַפּן זיך אויף מיט האַרטן געברום; אַלע מאָל ריסט זיך אַהער אַרנין דער הינקעדיקער טראַמווני מיט טראַסקעדיקן געקלאַנג. אחוץ דעם איז דאָ רויק, אַ מאַדנע אַלטע רויקייט זיך אינגעגעסן אַז עס קען זיך אויסדאַכטן;

די געגנט איז יאָקבי אָפגעגעבן נאָר צו די אויסטערלישע הַנזער וואָס וואַרטן אויף עפּעס. פּאַלט מען אַהער אַרײַן פּונעם רעש, ווײַזן זיך אויס די שטיבער ווי מצבות פון אַ צײַט, וואָס איז דאָ פּאַרגעסן געוואָרן זינט דורות און זי זינקט אַ פּאַרשטיינערטע אין שווערן שלאָף. ס'זעט אויס: נישטאַ דאָ קיין לעבעדיקע מענטשן, נישטאַ קיין קינדער. מע וואַיעוועט נישט, עס לאַכט זיך נישט.

אין אמתן איז עס אַ שטאַרק באַזעצטע געגנט. אַ סך מענטשן ווײַנען אין די פּלאַטשיקע, טיפע מויערן מיט די אומצאָליקע שויבן-טירן אין די הייף אַרײַן און זיי לאָזן אין די שטיבער אַרײַן קאַרג ליכט. פענצטער זע-נען דאָ זעלטן, סײַדן איינצלנע וואָס אַרויסגעשטעלט צו די פּראָנטן, אומיסטן זענען אַזוי אַנגעמויערט די נידעריקע שטיבער — מיט די שמאַלע פּנימער צום דרויסן. דער האַלדז, דאָס אויסגעצויגענע לײַב פון אַיעדן הויז איז פּאַרבאהאַלטן אויף אַהינטער, אין לאַנגן שמאַלן הויף אַרײַן. ס'איז רעכט אַזוי, הייסט עס, געזינטער אַז ווינציקער אויגן זאָלן זיך אַנצוקוקן אין דער מרה-שחורה וואָס האָט זיך אַוועקגעלייגט הויערן איבער דעם-אַ שטאַטישן קאַנט.

עס איז אַן אַלטע געגנט. ווען מ'האַט מיט אַ קנאַפן יאַרהונדערט צוריק גענומען שטעלן די ערשטע הַנזער, איז אַלץ דאָ געווען כולו פעלד, אַ גרויסע ליידיקייט. מחמת אומגעצוימטקייט אין מרחק, אין שטח איז די זון געווען ווילד, די הייסע אַרגענטינער זון; זי האָט געברענגט, געקאַטשעט זיך איבער די רחבותן און פּאַרשייט געלאַכט פון דעם אומעטיקן נאַקעט. ס'שוין פּאַרגעסענע יאַרן. ווי לעגענדע געפּלט זיך דער עכאַ פון יענעם דור. מיט מענטשן איז נאָך שיטער געווען דאָס גרויסע לאַנד. האָט זיך געוויזן עמע-צער, געוואַלט זיך דאָ אָפּשטעלן, האָט ער זיך געקליגט קודם צו פּאַר-צאַמען דעם אימפעט פון דער זון, אויסמײַדן די היץ פון לאַנגן זומער. ביסלעכונז איז מען אַנטלאָפּן פון איר, מחמת זי האָט די טבע אַרײַנצו-שפּאַרן זיך וווּ עס לאָזט זיך נאָר. מיט אַ הויז, מיט אַ צווייטס, אַ דריטס, מיט שערענגעס שטיבער האָט מען להוט אַרויסגעריסן שטיקער פעלדישע פּוסטקייט, געשיצט זיך פון דער זון. מ'האַט געשטעלט די הַנזער מיט די פּראָנטן צו מזרח, צו צפון, געבויט אויף פּאַפּערעק, אַבי די זון צו באַ-גענענען אַ מיזשבע, בײַם אויפגאַנג אָדער בײַם פּאַרגיין, וואָרן כלל צו ווייכן פון איר איז נישט שכיח; אַלמאַכטיק איז די זון אויפן הימל און דער הימל שפּרייט זיך אויס איבער די מענטשן אומעטום, אומעטום. נישטאַ

קיינ אַנטלויפן; און סע איז נישט קלוג צו אַנטלויפן פון איר. זי איז ניין טיך פאַרן וואַקסן, פאַרן לעבן.

שוין אַוועק אַ זמן רב פון יענעם בראשית, וואָס האָט געלאָזן די גע-
גנט אַ ביסל פּאָזע דער שטאַט. לאַנגע גאַסן האָט מען אויסגעשניטן פון די
פעלדער — דער זכרון פון זקנים דערמאָנט עס קוים! — שוין פאַרמיערט
איז די פּוסטיקייט. די זון האָט מע געלאָזן פאַרן הימל און פאַר די העכער,
פאַר די פרייע פאַסן ערד וואָס צווישן די שורות הנזער; אויך די ליקן
צווישן די הנזער זענען געלאָזן געוואָרן פאַרן געלוסט פון דער זון דער
זשענדער, פונקט ווי פאַרן טראַמוווי וואָס שניידט זיך דאָ אַדורך. פאַר די
מענטשן וואָס האָבן נישט קיין אַנטריבונג, פאַר די שטאַטישע וויזשן, אַנ-
געפלאַנטערטע איבער אָן אַ שיעור גאַסן, פלאַסעס, טורעמהיזער — פאַרן
אומגעהייערן באַרג מיט צאַפל וואָס מוז זיך שטיקן מיט די דרויסנס, האָט די
שטילע געגנט פון כּוואַן גאַנסאַלעס נישט קיין שום ברירה. זי האָט אַרט
נאָר פאַר אייגענע, וואָס האָבן באַצייטנס דאָ זיך געמאַכט זייער היים. צו
הויך איז געשפרונגען די שטאַט, — טענהן די לייט פון די אַפגעלעגענע גאַסן
וואָס האָבן נאָך פון די אַמאָלן ברייט צעצווינגטע אַלטע בייער פאַר די
שוועלן. באַשיידן זענען די כּוהות פונעם מענטש, נישט צו שאַרף באַדאַרף
זיין זיין חשק, קלערן זיי אַפט אויף אַ קול. געשאַנקען דיר ס'לעבן, האָסט צום
לעבן? — איז גענוג!

צוריקגעצויגן ליגט די געגנט אַנטקעגן דער טומלדיקער שטאַט. אַזוי
אויך די שפּיזקראַם אויפן ראַג גאַנסאַלעס, נאָר וועגן איר וועט זיך דער-
ציילן ווייטער.

2

במשך יאָרן האָבן אַ סך מענטשן זיך אַהערגעקליבן. די באַשיידענע
צווישן זיי האָבן זיך אַפגערוקט פון דער צעליאַרעמטער שטאַט. די דאָזיקע
האָבן זיך דאָ אויפגעבויט היימישע נעסטן, פאַמעלעך אויפגעשטעלט די
געגנט. און אויב אַזוי, מוזן דאָך די מענטשן באַזאָרגט ווערן מיט אַלעם
נייטיקן. די גאַרע וועלט האַלט זיך אַזוי און אַזעלכענע באַנניט זי זיך טאַג-
טעגלעך: מיד פון גיין אַרום די גלאַנציקע ליכטער און אירע נאַכטשאַטנס,
לייגט זי אַיטלעך מאָל אַוועק איר גרויס-גרויסן קאַפּ אויפן געטלעכען שטיין
וואָס פאַרבאָהאַלט ביי זיך די זון מיט אַלע אירע שניצען; דעמאָלט רוט די
וועלט אין דער שווינגדיקער טונקלעניש וואָס רופט זיך נ אַ כ ט. דער-

נאך הייבט זי זיך אויף ווידער אַ ריזיקע, מיט צעעפנטע אויגן אַנטקעגן דער שלאַגנדיקער שיין פון הימל און דעם צעשפיגלטן וואַסער פון די ערדבעקנס. פון דאָס נני ברייטערט זיך דאָס ליכט וואָס אייביקט און סע רופט זיך ט אַ ג. און אים אַנטקעגן גייט דער מענטש גלייך אין פנים אַרײַן.

פאַרשטייט זיך: דער שכל פירט די מענטשן ווי מיט אַן אַנגעצונדע- נער לאַמטער; טאַקע דער שכל האָט עס אונטערגעזאָגט וואָס צו טאָן אויף צו קענען לעבן אין דעם העק, וווּ די לייט האָבן זיך אָפגעשטעלט וווינען. אויף דער פוסטלעכער ערד פון דער געגנט וואָס האָט זיך אַנגערופן כּוואַן גאַנסאַלעס האָט זיך געעפנט קודם כל אַ בעקערני: פון וועגן זאַטקייט פון ברויט האָט גאַט געזאָרגט פאַר אַלע זינע קינדער. ווייל עסן איז אַ מוז פאַרן מענטשנס גוף, אין וועלכן עס וווינט די נשמה. נאָכן באַזעצן זיך פונעם בעקער דאָן מיגעל וואָס האָט איינער אַליין פאַרמישט דאָס טייג, געקנאַטן און געבאַקן, האָט זיך געוויזן אַ שוסטער, אַ שערער און אַ שמיד. רעכט אַזוי: אויך, שייך, דווקא שייך זענען באַלד געווען שטאַרק גייטיק אין דעם קאַנט, מחמת ווייך, זומפיק איז דאָ געלעגן די ערד איידער מ'האַט אין איר געוואָרפן שטיינער, פאַרגאַסן זי מיט פעך און גלאַטן אַספאַלט. דער ערשטער שוסטער האָט געהאַט ווינציק איין פאַר הענט אויף פאַרטיק צו מאַכן אַליץ וואָס מ'האַט באַגערט פון אים, און צעלאַכצטע, פון פּוילונג צע- קראַכענע שיכוואַרג האָט מען צו אים געטראָגן פון אַלע זיטן: „מאַכט מיר באַלד, איך בעט אַיך, באַלעבאַס. אַ באַרוועסער איז מע צוגעקאָוועט צו דער שטוב, און מ'מוז פאַרדינען די פעזע“. דאָס נעמלעכע איז געווען מיטן שערער. די וואָל אויף די קעפּ וואַקסט. דו שלאַפסט און די האַר פע- דערן זיך לאַנגפּיסיקע, אַייליקע, אין די אויגן אַרײַן טאַר מע זיי נישט לאָזן קריכן. איז אַ שערער אין דער געגנט טאַקע אויך געוואָרן אַ חשוב. אַנ- געטאָן אין אַ וויסן קיטל האָט ער געלאָזט רעדן צו זיך ווי צו אַ שררה. „דאָן אַגוסטין, טוט אַ טובה. אַ מענטש מוז זיך דאָך וויסן צווישן לייטן. פאַסט נישט אַז דאָס ווייב זאָל מיר אונטערפליקן די קודלעס. כ'זאָל נאָר אַ פּיפּס טאָן דערוועגן, שטייט זי באַלד גרייט מיט דער שער אין די הענט!“ פונקט אַזוי מיטן שמיד. גרויס געווען די שטרעקע פון דאָנעט אין שטאַט אַרײַן. די שטאַט האָט זיך אין תחילת באַגרונטפּעסטיקט האַרט בנים לאַ פּלאַטאַ, אָבער דער שפּעטערדיקער אַגלויף פון פאַלק האָט זיך באַזעצט אַראַפּצו, ווייטער און אויסגעשפּרייט די שטאַט. זי איז אויפגעשוואָלן אין

שטח. איז ווי עמעצער האָט נאָר געקענט, האָט ער זיך אינגעשאַפן אַ פּערד, פאַרשאַפּאַנט עס אין אַ וואַגן און אַזוי אַרום געשטאַרקט זיך די הענט פאַר דער פּרנסה וואָס אַ לעבעדיקער מענטש באַדאַרף האָבן. באַוווּזן זיך דער שמיד אין דער געגנט, איז ער געווען אַ ברכה פאַר די נייַע מענטשן. אַ פּערד מוז קריגן פּאַדקאַוועס אויף די פּיס, אַ וואַגן — אַקסן, רעדער, ריי-סאַרן, און איינן ברעכט זיך. הקיצור: די לייט האָבן פאַרדינט די פעזע. און אַז ס'איז דאָ פאַר וואָס, זוכט מע זיך צו קויפן גענייטיקס. שפעטער איז שוין צוגעקומען אַ גאַלאַנטערייִקערעמער, אַ שניידער און אַ צווייטער בע-קער וואָס האָט שוין אונטערגעבאַקן אויך קיכלעך, זיס געפּילטע באַבקעלעך און אויף אַ פּאַליצע האָט ער דאָס גלייכן געהאַלטן אַ פּושקע צוקערקעס, אַ שאַכטל שאַקאַלאַדקעס אין קונציק געוויקלטע שיינע פּאַפּירלעך.

פון וועגן אַ ביסל צוקער, צימערינג, אַ פאַר זשערנעס פעפּער, אַ שקאַרמיץ קאווע, אַ פּלאַש וויין, רייז, אַרבעס און אַ הערינג האָבן באַלעבאַסטעס גע-מוזט זיך אויסדרייען די פּיס און דאָס גיין זוכן העט וויינט. נאָך אַ שפּיטקראַם האָט זיך געפּונען אין די מער לעבעדיקע גאַסן. און געווען נאָך אַ צרה: שלאַבעריק איז געווען די ערד אונטערן טראַט. אַריין מיט אַ שוך אין בלאַטע, האָט מען אים נישט געקענט אַרויסציען. אַ שפע פון רעגנס ברענגען די האַרבסטן און ווינטערס אין דער נאַענט פון ים און גרויסע טייכן, און דער פּלאַטאַטינג האָט זיך נישט צו פאַרשעמען וואָס שניך רעגנס. עס דאַרף זיך נאָר אָנהייבן דער זמן, רעגנט עס און רעגנט מיט דער פּולער האַנט. אַט טרינקט אַן דער טייך דעם הימל מיט וואַרעמלעכע שווערע וואַלקנס און דערנאָך פּלאַצן זיי, צעשפּריצן זיך. סע כליאַפעט לאַנג, פאַר-עקשנט איבער דער שטאַט, סע פאַרגיסט די גרויסע בוענאַס אַזרעס מיט ברייטע, שוועווענדיקע לוזשעס און גלאַנציקע בלאַטעס. די געגנט פון כּואַן גאַנסאַלעס, גאַרסיאַ דעל רעי און די ווייטערע גאַסן איז אין אירע אָנהייבן טאַקע געווען מער זומפ ווי פעסטע ערד. אין די רעגנדיקע וואַכן זענען די מענטשן געשווומען אין בלאַטע, די נייַע הויזקעס האָבן געטריפט, גע-טראַפט און געשטאַנען דירכגעווייקטע, טריב אַנגעטונקלטע אין אַ שטענדיקן בין השמשות. אַ מענטש האָט רעכט נישט געקענט אַרויסשטעלן אַ פּוס — כאַטש פּגר אין שטוב פון הונגער! די שפּיטקראַם האָט געהאַט צעעפּנט אירע טירן אַ מהלך וויינט פון דאַנעט.

אַ נס איז געשען מיטן באַוווּזן זיך פון לאַפעז באַראַכאַ, דעם נייַעם קלייטניק.

פון די קארדאָבער בערג איז ער געקומען אַ נידערגעשלאָגענער. די קערניקע יוגנט געבראַכט, נאָר אָפּגעיאַכמערט, באַוואַקסן מיט אַ שוואַרצן שויבער, אַ האַרטן באַרד-אַנוויקס און הונגער האָט געברענט אין זינע טיפּשוואַרצע אויגן. אין גאַנצן באַדעקט מיט שטויב, דאָס גראַע העמד אויפן לניב צעקנאָדערט, אויסגעבליאַקירט, דאָס שאַליקל אויפן האַלדז צעגעסן פון שווייס, צעדריוולט פון די זאַלצן פון ברוד. וואָסן דורכאַנאַנד זיך גע- טראָגן איבער די זון צעבלענדטע וועגן, געשלעפט זיך אַ געפלעפטער פון אומשלאָף און אומרו. אים האָט געצויגן דער שטומער רוף פון דער ווינטער שטאַט, וווּ מענטשן לעבן רייך.

עס איז געווען נאָך דעם ווי לאַפעזוס פאַטער איז אויסגעגאַנגען אין דער ראַנטשע, וואָס איז מיטן רוקן אַננגעפעסטיקט אין אַ באַרג-אַנהאַנג, געקראָגן אַ ביס פון אַ שלאַנג, וואָס האָט זיך אויף אים אומגעריכט גע- וואַרפן פון אַ פעלדז-שפּאַלט אין די בערג, איז דער אַלטער באַראַכאַ אָפּ- געלעגן אַ פּאַר וואָסן און געשטאַרבן אַן אַננגעטריקנטער, מיט אַ געלער הויט ווי אַ טאַבעקלאַט. געבליבן איז לאַפעז מיט דער מאַמען, ער — דער עלטסטער, די דרייַ ברידער זענען געווען נאָך צו יונג אויף צו טראָגן דעם עול פאַרן הויז; פאַרקערט, אַז זיי האָט אַ קראַמף געטאַן דער הונגער, האָבן זיי גאָר גענומען פאַרקעשנט מאַנען ברויט ביי דער מוטער, האָבן געשריגן, אויך זיך געבייזערט: ביסט אַ שלעכטע מאַמע! און האָט די מאַמע דאָך גישט געהאַט זיי צו געבן גישט קיין געבעקס און גישט קיין געקעכטס, האָבן די יינגלעך געוואַיעט ווי די חיות. די מאַמע האָט גישט געקענט — ווי דער טאַטע פריער — גיין צו אַ באַלעבאַס אַננעמען אַ באַשטעלונג, איינער אַליין מיט די קנאַכיקע הענט אויפמויערן אַ שטוב, מיט פולווער אויפרינטן שטיקער באַרג, צוקלניבן שווערע שטיינער צום גרוב וואָס ער'ט געעפנט פאַר אַ פונדאַמענט. דער טאַטע האָט אויך געקענט קאַלכן ווענט, שמירן אַ ליימדאָך, צעשפּאַלטן אַ טויזנטיאַריקן פעלדז, לייגן איבער דער ווייכער ערד אַ האַרטן ברוק, דער אַלטער באַראַכאַ איז געווען גייטיק די מענטשן פון די אַרומיקע קליינע יישובים און ער האָט ביי זיי פאַרדינט אויף ברויט, מאַס, אויך אויף אַ זנטל שאַפּנפלייש, ערשט איז די פרוי די פאַרדינערקע און זי איז שוין גישט יונג, די מאַמע האָט געקענט גיין צו פוס בלויז קיין אַלטאַ גראַסיאַ רייניקן דילן, אין אַ פענסיאָן וואָסן גרעט, אַ שטאַרק מידע פלעגט זי קיין מאַל גישט באַוויזן אַהיים קומען דעם זעליקן טאַג אַנקאַרמען די הונגעריקע יינגלעך. דאָס קליינשוואַרג איז זיך דערווייטל

צעלאָפּן צווישן לייט וואָס דאַרפן פון אזוינע אַ האַנטלאַנג, עפעס צוצו-
 היטן, פאַר מאַיס, פּלעצלעך און אַ שטיק געבראַטנס געטריבן בהמות
 צו די באַרג-לאַנקעס, געשלאָפּן אויף אַ זאַק שעפּסנוואַל, אויף פעל. צוריק-
 געקערט זיך אַ מאַל אַהיים, האָט די מאַמע נישט געטראָפּן די יינגלעך; אַ
 טאַג און צוויי האָט זי זיי געזוכט, גערופן זיי אין דרויסן ביי די נעמען
 און זיי האָבן זיך נישט אָפּגערופן, איז דער פרוי באַפאַלן אַ מאַנקאַליע:
 שלאַנגען! די שלאַנגען דערווערגן זי — — ווי דעם טאַטן ליינעם אַוועק-
 געהרגעט די יינגלעך, זון מיינער!" די מאַמע האָט דעמאָלט אַריינגעקלאַגט אין
 לאַפּעזן, נישט געקענט מער רוען און ווי אַ פאַרבלענדטע גענומען אַרומ-
 גיין צווישן מענטשן זוכן אירע יינגלעך. אין שכנות האָט קיינער נישט
 געוויסט פון אַנטאַניאַ באַראַכאַס יתומים. די יינגלעך האָבן אין דער פרעמד
 זיך אויסבאהאַלטן פון דער מאַמעס פּיניקנדיקן רחמנות; זיי האָבן מער
 נישט געקענט לייזן דעם גליעדדיקן הונגער כדי מיטן פאַרשווינגן אים,
 אַינצושטילן דער מאַמעס באַנומענקייט. די אַלטע איז געוואָרן טרויעריק,
 האָט אויפּגעהערט גיין זוכן צו פאַרדינען אַ פעזע. און אליין האָט זי נישט
 באַגערט גאַר קיין עסן, זי האָט אַינגעדאַרט און אַ חושכע געשלייכט אי-
 בער דער ראַנטשע, אַבער מער איז זי שוין געלעגן אויפן בעט. רק זיך
 געשפּיזט מיטן צער וואָס איז ווי האַרטע קראַפּעווע זיך צעוואַקסן אין איר
 מהות. דאָס שטיבל פון די באַראַכאַס אין די בערג איז געוואָרן שטאַרק
 פאַרוואַרלאַזט, לאַנגע וואַכן האָט עס נישט געשפּירט דעם אַטעם פון דער
 אונטערגעהייצטער הרובע, נישט פאַרנומען דעם ריח פון וואַרעם גע-
 קעכטס. גיך איז דאָס מענטש פאַרשרומפן געוואָרן, געלעגן צווישן די
 טראַנטעס, ווי אַ פאַרקוואַרטע קאַרע איז וויסט געוואָרן איר פנים, שוואַרץ,
 דערנאָך האָט זיך געלאָשן איר קול, געלאָשן זיך אויך ס'לעבן אין די אויגן. זי
 איז געוואָרן ווי אַ האַלעוועשקע פאַרסוכניעט, קנאַכיק אַלט און קליין ווי
 אַ קינד מיט אַ פאַרשפיצטער נאָז.

צוגעזען דאָס, האָט לאַפּעזן, דעם איינציק געבליבענעם זון אין ראַנ-
 טשע, דורכגעשוידערט אַן אימה פאַר דער אונטערגייענדיקער היים. אירע
 טעג פּויעזן ווי וואַלענדיקע בעטלערס — פינצטער, געביגן, דערווידער-
 דיק, פון די כאַטעווענט האָט גענומען אים דורכבלאָזן אַ שטעטיקע קעלט.
 אליין פאַרצערט פון בלינדן דאַרשט צום אומבאַגרענצטן קוואַל פון לעבן,

* קוקרוע.

Jacob Mamelak
 5419 Hutchison St.
 Montreal, Quebec

האָט ער מיט אַ מאָל זיך דערשפּירט שלאָבעריק: אומזיסט טרעבסטו זיך אַרום נאָך דעם, נאָך יענעם, — האָט ער געיאושט. דאָ דרייסטו זיך פאַר דײַן אייגענעם גרוב. דער אַלטער איז אַוועק, ציט עס אַוועק אַלעמען, אַלעמען. פון אַליץ וואָס אַרום דער ראַנטשע איז פאַרן יונג אויפגעגאַנגען אַ גרויל און דאָס האָט אָפּגעשוואַכט דעם גבורהדיקן לאַפּעז, אים אויסגע- הוילט, דאָס דחקות האָט אַ פאַרטעבנדיקן שאַרפן קוויטש געטאָן אינעווייניק טיף אין אים, אַריבער אים. די נויט פאַרוואַרפט שוין אַ לאַסע אויפן האַלדז — האָט אַ פּלאַם געטאָן אין זײַן מוח — זײַט מיך פענטען, דער- ווערגן. נאָ, נאָ, איך וויל נישט! אַ טראַגטיקע, אַ קאַליקעוואַטע, האָט ער געזען די נויט אַרײַנקריכן אין קליינעם פענצטערל וואָס בליקט אַרויס צו דער באַרגסטעזשקע. פון שפּינוועבס אויף דער סטעליע ציט זי זיך, זי פאַרטונקלט זײַן בליק; זי וועט זיך באַלד צעשטשירען איבער דער גאַנצער ראַנטשע, אַנצײנדן דעם דאָך מיטן פּניער פון אַ סטנע וועלף, צערייצטע פון ברענענדיקן הונגער. פּחדיםדיק איז די אַרעמשאַפט, גולניש, אַ ווילדע בלאַנקעט זי אַרום איבער דער ווילדער פאַמפּאַ, פאַרבלאַנדזשעט אַהער אין די סומנע בערג מיט אַן אַנטבליזטן פאַקאָן*. נו, דער בייזער דלות טרעפט נאָר צו די שוואַכע — —

אויך דער הונגער-געשריי פון די פאַרשוונדענע ברידערלעך האָט געברייט לאַפּעזס געהירן. איבער זיי איז די אַלטע געפאַלן, — האָט עס גע- גרימט אין דעם יונג. — ער איז אַ מאַנצביל, דאַרף ער אַריבערטראַגן די שוואַכע. ס'איז אַ סכּנהדיקער שטראַם, ער מוז מיט זיי זיך דורכרייסן, ער מוז, אַנישט פאַלט ער אויך. אויף אַ רעכטן אמת האָט ער זיך געשראַקן פאַר דער מאַמעס וועגן און די אימה פאַרן טויט האָט אים געפאַטשט.

ווי נאַכט־שריפה האָט ראַפּטעם אין אים זיך אויפגעכאַפט דער גע- דאַנק: דאָקטער פּערעס! ער איז אַ גוטער, דער דאָקטער. אַ פאַרציטערטער האָט ער גענומען לויפן איבער די זאַמדיקע וועג- לעך, ר'האַט נישט באַנומען ווי די ברוסט האָט זיך אין אים צעהילכט. צו דאָקטער פּערעס איז לאַפּעז אַרײַן מיט מהומה אין קול, מיט ציטעריקע ליפּן: — דאָטאַר, ממײַן ממאַ־אַממען! ראַטעווע, זי שטאַרבט! — און זײַן אַטעם האָט געגליווערט אויף די אויגן פון דעם אַלטן דאָקטער. ער חלשט, זעט ער, דער יונג.

* אַ קרימלעך פאַסטעך־מעסער

— שא, שא, ס'וועט גוט זיין, בחורל, — און ר'האט נישט געהאט ווו די זקנהשע הענט אהין צו טאן. — אינדאָלעסיאָ! — האָט ער אינדעם גע-
נומען רופן מיט עפעס אַן אַנדער קול, וואָס האָט זיך אי געריסן פון אים, אי
זיך געבעטן — הער נאָר, אינדאָלעסיאָ!

דאָקטער פערעס פון באַרגיקן שטעטל אַלטאָ גראַסיאָ האָט תיכף גע-
הייסן פאַרשפּאַנען די סולקע * און ער איז אוועק צו דער ווינטלעכער ראַג-
טשע פון די באַראַכאַס, באמת מוראדיק אויסגעצערט איז די פרוי, שיטער
ס'פלייש פון איר לייב און קוים עס קלאַפט דער דופק!

— אַזוי-אַ, אַליין האַסטו זי געהאַלטן די אַלטע? אַ, אַ, צו פיל זיך פאַר-
לאַזן, בחורל. נישט גוט אַזוי לאַנג צו וואַרטן, — האָט דער איידעלער זון
אונטערגעמורמלט און באַלד פאַרטראַכט הילף פאַר לאַפעזס מאַמע. — גי-
כער, אינדאָלעסיאָ, — האָט ער אַ ווונק געטאָן מיט די אויפגעבערשטלטע
ברעמען צום יונג וואָס האָט אים אַהערגעבראַכט אויף דער בריטשקע. —
ריר מיט אַ האַנט! העלף אונטער צונויפקלעבן דאָס פעקל זאַכענעס פאַר
דער-אַ!

דעם דאָקטערס פויערישער משרת האָט מיט די גרויסע האַריקע
הענט, ווי מיט גראַבליעס פאַר צונויפשאַרן געטריקנטן היי, צוזאַמענגע-
קניפט אין אַן אויסגעריבן קאַלדערקעלע, וואָס האָט געטונקלט אויפן גע-
לעגער, עטלעכע אומהיימלעכע שמאַטעס. דער דאָקטער האָט דערבני געפאַכעט
מיט זיין קורצן אַטעם איבער דעם בינטל טרוקענע ביינער וואָס אין דער
דין אויסגעגאַרבטער הויט פון דער... נו, קיין לעבעדיקער מענטש איז דאָס
שוין נישט געווען, האָט עס געשניטן אין אַלטן פערעסעס שלייפן, איז דער
דאָקטער טאַקע געשטאַנען איבער איר שרעקיקער בלאַסקייט און געטרייסלט
דעם קאַפּ:

— געלאַסן, געלאַסן, אינדאָלעסיאָ! מ'טוט נישט אַזוי ראַפטעם אַז אַ
קרוכע זאַך שטייט אין מיטן שטוב, פאַמעלעך, מיט געהיטע הענט טוט מען.
— בנים אַלטן מאַן מיטן שטאַרק געקנייטשטן פנים האָבן זיך געטרייסלט
די הענט און אין גאַנצן איז ער געוואָרן רויט פון דעם מען זיך ביי דער
אַנמאַכטיקער, וואָס מ'האַט געדאַרפט לענקען מיט איר יעדער באַוועגונג.
דאָס אימפעטיקע גיין, ס'צו האַסטיקע טרעטן מיט די פיס דעם משרתס
האַט אים געאַרט, און ער'ט דערפאַר, דער אַלטער דאָקטער, מיט די אייגענע

* צוויי רעדערדיקע לייכטע בריטשקע

הענט געהאלפן אראפשטעלן די קראנקע פון דעם הויפן שמאטעס וואס איז געווען איר געלעגער. פאמעלעכקע זי אַנגעטאָן און אַליין אויך אַוועק פּוועלן בײַ אַ שכן אַרויסצופירן זײַן דאַרפישן וואָגן, פאַרשפּאַנען און אַזוי אַרום די פּרוי געבראַכט אין שפּיטאַל פון דעם שטוינענדיקן אַלטאַ גראַסיאַ וואָס האָט אויף זײַנע בערג זיך אַרויסגעהויבן מיט געצירטע טורעמלעך פון פּע־אַדאַלע פּאַלאַצן מיט געפּלעגטע פּאַרקן און שײנע האָטעלן.

— פּאַוואַליע, געדולד, און די קראַנקע וועט קומען צו זיך, — האָט דער מיושבער דאָקטער פּערעס באַרויקט דעם זון פון דער אַרעמער. — מ'וועט זי היילן, שטאַרקן, בחור.

— רו און לאַבונג און די מאַמע וועט קומען צו זיך, — האָט אַ קראַנ־קנשוועסטער שטיל, ווי אין אַ סוד, צוגעווינגען לאַפּעזן, וועלכער איז דער־נאָך עטלעכע מאָל אַרײַן אין שטעטלשן שפּיטאַל שטיל, אויף די שפּיץ פּינ־גער. די אַלטע האָט אים נישט דערזען מיט אירע נעפל פאַרגאַסענע אויגן, זי האָט נאָר קרענקלעך דערשפּירט זײַן געטרײַ זײַן אין דער נאַענט, געפּילט דעם וואַרעמען הויך זענעם וואָס האָט זיך צאַרט געגליטשט איבער דער הויט פון איר פאַרשוויצטן שטערן.

— לאַפּעז, ביסט דאָ, זון? — האָט זיך ווי צוילען געריסן איר שוואַך

רעדן.

— כ'בין געקומען, מאַמע.

— גוט, ביסט דאָ, — איז באלד געפּאַלן איר שטים און די אויגן האָבן

זיך געשלאָסן, זי איז שטאַרק אויסגעמאַכט, די אַלטע.

אַפּגעגעבן די מאַמע אויף דער זאַרג פון דער שטאַט, האָט לאַפּעז באַ־ראַכאַ אַנגעהאַנגען אַ שלעסל אויף דער פאַראייזאַמטער ראַנטשע און אַליין אַוועק צו דער ווייטער בוענאָס־אַנירעס. זי מיניעט אין ליכט און אין שפּע, זי וועט אים אַנקאַרמען און געבן עסן אויך פאַר די זעניקע — ער וועט שוין. ר'וועט זיך דעררעדן מיט די ווילע לײַט פון שטאַט. אין עקבערנדיקן הונגער, אין אַנגסטן פאַר דער אומבאַשטימטקייט וואָס לאַקט און שטויסט אָפּ איינצשטיק, האָט ער געאַנללט אין דעם וועג און אַ סך מאָל אַפּגעשטאַנען, וויל שווער ציט זיך דער טראַקט, וואָס אויף זײַן רוקן טרייס־לען זיך פול געלאַדענע וועגענער, ס'הוידן זיך דורך גיכע קאָטשן, ס'שרעקן איבער אומגעריכט דורכלויפנדיקע חיילעך, שאַרף שנאַבלדיקע פּייגל. ס'ציט דער וועג, אָבער אומדערגרייכלעך איז די גרייס פון דער צוואַנגדי־קער שטאַט. לאַנג זענען געווען די טעג און נעכט אונטערוועגס, לעסטיקער

נאך די מידקייט וואָס האָט אָנגעפלאַנטערט זינען פֿיס מיט אומגעווענליכערער שוועריקייט. דערגרייכט ענדלעך בוענאַס-אַנרעס, איז לאַפעז געפאלן ממש ביי איר שוועל.

3

אין דער גרויסער שטאָט האָט לאַפעז באַראַכאַ קיינעמען נישט גע- האָט פון נאַענטע צי באַקאַנטע; ס'נישט געווען אין ערגעץ פאַר אים קיין אַנשפאַר. צו מאַל נישט געהאַט וווּ די ערשטע נאַכט איבערצושלאָפן. מאַדנע; שטיקער ליידיקייט וואַלגערן זיך דאָ, גוואַלדאָוונע הניזער און מעטום, אָבער אַ פּרעמד געקומענער האָט נישט וווּ זיך צוצושפּאַרן אַנט- קעגן דער-אַ פּלוצלינגקייט האָט דער יונג זיך געשפּירט אונטער געהאַקט ווי אַ יונגער שטאַם, וואָס די ווונד פון דער שאַרפּער האַק הערט לאַנג נישט אויף צו טריפן און גליווערן מיט וויי.

כאַטש אַן אַרעמער, אַ האַרעפאַשנער, איז לאַפעז אין דער היים געווען שטאַרק און אָנגענומען ביי לייט; מ'האַט אים באַדאַרפט, באַלעבאַטיים האָבן אים אַרבינגערופן צו זיך, מ'האַט אים אָנגעטרויט גוטע אַרבעט, אַפילו גע- שטעלט פאַר אים אַ גלאַז שאַרפּן בראַנפן. און מ'האַט געלויבט זיין שייסן אין באַרגציגן, ר'האַט געפאַנגען יונגע אַדלערס, געכאַפט אין פעלד קוראַ- פאַטוועס; מענטשן האָבן אים געקאַנט — דאָ איז ער שוין אַ ווערעמל. אַזאַ האַסטיקייט רייסט זיך דאָ דורך! ווי אַ שפּענדל קען מע פאַרטראַגן ווערן אין די ווינטע ערגעצן!

דערגרייכט די באַגערטע בוענאַס-אַנרעס האָט לאַפעז זיך דערזען מיט אַ מאַל אין אַ שטיקנדיקער ענגשאַפט. די לאַסע איז אַקערשט פאַרוואַרפן אויף זיין האַלדן. ערשט איז ער ווי אַ חיה. און די שטאַט האָט באַשנימפּער- לעך פּינט חיות, זי שללידערט זיי אַרניין אין אַנזערנע שטינגן — אויף משוגע צו ווערן! אַ גערעגטער פון דער פּינלעכער שפּירונג האָט זיך גע- צונדן זיין געדאַנק, אָבער דערפון איז ער גיך מיד געוואָרן. קלערן איז אים בער זינען כוחות. לאַפעז האָט זיך אַראַפּגעלאָזן אויף אַ שטיינערנער באַנק וואָס אויף אַ גאַרטנשער פּלאַסע מיט אַ ביסל פאַרחידושטע ביימער און אַנ- געשניטענע טעפעכלעך קאַלעמוטנע גראַז. אָבער די אויגן דריקן אים. די מידקייט דריקט, זי פּרעסט, נאַגט אין די גלידער גלייך אַ פעלדז וואַלט זיך אויף זיי אַראַפּגעקניקלט פון די פאַרטומלטע הייכן וואָס זענען פאַרטרוינקען אין וואַלקנס. אַ רגע, און זיין שוואַכעגיש ווערט בליציק צעשניטן אין הי-

מלשע אוואָרן, זיין שוואַכעניש שפיגלט זיך טריב אין אַ פניער-בליאַסק און וועלעכלעך וואָס טראָגן זיך ווי היפּנדיקע פּערד אונטער שאַרפע רינטערס. אַ אין דער פּרעמד קעז מען אומקומען! — לאַפּעזן איז באַפּאַלן אַ פּחד מחמת דעם געפיל אַז ער וועט נישט קענען אַנטלויפן, אויב זי וועט נעמען שטאַרק ברען, די פּרעמד, די באַשנימפּערלעך אומדערבאַרעמלעכע. דער-ווייל האָבן זיינע אויגן זיך געקלעפט און די פיס זענען אים נאַכגעהאַנגען נישט אייגן, אַנגעדראָלן. אַט וואַלגערט זיך אַן דער אַרום אין אַ וויגעניש וואָס דעקט זיך מיט אַ פאַרטייבנדיק הוקען פון אומגעהייערן געשטיין וואָס שיט זיך אַראָפּ פון דער הייך, פון די בלינדע ווענט וואָס שטעכן אַקערשט מיט משונהדיקע פּלעמלעך, פניערן פון שויבן. פונעם ליכטן שלאָף וואָס האָט ווי אַ חלום-טומאַן זיך געהויבן איבערן יונג, איז אויף אים אַנגעשוו-מען אַ געלוסט זיך אויסצושפּרייטן אויף דער קילנדיקער ערד, פאַרנירען זיך, אַוועק אין פאַרגעסניש. אַזא טיפּער שלאָף איז אַבער נישט געקומען אויף אים — מחמת הונגער: עס האָט גענאַגט אין לאַפּעזעס בלוטן, ס'האַט צעווייניקט פלאַמבלעטער פאַר זיינע וויעס, געקומען רגעס וואָס האָבן אים אַפּגעריסן פונעם חלשות, אומגעריכט אויך אַנגעליכטיקט דעם מוח. אין שוואַכקייט האָט ער דעמאַלט געפרוּווט זיך אויפהייבן פון דער באַנק, אַבער ר'האַט באַלד זיך צוריק אַנידערגעוואַקלט. צי דורכגייערס האָבן גע-זען אים אַן אונטערגעשניטענעם אַזעלכן? לאַפּעז דערמאַנט זיך עס נישט עד היום. אין שטאַט ווערן מענטשן געשטויסן פון אַנלעניש, פון נייגיר — זיין בליק איז געווען פאַרגאַסן פון אַ טונקלעניש. געוואַלט זיצן און נישט געקענט, כאַטש ער האָט זיך דערצו אַנגעשטרענגט. אויפגעשטעלט זיך און ווידער זיך צוריקגעוואַקלט. שיכור פון שוואַכעניש האָט ער סוף כל סוף זיך דערקליבן צו אַ טיר, שפּל געוואָרפן רייד פאַר מעצנס פיס:

— דאַניאַ, איך שטאַרב עסן! — אַזש די אויגן האָבן אים געטרערט. אַ פאַרשטויבטער, באַוואַקסן מיט אַ ווילדער האַריקייט שטייט אַזא יונג נעבעכדיק מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט. שטאַרק איבערגעלאַפּן האָט זיין בליק געבעטלט אַן רייד: „גוטע מענטשן, דערבאַרעמט זיך!“ די באַלעבאַסטע וואָס האָט געעפנט פאַר אים די טיר, האָט אַנגעקוקט דעם פאַרשוין מיט פאַרדראָס און באַשנימפּערלעכן באַדויער: אַזא פּעסטער יונג און אַזוי פּויל! ס'רוב זענען זיי אַזעלכע, די קרעאַלן, וווינען אויפן אומענדלעכן פעלד און רירן נישט אַ פינגער אַן אַ פינגער אַז די ערד זאָל אויפשפּראַצן, זי זאָל ווערן פּרוּכפּעריק פאַר זיי, כאַטש פאַר זיי אַליין!

באַנגעגענען זיך מיט אַ ביטערער מאַטע, מיט אַ טרוקענעם גאַליעט אָדער — זיי קלעבן זיך פאַררעטעריש עמעצן אומצוברענגען מיט זייער פאַקאָן אין מיטן נאַכט. דערצו שעמען זיי זיך אויך, די צוויי-פּיסיקע חיות פון די וויסטענייען און זיי זענען סכנות פּויל, כאַטש פּרעסן גלוסט זיך און די קינאה איז נישט ווינציקער שטאַרק. מער רחמנות ווי אויף די בלינדע באַ-שעפענישן איז אויף די לענדערנייען וואָס האַדעווען די דאָזיקע. מאַמע-ערד, ווילט זיך אויסרופן אַ מאַל — ביסט גרייט צו דערנערן דינע קינדער, אָבער זיי ווייכן פון דיר, זיי באַהאַלטן זיך פון דער זוך, באַשר זי איז צו הייס; זיי טוען זיך אויס פונעם עול אַפּצוגעבן זיך דער געבענטשטער מי וואָס גיט יעדן לעבעדיקן נפש זיין שטיקל ברויט; די לַנט לאָזן אַרום זיך אויפגיין דערנער און אליין באַנגעגענען זיי זיך מיט אַ פּאַסנעם קוקורווע-קאַטשאַן און ווידער אַ מאַל מיט אַ מאַטע-טיי. פון פאַרפּאַלענע איז גרויס דער שבט אַפּשטאַמיקע פון אַרגענטינער סטעפּ! זיי ווילן גאַרנישט טאָן, כאַטש זיי חלשן עסן, יעדן טאָג ווילן זיי עסן. און זיי מערן זיך ווי די היי-שעריקן, די...

מיט ווידערווילן האָט די פּרוי געקוקט אויף דעם יונג וואָס האָט זיך געבראַכן אַנטקעגן איר. דאָך האָט זי דערלאַנגט לאַפעזן אַ שטיק ברויט מיט קעז:

— נאַט, און געדענקט — אַ מענטש באַדאַרף מע זיין. מיַבאַדאַרף עפעס טאָן! — און אַפּגעקערט זיך פונעם שלעפּער. די גאַב האָט אים אי-בערגעראַשט און ר'האַט רעכט נישט באַנומען וואָס די פּרוי זאָגט. ער האָט געשפּירט נאָר דעם אימפּולס פון זיין פאַרשמאַכטן געביין.

— אַ טרונק, דאַניאַ, — האָט ער אַ שלאַבעריקער זי צוריקגערופּן מיט אַ תּחנוּגימדיקן קול און אַ געבעכדיקן בליק. די פון דער פּרעמדער שטוב האָט פון ס'ניי זיך אינגעקוקט אין דעם יונג. זיננע ליפּן זענען געווען בלאַ און פאַרטריקנט.

זי האָט אַרויסדערלאַנגט אויך וואָסער. מיט איין דויערנדיקן שלוק האָט ער אויסגעוופּט דאָס מעסטל, געזאָגט „גראַסיאַס“ און קוים זיך צוגע-וואַקלט צום דערבנייקן שטיינערנעם טרעפּל. די כוחות האַבן אים נישט גע-טראָגן. ווידער האָט לאַפעזן גענאָגט די לעסטיקע מידיקייט און דער מאַגן האָט זיך צעצאָפּלט. געזעסן צוגעשפּאַרט מיט רוקן צו דער וואַנט און אַ ציטעריקער, מיט אליקע ציין געריסן פונעם געשענקטן ברויט.

במנוחה אויפּעסן איז אים נישט באַשערט געווען. די זעלביקע באַ-

לעבאסטע איז באַלד אַרויסגעקומען. מיט אַ קיישל האָט זי זיך געקליבן אין מאַרק אַרײַן. נאָך אַ מאָל אַ קוק געטאָן אויפן יונג און געפרעגט מיט שטוינונג, גלײַך זי וואָלט אים געזען ערשטמאָליק:

— אַ, יונגער מאַן, וואָס עפעס דאָ? נישט רעכט פון אַזוינעם ווי איר? מ'גייט ליבערשט אַהיים צו די אייגענע, מ'לייגט זיך צו, אויב מ'איז נישט מיט אַלעמען. מ'טוט וואָס מ'באַדאַרף. אויפן אויסקומעניש מוז מע זיך אַרנטלעך פאַרדינען. אויב מ'איז אַ מענטש איז אויף אַלץ אַ צײַט, — האָט זיך איר פאַרוואָלט אים מוסרן.

— ווינט איז מײַן היים, סעניאָראַ. אין קאָרדאַכער געגנט איז די ראַנטשע מיט די אייגענע. ערשט געקומען פון דאָרטן. מיטן טאַטן געאַר- בעט אויף מויערן, אויף די וועגן, אין די בערג, יאָ, יאָ, דאָניאַ, — האָט ער שוין געשאַקלט מיטן קאַפּ, גלײַך ער וואָלט ערשט זיך אַליין דערהערט. — זי מעג גלייבן, די דאָניאַ. אַרנטלעכע די באַראַכאַס, — און דערשפירט ווי טרערן רינען אָן. פלוצלינג האָט ער אויפגעהערט ריידן, אַראַפּגעלאָזן די אויגן. נאָך אַ ווילע, ווידער אויפגעהויבן דעם בליק, מער דערזען די גוטע פרוי, האָט ער אַבער־אַמאַל גענומען רעדן אַזוי אַז עס זאל אים נישט צערן די דערוועקטע בענקשאַפט, וואָס איז שאַרף צוגעטראָטן: — דאָניאַ, אַ מענטש ווערט אַזוי געקוועלט אַז ר'קען נישט אַנזיצן מיט די אייגענע — און פון ס'נײַ זיך געוואָרגן מיט אַ קנויל טרערן. — די דאָניאַ פאַרשטייט? די מאַמע איז דאָרט. קראַנק די מאַמע; די ייִנגלעך, קלענערע ברידער, גע- לאָזן ערגעץ צווישן לײַטן. — אַוודאי, ר'האַט געוואָלט אַלץ דערציילן, אַבער געזאָגט האָט ער נאָך עפעס דער דאָניאַ:

— אַז ס'נישט געוואָרן דער אַלטער, איז אַלץ זיך צעפלוויגן. סע ווערט שלעכט, אַז אַ מאַן שטאַרבט. דאָס הויזגעזינד ווערט צעטומלט. און מ'ווערט שוואַך פון נישט טאָן. אַ, ס'איז אַזוי ווינט דער וועג אַהערצו! כ'ווייס נישט, דאָניאַ, וועמען צו פרעגן דאָ, ווהיין איך דאַרף גיין — דער יונג האָט זיך בפירוש פאַרפלאַנטערט אין די געדאַנקען וואָס האָבן אַנגעשטורעמט אויף אים ווי באַלד די פרעמדע האָט זיך אַוועקגעשטעלט אים אויסהערן. פריינד- לעך די לײַט אין שטאָט, — האָט בעת מעשה דורכגעבליצט אים אין מוח. „אַ שוואַרץ קעפל“, — האָט די פרוי אַ טראַכט געטאָן אין דער זעל- בער צײַט — אַנגעהערט זיך פון שטאָט, איז ער אַנגעריטן אַהער זיך אַנ- צופרעסן מיט פײַן. גליק געקומען פאַנגען מיט זײַנע פוילע נעצן; אומצוטרוילעך האָט זי געעפנט אירע ליפן:

— וועט דער יונגער מאן וועלן אַרבעטן? קלאָר, אויב מ'ויל אַרבעטן, קען מע פאַרדינען ס'ברויט.

— סי, דאָניאַ, — האָט ער געלאָזט הערן אַ שוואַכן קלאַנג און זינע אויגן זענען ווידער פאַרלאָפן געוואָרן.

און ווי אין נאָכקלאַנג פון דעם וואָס ער האָט נישט דעררעדט, איז לאַפעז געשטאַנען אַן אַנגעוויירענער און שטום געשאַקלט מיטן קאַפּ. זיין בליק האָט נאָך אַפגעגעבן אַ מאַטן גלאַנץ פון נבהלדיקער פאַרטראַכטיקייט. — אַרבעט מען, האָט מען עפעס, — טיטשט זי פאַר דעם דאָזיקן איר טראַכטן וועגן גורל פון אַזאַ וואָס מוז פאַרלאָזן זיין היים.

„ערב פּגרו, קלערט זי אין מיטן דערינען, ווערט אַזוינער ערשט גוט. פּרויער וויל ער נאָר פּרעסן און זויפן. נאַשעדיק איז דאָס צו אַלין. מ'קריגט די פעזע ווערט באַלד יום־טוב, די האַרעוואַניע פאַרגינען זיי אַנדערע. נאָר יידן שפּאַנען זיך באַלד איין אין יאָך פאַרן ביסן ברויט. דאָס אַ וויל לעבן אַט אַזוי.“

זי קאָן די, וואָס ציען פון דער סומנער פאַמפּא אין שטאַט אַרין — האָט זיך אַ וויג געטאָן דער פּרויס געדאַנק צו גלייך מיטן וואָרט וואָס האָט איר געברייט די צונג: — זיי לאַנגווייליקן זיך שוין דאָרט. אַהין האָט דערגרייכט די מעשה וועגן דעם ווילטאָג פון שטאַט, ווילן זיי אין דער גיך אויסברענען די אַנגעהויפטע ענערגיע און באַגען אַבער באַלד פון ס'ניי זיך צו צעגענעצן. דינסטן ווילן זיי נישט זיין ווי באַלד זיי פּרעסן זיך אָן; פּריצהטעס ווילן זיי ווערן, פאַרביק זיך אַנטאָן, זענען להוט אויף ווילדע פאַרגעניגנס, ממזון אָן די בייכער און זייערע מאַנצבילן ווילן זיך אַ מינדסט נישט אַנשטרענגען, ווילן קיין שווייס נישט פאַרגיסן אויף דער פעזע. ס'לייך דיקגיין ווערט זיי נישט נמאס. מיר מאַטערן וויד, אַרבעטן מיט די לעצטע כוחות. יאָרן זיך געפּניקט, אַבער דאָס האָט קיינער נישט געזען. קוים זיך דערשלאַגן צו דעם וואָס מ'האַט, און מ'מוז נאָך שלעפּן דעם וואָגן.

— אַרבעט, האַמברע*, מאַנט מען בני אַיטלעכן — חורט איבער די סעניאָראַ איין מאַל און אַ צווייט מאַל.

— איך וויל, סעניאָראַ, — הערט זי פון אים הכנעהדיק, ער שטייט, זעט זי, און ער קען נישט שטיין. שיכור איז דאָס גאָר, צו אַל די רוחות.

אָדער...? — זי קוקט אויף אים און ס'ווערט איר אַ רחמנות אויף דעם פאַרשוין.

— ווילט נאָר, וועט שוין זיין — גיט זי אים ביזלעך אַ מעסט אָפּ, זעט ווידער אַ מאָל זיין צרההיקן הילוך אין ווערט ווייכער: „וועל פרווון אַ רייד טאָן מיט פּעדראָן, אַ יונג אַ ריז. אַזוינער קען זיין אַ האַנט אין געשעפט.“ און אים זאָגט זי:

— מײַן מאַן וועט אפּשר עפּעס אויסגעפינען. איכ'ל איבערשמועסן.
— אַ דאַנק, סעניאָראַ, — און ער וויל שוין אַ שמיכל טאָן, נאָר די מינע זינע צעברעכט זיך, רינט אויס. ער שפּירט אַזוי ווי ער וואַלט געהאַט אַ בלאַטער איבערן גאַנצן לײב, אין גאַנצן פּילן. אַ, אויסשטרעקן זיך, נישט ווערן אין תּהום פּון אַט־דער שפּירונג — ווי גוט וואַלט עס געווען! די גאַרע וועלט איז ברוגז אויף אים — — לאַפעזן ווילט זיך פאַרמאַכן די אויגן, נאָר ער דערמאַנט זיך אַז די סעניאָראַ וואַרט אויף אים און דער אַרום שפּאַרט, שרײַט אַרײַן אין זינע געהירן: „ווי אַן אייזל ביסטו פּויל! לאַפעז, הע־עעעע!“ מיט אַנשטרענג קוקט ער זיך אַרום: נישטאַ! געווען די דאַניאַ, אַנטרינען די דאַניאַ, מיט זינע שפּיץ גערוון כאַפט ער זיך דערנאָך אויף די ווידעררופּן פּון די רייד וואָס זענען אַקערשט אַרײַנגעפּאַלן אין אים: „זי'ט איבעררעדן מיטן סעניאָר“. ער'ט אַרבעטן, אַוודאי וועט ער אַרבעטן! — — גלייך דער ווינט אין פּאַמפּאָ הילכט עס אין זינע געהירן און ווי אַ מערעשקע קריכט דאָס. שפּל צום פאַרקלונגענעם וואַרט וואָס האָט זיך אַפּגעזעצט אין אים, איז לאַפעז ענדלעך געבליבן אַליין אויפּן גאַסיקן טרעפּל. עפּעס געוואַרט און נישט געוואַרט. נישטאַ די באַלעבאַסטע! דער ליאַרעמדיקער דרויסן האָט זי צוגענומען. ער וועט אין ערגעץ נישט גיין, טוקט אויף אַ שניץ פּון געצווונגענעם וואַכזיין, כאַטש ס'ווילט זיך שלאָפּן — ער טאָר עס נישט.
פּון מאָל צו מאָל אויפּגעריסן די אויגן און בײַ לאַפעזן איז געבליבן אַ לעבלעך טלײַען: דאָן פּעדראָ הייסט דער דאָזיקער. ער'ט זאָגן וואָס ס'וועט זיין מיט אים.

ווען די דאַניאַ איז צוריקגעקומען, איז דער יונגער פּויער פּון ס'ניץ שוין געזעסן בײַ דער טיר, פּון וועלכער מ'האַט אים אַרויסדערלאַנגט דעם ערשטן ביסן בוענאַס־אַרעסער ברויט. אַצינד האָט זי אים אַרײַנגענומען אין הויז, געגעבן אַ טעלער געקעכטס און צוגעוואַרפּן אַ פּונק האַפּענונג: „מײַן מאַן וועט שמועסן מיט אַיך. דאָן פּעדראָ וועט אים אפּשר צונעמען צו

זיך". דער גלאַזור פון לאַפעזעס אויגן האָט דערפון אויפגעטריפט אין שאַ-
טנדיקער גלאַנציקייט, ער איז איר געווען דאַנקעוודיק מיטן בליק.
דער בחור האָט זיך געקוויקט מיטן שטאַטישן עסן. — ס'איז גע-
שמאַק, סעניאַראַ! — און זיך נאָך אַ מאָל געלאָבט מיטן צוזאַג אַן דאָן פּעדראָ
וועט אים באַדאַרפן. ס'אָ געשעפט ביי אים, באַדאַרף מען אַ מענטש. געוויס
וועט ער אים צונעמען. שוין לאַנג האָט ער געהערט, לאַפעזע באַראַכאַ: די
שטאַטישע האָבן אַ סך עסקים, זענען ס'רוב אַינלעוודיק, קענען אַליין נישט
טאָן אַלצדינג. מ'באַדאַרף זיי אַרויסהעלפן. ער וועט זיין אַן אַרויסהעלפער
— — ס'גוט אַזאָ וואַרטן און ס'איז פּריקרע וואָס מ'גלייבט דיר נישט. די
סעניאַראַ פּאַרשט אים מיט די אויגן, וואַרפט צו אַ פּרעג, איז נישט זיכער
צי ער איז אַרנטלעך. גאַר שלעכט וואָס מ'ווייסט נישט אַז לאַפעזע איז אַ
פלינקער, אַ שטאַרקער. ס'איז אומליב צו זיין אַזוי אַ געפּענטעטער. ס'איז
טאָג אין דרויסן, ס'איז רוישיק ווי אַ באַרגטיך וואָלט זיך צעזאַטן און ער
מוז זיצן באַנעזאַמעט, אַכטונג געבן ר'זאַל זיך נישט אַראַפּגליטשן פון
בענקל, נישט פּאַרשפּעטיקן צו ענטפּערן. אַט וועט די סעניאַראַ פון ס'נני
עפּעס פּרעגן. זי קוקט זיטיק, קוקט פון ווינטנס, פלינדערט אין זינע גע-
דאַנקען. ניין, לאַפעזע טראַכט נישט שלעכט פון דעם הויז; ער פילט דאַנק-
שאַפט; אַוודאי, ער דאַנקט פאַרן גוטס וואָס מ'וויינט אַרויס צו אים — —
ער טרייבט דעם דרימל וואָס זשומט טרייב ווי זלידנע פליג. ער טאַר נישט
דרימלען, געדענקט לאַפעזע. ער מוז זיך ווייזן מאַנצביליש. ע, די שטאַטישע
צייט, ווי שווער זי איז, זי קלעפט זיך ווי פעך. זי בינדט די פיס. פאַר-
שטאַפט דעם גאַרגל.

ס'אומדרייטע שווינגן וואָס טרייבט אַהין, אַהער, איז אים נמאס גע-
אָורן. ער האָט לסוף נישט אויסגעהאַלטן, דער קאַרדאַבער:
— סעניאַראַ, איכ'ל ברענגען וואַסער, וויפל איר באַדאַרפט. — האָט
לאַפעזע אומגעריכט זיך אַרויסגעכאַפט.
— כיי-כיי-כיי-כיי-כיי! — צעהילכט זיך דאָס קליינע מויערהויז מיט דער
סעניאַראַס לאַכן. — גראַסיאַס, — האָט זי געענטפּערט נאָכן אַפּלאַכן ס'טראַכ-
טעכץ וואָס איז מיט אַ מאָל איר געקומען אויפן זינען — מ'באַדאַרף ניט, —
האָט זי גענומען ציילן די רייד. — פאַראַן וואַסער ביי אונדז, איר ווילט,
איכל ווייזן — גרויסט זי זיך שוין; — פון אַ קראַן גייט וואַסער ביי אונז.
ער איז נישט דרייטט צו זיין נייגעריק, כאַטש עס גלוסט זיך זען, נאָכ-
צוגיין דער באַלעבאַסטע.

— כ'האָב געהערט פון אַזוינס, סעניאָראַ. בײַ אונדז ברענגט מען פון קוואַל. אויך פון טיכל טראַגט מע וואַסער. ערשט הערט ער זיך אַזײַ, לאַפען, ווי ער רעדט אין דער דאָיקער פרעמד, אָבער ער וויל ליבערשט שווינגן. נאָר ער דערמאָנט זיך: ס'אָ הרפה צו זיצן אָן אָנגעגולמטער. די שטאַטישע וועלן חוזקן. — איכ'ל ברענגען ריטלעך, — זאָגט ער — כ'ל פלעכטן אַ בעזעם פאַר אַזײַ. אַ הויז באַדאַרף.

— כײַ-כײַיייייייי — פלאַצט פון איר שוין אַ שפּריץ געלעכטער — יונגער מאַן, נישטאַ אונטער דער נאָז אַ וואַלד, אַ וועלדל אויף צו קליבן ריטלעך. אַ גערטל פאַראַן זעלטן — נאָר פון וועגן אַ בלימל, פאַר אַ גרעזל, פאַר שיינע קאַלירן, און גאָר. שטיין פאַנצערט די שטאַט, נישטאַ קיין גראָזן. אַפילו ברויט האַדעוועט נישט די שטאַט; די שטאַט פאַרדינט אויף ברויט, פראַצעוועט, קנעט, באַקט, אָבער ס'מעל?

זײַן טונקל פנים פאַרקרימט זיך. לאַפען רייסט אויף זיי אויגן, נייגט צו ס'געהער, נאָר פאַרשטיין פאַרשטייט ער קנאַפּ די קלוגשאַפט פון שטאַט. ער וויל נעערט דערווייזן, אַז ר'קען אויך עפעס, כאַטש ראיזו נאָר וואָס פון די בערג.

— איכ'ל אויסווינסן אַזײַ דאָס הויז, צובויען אַ קעמערל; כ'ל לייגן אַ פונדאַמענט פאַר אַ נעער שטוב. איכ'ל אין אַלץ העלפן, דאָניא. לאַפען איז שטאַרק.

— מ'באַדאַרף נישט אויסווינסן, מ'באַדאַרף נישט צובויען אַ קעמערל, יונגער מאַן — האָט זי געענטפערט שוין אָן געלעכטער. — זיצט רויק. דאָן פּעדראַ איז אַ גוטער, ר'זועט קומען, וועט ער מיט אַזײַ שמועסן. פאַראַן וואָס צו טוען, אַנדערש. איטלעכער טוט אויף זײַן שטייגער, יונגער מאַן, די שטאַט באַדאַרף גענוג, זי צעוואַקסט זיך נאָך.

אויף דאָן פּעדראַ האָט לאַפען באַדאַרפט וואַרטן ביזן אָוונט. ער גייט אַרויס פון שטוב אין באַגינען, דער שטאַטישער, און קומט אַהיים נאָכן צו-פאַלן פון דער טונקלקייט.

ווי אַ בין צום בינשטאַק פאַלט צו דער חושך צו די אָנגעצונדענע פענצטער, עס זשומט שטאַרק דער אָוונט אין שטאַט; דאָן פּעדראַ האָט ליב אָונטלעך זיך צו צעשפרייטן אין הויז. ס'ווייב האָט פאַר אים בײַ צייטנס שוין געגרייט אַ גרויסע מאַלצייט, אויפן ברייטן פאַטערשטול אַוועקגעלייגט זײַן קאַווע-קאַליריקע פּידזשאַמע אין מוטנע פאַסן, דערנעבן געשטעלט די

באַקוועמע שטוביקע טרעטערס. אַלץ איז פאַרנעמיק, ברייט, אויף הנאה צו שעפן פון דעם אויפדערנאכט פאַר דאָן פּעדראָ. לאַפען באַראַכאָ דער קאַר-דאַבער האָט ננגעריק זיך צוגעקוקט צו די-אַ הכנות, דער שלאָף, וואָס האָט אים פּריער באַפּאַלן, איז אין גאַנצן שוין אויסגערווען. ער'ט גוט גע-טאָן וואָס אַפּגעמאַכט ביי זיך: וועסט וואַרטן אויפן באַלעבאַס, לאַפען! פּאַמעלעך איז געקראַכן יענער ערשטער טאַג הינטער דער שטוב וואָס האָט לאַפען גענומען לערנען לעבן אין דער לאַקנדיקער פרעמד — אַ שילדקעט אַזאַ שטיינערנער האָט ער געפּויעט אין זינן פּאַנצער. אומ-אויפּהערלעך רוישט פון אים די שטאַט ווי אַ באַרג-שטראַם.

4

דאָן פּעדראָ טשאַקאַנאָ, דער פּרוכטהענדלער, וואָס שטייט מיט אַ טיש-וואַגן אויף דער פּלאַסע סעריטאַ, האָט לאַפען היימיש אויסגעשטרעקט אַ האַריק-ברייטע דלאַניע, גלפּך ער וואַלט שוין לאַנג געהאַט געשמועסט מיט אים; ס'גערייט איז אַבער מיטלעך איבערגעריסן געוואָרן:

— ביסט, זע איך, אויף צרות, ברודערקע. נישט קיין נאַס אַזוינס, — האָט ער אים געזאָגט אויף דער נאַכט, ווען זיי האָבן געהאַט זאַלבעדריט אַפּגעגעסן די זאַטע מאַלצייט. — אַבער ס'וועט אַדורך. צו אַלץ געוויינט מע זיך צו. מ'האַט שוין אַלץ פּאַרוכט, אַ-אַ! נישקשה, דער הימל פּאַלט נישט צו דר'ערד. בלעב ביי מיר, וועסטו האָבן אַ פּולע שיסל, אויך אַ געלעגער און אַ פּאַר הויזן אויפן הינטן, ריכטיק ברויך נישט דער מענטש. דאָס וויל איך אַליין אויך נישט. וויל ריכטיק מאַכט קאַליע דעם בעסטן. איך האָב עס שוין אַנגעזען. וועסט זיין אין שטאַט, וועסטו זען אַלץ, ריכטיק לער-נען ס'לעבן... אויב דו באַשטייסט, קענסטו דאָ זיין ווי אַן אייגענער, אלאַ נישט — וואַרף איך דיך אויך נישט אַרויס אויף ביי נאַכט. קענסט זיך אַנזעטיקן מיט שטאַטישער מידיקייט, צעבענק זיך אַהיים און קרעכץ ווי עס וועט דיר אַנשטיין. דערווייל וועסטו דאָ איבערשלאָפן, אַפעסן און גיין זיך געזונטערהייט, אויב דיר וועט גלוסטן. אַזעלכע איז מיינ דעה!

דאָן פּעדראָ האָט שטאַרק געקוקט אויף אים מיט זינע הייסע רויט-לעכע אויגן אינעם פּלאַטשיקן פנים וואָס איז פול מיט דער פליישיקייט פון דער נאַז און אַ קאַנטיקן שטערן. אַז ער האָט גערעדט, האָבן זיך ליכט פאַרקוועטשט זינע מידע אויגן און דער האַלדז-קנאַפּ האָט זיך אויפּגעהויבן. — איך בין אויכעט געווען אויף צרות, — האָט ער באַלד אַפּנהאַרציק

געלאזט וויסן דעם קארדאבער — אבער כ'האב זיך ארויסגעדרייט. דער מענטש איז אלע מאל בני זיך אין די הענט. ווילסטו, ווערסטו א באנדיט — הרגעסט און קענסט אליין געהרגעט ווערן. איך האב אויכעט געקענט ווערן א פעאן * בנים אייגענעם בלוט וואס צעקאכט זיך. יעדער קען עס, האמברע. כ'בין ליבערשט אוועק קיין מענדאסא, אין שווייס זיך געווארפן, גע- הארעוועט און געבליבן לעבן. אנדערש פאלסטו פונעם מעסער, ברודערקע. דער מענטש פעדראָ איז זיך אליין קענטיק געפעלן געוואָרן אין די אייגענע רייד. לסוף האָט ער זיך אויפגעהויבן פון בענקל, צוגעגאנגען צו לאָפעזן וואָס האָט נישט געקענט אָפן קוקן אים אין די אויגן אַרײַן:

— וועסט טאָן וואָס דו קענסט. אַלץ טוסטו פאַר זיך, חברלעב. האָסט אליין גענוג קלוגשאַפט צו וויסן וואָס דו דאַרפסט טאָן. האָסט חשק, וועסטו ווערן אַ בוענאָס-אַנרעסער און אַפילו קריגן אַ גוט ווייב. אַן אַ ווייב ביסטו אַ פאַרפאַלענער. נישקשה, וועסט דאַרפן אַ ווייב, בחור!

אַ זשוואַווער איז דער דאָן פּעדראָ. ער רעדט הויך און קאַרגט נישט אַ קלאַפּ איבערן אַקסל.

— וועסט מיר העלפן, וועסטו זיך אויך העלפן. איך דערלאַנג דיר אַ האַנט. כ'בין געווען ווי דו אַ וואַרעם אַ געטראַטענער. אַבער לאַך זיך אויס! בלייב דאָ, איך באַדאַרף דיך, הערסטו? האָסט פונקט אַרײַנגעטראַפן אויפן ריכטיקן אַדרעס, יינגל! בני מיר, — ווערט ער באלד גדלותדיק, דער אַל-טער, און ער דערוואַרעמט זיך רעדנדיק — וועסטו נישט האָבן צו קלערן פאַר גאַאַרנישט. וווּ וועסטו געפינען אַזוינס, אַחוץ בני פּעדראָ?! — ער בײלײט שױן אויס אויפן יונג די רױטפאַרלאַפּענע אויגן און ער שמועסט שױן מיט זיך, פּעדראָ: — דעם ביסן גלײַך אין מױל אַרײַן, גאַט, ווי דאַס מאַכט אַ גוט געשעפט! אַסור מיר, פּעדראָ איז גאַר נישט לײכט אַנגעקומען, ווען ער איז אַראָפּ פון דער שיף. ווי אַן אַקס אין יאַרמע אַרױסגעשטעקט דעם לעקער. אין פאַרטראַכטיקייט בײגט ער אַראָפּ דעם קאַפּ און זײן קול וואַקלט זיך אין הכּנעה אַנטקעגן די גרימאַסעס פון גורל, וואָס מאַלן זיך אַקערשט פאַר זײן בליק, דערפון קלינגט אָפּ זײן רעדן מיט באַזיניקונג.

— ס'ווערן אויסגעטריקנט די כוחות. שוין נישט יונג דער פּעדראָ, ווי דו זעסט אים. און לעבן ווילט זיך. פּגרן האָט קײנער נישט קײן חשק. ע,

א סך טאָן וועסטו נישט באַדאַרפן. מסכים? הייב אויף ס'פּרצוּף, יינגל, —
נעמט ער זיך אָן פּלוצלינג מיט כוח.

דעם אַלטנס אָפּקייט האָט אַ טיפּן שטורכע געטאָן דעם אַרעמען יונג.
— סי, — איז געווען דער ענטפּער און דער פּאַרשוין מיטן צעצויטלטן
שאַל אויפן האַלדז איז געבליבן הויזן ביי דאָן פּעדראָ, דעם גאַסנקרעמער
פון סעריטאָ.

5

אין די באַגינענס, ווען דער הימל זיצט נאָך ווי אַ פינצטערער קאַלפּאַק
איבערן פּאַרשלעפּערטן געצעלט פון שטאַט, כאַפּט זיך אויף דאָס הויז
פון פּעדראָ טשאַקאַנאַ. צוערשט קומט אויף זי, די פּאַרדאַרטע, גיכע כאַרכע-
לינאַ. פּלוצלינג, מיטן פּראַל פון צעעפּנטן עלעקטרישן ליכט, באַוויזט זיך
די פרוי אין מיטן שטוב שוין אָן אַנגעטוענע. די שנין שטעכט, די אויגן
קענען זיך נישט פונאַנדערקלעפּן און דער קאַפּ פּאַלט צוריק אויפן קישן.
כאַרכעלינאַ שווינגט ווי די נאַכט הינטערן פענצטער; עס שאַרן גרילציק די
פּאַדעשוועס פון אירע שיד. זי רינגט די וויעס מיט די פּאַרקנאַכיקטע פינ-
גער, קוקט זיך אַרום מבולבל — צי איז עס אויף אַן אמת איר היים? אָבער
נעמט באַלד טוען ווי נעכטן, ווי אַנומלט. שוין לאַנג, גאָר לאַנג איז זי אין
שטאַט. אַ מענטש ווערט צו אַלעם געוויינט און די געוויינטשאַפּט באַוועגט
מיט אים איבערטיוו.

שטעלט זי פּאַרטאַגס די ערשטע טריט אין הויז, באַגלייט איר אַן
אויסגעצויגן, טויב הילכן פון דער אַנגעשפּאַנטער פּינצטערניש. טיף אָפּ-
געלעגן איז די דאָזיקע שטילקייט און די שטוב הענגט אין מיטן פון גרויס-
גרויסן חלל וואָס בליקט טונקלעפיק ווי ער וואַלט געווען אַ גליד פון
דעם סודותדיק-אַנגעיאַזשעטן, מעכטיקן דרויסן. אַ ליאָדע ריר פון דער
פּרוי, ברייטערט ער זיך אויס מיט אַ שטוינענדיקן עכאַ איבער דער פּאַר-
טאַגיקער ר. און זיוקא נעמט זי זיך דעמאַלט שטאַרק פּאַרען. צוערשט
פאַמעלעך, אַנגעדראָלן מחמת אַן אומאַנטפּלעקטער שרעק, דערנאָך ווערט
זי אויף אַן אמת וואַכעדיק; לאַזט שוין דרייסט, ראַפּטעם לויפן ס'וואַסער
פון קראַן אין טשניניק אַרײַן, טומלט מיטן געפּעס, וועקט ס'הענגעדיקע
בלעך אין קיך און דאָס ליאַרעמט. עס איז אַ סגולה קעגן דער אייגענער
פּויליקייט — האָט זי שוין אויסגעפונען. שלאָף ציט, איז אַפּנאַרעיש ווי
האַניק, איז זיס און פּאַרפירט אין איבל אַרײַן. און ער, דער מאַן, האָט

זיך שוין צוגעוויינט צו דעם פריקרען געקלעפער. „דער וועקזייגער, זאגט ער, דערלאנגט שוין“. לאזט זיך כארכעלינג הערן אין מיטנאכטיקער שטילקייט, זי ריכטט זיך אריין מיט ליכט, מיט שארפן געפילדער, ווייסט ער: סע איז געקומען דער טאג. מ'דארף ווידער ארויס פון שטוב. דער מארק אבאסטא באוועגט זיך שוין מיט אומגעוויינטלעכן אימפעט, גלייך די ערד וואלט אויפגעציטערט. דער שטאטישער וישט צעעפנט זיך אין באגניטער זשענדעקייט. דער מאגן שלאפט אייגנטלעך קיין מאל נישט. אים חלומט זיך פון דער פרעס אפילו אין זיין אפרו. פעדרא, מ'טאר מער נישט זיך מאכן געפגרט, בכך דו הערסט נישט, צי דו האסט פארגעסן. ערשט איז שלאפן א נארישער תירוץ.

ער פוילט זיך נישט, פעדרא דער הענדלער פון סעריטא. אראפ און פארטיק! — מוסרט ער זיך. זי, ס'זויב, איז פלינסיקער. איידער-וואס האט כארכעלינג שוין צוגעגרייט א שלוק פרישע, הייסע קאווע, א באטעמט פלעצל. דאס שטויסט אים טאקע אונטער: טשע, שעם זיך ליבערשט! און באלד זיצט ער אין קיך, גיט א זופ, א קני און אנלעט זיך אין שלינגען: „דער היישעריק איז פרעסערדיק, איידער ער טראגט זיך אפ לאזט ער איבער פרישע אייעלעך. דער היישעריק שלאפט נישט. איי, איי, ס'זאל אונדז כאטש עפעס בלייבן“.

תמיד דאס אייגענע ווערטל וועגן דעם מעלה-גיריהדיקן עולם וואס שטופט זיך פון סאמע באגינען ביי די קרעמערישע טישן און ביי די אג-געהויפטע בערגלעך דארפישע פירות אויפן שפניזמארק אבאסטא. גיך ווערן פול די קיישלעך מיט אכילה, נאך פולער ווערן די זשענדע אויגן וואס זוכן נאך, נאך מער אנצופאקן די קיישלעך.

תמיד האט דאן פעדרא געהאט חזוק-רייד וועגן די הונגעריקע נעבעך, וואס זוכן און קענען קיין מאל זיך נישט אננשטילן. תמיד האט ער צו-ליב זיי געמוזט זיך אונטעראנילן אין די פארטאגן. זינט דער קארדאבער יונג האט זיך אפגעשטעלט ביי אים, איז וואס אן אמת דאן פעדראן היימלעך-כער, נאך מער: ער האט גערן דעם בחור. יענער שאנעוועט אים אזוי אן ער קען זיך שוין נישט באגיין אן אים. יעדן באגינען ריכטט ער אראפ דעם בחור פון געלעגער, קלעפט זיך צו אים מיט טאטישער ליבשאפט און ער שטויסט אים מיט צערטלעכע רייד נאכצוגיין פוסטריט: — יינגעלע, גא-פעסט זיך? שייך, שייך, אבער נישט אצינד. איכיל דיך פירן ווייזן גארן ווילס. פאראן חיות וואס וועסט נישט דארפן מורא האבן פאר זיי, פאראן

קאַרוסעלעס וואָס מאַכן פריילעך. יינגעלע, שטעל אַ פיסל! — און שמייכלט
 צו אים מיט אַן אַנגעשטרענגטן שמייכל. — אַ נו, גענוג געפאַמט!
 פאַרטראַכט זיך אַ רגע און שוין מינטערט ער זיך און ער מינ-
 טערט דעם יונג:

— האַ, — זאָגט ער און שפירט ווי ער אַליין שטייט קוים אויף די
 פאַרשלאַפֿענע פיס, אַלע גלידער האַלטן זיך בעל כרחי און אַזוי וועקט ער
 ווידער לאַפעזן: — דו, דו, קוקסט? דער אייזל איז געשפאַנט! — אָבער
 דער הערט נישט. ער שווימט אין ברייטן, וואַרעמען געשנאָרך פון אַן אַפֿ-
 געאַרבעטן בעל-חי.

— טשע, * באַהאַלט דעם קאַפּ! — טאַרעט שוין דער אַלטער דעם
 יונג — ס'גייט אַ האַגל ווי שטיינער.

6

... אַ פאַרלוירענער לאַזט ער זיך פירן, דער אונטערטעניקער לאַ-
 פעז באַראַכאַ. קיינער קאַן אים נישט דאַ, מוז ער טאַן וואָס מ'הייסט אים
 — און אַזוי האָט ער זיך איבערגעוועלטיקט. ביסלעכווייז איז ער זיך
 צעגאַנגען אין שטאַטישן שפּאַן, דער יונג פון דאָן פּעדראַ דעם מאַרק-
 הענדלער. און פאַמעלעך איז דער קאַרדאַבער זיך גופא געפּעלן געוואָרן
 אַזוי-אַ: ער'ט שוין אַראַפּגעוואָרפן פון זיך די ברייט-געפאַלדעוועטע הויזן מיט
 די שמאַלע, ענג פאַרקנעפּלטע מאַנקעטן ביי די פיס-קנעכלעך, געפּטרט
 דאָס צעפּוילטע שאַליקל פון האַלדז אַראַפּ און איז אַריין אין שטאַטישע
 פּאַנטאַלאַנעס, אין אַן אייבערהעמד מיט אַ שנופּס און ער פירט זיך וועד-
 ליק דאָן פּעדראַס הדרכה. צוזאַמען מיטן באַלעבאַס שטייט ער אַ גאַנצן
 טאַג בנים גרויסן טישגעשטעל מיט אויבסט, זאָגט יעדער קונהטע —
 יונג צי אַלט — „אַ גוטן טאַג, סעניאָריטאַ“, יעדן אַוועקגייענדיקן ווינטשט
 ער „גייט מיטן געזונט“ און איז גרייט פאַר שליחותן, דאָן פּעדראַס גאַסנ-
 קראַם געפינט זיך אין אַ רייכער געגנט. פאַראַן דאַרט באַלעבאַסטעס וואָס
 דאַרפן מ'זאָל זיי נאַכטראַגן ס'פעקל: זיי קויפן, באַצאַלן און ווי מיט גר-
 מענע אברים שפּאַנען זיי אַוועק אויף זייערע שטייפּע, הויכע אַפּצאַסן, אויף
 צוגעשמיןקטער שיינקייט. לאַפעז האָט זיך שוין צוגעווינט צו שטיין גרייט
 מיט אויסגענייגטע אויערן און האַרכן דעם באַלעבאַס: לאַפעז גיי, לאַפעז

* דו (היימשלעכע ווענונג צו עמעצן).

טראָג אָפּ. במשך פון טאָג שטעלט ער זיך אַרײַן אין אַ סך געפּוצטע שטובן און האַרײַט, דערזעט זיך מערערע מאָל אין שפּיגלען פון שפּרינגנדיקע און סיקענדיקע ווינדעס, שמעקט זיך אָן מיט כלערליי ריחות, מיט פּאַר-שיידענע שטילקייטן. דאָן פּעדראָ ציילט פּליסיק ס'געלט, וועגט אויס סחורה אין פּאַפּירענע בײַטלען, קנעצט שטענדיק אַ זיסלעך וואָרט צו אַ מאַדאַם, צו אַ דינסט, ער היט זײַן געשעפט. פון אין דער פּרי אָן שלענגלט זיך אויף דאָן פּעדראָס מויל אַ צעקראַכן שמייכלע פּאַרן קונה, כאַטש ער באַ-וויזט זיך גראַד נישט, דער קונה. די העפלעכקייט לערנט ער אויך זײַן געזע-לן. דער יונג, מוז מע וואָגן, איז תמיד געהאַרײַכט, אָנגעשפּאַנט אויפן גע-דענקען אַז מ'מוז זײַן איידל צו מענטשן וואָס קומען צו דיר, עפעס אַנ-דערש טאָר מע נישט האָבן אין זינען, — האָט אים אָנגעזאָגט דער באַ-לעבאַס און די פּעדריכע האָט אָנגעקוואַלן, ווען זי האָט זיך צוגעקוקט ווי דער יונג טויג זיך אויס בײַ דער קראָם. אַזוי פּאַרשטיי איך — האָט זי געטענהט צו לאַפּען — אַ מענטש וואָס טראַכט פון אַ תּכּלית געדענקט וואָס ר'האַט צו טוען. די הסכּמה איז דעם קאַרדאַבער געפּעלן געוואָרן און איטלעך מאָל האָט ער אויסגעקוקט אַז די אַלטע כאַרכעלינאַ זאָל זיך וויזן צום פּרוכטוואָגן אויף סעריטאַ. יא, איר קומען האָט אַלע מאָל געמיינט אויך אַפּרו. דעמאָלט פּאַרשווינדט דאָן פּעדראָ אין אַ טיפּער הויז-עפענונג אַרײַן, זײַן ווייב באַוויזט זיך אַלע מאָל אַ דערדרייטלע און אין איר האַנט באַמבלט זיך אַ שפּאַר קיישל מיט אַינגעוויקלטע וואַרעמע טעפּ און טעפּלעך. מיטנטאָג געשעט עס. איר אָנקומען צום געשטעל מיט דער אָנגעבערגלעטער סחורה דערמאַנט דאָן פּעדראָ אָן הונגער, אין זײַן מידיקייט מחמת דעם לאַנגן שטיין און גיין אַרום דער קראָם. האָ, האָ, — דערמאַנט ער זיך ערשט — פון דעם ווינטן פּאַר טאָג ביזן אויסגעניכטערטן מאָגן איז אַ וואַזשנער מהלך! אַנדערע האָבן שוין פּאַרביסן מיט גוטע סאַנדוויטשן, פּאַרטרונקען מיט קאַוועלעך. דאָס געשעט די לײַט וואָס גייען אַרום שלינג און שלאַנג, ער, פּעדראָ, פּאַרדינט נישט גרינג זײַן אָרנטלעכן ביסן. ערשט שטייט שוין די זון אַ העכסט צעליכטיקטע, זי האָט דעם מענטש רעכט אויסגעמאַטערט, אין שווייס אים צעבאַדן, צײַט צו מיטאַגן!

אַ בייג זיך אונטערן אַינגעפעסטיקטן טישוואָגן, עס גיבן זיך אַ צע-פּאַכע זײַנע הענט און דאָן פּעדראָס קראָם בלייבט שטיין אַליין, אָן השגחה, איבערגעדעקט מיט אַ גראַער פּלאַכטע און איבער דעם, אויף אַ הילצערנעם פּיסל, אָן אויפשריפט אויף אַ האַרט געבלעך טאַוועלע: „געשלאָסן“. ווי

ס'רוב געשעפטן פאַרמאַכט אויך דער אויבסט-הענדלער פון סעריטאָ זיין קראָם אין מיטנאָג. די דאָזיקע שעה לענגערט זיך אויס איבערן ברייטן שטח פון דער ריכער אַווענידע; עס צעקריכן דעמאָלט די שטיקער שוואַרצער גלימער וואָס הויערן איבער הונדערטער וואַרטנדיקע אויטאָס; דער פאַר-הידושטער אַבעליסק בליבט דאָ הויך, שאַרף שווינגן אַנטקעגן דעם פון גאַנדערגעצויגענעם אָפּענעם הימלשטערן, וואָס קוקט און דערזעט גאַרניט אַ הויך דעם האַסטיקן אַוועקאַיילן פון די מענטשן גאַס-אַראַפּ, גאַס-אַרויף; די אַנג-געגליווערטע הימל-צורה קוקט און שטומט אין שטוינען, סיידן מיזאַל דאָס אַננעמען פאַר טענה: האַ, ערשט לאָזט מע מיך אַזוי-אַ בעת די גאַנצע צייט האָב איך אַנך באַגלייט? אָדער דער מיטנאָגיקער פאַרשטאַרטער גענעץ מיינט שפּאַט איבערן געווימל וואָס ווערט מיט אַ מאָל ערגעץ אַנגעזונקען — אונטערן רייך פון דער „צעלאָזענער קישקע“.

אַן אַנגערוי? קטער שטורמישער טיך בליבט דער אומגעהייער בריי-טער סעריטאָ פּלאַץ (וואָס ווערט אַרויפצו באַשיידענע גאַס) אין האַלב-טאָג. אין שטילקייט ווערט אַנגעשטאַרט אויך דאָן פּעדראָס פּאַרדעקטער קראַמטיש.

שוין יאָרן ווי פּעדראָ ששאַקאַנאָ האַלט זיין געשעפט דאָ אונטערן פּרינען הימל פון דער ברייטסטער בוענאָס-אַנרעסער אַרטעריע. ער האָט דערפאַר באַוווּזן זיך אַננצושאַפּן פּריננד אין שכנישאַפּט. ראַדאַלפּאָ דער קצב פון סאַלטאָ באַזאַרגט אים מיט די זאַפּטיקסטע ביפּן פון זיין יאַטקע; סעניאָר וויסענטע שמועסט מיט אים אַלע מאָל, ווען ער כאַפּט זיך אַריין אין זיין שענקשטוב נעמען אַ שלוק ביר. ס'מיטאַגמאַל, וואָס כאַרכעלינא ברענגט אין פאַרעדיקע טעפּלעך, גייט ער אָפּעסן ביי כאַסע ראַפּאַעל דעם שניידער. יאָ, פאַרן ביסל אַפּרו מוז דער קאַפּ פּילן אַ דאָך איבער זיך. און נישטאָ דעמאָלט בנעם באַשטעלטן שניידער קיין קונדן; אַרום האַלבטאָג פּאַלט צו גאַנץ בוענאָס-אַנרעס צו דער שיסל. אגב, אַ רויקע איז דעם שניידערס אַרבעט און גינציק איז צו דאָן פּעדראָ זיין וואַרט.

— וועמען מיזעט! — רופּט אויס כאַסע ראַפּאַעל אַריבער זינע צע-גלאַנצטע ברילן. — רעבעקאָ, פון טיש איז אַראַפּגערוימט? — דער שנייד-ער דער רעדט אַריין ערגעץ צום ווייב, וואָס ווייזט זיך גראַד נישט מחמת איר פאַרטוענקייט. ער ווייסט, דער ווילער מענטש, אַז דאָן פּעדראָ האָט ווינציק צייט; זיין קראָם איז אין דרויסן געלאָזן געוואָרן איינע אַליין און ר'איז נישקשהדיק הונגעריק. אַהיים גיין איז אים צו ווייזט, אָפּכאַפּן די

מאָלצניט אין מיטן גאָס איז אומהיימלעך און אויך נישט צום געזונט. און צוריקגעשמועסט: וואָס קען עס אַרן דעם שנידער יוסף רפאל אַז אַ מענטש וועט האָבן פון אים אַ טובה? אַ וויל מענטשל דער גאַנסוואַר, כאַטש ר'איז לאַ עלינו פאַרגרעבט וואָס שניך ייִדישקייט; געכאוועט זיך אין אַ העק, אַלץ צווישן ס'זייעריקע, האָט ער זיך אַנגענומען מיט אַ גוי'ן־שער טבע אין זיין גאַנצן פירעכץ; ר'זויסט נעבעך נישט פון קיין יום־טוב, פון קיין שבת. בלויז ראש־השנה און יום־כיפור שטעלט ער זיך ערנסט אין ייִדישקייט, גייט אין שיל אַרײַן, האָרכסט זיך צו און זעט ווי יידן רופן בגוואַלד דעם שר פון רחמים, ער זאָל מוחל זיין די עברות וואָס זיי באַגיינען אַ גאַנץ גייעדיק יאָר. ווי אַ גוי צווישן אַ פולן ייִדישן קהל שטייט פעדראָ אַ געשטרויכלטער אַקעגן דעם ייִדישן רעש און די אויגן גליען אים אין פאַרלוירנדיקייט. אַ שאַד אים, כאַסע ראַפּאַעלן דער פעדראָ מיט זיין פּראַסטקייט פאַר וואָס ער לינדט אַלע טעג פון יאָר. ער מוז זיך נאָך פּלאַגן אין גאַס, אין רעגן און קעלט און אויף דער סמאָליעדיקער זון. אַבער דער, דער שפּירט דערווייל דאָס בורטשעניש פון די גע־דערעם. דער הענדלער איז דערווייל מוראדיק ערנסט אַקעגן דעם וויכט „סוד“ וואָס זי אַנילט זיך נישט אים צו אַנטפּלעקן ווי לאַנג די דאָניאַ רעבעקאַ וועט נישט צורופּן צום טיש. ער קוקט רק צו כאַרכעלינגאָן, וויל גיכער דערשנאַפּן וואָס זי האָט פאַרפעקלט אין אירע טיכער, אַבער כאַסע ראַ־פּאַעל פּרעגט אים הלצהדיק תמיד דאָס אייגענע: — האַ, דער פּופיק קלאַפט? דער באַשטעלטער שנידער שמייכלט בעת־מעשה, זאָגט פּרינד־לעך אַז עס וועט אים דערפאַר בעסער שמעקן דאָס עסן, דעם גאַס־מענטש פעדראָ. כאַסע ראַפּאַעל מיטן נאָדל־פּאַדעם צווישן צוויי אויפגע־הויבענע פינגער רעדט אַלץ גאָר האַפּערדיק:

— מ'הונגערט זיך אויס, שמעקט דאָר ברויט ווי דער טייערסטער פּלאַדן... נישט געדאָגהט, ס'עט גוט זיין, דאָן פעדראָ טשאַקאַנאַ. נאָר בטחון. פיינע לייט האַלטן אַזוי — און ער פּאַלט אַרײַן אין אַ ניגונדל, פירט אַניליק אַרײַן די נאָדל אין פלייש פון אַ נייעם געוואַנט, קניעט אַ שטיקל פּאַדעם, שטעכט זינגעדיק.

די שנידעריכע דאָניאַ רעבעקאַ פאַרציט בינו לבינה אירע בלאַסע ליפּן, שפּרייט אויס איבערן טיש אַ העל גלאַנציקע צעראַטע, שטעלט זאָלץ, אַ פּלאַש פּריש וואַסער מיט גלעזער און ווינטשט די מענטשן אַ גוטן אַפּעטיט.

— עסט אַפּ, שוין צינט, — זאָגט זי גינציק. — מירן פעפערס, מיר
שלאָפּן שפעט, קריגן מיר שפעטער צו עסן.
— אוודאי, ס'ברויט באַדאַרף מע צו ערשט ווערט זיין. דאָן פּעדראָ
האַט שוין געמאַכט די פעזע, מעג ער עסן, אמת, פּעדראָ בן רחמין? — און
היימלעך אים צוגעוונקען.

דעם עפּלהענדלעך טוט הנאה דאָס גוטע וואָרט פון זיין פּריינד כאָסע
ראַפּאַעל, דעם פּינעם שניידער. היימיש שפּירט ער זיך אין זיין הויז. אַ
גוט האַרץ ביי כאָסע ראַפּאַעל!

— סי, סי, ריכטיק אָנגעשלעפט זיך היינט דעם האַרב, — ענטפּערט
ער מיט אַ פּול מויל — עס גייט דען אַנדערש? און איר דאָן כאָסע ראַפּאַעל,
טוט דען נישט ס'אייגענע? איר ברעכט זיך דעם נאַקן איבער פּרעמדע
טראַכעס * און אַנד' שוואַרציאַרן פון אַלע מיני שטאַטישע ליידיקייטערס. די
וועלט קאַציעט זיי אַן אַן חשבון פונקט ווי זי שטעלט צו חמרים נאַראַנים,
וואָס ווייסן נישט אַנדערש ווי גיין נאָר אין שפּאַן. צרות צוגעטראַכט פאַר
מענטשן, דער פּאַטער אָדס. נאָר נישקשה, מיר לאַכן זיך אויס, מיר טוען
גוטס די מענטשן; איר פאַרדעקט זיי דעם הינטן מיט מייטקעס, מיט רעקלעך,
מיר ברענגען צום מויל זיי דאָס עסן און גענאַרן זיך דורך אַ סך עגמת
נפּשן.

— אמת, אמת, פּריינדל, — וואַרפּט צו דער שניידער מיט דער-
וועקטער הייטערקייט — מיר זענען די פּערדלעך, שלעפּן אַלע משאות. מיר
ברענגען פאַר די מענטשן אַפּילו קילקייט, ווען ס'איז מאוימדיק הייס
אין גאָטס דעפּאַרטאַמענטן און מאַכן זיי וואַרעם, בעת אין דרויסן בלאַזט
אַ בניסנדיקע קעלט. מירן פּריוויליקע שקלאָפּן פון די בערנטרייבערס,
אין זייערע מאַמעס אַרײַן, קע-עעהעהעהעע! — צעכעכעט זיך דער ווילער
שניידער. — פּפּעררררד, וואָס האַבן זיך אויסגעלערנט צו לעקן מענ-
טשישע הינטנס.

— שוין, כאָסע ראַפּאַעל? — שפּרינגט אַרויס די שניידערקע מיט
פּלוצלינגקייט אין איר טענה — דאָס זענען דאָך נישט זיינע רייד, חכם מני-
נער, שעם זיך כאָטש פאַר לייטן נאָכצובעבען עמעצן! פּון בזשעזשין, דער
אַמאָליקער היים זינער, געבראַכט די פּראָסטע רייד, — שאַקלט זי מיטן קאָפּ
אין באַדויערן. — האָט נישט פאַראיבל, דאָניאַ כאַרכעלינאַ. דאָס האָט

* אַנצוגן.

נישט קיין שאַנדע אין די אויגן, דער... אַ פרוי אין הויז ביי אים, און ער דערלויבט זיך, — גיט זי נאָך אַ בייזן קוק אויפן מאַן.

— הערט אים נישט, דאָן פּעדראַ, — ווענדט זיך די שניידערקע צום קרעמער ווי צו אַ חשובן גאַסט אין איר הויז — מײנער מאַכט־נאָך די צעלאָזענע געזעלן, די אַמאַליקע טאַנדעטניקעס, און זי ווייסט נישט צי זאָל זי שמייכלען דערבײַ אָדער אַנשטעלן אַ קרומע מינע, — ווי דאָס גע־דענקט ס'שלעכטע! די וואַטענע קעפּ, די בזשעזשינער, האָט מע זיי גע־רופן. האָבן געוויסט נאָר צו זײַן אַרײַנגעטאַן אין אייליקער אַרבעט און אין געאַנזל געשעאַטן גראַבע רייד, ווען געוואָרן אין כּעס.

— וואַטענע קעפּ, — האָט כּאַסע ראַפּאַעל איבערגעהורט מיט אי־בערדריסקייט — הלוואַי וואַלטן זיי הײַנט נאָך געווען און גערעדט נישט איידל צו די גראַבע לײַט, וואָס באַהאַלטן זיך אין זנדענע גרימאַסעס און געמיינע מעשים, גאַר אַרנטלעך געווען, זאָג איך אַנז, די טאַנדעטניקעס פון בזשעזשין: האָבן אַנגעטאַן אַ וועלט אין הויזן און געוואַרעמט געפרוירענע מיט וואַטעווקעס! שווער געפּראַצעוועט און נעבעך נישט געהאַט אַפּצו־עסן צו דער זאַט, תמיד זיך געפּלאַגט. דער שניידערקע יוסף רפאל האָט אומ־געריכט זיך אַפּגעטויכט אין טרעריקער דערמאַנונג פון זײַן אַמאַל, ווען ער איז געווען יונג, אַלע אייגענע זענען געווען אַרום מיט געטרײַשאַפט און אין קאַפּ האָט נישט אַזוי געזענעקעט ווי מיט האַמערס. וואָס מיר קאַפּ־ווייטיק, כּאַטש ס'האַט גענאָגט בײַם האַרץ פאַר אַ רעפּטל ברויט. מ'האַט זיך פאַרזינדיקט מיטן אומזיסטיקן קרעכצן אויפן אַרומיקן גוטס אויף וואָס מ'איז נישט געווען קיין מבין.

— שוין אַנגעהויבן, סעניאָר כּאַסע ראַפּאַעל טייטעל? די מענטשן דאַרפן נישט וויסן דײַנע פאַרטריקנטע נאַרישקייטן! עסט, עסט, ליבע לײַט, — האָט די שניידערקע זיך צוגענייגט מיט וואַרעמען בליק צו די געסט די טאַנטעגלעכע. — שטערט זיך נישט. ער'ט אַ גרינגן קאַפּ, מײַן מאַן. דעם באַשטעלטן שניידער יוסף רפאל נעמט אַלע מאָל אַרום אַן אומעט בײַם דערמאַנען זיך זײַן ווייט פאַרוואַרפענע היימשטאַט. פון די לאַנגע יאָרן פאַרוונקענקייט אין דעם אַרגענטינער וואַגל, וווּ ר'האַט באַצאַלט שווערע ציבזן אין האַרעוואַניע און פּלאַגעניש, ווערט זי, די איינגעבאַ־קענע בזשעזשין, אַלץ מער אַפּגעמעקט פון זכרון, הגם פון בענקעניש צאַפּלט אויף די ברוסט אין אַ קראַמפּנדיקער היץ. ווען ס'ווייב מוסרט אים אויס פאַר אַ האַרב וואָרט וואָס כּאַפּט זיך אַרויס פון אים, לאַזט ער

אַראָפּ די אויגן און די נאָדל אין האַנט ווערט פאַרשטאַמפּט. אים טוט באַנג
 למאָי ר'וואָרפט אָן אַ פאַרדראָס אויף די מענטשן וואָס קומען אַרײַן אָפּ-
 כאַפּן בני אים ס'לעפּל מיטאַג. ס'ע אַרט אים אָבער הילמאָי זײַן וויב האָט
 אַזאַ טאָטעריש האַרץ — זי גיט זיך אַ זאָג אָפּ: „וואָסענע קעפּ!“ בושעזשיך,
 ווי נאָגנדיק ליב זי איז געבליבן, די שטאַט מיט בלאַטיקע געסלעך און
 קאַלעמוטנע הײַזער־רייען מיט אָפּגעקראַכענע ווענט און צעפוילטע דע-
 כער, דעכער שיפע און אָנגעבוקטע. בני אַלע דײַנע חסרונות, קליין גרוי-
 סע שטאַט פאַרפּאַלענע, ווי דו ביסט מיר נאָך אייגן! זײַטיקע קענען
 דען אַזוינס באַנעמען וואָס עס מיינט צוגעבונדנקייט צום היימישן דלות?
 ער שפּירט בעת־מעשה ווי די אָנדרינגלעכע טרערן זאָגן עדות אויף דער
 וואַרהאַפטיקייט פון דעם געדאַנק וואָס בליקט אָקערשט צו אים, אָבער
 אויסשטיטשן קען ער עס נישט קיינעם און רעדן טאָר ער נישט אַצינד.
 און היות ער וויל יענעמען נישט פאַרשטערן די מאַלצײַט, באַמיט זיך
 יוסף רפאל טייטעל די ווילע מענטשן אַנטקעגן צו טראָגן אַ מילדע
 מינע:

— גיי מיט וויבער צום טיש, הע, דאָן פּעדראָ? — גיט ער אין דעם
 אַ זאָג — כאַטש שיק זיי אין קאַנגרעס*, די קליגע קעפּ, — און ס'פנים
 זײַנס צעשײַנט זיך: — כײַקיִקיִקי —

אַ קורצן שניט איבערן געלעכטערל לאַזט הערן אויך דער אויבסט-
 הענדלער און ער שעמט זיך צו קוקן דער דאָניאַ רעבעקאַ אין די אויגן
 אַרײַן. „מע שטערט איר, דער באַלעבאַסטע, מ'חזירט אָן דעם דיל, אַ, אַ,
 זי קען זיך אַנברוגן און דו לאַך... ס'גאַר גערעכט דער שניידער!“ —
 טראַכט ער באותו הרגע. ער טראַכט זיך ס'זײַניקע, אָבער ענטפערן ענט-
 פערט ער נישט דעם פריינדלעכן שניידער.

— אַלע רעדעס זייערע אין קאַנגרעס וועל איך לויפן הערן, —
 איז ממשיך זײַן געדאַנק כאַסע ראַפּאַעל און זײַנע ברילן־גלעזער לאַכן
 פאַרקיכטע פון זײַן אייגענער דינער פאַרע.
 — שאַ, ששאַאַ, חכם מײַנער! — פאַלט אָן אויף אים דעם וויבס
 געשריי.

ווידער וויינט זיך דאָניאַ רעבעקאַ פון קיך אַרויס. דאָס איז זי אויסן
 צו באַשטעטיקן איר אָנוואַג אַז כאַטש אַ באַלעבאַס, באַדאַרף ער געדענקען.

* פאַרלאַמענט;

איר יוסף רפאל, צו זיין א מענטש. צו זיין ערנסט איז וויכטיקער ווי צו האָבן געלט, צו וואָס עס דערשלאָגן זיך אויך גראַבע קעפּ. כאָסע טייטעלס הויז דאָרף זיך האַלטן אין דער מדרגה, איז דאָניא רעבעקאס תורה וואָס זי שלאָגט אַרײַן אין דעם מאַנס מוח זינט יאָרן. «ס'איז געווענדט וואָס אַ מענטש הערט פון דיר, כאָסע ראַפּאַעל», דערמאָנט זי אים שטענדיק, «אויף דעם זאָגן פון אַ מענטש שטעלט זיך אויך אַ הויז» — און גייט דאָניא רעבעקא צוריק אין קיך אַרײַן, בלעבט דעם מאַן נאָך צו צעגריזשען איר מוסרדיקן בליק:

„נאָר ער שטערט! ער פאַרגעסט אַז מענטשן האָבן נישט קיין איבע-

ריקע צײַט“.

מ'הערט נאָך דעם ס'קלאַפּן מיט די לעפל, מ'הערט ס'שלינגען און מתוך זיין מיטאַמאָליקן שווינגן פאַרבײַסט דער שננדער אַ ווערטל וואָס רײַסט זיך אַרויס פון אים, אַבי דאָס ווייב זאָל מער נישט האָבן זיך צו בייזערן.

— כאַפּט אַ טרונק מיט אונדז, — בעט זיך אין מיטן דערינען דאָן פּעדראַ בײַם שננדערשן פּרײַנדל — פאַר אַ לחיים, אַמאָגאָ* —

— אַ דאַנק, — ענטפּערט ער — מײַן סעניאָראַ וועט טרינקען; זי איז סײַ ווי שיכור, זאָל זי שוין דערגיסן. — רעבעקאַ! — רופּט ער אויס. — דערויף קוקט זי אַרײַן אַ צעפלאַמטע און לאַכט אין זיך מיט אַ צעקוואַלנ-קײַט באשר זי האָט געפּועלט בײַם מאַן „ער זאָל זיך רעכענען אַ ביסל“.

— שוין, צופּרידן? — מאַכט זי אַ פאַרגעבנדיקע העווייה גלײַך אַקעגן דעם מאַן, קוקט זיך אַרום אַ ווייזל און שאַרט זיך צוריק אַרײַן אין קיך: — לאַז עסן, זאָגט זי נאָך, כאָסע ראַפּאַעל. די מענטשן עסן, טאָ שטער נישט, טרייבן ליצנות וועסטו אַן אַנדערש מאַל! — און זי ווערט געלם.

פון ס'ײַ הערט מע נאָר קײַנען און ס'טראַגט זיך דאָס אַנגעטומלטע שווינגן פונעם באַשטעלטן שננדער וואָס פון די אַמאָליקע בושעזשינער טאַנדייטערס. ער וועט מער נישט שטערן, כאָסע ראַפּאַעל, — רעדט זיין אַנגעבויענע פּלייצע צום געוואָנט וואָס הויערט אויף זיין קני-טנערע לײַט די-אָ — טראַכט ער אין זיך, אַבער קיין וואָרט ברענגט ער נישט אַרויס. פּרײַער האָט בײַ זיין פּרײַנדלעכן טיש געגעסן דער עפּלקרעמער מיטן ווייב (זי קען נישט עסן אַליין — האָט זי זיך פאַרענטפּערט), ערשט

* פּרײַנד.

עסן זיי זאלבערדיט, שוין מיט לאַפעזן, אויך אַ געשלאַגענער הונט, ווי עס הייסט בײַ כאַסע ראַפּאַעלן. קאַכן קען זי געשמאַק, די כאַרכעלינג, טעפּלעך פעלן נישט אין הויז, וויבן פאַרקויפט זיך אומעטום — „ריפעט“ מען בײַ נאַנד מיט חשק, מ'זיפצט צו און עס טוט הנאה. כע-כעעע, דאָן פעדראַ באַלעקט זיך דערפון אַזש אויפן קול, דעם וויבס געקעכטסן זענען אים צום טעם און דינען גוט זײַן מאַגן, לאַפעזן — ווינציקער, דער קאַרדאַ-בער יונג עסט, ווייל ס'איז גוט צו עסן, דער איינציקער תענוג וואָס איז באַשערט געוואָרן פאַר זײַן קרעפטיקער מאַנצבילשקייט, אָבער זײַנע געדערעם פאַרדייען נישט ריכטיק די אויסגעזאַטענע פליישן, פוטשעראַס * פון אַנגעדעקטע, זייערנדיקע טעפּ זענען נישט פאַר באַרגלייט, עסן געבראַנטס אויפן פּניער און דורכגעזאַפטס מיט רויך איז לאַפעז באַראַכאס געוויינטשאַפט. נישט מער, אַז דער הונגער נאַגט, עסט ער, נאָר אַזאַ עסן „יאַגט“. פון דעם ווערט לאַפעזן איטלעך מאַל אומהיימלעך: ר'האַט מורא, דאָן פעדראַ קען בײַז ווערן, דער אַלטער וועט סוף-סוף מיד ווערן פון רופן אים — ר'מוז אים ערגעץ שיקן — און דאָ האַלט ער אַפט די הויזן אין האַנט... שטענדיק שאַדטן אים די געווייקטע פליישן און דאָס כליאַפ-טשעניש וואָס די דאַניאַ האָט יעדן טאָג געבראַכט צום פרעמדן טיש. אין אַוונט איז די מאַלצייט געווען אַ בעסערע, מיט געבראַטן פלייש און מיט היימישער באַקוועמקייט דערצו. אַפילו טינטאַ-וויבן האָט נישט געפּעלט: לעשט דעם דאַרשט פאַר אַ גאַנצן טאָג, לאַזסט אַראָפּ פון זיך די קייטן, די שיד פון די פיס, אויך ס'רעקל וואַרפסטו אַראָפּ. ווי דאָן פעדראַ טוט, הייסט ער טאָן אויך זײַן געזעלן:

— שעם זיך נישט, דו, נעם דיר אַפּ ס'דיניקע, לאַפעז, — טענהט דער באַלעבאַס מיט איבערגעלאַפענע וויסלעכער, — פרעס אַצינד אַז זאַלסט פלאַצן — מאַרגן, — און ר'האַט זיך פאַרגונען אַ קרומען שמיכל. ער האָט ליב אַ ברייט וואָרט, דער באַלעבאַס פון דעם קאַרדאַכער יונג.

אַפגעגעסן אַוונטמאַל, איבערגערעדט אל דאָס וויכטיקע, טיף אויסגע-גרעכצט זיך און געלייגט זיך שלאַפן. רו איז געקומען ווי אַ מוז, ווייל סײַ דער געדאַנק סײַ דאָס ליב האַבן פול אַנגעגעסענע, איבערגעטרונקענע, שווער זיך געצויגן צו אויפלייזנדיקער פאַרגעסניקייט.

* פליישן אויסגעקאַכטע אין זופן.

טאָג נאָך טאָג, אַוונט בײַ אַוונט אַזוי — ביז עס זענען אַוועק יאָרן
קנאַפע דריי זינט לאַפען באַראַכאַ פון קאַרדאַכער קאַנט איז אַנגעקומען אין
דער גרויסער שטאָט אַרײַן.

7

אווודאי, מ'באדאָרף זיין ערלעך לגבי דער דערמאָנונג פון דער צײַט
זינט לאַפען האָט זיך אַראָפּגעלאָזן קיין בוענאַס-אַירעס. דער קריאַזשאַ *
האַט אין תחילת שטאַרק געבענקט מיטן מטושטשן בענקען פון אַ טויב
וואָס ווערט אומגעריכט אַרויסגעריסן פון איר שטאַטע. וווּ ר'איז געגאַנגען,
האַט ער אַלע מאָל אינסטינקטיוו געהאַפט צו באַגעגענען אַ היימישן, אויך
אַ פאַרבלאַנדזשעטן וואָס ווייסט צו דערציילן עפעס פון זײַנע אייגענע.
מערסטנס האָט ער געקלערט פון דער קראַנקער מאַמען, געבעטן דער
דאָניאַ כאַרעלינאַ זי זאָל אַנשרייבן אַ בריוו אין שפיטאַל פון אַלטאַ
גראַסיאַ; וואָס טוט זי, די אַלטע באַראַכאַ, די אלמנה פון אַנטאַניאַ? דער
עלטסטער זון וויל גענוי וויסן דעם מעמד דער מאַמעס. ער איז אַוועק
אויף אַרבעט אין בוענאַס-אַירעס און ער האָט דאָס מול צו האָבן אַרײַב-
געקומען אין אַ פּנינעם הויז — דער בריוו איז אַוועק אין די ווינטע
וועגן וואָס פירן דורך פּוסטייטן, בערג און טאָלן, אָבער פֿון דער מאַמען
האַט זיך גאָר נישט געהערט. ס'האַט זיך נישט אָפּגערופן קיין מינדסטער
עכאַ אויפן געשריי פון דעם יוגנס שטומען ווייטיק, איז זײַן בריוו פאַר-
לויירן געגאַנגען אונטערוועגנס? לאַפען איז דער מוח צעשפרונגען גע-
וואָרן פון איבערקלערן, און פון די ברידערלעך האָט זיך אים אויך דער-
מאַנט; ווי זעען זיי אויס? מן הסתם זענען זיי אונטערגעוואַקסן, זענען צו-
ריק געקומען צו דער מאַמען, העלפן איר מיט ברויט, מיט ברענגען האַלץ,
טראַגן אַרײַן וואַסער פון קוואַל. אַליין איז ער געוואָרן זאַט, לאַפען, ר'האַט
אַרויפגעצויגן אויף זיך די מראה פון אַ יונגן מאַן וואָס פאַלט שוין אַרײַן אין
אויג פֿון סעניאַריטאַט, וואָס מיט זיי זענען פול די גאַסן, וועלכע ער
שפאַנט דורך. פאַראַן אין שטאַט אַ סך אַזעלכע וואָס האָבן שוין געשמייכלט
צו לאַפען; אַנדערע האָבן אַפילו געפרוּווט ריידן צו אים צערטלעך, מיט
לאַקנדיקן אַנוונק אַז ער געפעלט זיי. דאָניאַ כאַרעלינאַ האָט זיך דערין
משער געווען, זי האָט דערזען וואָס מיטן יונג טוט זיך און זיך געפלייסט

* קרעאַל, געבירטיקער אין אַרגענטינער סטעפּ.

צו געבן אים צו פאַרשטיין אַז מ'קען זיך לניכט פאַרפלאַנטערן מיט די אומבאַקאַנטע מוידן. פאַראַן לניכטזיניקע צווישן די דאָזיקע, בחורל, האָט זי פאַרטרוילעך אים צוגעוואַרפן אַ זאָג אַזאַ איין מאָל און אַ צווייט מאָל. זי האָט זיך באַמיט אים צו באַלערנען. פאַרלאָז זיך, לאַפעז, — איז זי שוין צוגעשטאַנען — איך ווייס וואָס כ'רעד. גאַנצע סטניצעס קומען זיי אין שטאַט אַרביין, פון דער פאַמפּאַ לאָזן זיי זיך אַהער, פון דעם מיידער אין סאַנטיאַגאָ דעל עסטעראַ און פון טוקומאַנער קאַנט וויזן זיי זיך נישט ווינציקער. דו ווייסט, אַז מיט מעסערס וואַרפן זיי זיך באַלד, אַפילו די ווינבער, אויב דו פאַראַיקעסט זיך מיט עפעס אַקעגן זיי? די טוקומאַנער זענען גאַר שאַרף. די אַלע קליידליקע האָבן דאָ נישט קיין הימישע וואָס זאָלן זיי אַ ביסל צוהיטן, וואַלגען זיך אין וואַלוועלע אַפלאַג-הינזער, ווערן צעלאָזן, ריכטן די אויגן פון מאַנסלעכט, זוכן די פעזע, אַ נאַש. אַנדערע ווערן דינסטן, אַבער קיין אַרנטלעכע איז שוין נישט צו געפינען צווישן זיי. אוי, לאַפעז, מ'מוז זיין געוואַרנט פאַר די אומלויפן. פאַרב נעמען זיי אויף זיך פרעמדע, פאַלשע פאַרב — אַ נאַרישער מאַן פאַלט אַריין ביי אַזעלכענע.

דער בחור איז צעטומלט געוואָרן. אין זיין צעפֿיבערטן בלוט האָט לאַפעז נישט געוויסט פון די-אַ חשבונות, אַבער די טעמפע שרעק דער-פון האָט די געניטע באַלעבאַסטע נישט אויפגעהערט אים אויסצומאַלן; — מיאוסע חולאתן קריגט מען פון די דאָזיקע. ווייל אויף אַלע מיסטן טשאַרען זיי זיך! אַ ז ו י נ ס , מוזסטו געדענקען, קומט פון נאַענטער מגע ומשא מיט צווייפֿלהאַפטיקע מוידן. ס'איז פניער! — האָט זי אין אים אַריינגערעדט. און דאָס האָט אים פאַמעלעך, גרינטלעך דערווייטערט פון אַלע מעגלעכע ליבעס, וואָס זענען אים אונטערגעקומען. פנינלעך, אין גלי, זענען אים אויסגעפאַלן דער כאַרכעלינאַס מעשיות פון די פאַרשייטע. אַזויערנאָך האָט לאַפעז זיך אויסגעקילט פון דעם ציעניש צו אַ וועלכער-עס-איז. אומעטום האָבן זיי געלויערט, די ליבעס, אין אַלע הינזער האָט ער זיי געזען, די ווילע, צוואַנגדיקע מיידלעך; זיי האָבן קנאַפ גערעדט, אַבער די בליקן האָבן גערופן, גערעדט דיבורים פון שרענדיקן בלוט אין זיי. און ס'האָט געצויגן זייער בריי און די העזה פון די, וואָס האָבן געטשאַטעוועט אויף אים אין די ווינקלען. טייל האָבן זיך נאַכגעיאָגט נאָך אים, דערפאַר טאַקע געשראַקן מיט דער דראָנג פון דער באַלעבאַסטעס פאַרטרוילעכע רייד. אַזוי אַרום האָט לאַפעז זיך צוגעוויינט צו ווייכן פון די הייס-טעמענדיקע, די לאַשטשענדיקע ווי געטרעיע הינטלעך. ער האָט

מורא קראַנק צו ווערן אויף נישט צו קענען אויסגעהיילט צו ווערן! — האָט ער אין זיך אַרײַנגעליאַרעמט. אַז די חולאת וואָס ס'איז גורם די אומ-ריינע ליבע פון „אַזעלכענע“, זאָל קריכן אויפן פנים מיט קרעץ, ס'זאָל אויספוילן די נאַז — פאַר דעם האָט דעם יונג אָנגעכאַפט אַ גרויל. אַז די שיינע, ענערגיש־שעפטשנדיקע האַרטענסיאַ פֿון נאַענטער שכנות האָט זיך צו אים עקשנותדיק דערנעענטערט, איז דער יונג אַנטלאָפן מיט אומגע-ריכטיקייט אונטער אַ תירוץ: „דער באַלעבאַס רופט מיך!“ און אַן אַנדערש מאָל: „זעסט, מ'עט אונדז באַרעדן“. און באַלד זיך אַוועקגעדייט. אַזוי האָט ער געטאַן אויך מיט מאַרטאַן, דאָס גלייכן ווען אַליסיאַ־אויכעניאַ און די אַנדערע האָבן זיך געשאַרט צו אים. אַ פאַרהאַרטעוועטע איז די צניט נאַכגעגאַנגען דעם יונג. צו מאָל אים צעוואַקלט, אָבער מערסטנס איז ער אַרונטערגעפאַלן דער קילער שטים וואָס האָט געוואַרנט. ביסלעכווייז איז לאַפעז בנגעקומען דעם ליכטזיין צו טרעפן זיך אין דער טונקלעניש מיט אַ מויד פון די, וואָס זענען אויפן שווערן ברויט פון באַלעבאַטים, וועלכע פירן ערגעץ קלייטן און זייערע היימען מוזן זיי רייניקן, באַוואַשן, זיין אַנ-געשפיצט אויף אַ יעדן אָנזאַג פון די ברויטגעבערס. די אַוינטלעכע רופן פון די דאָזיקע מיידלעך, זייער פיבערנדיקער גערייד האָט דעם קאַרדאַבער פאַרטריבן מיט אימה פאַר זיך און פאַר דעם, וואָס עס באַהאַלט זיך היי-טער איטלעכן מאַנצביל, וועלכער האָט מחזקות מיט אַזעלכענע.

דאָס זענען געווען זיינע שטאַמשוועסטער, אַנטריינענע ווי ער פון נויט אין די אַרגענטינער מידבריות — ווי ער זענען זיי תמיד בלינד אין די קליגשאַפטן פון די שטאַטישע, וואָס זענען מער געלערנט. שטום אין זיך האָט לאַפעז באַראַכאַ אַפט געדאַנקט דער דאָניאַ פאַר איר מוטערלעכער וואַרענונג קעגן די וואָס האַדעווען אַן אין זייערע ליבער די פּינלעכע אומצייכטיקייט פון לויערנדיקע מאַנסלייט, וועלכע זענען אומבאַרעכנט אין זייער להוטקייט נאָך אַ ווייבלעכער שויס. אַט זיי קענען פאַרפירן אין שאול תחתיה. ס'איז ווי אין די פֿרעמדע, אַלטע וועלדער, וווּ אַן אונדזעריקער שטעלט אַריין אַ פוס און ער קען אומגעריכט פאַרצוקט ווערן פון אַ חיה רעה — —

אין די זונטיקן, אין חגאַ־טעג האָט לאַפעז אַ ביסל אָפגעטעמט פון די פחדים וואָס האָבן זיך געיאָגט אויף אים. דער געזעלן פונעם אויבסט־הענדלער דאָן פּעדראַ איז ווי אַן איי-גענער אַרײַנגעפירט געוואָרן דורכן באַלעבאַס צווישן זיינע פּריינד, וווּ

די משפחה טשאַקאָנאָ איז געווען היימיש, איז אויך לאַפעז באַראַכאַ געוואָרן נאַענט. אָנגעטאָן אין אַ יום־טובֿדיקן אַנצוג, ברויך ווי אַ וועווערקע־עק, אין גלאַנציקע שוואַרצע שיד און אַ שטרייפיקן קראָוואַט אונטער דער אויס־געגאַלטער גאַמבע, האָט דאָן פּעדראַ מיטן ווייב מיטגענומען דעם יונג אַ גלייכגעקאַמטן, אָן איבערגעטוענעם, אַ געצאַמטן. זאַלבעדרייט זענען זיי אַוועק אין געסט. געגאַנגען זענען זיי אומעטום, וווּ ס'האַט זיך געעפנט אַ באַ־קאַנטע טיר. ס'האַט זיך געגלוסט פאַרבייטן די שטענדיקייט פון אייגענעם הויז אין דער אָפּגעלעגנדיקייט פון עק־שטאָט. און וווּ געקומען האָבן זיי מיטגעבראַכט פּעקלעך, משמני הבית; זיסע, יוסט־געבאַקענע טאַרטן פון כאַרכעלינאַס אויוון, גרויסע בייטלען מיט אַנאַנאַסן, שמעקעדיקע סיצי־ליאַנער מאַראַנצן, טערקישע ניס. דער פּרוכטהענדלער האָט זיך גע־פריינדלט מיט לייטישע מענטשן, גאַטשאַטשקעט זיך מיט זייערע משפחות, געזיפצט אויף זייערע צרות, געחנפעט זיך צו זייערע אונטערוואַקסנדיקע סעניאָריטאַס. ביינאַנד מיט די אַלע פּינע לייט האָט דאָן פּעדראַס קליינע הויזגעזינד געלאַכט פון כלערליי טיפשים, אויסטערלישע ברואים, אי־בערגערעדט נניעסן וואָס זענען צוהאַנדן געקומען אין שטאַט; מ'האַט זיך בחברותא געפרייט מיטן גאַנצן האַרץ, געגעסן שאַרפע, באַטעמטע, וואַ־רעם־פרישע קוכנס „פיצע“, פאַרטרונקען מיט אַ סך ביר און צוזאַמען, אין מחנה, געגאַנגען אין ביאַגראַף * אַרײַן זעען טשיקאַווע, ווילדע און אויך פריילעכע בילדער־געשיכטעס.

דאָן פּעדראַ האָט אַיטלעך מאַל אין קינאַ געעפנט זיין טייסטער, גע־צאַלט בילעטן פאַר אַלעמען — געוויזן זיך מיט אַ ברייטער האַנט, כאַטש ער איז נישט געווען פאַרמעגלעך אַזוי ווי די צו וועלכע ער האָט זיך גע־קלאַמערט מיט חברשאַפט.

— שנאַרער, וואָס גרויסטו זיך? — האָט ס'ווייב פאַרביסן אים דער־נאָך אַרײַנגעזאַגט מיט ביטערקייט. — נאָך אַ ביסל אַזוי און דו וועסט דאַרפן גיין נאָך אַ נדבה צו די־אַ. וועסט זען, שוטה ווי זיי וועלן דיך באַגעגענען! גלייב, טייל וועלן דיך אַפילו נישט דערקענען. האַ־האַ, פּעדראַ, וווּ דיין ביסל שכל איז פאַרפלוּיגן.

אָן אַנדערש מאַל האָט דאָס ווייב פון אים שוין געחזקט:
— קבצנישער שררה, וואָס לויפסטו מיטן בייטל?! — און פאַרדרייט

---

* קינאַ־סאַלאַן.

די אויגן אויף אים. שפעטער האָט כאַרבעלינאַ אים שוין געביסן נאָר מיט אירע ביסטערע בליקן: — פּע־עע־דּר־רֶאַאַ! פּייער פון אומבאַהאַלפֿענעם כּעס האָט אַרויסגעשריגן פון אַזאַ בליק.

איר האָט פּאַרדראָסן דעם מאַנס פּורנות, זי איז געווען געקרענקט פון קנאה: די פּריינד וואָס איר אַלטער האָט זיך אַינגעשאַפט האָבן אַ סך, זיי זענען משוגע רינד, — פּלעגט זי אַרויסבורטשען — און ווילן דווקא נהנה זיין — ביי איר! וואָס איז ער סך הכל, איר פּעדראָ? אַ פּראַסטער מאַרק־הענדלער, קליינע פעזעס שלאַגט ער אַרויס פון קעסטל עפל, אָבער זיי — פעסטע באַלעבאַטיים מיט אייגענע שטיבער אין שטאַט, מיט קלייטן, מיט ווערקשטאַטן און פון דעסטוועגן וואַרפֿן זיי זיך נישט מיט די פעזעס! פּאַר־קערט, זיי האָבן קיין מאָל זיך נישט אָפּגעזאַגט צו נעמען פון אים, דעם נאַרישן, גענומען און געלאַכט. האָסט נישט קיין אויגן, אַלטער, ווי זיי פירן זיך, דינע אַמיגאַס! — האָט זי געטענהט. ער האָט זיך נישט שטאַרק גענומען צום האַרצן די האַרבע רייד. אַ וויבספּאַרשוינ האָט ליב צו פּלאַפּלען, זאל זי האָבן הנאה דערפון, — און זיך צעשמייכלט. און ער איז ווינטער אַנגעאַנגען מיט זיין פּריינדשאַפט צו די ליבע: אויך אין דער טונקל פון קינאַ־זאַל האָט דאָן פּעדראָ, דער אויסגעפּיאַקעוועטער קבצני־שער שררה געשטופּט אַלעמען אין די הענט אַרײַן קאַרמלקעס, קלעצלעך שאַקאַלאַד: „שלאַפט נישט אײַן, חברה״! — און אַ כּיכע געטאַן.

— אַ מענטש ווי ס׳באַדאַרף צו זיין, אונדזער פּעדראָ ער ווייסט: צו מוזיק מוז מען האָבן אויך אַ דאַמע, אַנישט טאַנצט זיך נישט, — האָט עמעץ אַנגעוואונקען.

— פּפּיי־ינע שאַקאַלאַד, — האָט אַן אַנדערער אויסגעזשאַמדזשעט אַ שפּיציקע מבינות. וויבער האָבן דעם גאַסנהענדלער ליבלעך אַ פעטשל געטאַן איבער דער האַנט וואָס פּלעגט וועדליק איר געוויינטשאַפט אין דער קינאַ־טונקלייט דערלאַנגען געשמאַקע זאַכן. איינע פון די פּרויען האָט אַפּילו חניפּהדיק אַ גלעט געטאַן דעם עפּלקרעמער איבערן פנים און צווישן זיך נאָך געלויבט דעם פּריינד וואָס ציט צו זיי פון עק־שטעט: „אַ ווילער מענטש דער פּעדראָ, אונדזער פּעדראָ!“ אָבער זיין וויב איז גערונצלט געוואָרן אַיטלעך מאָל, ווען ער האָט זיך באַמיט „אַרויסצוקומען אַ גביר“. שטילערהייט האָט זי פּאַרביסן אים פּירגעוואָרפֿן:

— לויף, לויף מיט דינע גראַבע געלטער. וועסט שוין פּאַלן, יונגער־

מאָן! די פּרױנד װעלן דעמאַלט דײך נישט זען, אָדער זײ װעלן נישט האָבן קײן צײַט דײך צו זען.

— נאַרעלע, — איז ער געװען װײך צום האַרטנעקיקן װײב — װעסט נישט לעבן הײַנט, װעסטו שטאַרבן אָן שום פּרײד, דו שעפּעלע! — און אויפן װײב אָנגעשטעלט זײַן קאַנטיקן שטערן. — מײנסט, אַ מענטש איז זיכער מיטן טאַג? מ'באַדאַרף הנאה האָבן פון באַדאַסטן לעבן, װײ לאַנג ס'דאַ כּוח.

צו מאַל װען זײ זענען געװען צװישן לײַט, פּלעגט אויך אויסברעכן די רוגזה צװישן מאַן און װײב, אָבער פּעדראַ האָט זיך געמאַכט אַ קנאַפן צײמעס פון אירע טענות. — עס גײט זיך דען צו פאַרסטראַכירן קעגן דעם װאַס מוז קומען? טאַ זאָל מע שפּירן אַ טעם דערפון װאַס סע איז גוט, — האָט ער זיך געהאַלטן בײַ ס'זײניקע. זי איז אַלץ נישט אָפּגעשטאַנען פון איר ברוגזן זיך אויף זײַן פּורנות. צװישן אײגענע האָט מע דערפאַר שױן לײכט אונטערגעשפּעט פּונעם מאַן און װײבס איבערװערטלען זיך.

אויסגעבראַכן אַ מאַל אָן איבעררייד זײערער בײַם יומטובדיקן טיש פון כּאַסע ראַפּאַעל טײטעל, צו װעמען ס'פאַרפאַלק איז געקומען צו גאַסט, האָט דאַניאַ רעבעקאַ זיך געאַזלט מיט אַ װאַרט פון שלום װעגן און זײַט זײ געבעטן: „שױן, שױן, גענוג“.

— איך מוז אים היטן װײ אַ קלײן קינד. כ'האַב שױן נישט קײן כּוח פון רעדן; פּעדראַ, געדענק, — האָט די געקנײטשטע כּאַרעלינאַ כּמעט גע-װײנט אין די רײד — אָפּגעהאַרעװעט אַ לעבן, װאַס האָט מען ערשט? װאַס װעט זײַן מאַרגן? — און אויסגעצױגן אַ זױערע מינע צו דער שײַנדעריכע. — נאַר אַ גוטער װײל ער זײַן פאַר יענעמען. זיך אַלײן בלײבט ער דער גרעסטער שונא.

— פּע, ערשט איז צײַט אויף טרױעריקס? ס'ױמטוב-חגא בײַ אונד-זער סגאל, װאַס איז שטענדיק פאַרקאַפּעט אין דאגות, זוכט מע זיך אַזױנע פאַרגעניגנס! אַ מענטש טאַר נישט אַזױ. מ'לעבט, כּדי נישט צו שטאַרבן! עסט לײבערשט אונדזער לאַקשענע קוגל מיט ראַזשױנקעס, און פאַרטיק אָן עסק. געזען אַ מײן חשבונען זיך אין מיטן דעריבען?

די שײַנדעריכע, אַ שבתדיק פאַרצירטע לכּבוד זונטיק, װאַס מ'פּראַ-װעט דאַ כּמנהג המדינה, האָט ברייט זיך געשטעלט די געסט אין פּנים אַרײַן:

— אויף אָן אמת. איר װעט פאַרזוכן. שױן דערלאַנג איך! און איר

אויך, לאַפעז. ס'איז באַטעמט. איר מעגט שפירן אַזאַ טעם. ס'אָ כשרער ייִדישער טעם, — און צעלויכטן זיך אויפן גאַנצן פנים.

— און אַ שטיקל פיש, דאָניאַ רעבעקאַס איז שלעכט? די פֿינגער צו לעקן? — האָט כאַסע ראַפּאַעל זיך אַרײַנגעמישט, באַלד אַראַפּגעלאָזן אַקעגן פּעדראָן זיין אונטערשטע ליפּ, אַנגעקרימט אַ שנאָבל אַקעגן דאָניאַ כאַר-כעלינאַ; — זענען מיר פּרײַנד צי נישט? — איז ער צוגעשטאַנען — ה'האָב פּינט אַז אַ מענטש איז נישט צופּרידן!

געוואָלט, צי נישט געוואָלט — דער כיבוד וואָס איז ערשט געשטעלט געוואָרן, און דאָניאַ רעבעקאַ האָט נישט געקאָרט — האָט פּאַרריבן דעם שלעכטן טעם פון דער קריגער. דער עפּלהענדלער מיטן ווייב האָבן אין אַונט שוין געטרײַ זיך אַהיימגעפירט, גלייך עס וואָלט גאָר נישט גע-שען, אַ ביסל דערשלאָגן איז לאַפעז זיי נאָכגעגאַנגען אין אייגענע הוריות: „נישט גוט מיט אַ ווייב, ווילסטו אַזוי, פּאַרשטייט זי פּאַרקערט. שטענדיק איז אַ קידער-ווידער צווישן אַן ער און אַ זי. אַ מאַנסירט * פּערד און אַ ווילדס צוזאַמענגעפירט אין איין געשפּאַן“.

איבעראַוואַך זונטיק איז מע פון ס'ניי אַוועק זאַלבעדריט אין געסט צו פּרײַנד פון דאָן פּעדראָ. כאַרכעלינאַ האָט ווידער אַ צופּ געטאָן דעם מאַן, ביזן אַנגעקוקט הלמאַי ער איז אַזוינער, ר'פּטרט זיך און ר'מאַכט אַ תּל פונעם מאַרגן וואָס זי היט אָפּ מיט זאָרג פאַר די אַלטע, שוואַכע טעג זיי-ערע. מיט אַ מאָל איז דער אַלטער אויפגעשפרונגען מיט פּאַרקניפטע ליפּן: „טרעט אָפּ, אומגליק!“ לייט האָבן'ס אויפגעכאַפט, אָבער זיי האָבן דערפון נישט מער ווי זיך אויסגעלאַכט. להיפּוך צום שניידער כאַסע ראַפּאַעל, האָבן די דאָזיקע הנאה געהאַט פון כאַרכעלינאַס אַנגעדראַדלטיקייט אויפן מאַן. זיי האָבן ליבלעך געשמייכלט און זי האָט אַן אויפהער איבערגעחזרט: — אַ מענטש איז נישט אייביק, — און זיך נאָך צעשריגן שוין אַן בושא: — ער פּאַרגעסט זיך צו פּיל, דער וויעכאַ! ** ווי לאַנג וועט ער נאָך האָבן כּוח צו שלעפּן די קווישן, אויפּרײַסן די אויגן אין די פינצטערע פּאַר-טאָגן אין קעלט און אין רעגנס? איך וויל, איר זאָלט מיך כאַטש פּאַר-שטיין, אויב ער האָט אַ פּאַרשטאַפּטן קאַפּ, — און די אַלטע האָט אי גע-וויינט אי זיך געבעטן און געזוכט אַן אַנהאַלט בײַ די זנטיקע, אָבער יענע האָבן געזען אין אירע רייד קאַמישקייט; פֿון זיי האָט צו מאָל גע-

* דרעסירט; ** דער אַלטער.

שפריצט אַ צעריסן געלעכטערל: „גייט שוין גייט, כאַרעכעלינג, ער איז גע-
זונט ווי אַ נוס, אונדזער פּעדראַ און ער וועט געזונט זיין לאַנגע, לאַנגע
יאָרן. אַבי איר ווילט אים איבערשרעקן מיט זיקנה“.

דער קצב ראַדאָלפּאָ האָט אַנדערש געטענהט צו די גוטע פּריינד:
— ס'גייט נישט אַנדערש — מיט אַ ווייב מוז מע זיך צעווערטלעך,
אַנישט ווערט לאַנגזווייליק, און ס'גאַרנישט אינטערעסאַנט. ס'איז אַפילו
פּריילעכער אַז מ'צעקריגט זיך. מחמת איבערפּולקייט פון ליבע, מוז מע
זיך אַפילו פּונאַנדערוויינען. יא, מ'צעשלאַגט זיך אַ מאָל, אויב מען
טרעפט אַן גראַד אַ שאַרפּן באַרג-אַרויף צו אמתער פּריינדשאַפט. און ביי
ראַדאָלפּאָ דעם קצב האָט מע דעם שמועס אויך אַנדערש אַראַפּגעפירט פון
טרויער. אַ פּולן טעלער מיט הייס געבראַטן פלייש האָט מען אַוועקגע-
שטעלט פאַר איטלעכנס מויל, אויך אַ גלאַז טונקעלן וויין — די היץ און
די שאַרפּקייט פונעם געבראַטנס האָבן געקיצלט די נאַזלעכער אַזש די אויגן
האַבן גענומען פּלעמלען פון תּאוּוה צו דער פּרעס.

— געקניט זאָל ווערן, געטרונקען, און נישט גריזשען געדאַנקען! —
האָט געטענהט דער קצב. און ס'איז געוואָרן יומטובדיק אויפן האַרצן אין
די טעג, ווען דאָן פּעדראַ מיט זיין געזינדל האָבן פאַרבראַכט ביים
יאַטקע-מענטש ראַדאָלפּאָ, וועלכער האָט געהאַט די גוטע טבע קיינעם
נישט צו לאָזן קלערן פון קאַלעמוטנע זאַכן. — מ'נעמט ליבערשט עפעס אין
מויל אַריין, — האָט ער געמינטערט די לניט וואָס האָבן גערן זיך געזאַמלט
ביי אים; ער אַליין האָט טאַקע געוויזן אַ בנשפּיל ווי מ'זייגט אויס די
הנאה פון יעדן ביסן, פון יעדן שלונג. זינע ליפּן האָבן זיך צעגלאַנצט
פון סליבע.

אַן אַנדערער מענטש איז געווען דער פּריינד אַלעכאַנדראַ דער סטאַ-
ליער. ביי דאָן אַלעכאַנדראַ אין הויז איז געשאַנען סאַמע ערנסט ווי
ס'פּאַסט פאַר אַ געזעצטן באַלעבאַס. ביים סטאַליער האָט די געסט אַבער
פּריילעך געמאַכט זיין טעכטערל אַבעליאַ. ס'איז געווען אַן אַפּגעציטערט
מיידעלע וואָס אַלע, סיי אייגענע סיי פּרעמדע האָבן איר געקוקט אין די
אויגן אַריין. „זי זעט אויס גוט, אמת?״ האָבן לניט זיך געדאגהט פאַר
אַבעליאַס אויסזען, צו מאָל אומרויק. זי איז געבוירן געוואָרן אַ שוואַך באַ-
שעפעניש און דאַקטוירים און טייערע רעצעפטן האָבן זי במשך לאַנגע
יאָרן קוים אַרויסגעשלעפט פון שלאַפּקייטן. ערשט צירט זיך אין איר
דער טאַטע און עס הויכט אויף איר יעדער פּריינד פֿון שטוב. אויך דער

עפלהענדלער און די זיניקע האבן געפילט אַ גינציקייט צו אַבעליאַן. אַחוץ דעם האָט דאָן פּעדראָ געשפּירט אַ דאַנקבאַרקייט צו אַלעכאַנדראָן מַחמת דעם ממשות פון דער פּרינדישאַפּט וואָס דער סטאַליער האָט אים אַרויס-געוווּן. נעמלעך, דעם טישוואָגן מיט די שיפלעדער פאַר פּעדראָס קראָם האָט אויספלאַנירט און אויסגעפאַרטיקט טאַקע אַלעכאַנדראָ גופא און נישט זינע אַרבעט-יונגען. ער'ט עס געמאַכט מיט אַ געטרענער האַנט, שטאַרק און באַקוועם פאַרן מיסחר אין גאַס און ר'האַט אים נישט באַריסן אין מקח. דאָן פּעדראָ האָט עס ריכטיק אָפּגעשאַצט און זינט דעמאָלט האָט דער גרויס-נאַזיקער פּעדראָ טשאַקאַנאַ רעכט זיך צוגעבונדן צום סטאַליער. ס'איז אַן אַרנטלעכקייט וואָס האָט שוין אויסגעטריקנט הינטיקע צייטן, — האָט דער פּרוכטהענדלער געטענהט — אַזוינס איז נישט צו טרעפּן מער. דערפאַר האָט ער זיך נישט אויסגעאַרבעט קיין מאַיאַנטעק, ווי אַנדערע טאַנדעט-ניקעס, ר'מוז אַרבעטן מיט די אייגענע מאַזאַלנע הענט. בכּן האָט ער גע-זוכט אויסצודריקן פּרינדישאַפּט דעם סטאַליער. צו ערשט צוגעוואַרפן אים אין שטוב אַריין פּעקלעך פּרוכט: „עפעס נישט געבראַכט צו פאַרווכן“, — און גיך אַוועק מ'זאָל זיך מיט אים נישט אַמפּערן, פּרווון צוריקגעבן ס'פּעקל. אַ מאָל האָט דער הענדלער נאָר געעפנט די טיר ביי אַלעכאַנ-דראָן, אָפּגעגעבן אַ גוטמאַרגן און אַנטלאָפּן. „כ'בין פאַרבני געגאַנגען, האָב איך נישט געקענט אַנדערש, הי-הי-הי“ און איז אַנטריבען. שפּע-טערצו האָט דאָן פּעדראָ גענומען גיין צום סטאַליער אין שטוב אַריין אין די יומטוב-טעג, קומען מיטן ווייב און מיטן געזעלן ווי אַן אָנגעלייגטער גאַסט. אַזויערנאָך קויפט ער זיך פּרינדישאַפּט, דער פּעדראָ. אומעטיק אין דער היים בני אים אין די ליידיקע טעג; קוקן דעם ווייב אין די אויגן אַדער אַריינגעגעצן אין דער פּוסיקייט וואָס וועבט זיך אַריין אין גאַנצן געביין זינעם? ס'נישט קיין תּכלית פאַר דאָן פּעדראָן וואָס איז געוווּנט צו מענטשן, צו געטומל. איז טאַקע וויל וואָס מ'האַט אַ פּרינדל און ער טענהט עס אויך צום ווייב. אין אַ חגאַ-טאַג ציט עס פּעדראָן צום סטאַליער. ער פּילט זיך היימיש אונטער אַלעכאַנדראָס דאַך, ער האָט ליב אים צו הערן ריידן, און אַ זיס פּויגלש קולכל איז ביי אַלעכאַנדראָס טעכ-טערל; נישט נאָר זי זינגט, זי מאַכט סתם פּריילעך, בעסער ווי אין טעאַ-טער, זאָגט דער טאַטע. זי טאַנצט אויך פאַרן טאַטנס מענטשן און זי פאַר-כאַפט אַלעמען מיט איר גוטסקייט. אַ וואַרעם הערצל צאַפּלט ביי דער סעניאָריטאַ און געשיקטע פּיסלעך האָט זי; זיי הייבן זיך לופטיק און ציען

אויך זיי, די דאָניאַ כאַרכעלינאַ צום טאַנצן, אַפילו לאַפּעזן. דער יונג רייטלט זיך דעמאָלט און וואַקלט זיך אינעם מיידעלעס שלאַבעריקע אַרעמס, חלשט אַוועק בני איר אַזוי, אַז אַהיים גייט ער אַ צעשרויפטער, אַ גוואַלטיק איבערגענדערטער אין טראַכטן, אין פֿילן. איז ער נישט שי-כור? און אפשר איז ער נאַריש אַנטקעגן לייטן, וואָס ווערן דורך יאָרן געהובלט פון דער שטאַט? —

...ס'איז געוואָרן ענג אין שטוב בני די טשאַקאַנאַס, אויב זיי זענען אין די ליידיקע טעג נישט אַרויס צו פּרענדי. זאַלבעדריט זענען זיי תמיד געגאַנגען אין פרעמדע הנזער אַרײַן, ביינאַנד זיך אויסגעמישט מיט פרעמדן פרייד-געלאַרעם, אין וועלכן מ'הענגט זיך אָן מחמת אייגענעם לאַנגוויל. זיי האָבן עס אַליין נישט באַנומען, די פשוטע; ווי אַיעדע באַ-שעפעניש האָבן זיי מיט גיר זיך געשטרעקט צו אומאייגענער היימעלעכ-קייט. די אַלטע לייט אַזוי און נעבן זיי אויך דער יונג לאַפּעז.

געקומען זענען דאָס גלייכן אַוונטן וואַכעדיקע, ווינטערדיק לאַנגע, ווען דאָן פּעדראַ האָט נישט געקענט אויסזיין אין שטוב. דערעסן געוואָרן אים דעם וויבס זויערקייט, האָט ער זיך אַרויסגעקראַגן ווי פון אַ שטנג און בינו לבינו נאָך אַ ווינק געטאָן לאַפּעזן ער זאָל נאַכקומען. דער יונג האָט שוין געוווּסט: די אַלטע דאַרף נישט וויסן וואָס זיי, די מאַנסלייט, האָבן צווישן זיך. און צוריקגעשמועסט, אַ יונגער מאַן מעג זיך האָבן זינע סודות. אויך דער אַלטער האָט געפונען זינע תירוצים פאַרן פּלוצלינגן אַוועקגיין אין אַוונט. ר'מוז זיך טרעפן מיט אַ סוחר, וואָס האָט אַ ראַמש גע-טריקנטע פּלוימען פֿון רינאָ געגראָ, וועט ער אפשר קענען דאָס קויפן, — און אַרויסגעשאַרט זיך. זאַלבענאַנד זענען די מאַנסלייט דערנאָך לענגער גע-זעסן אין אַ גרויסן שענקהויז, געזעסן מיד, פאַרגאַפט בני גלעזער אויס-געשויםטן ביר. פאַרשטייט זיך, דער אַלטער און זיין געזעלן האָבן נישט געהאַט וואָס צו שמועסן צווישן זיך. פון דאָן פּעדראַ האָט נאָר אַראַפֿ-געגליווערט די שטאַרע רויטקייט פון זיין צעאַקערטן גראַבן פנים און די טרעריק-גלאַנציקע קליינע טונקעלע אויגן, בעת בני לאַפּעזן האָט גערוועזן געפיבערט דער בליק; ער האָט געזוכט פאַרענטפּערניש פאַר די צעדרוי-בלטע קולות וואָס האָבן זיך געדרייט ווי אַ טומאַנער ליכטקנויל אין דעם חלל וואָס איז ווי אַ קאַזאַרמע. אויג אויף אויג אַנטקעגן זיך האָבן סיי דער אַלטער פּעדראַ סיי דער יונגער לאַפּעז זיך געשפּירט געפאַנגען פון דעם טומל. געדיכט מיט עולם געווען אַרום, אַ פרעמדער עולם, וואָס איז אַפֿ-

געריסן פון אומבאוואוסטע לענדער. אַלע האָבן זיי גערעדט, געלאַכט שלע-
 פעריק, אַנדערע האָבן שטום געקוקט אויף די אַרומזיצנדיקע שענק-שכנים;
 מ'האַט געקענט אַרויסלייענען פון זייערע בליקן אַז זיי לאַדן אויס אַזוי
 אַרום זייער שווערע זאַרג, אַזאַ מוטושטשער וואַלקן וואָס לייגט זיך בולט
 אויף כלומרשט רויקע פנימער, אַפילו די וואָס ברענגען אַרויס אַ שמייכל.
 און משמעות, אויך אין פריילעכקייט ריכטט זיך אַריין אַ מאָל דער טעמפער
 געקוויל פון צער. מענטשן גייען אוועק פון זייערע היימען מחמת נויט, אַנט-
 רינען פון אומגליק, פון איינגעגעסענעם טרויער, מ'פאַרברענט הינטער
 זיך אַלע בריקן כדי אין ניער פאַרצווייפלונג נישט צו קענען מער זיך
 אומקערן אין דערעסענעם אַרט. אַזאַ געווימל פון טראַכטן האָט זיך אויפ-
 געהויבן אויך אין דעם אַלטן פּעדראָ, ווען ער האָט זיך אַנגעקוקט אין די
 מענטשן פון דער שענק-שטוב, ווען זיין בליק איז געפאַלן אויף לאַפעזן
 וואָס איז געזעסן אַנטקעגן אים אַ פאַרשטיינטער אין אומגעריכטן שטוי-
 בען. — זע זיין מינע, — האָט אין אַן אויגנבליק זיך צערעדט דער אַרום
 וואָס האָט זיך צוגעבויהן צום אויבסטהענדלער — וועסטו באַנעמען אַז דו
 ביסט נישט דער איינציקער, וועמען גאַט האָט אַזוי ליב — —

מיט דער ברייטער ברוסט האָט דאָן פּעדראָ פּלוצעם זיך צוגענייגט
 צום יונג, מיטן בליק אַנגעטייטלט אויף עמעצן בני אַ טישל. לאַפעז האָט
 מעשה איבערגעוועקטער אַנגעשטרענגט געקוקט אין דער געגעבענער
 זינט, געוואַלט באַנעמען דעם מיין פון באַלעבאַס. איבער זיי האָבן זיך
 געשפּליטערט אומפאַרשטענדלעכע לשונות, געשפּאַלטן, געפּינקלט קלאַנג-
 גען. „האַרכסט, לאַפעז? ס'מוז זיין כינעזיש. און אפשר נישט. ווער קען וויסן?
 פאַראַן געלערנטע ליבט אויף דער וועלט. ענגליש פאַנפען כאַפּ איך אויף.
 פאַראַן אויך טערקיש לשון, אַפּריקאַניש, שפּאַניש און רוסיש, מאַדנע
 זאכן זיך אַנגעזאַמלט אויף דער וועלט, לאַפעז. טשיקאַווע די ווינטע ערטער,
 האַז? — האָט זיך געוועקט דער אַלטער, זיך דערמאַנט וווּ ער איז, אַבער
 דער יונגער, פאַרכאַפט פון עפעס אַנדערש, האָט אַ מבולבלער זיך גע-
 צוונגען צו הערן דעם באַלעבאַס און אומגעוואַלט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ:
 סי, סי, טשיקאַווע!

דער אויבסטהענדלער פון סעריטאַגאַס האָט ליב די טיפע, טונקל-מע-
 בלירטע אַלטע קנייפעס וואָס זענען פון מיידע וויפל יאַרן פאַרלייגט
 ביים פאַרט פון פּלאַטאַ-טייך, וואָס איז ערגעץ אַרויף-שטראָם זינעם פאַר-
 קניפט מיט די אַקעאַנישע וואַסערן. אַהין, אין די קאַלעמוטנע צוגעוואַ-

רעמטע טרינק־ און פרעס־היזער וואָס ביים פּאַרט, ציט עס יעדעס מאָל דאָן פּעדראָן, ווען אים ווערט איבערדריסיק דאָס זיין מיטן ווייב וועלכע האָט אַ קרענק צו פיל צו חשבונען; ווי וועט זיין מאַרגן, פּעדראָן, אַז דו וועסט מער נישט קענען אַרויסגיין אויף אַבאַסטאַ? מ'באַדאַרף זיך רעכע־נען, פּעדראָן, אַז דער מענטש איז אונטערגעוואָרפן דעם גורל פון יאָרן וואָס פליסן ווי די כוואַליעס פון טיך, ס'גייט זיך נישט אַניצוריידין אַז מ'קען אַנטלויפן פון די שטורעמס, אויב מ'לעבט בני אַ טיך. קומט דאָס מילדע פּרי־יאָר, מוז מען אויך האָבן דעם שכל צו דערוואַרטן דעם ווינטער. אַוודאי, צו ערשט קומט דער יעשען, די פּאַטשנדיקע רעגנס און חלשות־דיקע גראַע ווינטן מיט די קעלטן. דערנאָך, שפּעטער, קומט דאָס וועטער וואָס צעגריזשעט די הויט, צעברעכט די ביינער. כ'האַב דערפאַר מורא, מאַן מיינער, שטאַרק מורא. געדענק, יאָרן ציילן זיך און דו פאַרגעסט זיך אין גאַנצן. ביסט נישט קיין ייִנגעלע, פּעדראָן!... אַן אַנדערש מאָל איז זי נאָך האַרבער, זיין כאַרבעליגאַ. פּעדראָן, טענהט זי אַרײַן אין אים מיט עקשנות, מענטשישע כוחות זענען ווי פּינער וואָס ברענט אויס, לעשט זיך. וועסט וויינען אויף דיין פירעכץ — מירן אויסגיין אין נויט, פּעדראָן! אים איז בעסער צו זיצן אין די שענק־היזער אונטער דער אַלטער, ווינט אַוועק־לויפנדיקער קאַלאַנאַדע פון דער אַווענידאַ לעאַנדראַ אַלעם. מיט ים, וואָס שווענקט די שמוציקע ברעגעס, מיט פאַרגעסעניש אַטעמט עס דאָרט. פון ווייטקייטן און נישט פון דאַנען דעם נמאסן, גייט אויף אין דער שענקשטוב די פּאַנטאַזיע פון פאַרעלטערטן פליישעסער און ווינט־רינקער פּעדראַן טשאַקאַנאַ; בניאַנד מיט לאַפּעזן איז אים געווען היימלעכער צו זיצן, כאַטש זיי האָבן זעלטן אויסגערעדט אַ וואָרט צווישן זיך. ביים גלאַז פעטן ביר וועפן זיך אויס די ביטערנישן און סע טויכן אויף די רייצן פון אַמאַל. עפנט זיך ס'מויל ביים אַלטן, קערט ער זיך אום צום גאַסיקן גע־ווען זינעם, וואָס ברענגט אים זעלטענע דערמאַנאָנגען פון זיין ייִדיש־קייט אין דער היימישער ברינדזוי, דעמאַלט דערציילט ער פון זיך דעם יונג, וויל אים באַלערנען ווי אַזוי אַזאַ ווי ער האָט זיך באַוועגט אויף די משופּעדיקע אַפּהאַנגען פון די סכנותדיקע יאָרן, ווען מ'מוז זיך שוואַכן דעם קאָפּ פאַרן טעגלעכן אויסקומעניש. אויך געבליבן אַ יתום, אַ יונגער, קליינער יתום, וואָס האָט געשלעפט משאות אין בייִדע הענט, אויף די שוואַכע אַקסלען און ציטעריק געוויגט זיי אויך אויפן צעקודלטן האַר־שיידל, אַלץ כּדי צו האָבן דעם ביסן אין פּיסק אַרײַן. געווען אַ לאַבונג

פארן משוגענעם הונגער פונעם יינגל וואָס האָט זיך געוואָלגערט אין מאַרק, ממש אין גאָס און ס'נישט געווען רעכט ווער ס'זאל זיך אומקוקן אויף אים, ס'זיך כ'האָב באַוווּן עפעס אַראָפּצוציען פון אַ פּויערישן וואָגן וואָס איז פאַמעלעך געפאַרן מיט פּראָדוקטן אויפן מאַרק אַרויף. אַ ווינטער קרוב האָט דענצמאָל געעפנט די טיר פאַר מיר, געפרעגט קלאַמפּערשט וווּ כ'טו זיך אַהין אַזאַ לאַנגע צייט און, האָט גערן צוגענומען ס'פעקל, אַ דעמאָלט! אַבער יום־טוב פון זאַטקייט און אמתע רו האָב איך געהאַט נאָר איין מאָל אין יאָר, אין סוף זומער. ל'נט האָבן יום־טוב פון אויסקויפן זיך ב'ט גאָט די זינד פון אַ גאַנץ יאָר; דער יום־טוב הייבט זיך אָן מיט דרייען איבערן קאַפּ וויסע הענער, איבער איטלעכנס קאַפּ פון הויז־געזינד אַ האָן און די עופות ווערן דערנאָך אַרויסגעלאָזן אין דרויסן. אין דורכויסקן פחד האָבן די איבערגעשראַקענע הענער זיך געלאָזן לויפן, פליען איבער די הייף, האָבן געפלאַטערט איבער פלויטן, געוואָלט אַנט־רינגען פון דער אימה צו ל'נדן פאַר פרעמדע עברות. יאָ, יאָ, אין הימל זיצט דער שטרענגער גאָט, ער שטראַפט פאַר אַזע זינד, זענען די עופות אַנטלאָפן פון דער צרה, זיך געשטרויכלט און ווער ס'האַט זיי געכאַפט, האָט געהאַט אַ געלעגנהייט זיך גוט אַנצופיקן מיט געשמאַק, ר'יך פלייש. כאַטש איין מאָל אין יאָר, יינגל, איך האָב זיך אויסגעטויגט דערצו. אַנ־געטשאַטעוועט זיך אויף די שייגע עופות, געכאַפט אַ צוויי־דריי און זיך געקוויקט. יום־כיפור האָט געהייסן דער יום־טוב פון די אומזיסטע עופות. האָסט אַוודאי נישט געהערט אַווינס, אמת, לאַפעז? אויף יום־כיפור איז געווען דער זאַטער פרעס מיט הינער. מ'האַט זיי געקאַכט, געבראַטן און געגעסן. אויף דעם האָב איך געוואַרט אַ פּויל, לאַנג הונגעריק יאָר, בחורל, און אַווינס געדענקט זיך. אַליין געמוזט זיך אויסשוואַכן דעם קאַפּ פאַרן אויס־קומעניש. — לאַפעז האַרכט, לאַפעז וויגט מיטן קאַפּ אין קלאַמפּערשטן מיטגעפיל, כאַטש נישט אַלץ וואָס ס'האַט געזאַגט דער אַלטער, האָט ער צע־ק'נט. אַבער דאָן פּעדראַ איז באַשטמפּערלעך געווען צופרידן וואָס ער האָט פאַר וועמען זיך אויסצוריידן. פאַר ביידע שטייען די הויכע געפינ־גערטע בירגלעזער (דאָן פּעדראַ צאַלט!) און ס'שטייט מענטשישע היימ־לעכקייט. אַווינס רעגט דאָס האַרץ, מינטערט ס'געמיט. אונטערן דאַמף פון שאַרפע געטראַנקען האָט דער מוח זיך געקאַרטשעט, געוואָרן שווער, אַבער ס'בלוט, אַ דערוועקטס צו פלאַם, האָט זיך געצויגן צום אַנגעצונ־

דענעם שפילקאסטן, וועלכער האָט אָן אויפהער זיך געהויבן אויף די מגושמדיקע פּיס פון זינע טראַסקנדיקע מעלאָדיעס.

קנאַפּע יאָרן דרײַ ווי לאַפּעז באַראַכאַ איז אַזוי נאַכגעגאַנגען דאָן פּעדראָן, געלעבט אויף דעם אַלטנס טראַכטן און טיף פּאַרנומען דעם אַנזאַג פון דער באַלעבאַסטע כאַרעלינאַ: היט זיך, געדענק! אַן אַינגעשרומ-פּענע, וואָס קוואַרט אַינן אין איר אומאויפהעריקן געטועכץ אַרום דער באַ-לעבאַטישקייט, האָט זי כסדר געצאַפּלט פאַרן חשבון פון פּעזעס און פון די יאָרן וואָס פּאַרגייען, רינען אויס.

געוואַלט צי נישט געוואַלט — ער האָט זיך דערמאַנט אויך אין אַן אייגענעם חשבון, דער יונג לאַפּעז, וואָס אין די פּאַרנעפּלטע ווינטן פון באַרגיקן קאַרדאַבאַ האָט ער געלאָזן אַ בלודנע היים.

8

פון מאַל צו מאַל האָט זיך אים געבענקט אַהיים, אָבער ער האָט נישט געהאַט קיין צייט און נישט קיין שטאַרקע שליטה אויף זינע אייגענע געפילן. וואָס געקענט און וואָס געמוזט, האָט ער געטאָן, דער יונג לאַ-פּעז. ווי אַ שלעפּ-פּערד וואָס געדענקט תמיד די שמיץ פון דער בייטש, האָט די-אָ שפּירונג געלעבט אין אים ווי אַ פּייערדיקע וואַרענונג: מוזסט האַרכן! יעדער עמעץ איז דיר אַ באַלעבאַס.

טאָג אַינן, טאָג אויס איז דער יונג אין די באַגינענס, ווען דער הימל האָט נאָך געפּינצטערט אין קאַלטן געשטערן, נאַכגעגאַנגען דעם באַלע-באַס צום ליאַרעמדיקן אַבאַסטאַ-מאַרק, ווהיין די גאַנצענע שטאַט ציט אויף אַנצוועטיקן זיך מיט די רייצן פון שמעקעדיקן פּרוכט, פון גרינוואַרג, פון פליישן און פישוואַרג, אַבאַסטאַ איז דער ריזיקער. מאַגן דער בוענאַס-אַנירעסער. ער פּאַרצערט מיט זשענדעקייט גאַר-גאַר אַ סך. אַליין אַן אומ-געזעטיקטער, אַ להוטער, שטעלט צו דער מאַרק אומגעהייערע סכומים שפּיזן פאַר אַלע וואָס דרענגען צו אים אין זשענדעקייט. אַן אַ צאַל הענט שטרעקן זיך צום דאָך-געדעקטן, אייביק אַנגעטונקלטן אַבאַסטאַ-מאַרק און אַלעמענס געלוסטן שאַרפּן זיך אויג אויף אויג מיט דער רייצנדיקער שפּע וואָס ער זאַמלט אָן. קנאַבל, פּעפּערס, לאַקסן, געטריקטע פּלוימען, באַרנעס, עפל, פּעסער אַינגעלייגט זויערקרויט, גערייכערטע פליישן, ווורשטן הויערן אין די קילע געדערעם פון די אַבאַסטאַ-שפּייכלערס. טויערן, שטיגן און גאַרנס פירן צו אים. ער האָט קעלערס אומגעהייערע, עלעקטריש באַ-

לויכטענע טאג און נאכט און אין דער שנין גליווערט א טוכלעוואט ווינטל. איבער פיר גאסן מיטנשטאטישע איז דער אבאסטא-מארק גרא און הויך אנגעמויערט אין א מאכטיקן קוואדראט און ווי אזא איז ער דער טיפער, דער אומאוימנעמלעכער פאנץ וואס איז דורכגעשטעפט פון זייער שווערע, טעמפ-באוועגלעכע, קלעפיקע עסקאלאטארן; אין זינע תהומיקע טריב אג-געליכטיקטע קעלערס וואס פרייכן מיט אנגעיאגטער פרעמדער קעלט, ווערן אין די נעכט ארזנגעשלינדערט אן א שיעור אפגעשונדענע בהמות, תמימותדיק אויסגעגאנגענע, פארבלוטיקטע קעלבער, פלוצלינג אננגע-שטילטע, צעהעלפטע ציגן און שעפסן אין סטאדעס גאנצענע אוועקגע-לייגטע אויף דער עקדה פון דעם פרעסערישן מענטש, אזוי אויך חמרים עופות מיט איבערגעשניטענע העלדזלעך, פארצאפלטע אין מיטן זייער גע-פלאטער; אויך הורמעס מיט פארטונקלטע, שטאר אנטשוויגענע טויבן, פארקויטיקטע אין זייער סאמע חנעוודיקער שיינקייט. א גאנצן פעליקן טאג שטייט דערנאך א ראיעניש ארום דעם דאזיקן גרעסטן האנדלסמארק פון שטאט. עס הערן נישט אויף צו שפארן צו אים טרייסלענדיקע, שווערע אויטא-וועגענער, ברייטע פלאטפארמעס, ווינציקע אלטפרענקישע ראל-וואגנס פארשפאנטע אין פערד, אויך שערענגעס האנט-וועגעלעך און קעסט-לעך אויף לייכטע ציקליסטן-רעדער — אלץ, אלעמען פארשלינגט דאס פינצטערע אבאסטא-פיסק. א גאנצן טאג פאקט מען, האקט מען, מ'וועגט סחורה אין די בלינדלעכע אבאסטא-תהומען און מ'צעפירט זי איבער דער לענג און ברייט פון דער ריזיקער שטאט. בלויז בני נאכט גייט אן דער אימפעטיקער ארזנפיר פון דער פרעס אין דאזיקן מארק ארזנ. שוין אין די שפעטע טונקל-שעהען הייבן אן זיך פארשטאפן די גאסן ארום אבאסטא פון קארואואנען הויך באלאדענע וועגענער מיט גרינווארג און פירות אלערליי, וואס פון זיי גייען-איבער ווי די פולע ווינבעכערס די ווינטע און נאענטע ארגענטינישע פעטע ערדן; נישטא אויף די ערטער פאר דער דאזיקער שפע אזוי פיל אייגענע הונגעריקע מזלער צו קענען פארצערן דאס גוטס פון די פראווינצן, דערפאר שטראמט עס אין פראכט צו דער פארטווענער, שטארק גיריקער בוענאס-איירעס. מאכטיקע הייבמאשינען כארכלען אן אויפהער אין די שאטנדיקע אינגעוויידן פונעם גוואלדאוונעם מארק; אין די קעלערס, אין די אנזאמערן פון די אבאסטא-שפניכלערס ווערן ווי רויט-בלאלעכע, געשוואלענע פיכטע ציבן צעהאנגען צענטנער-שווערע פרידיקס פון צעפערטלטע אקסן, אויף האקנס אויסגעשפרייט אין די

ברייטע, עלעקטריש-באָליכטענע חללס; שטאַרע מיט אַקערשט אַנטשטומטן געקוויטש באַמבלען זיך ווינסלעך-חלבנע חזירים מיט אויפגעשאַרפטע פעטע בנכער; גליווערדיק אין דער פליישיקער רויקייט ווערט די פלייצעניש פון רויט-טויטע כוואַליעס פלייש ממש מיט קינדערשער ליכטיקייט אַרײַנגעוואָרפן, פאַרלוירן אין די פרייקע טיפקייטן פון אַט דעם מאַרקישן תהום. אויך אונטער אַליקע מענטשישע אַקסלען וואַקסט, בערגלט זיך אָן די שפע אין די חללס פון אַבאַסטאַ; אומאויפהערלעך באַוועגן זיי זיך אויף קרעפטיקע, גיכע פיס, די טרעגערס, שרײַען, רופן זיך איבער אין מיטן דער מגושמדיק ראַפטעמדיקער באַוועגלעכקייט.

איבער אַנסופיקע ברייטן און טיפן פֿון די נעמלעכע קיל-שפיכלערס וויקלט זיך, פאַרקניפט זיך דער אינגעווייד פונעם מאַרק, איבער וועלכן עס קנוילט זיך דער אומריח פון אויפגעראַיעטער ערד, פון פוילער יאַטקע. אויף גאַרנס, הייכן און תהומען איז אויסגעשפרייט דער זולל-וסובאדי-קער גיגאַנט פון דער גרויסשטאַט און צו זײַן וישט פירן ווינדעס אַרויף-אַראָפּ — ווינדעס פאַר מענטשן, ווינדעס פאַר משאות; ברייטע, קלעפיקע בלוטיק-בלאַטיקע עסקאַלאַטאַרן לויפן, שטעפן אומאויפהערלעך, שטעפן און קלעפן מיט קויט די טריט פון די מענטשן.

דעם זשענדעם סוחר ווי די רעכטפאַרטיקע באַלעבאַסטע באַגעגענען מיט גלייכגילט די צעפראַלטע טויערן פון אַבאַסטאַ-מאַרק וואָס גאַרגלט זיך צו אַלעמען מיטן געשריי פונעם אָן-סוף פון דעם באַשאַף:

„זעצעײַעט — פפּרררררעײַעעעעססססײַסס!“

ווי אַן ערגעץ אונטערגעהייצטער קעסל הודיעט די מאַשין פון מען-טשישן גיר, וואָס וויסט נישט פון קיין רו, קיין אַפּשטעל. שלאַפט דער שטאַטישער עסער, שלאַפט נישט דער באַאומרויקטער, תמיד נשתוממער פאַמפּאַ-באַווינער וואָס באַגערט חיהש זיך אַנצוועטיקן מיט דער אומדער-גרייכלעכקייט פון די שטאַטישע רייצן, קינדיש אַנגעצאַקעטע אונטער די שויבן פון די וויכטיקע אין דער ווינט. שיכור פון מידקייט קלאַפט ער אָן אַפילו אין מיטן נאַכט אין טויער פון דעם שטאַטישן; „קויפט, סעניאַר, די פרוכט פון מײַן כוח, פון מײַן גליקן בענקען“. ער וויל זעטיקן, פאַר-געלטן זײַן גיר, דער פאַמפּאַ-מענטש, צו מאַל מיטן אייגענעם ליב, צע-ביטן דעם דורות-אַלטן חלום אויף דער רופנדיקער בלינדקייט פון זײַן שטאַם, מיט אומגעצאַמטן געשריי אויספלאַמען אַליץ וואָס איז אין שטער. די מגושמדיקע שטיינערנע ווענט פונעם אַבאַסטאַ-מאַרק, דער רייץ פונעם

אננגעדושעטן רעש איז די שוועל פון אלע שוועלן, וועלכע ער באטרעט אין די גבולן פון דער אָנגעטורעמטער שטאַט. אַ להוטער, אָן אַ סענטאַווע, כאַפט ער דאָ אַ זשמעניע זאַפטיקע, אַ ביסל צוגעלעגערטע פרוכטן צו שטילן זיין ערשטן הונגער; דאָ קען ער פאַרדינען אַ פעזע, אויב ר'זויל נאָר אונטערשטעלן אָן אַקסל פאַר משא, וואָס זוכט שטענדיק אַ בעלן צו-געטראָגן צו ווערן צו אַ וואָגן, צו אַ טיר. פון דאָנען איז אויך דער וועג צו אַ כּמו-היים פאַר אַזאַ וואָס האָט פאַרלוירן זיין לייבלעכע נעסט.

אומשטיינס געזאַגט גליקלעך ווערט דער הונגעריקער וואָס פאַר-בלאַנדזשעט גלייך צום אַבאַסטאַ-מאַרק. שטיקער פעט פלייש, האַרפלאַקס-באַוואַקסענע מאַרכביינער וואַלגערן זיך ביי קצבישע טישן; נישטאַ צו דעם קיין חשקות צווישן די וואָס האָבן אין זייערע בייטעלעך אַ פעזע אויף קויפן פלייש (מאַגערס, ווייכס און בלוטנדיק פרישס מיט יונגער זאַפטי-קייט) און אויך מינץ אויף פרוכט און קעז. פון נויט קען אַ הונגעריקער נישט אויסגיין, אונטער אַ בריק באַדאַרף ער נישט נעכטיקן. אויך פרוכט-שיריים הויפן זיך דאָ איבער גענוג. סוחרים ווילן זיי נישט אַננשפּענלעך מחמת אַ ליאַדע פלעקל, אַ קנייטש, אָן אויבנאויפיקן ראַץ. איידעלע מינים פירות זענען שטאַרק שפירעוודיק, זיי ווערן לייכט קאַליע פון אַ מינד-סטן פּגם. אַדרבא, אַזעלכע שטעקן נאָך אָן די אומגערירטע סחורה וואָס קומט פון ווינטן באַרגיקן מענדאַסאַ, פונעם טאַל ריאָ נעגראָ, וואָס איז פול מיט שפעדיקע סעדער. גרויסע פאַרדינערס די אויבסט-הורטאַוויקעס, ס'שטייט זיי נישט אָן זיך צו פאַטשקען מיט באַוול-סחורה. אַ ריכער צווישן זיי וויל סתם זיך נישט אַננקנייטשן דעם בויך אויף אַרויסצוקלייבן די געזונטע פרוכט פון צווישן די שלאַפע. אַזעלכער פאַרוואַרפט אַ מאָל גאַנצע פאַרטייעס סחורה פאַר אַ שיבוש. אַנדערע זענען לייכט אויף אויסבראַקירן ספקדיקע צווישן גוטס. דערפאַר טרעפט אויף אַבאַסטאַ אַ סך אויסבראַ-קירטס וואָס פוילט געבן אָנגעקנייטשטע פרוכטן. אין אַנלעניש צו פטרן דאָס צווייפלאַפטיקע פון די פירות, וואַרפן אָן טייל הענדלערס הויפּנס סחורה ווי מעשר פאַר הונגעריקע. שטאַטישע אַרעמע לייט ניגן זיך שפּל צו די הויפּנס אַוועקגעקליבענעם קלאַמפּערשטן אַפּפאַל, דאָס גלייכן צום פעטן פליישוואַרג וואָס בלייבט אַרום האַלבטאַג ליגן הפקר אויף די ראַנדן פון ווינטע מירמלטישן; די גרויסע יאַטקעס שטייען דעמאַלט אַנטשוויגן אַפּגעליידיקטע, פאַרגלאַצטע מיט אַלטן בלוטנדיקן קלאַץ אויבן-אָן, מיט אַינגעוויגטער וואָג און שטאַרן זעגל צווישן פויסטן פון ניקל. כאַפּטעס

קבצנישע וויבער, בלאַסע קינדער און פאַרוויאַנעטע זקנים פולן אָן זייערע קיישלעך מיט דעם אויפקלייבעכץ. מיטן בלייבעכץ פון אַבאַסטאַ זעטיקן זיך אַ סך משפחות.

אַנדערש איז מיט לאַפעז באַראַכאַ. אים איז נישט געווען באַשערט באלד צו לענקען זיין טראַט צום אַבאַסטאַ-מאַרק. דער יונג פון קאַרדאַ-בער הויכלאַנד האַט צו מאַל נישט געוויסט פון דער שפע וואָס וואַלגערט זיך אונטערן מאַכטיק-געוועלבתן דאַך פון אַבאַסטאַ. דער יונג האַט היפש געבלאַנדזשעט אין שטאַט. געטראַפן צו פעדראַ טשאַקאַנאַ. האַט ער אים ערשט באַקענט מיטן מקור פון שטאַטישער זאַטקייט.

אונטערן קילן לופטל וואָס טראַגט זיך נאַכטיש פון די טינד-פליינען לאַ-פלאַטאַ און פאַראַנאַ און פון די פרייע פאַמפאַס, האַט דער יונג אין די פאַרטאַגן רעכט צעטשוכעט די גלידער. ר'האַט זיך באַמיט צו זיין גע-שווינדער פון באלעבאַס דאַן פעדראַ. פאַוואַליע האַט דער אַלטער געהויבן די פיס. זינע טריט האָבן דייטלעך אויסגעהילכט אין דער פאַרטאַגיקער שטילקייט, אַזש מ'האַט זיי געקענט נאַכצילן, די טריט: הופּ! הוּ-הופּ! לאַפעזס ברויטגעבער אַליין האַט דאָס שווערע קלאַפן פון זינע טריט נישט פאַרנומען; אין דער באַגינענדיקער פינצטערניש האַט ער אין דעם יונג דערנאָך אַרטינגערעדט מיט אַ שטאַרק קול, הפנים כדי גובר צו זיין די געדאַנקען וואָס האָבן נאַכטיש זיך צעטליעט אין זינע ביינער.

— האַרכסט, בחור? איכ'ל קויפן, עס אַוועקשטעלן און דו וועסט אַכ-טונג געבן. מ'קען אַוועקשלעפן! פאַראַן גרויסע אויפטוערס צווישן די לקחענערס, — גיט ער נאָך אַ ווונק. — זאַלסט געדענקען — האַט ער מדריך געווען דעם יונג — איכ'ל דיך רופן, זאַלסטו צוגיין. — אַ צווייט מאַל האַט ער אים צוגעפירט נאַענט צו זינע געדאַנקען וואָס האָבן זיך געהויבן צו די שפועים פון תכלית: — מיינסט, ס'וואַלט געווען כדאי צו נעמען אַ קלייטל דאָ דערנעבן? אין רעגן וועט עס זיין אַנדערש ווי אַצינדער. די קעלטן פון מיי, יוני וועלן זיך ווייניקער אינעסן אין די קריזשעס אויב מ'עט שטיין אין אַ געוועלבל, ס'מענטשלעכער, זאַגסטו? —

דער יונג האַט זיך נישט דערוועגט צו רעדן, אָבער דער אַלטער האַט אים בפירוש „געהערט“. ר'האַט איינער אַליין גערעדט ווי אַ טויבער מיט אַ הויל קול און געפרוווט מיט לעקן די ליפן דערווישן ס'אייגענע געהער. אויג אויף אויג מיטן יונג און מיט דער אַפגעפרישטקייט פונעם מוח, האַט דער גאַסן-הענדלער גערן זיך צוגענייגט צום דערוועקטן געדאַנק.

אין די פארטאגן האט דאן פערדא דערשפירט די עלטער. שווער דערשפירט, וואס א מאָל מערער. מיט דעם בחור וועט זיין גרינגער, — האָט ער געקלערט. אָבער לאַפעז איז פּאַוואַליע אַוועק ערגעץ אַנדערש מיט זיין טראַכטן. דער רויש האָט אים צעטומלט און ער האָט אים איינצניטיק געמינטערט: „געדענק, וווּ דו האָסט זיך! מענטשן לעבן אַזוי, דו טאַרסט זיך גישט פאַרלירן!“ אַרזין אין אַבאַסטאַ האָבן זיך אינעם יונג צעשפּאַרט די נאַזלעכער. ר' איז מער וואַאָיך געוואָרן, ווען דער באלעבאַס האָט זיך צוגע- רירט צום מסחר: יענער האָט אָן אויפהער זיך געפרעגט אויף כל המינים פּלוימען, אַ טאַפּ געטאַן די פירות וואָס האָבן געהויערט אויף דער ערד אין בערגלעך, אין קעסטלעך, אויסגעדונגען זיך, האָט ער אַרזינגעשפּאַנט אין דער טיף פון בלייד-צעצונדענעם חלל. כאַטש נאָך פרי אויפן נעעם טאַג, אַזילט ער זיך פון דעסטוועגן, דער אויבסט-קרעמער פון סעריטאַ. געשפּרעזט איבער די ברייטן פונעם צעהאַנגענעם מאַרק און דער יונג האָט שווינגנדיק זיך אַרזינגעשניטן אין זיין שאַטן: „האַרכסט, בחור? איכ'ל קויפן און דו וועסט צוהיטן — —“

קופּקעלעך ערד-פירות גייען זיי נאָך, קעסטלעך עפענען זיך מיט גלוס- טיקע קאַלירן און ריחות, זיי באַגלייטן דעם אַלטן מיטן יונג, קריכן אין די אויגן אַרזין דאָ, דאָרט.

הויפּנס רויט-אויסגעבליאַקירטע, בלינדלעך געשפּרינקלטע קעפּ דיניעס שוויילן אויף דער ערד פון אַבאַסטאַ אונטערן טונקל-אַניזערנעם, מאַכטיקן דאָך; בערג גרינלעך-ווייסע קרויט-הייפטלעך, הויך-אויפגעשטאַפּלטע עפל- קאַסטנס, לאַנגע, ברייט אויסגעצויגענע ווענט פון יוטע-ברוינע, שורשנ- דיקע זעק ציבעלעס, שווערע ווענט פון זעק קאַרטאַפּל, טורעמדיק אויפגע- שפיצטע קופּעס בלוטרויט אַנגעגאַסענע בורעקעס, שיקלענדיקע מאַסיווע קירבעסן פון מיַדבר-קאַליר, קוישן מאַטגרינע אַרבעסשוויטן, געקרויזטע שאַלאַטן-פּרישקייט, רויטלענדיקע טאַמאַטן-יונגקייט. אַט ווי אַזוי דאָס פעלד און גאַרטן האָבן אַהער זיך אַרזינגעיאַוועט מיט גלוסטונג געפעלן צו ווערן די לייט! פון אָן אַנדער זייט שטינגן אויף רוי-הילצערנע פּיראַמי- דעס פון טרויבן-שטינגלעך, גרינלעך-גאַלדיקע באַנאַנעס, ווילד אַנגעשאַטענע ווי פון אַ מויער-אַיננוואַלגערונג אונטער אַ טראַפּיש צעגליטער זון; אויך אַנגעמיניעטע הויפּנס פון הייסע און קילע קאַלירן אין רעטעכער ערד-גראַ וואַלגערו זיך אויף די דילן וואָס איבער ריזעדיקע הוילקייטן; דאָס גלייכן ווייך מאַראַנצן-ליכט שננדט זיך דורך, האַניק-בורשטיין פון געקאַרבטן

צײטיקן אַנאַנאַס און אַ פּערל-זילבערדיקייט פון פּליישיקע פּלוימען באַ-
גלנך מיט שאַרפע, דינע ריחות, אַנגעשטראַמטע אַהער פון ווינט-ווינטע
פּליינען, בערג און טאַלן אַרגענטינישע, וואָס קרייציקן זיך מיט די פּלוצ-
לינגע האַרבקייטן פון אַלערלייִקע קלימאַטן.

תמיד גייט אַרום אַזוי פיל האַרבס און צײטיקס אין די שפּנכלערס פון
אַבאַסטאַ. דערפאַר קאַכט שטענדיק דער זשויב בײַ זינע סוחרים.
נאָך גוטס און וואַלוּס — וועלוועלער פון אומעטום — ציט עס צום
גרעסטן מאַרק פון שטאַט.

נישטאָ דער באַגינען אָ דער אויבסט-הענדלער זאָל אויסמנדין דעם
מאַרק. ס'איז אַ כלל בײַ אים: יעדן טאַג מוז מע דעם קונה ברענגען עפעס
פּריש. ווי באַלד ער לאַזט זיך אַרײַן אין זאַק פון דער פאַרטאַגיקער
פּינצטערניש, גיט עס אים אַ שלעפּ אַראַפּצו ווי אויף אַ כוואַליע צו דער
טאַל-אַפיקער לאַנגער גאַס קאַריענטעס. ער קען שוין נישט אַנדערש, דאָן
פּעדראַ. אַבאַסטאַ ליכטיקט שוין אין גרויסן טומל, צאַפּלט זיך אין ערמה
פון די וואָס פאַרהאַנדלען גראַשנדיקן חלום אויף ברויט מיט פּלייש, און
אַרעמע קרעמערס אַלען זיך אין תּמימות אַוועקצוגעבן פאַר דעם דאַס
לעצטע וואָס זיי פאַרמאַגן. אויך דאָן פּעדראַ גייט אַהין און דער יונג
לאַפעז האָט זיך געפּלייסט איבערצואַיילן דעם באַלעבאַס, העלפּן אַ שלעפּ
טאַן, הייבן אַ קאַסטן, אַ קויש סחורה, אונטערשפּרינגען איידער דער אַל-
טער בייגט זיך אַינן צו דעם. ער איז אַ גוטער, דער באַלעבאַס — ער לאַזט
אים זײטיק פאַרדינען אַ פעזע און אַליין האָט ער אים אויכעט אונטער-
געשטופּט אַ בלעטל: „נאַ, ס'וועט דיר צו ניץ קומען. אַ מענטש באַדאַרף...
ביסט נאָך אַ יונגער מאַן!“

אונטנאַרומעט, אָ ס'ווייב זאָל נישט זען, האָט דאָן פּעדראַ מהנה
געווען לאַפּעזן:

— ביסט יונג, רוקן זיך אונטער באַדאַרפעכטסער. באַהאַלט.
די אייגענע יונגשאַפט ווייטיקלעך זיך דערמאַנט און באַדויערט דעם
בחור וואָס האָט אַפּגעשניטענע יאַרן. איטלעך מאַל אים עפעס צוגעוואַרפּן.
פאַר אַ נײַע פאַר שײך זינע זיך געזאַרגט:

— גייסט אַ סך, דרײַ זיך נישט אויס די פּיס אין צעפאַרענע טשיזמעס.
דער זון-פאַרברוינטער יונג האָט זיך פּאַוואַליע אַרײַנגעאַנקערט אי-
נעם טומל פון גאַס, אַליין געוואַרן אַ שטיק רעש, זיך געשלאַנדערט אַרום
הענדלערס. ער האָט ליב געקראַגן זיך אויסצומישן מיט זיי, הגם ער פּלעגט

נאך אומצוטרוילעך זיך אַרומקוקן צי די שטאַטישע מיינען אויף אַן אמת מיט אים. פאַוואַליע געקומען צום גלייבן אין די מענטשן, האָט לאַפּעז זיך אָנגענומען מיט אַ געוויינטשאַפט אַרײַנצושטעלן דעם קאַפּ אין אַ פּרעמ־דער קראָם, תּמעוואַטע געפרעגט: „ווי גייט עס?“ מיט גינציקייט האָט מע געקוקט אויף אים. אַ רחמנות אויף דעם פּעדראָס יונג, האָט עמעצער אים באַדויערט; אַן אַרנטלעכער — האָט אַן אַנדערער געענטפּערט — און יעדער האָט אין זיך געהאַט אַ מענטשישע טובה פאַרן פּרעמדן וואָס האָט זיך אַרײַנגעפּלאַנטערט אין זייער מיט; נעענטער אים דערזען, האָט אײַטלעכער געזוכט פאַר לאַפּעז אַ גוט וואָרט, צוגעוואָרפּן אַ פּאַרדינסטל.

— אַזעלכע געזונטע לאַפעס, — האָט מע געשמועסט — און אַזוי נאַריש. און בני יענעם האָט ס'האַרץ זיך אַ באַוועג געטאַן פּון באַגערטן גוטס פאַר זײַנעטוועגן. דער באַוואַקסענער שוואַרצער יונג האָט עס אָפּגע־פּילט און מיט אַ מאָל אויף אַבאַסטאַ זיך דערשפּירט אין דער היים. אָפּ־געפּאַרטיקט זיך בײַ דאָן פּעדראָס גרויס־צעוואַקסענעם בײַד־טיש, צוגע־טראַגן צו די שטענדיקע קונים די באַשטעלטע פּעקלעך און קיישלעך, האָט ער געזוכט אַ געלעגנהייט צו ברענגען אַ ביסל סחורה, וואָס פּעלט אויס אַ מאָל אין מיטן לייזעכץ. און האָט אים דער באַלעבאַס געשיקט אויף אַבאַסטאַ, איז ער אַהין אַוועק ווי אויף פּליגל. אַרײַנגעפּאַלן אויפּן מאַרק, האָט מע לאַפּעזן געצויגן אין אַלע זײַטן — די פּרוכטהענדלערס, די גרויסע ווי די קליינע:

— טשע, לאָז דעם אַלטן קאַטשאַר אויף אַ מינוט. ער וועט נישט דערטרונקען ווערן אַן דיר.

— אַ, ער שווימט ווי אַ גוטע באַרקע, הערסט?

— לייג אַראָפּ דעם מוח, כ'ל דיר עפעס זאַגן, — וויל אַן אַנדערער

לאַפּעזן געווינען.

סודות, צוואַגענישן. דער, יענער, האָט אים אַ צופּ געטאַן.

אויך ווייבלעך, פּריילנס, האָבן אים געוואַלט אַננהיימישן. איינע

האַט'ן צוגעווינקען, אַ צווייטע האָט אים שקאַצעוואַטע גערופּן מיטן קאַפּ־פּינגער:

— שוין, לאַפעז: מיר זענען גאַר נישט ווערט? רעכטע סחורה בײַ

אונדז — קענסט קלייבן צום ווילגעפּעלן. גיב נאָר אַ קוק, — און אַ וואָרף

געגעבן דעם קאַפּ אַרום זיך צו גלייך מיט אַ פעט מינעלע.

— ער פאַרשטייט דען? — האָט זיך אַפּילו שוין געהערט באַהאַלטענער

ברוגו אויפן יונג — ר' איז ווי אַ גראַז־קאַלב, — רעדט אַ באַלידיקטע הענדלערקע און אַ שכנה שיסט אויס אין אַ געלעכטער:
 — גיב אים טייטלען, אַנטלויפט ער דערפון ווי פון אַ כ'ווייס וואָס.
 ווילד דער באַק פון דעם שטאַטישן גוטס. ר'פאַרדאַרבט זיך פון אַ גוט מאַכל,
 — און כיכעט.

צעגלאַנצטע, פריידיק־טרעריקע אויגן אווטער אַנגעחנדלטע סטוי־
 געס האָר לאַכן דעם יונג אין פנים אַרײַן און ער פילט נישט ווי עמעצער
 האָט מיט די פינגער זיך אַנגעקראַמפט אין זײַנעם אָן אַרבל.
 — טשע, זעסט דען נישט אַז בײַ אונדז איז בעסער ווי ערגעץ
 דאַרט? — האָט שוין גלוסטיק צו אים אַ שפיל געטאַן אַ געגנבעטער
 וויבערישער ווונק.

דער יונג האָט זיך נישט געכאַפט וואָס מ'באַגערט פון אים און אַ
 שלאַבעריקער, אַ צעטומלטער, זיך אַפגעטראַגן.
 — ביסט כלעבן אַ ווילדער, — קומסט אַליין קויפן אויף אַבאַסטאַ.
 גייסטו נאָר וווּ דיין אַלטער קויפט. ערגעץ אַנדערש גיסטו נישט אַ שמעק
 צו. וואָסי, מיט מיר ביסטו ברוגז?

די לײַט האָבן צעשרויפט דעם פאַרהאַקטן קאַפּ — ער האָט זיך
 קנאַפּ געכאַפט אויף זייערע כוונות. רק געמיינט מ'וויל אים אַפגענאַרן.
 אַ סך מאַל איז לאַפען אין מיטן טאַג אַליין אַוועק אויפן מאַרק אַבאַסטאַ
 נעמען אַ פאַר קעסטלעך סחורה. ער האָט עס געקראַגן אויף חשבון. דאָן
 פעדראָן געטרויט מען. דערפאַר גענומען נאָר בײַ די הענדלערס וווּ דער
 באַלעבאַס האָט געהייסן. מערערע סוחרים זענען געוואָרן ברוגז אויפן
 אַלטן פעדראָ. במשך פון לאַנגע יאָרן האַנדלען אויף אַבאַסטאַ, האָבן זיך
 קעגן אים אַנגעזאַמלט גענוג ברוגזן בײַ סוחרים וואָס האָבן שוין אונ־
 טערגעוואַקסענע זין און טעכטער, וועלכע העלפן אַרויס אין די עסקים
 בײַ די געשטעלן. האָט זיך באַוווּזן דער קריאַזשאַ אַליין, האָבן אַזעלכע
 יונגע הענדלערס זיך צוגעטשעפעט צו אים:

— דו מוזסט זיך נאָך פלאַנטערן ווי אַ האַז אַן איבערגעשראַקענער?
 לויפסט, חברהמאַ! מירן דיר געבן שאַרף ליכט אין די אויגן אַרײַן;
 שטיי! בײַ אונדז קריגסטו דען נישט אויף קרעדיט? מירן דיר געטרויען,
 בחור. אומזיסט האַלטסטו זיך בײַ דער פגירה. טו פאַר זיך עפעס, וועסטו
 האָבן בעסער. נישט שלעכט זענען די מענטשן בײַ אונדז. זיי קאַנען דיך
 שוין, יונגער מאַן.

— לאז דעם אלטן פאר זיין אלטער שקאפע. ווער א מענטש, לאפען קארדאבער.

אפט איז עס געווען א סתם אַנרייצן אויפן באַלעבאָס. מערסטנס האָט עס אים טאַקע צערייצט. מיט דער צינט האָט דאָס-אַ דרילן געלאָזן אַ לאַך אין זיין מוה, אין גאַנצן אים צעחוּשט.

„ער האָט אַ בייטל געלט, דער אַלטער, דער הולטאַי אויפן ברייטן פּוס! ער טיילט אַ סך מתנות, פרעסט, טרינקט אין שענקהיזער און האָט נאָך אַ הויפּן פעזעס, אַ געלט-ברונעם ביי אים. ער, לאַפען, איז אַ שיקיונג און אַזאַ פאַרבלעבט ער. גערעכט די מענטשן, דער פּעדראַ מוז אים קויפן אַ פאַר הויזן... רינד איז די שטאַט. אויסטויגערס ווערן רינד — —“

דעם יונג איז צוגענומען געוואָרן דער שלאָף ביי נאַכט, זיין אַפעטיט איז אָפּגעטעמפט געוואָרן — ער איז אַוועק אין מוטשטשן קלערן וועגן דעם אַז ער מוז סוף כל סוף זיך אַפּרייסן פון דעם אַלטן, אויך ער מוז זיך דערשלאָגן צו אַ געלטבייטל, ווערן אַ ביסל וואַזשען. ער'ט מוזן פּרוּוון, די צוואַגענישן פון די לייט אויף אַבאַסטאָ מוז ער מאַכן פאַר וואָר. ער האָט עס עפּטערס אַריינגעגריזשעט אין זיך, איינגעחזרט בקשות וואָס ר'וועט דאַרפן האָבן צו די גרויסע סוחרים: „באַרגט מיר, איכ'ל אָפּגעבן באַלד ווי כ'ל אַפּליין. איכ'ל זיך אַוועקשטעלן מיט אַ קויש אין גאַס. כ'ל לייזן און אַריינטראַגן ס'געלט.“ ער האָט זיך שווער געלערנט וואָס צו טאָן, און אַז ער'ט זיך איינגעהערט אין דער שטיב פון זיין געדאַנק, האָט ער זיך דערפאַר דערשראָקן, געשעמט זיך, לאַפען.

עס איז געווען אַ נייע לערנונג ביי אים בייצוקומען די שעמעוודי-קייט, אַבער ביי דעם איז ער נישט געבליבן, לאַפען. ר'האַט זיך דאָך אַ רוק געטאָן פון דער גרענעץ, וואָס ט'זיך אים אָנגעחלומט.

קודם כל האָט ער שטילינקערהייט גענומען פאַרבאַהאַלטן די פעזעס וואָס ער קריגט פון דאָן פּעדראַ. אויך האָט ער געהיט דאָס געלט וואָס ער כאַפט דאָ און דאַרט פאַר אַ שלעפּ טאָן אַ משא פאַר עמעצן, פאַר גיין אַ גאַנג. ביסלעכטויז איז לאַפען באַראַכא געוואָרן זשעדע אויף געלט, האָט געזוכט געלט. אין די זונטיקן, ווען דאָן פּעדראַ האָט זיך געגרייט צו גיין אין געסט, האָט לאַפען אויסגעפונען תירוצים אליין זיך אַוועקצולאָזן ערגעץ אַנדערשוו. ער האָט שוין געהאַט באַקאַנטשאַפט צווישן סוחרים פון די אויבסט-שפּיכלערס. טייל האָבן אין די רי-טעג זיך פאַרמאַכט פון אינעווייניק און געסדרט ביי זיך אין שפּיכלער די סחורה, זי איבערגע-

קליבן. דער שטילער לאַפעז איז אַזעלכענע געווען אַן אַרויסהעלף, דער-פאַר האָט ער אַלע מאָל אויסגעשוויצט בײַ זײ אַ פאַר זײַטיקע פעזעס. אײפערײק געקליבן געלט, דער יונג, געצײלט עס און גענומען חלומען פון דעם. גענוי נאָך נישט געווסט וואָס דאָס מײנט. ער האָט נאָר געפילט אַז פאַרליכטערנדיקס ברענגט דאָס געלט, עס מאַכט פרײַ דעם וואָרט, וואָס וויל אַרויסקומען פון זײַן ענגשאַפט. עס באַפרייט פון עפעס פּענלעכס. לאַפעז האָט פאַרוואָרפן אַלע געדאַנקען וואָס זענען אים נאָכגעגאַנגען, ר'האַט זיך אַן אויפהער געטריבן נאָך פעזעס, וואָס מער פעזעס אָנצו-זאַמען.

פאַר אַ קרבן פון דעם-אַ געלוסט האָט ער געבראַכט אַלץ וואָס קען אַנרײדן אַ יונגן געזונטן גוף, אַ יונג געמיט. געגליט אין שטענדיקן רצון צו געלט, האָט לאַפעז פון אַלצדינג געווייכט און גאַרנישט זיך נאָכגעגעבן. „ליג פאַר זיך — האָט ער אין זיך אַנגעזונגען דאָס לידל וואָס די באַלע-באַסטע האָט'ן אויסגעלערנט — טאַרסט נישט צעלאָזן דעם גאַרגל'."

9

האַרטע יאַרן זענען אַוועק פאַר לאַפעז, יאַרן פון האַרעוואַניע און פאַרביסענער עקשנות קעגן זיך גופא: נישט נאָכגעגעבן די גלוסטונגען וואָס זענען אים באַפאלן און נישט געווען לײכטזיניק אויף אויסגעבן געלט. געלט פורן אַלע וואָס לעבן אין ווילטאַג, ווייסט ער. אַזוי האָט ער באַצווונגען זײַנע כוחות. אַזויערנאָך האָט ער פאַר אַ צײַט אָנגעזאַמלט אַ קניפל פעזעס, אָבער אין זיך האָט ער אָנגעקליבן אויך פאַרהוילענע בײ-טערניש קעגן אַלץ אַרום זיך. אַלע ווייסן קלאַמפערשט פון זײַנע בענקע-נישן, זײ זעען אים אַ פאַרצרהטן, אָבער עס טוט זײ הנאה. „גענוג, ער וועט אַלץ וואַרפן!" בײזקײט האָט זיך אין אים געצונדן. אפילו קעגן זײַן געטרײשאַפט צום אַלטן פּעדראָ האָט ער געצערנט. דער מוח איז אים פאַרגאַסן געוואָרן פון אַ הייסער כוואַליע, ווען ער האָט געקלערט פון אים. דאַכט זיך, אַ ווילער דער וויעכאַ, * אָבער אַן אויסנוצער. ר'שיט אַן אַ זאַק געלט און אים וואַרפט ער צו נאָר אַ בײן ווי פאַר אַ הונט. מער האָט לאַפעז נישט באַנומען. אין קאַפּ האָט זיך צו מאָל נישט פאַטויפעט וואָס ער וויל אײגנטלעך, וואָס ער דאַרף טאַן. ער האָט נאָר געשפירט אַז אַזווי-אַ

---

* דער אַלטער.

איז אים סכנות ענג. „גענוג“ — האָבן אין דעם יונג געליאַרעמט שאַרפע רעגונגען. דערנאָך, ער האָט זיך יאַקאָש געצאַמט, איז אין אים אויסגע- קלאַרט געוואָרן אַ באַגער: — ער איז שוין דערוואַקסן אויף נישט אַנצוו- האַלטן זיך בנים אַלטנס פּאַלע. ער וואַלט באַדאַרפט זיין אַ באַלעבאַס ווי אַנדערע. און ס'געלט ס'באַהאַלטענע האָט אים געשטויסן, פון ס'נני אויפ- געדריגעט אין אים אַ צאָרן קעגן זיך, קעגן אַלע. — ער איז נאָך אַלץ אין פרעמדע הויזן, אַ שלעפּ-יונג, אַ היטער-יונג, אַ באַשפּיגענער פעאַן!

„בני לייטן איז פאַראַן אַלץ אַ סך“ — האָט אינטענסיוו אים געביסן דער געדאַנק. — אָבער שעמעווידיקייט און קנאה האָבן בפּירוש געברויט אין לאַפעזן און די ביידע שפּירונגען האָבן איינצייטיק באַוועגט זיין מוח. פון דעסטוועגן איז ער אַרומגעאַנגען אַ נעכטיקער, דערשלאָגן.

— יינגל, מירן דיר אויסזוכן אַ ווייב, ווילסט? — האָט אומגעריכט אים געזאָגט דאָן פּעדראָ, וואָס האָט זיך שטאַרקער געעלטערט מיט די פאַרטאָגן, שוין שווערער זיך אויסגעטשוּכעט פון שלאָף. לאַפעזן איז דעמאָלט שוין אויסגעקומען צו שלעפּן אויף זיך מער קעסטלעך אויבסט, מערערע קוישן, וועלכע ער האָט קוים אַוועקגערירט פון אַרט, גלייך זיי וואַלטן געווען פעלדזן פון ערגעץ אַראָפּגעקייקלטע. — וועסט האָבן אַ שטיבל אין שכנות פון אונדו, וועט זיין היימלעכער סני דיר סני אונדו. מירן שוין אַלטע לייט, — האָט ער געגעבן אַנצוהערעניש אויף זיך און זיין ווייב. — מיט עסן וועט איר ביידע זיין באַזאַרגט, דו מיטן ווייבל, וואָס וועסט קריגן. אמת, כאַרכעלינג? ער האָט זיך געעדותט מיט דער אַלטער וואָס איז געזעסן דערנעבן ווי אַ מידע הון; כאַרכעלינג האָט נישט געענטפּערט, נאָר מטושטש צוגעוויגט מיטן שטערן. דאָן פּעדראָס אויגן האָבן בעת-מעשה געטרערט. זיי זענען געווען באַשימפּערלעך איבערמיד פון אומאויפהעריקן טרינקען שאַרפע משקאות און פון אַלטקייט. ס'ווייב האָט, אַ געזונקענע, דערנאָך יוצאדיק צוגעמורמלט אויפן מאַנס רייד: סי, סי, און פאַרקוועטשט די אויגנדעקלעך. ס'האַט אויסגעזען ווי זי האַלט בנים איינשלאָפן.

דעם יונג האָט אָבער נישט גערירט דעם אַלטנס זאָגעכץ, ס'האַט אים נאָר געאַרט דער אַלטערס צושאַקלען אויף אַלץ וואָס מ'רעדט פון אים. — פּלוידערן! — האָט לאַפעזן שאַרף אַ ריס געטאַן דער פאַראיבל —

טשעפען זיך די...

— מאַנצביל, אַזוי איינער אַליין מיינסטו זיך דורכצוגענאַרן? ס'וועט

נישט גיין, — האָבן אויף אים זיך אַנגעשטעלט דעם באַלעבאַס' קוקערס. —

אַזעלכע שיינע, קאַכעדיקע מיידלעך אַרױסגעװאַקסן בײַ די שכנים, װעלן זײ דײך נישט לאָזן אַזױ. ס'מײנט אַ װאַרע באַליידיקונג — קוקסט נישט אױף זײ, ס'גאַרנישט װערט זײער בריהשקײט? באמת, פאַראַן גענוג װײל לעטשקע!

יאַ, אַחוץ דעם האָט מען אים סײַ װײ נישט געלאָזט צו רױ. פון אַלע זײַטן איז מע געקומען צום גאַסנהענדלער אָנשלאָגן זײַווגים פאַרן יונג לאַפעז און דער אַלטער איז טאַקע צוגעשטאַנען צו אים מיט זײַן גוטסקײט. — אין צװײען איז שטאַרקער, — איז דער באַלעבאַס נישט מיד גע- װאָרן אַרײַנצורעדן אין דעם יונג ער זאָל זײך לאָזן פאַרשלינגערן, קומען צו אַ תכלית. — אַ גוט מיידל איז אַ הילף פאַר אַ מאַנספאַרשױן. אַזאַ דערלאַנגט אַ האַנט װען נײטיק און זײ קען צופאַרדינען אַ פעזע. ער האָט אים געגעבן אָנצוהערעניש אַז ס'װעט אים װערן ליכטיקער די דאַליע. — װעסט האָבן װוּ זײך אַהינצוטאָן, בחורעץ, װען דו װעסט האָבן אַ פּרײַע שעה און אױפן האַרץ װעט נישט זײַן אַזױ אָנגעזאַליעט. ס'אומזיסט די שרעק פאַרן עול װאַס מ'נעמט אױף זײך מיט אַ װײב, — האָט דער אַלטער נישט אױפגעהערט. לאַפעז האָט אַלץ אײנס געװיגט מיטן קאַפּ אין דער ברייט: — נעמען אַ װײב אַן אַרעמע? װעלן מיר בײדע װײנען. קלאָגן װײל איך אַליין, אױב ס'װעט נעמען אַ חשק דערצו. אַ רײכע װעט סײַ װײ נישט קומען צו מיר — איז גלייכער אַזױ. בײנאַנד איז אַרעמקײט אַ קרענק. זײ טוט שטענדיק װײ.

גיר צו געלט איז אַרײַן אין געװײל פון זײַנע פּױבלעכע געדאַנקען. לאַפעז באַראַכאַ מוז רײך װערן, האָט ער באַשלאָסן, כאַטש ער האָט נישט תּופּס געװען װײ אַזױ דאָס קען געשען. אַבער ער איז דערצו געגאַנגען בלינד, פּױערײש, װײל ס'האַרץ האָט געברענט נאָר מיט דעם אַ פאַרלאַנג. אַ פעזע, נאָך אײנע און עס װעט זײך אָנקלינגן אַ ביסל, אלאַ אין דער פּאַנ- טאַזיע האָט דאָס אָנזאַמלעכץ אים געשראַקן און ס'האַט אים געגרױלט די הױט פון דעם אַרעמאַן; מ'עט דערקענען אױפן פנים אַז ר'שרעקט זײך פאַר דער אפּותיקאַ װאַס ר'באַהאַלט; מ'װעט אים באַגנבענען, ער װעט בלינגן װײ אַ בעטלער נאַקעט. אַרײַנגעפּילט זײך דערײן, איז ער ברוגן געװאָרן אױף זײך און אָנגעדראַדלט אױף אַלץ מיט אַ נאַנד. לאַפעז דער פעאַן האָט בײטער געקלערט:

„ס'מזל שמײכלט-צו נאָר די פּריצישע!“

„נישטאַ קײן פּערד, גנבעט מען אַ פּערד, אײזלשער גאַוטש! — האָט

באיארטער להכעיס זיך געשפילט מיט לאַפעזן. — צופוס וועסטו ווינט
 נישט אַנקומען. דער זועג איז אַ שווערער און דער מאַגן איז אומגעדולדיק,
 — טענהן ווייטלעך אין אים אַרײַן די פאַמפּאַ-לײַט, געדאַנקלעך שטורעמען
 זיי אויף אים.

— נו, נו, — האָט דערווידערט אַ וואַרעם לאַפעזן; ר'האַט נישט
 אין גאַנצן מסכים געווען אויפן צווייפל, וואָס האָט אים געטאַטשעט.
 אָבער לאַפעז קאַרדאַכער איז נישט פון די וואָס אַמפּערן זיך לאַנג.
 עס סטייעט נישט אַזוי פיל קאַפּ. ער האָט כוח נאָך אין די הענט, דער רוקן
 איז שטאַרק, כאַטש ס'טראַכטן גראַבט זיך אומגעבעטן אין דער נשמה אַרײַן.
 זײַן טאַטע אַנטאַניאַ האָט אַלע זײַנע יאָרן זיך געמאַטערט אין אַרעמשאַפט,
 די מאַמע האָט געליטן, געבראַכט זײַן אויף דער וועלט פאַר צרות וועגן.
 אַוודאי, מיט טעכטער איז ערגער. מאַנצבילן לויערן אויף זיי. מיידלעך
 ווערן אומלויפּס, זונות! נישט גוט, גאַרנישט גוט. נאָר האַרעווען, שלעפּן
 דעם יאָך איז די באַשערטקייט — —

דער יונג איז אַרומגעגאַנגען אַ נישט היגער: אין די אויפדערנאַכטן
 שוין זעלטענער אַוועק מיטן אַלטן אין שענקהויז אַרײַן. און דער אַלטער
 וויל עפטערס שלאַפּן. לאַפעז האָט אויך אויסגעמיטן מיטצוגיין אויף די
 געסטלעכע באַזוכן פון פּעדראָן מיטן ווייב. די אַלטע זענען אין די זונטיקן
 שוין אַוועק אַליין. געבליבן נאָענט פון שטוב, האָט דער יונג זיך געדרייט
 אין גאַס, נישט געהאַט קיין פּרײַנד צווישן יונגוואַרג פון דער פּוסטלעכער
 געגנט.

— גייסט? — האָט אַ בחור געפרוווט זיך צושאַרן צו לאַפעזן, נאָר ער
 האָט זיך געשפּירט אומהיימיש מיט אַ ליאָדע וועמען.

— כ'קען נישט, — האָט דער יונג זיך אָפּגעשאַקלט — דער קאַפּ טוט
 וויי. ער האָט בכיוון אַנגעכמורעט דאָס פנים און זיך אַוועקגעדרייט.

תמיד אַן אַנדערן תירוץ געפונען. מיידלעך האַלטן זיך שטאַלצער,
 כאַטש זיי האָבן זיך אַפט פאַרבײַגעשלייכט דעם יונגן מאַן, גיריק אַ קוק
 געטאַן אויף אים. פּולאויגיק אַ גראַבל געגעבן אין זײַן פנים, אַ מאַל אויך
 צוגעוואַרפן אַ שטאַמליק וואַרט. לאַפעז האָט זיך אַנגעטאַן אַ כוח אויסצומינדן
 אַזעלכע, טייל מאַל זיך גערייטלט, צעביסן אַן אַרויסגעשוומענעם שמיכל.
 ריכטיק, אויך אים פלעגט אַ צי טאַן צו זיי: „גוטע נקבהטשקעס, שטאַלטנע
 און קרעפטיקע. אַ-אַ, מיט די ביינער זיי אַראַפּצושלינגען!“ מיינסטס האָט
 ער אין דער שטיל געצמאַטשקעט מיט די ליפּן אין דערמאַנונג פון זיי.

אַבער גובר געווען האָט אין אים די מורא אַנצווערן אַ פעזע. אַ סעניאָ-
ריטאָ קאָסט געלט, אַז מ'גייט אַרויס מיט איר, — האָט ער אַנגעזחזרט
דער אַלטער כאַרכעלינאַס זאָג:

— באַהאַלט, פּאַרטאַכליעווען געלט מעגן די רייכע. ער טאָר נישט!
מיידלעך זענען געווען באַליידיקט אויף אים, ביז געמורמלט: „אַ
ווילדער, אַ משוגענער“... עס איז געווענדט אינעם טעמפּעראַמענט פון די
יונגפּרויען. אַ סך האָבן פון דעסטוועגן געצויגן צו לאַפּעזן, געפּרווט זיך
אַרבייטן אין זיין האַרץ. „זע, כ'בין אַ שיינע, אַן אַרבייטלעכע, נישט אַזאַ
ווי...“ אין זייער שעמעווידיקן גלי האָבן זיי דאָך געוואָלט געפּעלן דעם יונג.
אַ פּראָווינצער, ר'האַט נישט קיין אייגענע דאָ, וועט זי אים צוטוליען,
דווקא פּאַרקאַנקורירן מיט איר צניעות. זי'ט זיך נישט לאָזן אַזוי גרינג...
לאַפּעזס ברייטע שענקלען האָבן גערייצט די פּרויען. זיי האָבן אים
לנדנשאַפּטלעך נאָכגעקוקט. זינע פעסטע פיס אין די שמאַלע הויזן האָבן
געלאָקט. פון זיין טונקלברוינעם, גלאַטן פנים האָבן אַנדערע זיך אַפּגע-
טרייסלט:

— אַ ליאַלקעוואַטער מאַנצביל איז אַן אומגליק! עפטערס האָט אַזעל-
כער אַ צעווערעמט האַרץ.
אַ מאַמע פון אַ שכניש מיידל האָט שאַרפּצונגיג געטייטשט לאַפּעזס
אויסזען:

— ווי אַ בלום איז עס, נאָר מיט געמיינע אויגן, דאָס מאַנצבילשע שיינע
פנים.

אַזעלכע האָבן צוגעטראַכט אויף אים כל דבר אסור: מיט הינט פּאַרט
זיך דער לאַפּעז. אַ חיה דער יונג. וואָרן ווי אַנדערש, אַז ער ווייכט פון
די בעסטע צווישן די מיידלעך? מ'האַט אים שוין מער ווי איין מאל גע-
זען זיך אַרומטשאַרען מיט חיות. דאָס וואַלגערט זיך מיט אַ ליאַדע-
וועלכער!

— אַזוינער דערוועגט זיך נאָך צו קומען צווישן מענטשן? מ'באַדאַרף
אַזוינס טרייבן, — האָבן באַיאַרטע מאַנסלייט בחברותא געשפיגן אויף
אים אין די זומערדיקע פּאַרנאַכטן, ווען זיי זענען אַרויס פאַר די שוועלן
אַנטקעגן ווינטל-פּרישקייט. — אין פּאַמפּאָ דאַרף דאָס זיצן!

מאַמעס פון דערוואַקסענע טעכטער האָבן אויף אַ קול געחזקט:
— אַפילו אַ טומטום לאַזט זיך אַרבייטן אין זאַק, אַבי ס'מיידל איז
אַ שיינע און אַ בריה. דער איז אַ שמאַטע אין פּאַנטאַלאַנעס.

דרייסטע יונגפרויען, געטריבן פון די צעהיצטע בלוטן, האָבן פשוט געמאַכט אויף אים אַנגריפן; אויף כלערליי אופנים דערנענטערט זיך צו לאַפעזן, געקליגט זיך אים אַרײַנצוקריגן מיט די שאַרפע זיסקייטן פון ליבע, געפרוּווט צעשטורעמען דעם פּגּר פון מאַנצביל אין אים. אַזעלכע האָבן שוין זייערע פּאַרטלען — מיט געשעפטש, מיט צופירן זינע הענט צו איר צע-פּיבערטן בוועם: „זעסט? פאַר דיר זיך געצײטיקט אלע יאָרן, פאַר דיר גרייט! ווי די צאַרטע טויבן האָבן זיי באַהאַלטן פאַר דיר די גאַרע שיינ-קייט. ליבע וועלן זיי דיר געבן“. אַנדערע האָבן אים באַלד געוואַלט אָפּגעבן אַ חלק פון זייער געלעגער. — „וועסט צוואַגן, כ׳על זײַן דײַנע? אַן אַרנטלעך מיידל קען זיך נישט וואַרפן אַזוי, ליבײַנקער“, אפילו געוויינט האָט מען אין זײַן נאַענט, אים געקושט. לאַפעז איז דאָך געבליבן ניכטער:

— כ׳וועל סײַ ווי נישט חתונה האָבן מיט דיר. וועסט נישט אויסזאָגן, וועל איך מיט דיר שלאָפן הענטיקס מאַל. מער זאָלסטו נישט קומען. טייל זענען געקומען צו אים נאָך אַ מאַל, און מער. אַזעלכע האָט ער אַנגעמוסט: „מ׳זאַר נישט אַזוי! וועסט דיר אַניערן אַ קינד, וועסטו וויי-נען און אַ מאָן וועסטו נישט האָבן. גיי דיר, קליינע!“ פון דעסטוועגן איז לאַפעז געווען גוטוויליק, ר׳האַט זיי באַשלאָפּן און בײַם אַוועקגיין פון אים האָט ער האַרט אַנגעזאָגט, אַז חתונה האָבן וועט ער נישט מיט זיי. קינדער באַדאַרף ער נישט. אויב זיי וועלן ווײַטער קריכן צו אים, וועט ער זיי דורכטריבן. ער וועט שרײַען. מיט דער דראָנג פון געשריי האָט ער זיך געווערט קעגן פּרוילעכן אַנגריף. אַלץ וועלן זיי וואַגן, די וויבער: טראַכטן פון ליבע, בעטלען ליבע, אפילו רויבן זיי, אויב ס׳לאָזט זיך, נאָר שטיל זאָל זײַן! — האָט דער יונג שוין קליגעריש גערעדט צו זיך וועגן די דרייסטע. וואָס אַן אמת, האָט לאַפעז גופא זיך אונטערגעטעניקט זינע אייגענע געלוסטן; אין די וואַרעמע אַוונטן האָט ער געטשאַטעוועט אין דרויסן היב-טער די ווענט. געשטאַנען און אויסגעקוקט מ׳זאָל קומען, רופן פון ס׳ינג זײַן מאַנצבילשן נייגיר, וועקן די דרימלענדיקע כוחות אין אים. עס איז שטאַרקער פון ווייזן די שטאַרקייט וואָס עס ברענגען די פּרויען, די לוי-ערנדיקע, די זשענדע. פאַמעלעכל האָבן זיי אין די פינצטערנישן אויסגע-שמעקט זײַן זײַן אין די ווינקלען, צוגעשליכט צו אים, געוואַרט אויף זײַן גלעט. דערנאָך האָבן זיי זיך שוין צוגעטוליעט, באַגערט די אימפעטיקע וואַרעמקייט פון זײַן לייב, פאַרחלשט צוגענייגט די ליפּן צום שפּרודלענ-דיקן כּוס פון ליבע.

זיי האבן עס געוואלט, ער האָט געוועלטיקט איבער זיי, באַנומען זייער טיפן אויפצאפּל, נאָר פאַר נעמען אַ ווייב האָט לאַפעז זיך אויסגעהיטן. אַ פּרוי קען מע קריגן אַט אזוי, זיי זענען תמיד וויליק, קושן נאָך מיט בריי. אַ ווייב איז הוצאות, אַ ווייב איז דאגות — ער האָט נישט קיין געלט פאַר אַזאַ, ער האָט נישט קיין געדולד. ביינאַנד מיט אַ ווייב וויל ער נישט וויינען.

און נאָך אַ תירוץ פאַר זיך און פאַרן צווייפל, צי ער וועט סוף-סוף קענען בייקומען דעם לוייער פון די לוייערנדיקע מיידלעך:
— איינער אַליין איז דער מענטש שטענדיק פּריי — פאַראַן אַ מאַמע, פאַראַן ברידער; מירן זיך אַלע צונויפנעמען, באַשטימט זיך צונויפנעמען, וועט זיין גרינגער. אַ ווייב בינדט.

און צו דעם געדאַנק האָט ער זיך צוגעוויינט. אַפילו גענומען אין די אויפדערנאַכטן אויסמיידן צו שאַטענען זיך הינטער די ווענט, וואַרטן אויף די, וואָס זוכן געהיים זיין מענלעכע באַוועלטיקונג. „ווי מזו זענען די נקבות — דערשפירן אַ מאַן אַ נאַכגיביקן, וועלן זיי אים ס'בלוט אויסזיגן, וועלן נישט אַפטרעטן, סידן וועסט אויפהייבן צו זיי אַ שטעקן. וווּוואַ, אַ מיסטקאַסטן די... ווער עס וויל, שפּנט אַריין אין אַזאַ. וועט ניט זיין לאַפעז, וועלן זיי קריכן צו כימענעזן, צו אַנכעלן, צו פּראַנציסקאַן.“ מיט אַ מאָל האָט אים אַפגעעקלט. און ס'האָט פון געדעכעניש ביי אים אַרויסגערופן בילדער וואָס האָבן פאַרשאַטן אַיעדעס שטעגל צו דער פּרוי. די אייגענע מאַמע איז מיאוס פאַרטונקלט געוואָרן אין בליק פון אינטימער דערוואַכונג. גיך איז מוראדיק אויסגעליידיקט געוואָרן אַרום אים, חורבן האָט געשפאַרט אויף אים, שפיציק ווי צעבראַכן גלאַז צעקאַליעטשעט זיין אָנען פון דער פּרוי וואָס איז עלול אַנצוווייען פּרישן ריח פון צעגלעקלטן צווייט. און דאָס הויז פון דאָן פּעדראַ איז געוואָרן לעסטיק. גיריק האָט זיך געוועקט אַן אומגע-ריכטער דראַנג אַוועקצוגיין פון עפּלהענדלער. עס איז אומעטיק דאָ, — האָט ער זיך אַננגעשמועסט אזוי, אַקוראַט ער וואָלט דאָס דערזען ווי אַ נניע אַנטפלעקונג ערשט אַצינד. אַלע קעסטלעך, אַלע זעק מוז שלעפּן ער אַליין, דער אַלטער איז גאָר שלאַבעריק. ער לאַזט אים נישט מער קיין צינט צו כאַפּן אַ זיטיקע פעזע.

מיט אַ מאָל האָט לאַפעז געהער זיך צעעפנט פאַר די רייד פון די הענדלערס אויף אַבאַסטאַ:

— שוטה, פאַר זיך טו! לאַז דעם אַלטן דאַסער...

— הייב אָן, וועט עס גיין. פאַרפאַלענער וואָס דו ביסט!

די רייך האָבן אין אים זיך צעגליט, ער איז אָבער נישט דרייסט געווען זיי אויסצופירן. ער האָט'ס געטאָן ביסלעכווייז, פּאַוואַליע. בגנבה זיך אַוועק-געשאַרט פונעם עפּלהענדלער. נישט געקענט ראַפּטעס וואַרפן דעם גוטן מענטש. אַיטלעך מאַל אַוועק נאָר אויף אַ פּאַר שעה, צוריקגעקומען מאַדנע פאַרשולדיקט, קוים געפונען פאַרענטפערניש: געווען אָפּגעמען אַ גרוס פון די היימישע, — האָט ער געשטאַמלט. אין אמתן האָבן פּינע לייט אים גע-פירט דאָ און דאָרט, געעצהט צו נעמען אַן אַרט פאַר אַ קראָם; זיי וועלן גוט-זאָגן פאַר קרעדיט, האָבן אים פּריינדלעך געזידלט, ווען ער האָט זיך געקווענקלט. „ס'צייט דערצו. ער טאָר נישט פעלשן אינעם אַלטן באַלעבאַס". ממש ווי אין פּאַסטקע פון ליבלעכקייט האָט דער יונג זיך געצאַפּלט, אָבער לסוף זיך אונטערגעגעבן; לאַפעז באַראַכאַ האָט גענומען אַ קלייט אין אַן אָפּגעלעגענער געגנט פון כּוואַן גאַנסאַלעס אויפן ראַג פון גאַרסיאַ דעל רעי. ער וועט אָנהייבן. ער'ט פּרוּוו, פּאַוואַליע, — און דער יונג איז אַלץ נאָך נישט געווען זיכער מיטן שריט, וואָס ר'האַט סוף-כל-סוף געשטעלט. אַזוי-דאַ, ער האָט זיך פשוט געשראַקן פאַר דער פּוסטקייט פון דער געגנט. און ס'געוועלב איז ליידיק, — ט'ער זיך ווי פאַרענטפערט פאַר דער וואַק-לעניש וואָס ר'האַט אַרויסגעוויזן.

— ס'איז פּוסט די קראָם, זי וועט ווערן פּול. דאָ וווינען מענטשן, זיי וועלן מאַנען פון דיר, וועסטו שוין האָבן. געלאַסן! דער קונה מאַכט דעם סוחר. מענטשן באַדאַרפן עסן, לאַפעז, טו, טו. מיט האַפּענונג ט'מען אים אונטערגעשאַרט און די פעזעס, באַהאַלטענע

אין די פּלודערן, האָבן דעם יונג צו ביסלעך צוגעלויכטן. וואָכן לאַנג האָט דער שליסל פון געדונגענעם קלייט קאַנוולסירט ווי אַ לעבעדיק פישל בל' לאַפעז אין קעשענע; דער באַגער און די שרעק אַרײַנצוגיין צווישן די ליידיקע ווענט, האָבן אים געליימט. ווי וועט ער...? נישט געפונען קיין נאָמען פאַר דעם געפיל, וואָס האָט ענג געמאַכט אין דער ברוסט ווי באַלד ער האָט גענומען קלערן פון דעם ווי אַזוי ער וועט אָנהייבן אַזוי-אַ, ווי די גוטע מענטשן הייסן, שטויסן. דערנאָך האָט ער זיך דערטראַכט, אַז עס וועט נישט טויגן צו זיין איין אַליין אין קראָם. דאָן פּעדראָן האָט ער נישט געוואַלט אָנפאַרטרויען דעם סוד וואָס צע-וואַקסט זיך אין אים — זיך געשראַקן פאַרן אומבאַקאַנטן באַסט וואָס וועט אויסברעכן פון דעם אַלטן. און ר'האַט זיך געשעמט, געציטערט, ר'זאָל

אין דאן פערדראָן זיך נישט אננשאַפן אַ שונא. אויך פון שלאָף האָט דער אומרו אים אַרויסגעריסן ביז ער האָט זיך דערטראַכט צו דעם זאָג וואָס ר'וועט זאָגן דעם באַלעבאַס:

— איך מוז אַהיים גיין אין קאַרדאַבאַ. צו דער מאַמען, צו די יינג-לעך מוז איך. שלעכט חלומט זיך פון זיי. באמת, אַ תירוץ, נאָר אַ נייטיקער. דערנאָך, דערנאָך, ער וועט צוריק קומען, וועט שוין זיין אַנדערש.

10

אַהיים איז לאַפעז געקומען גיך, ווייל שוין אַ שטאַטישער. אויף צו גיין צופוס האָט ער איצט מער נישט געהאַט קיין צינט. ר'האַט באַלד פאַרטראַכט — ר'מוז פרווון פאַרן מיט דער באַן. ס'מסתמא אַ גלוסטיק פאַרן און מ'פטרט נישט קיין כוח. די באַן וואָס ווערט געטריבן פון אַ שטאַרקער מאַשין, האָט אים טאַקע אַ נעם געטאַן אויף אירע אַרעמס. בפרט, אַז צום פאַרן גופא האָט ער זיך אַנגענומען מיט אימפעט: ער וועט... אויך ס'געלט וואָס אַנגעזאַמלט האָט לאַפעזן געגרייסט אין די איי-גענע אויגן.

— איבערן טאָג וועט ער שוין זיין אין דער היים. — האַבן אים געזאָגט די בוענאַס-אַררעסער, מיט וועלכע ער האָט זיך צונויפגערעדט פאַרן לאָזן זיך אין וועג אַרײַן.

— האָ, האָ! — האָט לאַפעז זיך געחידושט און פאַרנדיק זיך געאַיילט: ער וועט...

אַרײַנגעזעצט זיך אַ נייגיריקער אין דער גרויסער אייזערנער באַן, דערזען, אַז זי רײסט זיך אין די ווייטן אַרײַן מיט זינגעדיקן טומל, איז ער אומגעריכט פול געוואָרן מיט פאַרווונדערונג אויף זיך: „וועט עמעץ דערקענען לאַפעזן?“ און באַלד קיל געטראַכט: העט ווייט שוין אַוועק יענער לאַפעז, אַבער אויך אַלט איז געוואָרן דער קאַרדאַבער קאַנט.

ערשט האָט ער זיך דערזען אין שטאַטישן אַנצוג, דערווישט די איי-גענע ניי-צוגעוואַקסענע וואַנצעלעך — געשפירט זיין וויכטיקע דערווייט טערטיקייט פונעם היימישן דאַרפישן מקום און טאַקע באַגערט מערער אין זיך אַרײַנצוקוקן, ער'ט עס אַבער נישט באַוויזן. דער דרויסן האָט אים שטאַרק באַשעפטיקט, דערצו האַבן מענטשן געשטערט מיט זייער נייגיר:

„וואָס? ווהיין?“ אַ סך אויגן זענען דאָרשטיק צו וויסן, צו הערן ווער ער איז, וואָס ער טוט.

עס איז געווען אויפדערנאכט, ווען לאַפעז איז אָנגעקומען צו דער היימישער ראַנטשע. אַ פינצטערע, אַ פאַרלורענע האָט זי זיך אויפגעטור-ליעט מיט דער שטילער נאכט. הויך איבערן קאַפּ — ווייטע, קליינע ליכט-שפּליטערלעך, וואָס זענען בלייך געהאַנגען איבערן אומגעהייערן שוואַר-צן מאַסיוו פון דער באַרגיקייט, וועלכע זשומעט, ציקעט, בליפט פאַר-עקשנט. רופּן, מ'זאָל אַרויסגיין צו אים — ווי קען ער? די מאַמע קען זיך דערשרעקן מחמת דער פּלוצלינגקייט, די ינגלעך וועלן מורא קריגן. די פאַרפּלאַסענע צינט האָט אַקערשט ווי אַ שטעכלמוז זיך אָנגעהויקערט אַקעגן אים: אַרויסגעקראַכן פון די אימהדיקע שפּאַלטן, אָנגעשפּאַנט זיך מיטן בליק, זייט ממש געקלאַפט איבערן שאַרבן מיט באַשולדיקונג — „דו, דו!“ פחד פּלאַקערט מיט שדישע אויגן און גאַרע פינצטערניש איז פּונאַנדערגעגאַסן. עס ברענט, און ער אין דער מיט! אַנטלויפן? זיין טראַט איז אַבער געליימט, קוים ער קען זיך מיטן קאַפּ אַרויסהייבן איבערן תּהום, וואָס שטאַרצט איבער דער אומגעהייערער לידיקייט און זי כליניעט ווי אַ שוואַרצער שטראַם און שרעקט.

אין דעם יונג האָט זיך צעציטערט ס'אָדערל פון טרערן: אין האַלדזן האָבן געדריקט האַרטע הייסע טראַפּנס. דער יונג האָט אַ שטיקל צינט נישט געקענט באַזינען וואָס ער זאָל טאָן. צום סוף האָט אין אים דערוואַכט די דערמאַנונג: ביסט אין דער היים, לאַפעז! גיב זיך גיכער צו דערקענען, ווי דער שטייגער פון פרעמדע, וואָס ווילן ערגעץ אַריינגיין, האָט לאַפעז באלד צעפּאַכעט זינע האַנטפּלאַכן, געפּאַטשט איינע אין דער אַנדער-רער. זיי האָבן געשפּאַלטן די שטילקייט. עס האָט שטאַרק אָפּגעהילכט אין דעם צעוויגטן דרויסן. און ער האָט פיבערדיק זיך אַנגעהערט אין די עכאַס. אויך די פּונאַנדערגעשפּרייטע שוואַרצקייט האָט זיך לעפּיש באַ-וועגט, אויפגעלויכטן אין פּונקען. שרעק-אויסדאַכטעניש איז געווען איי-נעם הילכן וואָס האָט אומגעריכט גענומען דרילן די געהירן, צעדרילט דעם גליווער פון דער נאכט. קיינער איז נישט אַרויסגעקומען פּונעם שטיבל. וואָס איז געשען? געקלערט אַ ביסל און לאַפעז האָט ראַפטעם גע-נומען צינדן שוועבעלעך. אַ צוק, און אַ פּלעמל האָט אויפגעקרייזלט, נאָך אַ פּלעמל-צוק — „די שלאַפּנדיקע וועלן זיך סוף כל סוף איבערוועקן!“ פּלוצלינגדיק ליכט שניידט, די פינצטערניש אַבער האָט אַקערשט גע-

כוואליעט. דערפון איז לאַפעזן באַפאלן אַ פחד: ר'שטייט פאַר אַ תהום! ער'ט נישט געדענקט אַז אַ שליסעלע פון דער היימישער ראַנטשע ליגט צווישן זינע זאַכן. לאַנג איז עס געווען צוגעבונדן צו זיין רימען, עס געהיט: אין מיטן פאַרן האָט ער עס אַרויסגענומען, באַקוקט. אין געפלעפטקייט האָט ער איצט זיך אָנגעכאַפט אין דעם, צוגעשלייכט צום אָנגעגאַסענעם פלעק פינצטערניש וואָס אויפן פאַן פון די באַרג־שיפועים; ענדלעך דער־שפירט אַ שאַרסטקע וואַנט, אָנגעטאַפט אַ הילציק קילע טיר, ס'הענגע־דיקע שלעסל. ער דערמאָנט זיך: ס'איז דאָס זעלביקע שלעסל, האַלב־קני־לעכדיק, מיט דרײַ ניטלעך. ס'זעלבע.

צוגעלעגן ווי שטאַל־האַרבקייט האָט זיך מיט אַ מאָל אַ וויקל געטאַן פאַר אים אַן אָנגעוואַרעמטער חושך.

— הוי־הוי! האָט ער מבוהל געפרוּווט זיין אייגן קול.

נישטאַ קיינער, קיינער. די נאַכט האָט זיך דאָ דומפ אַנידערגעלייגט. די שרעק האָט לאַפעזן מער נישט געשראַקן. מיט שוועבעלעך האָט ער פון ס'נייַ אויפגעריסן די פינצטערניש, בולטער דערשנאַפט אינגעפרעסטע דושנעקייט און זיך אַראַפגעלאָזן אויפן אַלטן אינזערנעם בעטל. עס האָט אַ סקריפע געטאַן, לאַנג געקרעכצט און אים גיך אינגעוויגט. האַמעטנע איז געווען דער שלאָף, גאַר ער איז אַפגעשלאָפן אַ שטיק חלום אין אומרו: די מאַמע שטרעקט אויס צו אים די הענט נאָך הילף; ער גייט נאָך איר ריף און פאַלט. געשרייען ברעכן זיך איבער זיין קאַפ, גוואַל־דענעס האַמערן איבערן בלעכענעם דאַך — —

אויפגעכאַפט זיך, האָט עלנט געשטשירעט אויף אַ צעקרימט מויל, אַבער רגעווייז זיך געבעטן: זע מײַן מזל!

אַן אייגענער און דאָך שוין אַ פרעמדער איז לאַפעזן אַרויס אויפן אויפגעטאַגטן זאַמד־שטעגל וואָס פאַר דער ראַנטשע. גראַ, אומהיימלעך איז דער וועג צו זיין היים! לענגער ט'ער זיך אַרומגעקוקט און זיך דער־נענטערט צו שכנים.

— גוט מאַרגן, — און ס'האַט זיך געקאַרבט זיין שטערן; — איר דערקענט?

ער האָט געקוקט, יענע האַבן גענישטערט אין זיין פנים, טויבקיט האָט געהוקעט אין די אויערן.

ווייט, גרויס האַבן געשמייכלט לאַפעזט ציין, אויסוואַרטנדיק האַבן זיי

שוין געגרימאסעט. אויסטערליש: מע האָט אים באַלד דערקענט, באַוונט-
דערט און באַלד באַקלאַגט:

— לאַפען, לאַפען, געפאלן ס'הויז פון די באַראַכאַס, און נישט געווען
ווער ס'זאָל עס אונטערשפּאַרן. וויי דער זיקנה! ווי שוואַכע גראָזן ווערט
מען צעטראַטן. אַ-אַאַ, זינט דער אַלטער דינער איז אַוועק, איז אַלץ
געוואָרן אויס, — און געוויינט, באַדויערט.

אַ קנאַכיקע פּרויען-האַנט האָט לאַפען געגלעט מיט טרייסטונג:

— אויסגעהויכט די נשמה, די מאַמע, נישט געוויסט פון די לייב-
לעכע, געלעכצט צו זיי. אמת, שוין נישט יונג געווען די פּרוי, אָבער אַ
מאַמע בענקט תמיד צו אירע קינדער, נאָר זיי בלאַנדזשען רק, פאַרגעסן. דו
ביסט יונג, זונעלע, וועסט אַוועקשטעלן אַ שטיין אויף איר קבר, אַ מאַמען
דאַרף מע שווינען שטענדיק, אויך נאָכן טויט! פון די לעבעדיקע זינע האָבן
די לייט נישט געוויסט אים עפעס צו זאָגן. זיי האָבן געאַנט עמעצנס קימען,
— האָבן זיי טרעריק זיך געפרייט וואָס זיי זעען ענדלעך אַ באַראַכאַ. —

האַסט גוט געטאָן לאַפען, וואָס ט'זיך דערמאַנט אָן דער היים!

לאַפען האָט זיך געשעמט צו וויינען ס'געוויין וואָס האָט אים אַ דריק
געטאָן. אַוועק פון די מענטשן, האָט ער געקלערט צו גיין קיין אַלטאַ
גראַסיאַ אויסזוכן דער מאַמעס גרוב, נאָר געגאַנגען איז ער אין אַנדע-
רער הַזיקעס אַריין. ער מוז געוואָר ווערן פון די יינגלעך. גרויסע שוין
אָודאי, מסתמא אַ מאָל געקומען זיך ווייזן אַהער. ער איז געגאַנגען פון
שטוב צו שטוב, געווען צופרידן וואָס מ'דערקענט אים נישט, אָבער גע-
לאַזט זיך דערקענען, דערציילט פון שטאַט, צום מערסטן האָט ער געפרעגט,
אַ סך געפרעגט.

לייט האָבן אים מערמאַליק אַנגעקוקט, באַדויערט און מקנא געווען
וואָס ער איז אַ שטאַטישער; מ'האַט אים פאַרבעטן מיטעסן אַ מאַלצייט און
געהייסן גיין פּרעגן אויך בני אַ ווייטערן שכן; אפשר ווייסט יענער?

— כ'געדענק נישט: פיר בחורים געווען ביים אַלטן באַראַכאַ? דעם
טאַטן געדענק איך גוט, זייער גוט. אָן סאַמע שפּוע זיך אַינגעגעסטיקט,
די ווינטן זאָלן אים נישט אַראַפּטראָגן, כע-כעכעע! פיר זין, זאָנסטו, יונג-
גער מאַן?

געבליאַקעוועטע, ווייסע ברעמען האָבן זיך געקנייטשט אַקעגן אים,
אַלטע אויגן האָבן געפּיכטלט, ברעקלענדיקע שוואַכע שטימעלעך האָבן
אַנגעקלאַפט אין זינע אויערן. אַרעמער געוואָרן אַלץ, אַלע.

— פיר, דאָן פּאַבלאַ, — האָט דער יונגער באַראַכאַ איבערגעזאָרט
און דערשפּירט אַ סקרוד אין רוקנביין.
— און אַלע זיך צעלאָפּן ווי די פיר ווינטן? איי, איי, גאַט, זוי ווינציק
דער מענטש ווייסט!
דער אַלטער שכן האָט אויסגעצויגן זיין טרוקן פנים, שווינגנדיק גע-
קוקט אויפן גאַסט.
ס'קרעכצן פון דער אינגעשטאַנענער זיקנה האָט לאָפעז נישט גע-
קענט סובל זיין.
— פון די ברידערלעך מינע ווייסט איר גאַר נישט? וואָס זשע טאָן
אַצינד, דאָן פּאַבלאַ!
— וואַרט, מ'באַדאַרף זיך דערמאַנען, — האָט דער זקן זיך איבער-
גענומען מיט דער פאַרצווייפּלונג דעם יונגן באַראַכאַס.
ס'האַט אים געטראָגן ווי אַ שטורעם, דעם עלטסטן פון די באַראַ-
כאַס: מ'שטאַרבט דאָ! אוי, געשטאַרבן די היים. אין געלאָף האָט אין אים
געציטערט דער מענטשישער געקלאָג אויפן נישט אַפּטרעטנדיקן טויט.
וויסט איז אין די גרויסע לידיקייטן פון די בערג די קאַרדאַבער! אין שטאַט
שפּאַנט האָפּערדיק די שפע, די פולקייט פון כוחות טרענבן אָפּ די שרעקן.
אין שטאַט וואַרט אויף אים אַ קלייט. די שטאַט וואַרט. דאָ איז פּוסטעניש
— האַרבע חלום-נעכט קען ער מער נישט איבערטראָגן. זיי, די דאָיקע,
איז אַבער נישט כדאי צו זאָגן דערפון — —
...עס האָט גענומען אַ פאַר טעג ביז לאָפעז האָט לסוף געפונען זינע
יינגערע ברידער, אויסגעפונען ווי זיי האַלטן זיך אויף, זיי לסוף מיט כוח
אַרויסגעריסן פון דעם לידיקן געבוירנאַרט און אַוועק זאַלבענאַגה מיט זיי
קיינ בוענאַס-אַנרעס.
די גרויסע שטאַט האָט געשטוינט, ווען זי'ט זיי דערזען געשטרוי-
כלטע, נעבעכדיקע און די שטאַט האָט אויך זיי דערשטוינט, געפלעפט.

אנליק, מיט דער באַן, האָט לאָפעז אַוועקגעפירט זינע ברידערלעך
אין דער גרויסער שטאַט אַרײַן, די פאַרשפּינוועבטע ראַנטשע איז גע-
בליבן שלאָפּן אויפן שלעסל צו פּוסנס פון דעם באַרג-אַפּהאַנג אונטערן
קאַרדאַבער פאַרבעלמעטן הימל.
אַוועקפירן זי מיט זיך, די ראַנטשע? ס'אומגעהייער שוין שווער ס'זינן מיט

איר! — האָט לאַפעזן אומגעריכט אַ דליבע געטאָן אין מוח — זאָל זי דויערן, זאָל זי וואַרטן, די שוועל פון דער היים וואָס דער אַלטער האָט אויפגעבויט.

שפּאַר שוין אונטערגעוואַקסן די יינגלעך, בחורים געוואָרן מיט אויפֿ- שפּראַצן פון ווילדע בערדלעך, נאָר די מראה וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט אין גרויסשטאַט אַרנין, איז געווען אַן אַלטע, ווי עס איז אַלט די אַרעמקייט וואָס לייגט זיך אַן אויף פאַרוואַרלאַזטע. די הענט מיט ווונדן, שראַמען אויף די באַקן, די העלדזער פאַרקאָוועט מיט ברוד. מיטן אַראַפּברענגען זיי אין שטאַט אַרנין, האָט לאַפעזן זיי אַרויסגעצויגן פון קויט און הפּקר. זיי האָבן גענומען זיך שעמען, פּויל געזוכט זיך צו וואַשן, שוין געהאַט צוגעזען העפּטיקע געשלעגן, אַליין זיך געניט צו האַלטן אַ שטילעט אין דער פאַרקראַמפּטער פּויסט און אַליין אויך באַפּאַלן געוואָרן פון הייסבליוטקע, האָבן די יונגע באַראַכאַס דאָ זיך פאַרשרומפּן אין אייגענער אַפּגעשראַקנ־ קייט. און זיי איז געוואָרן ניחא דאָס צוגעלאָזענע וואַרט פּונעם בוּענאַס־ אַנרעסער ברודער. יתומים, האָבן די יינגלעך אין דער פּאַמפּאַ זיך גע־ וואַלגערט אין אַן אַרט וואָס באַדאַרף נאָר מענטשישע מוסקולן פאַר גראַ־ בער אַרבעט; דאָרט האָבן זיי געשלעפּט משאות, געהאַקט האַלק, געטריבן פּיך, אַנגעלייגט פּניערן, געחברט זיך מיט צעלאָזענע וואָס האָבן קיין מאָל נישט געוויסט פון אַ היים, האָבן נישט קיין זין פאַר אַרנטלעכקייט. פאַראַן אַזעלכע אין דער וויסטער פּאַמפּאַ; אין גרויסע עסטאַנסיאַס * שפּילן אויס די דאָזיקע זייערע רויע כוחות אויף פרעסן רויכפלייש, גע־ בראַטנס צוזאַמען מיט דער פעל, מיען זיך צו לויפּן גאַלאַפּ אויף ווילדע פּערד און אויף שיכורן.

צעקנאָדערטע שמאַטעס זענען געווען אויף זייערע לנבער, קנאַכיק די פּנימער פון די יינגלעך און שטאַליק די גלידער, אַבער גלאַנץ האָט זיך געמעסערט פון די אויגן. זאַקענע טאַרבעס זענען געהאַנגען אויף זייערע אַקסלען, סחורהנע שייך מיט גומי־זוילן אויף די פּיס, ווען לאַפעזן האָט זיי אַרנינגעבראַכט צווישן די פּיר ווענט פון דער פּוסטעווענדיקער קלייט, וועלכע ער האָט אַנומלט אַפּגעדונגען פאַר אַ תּכלית פון זינעטוועגן און פון די יינגלעך וואָס זענען געבליבן נאָכן אַלטן באַראַכאַ.

* לאַנדגיטער.

— יונגע לייט, — האָט ער זיי געזאָגט מיט אַ געוויסיקן שטאַלץ—
פון היינט מאָל אָן וועט דאָ זיין די היים.
קאַרמעלאַ מיטן געדיכטן האַר-שויבער האָט אָנגעשטעלט אויפן ברוי-
דער זינע גליקע שוואַרצאַפּלען:
— אַזוי-וי, אויפן הוילן?!

און אַ פאַרשייט שמייכעלע ציטערט אויס אויף זיין אייבערשטער ליפּ.
אמת, קיין זאַק שעפּסנוואָל האָט דאָ זיך נישט געוואָלגערט, אויך קיין פעל
האָט זיך נישט געשפּרייט.

אַבער דער מיטלסטער, מאַריאַנאַ, האָט אין דער זעלביקער רגע אָן אַ
פּיפּס זיך אַראָפּגעלאָזן אויף דער פּאָדלאַגע, געלאָסן אונטערגעלייגט זיך
ס'זעקל מיטגעבראַכטע טראַנטעס און געוואַרט אַז עמעצער זאָל עפעס זאָגן.
ער האָט עס שטאַרק באַגערט, נאָר קיין דרייטקייט דערצו האָט בנ אים
נישט געקלעקט. באַשנימפּערלעך, אַזאַ שטום וואַרטן האָט דעמאָלט אַלעמען
אַ קלעם געטאַן. לויט, דער יינגסטער, איז פון דעסטוועגן נאָך געבליבן
שטיין אַקעגן לאַפעזן פּול מיט פּרעגן, געקוקט אים אין מויל אַרײַן: „דאָס
איז עס, ברודערל?!”

— נישט אויפן הוילן דיל, יאַטן, — רופּט זיך אָפּ דער עלטסטער וואָס
האָט דערשפּירט אַ שולדיקייט לגבי די וועלכע ער האָט אַרײַנגעפּירט
אַהער. דאָך זיך שוין פאַרלאָזן מאַנצבילשע וואַנצעלעך און די הויזן זינע
זענען שטאַטישע מיט ברייטע מאַנקעטן. — מירן קויפן טאַפּטשאַנעס צום
שלאָפן, מירן עסן צוזאַמען, האָט ער געזאָגט: מירן דאָ אויפבויען אַ צימער
פאַר זיך. יינגלעך, בנאַנד מירן אַ פרוו טאָן לעבן אין שטאַט!

אומקלאַרט איז געווען אין לאַפעזס שטאַמלען, אַבער דרך-אַרץ צום
עלטסטן האַבן די יינגערע אָפּגעגעבן אין דעם נישט דעררעדטן, אַ ער
ווייסט, ר'האַט אַ סך צוגעזען, דער ברודער, האָט עס געקענט הייסן אין
זייער קוק, און שטאַט וואַרפן רייד האַבן אַלע דריי זיך געזעצט אויפן
דיל. מירן זען, האָט אַיטלעכער אַ טראַכט געטאַן אויף זיין שטייגער.
זאָל נאָר דער טאָג זיך גיין זיין וועג, דער ערשטער טאָג זייערער אין
שטאַט.

שטיל איז די גאַס כוואַן גאַנסאַלעס, שטיל און טונקלהאַפטיק די
קלייט וואָס מחמת איר ביז איצטיקער געוויינשאַפּט שטייט זי פאַרמאַכט
אויף די לאַדן-טירן. געווען גראַד גרויסער טאָג ווען לאַפעז האָט אַרײַבן-
געבראַכט זינע ברידער אין דעם טונקעלן חלל און שווער האָט זיך

געשטעלט אַלעמענס אַפּוואַרטנדיקע שווינגן, ווען דער זעלביקער לאַפּעז האָט האַסטיק אַ שפּאַן געטאַן צו דער טיר, אַפּגעוואָרפּן אַ דרויסנדיקן לאַדן-פּליגל. אין קלייט האָט זיך ראַפּטעם פּונאַנדערגעלייגט אַ שיטערע ליכטיקייט:

— ס'איז בעסער אַזוי, חברה?

— בעסער, — האָבן די ברידערלעך געענטפּערט.

— און ס'וועט זיין נאָך בעסער, — האָט לאַפּעז געשפּירט אז ער דאַרף זיך לאָזן הערן פּון היימלעכקייט וועגן.

די יינגערע האָבן צו לאַפּעזן אַרויפּגעקוקט: „טאַקע אַ זויכטיקער געוואָרן, דער-אַ!“

— און פּולער וועט דאָ ווערן, — האָט דער עלטסטער ברודער זיך שוין אָנגענומען מיט אַ האַפּערדיקייט — מירן קויפּן, מירן בויען, מירן וווינען אין שטאָט, קינדערלעך!

ביי קאַרמעלאַן האָבן אַ שפּרונג געטאַן די ברענענדיקע אויגן: „אויף אַן אמת?“ ער האָט עס אָבער נישט געפּרעגט; קאַרמעלאַ האָט גלוסטיק גע-וואָרט אַז די אַנדערע זאָלן רעדן, מחמת אַלע טראַכטן אַקערשט פּון לאַ-פעזן דעם וויכטיקן און זיי קלערן פּון דער שטאָט. דאַכט זיך, וועדליק זיין אומגעדולדיקייט האָט ער לאַנג געוואָרט. אַזוי ווי קיינער האָט זיך נישט אַפּגערופּן, האָט קאַרמעלאַ אומגעריכט אַ זאָג געטאַן צום עלטסטן:

— לאַמיר אָנהייבן, האַמברע!

זינט יאָרן געטאַן יעדן טאָג פּראַסטע אַרבעט אינעם פּאַלוואַרק ביי דאָן כיעראַנימאַ וועלאַסקאַ, דעם נאַקן געבויגן, האָט דער יינגערער אויך איצט נישט געקענט זיצן ליידיק, אים האָט באַזומרויַקט די דריקנדיקע פּרעמדע פּוסטיקייט.

זוי אַרויסגעוואָרפּן פּון זיך די רייך פּון צעריזלטן ווילן, האָט קאַר-מעלאַ האַסטיק זיך אויפּגעשטעלט. דערשטיקטע כוחות האָבן אים גע-טריבן צו באַוועגונג, אַנשטרענג; טוען! עפעס טוען!

די אַנדערע ברידער וואָס געבליבן זינקען אויפּן דיל, האָבן אויך שוין נישט געקענט זיצן. ס'האָט געהייסן: אויך זיי זענען גרייט זיך אַפּצו-רייסן פּון דער גינער פּרעמד, סנידן...

שוואַכלעך געווען דער יונג לאַפּעז צו האַלטן די אַפּוטרופּסות איבער

יענעמען, אבער די בליקן האָבן געשפּאַרט אויף אים. די ברידער האָבן גערופן זיין געדאַנק. ער איז געוואָרן צעטומלט. ענדלעך האָט לאַפעז זיך אַרויסגעדראַפּעט פון זיין קווענקלעניש.

„טאַקע אָנהייבן. מ'דאַרף אַרויסנעמען די פעזעס. די הוילע ווענט מוזן ווערן אַ קלייט פון ברויט וועגן, פון וועגן אונדזער מאָרגן, אַנישט מוזן אײַך זיך צוריקקערן צו דעם קרעכצער פּעדראַ. איז דאָס דער וועג וואָס אײַך דאַרף זיך ערשט פאַרנעמען אויף אים?“ — צוויפל האָט צע-וואַקלט דעם יונג. נאָך פּרײַער האָט זיך געהאַט געוועקט דער דאָזיקער געדאַנק, אָבער ביז איצט איז ער נישט גענוג צניטיק געווען: דאָס נעמען גיין פאַר-זיך!

אַט אַ אין די געציילטע מינוטן, אַנטקעגן די אַרומזיצנדיקע, וואַרטנדי-קע ברידערלעך האָט זיך יאַקאַש באַוויון אַרויסצורײַסן צו אים דער רעיון אַז ס'פעלט נאָך די הייוון פאַר דער אַ יירונג. נישט מער ווי עטלעכע לאַנגע מינוטן. באַלד האָט לאַפעז מיט אַ קאַלעמוטנעם געלעכטערל דער-ציילט דער חברה פון דעם גוטן פּעדראַ, וואָס עלטערט זיך שטאַרק, האָט ליב זיך צו פּרײַנדלען מיט לײַטישע מענטשן, האָט גערן פּרײַלעכקייט, אָבער ער קרעכצט עפּטערס, באַשר זיין אַלטע היט אים צו פּיל — אַ ווילער אַלטער, דער באַלעבאַס מײַנער. לאַפעז האָט די ברידערלעך געמאַכט נײַגיריק און בינו-לבינו זיי אַנפאַרטרויט אַז דער אַלטער טאַר דערווײַל נישט וויסן פון דער קלייט, טאַר נישט דערגיין אַז „זיין לאַפעז“ איז שוין צוריק אין שטאַט. ער'ט אים שלעפּן צו זיך און דאָס טאַר ער נישט אַצינד. ער וועט זיין באַליידיקט, ייַנגע לײַט, געהערט?

דער אמת איז אַז לאַפעז האָט זיך אַי געשעמט מיט זיין קער אין די געדאַנקען אַנטקעגן דעם באַלעבאַס, אַי ער האָט זיך פאַרלוירן מחמת זיין עקשנות צו וועלן מיט אַ מאַל ווערן אַ מענטש פאַר-זיך.

צערעדט זיך און אים האָט אויגנבליקלעך אויסגעוויזן אַז די ברידער-לעך קאָנען באַענט דעם דאָן פּעדראַ, זיי קענען, גאַט באַהיט, פאַר אים זיך אַרויסכאַפּן מיט אַ וואַרט. יא, ער אַנטלויפט פון דעם אַלטן עפּלהענדלער. לאַפעז האָט גאַר פאַרגעסן אַז די אַנפאַרביקע, הוילע פאַמפּאַ ליגט נאָך ווייט צווישן די ייַנגלעך און דעם אַלטן עפּלהענדלער. געכאַפט זיך דערויף, האָט ער שוין רויק אַ צי געטאָן פאַרן אַרבל קאַרמעלאַן; — קום! זאַל-בעצווייט זענען זיי דעמאָלט אַוועק אין שטאַט אַרײַן, געבראַכט אויף די אייגענע אַקסלען מאַטראַצן, זיי האָט זיך נאָכגעבאַמבלט אַ בעזעם אויף אַ

לאנגן שטעקן און מאַריאַנאַ האָט טאַקע גיך גענומען מיט אים אויסקערן: „זאָל זיין כבוד פאַר די נצענקע מאַטראַצן!“ ער'ט זיך געוויגט אויפן בעזעס און דעם יינגסטן, לויסן איז געבליבן צו זיין ניצלעך נאָר מיט גינציקייט אין די רייד; ער איז באמת געווען גרייט צו טאָן, זיך פאַרען: — אַ נו, גיב, איך וועל העלפן, — און זיך געפלאַנטערט ביי לאַפעזן, אַראַפגעשלעפט אים פון אַקסל דעם מאַטראַץ, צוגעשפרונגען צו קאַרמע' לאַן, געוואַלט כאַטש נעמען פון זיין האַנט די טאַרבע. די אַרומיקע ליידי-קייט איז ביסלעכווייז אויסגעפולט געוואָרן, שוין געווען אויף וואָס זיך אַוועקצוועצן, וווּ אַפצוכאַפן אַ ביסן; אַ קעסטל, אַ טאַוול אויף אַן אַנדער קעסטל איז געוואָרן אַ בענקל, אַזוי אויך דער טיש פאַר דער בחורשער מלוכה וואָס הייבט זיך אַן שטעלן אויף אומזיכערע פיס.

נאָך דעם זעליבן טאָג האָט אין חלל פון קלייט אויפגעבלישטשעט אויך די געלע מאַטקייט פון אַ פרימוס. פון די צעפלאַנטערטע דרויסנט האָט מען דאָס גלייכן אַריינגעבראַכט אַ קענדל קעראַסיק, עטלעכע שע' לעכלעך, אַ טאָפּ מיט טעלערס און לעפל. אַ, עס שטעלט זיך אַ באַלעבאַטיש-קייט! — האָט לאַפעז זיך געפרייט מיט אַ טריבלעכער פרייד, מחמת ער האָט אין דער זעלבער צייט נישט געקענט פאַרגעסן אַז ר'איז אַקערשט פריש אַפגעריסן סיי פון דאָ און סיי פון דאָרט, פונעם אַלטן פּעדראָ ווי פון דער באַרגיקער היים. דער אַ עלנט האָט זיך ממש צעהוילט פון אים, גלייך אַ בלוטנדיקע ווונד וואַלט גענומען טריפן אין זיין געמיט. אַזוי פיל וויסטעניש איז באַגראָבן אין אים און זי נאָגט, — האָט ער ערשט אַפֿ-געשפּירט. אַבער זיין פאַרנומענקייט און דער אַינגעהאַלטענער רעש אַרום האָבן נישט געלאָזט איבערקלערן אַלצדינג פאַר אַ מאָל. בפרט, אַז די ברידערלעך האָבן באַלד צעשטויבט די ליידיקייט, זי פאַרטריבן, פאַר נאַכט האָבן די ברידער שוין ביינאָנד אַפגעגעסן די ערשטע שטאַטישע מאַלצייט. מאַריאַנאַ האָט געקאַכט. די אַנדערע האָבן בעת-מעשה צוגעהיטן אַז דער קאַכער זאָל נישט געשטערט ווערן. האָב געדולד, יונגער מאַן! — האָט אַיטלעכער געצאַמט דעם קוקער וואָס איז הונגעריק און נגייריק. די אַנדערע האָבן אויך געבראַכט וואַסער פון פּלומפּ וואָס פאַמפעט זיך מיט אַ לאַנגער אַיזערנער האַנט אין אַ שכנישן הויף, האָבן מיט פלייס געשייקט מייערלעך, געשוואַנקען ס'גרינס וואָס ווייזט זיך דאָ אין ברייטע גרינלעך-בלאַסע בלעטער. לאַפעזן האָט מען געהאַלטן בכבוד, געלאָזן אים רויקן קלערן „וואָס ווייטער? הי איז ער דאָך אַן אייגענער, ער ווייסט וואָס צו-

צוטראַכטן". האָבן די ייִנגערע געקוקט אויף אים, נו, איבערגעענטפערט זיך צו אים. דערווייל האָט אָנגערוקט די נאַכט. געשלאָפן איז מע זאלבע-צווייט אויף אַ מאַטראַץ, ווייל ס'זענען געווען נאָר צוויי מאַטראַצן. צונויפ-געטויליעטע האָבן די ברידער אונטערן שטאַטישן דאָך אַינגעוואַרעמט אין זיך די אומקלאַרקייטן פון דעם, פון וואָס סע באַדאַרף דאָ אויפשטיגן זייער נניע היים.

צו מאַרגנס זענען די באַראַכאַס שוין געווען האַפּערדיקער און אַוועק קויפן ברעטער, קויפן אויך אַ וועג, אַ האַמער מיט טשוועקעס. ס'איז געווען דער ערשטער אויפצומאַרגנס אין דעם אומבאַקאַנטן אָרט. דאָס שווערע גע-הילץ האָבן זיי אַריינגעטראָגן אין דער קלייט-ליידיקייט, געפּרניכט, גע-שוויצט און געשלעפט. געראָטן אין דעם אַלטן אַנטאַניאַ, דעם טאַטן, וועלכער האָט געהאַט געניטע הענט פאַר אַלץ וואָס איז נייטיק אין הויז און אַרום הויז, האָבן די יונגע באַראַכאַס גענומען אויפשטעלן אַן אינע-ווייניקדיקע וואַנט, וועלכע האָט פון דעם איינציקן גרויסן חלל געמאַכט אַ קלייט מיט אַ צימער דערנעבן. אַ צימער מיט אַ טיר צו פאַרמאַכן און אין דעם פּאַוואַליע זיך אַריינגעקליבן זאַלבעפּערט; פיר יונגע מאַנצבילן מיט אַיזערנע בעטלעך, מיט הילצערנע בענקלעך און אויך אַ הינקעדיקן טיש. אַן אַרעמע לאַמפּ איז אַראַפּגעהאַנגען איבער דעם אַ טיש אַזוי ווי זי וואַלט געווען פאַרטראַכט און פאַרחידושט. מיט איר אַינגעקלעמטן פּלאַם האָט די לאַמפּ זיך פּאַמעלעך אַינגעוויינט צו דער בחורשער באַלע-באַטישקייט, וואָס האָט דאָ זיך געשניטן אַ וועג אין איינטאַניקע ווייטע יאָרן אַריין.

12

פון די פיר מויערווענט וואָס אין דער געוועזענער שטילער ליידיקייט האָבן די ברידער באַראַכאַ זאַלבענאַנד מיט זעג, האַמער און טשוועקעס אויסגעשניטן אַ שטיקל ענגשאַפט פאַר זייער באַזונדערער שטאַטישער היים. אין געלוסט צום אומבאַווסט נניעם וואָס דאַרף זיך דאָ אַינשטעלן, האָבן זיי אין דער אַ נעסט אַריינגעפאַסט בלויז בעטלעך, אַ טישל, אַ בענקל, אַ שמאַלינקן טאַבורעט. לסוף האָט גאַרנישט מער שוין געקענט אַרין אַהער. ס'זעט גוט זיין, האָט לאַפעז אַ ברום געטאַן — זיצן וועט מען אויך אויפן בעט. „צו ערשט איז ס'ברויט“, האָט ער זיך שוין אויסגעלערנט פון די שטאַטישע. אַצינד האָט דער יונג געוואַלט פּריער-אויס דערגיין ווי ס'זעט

אויסזען ס'געוועלב וואָס באַדאַרף זיך עפענען אַרום זיי. אָבער די פּאַנ-טאַזיע האָט שווערלעך זיך גערירט. אין בלייכע קאַנטורן איז עס גע-וואַקסן פאַר אים, אָבער אַלץ איז גיך אַנטרווען פון זיין צעהיידעטן דמיון. ערגעץ אין אַ בויד פון אַבאַסטאַ, ערגעץ אין פאַרבינגאַנג אויף אַ „גאַס“ האָט אומגעריכט זיך פאַרהוילן ס'אַפּבילד פון דער קראָם, וועלכע דאַרף אַרײַן אַהערצו אויף צו בלייבן אין זיין רשות. לאַפעז האָט רעכט אַפּגעסאַפּעט, ווען אין דרויסן אַרויס, מיטן פנים צום ראַג, זענען לסוף פונאַנדערגע-פּראַלט געוואָרן די טירן פון דער קראָם — אַ פאַרטיקע, גרייטע קראָם. ביינאַנד מיט קאַרמעלאַן, מיט מאַריאַנאַן איז ער צו פּרײַער נאָך אַ מאַל אַרײַן אין שטאַטישן רויע, אַנגעבראַכט פון איר סחורה, זי געשלעפט אויף די אַרעמס, אויף די אייגענע אַקסלען, געפירט מיט אויטאָמאָבילן און ענדלעך גענומען וואַרטן, אַרויסקוקן —

קונים זאָלן קומען,

הונגעריקע זאָלן זיך ווייזן,

בייגעריקע זאָלן זיך שטויסן צו די באַראַכאַס די קרעמערס. מיט גע-שאַפּאַנטן געדולד געוואַרט. און כאַטש זיי קומען נאָך נישט, די קונים, „זעט“ זיי לאַפעז באַצײטנס, הערט זיי:

— „פּשו, שײן, אַזוי באַדאַרף עס זיין — —“ קעפּ ווייגן זיך מיט פאַר-וונדערונג און הענט ציען זיך צו זיי, אויגן, מנילער בעטן זיך אַרנטלעך, שטעלן זיך צו מאַל אין ריי ער זאָל זיי געבן; — איר'ט אַזוי גוט זיין, סעניאַר? דערלאַנגט מיר אַט אַ דאַס (ווייזט מען מיט די פינגער צו...). צו ערשט מיר, סעניאַר, — פּרוווט אַפּילו עמעצער זיך אַריבערשאַפּאַרן מיט אַ האַנט, איי, ס'אַראַ שטויסעניש, אַן אומזיסטן געדרענג מענטשן מאַכן עס אַליין!

אויף דער וואַר זענען די ברידערלעך גיך מיד געוואָרן פון פּוסטן וואַרטן, אַרויסקוקן אויף אַ קונה, ס'אַן אַנשטרענג אַזאַ אומזיסטיק וואַרטן אין אַ געגנט וואָס האָט אַן אויסגעצויגן פנים און די מענטשן באַוועגן זיך ווי אין שווערע זאַמדן. אַוודאי, ס'איז אַ שלעפּעריקער קאַנט, אַ ווייטלעכער פון געדיכטן שטאַטישן מענטשנוואַרג. און לייט זענען דאָ נישט געוויינט צו האָבן אַ קראָם. פון געוויינטשאַפט האָבן זיי אַפּילו נאָך געווייכט פונעם קוים דערוועקטן ראַג גאַרסיאַ דעל רעי. צו וואָס נישט צוגעוויינט, איז פּריקע, טרײַבט צו מאַל. ווי פּרײַער האָט אַלץ זיך נאָך שאַרף געשאַטנט

דער לאַנגער הילצערנער אַלטער פלוּיט מיט דער שורה שטומע, שיטערע
 ביימער — עדות פון דער הינטערשטאַטישער מעלאַנכאָליע.
 אין די ערשטע אויפדערנאַכטן, זינט ס'געוועלב איז געעפנט גע-
 וואָרן, האָבן די קרעמערישע ברידער פאַרפרי זיך צונויפגעהאַרבעט אויף
 די געלעגערס ווי די שלעפעריקע הענער. פאַרמאַכט די דרויסנדיקע טיר
 וואָס צו דער גאַס און באַגערט שלאָפן, כאַטש דער שלאָף האָט אויסטער-
 ליש געשראַקן. אַבי-ווי אָפגעגעסן אַז ס'זאָל נישט וועקן דער הונגער אין
 מיטן שלאָף, און אַנדערגעוואָרפן זיך. אין דעם שלאָפן-גיין איז אויך גע-
 ווען אַ מאַדנע אימהדיק וואָרטן אויף עפעס וואָס קאַציעט זיך אין די
 פאַרוואַרפענע פינצטערנישן. איבערגעוועקט זיך אין מיטן נאַכט, האָט אַ
 קילע ניקטערקייט גענומען זיי רייסן די הויט: איינער איבערן אַנדערן
 האָבן די ברידער געטשאַטעוועט אַז — לאַפעז זאָל פאַרטאַגס נישט פאַר-
 שפעטיקן דעם בעקער. די יינגערע האָבן לאַנג זיך געשראַקן פאַר די פאַר-
 באַגינענס, דראַענדיקע ווי די שרעקיקע קעץ. זאָל ער, ער ווייסט שוין...
 אין אַן אָפגעלעגענער גאַס פאַרט נישט אַדורך דער בעקער-וואָגן אין די
 קאַיאָרן מיט וואַרעם-פריש געבעקס. ער ווייכט פון דאַנען, אָבער קונים
 האָבן גערן זעמעלעך דווקא פרישינקע וואָס קנאַקן צווישן די ציין. דער-
 ווייל נעמט מע ביים בעקער ווינציקס, אָבער זיין מוז ס'ביסל געבעקס. מוז
 מען אים „כאַפן“, דעם וואָס האָט נישט קיין חשק אַהערצופאַרן אויף כוּאַן
 גאַנסאַלעס.

— דער האָן האָט דאַכט זיך שוין אָפגעקרייעט, לאַפעז! — האָט אַ
 ברודערל אויפגעריסן די אויגן.

דער און יענער הייבן אויך אויף דעם קאַפ פון געלעגער.

— עס בזשיוגעט אויף טאַג, לאַפעז.

דער שלאָף קלעפט צונויף דעם האַלדז, טונקלט אַן די אויגן.

— ס'דריפעט אַהער אַ געשפאַן, לאַפעז. הע-עערסט? — כאַפט זיך
 ווידער עמעץ אין עול.

איטלעך מאַל רייסט זיך אַרויס אַן אַנדערער פון שלאָף, גיט אַ וואָרף
 ווי אַ שטיין אַ כריפעדיק וואָרט אין דער פינצטערניש אַרײַן און ציט זיך
 ווידער צום זיסן קוואַל פון שלאָף.

לאַפעז, לאַפעז! אַלץ ער, דער שטאַטישער. ער ווייסט מער, דער ברוי-
 דער. ערשט איז ער ווי דער פאַטראָן זייערער. אים באַדאַרף מע פאַלגן.
 אויף זיי, אויף קאַרמעלאַן, מאַריאַנאַן און לויסן וועט אויך קומען אַ ריי. זיי

וועלן זיך נאָר צוגעוויינען, וועלן נאָר נישט דערדריקט ווערן פון דער דערווייטערטקייט דער היימישער... זיי וועלן אויך ווערן שטאַטישע!
נאָר אין אָנהייב איז געווען אַזוי. פריקרעוואַטע איז געווען פאַר זיי

די אומבאַוויסטקייט פון דער נײַער געגנט, כאַטש יעדע נײַקייט לאַקט.
און סײַ לאַפּעזן סײַ די ברידער האָט אַ צײַ געטאַן דער אויפטו מיטן געוועלעב. סײַ איז מיט דער צײַט געפּעלן די שטענדיקע באַגעגעניש מיט מענטשן און סײַ איז געווען צו פאַרדינען די פעזע. טאַקע שעמעוודיק האָט זיך געוועקט דער דאָזיקער באַוויסטזײַן און אין שכנות האָבן לײַט מיט נײַגיר זיך אַינגעקוקט אין דעם, ווי סײַ האָט זיך שטיל אָנגעראַיעט אויף דעם ראַג-גאַס, עפּעס אומצוטרוילעך איבערגערעדט וועגן דעם וואָס איז אין געגנט געוואָרן אַ געשעעניש:

— אַ שפּײַנקראַם גאָר? ע, ע!

— סײַ אַן איינפאַל, אַבער דאַכט זיך — גאָר קלוג!

— ריכטיק. אַ קליינע, נאָר אַ קלוגע קראַם: פון אַלץ האָט זי צוביסלעך. אַ פאַר גראַם פון איטלעכן, אַ קליין פעקעלע; סײַ אַ חשבון דערין אַז אַ קילאַ, אַ טויף זאָל זיך חלילה קיינעם נישט פאַרגלוסטן. אַזוינס קען אַוועק גענוג ווײַט. לײַט וועלן מוזן אַהער אַרײַנגיין.

— אויף אַן אמת אַ שפּײַנקראַם, נאָר זײַט פּלאַצן. אַפּנים, מיט ווייניק כוח צוגעאַנגען. אַרעמע לײַט קענען נישט צוציען. דער קונה האָט ליב צו האָבן אין וואָס צו גראַבלען, אויסצוגעפינען אַ קרישקע אין אַ גרויסן קויש, אין טיפע זעק.

— זײַט וואַקסן, זאָג איך אַנך! זי וועט פּלאַצן פון לייזונג. וווּ עס שטייט אַינן די פרעס, דאָרט יערט קודם דעם קרעמערס בויך.

אַנדערע זענען געווען נעימותדיקער:

— גאַנץ גלײַך. שוין לאַנג נײַטיק געווען דאָ אַ קראַם. און באמת: צו וואָס זיך אויסקרימען די פיס ווען מ׳באַדאַרף קויפן אַ ליאַדע-וואָס? מער נײַטערע האָבן געהשבוט אַזוי:

— סײַ וועט גיין אַ גאַנג. אַ גאַנצע קאַמפּאַניע זיך אַרײַנגעטאַן אין דעם עסק. קענטיק, ברידערלעך. זאָל נאָר זײַן פּרידן צווישן זיי.
— אַזש זאָלבעפּערט? אַ ספּק צי אַזאַ גענייעכץ וועט זיך נישט צע-טרענען.

פונעם געשמועס האָבן לײַט פּאַוואָליע זיך צוגע-וויינט צו דער קראַם, מ׳באַדאַרף פּרווון צי עס וועט זיך לאָזן קויפן בײַ זיי.

האַט איטלעכער געפרוווט. אַרײַן און טאַקע געקויפט. „קלוגע יונגע לײַט, לעבן בשלום“, האָט מע דערנאָך געלויבט די פלייסיקע מאַנצבילן. וועבער האָבן מיט געניטקייט געלערנט די נײַע קלייטניקעס ווי זיך נוהג צו זײַן.

— וויסט: מענטשן קומען אין שפּיזקראָם אַרײַן, זענען זיי גרימאַסנע — ווער עס וויל סאַרדינען מיט אַ גאַלדפישל אויף דער שאַכטל, וועמען סע געפעלט סאַרדין מיט אַ קריינדל. נישטאָ אַקערשט? אין אַ שעה אַרום וועט זײַן, אַט אַ זאָל מען אַרײַנברענגען. קענט איר אַ ביסיקע וואַרטן? איכיל אַרײַנטראַגן צו אײַך אין שטוב. אַזוי געווינט מען צו דעם קונה; ס'נייטיק אַרײַנפירן זיי ווי פּרײַנד פון געשעפט. דערנאָך קענען זיי שוין אַנדערשוווי נישט קויפן. און נאָך אַ לעקציע, אַ מער היימישלעכע; יונגע לײַט, מ'באַדאַרף זײַן לײַכט אויף די פיס. ס'איז נישט קיין בזיון. יעדער איז אַ שקלאַף פון דער אייגענער קישקע. אַלע מוזן האַרעווען, און בלײַבט ריוח די פעזע, איז אַ שיינעם דאַנק. נאָר נישט פויל זײַן. פרי אַראַפּגיין פון געלעגער, אַנטאָן חשק דעם קונה. היע, היע, ער זאָל עסן פּרישינקע זעמעלעך. אַ גוטע געגנט אונדזערע, סעניאַרעס, מענטשן עסעדיקע. אַ גאַלד־מינע קען ווערן אַזאַ קראָם, יונגע לײַט!

געקנעלט מיט זיי האָט איינע און אַ צווייטע; אַ באַטשטעוודיקן ווונק האָט זיי איבערגעלאָזן אַן אַנדערע, וואָס איז אין אַ צווישן טאַג און נאַכט אַוועק פון זיי נאָכן אַפּרעדן אַ מינוט פּופּצן צי מערער. דער עיקר — זי'ט אויסגעניצט די צײַט ווען מ'האַט זיי נישט געשטערט. ס'גערייד האָט פון דער דאָזיקער געשטראָמט ווי פון אַ פּאַנטאַן. לסוף זיך אויפגעכאַפט מיט אַ פּלוצלינגקייט און אַוועק מיט אַ האַסטיקן זאָג „ביז מאַרגן!“ די דאָזיקע איז דערנאָך שוין געבליבן נאָענטלעך מיט די געוועלבניקעס, עפטערס אַרײַן צו זיי אין די פּאַרנאַכטן, די סעניאַראַ מאַרגאַריטאַ. אַ נייגריקע, צו־געפּוצטע און גוטווינטשנדיקע, ווי זי האָט זיך אַליין פּאַרגעשטעלט פּאַר די יונגע מענטשן.

די מאַרגאַריטאַ איז געווען אַן ערשטע וואָס האָט רעכט זיך באַקענט מיט די פּריש אַנגעקומענע סוחרים. ס'טאַקע בחורים, אַלייניקע, — האָט זי זיך איבערגעצײַגט; קען זײַן, זיי זענען ווילע. באַדאַרף מע זיי דינען מיט אַן עצה, אַ וואָרט. נישט גוט אַן וואַרעמקייט פון אַ פּרויען־האַנט, האָט זי כלאַחר־יד געגעבן די ווילינגקע אַ פּרײַנדלעכע אַנצוהערעניש. זיי מוזן געבען אַלץ אַליין צעאַרבעטן; וואָשן דעם דיל, רייניקן דעם שטויב, לויפן נאָך סחורה וואָס פּאַרפעלט און אויך אַליין קאָכן פּאַר זיך ס'טעפל.

נישטאָ קיין פריילעכקייט אָן אַ פרוי, סעניאָרעס! — האָט זי לסוף היימיש-
לעך אַרויסגעבראַכט פאַר די ברידערלעך פון דער קראָם.
זײַט זײַס געשמײכלט און אויסגעטיילט די מאַנצבילן אַ פּילזאַנגדיקן
בליק, די באַראַכאַס זענען געבליבן פאַרצאַגט נאָך איר אַוועקגיין. אַ מערכה
סײַז נישט געבליבן קיין צײַט צו אומערן. אַוונט איז צוגעפאַלן, האָט די
קראָם באַניס זיך געוועקט צו לייזעכץ. קונים האָבן גענומען זיך ווײַזן,
קונים זענען אַוועקגעאַנגען.

אין גיכן האָט מען אין דער געגנט געוויסט אַלץ פון די קרעמערס
אויף ראַגאַס: אַז זײ זענען קנלעכיקע יתומים, זײ זענען דורותדיקע
קאַרדאַבעזער און אַרבעטוויליקע. זײ טוען אַליין אין קלייט און אין שטוב
אַלע וויבערישע טועכצן.

טאַקע פון אויפגעוועקטן נייגיר צו די יינגע לייט און דערנאָך מחמת
דער באַדערפעניש צו קויפן וואָס מ׳באַדאַרף פון אַ געוועלב זענען וויבער
אַרײַן אין דער נײַער קראָם און זיך צוגעוויינט צו איר, ווי צו אַ באַענטן
שכּן. אַזוי אויך די סתם אַינגלייערס פון צווישן די קונים וואָס האָבן זיך
צוגעוויינט צו די באַראַכאַס פון קראָם.

די ברידערלעך זענען אַרײַנגעוואַקסן אין דער געגנט, ווי זײ זענען
געוואָרן אייגן צווישן די לייט. לאַפעז האָט זיך אַזוי אַרום דערוויסט אַז
די דאַניאַ מאַרגאַריטאַ מיטן וויסגעפלעגטן פנים האָט אַ מאַן אַ רײַכן
„קלאַפער“. ער פאַרט אַרום אין אַן אייגענעם קאַטש איבער ווינטע
יישובים, איבער די באַרגיקייטן פון לאַנד, ר׳פאַרדינט גוטע געלטער און
קערט זיך אום אַהיים יעדע עטלעכע וואָכן, ווען סחורה לאַזט זיך אויס
און עס פאַרבענקט זיך אים צום שײנעם ווייב. דאַניאַ מאַרגאַריטאַ האָט
אַ סך ליידיקע צײַט. איר איינציק טעכטערל גייט אין דער פרי אַוועק אין
שול, קומט נאָר צו מיטאַג. גאַנצע נאַכמיטאַגן און אַוונטן איז די קלייניקע
ערגעץ מיט אירס גלײַכן. דאַניאַ מאַרגאַריטאַ פעלץ טרעט שיקלעך אויף
הויכע קנאַפּל און זוכט וווּ צו פאַרברענען די פרייע שעהען, די געלוסטן
פון איר לייב רעכט צו פאַרשפּילן. זי כאַפט זיך אַרײַן צו די באַראַכאַס
צווישן טאַג און נאַכט — סײַז די באַקוועמסטע צײַט פאַר פּלוידערן אין
קלייט; זי הייסט זיך דערלאַנגען אַ טאַוול שאַקאַלאַד, ברעכט אָפּ דערפון
אַ ווינקל, פאַרוזכט בלוז, און סײַבעריקע צעטיילט זי צווישן די קרע-
מערס גופא.

— נעמט, נעמט, — אַמפּערט זי זיך מיטן פאַרזיכטיקן לאַפעז, ער

ווייל נישט נהנה זיין פון דעם וואָס אַזאַ האָט געקויפט ביי אים. — ס'שוין באַצאָלט, זאָגט זי, און איבערלאָזן איז נישטאַ פאַר וועמען. פאַרלוירן וואָלגערט לאַפעז דאָס צעשווומענע זיס-לאַקנדיקע טייג אויף דער צונג, קלעפט עס צום גומען און האָט נישט וואָס צו זאָגן אויף די נין מאַס רייד וואָס זי פלאַלט אָן:

— אַ שטילע געגנט אונדזערע, אמת? קיינער גייט נישט אָן קיינע-מען, — טענהט זי, — אַבי געזונט און גענוג געלט צו קענען זיך פאַרגיי-נען וואָס ס'האַרץ גליסט. — זי גיט אַ ווינק צו לאַפעזן און פּרעגט זינע בליפּנדיקע ברידערלעך: — ריכטיק, ס'גוטע שאַקלאַד די בוענאָס-איי-רעסער? פון אַלע סאַרטן האָב איך אויסגעפונען מו-מו פאַר די בעסטע. איר'ט זען וואָס פאַר אַ ווינדערלעכע געגנט דאָס איז. איר דאַרפט זיך נאָר אויסטויגן. איר'ט נישט חרטה האָבן, סעניאַרעס. זי פאַרשנירלט דאָס פּיסקל, שטעלט זיך אַנטקעגן דער טירשויב נאַכקוקן עמעצן וואָס האָט זיך גראַד דורכגעשלייכט. — רויק דאָ און פאַראַן אויך פּינע גבירים. יאָ, יאָ, — אין די פעלדער, אויף די דאַרפישע טשאַקרעס* האָט איר נישט געזען אַזוינס וואָס איר'ט האָבן דאָ. נאָר געדולד און אַ קאַפעלע שווייס אויף צו באַזאָלצן ס'ביסל מזל, סעניאַרעס, צעוויגט זיך מיט ליכטיקן חן איר האַר-גאַריבאַלדע. אַזש די יונגען גייען-איבער די אויגן פון סאַמע קוקן אויף איר, — איר'ט גוט געטאָן וואָס געקומען, — הערן זיי פון דער שטאַטישער שיינהייט. — איר'ט באַדאַרפט זיך אַהעררווייזן נאָר אַ ביסעלע פּריער. אָבער איר'ט נאָך צוריקכאַפּן, — האָבן געבלאַנקט אירע ציין, ס'האַט גלאַטיק געמאַלן איר מויל.

— אוי, וואָס כ'האַב געוואָלט פּרעגן — זאָגט זי נאָך אַ האַרבן שווינגן אין מיטן דער אַראַפּזינקענדיקער טונקלקייט — זענט איר הער מיטל-סטער באַראַכאַ? און ווי נישט ווילנדיק זיך אַנגעהאַנגען מיט ביידע הענט אָן לאַפעזן. — אַ, וואָס איך הער! דער עלטסטער? כ'גלייב נישט. איר זעט אויס אַ מאַמע-קינד, איר אַלע האָט צורות פון יינגלעך, נאָר צו פירן ביים הענטל, — לאַכט זי שוין היימישלעך אי צום וואַנציקן לאַפעז אי צו די אַנדערע, וואָס האָבן זיך אינגעגעסן אין דער פרוי מיט זייערע אַינגע-סטאַיעטע שוואַרצאַפלען, מיט די אַנגעשפיצטע נערוון — איר וועט זיך נאָר אַנטאָן אַ ביסל שטאַטישער, קומען אין געזעלשאַפט — ווידער

* באַלעבאַטישקייטן.

געוואָרפן מיט דער צונג, געשניטן די יונגע פינצטערניש מיט אויגן-
גלאַנץ און זייט זיי צעטומלט, די זכרים. אומגעריכט בלייבט זי שטיין
אַקעגן לאַפעזן, ניוכעט דעם געשמאַק פון זיין רייצנדיקן עלטער און דער-
שפירט אין אים דעם באַלעבאַס פון אַלץ וואָס צווישן די אַ שווינגנדיקע
ווענט; אינסטינקטיוו דערוואַרט זי ער זאָל איר אַ זאָג טאָן עפעס מיט אַ
ברום, אַ ווונק, וואָרן זינע ברעדערלעך, זעט זי, דרייען זיך אומבאַקוועם,
שטרויכלען זיך אין בריעדיקן קלערן, טשאַטעווען עפעס אויף בלינד, אָבער
לאַפעז? לאַפעזן ווייזט זיך גאַר אויס אַז אירס אַ מורמל האָט זיך קוים-קוים
פאַרטשעפעט אין אים; זי וויל אַנטרויען אַ סוד. אָבער סוד און פרוי האָבן
אים אַפגעשאַקלט. ניין, ער קען זיך נישט אַנטדרייסן אויפן ווונק פון אַזאַ.
הינטער איר שטייט דאָך דער אייגענער מאַן, תמיד דער מאַן. לאַפעז פאַר-
רייטלט זיך באותו הרגע, מאַכט זיך זוכן עפעס אין שופלאָד.

— האָסט אפּשר געזען מאַרטינעזס חשבון, קאַרמעלאָ? אָבער דער
יינגערער גייט אַ בורטשע און קערט זיך אַפּ, שפירט זיך געשטערט אין
זיין אינסטינקטיוון לויער, אויף וואָס ער איז געשפּאַנט זינט די אַ גייט
אַרײַן אַהער. ס'ווערט אים דערווידער דעם ברודערס פרעגן אַקוראַט דע-
מאַלט ווען אים ווילט זיך שווינגן, מחמת אַנטקעגן דער דאָזיקער — אַלע
מאַל אַזוי — ווערט ער געשטעלט אין אַן אימפעטיקן טראַכטן.

נו, סוף-סוף ווערט נמאס דער דאַניאַ מאַרגאַריטאַ דאָס שלאַנדערן
זיך צווישן די קרעמערישע לונג און לעבערס און גייט ראַפּטעם אַרויס פון
קראָם.

— מ'באַדאַרף גיין זיך צולענען, זאָגט זי דעמאַלט, אָבער וועדליק איר
מיינט עס אַז ס'איז ווערט אַ שישקע פּולווער ס'גאַנצע לעבן, אויב ס'רופּט
נישט דער טאַגן צו צעשטורעמען דעם אומעט, וואָס זויערט דאָ און אור-
מעטום! זייט עס שוין אפילו אַינגעטנישט דעם עלטערן פון די גע-
וועלבניקעס. לאַפעז פאַרשטייט עס נישט; אים האָט נאָר אַ ברי געטאָן
דער בלישטש פון אירע אויגן. סי, זי איז אַ געשמאַקע, קלערט ער, אָבער
איר עס זאָגן? ס'אָן איינפאַל אַן אויסטערהלישער — האָט ער פאַראיבל אויף
זיך; ס'זי ווי שוין נישטאַ וועמען צו ענטפערן — זי איז אויסגערונען. דער
יונג באַנעמט נאָר דעם זין פון שטעטיקן ציטער וואָס דערשפירט אין זינע
ביינער; «ס'האַט זיך באַליידיקט די סעניאַראַ». און ער וואַרט אַן קנאַפער
האַפענונג אויפן אַוונט, אויף דער שפעטלעכער שעה אַז דאַניאַ מאַרגאַ-
ריטאַ זאָל זיך ווידער אַרײַנווייזן. שוין געווען אַזעלכע שפעטע שעהען, ווען

זי פלעגט אַרײַנשטעלן דעם קאַפּ אין דער צעעפנטער טיר: „איר שלאָפּט נאָך נישט? ריכטיק, נאָך צו פרי זיך צו לייגן אין די קישנס, בפרט פאַר אַ סוחר, ווי איר, לאַפעזי.“ ערשט וועט ער שוין וויסן ווי צו רעדן, מאַכט ער אַפּ מיטן שעמעווידיקן אין זיך. אָבער שטענדיק, ווען זי קומט, פאַר-פעלט אים לשון. און זעלטן קומט זי אַרײַן אויף דער נאַכט. דער אמת איז, אַ סך מאל האָט ער אויף איר אומזיסט אַרויסגעקוקט. זי זיצט אין קינאַ, באַרימט זי זיך דערנאָך מיט לײכטזין. ער האָט ממש געגליט, אָבער צו שטאַרק טראַכטן פון איר האָט ער מורא געהאַט. איר שיינקייט איז אַ לאַסע וואָס מ'פאַרוואַרפט אויפן האַלדז פון אַ ווילד פערד אין פאַמפּא, וואַרנט ער זיך איטלעך מאל ווען ר'גיט אַ טראַכט וועגן דער דאָניאַ. איר מאַן קען פּלוצלינג אַנקומען אויף דער געשווינדער קאַטש, כאַפּן אים און דערשטיקן. שוין לענגסט זיך אויסגעלערנט צו ווייכן פון מיידלעך, לאַפעזי באַראַכאַ, ערשט האָט ער מורא זיך אַרײַנצולאָזן מיט די דאָזיקע, אַפילו ווען דאָס וויבל איז מיט קלוגשאַפט, זי ווייסט צו היטן זיך. תמיד קען אַרויסשווימען אַ גראַזן-קנופּ פון דער סאַזשלקע. ער'ט אָנהייבן פטרן אויף זי די פעזעס און די ברידערלעך וועלן אים נאַכטאַן. ניין, ניין, נישט גוט אַזוי!

און נישט נאָר די ווילינקע וויבלעך אין די ענג-גענייטע קליידער שטעלן זיך אים אין פנים אַרײַן. אומיסטן קומען אַזעלכע עפעס קויפן. אויך עלטערע פרויען האָבן אַ טבע צו רייצן אים מיט אַ „גאַנץ שיינע טאַכטער“. אַזעלכע רימט פאַר אים די טאַכטער ביזן הימל אַרײַן, אַקור ראַט ער גייט זי שוין אַפקויפן. ס'האַנדלט זיך נאָר אין מקח. אַלע מעלות האָט מײַן קאַרמענסיטאַ, דערציילט אַזאַ אגב-אורחאדיק. מיט דעם וויל זי זאָגן דעם קרעמער הלמאי זי זוכט בײַ אים אַ באַטעמטן ביסן; ס'איז טאַקע פאַרן מיידל וואָס יונגע לײַט גייען אויס נאָך איר. מײַנע קלײַבט אָבער, וויל דורכויס אַן אַרנטלעכן נישט קיין לײכטזיניקן. זאָגן דעם סעניאָר לאַפעזי דעם אמת? — בייגט זיך צו צו אים אַזאַ קונהטע — ער, טאַקע ער גופא, וואָלט איר געפעלן פאַר דער טאַכטער. דאַכט זיך, ער קאָן זי, ס'וואַר? אַנומלט איז זי אַראַפּגעקומען ברענגען עפעס פון קראַם אין שטוב אַרײַן. נישקשה, ער מעג זיך פאַרגינען אַ קוק טאָן, וואָס פאַר אַ חן דאָס האָט, וואָס פאַר אַ באַלעבאַסטע זי איז!

נישט יעדע מאַמע רעדט אַזוי אַפּן. אַן אַנדערע מנדט אויס צו רימען איר קינד, בפרט אַז קאַרמעלאַ אַדער מאַריאַנאַ זענען גראַד אין קראַם.

לויסן זעט מען כלל נישט. לויס וואָשט שטענדיק גרעט אין אַ מולטער, שיילט קאַרטאָפֿל אָדער רייניקט די טעפּ אויף יענער זינט ווענטל. מ'הערט אַ מאָל קלימפערן געפעס. שניערן אַ בלעך. און אַ מאַמע וואָס דערמאָנט איר טאַכטער, רעדט פון איר מיט אַ יונגן מאָן, וויל נישט אַז עמעץ זאָל שטערן. אַזעלכע געפינט שוין אַ געלעגנהייט צו רעדן מיט לאַפעזן אויג אויף אויג. פון אַלע ברידער איז ער מער סטאַטעק, שלעפט זיך נישט אַרום מיט כּוֹזייט וועמענען. ער קען געפעלן, כאָטש די פּרישע יאָרן זענען שוין אַריבערגעפאַרן זיין צורה. אָבער ער איז מער געזעצט. צו לאָפּעזן דערגייען שווער אַזעלכע רייד. ער איז נישט אין שטאַנד צו טראַכטן וועגן אַ כלה. ער צינדט זיך אָן ווי אַ קינדערשער לאַמטערן און דאָס רויט פון זיין שעמעוודיקייט טוקט זיך באַלד. ער פילט די צונג אָן איבעריקע, אויב מ'רעגט אים אָן צו רייד וועגן דעם. „מירן אָפּוואַרטן אַ ביסל, ריכטיק? מיר וועלן דערפון נאָך רעדן“ — בעט ער זיך אין פאַרלעגנהייט. אָן אַנדערש מאָל: „מע שטערט“, ער גיט כלאחר-כּיד אַ ברום אָפּ אומקלאָרס און ציט זיך צו אַ פּאָליצע נאָך אַ סלאַי, אַ פּושקע. און אַ גליק פאַר אים וואָס אין קראָם איז רעכט קיין מאָל נישטאַ קיין צינט. מענטשן גייען אַריין שטענדיק.

— וועמען איצט? — פרעגט דער קלייטניק אַ וואַרטנדיקן קונה. נאָך דעם קען לאַפעזן בני נאָכט נישט צוטאָן אָן אויג. ער טראַכט שוין פון דער וואָס מ'האַט אים אָנגעשלאָגן פאַר אַ ווייב און תּיכּף חלשט ער, צאַפּלט ער זי צו באַשלאָפּן. דאָס שיידל פּלאַמט אויף בני אים, דערנאָך נעמט עס גיך קילן. צו חתונה-האַבן איז ער עפעס נישט דרייסט, ווילל ס'איז פשוט אַ צו שווערע אונטערנעמונג; מער אומדרייסט דערצו ווי נישט אַנטשלאָסן. אַלטבאָרישע יאָרן זענען שוין אַזוי: נישט קאַלט, נישט הייס; זיי זענען צערודערט מיט דערצונדענע באַקן וואָס לעזן זיך ראַפּטעם. אַלטע באַחורים פיבערן אויס אַזעלכע קרענקלעכע שפּירונגען און זיי ברענען, קאַפּטשען ווי אַ פּוילער שטרויענער דאָך.

אויך מיידלעך דרייען זיך לעפּיש אין קראָם. מ'קומט קויפּן, מ'קומט פרעגן צי מ'קען קריגן דאָס באַגערטע. מ'דערקענט שוין די תּירוצים, מ'דערשפּירט באַלד ווער ס'זוכט נישט-פאַראַנענס; אַנדערע ווילן סתּם שמועסן. פאַראַן יונגע לייט, באַדאַרף מע זיך מיט זיי באַקאַנען, טאַקע איי-בעררעזן אַ וואַרט. נישטאַ קיין אויסטערלישס אין דעם, מינטערן זיך אַליין אַזעלכע פּריילינס. מחמת די שכנותשאַפט איז סתּם אַ וואַרעמע אין

דער געגנט, אַ מענטש זוכט דעם מענטש אין פאַרוואַרפּנקייט און די קרע-
 מערס זענען נישט אַנדערש ווי שכנים. מ'מעג זיך אפילו אינטערעסירן
 מיט זיי, פאַרקערט. מיט זייער קרעמער איז געמיטלעך ס'ביסל פלוידערן.
 פאַראַן שטיפּערישע צווישן די מיידלעך און אין געלעכטער צוקט אויף אַ
 צוזאַגנדיק פּלעמל. מ'באַדאַרף עס נאָר אונטערבלאַזן אַז ס'זאָל ליכטן.
 שטילערע סעניאָריטעס גליען מיט די אויגן, מיט די געדאַנקען. דרייס-
 טערע בנטן אויס אַ וואָרט מיט לאַפעזן, פאַרבנטיגענדיק פּרעגן זיי צי ער
 גייט נישט אַרויס אין קינאַ אַרען. ר'איז גראַד פאַרנומען, זאָגט ער, און
 טראַכט צו מאַל פון אַזאַ: אַ פּולכענקע, אַ זיסע איז זי, נאָר אַרבינצוביסן
 זיך אין איר, האָט קינלעכיקע אַקסעלעך, אַ ברייק פּיסקל, אַבער ווינטער
 פון פּלאַמיקן טראַכטן גייט עס נישט. זען קאָפּ ווערט פּול ווי אַ וואַסער-
 פּאַס. ער לייגט זיך דערנאָך שלאָפּן, רופּט ער אַרויס אין דמיון די שייניג-
 קע, ציט זי אַרען אין די אַרעמס, פאַרגאווערט זיך. און שלאָפט ער אַינ,
 וואַלגערט ער זיך אין טשאַד און אַנגסטן. צו מאַרגנס איז ער מאַט און
 רזויל אפילו נישט זען די גלוסטיקע פּרויען וואָס זייערע גלידער צאַפלען
 אַפּער פון הינטער די קליידלעך; און דווקא קומען זיי ווידער און לאַזן
 אַ ברי אויף שפּעטער.

אַזוי האָבן יאָרן זיך אַפּגעקערט. און נאָכן זומער קומט, ווי מ'ווייסט,
 אַלע מאַל דער האַרבסט.

*

פונעם יינגסטן פון די געוועלבינקעס האָבן מאַמעס פון טעכטער סני-
 זוי זיך מייאש געווען: נישטאָ וואָס צו האַפּן! די געגנט האָט שוין גע-
 קלונגען דערמיט. אַ בעל מום געוואָרן דער יינגסטער באַראַכאַ. טייל האָבן
 דערויף פּרום אַ קרעכץ געגעבן, גלייך זיי גופא וואַלט געשען דאָס אומ-
 גליק. אַנדערע האָבן אַ לאַך געטאַן פונעם טראַף: — גענוג זיך אַ גליטש
 צו טאַן און — אויס? זיי האָבן פּילדנטיק געלאַכט. אין כלל איז אַלעמען
 געווען אַ שאַד: דאָך אַ יונגער מענטש! אפילו אַ זינדיק ביסל פאַרגעניגן
 וועט אים נישט באַשערט זיין. וואָס זשע בליבט אַזוינעם? גאַאַאַר נישט.
 צו וואָס אַזאַ לעבן! דערויף האָט מען שוין מיט באַדויערן דערמאָנט אַז
 זינט אַ צייט וויזנט זיך נישט מער דער לויס אין קראַם אַרען. טראַגט ער
 זיך דורך, שפּרינגט ער ווי אויף איין פּוס, קרימט אויס די אַקסלען, סאָ-
 פּעט. אפנים, שווער אים צו שלעפּן דעם קערפּער. ריפּן בנ אים אויס-
 געשניטן — גיט מען איבער פון מויל צו מויל; אַדערן אַנגעקאַרטשעט

זיך אין זינע שענקלעך. געשען איז אָבער „נאָך עפעס“, שושקעט מע זיך, מ'ויל קלאַמפּערשט מער נישט רעדן, כאָטש פונעם נישט דערזאָגטן שפּריצט אָפּ אַ גאַווערדיק הינטער-געדאַנקל — — עס האָט געטראָפּן ווען ער איז אַראָפּגעפּאַלן פון דער לייטער. געקראַכן אין קראָם צו אַן איי-בערשטער פּאַליצע, זיך אַ גליטש געטאָן און ווי אַ פינצטערער פּויגל פּלוצלינג אַרויסגעפּאַלן פון דער נעסט. אַ לאַנגער יסורימדיקער געשריי האָט זיך אַרויסגעריסן פון אים. דערנאָך דאָס שפּיטאַל, אַן אַפּעראַציע, קרעכצן, מיטגעפּיל פון זניטיקע, בעיקר פון יענע קונהטעס וואָס האָבן זיך צוגעווינט צו די דרײַ ברידער וואָס זענען סרוב געווען אין גע-וועלב. „באַשערט צרות די אַרעמע!“ און גענומען דערציילן אין מיט-לייד און הערן מיט נייגיר: דער קאַליקע האָט זיך אַנגעמאַסטעט אין צימערל הינטער דער וואַנט: שײלט תמיד דאָרט קאַרטאַפּל, רייניקט גרינסן, קאַכט די טעפּ און בײַ דעם געטועכץ ועצט ער זיך עפטערס אָדעכען. טייל מאַל לאַזט ער זיך אויך הערן: „קאַרמעלאַ-אַאַ, דערלאַנג אַהער!“ צום קרענצל ציבעלעס, וואָס געהאַנגען אויף אַ וואַנט האָט ער נישט געקענט דער-גרייכן, אַרײַנשרויפּן אַ נײַ לעמפל-גלעזל נישט באַוויזן; ער'ט געמוזט וועקן דעם אויפּמערק פון די געזינטע ברידער אַז ער איז אויף אַן אמת אַ קרבן פון דער געטרײשאַפט צו זײ. לויט פּלעגט אויך פּריער וואַשן די העמדער פון די ברידער. זינט דעם וואָס האָט געטראָפּן, מוז מען די וועש אוועק-געבן אין פּרעמדע הענט, און פּרעמדע שוײנען נישט דײַנס, מ'מוז נאָך צוצאָלן. דערצו לײדט דער מענטש, ער שעמט זיך, איז געוואָרן קאַפּריזנע, שטאַרק זיך צוגעקניפּט צום ווינקל.

אַזוי צי אַזוי: די שפּיזקראָם האָט זיך יוסט אַנגעפּירט אויף ראָג גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעי. סע האָט זיך געשטעלט אַ תּמידיק גע-שמאַק לייזעכץ. די באַראַכאַס האָבן זיך אַנגעלעבט אין די עסקים פון געוועלב און דער רוב שכנים און קונים האָט לאַפעזן באַטראַכט פאַרן אמתן באַלעבאַס פון דער קראָם וואָס איז „ממש אַ גאַלדגרובן“. און דער באַלעבאַס איז אַ מיושבער מאַנספּאַרשוין, זינע וואַנצעלעך טונקלען זיך קלוג, די אויגן — ערנסט. ער פּילעוועט דאָס געשעפט, אפילו זיך צוגע-וווינט צו עכט שטאַטישער העפלעכקייט. וויבער, מיידלעך בעטן אומיסטן אַז ער זאָל פאַר זייערטוועגן אויסקלײבן עפעס רעכטס. און לאַפעז טוט זײ צוליב. דערנאָך ציילט ער דער קונהטע די זאַכן אין קײשל אַרײַן און זי שפּאַרט אים אין האַנט אַרײַן דאָס געלט, אים שענקט מען אויך אַ

ליבלעך וואָרט. מיט לאַפעזון מאַכט מען אַפילו אַ שפּאַס. דער עלטסטער, קומט אויס, האָט בני אַלעמען אַ גוט אויג; אויך די ברידערלעך שאַנע-ווען אים. זיי טוען אין קראָם אַלץ וואָס לאַפעזון הייסט. ער באַפעלט קאַר-מעלאָן אַנצוואַוועגן אַ בניטל צוקער, אַראַפּדערלאַנגען פון פּאַליצע אַ סלאַי אַנצוגעמאַכט, מאַריאַנאַן הייסט ער צוברענגען אַ שקאַרמיצל גע-טריקנטע שוואַמען. לאַפעזון נאַרניעט עס דער קונהטע. «ס'עכטע טשילע-נער, זאָגט ער. מ'קאַכט עס אַפילו פאַר אַ שוואַכן אין דער זופּ», רעדט ער וועגן די שוואַמען. ריכטע מעגעלעך, טראַכט ער בעת-מעשה פון אייניקע וואָס קומען אין קראָם אַרײַן. אַ אַזעלכע קענען זיך עס דערלויבן — בני לאַפעזון אין געוועלב אין ערשט אַלצדינג צו קריגן. ר'איו געוואָרן אַ קלייטניק מיט קלייטניקעס באַגלייך. קונהטעס לויבן אים, אָבער שאַקלען הינטערוויילעכטס מיט די קעפּ: «נישט קיין ליט די אַ, — נעמען זיי שוין אין חשבון אַרײַן אַלע ברידערלעך אין איינעם — ווייסן נישט מיט וואָס מען עסט אַ צוקערקע», און פאַרקרימען זיך.

— די קראָם פון די בחורים, — האָט מען אָנגערופן די קלייט מיט דעם בניאַנדיקן נאַמען. בולטער חוזק איז געווען אין דעם. צו לאַפעזון איז די בייוע אַנצוהערעניש דערגאַנגען נאַר «ביון קנעפל». זאל מע רעדן. ער האָט זיך זיין געדאַנק: ס'איז געפערלעך מיט די פרויען! ס'איז גלייכער מער אַכטונג צו געבן אויפן אייגענעם ברויט. נישט צוהערן זיך וואָס עמעצער פלוידערט.

פון דיל ביו צו דער סטעליע האָט זיך אין קראָם שוין אויפגעהויבן די סחורה אין פּאַליצעס און אין זיי זענען געלעגן, געשטאַנען פעקלעך, טאַרבעלעך, פלעשלעך, שאַכטלען און סלאַיען. אין תחילת זענען די סחורות געווען לויז פונאַנדערגעשפּרייט, האָט עס געלאָזט מיינען אַז ס'איז פול דאָס געוועלב. אַצינד האָט די קראָם שוין גאַר אַן אַנדער פנים. אויך אויפן דיל זענען שוין פונאַנדערגעשטעלט רייען פאַרשאַצטע זעק, צעעפּנ-טע קעסטלעך און אַלץ האָט גיריק געוואָרט אויף קונים. און די פּאַליצעס זענען שוין געפּראַפט. ס'איז פול געוואָרן מיט סחורה אַלערלייקע, די טשילע קראָם, זענען אָנגעשווומען אויך קונים פון ווינטערע גאַסן. נניע פנימער זיך געוויזן, געקומען און געפונען וואָס געווען להוט צו געפיינען. זעט אויס: די באַקאַנטשאַפט מיט די הענדלערס פון אַבאַסטאַ האָט געהאַלפּן; זיי האָבן טאַקע גוט געעצהט לאַפעזון. אַנדערע האָבן באַלד נאַ-רייעט סחורה אין קלייט אַרײַן, האָבן ערוב געווען פאַר לאַפעזון אַרנט-

לעכטייט און פארן קרעמער פון ראגאווע קלייט האבן זיך געעפנט מאַ-
זשאַר-געשעפטן פון ריזן, פון קאווע, געטריקנטע לאַקשן, שפראַטן, זייפן
און אויך ווינען, בוימל.

געווען פריקרע נאָר אין אָנהייב. ווינציק געוויסט דער קרעמער ווי
זיך נוהג צו זיין, אָבער קונים האָבן שוין אויסגעלערנט וואָס פאַר אַ פראַ-
דוקטן אַרײַנצוברענגען און די שפּײַזקראַם פון די בחורים איז געוואָרן
אַ קראַם מיט רייץ פאַר די מענטשן וואָס האָבן גערן ריכטיק אָפּצוּעסן.
לאַפּעז באַראַכאַ איז אַרײַן אין די פּעדערן. ער האָט מיט פּלייס גע-
טראָגן דעם עול פון אַ באַלעבאַס און ער'ט גענומען אויף זיך אַהריותן
וואָס זענען אַריבערגעוואַקסן זײַנע השגות. בײַ טאָג און בײַ נאַכט איז
געווען האַרעוואַניע, אָבער פון סחורה-איבערגעפולטקייט האָט זיך מער
געטונקלט די קראַם. אין קראַם איז ענגער געוואָרן און תמיד האָט אי-
בערן קאַפּ געמוזט גליען דער פּלאַם פון אַ זשמורנדיקער לאַמפּ.

13

די שפּײַזקראַם פון ראַג גאַס איז געוואַקסן און אין איר איז אַרײַן-
געוואַקסן ממש די גאַנצע געגנט. ווי צום אייגענעם טעגלעכן ברויט האָבן
די מענטשן זיך צוגעווינט צו איר. אַלץ וואָס נייטיק פאַרן מויל איז מע
געגאַנגען זוכן אין קראַם פון די באַראַכאַס. פאַר אַ סך איז דאָס געוועלב
פון די בחורים געוואָרן דער אומפאַרמײַדלעכער אַדרעס. אויך קליינע
קינדער האָט מע געשיקט אין געוועלב אַרײַן מיט אַ שטאַמלדיק וואַרט
אויף די ליפּן. מיט אַן אָנגעשריבן פאַפּירל האָט מע נישט זעלטן גע-
הייסן גיין אין קראַם אַרײַן אַ פּיצל מענטשעלע און אין הויז איז אַרײַנגעקו-
מען דאָס נייטיקע. איז ס'פּעקל געווען צו גרויס פאַר די קינדערישע
הענטלעך, האָט איינער פון די ברידער זיך מטריח געווען מיט דעם.
"פאַר אײַך, סעניאָראַ", און מיט דער צווייטער האָנט צוגעפירט דאָס קינד
צו דער מוטער. "אַזש איר אַליין? אַ שיינעם דאַנק, נישט געריכט זיך.
איר'ט מיר אַ גרויסע טובה געטאַן!"

מאָדנע פאַרהיימישט זיך די מענטשן מיטן ראַגאוון געוועלב. געווען
אַזעלכע וואָס האָבן דער קראַם אַפּילו אָנגעטרויט זייער גאַנצן האָב און
גוטס. ווער עס האָט איבערגעלאָזן אַ שליסל פון שטוב פאַר אַן אייגענעם,
פאַר וועמען דער בריווטרעגער האָט דאָ אָפּגעגעבן די בריוו. שטאַרק
אַרנטלעך די באַראַכאַס. — האָט מע געשמעסט, און ס'איז געווען באַ-

קוועם פאַר אַלעמען. איז נישטאָ דער עלטסטער אין קלייט, איז דאָ דער מיטלסטער, דער יינגסטער. ווי אין פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט איז מע דאָ שטענדיק אויף אַן אָרט, מיט אַן אָפּן אויג, אַ וואַך אויער. אַ וויל גע- וועלב. דאָ זעט מען איטלעכן פאַרבנגייער, אַלץ ווערט מע דאָ געוואָר, און מעשיות פעלן נישט. מאַנועלן פון דער מירמל-שלנפּעריי האָט זיין ראַסיטאַ אויפגעשפּילט אַ חתונה; געכאַפט אים מיט אַ קעפּסווייב, אַ געפאַרבטע מיט אויפגעקרויזטע האָר און אַ קורציגקן יצר־הרע־קליידל. אויפגעהויבן אַ גע- קוויטש די באַליידיקטע, האָט ער זיך פאַרשעמט, דער אונטערגעסמאַלע- טער מאַנועל, און איז נעלם געוואָרן פון דער היים, לאַזט וואַרטן אַ סך קברים אויף די מצבות וואָס ביי אים באַשטעלט. ערשט קלאַגט דאָס כשרע ווייב און די אבלים לעכצן נאָך די שיינע שטיינער פאַר די טרוי- עריקע גריבער מיט די מתים. אַ, געהערט? מ'האַט אָפּגעפירט אין שפיטאַל דעם הינקעדיקן שניידער סטאַניסלאַאָ, וואָס אין לאַנגאַניקן עלנט האָט ער זיך צוגעוויינט צו שמועסן מיט זיך אַליין אַנטקעגן שפיגל אין זיין מיט שמאַטעס אָנגעוואַרפּענעם ווערקשטעל. די אַסטמע האָט אים אַ וואַרג גע- טאָן, דעם איינזאַמען. ליגט ער און גייט אויס. די אייניקע וואָס קומט צו אים מיט אַ ביסל לאַבונג, מיט אַ גוט וואַרט איז די קווישנפּלעכטערן. כ'לעבן, אַ פול אויסגעשטאַנענע פּריילן, די כוואַניטאַ, — כיכעט מען און מ'קרעכט איינציטיק אויפן מזל פונעם נעבעכדיקן סטאַניסלאַאָ.

מ'באַדאַרף תפילה טאָן זי זאָל געהאַלפן ווערן אָ דער לאַמער זאָל דערלעבן זיך צוריק צוקערן אַהיים און זיך דערבאַרעמען איבער איר זעכציק יאָריקער פאַרליבטקייט — אַלץ ווערט איבערגערעדט, געמשפּט אין געוועלב וואָס האָט באמת אָן אַ שיעור מעלות: איז געשען ערגעץ אַ גנבה, האָט מע פון דאַנעט צעפלאַשעט די גנבים. געזען אַנליק דורכ- טראָגן פאַרדעכטיקע טלומעקעס, זענען די געוועלביקעס אַרויס מיט אַ סתם פּרעג צו די... טרעגערס: „האַלאָ, סעניאַרעס, ווהין גייט איר? איר דאַרפט נישט בלאַנדזשען, מירן אַנך אפשר צוהעלפן.“ חלילה נישט גע- ליאַרעמט, אָבער אָפּגעשלאָגן דאָס שטיקל מיאוסע אַרבעט. דערשראָקן זיך די חברה־לויט, געוואַרפן די פאַרבונדענע זעק און אין איין ציטערניש זיך געראַטעוועט די פעל. די אויפגעבראַכענע טיר פון דער שטילער דירה צוזאַמען מיט די אַנדערע אָנגעשטאַפטע זעק איז געבליבן וואַרטן אויף די באַלעבאַטים, וואָס האָבן זיך כלל נישט געריכט אויף אַזעלכע אָנגעלייגטע געסט אין זייער הויז.

א רויקע, ווינטלעכע געגנט פון שטאָט, די געגנט פון גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעי. די מענטשן וואָלטן זיך שוין נישט געקענט באַגליין אָן דער קראָם. ווייל אַחוץ אַ קראָם מיט אַל דאָס גוטס איז זי אויך אַ מין וואַקואַל וווּ דער רוב מוז דורכגליין. אויך נעסן קומט מען אַהער דורכ- שמועסן און די בעסטע מוזיק-פלאַטן גייט מען אַרײַן דאָ הערן אין די אויפדערנאַכטן. הינטערן הילצערנעם ווענטל מאַכט מע זיך פריילעך. אַ שכן זעצט זיך צו גאַר גערן. און איטלעכן דאַכט זיך אויס אַז שוין יאָרן מיט יאָרן איז ער באַקאַנט מיט די באַראַכאַס. און היימיש איז די קראָם, און אַלט איז די שטילקייט, זי ליגט ווי די קאַרע אויף די מויערן. פאַר אַלעמען איז באַשנימפערלעך דאָ די עלטער וואָס קלעבט זיך אַרײַן אין די מענטשן און אין די זאַכן וואָס זיי באַלעבן מיט באַזאַכטיקייט.

*

ווי פון פאַרשפינוועבטע ווינטן טויכן ווידער אויף די פאַרגאַנגענע יאָרן און פון ס'נני פאַרגליען די אַנשווימענדיקע. גלײַך אַ פאַרטאַגיקער נעפל וועפן זיי אויס. מיסטעריעז איז דער וואַגן צו זי ט. ער טראַגט אָן שטויב וואָס לייגט זיך שווער אויף מענטשנס פנימער און אויך אויף דער געגנט: פון נעכטיקע קינדער — אַט געווען קלייניקע — זעסטו זיי שוין ווי פאַטערס, מוטערס פון אייגענע קינדער. גאַסן האָבן זיך פונאַג- דערגעבויט, לייט האָבן זיך פאַרמערט. ס'איז שוין נישט גענוג דער צע- וויגטער אַלטער טראַמוווי אויף אַהערצופירן, אַוועקצופירן די לייט פון כּוואַן גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעי; אָן אַנליקער לאַנגער אַמניבוס ווי אַ גייעדיק גלעזערן הויז טראַגט זיך איצטער אַדורך אויף אַנגעפאַמפּטע ברייטע גומענע פיס. אויך לאַפעזן דעם געוועלביק האָבן די יאָרן שטאַרק אַנגערירט. ער ווערט עפטערס מיד. באַגלײַך מיט די ברידער לעבט זיך אים נאָר אין בלינדער געוויינישאַפט. טאַג בני טאַג דאָס אייגענע. פון באַ- גינען ביז בני נאָכט אין מי. ער מיט די צוויי יינגערע באַדינען די קונים, ברענגען אויך סחורה פון די הורטלאַגערס. דער יינגסטער פאַרעט זיך הינ- טערן ווענטל. ער איז די באַלעבאַסטע וואָס זאָרגט זיך פאַר די מאַנצבילן, די פּרנסה-געבערס, די פאַרדינערס. ווי אַ ווייב קויפט לויס טאַרבעס גרינוואַרג פאַר די מאַלצייטן, שניידט לאַבנס ברויט, שמירט פוטער. לויס שלעפט זיך דאָס גלײַכן אין יאַטקע אַרײַן מיט זײַן הינקעדיקן קערפּער. ער טוט עס אויף דער נאַכט, ווען מ'זעט ווינציקער עמעצן זיך דורכטראַגן אי-

בער דער געגנט און דער קצב שטייט מיט לידיקע הענט. לויט קאכט, פרעגלט, רופט די ברידער עסן און גרייט זייערע געלעגערס. פאראן טועכץ איבער גענוג. פון דער קראם איז געוואָרן אַ גרויס געשעפט. עס גייען צו איר הונדערטער מענטשן סײַ בײַ טאָג סײַ אויף דער נאַכט. די הענט פון די קרעמערס זענען קיין מאָל נישט פריי.

שוין היפשע יאָרן אַזוי: אַלע אַרבעטן זיי, די באַראַכאַס. בײַ פאַר- שפּאַרטע טירן ציילן זיי דאָס געלט, ס'לייזעכץ מיטן ריווח; דאָס געוועלב ווערט פולער מיט סחורה און פאַראַן ווינציק צײַט צו קלערן פון זיך. איז עס אַ שותפות? ס'איז אַלעמענס, אָבער אַן וועלכן ס'איז חשבון מײַן-דין. לאַפעז האָט קיין מאָל נישט געטראַכט דערפון, אויך קאַרמעלאַ האָט עס נישט גענומען אויפן זינען. משמעות, ס'איז גוט אַזוי, וואָס ס'געלט מערט זיך, ווערט פולער אין די זעקעלעך, אין די פושקעס וואָס ווערן פאַר- שטופט אין ווינקלעך, אין לעכער. צי ס'איז נאָך ווינציק דאָס אַנגעקלי- בענע געלט צי מע דאַרף מער, איז נישט דער חשבון בײַ די ברידער; פשוט — ס'נישטאָ קיין צײַט פאַר דעם. שוין דער אין דער פרי יאָגט צו פאַרנומענקייט, דער עול טרייבט; אַ גאַנצן טאָג שטייט אַ לייזעכץ, אויפֿ- דערנאַכט ווייזן זיך נײַע קונים, די וואָס זענען פאַרטוען אַ גאַנצענעם טאָג. געלט פאַלט אַרײַן אַ סך, באַהאַלט מען עס אין אַ קליין קעסטעלע, אין בלעכענע פושקעס, מ'פאַרשטאַפט עס צווישן דעם אַנוואַלגער פון פאַר- שיידענעליי שאַכטלעך, פושקעס, מיט וועלכע עס איז פול די קלייט און מ'גייט קיין מאָל נישט אַרויס פון איר. עמעצער בלייבט תמיד דרימלען אין ענגן חלל, דרימלען אין מידקייט און מחמת דעם וואָס די קראַם טאַר נישט ווערן פאַרשלאָסן. דער תירוץ: ס'איז עסנוואַרג. אַ קונה וועט קומען, באַדאַרף מען אים נישט לאָזן זוכן דאָס נייטיקע ערגעץ אַנדערש. דאָס איז געווען דעם עלטסטנס קלוגשאַפט און די יינגערע האָבן גערן זיך געלערנט די אַ קלוגשאַפט:

— די פעזע איז צוקערזיס, אויב מ'באַדאַרף נישט אויסגעריסן ווערן אויף צו פאַרדינען זי בײַ יענעמען.

רעכט אַזוי, לאַפעז, — האָבן זיי צוגעבאַמקעט. ווי ער, האָבן זיי זיך געוואַרעמט אינעם סוד וועגן דעם אוצר, וואָס האָט זיך אַנגעקליבן בײַ זיי אין דער טונקל פון דער אויגנרײַסנדיקער באַשיידנקייט. געקומען אַהער באַשיידן און מ'איז געבליבן אַזעלכענע. איי, די קראַם? די קראַם איז דאָס פעלד וואָס מ'באַדאַרף זיך שטעלן צו אים אין צײַט. ס'תבואה-פעלד איז

אויך נישט סובל קיין פוילקייט. אַ שפּניוקראָם איז אַקוראַט ווי אַ פעלד וואָס מ'מוז היטן.

ריכטיק: לייט האָבן אַלץ נישט אויפגעהערט צו קומען שדכענען דאָ לאַפעזן, דאָ די יינגערע ברידער, כאַטש קיין איינער פון זיי האָט שוין נישט געהאַט אויף זיך די מראה פון פרישן געבלי. פון דעסטוועגן האָבן זיי זיך נישט געאַנלט. צו וואָס? — האָט יעדער באַראַכאָ געצויגן מיט די אַקס-לען. אפנים, דער עלטסטער, לאַפעז, האָט זיי געדינט מיט זיין אָנהייב: כ'האַב צייט... די אַנדערע האָבן געזאָגט: מ'קען זיך באַגיין אָן דעם אַ קאַפּ-דרייעניש! לאַפעז, אין גאַנצן אָפגעלאָזן, געקנייטשט די פנים-הויט, איז שפעטער-צו אָפגעקומען מיט אַ לעבלעכן שמיכל: אַ ווייב? פריער בין איך נישט געלאָפן אויף דעם, וועל איך איצטער זיך נאַריש מאַכן ווי אַ יינגל? אי-אי-אי-י-י-י; ער'ט אַליין גענוג צו טאָן און אַ ווייב באַדאַרף מע נאַכגיין, הערן איר דעה און אַזאָ קען זיין אויך קאַפּריזנע. עס וועט שוין גוט זיין, — האָט ער געענטפערט. — די אַנדערע, קאַרמעלאָ און מאַריאַנאַ, זענען געבליבן ביי חזק-רייד: פון זייערטוועגן זיוויגים? זיי האָבן שוין כלות וואָס וועלן אָנהייבן אין גיכן קינדלען. אין אמתן האָבן זיי זיך באַגנונגט מיט בחורישן אויפפלאַם וואָס האָט פון מאַל צו מאַל זיי אַרויסגעצויגן פון דער היים; פאַרברענגט ערגעץ אָן אַ זייט מיט אַ וויליקער אַזאָ, וועלכע האָט רגעווייז אַ רייץ געטאָן דעם מאַנצבילשן כוח, פיבערדיק אָנגעלאַקט און — פטור. דערנאָך זענען זיי, ווי פריער, געווען ווייטער אַננגעשפאַנט אין די אַלטבחורישע קרעמערישע יאַרן, זיך אַרבינגעטאָן אינעם וועגן און ציילן. דער עיקר: זיי האָבן זייערע לעבנס אַרבינגעוואַרצלט אינעם אָפבילד פונעם אָפגעשפאַרטן געלט, וואָס האָט געהיימענישפּויל, צוזאַגנדיק געלאַקט דעם חשק. צוזאַמען מיט אַלט-בחורשאַפט און קאַרגשאַפט האָט זיך אַנ-געעסן אין די באַראַכאַס דאָס קרעמערישע, ס'דינען דער פעזע, און דאָס האָט געריסן אַלעמענס אויגן. אַזוי אַרום איז די צייט ווי קראַפּיווע אַרומ-געוואַקסן די ברידערלעך.

אמת, ס'האָבן נאָך געטראַפן פרינע שעהען, ווען לאַפעז האָט גענומען אָפזוכן פרינע צווישן די הענדלערס פון מאַרק אַבאַסטאַ. יענע האָבן זיך דערפרייט מיט אים, אָבער גיך זענען די דאָזיקע אָפגעפאַלן, ווייל אויף אַ קערטל איז לאַפעז נישט געווען קיין בעלן, וואַרפן אַ פעזע פון גוטפרינע-שאַפט וועגן איז ער אויכעט נישט געווען גרייט; בלויז טרינקען האָט ער

געוואָלט מיט די אַמיגאַס, * אַנדערש נישט געקענט. האָבן די לייט פון אים געווייכט: — אַן אייזל אַזאַ! און זיך אָפּגעטרייסלט. צו דאָן פּעדראַ איז לאַפעז געגאַנגען אַ סך שפּעטער. אַנטקעגן דעם אַלטן אויבסט-הענדלער האָט ער זיך געשפּירט שולדיק, מורא געהאַט און זיך געשעמט: גענומען און פּלוצלינג פאַרלאָזן דעם וואָס האָט אים געגעבן אין שטאַט דעם ער-שטן ביסן, געוואָרעמט מיט נאַענטשאַפט. כאַטש שוין יאָרן זינט דעמאָלט, האָט ער עס אָפּגעפּילט אַקערשט אַצינד, נישט געפונען קיין ווערטער פאַר דעם קלערן וואָס געקלערט פון דעם אַלטן הענדלער. לאַפעז האָט דאָך דערשפּירט אַ יינגלשע באַדאַרפטיקייט ענדלעך צו באַדאַנקען דעם מענטש וואָס האָט געהאַט אויסצושטיין צרות פון ווייב, מחמת זיין גוט האַרץ. אַ כאַרכעלינג, האָט מע זי גערופן. שטייט ער נאָך אויף סעריטאַ? ער האָט נייגיריק זיך צוגעקריגן אַהין עטלעכע מאָל, געזוכט דעם ווילן מענטש. יא, אין דרויסן שטייט נאָך פאַרדעקט דער טיש-וואָגן, שטייט אַנינגעגליווערט ווי אַ טויטן-קאַסטן. איטלעך מאָל איז לאַפעז אַוועק פון דאָרט מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ. דערנאָך האָט ער זיך אַנינגעשמועסט אַז ס'איז מסתמא אַ חגא-טאַג, אַ חגא וואָס מ'ימטובט אומעטום, נאָר ער, לאַפעז, ווייסט נישט דערפון. זיכער, ער לעבט, דער באַלעבאַס. מיט קווענקלעניש האָט ער זיך אַ מאָל דענענטערט צו פּעדראַס שטוב. אַ פּרעמדער זיך באַוויזן אויף יענעמס שוועל האָט די דאַרע, אַנינגעלאַשענע זקנה פאַרשעריש גע-קוקט אויף אים, נישט באלד דערקענט. ערשט דערנאָך זיך געכאַפט אַז ס'איז ער און זיך צעברוגנט:

— לאַפעז, האָ?... — האָבן אין אים זיך געגראָבן אירע פאַרמעקטע אויגן-שפּעלטעלעך — דאָך געטראַפּן צום פּריינד! אַזוי טוט אַ מענטש? — און נאָכדענקלעך, פּאַוואַליע זיך דערמאַנט וואָס דער אַ האָט אָפּגעטאַן. — אַ שונא דיר געווען דער פּעדראַ, יונגער מאַן? איי-איי, — און געוויגט אין דער ברייט דאָס געשרומפענע קעפל.

דער קרעמער פון כּואַן גאַנסאַלעס האָט זיך ביטער פאַרלוירן. — הערסט, אַיזאַלטעער, האָט די זקנה גערופן און ווי מיט פּויסטן האָט אָנגע-הויבן זעצן לאַפעזס ברוסט, ווען ס'איז אַנינגעקומען דער באַלעבאַס. שוין נישט דער אייגענער, זעט ער, און ס'ווערט אים אַנגסטיק פון דעם קוקן, פונעם הילכיקן טראַכטן. אַזוי געענדערט זיך דער אַלטער, געזונקען זיין

יוסטע הייך, פאַרראַפּיעיעט די אויגן. מאַט, מיט אַראַפּהענגעדיקע באַקן איז ער געבליבן שטיין, דער זקן פּעדראָ, געבויגן, און זיך אַרײַנגעגעקעבערט אין דעם גאַסטס צורה. געקוקט ווי רױאַלט געוואָרן באַהערשט פון אַ ממושׁ-טשער זעונג. דערנאָך האָט ער אַזש גענומען שטאַמלען: „וואַאַס? מיך מיינט מען?“

— זעסט נישט, אַלטער, ווער ס׳איז געקומען? — האָט דאָס ווייב זיך געשטעלט פאַר אים — קוקסט, קוקסט. ס׳דען לאַפען! — דעם נאָמען האָט זי כמעט אויסגעשריגן אין תרעומות און מיט אַ קנייטש פון צערט-לעכקייט וועגן צום אַלטן. — לאַפען, לאַפען, געדענקסט שוין נישט? — בייגט זי זיך שוין צו צום מאַן ווי צו אַ טויבן — דערמאָנסט זיך נישט? רעדסט דאָך פון אים אָפט!
— לאַאַאַ-פעען! לאַאַאַ...

מיט פּלוצלינגקייט האָט אויפגעפלאַמט דאָס נבהלדיקע געשריי אין דער סומנער שטוב.

דער אַלטער האָט זיך אַ וואַקל געטאָן און זיין קול האָט זיך אַנגע-בראַכן אַזוי, גלײַך עס וואַלט זיך האַסטיק אָפּגעריסן איבער אים גופא. ס׳האַט ממש פאַרטונקלט דעם טאַג. דערנאָך האָט ער זיך דערנענטערט צום גאַסט, געקלאַפט איבער זיין פלייצע מיט שלאַבעריקע האַנטפלאַכן — לאַפען, לאַפען, יינגל, — האָט ער געמורמלט. אינעם זקנהשן אָפּוואַרטן פון דער אַנטשטומטער כאַרכעלינג, וואָס איז ציטעריק געשטאַנען דער-נעבן, האָט שפּעטער אָפּגעקוויילט דאָן פּעדראָס ריידן:

— נאָדיר זשע מײַן סקאַצל קום, לאַפען, אויַוואַאַאַ! ווער ס׳איז דאָ, — און זיך שווער אַראַפּגעזעצט און אַנטקעגן זיך אַנידערגעזעצט דעם גאַסט, געהאַלטן אַ האַנט אויף יענעם שויס און נישט אויפּגעהערט אַרײַנצוקוקן אין אים:

— אויף יאָרן גייט מען אַוועק, עעע? גאַנצע יאָרן לאַזט מע נישט וויסן פון זיך, כּכּכּכּאַאַ, כּכּכּכּאַ, — צעהוסט ער זיך טרוקן. רױכּכּט און זינע רויטע אויגן גייען איבער. די באַקן האָבן זיך איבערגעמאַלן אין צע-גאַסענע, טרעריקע עפל; די מידע אַלטקייט האָט גענומען בשפּע גיסן, די באַקן האָבן געבראַכן ס׳פנים, מער עס פאַרגלאַנצט, גלײַך ס׳וואַלט געשטאַנען אונטער אַ צעפּליאַסקעטן רעגן. קענטיק, אַזוי וויינט די קינד-הייט, ווען זי קערט זיך אום מיטן פנים צו דער אויסגעשטאַנענער זיקנה. ...ס׳קראַנק געוואָרן דער עפּלהענדלער ווען לאַפען איז נישט געוואָרן.

— זאָגן דעם אמת? ס׳האָט זיך געבענקט, ס׳האָט וויי געטאָן, חלילה דיר אָן עוולה געטאָן? פּינלעך דערשפּירט דעם זעץ וואָס'ט מיר דערלאַנגט, יונגל! כ'האָב געמוזט אַליין שלעפּן אַלצדינג אויפן רוקן, כ'האָב געשפּירט פּלוצלינגע יסורים און זיך אַנידערגעלייגט אין צרות, אַלץ, אַלץ זיך דערמאָנט בעת דעם אָ אויפרודער, אין די געהירן האָט'ס געכמאַרעט, דערפאַר אַזוי פּיל טרערן פאַרגאַסן, נישט נאָר דער אַלטער פּעדראָ, ביידע מאַנסליכט האָבן געטרערט, צוועענדיק דאָס האָט עס אויך פאַרקלעמט די באַלעבאַסטע און ביינאַנד האָט דאָס גאַנצע הויז מיט אַ מאָל זיך צעוויינט, געקוקט אויפן פּעאַן און זיך צעכליפּעט, אויך די אַלטע כאַרכעלינג, וואָס יונג איז יונג, האָט זי געפּרעפּלט, ס'בליט; די עלטער איז אַ קללה, מ'זיינקט לעבעדיקערהייט, געבלינצלט מיט פאַרקלעפטע אייגעלעך אויף לאַפּעזן, האָט געקלאָגט איר גאַנצער נפש, זי מוז אַט אַ אַוועקגיין, האָט שטום געיאַמערט איר אימה — שוין, שוין, איר פּעדראָ רוקט זיך אָפּ, ס'שניידט זיך אָפּ פאַר זיי דער וועג פון לעבן, דער אַרעמער פּעדראָ פּילט דאָס כסדר, ר'האָט אָפט מורא אַנצושלאָפּן ביי נאַכט, און פּאַלט ער אַרײַן אין דרימל, שרייט ער אַרויס, צאַפּלט אויף, פון פּחד פאַרן קבר ווערט מע קראַנק — זי כאַפט זיך לסוף, כאַרכעלינג, אז דעם גאַסט באַדאַרף מען מהנה זײַן, — איכ'ל מאַכן אַ גלאַז טיי און שטעלט קודם געבעקס אויפן טיש, געווען גענוג אַ מינוט צוויי פאַר דעם אַ געדאַנק און די מראה פון דער זקנה האָט זיך אויסגעלייטערט און ווידער זיך פאַרקוקט אויף לאַפּעזן, — אור-וואַאַ, אַ שררה געוואָרן דער יונג! אַנגעטאַן יומטובדיק, גאַר אַ שטאַטישער — ביסלעכווייז האָט זיך באַרוקט די באַלעבאַסטע, פאַרגעסן אָן דער קנאה אויף לאַפּעזעס יונגשאַפט, אַבער נאָר אויף אַ ווײַלע, פון ס'ניי זעט זי דעם תהום וואָס אַט-אַט עפנט ער זיך, ווידער צעכליפּעט זי זיך דער-רויף, קרעכצט אויף דעם עלנט פון פאַרלאַזענער זיקנה.

— איבערגעהויבן זיך דער אַלטער, — האָט זי באַניס גענומען קלאַגן מתוך טרערן — געטאַן צו פּיל, נישט פאַרגינען זיך צו בלייבן אַ טאַג אין בעט, דו ווייסט נישט? מ'לייגט זיך, פּאַלט מע שוין צום געלעגער, אַלער-לייקע חולאתן טשעפען זיך צום אָפּגעשוואַכטן, ס'שלעכט, לאַפּעז, אז מע בלייבט אַזוי, העשעט זי און קוקט אויף אים מיט אַ ציטעריק פאַרוויינט פנים, דערדריקט פונעם טראַכטן וואָס אַקערשט אַרויסגעבראַכט, דער-מאָנט זי זיך באַלד די אייגענע יסורים: — האַרט אַנגעאַדערט געוואָרן אירע

גלידער, אָן כוחות געבליבן דער מענטש. אַ צעבראַכענעם שאַרבן לאָזט די עלטער, — און שטאַרקער זיך צעכליפעט.
געוויינט, געפרוּווט געוויינען לאַפעזן פאַר נאַענטשאַפט און גענומען מוטערלעך אים מוסרן:

— וואַלטסט כאַטש געקומען אַ מאַל, געדענקט אָן היימישע. ער'ט דיך אַזוי ליב, דער אַלטער. אַלץ געהאַפט: אַט קומט ער, דער יונגער מאַן! מ'האַט דאָך אים חלילה נישט קיין עוולה געטאָן, — ווי מיינסטו, ווייב? פּרעגט ער אַפט. אַלץ זיך דאָ איבערגעקערט זינט דו ביסט אַוועק. — זי'ט געוואַלט אים חנפענען, זאָגן ליבס, אַבער באַלד זיך דערמאַנט דרינגלעכס, גענייטיקס און זי'ט אומגעריכט זיך אַרײַנגעוואַקלט אויף די אַלטע פּיס אין קיך, פון וואַנען ס'האַט זיך געהערט דאָס פאַרעקשנטע סיקען פון אַ שטערצל אויף אַ זידנדיקן טעפל.

דער אַלטער פּעדראַ האָט דערנאָך שווינגנדיק געהאַט אַנגעהאַנגען אויף לאַפעזן זינע רויט־אויפגעלאַפענע וויעס, גלײַך זיי וואַלטן אים גע־הערט און נישט די אויערן, אַפּנים, דער זקן האָט נאָר איבערגעוואַרט אַז ס'ווייב זאָל זיך צו ערשט אַראַפּריידן פון האַרץ. דערויף האָט ער זיך צו־געבויגן צום גאַסט, באַטאַפט זיין אַנצוג, געגלעט אים די קני און פאַרטרוי־לעך אַרײַנגערעדט אין אים אַזוי אַז זי זאָל נישט דערהערן:

— זעסט, בחורל, נישט שטענדיק קען דער מענטש זיין פּריילעך. פאַר־פאַלן דײַן פּעדראַ ראַכמין. די קראָם איז טויט אָן פּעדראַ ראַכמין. מעגסט זי אַפּדינגען, לאַפען, און דאַרפסט געדענקען אַ פּריינד... דאָן טשאַקאַנאַ האָט איינגעפירט אַ מיסחר; דו האָסט אַליין געזעען...

שטילניקע, שוואַך זענען צוגעפאַלן די רייד צו לאַפעזן; און האָט די אַלטע ווידער זיך דערנענטערט, האָט דאָן פּעדראַ זיך באַמוט אַרויס־צוברענגען אַ גרימאַסע אויף זינע פאַרוועלקטע ליפּן:

— דאָך אַ גוטער פּריינד, דער אַ, האַ, כאַרכעלינאַ? דערמאַנט זיך אַ היימישן. ער'ט אונדז שוין נישט פאַרלאָזן, אמת? — קוועטשט ער צונויף די געשוואַלענע אויגן.

לאַפעזן האָט אַבער געצויגן אַנדערש צו שטאַרקן דעם זקן — גע־וואַלט אויסבאַרימען זיין אייגענעם אויפטו: ער האָט אַ קראָם, און נישט אויף דער נאַקעטער גאַס. יא, און געקלערט האָט ער „אויסצוטרינקען“ בײַנאַנד מיט די באַלעבאַטיים. פון זייער כבוד וועגן און פון אייגענער גדולה וואָס אַרויסגעקראַכן פון דער זלידנער אַרעמקייט. אויף כּוואַן גאַנ־

סאלעס איז זײַן געשעפט, בײַנאָנד מיט די לײַבלעכע ברידערלעך דאָס געשעפט — דער אויסזען פֿון דעם אַלטן מאַן האָט אים אָבער פֿאַר־שפּאַרט דעם אַטעם; דווקא דער דראַנג צו דערצײלן פֿון זיך, האָט לאַפּעזן געשטיקט. דערפֿאַר אומגעריכט, ראַפּטעם פֿאַר זיך אַליין אויפֿגעוויבן זיך: „כמוז, מ'וואָרט אויף מיר“, און אַוועק. אַ צווייט מאָל געקומען צו די באַ־לעבאָטיים, האָט ער דאָן פֿעדראָן געטראָפֿן ערגער. ער איז געלעגן קראַנק אין בעט. דאָס פֿנים געשרומפֿן ווי אַ פֿאַרוויאַנעטער עפל, ס'קול בלעכיק און די גרויסע נאָז איז געווען רויט געפּלעקט, באַדעקט מיט שווייס־טראַפֿנס. דער טויט, אַזוי קומט דער טויט, — האָט עס אַ צופֿ געטאָן לאַפּעז באַראַכאַן און ער'ט דערנאָך נישט געדענקט ווי־נאָך ער איז אַרויס פֿון דער דאָזיקער שטוב.

פֿאַרן טויט האָט ער גאָר־גאָר מורא געהאַט, דער קאַרדאַבער. אין די דער־נאַכדיקע זונטיקן האָט ער קעגן זײַן ווילן אויסגעמיטן צו גיין צו דאָן פֿעדראָן, מסתּמא איז אים שוין בעסער — האָט ער זיך אַננגעשמועסט, כאַטש ר'האַט עפעס נישט געקענט גלייבן אין די רייד וואָס ער'ט אַליין אַרײַנגעהילכט אין זיך. מיט אַ צאַפּל אין האַרצן פּלעגט ער אַנטלויפֿן פֿון דעם אַ טראַכטן. אָבער פֿון דער היים האָט ער סײַ ווי זיך אַרויסגעמאַכט: „צום פֿאַטראָן מוז ער גיין“, — האָט ער זיך פֿאַרענטפּערט פֿאַרן אַוועק־גיין פֿון דער היים. אין קעמערל הינטער דער קלייט איז געבליבן דער קאַליקע לויס, וואָס באַוועגט זיך אַלע מאָל שווערער. דער ברוך שטערט אים שטעלן אַ טריט. דער יונג לייגט זיך אויפֿן בעטל אַלע מאָל, ווען ער דאַרף נישט שײַלן קיין קאַרטאַפּל, שנײַדן טאַמאַטן, מישן אין טאַפּ ווען ס'פֿייער פּלאַקערט; ער ליגט, דער לאַמער און לאַזט שפּילן דעם פּאַטעפּאַן כדי נישט אַננצוהערן זיך אין דער ברויזנדיקער שטיקלייט פֿון יענער זײַט וואָנט. לויס גיט אַכטונג, וויסן די נישטיקע גנבים, וואָס טשאַטעווען אויף אַנגעזאַמלטער אַרעמקייט: „די באַראַכאַס היטן“ — זײַן ליידיקע צײַט האָט לאַפּעז געפּטרט אויף סתּם שפּאַצירן; געפּלאַנטערט זיך אין דרויסן צווישן לײַט, וואָס כלינען אַרויס אין די חגא־טעג צום צענטער שטאַט, גאַפֿן, קוקן דאָרשטיק אין די אויסשטעל־פענצטער אַרײַן. אַקערשט איז לאַפּעז נייגעריק אויף די קאַלירטע בילדער וואָס מ'ווייזט פֿאַר די אַרײַנ־גענג צו די קינא־היזער. אויך אים האָט אַנגענומען אַ חשק אַרײַנצוגיין זען די טשיקאַווע זאַכן וואָס פֿירן אַוועק אין עק־וועלט, ברענגען אַרײַן אין אויסטערלישן חלום — אָבער דעם נסיון איז ער בײַגעשטאַנען. ר'עט

נישט אַרײַנגיין... אַלע זײַנע גלוסטונגען האָט ער אָפּגעשוואַנקען מיט אַ טעפּעלע קאַווע וואָס געטרונקען צווישן דער שטראַמענדיקער מאַסע, וואָס אומעטום איז זי פּול. אין קאַפּעהויז נישט דרייסט געשטאַנען צווישן המון טרינקערס, וואָס האָט צו מאַל פּאַרטראַכטערהייט צי סתּם פּאַרגאַפּט אויף עמעצן אַרײַנגעגאַסן אין זיך דאָס שוואַרצע ביטערלעכע געטראַנק. אויך פּרויען האָבן זיך געשטויסן דערצו. אויף אַן אמת: ער'ט דאָס נישט גערן, לאַפעז באַראַכאַ. אין מיטן דערינען דערמאַנט ער זיך די אייגענע קלייט. אויך די ברידערלעך זענען ערגעץ אַרויס. דער חולהוואַטער לויס וועט זיך ווידער קריגן, וויינען-שרײַען למאַי מ'לאַזט אים תּמיד איינעם אַליין, ווען אים איז פּילפאַך אומעטיקער. ר'מוז אַרײַנטראַכטן אין זײַן אומגליק-לעכער דאַליע. דערפאַר האָט לאַפעז פּלוצלינג גענומען אַהיימאַזלן און טאַקע אַנגעשפּאַרט זיך לעבעדיק געלט, אויף וועלכן עס לויערן די צע-פּראַלטע פּרעסענזער און שפּילפלעצער. געלט באַדאַרף מען היטן. אַ קלאַרע ראיה: דאָן פּעדראַ. ר'איז געווען אַן אויסברענגער. אויך אויף דער על-טער געמוזט האַרעווען. די יונגשאַפּט אַנטרינט אומגעריכט, די עלטער דערקריכט אַ קאַפּנדיקע, אַ געבויגענע. דאָס ווייב דאָן פּעדראַס, געדענקט ער, פּלעגט אים וואַרענען. היינט קומט עס קאַפּויער. דער מענטש לעשט זיך... לאַפעז איז געוואָרן מער טרויעריק, מע רוקט זיך אַראַפּ — אַ, ער'ט שוין וויסן ווי צו פירן זיך.

ער האָט אַינגעקלעמט די פעזע, לאַפעז באַראַכאַ, צו באַקאַנטע נישט געטראַגן קיין מתנות ווי דער עפּלהענדלער פון סעריטאַ, אַבער דעם אַלטן פּעדראַ האָט ער שוין מער נישט געזען. גראַד האָט ער געטראַפּן דעם מענטשישן סוף זײַנעם. אומגעריכטערהייט געקומען געוואָרן ווערן אים, איז דאָס הויז געווען פּול מיט פּרעמדע, פּול מיט שטאַרן געוויין. האָט ער פּאַרבלאַנדזשעט? לאַפעז פּאַרווייעטער בליק האָט גענישטערט, געפונען עפעס באַקאַנטס אין דער שטוב, צו וועלכער ס'האַט געפירט זײַן טראַט; דאָך די שנין וואָס איז געהאַנגען אין חלל איז נישט געווען די אייגענע, וואָס ער'ט געדענקט. די נאַכט וואָס האָט אַהערצו גיריק גע-נעענט האָט קלאַגעדיק מיט אַ טרויערפּלעמל, טרייב אַרײַנגעטריפט אין סאַמע מיטן טאַג, וואָס איז געלעגן האַרט אויף דער שוועל. אַ באַרוועסע טונקליקייט איז אַרומגעגאַנגען איבערן הויז און ווי פון אַ פּאַרהוילענער טיף האָבן דאָ אָפּגעברומט אַנגעשוואַלענע פּרעמדלעכע שטימעס. לאַפעז שרייט זענען אַינגעפּרוירן געוואָרן, ווען ער'ט מיט אַ מאַל דערזען דאָן

פערדאָס בעט אַ פאַרקילטס פון אַן אימהדיקער ליידיקייט. גלנץ און אַנב-געגליווערטער געשריי איז דער באַלעבאַס געלעגן אויף דער ערד אונטער אַ טונקעלן געוואַנט. טויט?... די רויטע, ווינדיקע אויגן דעם באַלעבאַס' קוקן באַהאַלטענע פון אונטער דעם אַ געוואַנט, זיי הערן נישט אויף קוקן אויף לאַפעזן זיין יונג, מיט טענה און בעטעניש בליקן זיי. דערפון איז לאַפעזן פלוצלינג באַפאַלן אַ פחד פאַר עפעס אומבאַשטימטס וואָס גייט דאָ אַרום און ער'ט זיך פלוצעם צעהוסט; שיער נישט אויסגעקייכט פון זיך די נשמה. דערנאָך האָבן טרערן גענומען אים דושען. ס'האַט זיך פון אים געריסן אַ יללה, נאָר ער'ט זיך פאַרלוירן אַנטקעגן די אַרומיקע, אַנ-געבויגענע צו די ליכט, ברענענדיקע צוקאַפנס דעם אויסגעשטרעקטן בר'מינן; אין האַרבן שווינגן האָבן די דאָזיקע געקנייטשט די פנימער, פון מאָל צו מאָל גערעדט הייזעריק מיט דער אַ שווערער אומהיימלעכקייט, וועלכע גייט אַרום אין אַלע טויטן-שטיבער. אַנדערע האָבן אומגעריכט זיך צעסמאַרקעט אויף אַ הויכן, טרוקענעם קול. די אַלטע כאַרכעלינג האָט ער נישט געזען, לאַפעזן האָט געהאַט ס'געפיל אַז אויך די באַלעבאַסטע איז ערגעץ דאָ פאַרשטאַרט אינעם טויטן-נעפל וואָס האָט זיך אַראָפגעלאָזן איבער דער שטוב. בננאַנד מיטן מאָן האָט זי זיך שוין אָפגעריסן פונעם געטלעכן פאַדעם וואָס פירט דאָס לעבן איבער די טעג און נעכט פון דער אומגעהייערישקייט דער וועלטס. ערשט ליגט זי מסתמא אויף אַן אַנ-דער בערגל טויט. אַ ניער ווייטיק האָט אין לאַפעזן זיך צעהעשעט מיט ציטעריקע באַקן, מיט אויפגעלאַפענע אויגן. ר'זעט: איבערן הויז באַלע-באַטעווען רק אומאייגענע און מיט אַלעמען איז אויף אַ סודותדיקן אופן היימיש דער טויט. ער הערט, די פרעמדע רעדן אַריין אין געשטאַרבענעם און זיי יאַמערן אויס אַ הייזעריקן געשריי. קיינער צלמט זיך נישט. אומ-געריכט האָט לאַפעזן זיך דערשפירט געשלאָגן פון אַן אומבאַווסטן גיסט, וואָס האָט דאָ געכריפעט מיט פאַרשידענע קולות.

עס איז געווען שפעט אין זומערדיקן נאַכמיטאָג, ווען ער האָט אַזוי געטראָפן זיין פאַרשטאַרבענעם באַלעבאַס און ווי אין אַ טימאָן איז פאַר-טרונקען געוואָרן זיין מוח. אַראָפגעלאָזן זיך אַן אַ זינט פון מענטשישן אַנדראַנג אַרום דעם אָפגעהויבענעם אויף דר'ערד, איז לאַפעזן געזעסן גע-פלעפט פון דער פינצטערניש אין זיין זכרון. צינטווייז האָט אין אים אויפ-געדרילט אַ באַגער צוצוגיין זאָגן עפעס גוטס דעם אַלטן, זאָל ער נישט צערענען... אָבער פלוצלינג האָט אַ געשריי שננדיק אים אַרויסגעטרייטלט

פונעם גליווער. זאל ער אויף אים נישט צערענען... דעמאלט האָט ער גע-
 הערט פון לייט: דאָניאָ כאַרבעלינאַ האָט ווידער זיך געפּעדערט, איז צו-
 געפאלן צום טויטן, אַרײַנגעהעשעט אין אים איר צאַפּלדיקן ווייטיק:
 „פּעדראָ, מײַן פּעדראָ, וווּהיין גייסטו? אויף וועמען לאַזסטו מיך?“ זי לעבט,
 אַ לויב גאָט. זי לעבט! דערנאָך האָט זי לאַנג נאָך אַרײַנגעטומלט אינעם
 געשטאַרבּענעם אירע שרעקן, אויסגעשריגן די פּיין, פאַרזיך געוואָרפּן אַ
 געוואַנט מיט שוואַרצע פּאַסן אויף אַ געלבּלעך-ווייסער פּלאַך; געשפּרייט
 עס פאַרן מת, זיך אונטערגעטעניקט פאַר אים מיט איר צעטריקנטער
 ברוסט:

— דײַן טלית, דײַן טלית גיב איך דיר אין וועג אַרײַן, מאַן מײַנער.
 און מײַן האַרץ נעם מיט! — און ווידער אַ מאָל אַ פּאַל געטאַן אויף דער
 קופּע טויט וואָס אויף דער ערד.

אַן אויסגעצויגענער, נאָגנדיקער געקלאָג האָט טשאַדנדיק זיך גע-
 שפּרייט איבערן שטיק גליווערנדיקן טויט. ערשט האַרטנעקיקע מאַנצבילן
 אין שוואַרצע רעק האָבן מיט כוח אָפּגעריסן די פּרוי פון געשטאַרבּענעם:
 — אשה, גענוג!

די מאַנסלייט האָבן דעם בר-מינן אַרײַנגעלייגט אין אַ קאַסטן, אים
 אַרויסגעטראָגן און אַרײַנגערוקט אין אַ גרויסן שוואַרצן וואָגן. פאַרגאַסן
 מיט אַנגעוואַלקנטן טויטן-גלימער האָט דער וואָגן דערנאָך פּאַמעלעך, שווער
 זיך באַוועגט צווישן די ערשטע שורות הַזוער פונעם געסל וווּ דער
 אוועקגייענדיקער לאַזט איבער די יאַרן פון זײַן לעבן. אַראַפּצו דער גאַס
 האָט די טויטן-קאַטש גענומען אַזליקער אוועקקיקלען. אויף שוועלן האָבן
 שכנים פּרום-ערנסט עפּעס נאָכגעמורמלט. אַרויס פון שטאַט איז די לוויה
 פון דאָן פּעדראָ ראַכמין אָפּגעאַנגען מיט אַ געשווינדקייט, ווי זי וואַלט
 נישט געלאָזן קיינעם נאָכטראַכטן וואָס ס'האַט געקענט געשען מיט דעם
 פאַרשניטענעם: — יונג איז ער נאָך געווען, צי אויסגעלעבט זײַנע יאַרן? אַ
 קליין הייפל מענטשן איז געפאַרן באַגלייטן דעם טויטן-באַגאַזש. אַ שטו-
 מען פון טעמפּער פאַרגעסנקייט, האָט עמעצער אַ צי געטאַן לאַפּעזן אין
 אַן אויטאָמאָביל אַרײַן און אים מיטגענומען.

אויפן בית-עולם האָט ווידער זיך צעצאַפּלט אַ קורצער, קאַנווולסיווער
 געוויין, באַנניס אויסטערלישע תּפּילות; ווידער האָט מע זיך נישט גע-
 צלמט איבערן מת. די אויגן זענען לאַפּעזן געשטאַנען אין נעפל. צוקאַפּנס

פון אַן אומעטיקער תפילה איז דאָן פּעדראַ לױף געלאָזן געוואָרן אויפן פּעלד פון די געשטאַרבענע.

ר'האַט נישט באַנומען דער תּם פון די קאַרדאַבער בערג אַז ס'איז אַזאָ דער וועג צום ייִדישן גאַט, צו וועלכן ס'איז אַוועק דער אַלטער באַלע- באַס. פּונקט ווי דער גוטער דאָן פּעדראַ האָט ביים לעבן זיך נישט אָפּגע- געבן קיין חשבון פון זײַן ייִד-זײַן, האָט אויך לאַפעז "זײַן יונג" אַצינד זיך נישט גענוג קלאַר געמאַכט אַז ער איז מיט עפעס-עפעס אַנדערש אַנטקעגן דעם גאַט פון דער אייביקייט, דער זון פון די באַראַכאַס. עפעס האָט אים אין דעם צייטערדיקן אויגנבליק געפּעלט דער צלם. און אוודאי ט'ער נישט באַנומען אַז נאָר דער טויט קערט צוריק דעם מענטש צום וועג פון וועלכן זײַן שטאַם ווענדט זיך נישט אָפּ מיטן פנים. ערשט דערנאָך, ווען זיך באַזיניקט וואָס ס'איז געשען מיט זײַן אַלטן באַלעבאַס, האָט ער זיך משער געווען. — אַ, אַ ייִד געווען דער גוטער דאָן פּעדראַ! לאַפעז האָט דאָס מערערע מאַל אַרײַנגעביסן אין זײַן אומקלאַרן געדאַנק. אָבער לױף באַננעט זיך געפּרעגט: „וואָס מיינט עס, אַ ייִד? אַ פנים אַ ווייטער, אומבאַוויסטער גאַט האָט אים געפּאַנגען, דעם גוטן דאָן פּעדראַ — —“.

אהיים געקומען אויף כּוואַן גאַנסאַלעס איז לאַפעז געווען טאַפּלט טרויעריק: הלמאי ער האָט פּאַרלירן דעם אַלטן פּריינד דאָן פּעדראַ און וואָס ער, דער גוטער בוענאַס-אַנרעסער באַלעבאַס האָט געבען נישט געהאַט קיין היימישן גאַט.

טאַג און נאַכט האָט דאָס אים געדריקט.

צו דערציילן דערפון די ברידער האָט ער נישט געוויסט ווי אַווי: וועלן זיי לאַכן דערפון אָדער באַדויערן? נישט קיין געזאַנג געווען ביים קבר, נישט קיין גלח און נישט קיין בלומען, מאַדנע. דערצו די לעסטיקע גע- דאַנקען וואָס פּלאַגן: דער טויט! און די געשטאַלט פון טויט האָט עפּטערס גענומען אויפּקומען אין דמיון, דאָ געצייכנט זיך בולט, שרעקיק, דאָ זיך געשאַטנט.

לאַפעז האָט איצט שטאַרק מורא געקראַגן פאַר זײַן אייגענער עלטער.

ווייטער אומרו האָט זיך אויפּגעהויבן אין לאַפעז. אין די נעכט זענען צו אים געקומען געשטאַרבענע. דער פּאַטער אַנטאַניאַ האָט זיך אים געחלומט; פון געפּלדיקן וואַל וואָס פּאַרהילט זײַן באַרגיק היימאַרט, איז

ער געגאנגען אויף לאפען. באדעקט מיט שווערן שטיין־שטויב הייבט זיך אויף דער אלטער — און אין דעם אויגנבליק גיט עס א צופ: טויט דער טאטע! דאס דערוואכטע באווסטזינן האט לאפען גערופן, געשפאלטן זיין שלאף: געשטארבן — — ער טראגט זיך אקעגן אים, דער טאטע, דער רוקן אויסגעקילעכיקט, קנאכיק דאס פנים און די אויגן פינעדדיק אָנגעצילט אויף אים: „זון זון, האַרכסט?“ איבער די טיפשוואַרצע שויבן פון דער ווייט־צעהאנגענער נאכט וויגט זיך נישט־דאָיק דאָס קראַנקע קול; פאַר־מעטיק, אַנטהוילט ווי פונעם האַרץ פון אַן אויסגייענדיקער פּוּיק קרניזט עס און ריזלט. אַ מאָל קומט אויך די מוטער. עס זעגט דער אַטעם פון הינטער איר פאַרבאַרגענעם געזיכט: מיט אויסגעצויגענע פינגער באַרירט זי זיין שטערן, הייבט אויף זינע וויעס — „לאַפען, מנין קינד!“ אַ פּחד־מדיק געשריי ריסט אויף זיין קעל, דער בליק פלאַקערט, נאָר זען זעט ער בלוין דעם ראַנד פון אַן אַפענעם קבר.

ער זעצט זיך אויף אויפן געלעגער, שפיזט אויס די אויגן אין דער נאכט אַרײַן. דער חלל איבערן קאָפּ באַוועגט זיך און אויף אים שפּאַרט די גרוב. אַהין איז זי אַרײַן, די מאַמע, צו די ווערעם וואָס ווידמענען זיך און צעגריזשען דאָס מענטשלעכע פנים, ליידיקן אויס די אויגן, אַן אויס־געסוכניעטע האָט זי זיך אַקערשט געוווּזן און — אַט אַנטריבען, צונויפ־געגאַסן זיך מיט דער אימהדיקער וויסטקייט.

ער געדענקט עס ווייטיקלעך און ס'געדענקען פינצטערט אים אָן: — געשטאַרבן די מאַמע, נישטאַ דער טאָטע — — דער טויט גייט אַרום אין לעבן, ער געוועלטיקט מיט האַרטנעקיקייט.

ווי אַ פאַרגעסענע הרודע ערד איז אויפגעראַיעט געוואָרן לאַפעס מוהות. אין שלאָף דערגרייכט אים דאָס אַ גיהנום. ווען ער כאַפט זיך אויף, לאָזן שוין נישט אָפּ די מאַטערנדיקע רעיונות. איפּ, אייִפּ! מיט רוגזה בײַטשט עס, שמיצט איבערן פנים.

ער האָט זיך נישט געקענט דערוואַרטן דעם באַגינען. אַ היילונג איז אים די האַרעוואַניע וואָס פאַרשלינגט. פאַר פרי אים אַראַפּגעוואַרפן פונעם געלעגער האָט ער געזוכט אַ שפּאַרע אין דעם מאַסיוו פון דער נאכט־געדיכטעניש, אין וועלכער עס ליגט דער זוימען פונעם קומענדיקן טאָג. ער'ט זיך אויסגעשטאַכן די אויגן מיט דעם חושך אין דעם פּרעפּלענדיקן דרויסן. די שטאַקפינצטערניש האָט אַ סך מאָל אים צוריקגעוואַרפן, נישט דערלאָזט זיך שפּאַרן צו דער שטאַט. קוים דערוואַרט זיך אַז דער הימל

זאל זיך צעעפענען, איז לאָפען ווי אַ גנב אַרײַן אין פּינטלעכן פאַר טאַג, זיך געהיט פאַר קאַרמעלאָן: ער באַדאַרף נישט קיינעם צו הילף, ר'וועט אַליין אויף זײַנע אַקסלען געשלעפט די משאות סחורה אין קראָם אַרײַן, ווידער אַוועק ברענגען און נאָך אַ מאָל געלאָזן זיך אין פּרימאַרגן אַרײַן. — קאַרמעלאָ, הויז גענוג געפאַאַפּט, — שוין אויף דער שוועל, פאַרן ווידער אַנטלויפן פונעם פּלאַגעניש, האָט ער געוועקט דער חברה. — מ'עט דאַרפן באַלד עפענען די טירן!

— מאַריאַנאַ, וווּ זענט איר? גיכער פאַרשפאַרט ס'פּענצטער, ס'כליאָ-פעט! — ער'ט שוין געשריגן, אָבער קיינעם פון די ברידער נישט גע-הערט ענטפערן. ר'האַט ווידער אַוועקגעאַזילט ברענגען סחורה. משונה; איצט האָט ער זיך געפונען אין אַ מצב וואָס האָט אים געמאַכט ענלעך צום פּאַטער. ווי דער אַלטער אַנטאַניאַ האָט אים זיך געוואַלט טראָגן די גאַרע זאָרג פאַרן הויז פון די באַראַכאַס, כאַטש ס'הויז איז ערשט אָן קליינזאָרג, אָן שוואַכן ווייב.

פלייסיק אָנגעהאַרבעט אויף זיך אַרבעט נאָך אַרבעט. לאָפען האָט באַ-גערט שטאַרק מיד ווערן, ער זאל קענען שלאָפן האָרט, אַז חלומות זאָלן ווייכן פון זײַן געלעגער, אָבער ס'האַט קנאַפּ געהאַלפן; אָפט פלעגט ער אין מיטן טאַג אַוועקפּאַלן אויף אַ ליאַדע קעסטל, אַרײַנגעכאַפּט אַ געשווינדן דרימל און פון ס'נײַ געטריבן געוואָרן פון אַן אומפאַרשטאַנדיקן אומרו. בײַ נאַכט האָט זײַן שלאָף ווידער זיך געקרישלט. יעדער שאַרד האָט גע-ריסן זײַנע נערוון. ער'ט פאַרנומען דאָס פּויען פון דער פינצטערניש אויף דער ערד, איבערן דאַך, האָט אָנגעלוייערט דעם זכרון אויף פאַרפּלאַסענע קלאַנגען, אָפּגעטויכט זיך אין לאַנג געהערטע שמועסן, אַ לייטער צו פּינן איז געוואָרן יעדע נאַכט, הגם אָפט מאָל האָט געוואַרעמט אויך אַ דערמאַ-נונג. לאָפען איז געוואָרן איבערדריסיק דעם ברודערס שלאָף, געפרוּווט וועקן קאַרמעלאָן, האָט יענער אָפּגעבורטשעט בײַם לנכטן באַריר, אים אַ שטויס געטאַן אין פאַרשלאָפּקייט און פון ס'נײַ גענומען כראָפען, כאַטש צעפיר אַ שריפה, אים אַרט גאַר נישט. אָפּגעשפּילט זיך ביז טיפּנאַכט הייב-טער דער טיר, פרעסט נאָך דאָס לייב פון דער צוגעפאַרבטער מאַרגאַריטאַ וואָס קלעפט זיך אַקערשט צו אים. דערפון רעדט מע שוין אַפילו צווישן שכנים. לאָפען פאַרדריסט עס, אָבער ער שרײַט אָן אויף זיך: „ווער באַ-דאַרף זי?“ — ער שאַקלט זיך אָפּ קלאַמפּערשט פון דער דאָזיקער, כאַטש אין אמתן דריגעט אים דער פּאַנג פון דעם יונג. „אַ געשמאַקע נקבה די אַ,

דאָס שטיק מיסטו" דער זאָמער שלאָף פונעם יונג ריכט פון דעסטוועגן זיין הויט, אונטערן תירוץ הלמאי ער רעכנט זיך נישט מיט לייטן, ער היט זיך נישט גענוג, דער בחור, לאַזט זיך שלעפן אין בלאַטע אַרײַן פון אַ צעלאָזענער.

פאַר טאַגס, ווען אומעטום האָט עס די מענטשן אַרױסגעוואָרפן פון די געלעגערס, האָט לאַפעז שוין געהאַט אַפּגעטאַן אַ וועלט מיט אַרבעט. מיטן נייעם גוטמאַרגן האָבן לייט שוין געקראָגן אין קראָם אויפן ראָג גאַס פריש געבעקס, אין בייטלען אינגעווייגענעם צוקער, קאווע, קאַשע, גרויפן, אַרבעט.

לאַפעזן האָט געטראָגן דער עויל פאַר דער קלייט, ס'האַט אים געטריבן דער כוח פון די אַנפליסנדיקע פעזעס און די מענטשן זענען געווען צו-פרידן פון זיין פלייס; שטענדיק קען מען אַנקלאַפן צום קרעמער, שטענ-דיק עפנט זיך זיין טיר, אַפילו ווען זי איז צוגעשפאַרט. זי איז קיין מאַל נישט פאַרמאַכט, די קראָם פון ראָג כוואַן גאַנסאַלעס.

צוגעוויינט זיך פון לאַנג צום געוועלב, האָט די קונים נישט געהידושט ס'פאַרבלאַסטע אויסזען פונעם געוועלביק, צי די בולטע צערודערטקייט פון זינעם אַ ברודער. איטלעכער האָט באַקומען ס'זיניקע באַגלייך מיט אַ שמייעלע, מיט אַ „שיינעם דאַנק" און דער קונה האָט זיך גיך אַפּגע-טראָגן. נאָר אויפדערנאַכט איז פאַראַן מער געמיט זיך אַרומצווען אין קראָם און די קונים גייט דעמאָלט לרוב אַנטקעגן דאָס גנאָדיקע וואָרט פונעם קלייטניק: „ווי גייט עס, סעניאַראַ?" און טאַקע זיין דינסטגרייטע מינע.

— צוקער? שוין גיב איך אייך צוקער!

— אַ פלאַש עסיק אויכעט? מיטן שענסטן פאַרגעניגן. וואָס נאָך?

פאַר אייך — אַלץ! — און די וואַנצעלעך האָבן זיך אַ פאַרהייב געטאַן. ס'געדענקט זיך שוין נישט ווי לאַנג די קלייט אויפן ראָג שטייט אַפן פאַר זייערטוועגן. ס'אַ געוועלב מיט געוועלבער גלייך, און דאָך מער, וויל פאַרפלאַנצט האָט זיך דאָ די קראָם מיט אַ היימישקייט צו דער געגנט, וווּ זי איז איינציק, אַודאי, יעדער קרעמער וואָס וויל לייזן, איז פריינדלעך צום אַרײַנקומער. אַבער די אַ זענען מער ווי קרעמערס, ס'גוטע שכנים. מ'גייט נישט דורך די גאַס, אַז מ'זאָל נישט אַ קוק טאַן צו דער קלייט. שוין יאַרצענדלינגער אַזוי און זיי האָבן זיך אַרײַנגעפליישט דאָ, די בריי-דער פון דער קראָם. און מ'איז געוויינט אַפילו מיט זייער אַלטבחורישקייט. מ'ווינדערט זיך שוין נישט אויף דעם. אַדרבא, עס וואָלט געווען אַ חידוש

אויב ס'זאל זיך אַנדערש, זיי זאלן זיך פלוצלינג צעשפרייטן מיט ווייבער און קינדער. אומעטום אין די שפּיזקראַמען ווערט מע טאַקע באַדינט פון אַ מאַן, אַ ווייב און אַ מאַל אויך פון קינדער; אין קלייטן שטייען גאַנצע משפּחות אין רשות פון קונה — אויפן ראַג כּוואַן גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעי ווערט מע באַהאַנדלט נאָר פון די מאַנצבילן. אַ סך ווייסן נישט צו מאַל ווי זיי רופן זיך, די קרעמערס צו וועלכע זיי ווענדן זיך טאַג-אַזן, טאַג-אויס. סעניאַר, איר'ט אַזוי גוט זיך, און די דרך-אַרצדיקייט וואָס אַ מאַנצבילשע באַהאַנדלונג רופט אַרויס, דערמאָנט טייל מאַל אין אַ יחסנדיקער אַפטייק. אַ מין איידלקייט האָט זיך אַרבינגעקליבן צו זיי (טוט שטיל הנאה) און די מענטשן האָבן זיך צוגעוויינט דערצו. אַ מאַל פלעגט מע די קלייטניקעס רופן וועדליק זייערע יאַרן; דער עלטסטער, דער יינגערער — סעניאַר פּאַטראָן, סעניאַר כאַווען. * אויף דער שילד האָט מען אַפילו נישט באַמערקט די פּשטותדיקע אויפשריפט: „שפּיזקראַם פון די פיר ברידער.“ וועמען גייט עס אָן? אפנים, די צייט האָט שטאַרקער ווי אַלץ אַפגעזחמתעט די ברידער און די קונים האָבן גענומען זיי רופן גאַנץ אַנדערש, לפחות צווישן זיך:

באַראַכאַ דער גראַער,

באַראַכאַ דער נידעריקער,

באַראַכאַ דער קאַסיר,

באַראַכאַ וואָס שדכנט זיך.

קלאָר — לייט בענקען נאָך אַ רכילותל. פון לאַנגווייל וואָס טרעט דעם מענטש אויף די הינעראויגן פון דער סאַמע נשמה, ציט עס אים צו קאַ-טאָוועסן, האָט מע זיך אויך דאָ אַנגעכאַפט אין אַן עפעס. די באַראַכאַס זענען אַ גוטע געלעגנהייט דערצו. פרויען קריכן שוין אויף יענער זייט ווענטל פון קראַם. דער עיקרשט צום קאַליקע גייען די ווייבער-געסט, זיי כאַפן זיך אַריין צו אים און פון אַריבערן ווענטל הערט זיך אַ שושקערני, אַ מאַל אַ געלעכטער. פאַר נייס-זוכערס איז אַפילו געוואָרן אויפפאַלנדיק; דער קאַליקע ווייזט זיך שוין אין גאַנצן נישט אַריין אין קלייט. כּי-כּי, ער זיצט נישט ליידיק, אַנדערע האָבן געזאָגט, אַז ער האָט צוגעטראַכט אַ מאַדנעם גראַמאַפּאָן, וואָס מ'דאַרף נישט אַנדרייען; מער נייגעריקע האָבן געפלאַמט, געלאָזט לויפן די פּאַנטאַזיע: „ער'ט זיך מערער אויססטאַרען,

* הער באַלעבאַס, יונגער הער

דער קאליקע, ר'עט זיך פארשדכענען. ער שעמט זיך נישט צו זוכן... טייל האבן להכעיסדיק גענומען שוין אפמאלן ס'אויסזען פון לויסן וואס בא- האלט זיך אויס פאר מענטשן און דאך קלייבט ער זיך צו פרווון חתונה- האבן מיט א מענטיכע. הא, האהאאא. און ר'איז גראב געווארן ווי א העלפאנט. פארקערט, ווארפט אריין עמעצער, איך האב געהערט אז ער איז איידעלער געווארן, דער ברודער פון געוועלביניק וואס קען זיך נישט אריינרירן אין געוועלב. א כיטרע פרויעלע האט דערויף געפרעגט: «אזוי גאר?» און בעת מעשה האט זי גופא געקלערט ווי אזוי זיך אריינצובא- קומען אהינצו. און גייט אריין צום קאליקע אזא גאסטיכע, ווייזט זי זיך נישט צוריק אזוי גיך. «ס'איז אומעטיק דעם יונגן מאן», וויצלט מע זיך שוין.

*

ס'איז וואר: די ברידער פון קראם זענען שוין נישט יונג. לאפען איז שוין אין גאנצן גרא, פארשטויבט פון זיקנה. אויך קארמעלא איז אנגע- מעליקט פון די יארעלעך וואס וואליען זיך אן אויפן קאפ. אויף דער הויט און לעשן די אויגן; מאריאנא האלט זיך שטילפלעך — ער הייבט זיך געשווינד איבער דער לייטער צו די פאליצעס. אים איז שוין אנפארטרויט די קאסע. ער איז עס דער, וואס חשבונט צונויף די קניות, נעמט דאס געלט פון קונה. זיין מוח איז רירעוודיק. לאפען ווייזט זיך מיד, ער קען זיך טועה זיין ביים געלט, — האט אפגעפסקנט קארמעלא, כאטש אויך אים קען מע נישט אנגעטרויען אזא וויכטיקייט, ווי בארעכענען וואס עמען נעמט. ווידער דער קאליקע הינטערן ווענטל היט דאס אפגעשפארטע. ער ציילט עס באהאלטענערהייט און ר'ווערט פעט מחמת ער זיצט שטענדיק באנעזאמעט, באוועגט זיך וואס א מאל ווייניקער. רק ער קאכט די טעפ, לאזט זיך הערן מיטן פאטעפאן וואס גארגלט זיך אפט, צו אים שדכענען זיך נאך איבערגעצטיטיקטע פריילנס, נישט יונגע אלמות וואס צירן זיך אין בלישטשנדיקע אויעררינגען און באווארן קלאמפערשטע יונגשאפט אין געקריזלטע ריידעלעך, אין א היפנדיק גענגל. לויסן וואס האט באמת אפגעשפארט אן אנגעגאסענעם בויך, געפעלן אלע קליידליקע, וועלכע באוויזן אים פריינדלעכקייט; איבערגעלאפענע לאכן זינען אויגן, ווען אזא גיט אים א כאפעדיקן גלעט. ער רייטלט זיך און ווערט ממש געליימט ווען א גלאטיניק פייסקל גיט אנהערעניש, אז ס'איז א שאד וואס ער פטרט ס'לעבן אין איינזאמקייט. נישקשה, ער מעג זיך דערלויבן א קאפ פרייד,

ס'מיינט — פרויען-גליק. זעסט דען נישט, קליינינקער, וואָס ס'טוט זיך פאַר דיין נאַז? די וועלט איז נישט משוגע, אויב זי פירט דעם מאַן צו דער פרוי! ששאַ, ששאַ, וועסט זען, אויך דינע ברידערלעך וועלן זיך נאָך מיישב זיין. וואָס פעלט זיי דען? די קלייט קען קלעקן פאַר מערערע משפחות. זי-סער, נעענטער איז דערגאַנגען צו זיין האַרץ פלאַרעסיטאַ, די וואָס שטאַמט פון קאַריענטעס. שוין יאָרן ווי זי זוכט אין שטאַט תכלית, אָבער ס'גייט נישט ווי געוואָלט. אַלע מאָל ליינט זי דורכפאַלן מיט „אירע קאַנדידאַטן“. לויטן זאַגט זי שוין צו אייביקע געטרענישטע, שטענדיק צו זיין בני זיין זינט. „אָבער איך בין זאַ. ציטערן זינע וויצעס און די שטים פיבערט יינגליש — אַן אומגליק ט'געטראָפן מיר מיט אַ פוס“. אדרבא, נאָר זיין פּינטיקייט שאַצט פלאַרעסיטאַ. זי ברעקלט זיך נישט מיט זיין מום, טענהט זי. ס'איז אַ צרה פון בלינדן גורל, וואָס מאַכט ערשט ער זאַל זיין ראוי אמתדיק גליק. „איך וועל דיר ברענגען גליק, טייערער!“ אַ וויבספאַרשויך מיט געניטיקייט, ציט עס איר צו ווערן אַ באַלעבאַסטע פאַר-זיך, זי חלשט צו האַבן אַ מאַן אַ שטענ-דיקן, צו רייניקן די דילן אין אַן אייגן הויז, וואַשן וועט פאַר אייגענע. אין אמתן איז איר נמאס די וואַקלדיקייט פון די תמיד זיטיקע מאַנסלייט, מיט וועלכע זי פאַרברענגט די מאַרגן דאָ, מאַרגן דאָרט. די וואָר וואָרט זי צו צום טאַמע לעצט. אַלץ אין איר קלאַגט שוין; אַ פויגל אין דער אַרעמסטער נעסט איז זיכערער ווי דער ווינטפויגל; אַזעלכן שמעסט תמיד די קעלט. אַזוי איז מיט איר. זייט נישט אַזעק פון דעם לויט. זאַל זיין באַדאָי אַ קאַליקע, אַבי אויף אַן אָרט. וואָרן קיין שום „ער“ טוליעט זי נישט אַינן אין זינע פליגל, ר'באַפאַלט זי נאָר מיט זיין הונגער. „אַ גוטע שוועסטער וועל איך דיר זיין, יינגל“.

לויטסיטאַ, וועלכן זי האָט אַט אַ אַרנינגעקראַגן אין אירע קאַרבן, איז אַקוראַט אין דער עלטער, ווען ליבע איז שוין נישט דער עיקר; מער פעלט אים צערטלעכקייט, זאַרג פאַר זינעטוועגן, אין אַנבליק פון דער ליבינקער האָט אין אים דערוואַכט אַזאַ מטושטשער באַוווסטזיין. אַ וואַרעמער אַנ-שפאַר איז די האַרבסטע גאַרונג אין די פאַרבליטע יאָרן. — ווי וועט טאַקע זיין מיט איר שפעטער? „איינער אַליין איז שוואַך דער שטאַרקסטער, דער-צו — ער! ער איז קרענקלעך. ער מוז האַבן עמעצן. אַ פרוי איז צום פאַ-סיקסטן. פלאַראַ איז אַ גוטע“. אַפגעגעבן זיך דעם דאָזיקן געדאַנק, האָט ער שוין יעדן טאַג געוואַרט אויף איר קומען. געדיכט געפאַרבט אירע קיילעכ-דיקע באַקן, פאַרפומירט דער האַלדז, דעם דעקאַלט, און רירט זי זיך צו צו

לויסטיאָן, פאַרדרייט זיך אים דער קאַפּ. פון דערוועקטן באַגער צו איר נעמט ער שטאַמלען. איין מאָל צוגעפאַלן צום קאַליקע, האָט פלאַרעסיטאַ שוין אין אים אַרײַנגערעדט אָן אַ סוף, געלאַשטשעט, כיטרע אָנגעשפּילט אים, ער זאָל זיך וואַרפן זי צערטלען. ער איז געוואָרן גוואַלדאָוונע גיריק צו דעם. שווייס איז אַרויס אויף זײַן פּנים; ער'ט זיך געדריקט צו איר, געטוליעט זי צו זיך און זי איז געוואָרן וויליק.

— איך געפעל דיר, יינגל?

— דו ביסט דער טרוים פון אַיעדן מאַן. כ'מייך, קענסט זייער, זייער געפעלן, פלאַרעסיטאַ טייערע, אויב נישט צו זײַן באַשיידן. איך האָב זיך לאַנג געשעמט דיר דאָס צו זאָגן.

זיך צערעדט, לסוף „דערקלערט זיך איר“ און זי'ט זיך געוואַרפן אים אויסקושן די באַקן, דעם גוידער, וואָס ער האָט אָנגעלעבט זיצנדיק אין לאַנגן וואַרטן אויף דעם אַ גליק.

— ס'גוט, לויסטיאָן? — האָט זי אין מיטן דערינען נישט פאַרגעסן אים צו פרעגן, ער איז געווען פאַרכלייניעט, פאַרמאַכט די אויגן ווי געטראַפן פון אַ צו שאַרפער שנין. לויס האָט זיך געבויגן פאַר איר, ממש געטריפט אין לעכצונג. סוף כל סוף האָט דער יינגסטער באַראַכאַ דערפאַר זיך געלאָזט איבערדערן: ער'ט אַרויסגעקראָגן פון זיך לשון אַקעגן די ברידער.

— אַזאָ ווי ער טאָר נישט בלייבן איינזאַם, — האָט ער שוין גערעדט צום עלטסטן מיט פלאַטערנדיקע רייד. אמת, סע מאַנט דאָס דער גראַדער שכל, — טיער געזאָגט. נו, באַנעם: עמעצער מוז מיר העלפן. נישט אייביק קען איך זײַן דער ווייבפאַרשוין פון מאַנצבילשן הויז, — האָט ער באלד גע-נומען טרערן. — פלאַראַ קען עס גריילעך זײַן, פאַרשטייסט? זי וועט וועלן. ער מעג עס הערן, לאַפעז; אַלע קענען עס וויסן; אויך זײַן האַרץ קען זיך נישט אָפּזאָגן פון איר. דאָס איז אַ גרויסער אמת. דער עיקר — זי וועט זײַן אַן אייגענע וואָס איז נייטיק אונדז אַלעמען, דו ווייסט דאָך, לאַפעז, ווי שווער עס איז פאַר אונדז בניצוקומען אַלע באַדאַרפטיקייטן פון אַ הויז... בלויז מאַנסלייט. מיט אַ פרוי איז אַנדערש.

מיט אַ מאָל אָנגעהויבן בעבען אַזוי, ווען לאַפעז האָט זיך צוגעזעצט צו אים אין קאַמער וואָס הינטער דער קראָם. זײַן ברוסט איז איבערגעגאַנגען, שיער'שיער נישט צעוויינט זיך אויפן הויכן קול, דער יינגסטער. אַפּגערעדט און זיך פאַרלוירן אין אַ צאַפּלדיקן שווינגן. ברודער אויף ברו-דער האָט דערנאָך זיך נישט דערוועגט אויפצוהייבן דעם בליק.

— מיינסט, וויל איך פרעגן, חתונה האָבן? — האָט דער באַיאָרטער ברודער גערעדט אין שטויגען און אומגעריכט זיך אָפּגעשטעלט אַנטקעגן דעם קאַליקע.

— יאָ, ברודער.

דאָ האָט לויס שוין אַרויסגעפּלאַצט מיט אַנגעהאַלטענער ענערגיע און זינע אויגן האָבן אומגעריכט זיך צעפּלאַקערט. — טאַרסט נישט זיין קעגן, — אָבער ר'האַט זיך קוים אַנגעהאַלטן מיט אַ שטראַם געשריי וואָס'ט אָנגעדערענגט אויף אים — ס'וועט אַלעמען זיין ליכטער. פּלאַראַ וועט העלפּן, — ט'ער דערפאַר זיך געשטיקט מיטן קול — אין אַליץ העלפּן, און טרערן האָבן פאַרגאַסן דאָס פנים פון פּלוצלינגן חתן-בחוּרעץ.

פון אויפגעוועקטן נייגיר צו דער פרוי, וואָס זאָל אַרײַן צווישן זיי אַלע, האָט דער פאַרעלטערטער לאַפּעז זיך מאַדנע אַ בוק געטאַן צום שאַרפן רצון פונעם יינגסטן. „ווי אזוי וועט עס זיין?“ — און בינוּ לבינוּ גע-פרוווט מאַכן אַ סדר אין דעם אָנגעיאָזשעטן געדאַנק, געביסן אַ ליפּ, נין, ער האָט נישט געוואָלט וואָס צו ענטפּערן זיך אַיין, דערצו איז דער אַ צוגעשטאַנען מיט פאַרעקשונטן וואַרטן, מיט אַן אומאַרויסגערעדטער צע-פּלאַמטקייט, אויף אַ רעכטן אמת איז עס טשיקאַווע: גוטע זופּן וואָלט גע-קאַכט אַזאַ, טאַרטן געבאַקט אויף יום-טוב, פּריילעכע פּנערן אויפגע-בראַכט צו בראַטן פליישן, ס'וואַר, מ'באַדאַרף זיך אָפּנעמען פאַר פאַר-גאַנגענס! דאָס געפיל האָט גענומען ברייען לאַפּעזן — אַז גערעכט, מ'באַ-דאַרף אַפּראַטעווען פאַרלוירנס, אויב ס'לאָזט זיך. ערשט זעט עס זיך: אַ סך פאַרלוירן, דעם צעטומלטן, איבערגעשטאַנענעם קאַרדאַבער יונג האָט בעת-מעשה נילעך זיך אויסגעוויזן אַז איצטער האָט ער גאַר פּאַטעריש ליב דעם יינגסטן פון באַראַכאַ-שבט וואָס קומט פון דער אָפּגעמעקטער היים, מערער ליב מחמת זיין צעקאַליעטשעטן גוף; אַ שוואַכקייט אַזאַ פון אַ זקן וואָס זעט אין זיין פאַרגיי דאָס וואַרסטע ליכט פונעם קינד וואָס שטינגט ערשט אַרויף אויפן בוים פון וואַקסן, אַננוואַרצלען זיך. ס'איז געווען אַן אומדערקלערלעכער איבעררוף אין אים מיט יענער צוואַנגדער וואַרעמקייט וואָס שפּראַצט אין דעם מענטשנס פאַרבאַרגנקייט, וועלכע גאַזט וויסן פון זיך נאָר אין דער ענגעניש פון דער נשמה — אַקערשט האָט זיך גע-וואָלט איבעררעשוונען אַליץ וואָס געלאָזן הינטער זיך מיט די צעטראַטענע יאָרן, אָבער דער געדאַנק האָט דאָס דאָזיקע געפיל נישט אויסגעטראַגן.

ר'האט זיך אויפגעשטעלט, דער עלטסטער באַראַכאָ, אַרויפגעלייגט די האַנט אויף לויסעס אַקסל:

— מ'באָדאַרף, ינגל, איבערריידן דאָס מיט די לייט. פאַרשטיי: מ'איז ביינאַנד, טאָר מען נישט אַנדערש. מיט אַלץ מוז מען זיין אייניק. דורכ- שמועסן זיך איז דער וועג. באַנומען? — און דערויף נאָך אַ פּילזאַגדיקן ווונק געטאָן מיט די אויגן, מיטן גאַנצן פנים.

...איז עס אַ שותפות צווישן זיי? נישט לאַפען האָט ביז איצט גע- טראַכט דערפון, מסתמא אויך נישט קיין אַנדערער ברודער. במשך די אַלע יאָרן פון זייער צוזאַמענזען האָט מען גענומען פון קראָם אַלץ וואָס גענייטיק און אויך אַ סך וואָס נישט באַדאַרפט. געטריבן פון געוויינט- שאַפטן האָבן זיי יעדן טאָג אַנגעהויבן מיט דער קלייט און פאַרענדיקט דעם טאָג מיט דער קלייט אונטער די פינצטערנדיקע טירשויבן. תמיד זע- נען זיי געווען אַליין און נישט אַליין, ווייל קונים האָבן שטענדיק אַרביי- גערעדט אין זייערע געדאַנקען, געשטויסן זיך אויף זייערע שטימונגען. ס'לעבן איז געקומען דורך דער טיר פון קראָם וואָס אויפן ראָג, פון דאַנעט האָט זייער לעבן אַרויסגעבליקט אין דער אומבאַווסטקייט, מיט בלינדע פינגער געטאַפט דעם וועג וואָס האָט קלאַמפערשט אַנטקעגנגעלויכטן, עפעס געזאַגט, גערופן.

— עס גייט דער מענטש אויף דער ערד און ר'מוז געדענקען נישט עפעס אויסצוקרימען. — האָט לאַפען שפעטער געטייטשט די גאַרע אומ- דערקלערלעכקייט, ווען ער'ט נישט געהאַט צו זאָגן גענויס דעם חולהוואַטן ברודער. ס'איז געווען דער זאָג דעם טאַטן אַנטאַניאַס, ווען ער פלעגט זיך לאָזן מיטן זון אין די בערג זוכן חיונה מיט דער ביקס. — אַ וועג איז אַ וועג, מ'מוז אים פאַר זיך נאָר ריכטיק אַפּזוכן. זייער וועג איז אַקערשט אַזאַ...

15

און אין אַ חגאַטאָג נאָכן מיטאַגמאַל האָבן די ברידער זאַלבעפערט גענומען „די זאָך“ אויף ישוב-הדעת:

— אַ וויבבל איז הויז אַרביינעמען, צי...?

עמעץ האָט אַנגעהויבן נעפלדיק שטאַמלען דערפון, וואָס דער „אַל- טער“ האָט ערשט אַרויסגעבראַכט. אַבער דער עמעץ האָט באלד אַראַפגעלאָזן דעם שטערן, באַהאַלטן דעם בליק.

— אָדער אפשר זאל מען אויסשפרייטן די היים, אַפּזונדערן זיך, יע-
דער זאל אַוועק איינער אליין — פאַר זיך? ריכטיק, אַזאַ אויסשפרייטן
מיינט צעדריבלען אַלץ וואָס צונויפגעזאַמלט בינאַנד.

— און מעגלעך, אפשר וועט טאַקע זיין בעסער זיך צונויפרעכענען,
פרידלעך זיך פונאַנדערגיין: דאָ איך, דאָרט — דו, ווייל אַזוי ווי אַקערשט
געמיינט, קען נישט טויגן!

— יא, מ'מוז וועגן - מעסטן איידער מ'לאָזט זיך אויף אַן אומבאַוווס-
טער סטעזשקע. אַן אומבאַקאַנטע סטעזשקע קען פאַרפירן. דערמאַן זיך,
דער טאַטע פלעגט וואָרענען: אַ פרעמדן וועג מוז מען צו ערשט גוט
אויסוואַפן. אַ חיה קען אַרויסשפרינגען פון אַ באַרגישפאַלט, פון אַ פאַר-
הוילענער יאַמע. און חיות האָבן זשענדע ציינער — אַט האָט מאַריאַנאַ
זיך געלאָזט הערן מיט ענערגיע און קאַרמעלאַ האָט זיך אַרויסגעכאַפט אַ
צעוואַקלטער:

— אָבער ס'אויך אמת אַז זיצן אַזוי ווי ביו היינט קען מע נישט
שטענדיק, — און דער עלטסטער האָט זיך שוין געדרייט אויפן זיך, גע-
קוקט דאָ אויף דעם, דאָ אויף יענעם.

אַלע ברידער האָבן אָנגעשפיצטע, נגידיקע געוואַלט הערן מער, קלאַרער
דערווישן דעם מיינ וואָס היינטער די רייד, אַקוראַט אין אַרויסגעזאַגטן איז
נאָך פאַרהוילן אַן אַנטפלעקונג אַזאַ וואָס וועט סוף-סוף איבערראַשן. אָבער
דאָס קווענקלעניש ביי לאַפעזן גופא איז תיכף געוואָרן אַ גוואַלדיקס. ער
האַט זיך אַזש גענומען שטיקן מיט די רייד, געפינטלט מיט די אויגן,
ס'האַבן געצוקט זינע באַקן. לאַפעזס קול האָט געטונקלט, רגעוויזן זיך
געשפאַלטן געוואָרפן פונקען אַזוי ווי פון אַ שווערן רויך: — אָדער אַ
פרויענצימער אַרעננעמען אין דער מאַנצבילשער מישפחה אַז די באַראַכאַ-
גאַנצקייט זאל ווערן אויס, צעריסן, אָדער ס'מישפחהדיקע צווישן אונדז זאל
ווי ביו איצט געדייען ביזן סוף. מ'דאַרף גוט באַקלערן, ס'איז אַקוראַט ווי די
לבנה אין איר מנוחה. שאַ, זאַגט דאָס שטילע ליכט, נישט שטער און
וועסט אַנשלאַפן אין מידיקייט פון אַלע דינע געלוסטן, דערווייל אָבער...
אַנערער אַ לייבלעכער רופט!

לאַפעז האָט גערעדט מיט אומעט און קאַרמעלאַ האָט דערווידערט: —
אַזוי ווי ערשט אַצינד, זאל זיין ביזן סוף. ווער וועט זיך אַרענלאָזן אין
אַזאַ אַוואַנטורע? גענוג, מירן מער נישט טראַכטן דערפון!
ס'איז געווען גרויס די סיבה פאַר אַט דער שרעק: לאַנגע בחורישיע

יאָרן געווען אויף אליינאויסקום און דאָ מיט אַ מאָל! אָבער לאַפּעזס געדאַנק האָט געברענט פון דעם אָנזאָג וואָס דער ייִנגסטער האָט אין אים אַרײַנגעבלאָזן; אַן אַנלען פאַר אַלעמען וועט זײַן די פּלאַרעסיטאַ, אַ הילף פאַר מיר, פאַר דיר, פאַרן הײַז באַראַכאַ. און ער׳ט דאָס ציטעריק פאַרבאַרגן אין זיך. ס׳וואַר, אַזוי פּויל אַינדרײַמלען גלוסט זיך נישט. אַ לױערנדיקע אומגעזעטיקטיקייט וואַכט באַמת אין די בלוטן, ס׳נאַגט, זאָל עס בלייבן אַ סוד. ריכטיק; דערפון האָט ער נאָך פּרײַער געאַנט עפעס דראַענדיקס. ס׳האַט אים דורכגעשפּיזלט דער ע ר ב פון לױסעס כעס־אויסבראַך, אויב ער וועט וועלן לפנים באַשטרייטן זײַן באַגער צו דער געקומענער; אויב פאַרקערט, איז ער עלזל צו דערצערענען די אַנדערע. אַט שטעכן זײַ אים דורך מיט די בליקן. שטאַרק נערוועזש געוואָרן דער בעל־מום. באַלד ליאַ־רעמט ער, קריגט זיך. „שווינג! דו שווינג, איך וועל שוין“ — האָט ער זיך געבעטן בײַם קאַליקע וואָס האָט זיך אַלע מאָל אַ באַוועג געטאַן, מסתמא געוואַלט זיך אַרויסזאָגן. לאָזן וויסן וואָס ער קלערט. אַ, די געפילן צו דער דאָזיקער, וועלן זײַ אויסמאַטערן און אים, לאַפּעזן, האָט ווי הינטערװײַלעכטס גענומען בויערן; „אַ חברהמאַן דאָס איז! נישט גערעכט צו זײַן אײַנער קעגן אַ סך! נאָר באַקוועמטיקייט זוכט ער זיך. רײַצט, עסט און שפּילט מוזיקע. ערשט האַלט עס, אַז רײַזאַל באַצװינגען אַלעמען זײַ זאָלן פאַר־שפּילן זײַן לאַנגװײַליקייט. אָבער רײַזאַט זיך גיך צעקווענקלט אין געדאַנק; און, אפשר איז ער דאָך גערעכט? און אַז יענע וועלן זיך קעגנשטעלן? וואַרט — כאַפט ער זיך — ער׳ט אַ תירוץ פאַר זײַן טענה אויף יאָ. לאַמיר נאָכקומען דעם ייִנגל. ער איז דאָס שלאָס וואָס פאַרזיכערט די פּולקייט פון דעם ברעקל היים. לױס היט די קלייט, רײַזט אַלעמען געטרײַ. לאַמיר פאַרקוקן זײַן קאַפּרײַזעקייט. ס׳איז עקשנות? זאָל זײַן עקשנות, אָבער אַ באַרעכטיקטע. אַלע צעלויפן מיר זיך פון דער היים, ער זיצט תמיד אַ גע־בונדענער. מ׳מוז געדענקען אַז אַ פאַרצױגענע קרענק גייט פּוסטריט מיט שאַפּער אײַנגעשפאַרטקייט. לאַמיר לױסן דערלאַנגען הילף, נו, אַ העל־פּערקע וואָס וועט אַלעמען זײַן אַ פּאַדפאַרע.

— אַן אַדוואַקאַט זיך אויסגעברײַט פון דיר, לאַפּעזן קאַרדאַבעזער. אַ שאַד וואָס דױסט נישט אַוועק אין די שקאַלעס. — האָט קאַרמעלאַ געגעבן לשון — ווילסט דווקא אונדז אײַנשלייערן אַ משא וואָס מירן מוזן שלעפּן און אפשר נאָך אַפּגעבן מיט דער גרינער גאַל. האָ, האָ, אונדז וועסטו נישט אײַנשמועסן קיין פּייגעלעך אויפן צעפּוילטן דאָך. ווערעם וועסטו יאָ גע־

פינען אונטערן פוילעץ. און מאַריאַנאַ האָט נישט געלאָזט פאַרדושען דאָס פּינער וואָס דער ברודער האָט אויפגעלעבט אין געזעמל:

— אַ ווייב האָט זיך אים צוגעהלומט, דעם יונגל ביים פאַטעפּאַן. ערשט זעט זיך, נישט אומזיסט איז די קוואַקע געקראַכן הינטערן ווענטל אַרונטער, געגראַבן מיטן פּיסל, געשלייפט דעם שנאַבל: קאַַקאַאַאַ, כ'בין דאַאַאַ! זי איז דערגאַנגען דווקא צו אים. גענומען דעם צעקראַכענעם, באַשנימפערלעך מיט הייסע ציינדלעך גענומען —

אַרנינגעטראַכט זיך אין לאַנגן געשמועס, דער עלטסטער באַראַכאַ און ווידער אַ צעשלאַבערטער דערקענט זיך גופא אין אַנבליק פון דער פרוי, וואָס גנבעט זיך נאַכטיש צום שנייער, צינדט ס'מאַנצבילשע בלוט. ער'ט זיך אַפילו דערמאַנט: אַזאַ איז עס מסוגל. רק זי זוכט ריכטיק באַמאַנט צו ווערן. אַ זשענדענקע שלניכט זי זיך אויף די שפיץ-פינגער, זעט נישט די מאַטקייט פון דעם ער. נישטאַ קיין אַלטקייט פאַר אַזעלכע, אַבי אַ מאַן. רק זי איז הונגעריק אויף טוליען זיך, וויל אויך צוגעטוליעט ווערן, זע-טיקן אַ פּנערדיקן הונגער. פאַר דאָס זאַגט זי צו אַלע צוזאַגן פון ליב-שאַפט. זי'ט אַן וואַקלעניש שווערן ליבע.

גיי, דויסט זיך קענען ראַנגלען מיטן ציעניש פון שלאָף וואָס באַפאַלט דיך מיט אַ פּולצלינגקייט וואָס טרעט נישט אָפּ? סע טרעפט אַזוינס, — האָט לאַפען ווידער אַ מאַל זיך געווענדט צו איינעם און צו אַ צווייטן פון די ברידער. באַנעמסט? ס'בלויז אַ געמעל — דער שלאָף; די פּיס זענען מיד, ווערט אויך דער קאַפּ שווער. דער קלענסטער צווישן אונדז איז אַ פאַרליטענער, לעסטיק פאַר זיך אַליין. ר'איז דאָך אַ לניבלעכער, איז דערפאַר...

אַ פאַרהוילן אַדערל האָט אומגעריכט זיך צעפּישטשעט אין דעם עלטסטן. מיט טעג פּריער, פאַרן משפּחהדיקן צוגיפּקום פון אַלע ברידער, האָט אַ שריפה זיך געהאַט צעברענט אין אים, זיין מאַרך אַנגערירט. אמת, אויך אים איז געפעלן געוואָרן די דאָזיקע. דורך און דורך זי דורכ-געזעען און זי'ט זיך אַנטפלעקט פאַר זיין מאַנצבילשן דמיון:

פעסטע ליטקעס בני דער, אַ שיינע איז זי, אַ קערניקע מיט אַ ריי-רעוודיק לניב אַן אויסגעקנאַטנס. און די אייגעלעך זענען קלוגע: «קענסט זיך אויס אויף אַזוינס? חתונה מאַכן ווילן זיי זי אַלע, כיי-כיי-כיי-כיי!» חוץ און רייץ האָבן אין דעם בליק מבולבל זיך אויסגעמישט.

ענדלעך האָט ער זיך אַנטשלאָסן, לאַפען:

— מ'באדארף, יינגלעך, זיך דעצידירן.

געזאגט האָט ער עס מיט אַ קול אַן אויסגעהוילטס פון דער וואָר, וועלכע גיט דעם מענטש אַנשפּאַר נאָר אינעם כּוּח וואָס לאָזט זיך אַנטאַפּן אין זיך.

דערויף איז אויסגעבראַכן אַ געכפּלט פעט געלעכטערל.

— נישט קיין עוולה, — האָט זיך געלאָזט הערן קאַרמעלאַס שטים, אַ דערוואָרגענע פון אויפּגערעגטקייט — חתונה האָבן איז אפשר אַ געשמאַקע זאַך, אָבער אויף וועמענס חשבון, ווילט זיך פרעגן? יעדער איינער קען וועלן. אַפילו אין דעם "צו שפּעט" האָט ער פאַרגעסן, דער מחוצף. — פון אַנ-שטרענג וואָס די רייד האָבן אים געקאַסט, האָט קאַרמעלאַ בינו לבינו דער-שפּירט אַ פּיכטקייט אין די אייגענע אויגנווינקלעך. נאָך אים האָט גע-רעדט מאַריאַנאַ, גלייך מ'וואַלט געוואָרט אויף זיין וואָרט; פון זיין קול האָט זיך געטראַגן פאַרביסנקייט:

— אדרבא, זאָל אַ קערנדל פעפּער אַרײַנפאַלן אין דער חבריא. האָסט אַ דאגה, קאַרמעלאַ. אַזא קען מאַכן היימלעך. אַ היימישע וועט בעסער אויס-וואַשן די גאַטקעס, אַ ריין העמד ריכטיקער צוגרייטן. גלייכער אַזוי. זאָל זי קומען.

אַ לייכטע צעטומלעניש איז אַרײַנגעטראַטן צווישן די מאַנצבילן בעתן געדריי פון די מילרעדער פון רייד וואָס האָבן זיך אַראַפּגעלאָזן מיט אַ מאַל, האַסטיק, ווי אַ האַגל. אַ דערפון האָט ער געדמיונט, דער עלטסטער נאָך איידער ער האָט צנויפּגענומען די יינגלעך. אַ גוטע גרינטלעכע ענדערונג 'עט אַרײַנטרעטן אין דער היים! פריער האָט מען אַזוי פיל גערעדט פון דעם, געקוקט פאַרדעכטיק אויף איינאַנדער, געפרוווט זיך דערוויסן וואָס יענער וועט טענהן. ס'איז געווען אַ פּחד צו צערודערן דעם מוחאַשניק. קענטיק, מאַריאַנאַס פּלוצלינגער "יאַ" האָט געפּועלט מער ווי אַלץ. ס'האָט אויסגעזען אַז דער שטורעם האָט זיין פנים אַפּגעקערט פון דער בחורישיער היים, מיט אַ מאַל איז שטיל געוואָרן.

...צו דעם באַרג ווייב, וואָס האָט דערגרייכט אין זייער ענגשאַפּט אַרײַן, האָט לאַפּעז זיך געהויבן פאַמעלעך און קוים זיך דערשלעפּט צום נעמלעכן נאַכמיטאַג, ווען אַלע ברידער, שוין געקנייטשטע, אַפּגעריבענע, זענען בננאַנד אַרומגעזעסן דעם קליינעם טיש.

דעם דאָזיקן זונטיק האָט דאָס פון דעסטוועגן נאָך אויסגעזען צו קומען אומגעריכט, כאַטש מ'האָט פריער געוויסט אַז ס'וועט פאַלן דער

פסק וועגן דעם צעהודזשעטן ספק: אַרײַנגעמען אַ ווייבל אין זייער מיט אַרײַן, אָדער... דווקא דער קאַליקע האָט באַוויון אַנצוקלאַפּן אין זייערע שלײַפּן און עס האָט יאַקאַש אָפּגעדונערט. „אַ גוטע באַלעבאַסטע זאָל זי זײַן, אַ געטרײַע שכנה און — זוי אַ שוועסטער“.

ער האָט זיך געגרייט דערצו, לאַפען, רײַז געווען געהיט מיט רײַד, געטאַפּט דעם דופּק: „וואָס 'עט ערשט טענהן דער, יענער? — ער איז אַלץ נאָך נישט אין גאַנצן געווען זיכער מיט זייער דעה. — חברה, זאָל זיך קײַנער נישט באַליידיקן, קײַנעם זאָל נישט טרעפּן דאָס וואָרט וואָס קען זיך אפשר פאַרטשעפּען“, אַזוי האָט ער זיך אַננגעחזרט, דער עלטסטער. זײַן קווענקלעניש איז נאָך געווען גרויס: ווי אַזוי מאַכט מען אַז די מײַנ-לער זאָלן זיך עפענען ערלעך, כּעס זאָל ווידער נישט האַבן קײַן שליטה?

אַפּגעוויקלט דעם געדאַנק, האָט ער אַלץ נאָך נישט געוויסט וואָס צו טאָן מיט זיך — צוגײַן צו איטלעכן, אַ טרייסל טאָן בײַם אַקסל: ה ע ר ס ט? צי ער זאָל אַרויס אויפן דרויסן מחמת אַלץ הינטער אים האָט געברײַט? צום סוף איז לאַפען געבליבן זיצן מיט אַ טומאַן אין בליק. געקוקט אויף די ברידער און ס'האַט געפּויקט אין אים זייער הויך שווינגן.

„ווע, וואָס פאַר אַ שטומעניש?!“ איטלעכן האָט עס אונטערגעהויבן מחמת אומגעדולד.

מחמת אַזאַ אַ מאַדנער, ננער אומגעריכטיקייט האַבן קאַרמעלאַ און מאַ-ריאַנאַ העפּטיק זיך געשטרויכלט אין די געדאַנקען, דערנאָך זיך ספּאַטי-קעט אין זייערע רײַד:

— אַ ווייבל? הו, הו, וועט זי זיך געפּינען? כ'מײַן... האָסט נישט געטראַכט אַז ס'איז אַזאַ ענגשאַפּט.

אַ ווירונג האָט זיך אויפּגעהויבן מיט אַ מאַל. אַבער דער ענטפּער האָט זיך געשטיקט אין דער לופּט.

שפּעטער האָט דער זעלביקער רעיון זיך געשטעלט פּאַפּערעק:

— אַ נקבה? אי-אייייייי, כ'לעבן, — און אויגן האַבן זיך צע-בלישטשעט.

— אַ ווייבל? לאַכסט, לאַפען? — האָט איינער איבערגעפּרעגט — ווע-מען האָט זיך עס פאַרגלוסט?

שווער געווען צו ענטפּערן גלײַך, מיט אַ פעסטן קול. ווער ס'האַט פאַרלוירן זיך אַרומגעקוקט, ווער ס'האַט חשדיק גענישטערט אין פנים פון דעם עלטסטן.

— א וויבל זאל ארײַנקומען אין הויז, — האָט דער פּרעגער נאָך אַ מאָל אַרויסגעבראַכט און די רייד האָבן קאַלט אָנגעפליכעט די געהירן, אָנגע־פּולט די אויערן.

לויט, דער חתן־בחור, האָט זיך פאַרשעמט, מיט דער צונג נישט גע־קענט אַ קײַ טאָן.

ס'שווינגעניש האָט לעפּיש זיך געוויגט אַקעגן לאַפּעזן. יא, ווי אַ וואַליע איבערן קאָפּ האָט עס פּון ס'נײַ געטראָפּן די יונגען: „אַ פּרוי אין שטוב אַרײַן? וואַאַאַס! שטילערהייט צוגעטראַכט אַ בגידה — —“ און האָט לאַפּעז באַניס נישט געהערט קיין קלאַרן ענטפּער, איז ער אַרויס מיט רייד אַווי, גליַך ער וואַלט אַקערשט זיך געשלעפּט פּון אַ זומפּ אַרויס.

— איי, חברה, דערשראַקן זיך? מיר עלטערן זיך, שאַדט נישט אַז אַ באַלעבאַסטע זאָל טאָן אַרום אונדז. עסן איז פאַראַן פאַר אַווינער. זאָל זי קומען. נישטאָ וואָס זיך צו באַוואַרענען! עס קען דער אַרעמאַן נישט עסן קיין טאַרט? עע, אַבי ס'איז נישט צום פאַרדאַרבן זיך, אַ וויבל וועט מאַכן בעסער, מאַנסליַט! כ'מיי, מ'קען מסכים זײַן. אַן אייגענע האַנט האָבן אין איר, דעם דיל וועט זי רייניקן, אַ מיטאַג גרייטן און אַוודאי אויך אַ ליד זינגען. נה, זאָל מע שוין הערן אַ וואַרט!

קיי־קיי־ככעעע! בחוריִשע עלטערע מאַנסליַט זענען נישט ביד צו קלערן וועגן אַ וויבל, אַ שטענדיק וויבל פאַר זיך, בפרט אַז זיי ווערן דערפון געטראָפּן מיט אומגעריכטן אימפעט. די באַראַכאַס האָבן געשטאַמלט, ווען דער עלטסטער האָט זיי בגוואַלד געעפנט די מַזלער. לויט איז געווען אין גאַנצן שטום. מיט אַ מאָל דערשפּירט די ענגשאַפּט פון די שותפותדיקע פיר ווענט און דאַס מחמת דעם בַּזײַן פון די... דאַכט זיך, זיי האָבן שוין עפעס אַרויסגעפּרעפּלט. אויף לויסן האָט געפלאַקערט די הויט. און האָט שוין אויסגעבראַכן עמעצנס לשון, האָבן די ביידע פאַר אַ מאָל פאַר־וואַרפּן לאַפּעזן מיט נײַע טענות, מיט באַוואַרענישן און שרעקונג:

— טשע, * ווייסט דען נישט אַז ס'נישטאָ קיין אַרט פאַר אַ פינפטן בײַ אונדז? ס'נישט קיין קאַראַל**, וווּ פון קעלבער קענען ווערן „מאַמעס“. האַרטע ווענט דריקן. אַ וועג ווײַט ער ווייזן איר פון דאַנעט! קאַרמעלאַ האָט זיך אויף אַן אמת צעקאַכט:

* דו. ** אַן אַרומצוימונג פאַר בהמות אין דער פאַמפּאַ.

— זײַט זיך פלאַנטערן, די ליאַרווע, צווישן מאַנצבילן און קיין בלוט אויף שפּילן זיך אין העפּלעכקייטן וועט נישט קלעקן, הערסט, לאַפּעז! און דו, פּאַרדריפּעטער קוליעמאַן, וועסט זיך קענען רױק אַרומגיין מיט אַ נקבה, וואָס וועט דאָ אַנטרעטן אויף אַלעמענס פּיס? דערלאַנג אַ וואָרט, מיזאַל וויסן וואָס דער אַלטער האָט פּאַרטראַכט. פּאַראַן אַ מכה, באַדאַרף מע זי אויסברענען, און נישט דולן זיך אַ מוח מיט איר. וואָס, זשאַבעס אַראַפּ-געשלונגען? — האָט ער שאַרף זיך שוין געוואָרפן אויף אַלע.

לויט האָט קאַליקעוואַטע זיך אַ הייב געטאַן, קרימלעך אויפגעשטעלט אַן אַקסל, גליַך איין פּוס זינער וואַלט זיך מאַגיש אויסגעצויגן און דעם צווייטן געלאָזן הענגען אין דער לופטן, ערײַט זיך אַנגעצונדן און געפּני-ערט אויפן גאַנצן גאַרגל — גליַך קעגן קאַרמעלאַן:

— דו, דו, ווילסט דווקא קוילענען? זאַג, אַז אַלע וואָלן וויסן! מאַכסט זיך נישט זען ווי דיין ברודער פּגרט, עס בריקען אין אים די געדערעם ווען ער שטעלט אַ טריט. דער בויך איז אַנגעגאַסן פון יסורים און איך מוז זיך אַן אויפהער באַוועגן, טוען! די באַלעבאַטים שטעלן אונטער ס׳מויל צום עסן, צום טרינקען און איך טו, כאַטש אַ בראַנד שרפּעט אינעווייניק, אַז עמעצער זאָל מיר פּאַרגרינגערן די מאַטערניש, גייט דיר נישט אָן, — צעקלאַגט ער זיך שוין ביז הייזעריקייט און פּאַלט אוממאַכטיק קאַר-מעלאַן אין די אויגן אַרײַן. — דו, דו, — יאַמערט ער אין טרערן — פּאַרטריקנטער אייזלקאַפּ!

מיט פּאַרקרימטן פּנים האָט ער ראַפּטעם ווי אַ פּלעדערמויז אין גע-שוועב שווער זיך געלאָזן אַראַפּ, אַראַפּ און אַט ליגט ער שוין ווי אַ פינצ-טערער זאַק.

— לויט, לויט, הער נאַר, הער! — האָט לאַפּעז זיך געגעבן אַ כאַפּ אויפן ביז וואָס דאָ געשעט.

ווי אַ קנויל צוקנדיקע קראַמפּן איז דער קאַליקע געבליבן ליגן אויף דער ערד און אויפן פּאַרדריקטן מויל איז אים אַרויס אַ שוים, ער האָט זיך אַ וואַקל געטאַן, לאַפּעז, גיך זיך גענומען דרייען אַרום די ברידער וואָס זענען דערשראָקענע געשטאַנען ביים אַנידערגעזונקענעם.

— וואָס ס׳טו געטאַן, חיה־רעה!

ער האָט זיך צעשטשידעט, דער אַלטער, און געמאַכט זיך אַן אַרט צווישן אַלע, ביז אויסגעמיטן די בליקן פון די ברדער.

— טשע, טשע, לויט, — האָט דער אַלטער שוין אַנידערגעקניט,

גענומען אַרײַנגרעדן אין דעם שטיק חומר — קוק אויף מיר. זעסט מיר? מאַך מיר נישט צום נאַר, טיפּש איינער! שטעל זיך אויף. מ'וועט זיי נישט שענקען פאַר דעם עגמת-נפש. קאַליע בלוט וועלן זיי אַליין האָבן. דאָ כערס וואָס איר זענט! — האָט ער זיך באלד צעשריגן אויף די גולמדיק אַנטשוויגענע יונגען, וואָס זענען אַקערשט געשטאַנען ווי אַפּגעשמיסענע. אַליין טויגט איר זיך נישט אויס צו אַ ווייבל, איר פאַרשאַלטענע, און יענעם ווילט איר דערווערן, ווייל ער האָט מער שכל. אַ חוצפה! איכל נישט דערלאָזן די חזירני, — און שטעלט זיך שוין שטעף אַקעגן זיי, לויפט, צעפּראַלט מיט רעש טירן, רופט אין דרויסן אַרויס:

— אוועקגעפאַלן דער יינגסטער מנינער, ליבע מענטשן! לויסטאַ שטאַרבט! — זיין שטים האָט זיך אַינגעבראַכן, ווידער צעגאַרגלט זיך אין אַ שלוכן — דערבאַרעמט אַיך, — און זיין מאַסקע פינצטערט.

קאַרמעלאַ און מאַריאַנאַ זענען געבליבן כמו אַינגעקלעמט צווישן דעם געשריי פונעם עלטסטן ברודער און דעם פּחדיםדיקן געפאַר פון טויט וואָס נייגט זיך צו צום אוועקגעפאַלענעם. אַנטקעגן דעם שאַרפן טשאַד וואָס ס'האַט געשפּרייט דער געטומל און דעם פיבער אַנגעשפיצטן בליק שטאַרצט דער קאַליקע, שטעלט זיי אויס אַ פּויסט. לויס איז נאָך געלעגן אומבאַוועגלעך, ס'פנים גריין-בלייך, די אויגן פאַרגראָבן אין טויטן-גרויל און זינע שטינפשוואַרצע האַר שטעכן אַדורך די שטילקייט, וואָס ריזלט אַזוי אַז מ'הערט זי אַרויס פונעם געשריי צו גלנץ מיט אַ צוקעניש.

ס'איז געוואָרן אַן אַנגעלאַף. זינט יאַרצענדלינגער וואָס די בחזירישע קרעמערס זיצן אין דעם ברעטערנעם קאַסטן הינטער דער קראָם, איז ביי זיי נאָך נישט געווען אַזוי פיל מענטשן פאַר אַ מאָל, ווי אין יענעם זונטיק. געניטע אַנטקעגן חלשות-פאַלן האָבן געדריקט די שלייפן ביים אוועקגע-פאַלענעם, געפליאַסקעט אים איבער די באַקן, געצויגן ביי די אויערן, גע-שטעקט זינע הענט אין קאַלטן וואַסער, אַרײַנגעצווונגען אַ בלעכערנעם לעפל צווישן לויסעס פאַרהאַקטע ציין. מ'האַט אים קוים דערוועקט. צע-עפנט די אויגן, שוואַך באַוועגט מיט זיי און אַן אומגעהייערע לויזקייט האָט זיך פונאַנדערגעאַסן איבער זיין ליב. ער האָט פון ס'ניי פיבערדיק געציטערט. אַרויפגעלייגט אים אויף אַ בעטל, האָט דער קראַנקער אַלע מאָל אויסגעבראַכן מיט אַ באַך טרערן ווי באלד מ'איז צו אים צוגעגאַנגען, געפרעגט צי ער וויל עפעס.

ערשט דעמאָלט האָט מאַריאַנאַ געמאַכט אַ סוף צו אַלע אַמפּערנישן:

— זאל אַ קערנדל פעפער אַרײַנפאלן אין דער חבריא. האַסט אַ דאגה, קאַרמעלאַ!
לויס דער קאַליקע האַט מער שוין נישט באַדאַרפט חלשן.

*

קאַרמעלאַ מיט מאַריאַנאַן וואָס האָבן זיך געפילט שולדיק אין דעם פאַרקומעניש און האָבן קונציק זיך אַרויסגעגליטשט פון דער מהומה. צע-שטערט געוואָרן זיי דער זונטיקדיקער תענוג פון שלאַנדערן זיך אין פאַר נאַכט אַרײַן, אויסצושנאפן נייע רייצן פאַר זייערע איבערגעפירטע אַפעטיטן. צו מיידלעך האָבן זיי נישט געהאַט קיין חשקות, ווייל זיי אַ צעטעלעפעט בגד האַט יעדער שוין געטראָגן זיין קערפער, שלאַבעריק געווען די הויט פון פנים. בלויז טרינקען שאַרפס איז געווען זייער שוואַכקייט, רעדן עפטערס ס'זעלבליקע, ווייל ס'איז שוין צעפאַרן דער מוח. גיך מיד גע-וואָרן, האָבן זיי באַצייטנס געטראַכט פון אַהיימגיין, אָבער אַהיימצו אויף כוואַן גאַנסאַלעס האָבן זיי זיך געשלעפט ערשט שפעט אויף דער נאַכט. דער שלאַף האַט דעמאָלט שוין געהאַט ווייט פאַרטראָגן דעם עלטסטן מיטן יינגסטן פון די באַראַכאַס.

— זי'ט קומען, ליבינקער, זי'ט זיך באַווייזן, — האַט לאַפעזן מערערע מאַל איבערגעחזרט פאַרן יינגערן און אַליין געדאַנקלעך געניוכעט צו פלאַראַס געשטאַלט, זי גערופן צו זיך אין פאַרפרישעטן דמיון. די שווערע מידקייט האַט אים באַלד אַנגעווייגט מיט אַ זיסער סלינע אין דער קעל: שטאַרקע ליטקעס, גלוסטיקע אַזעלכע בני דער שיינינקער, הויכע היפטן; אַ פעטינקע און אַ חנעוודיקע, די קליינע!

— די אומפאַרשעמטע קרימען זיך אויף דער האַרצעדיקער, — האַט דער קוליעוואַטער לויס קרעכצנדיק שוין אַנטקעגן געזונגען דעם חסד פון לאַפעזן וואָס זאָגט אים צו די נקבהטשקע ווי אַ מתנה פאַר די יסורים וואָס זענען אים באַשערט געוואָרן. — אַ ווילע, די פלאַרעסיטאַ, זי'ט קומען, זאָגסטו?

פון דער טוכלער פינצטערניש איז זי צו אים אַרויסגעשווימען מיט ליכטיגדיקע באַקן; ער האַט פאַרגעסן צו קרעכצן און נאָך אַ מאַל געוואַלט זיך פאַרויכערן דעם חסד פונעם בעסטן צווישן די אייגענע:

— זי'ט קומען, זאָגסטו? — און טרערן פון פרייד האָבן געהיים גע-שימערט אין זיין בליק.

— אויף אן אמת, יינגל.

לאפעז האט שוין גערעדט מיט האלב-פארשלאסענע אויגן. אים האט גראָד זיך אויסגעוויזן אז עמעץ קלאַפט אין דער טיר. שטענדיק להוט אויף לייזונג, איז אים איצט געוואָרן נישט נחא דאָס קומען פון קונים. דעם קלייטניק איז געווען ליבער דער וואַכער חלום וועגן דער פרוי אין דער-נענטערונג. אין אים האָט אויפגעלעבט אַ שטאַרק געאַנטע צייטעריקע לעכצונג. און עס האָבן זיך געוועקט אַינדרינגלעכע דערמאָנונגען פון אייגענעם מאַנצבילשן אַמאַל. ס'איז זיס די שטאַרקייט פון אַזעלכער און זי קען זיין אויך מאַמעדיק, — האָט ער זיך געניכטערט און בפירוש גע-שפּירט ווי ער גענעענט צו פלאַרעסיטאַן. אין טיפּנאַכט האָט אַלץ זיך צע-פליסטערט אינעם וויאַנעדיקן מאַן.

אין אומגעריכטקייט האָט „דער אַלטער“ דאָס גלייכן דערשפּירט דעם יינגסטן, ווי ער איז אַנגעקניפּט אין זיין מהות. פון לויס' וועגן האָט ער זיך גענומען קריגן מיט די ברידער וואָס זענען ווידער אַרויסגעקומען מיט חרטה אויף דער פרוי:

— צו וואָס אַזעלכע, אַז מ'האַט מנוחה? און זיי זענען אַרומגעגאַנגען מיט אומהיימלעכן געמורמל: „ר'איז אַראָפּ פון זינען, דער אַלטער.

— אויסוורפן! אַלע זענט איר נישט ווערט אַן אַרנטלעכע אַזאַ! — האָט לאַפעז זיך צעשריגן מיט כעס. — וועלן נאָך בראַיען, די נישטיקע!

— אומזיסט טומלסטו, אַלטער. זי'ט זיך נישט זעצן אויף אונדזערע קעפּ!

— שווינגט! קעפּ פון זשוקעס ביי אַיך! אויף זיי ער ע ק ע פ — האָט ער בייז געזייעט די רייד. — דאָ אַהער וועט זי קומען. איך זאָג, רע-עעס-פעעעקעקט!!

לאַפעז האָט זיך ווידער אַנגעצונדן, נישט געוואַלט מ'זאַל אין דרויסן הערן זיין שרייען. יענע האָבן אַבער זיך געהאַלטן ביי ס'זייעריקע:

— מירן זי וואַרפן, אַלטער!

— אַיך וועט מע וואַרפן, פאַ-אַאַררר... שטאַאַ-אַאַאַנעען? — האָבן אויף זיי זיך אַפּגעשטעלט דעם אַלטנס איבערגעקערטע אויגנווייטלעכער.

עס איז שוין געגאַנגען אין אַ נציה. לאַפעז איז נישט אַפּגעשטאַנען אין זיין צוואַג לויסיטאַן — צו ברענגען די פרוי. איך וועל זיי אַנלערבן, — ט'ער זיך געעקשנט. — פלאַראַ וועט אַהער אַרײַנקומען וווינען! די

שאַרפע צינגער וואָס האָבן געשלאָגן דאָס אַרט, וווּ די פרוי האָט זיך גע-

זאָלט שטעלן, האָבן סוף־סוף זיך אננגעשטילט. די לעבעדיקייט פון דער קראַם האָט צוגעדינט דערצו: דער פאַר טאָג האָט די קרעמערס אַרויסגע־טריבן אין גאַס אַרײַן נאָך סחורה, דער מיטנטאָג און דער אָונט האָט זיי אויך פאַרשלונגען. קונים האָבן זיך כסדר געוווּזן, געמאַנט אויפּמערק און זיי האָבן מיטגענומען פּריש פאַרפאַקטע, געוווּגענע פאַפּירענע פעקלעך. אויך די מידיקייט האָט שולט געווען אויף זיי. דערפאַר האָט די בהלה זיך געלייגט פון וועגן דער פּרוי.

דער דרויסן האָט זיך אָבער דערוווסט פונעם ביזן געטועכץ צווישן די קלייטניקעס. עלטערע האָבן געשמועסט דערפון, קליינוואַרג האָט זיך צעוואַיעוועט דערויף, אַרויס מיט חזק.

לאַפען האָט זיך אַנגענומען פאַרן באַליידיקטן ברודער, געזידלט די ווידערשפעניקע, געדראַעט, אָבער ער'ט נישט געקענט בנְקומען „אַ גאַנ־צענע וועלט“ וואָס האָט זיך צערעדט וועגן זייער חרפה; דעמאָלט האָט דער „אַלטער“ זיך גענומען וואַרפן אויפן קליינוואַרג וואָס איז געקומען הינטער דער קראַמטיר טיקען דעם אַרעמען לויסטאָ זיין קאַליקעשאַפט:

לויט מיט דער באַמבע
גייט אַרום מיט דער טראַמבע,
לויט מיט דער כלה,
ווערט „פאַרכאַפט“ פאַר אַלע —
טשוט, טשוט־טשוטשטשט!

אַזא געזאַנגל האָט ווי שרויט זיך צעשאַטן פאַר דער שוועל פון קלייט און אין כאַפטע איז ס'קליינוואַרג אַוועק מיט אַ קוויטש, גלייך מ'וואַלט זיך געיאָגט נאָך זיי.

מ'ווייסט נישט ווי אַזוי — אין גיכן האָט עס זיך צעקלונגען אין דער שטילער געגנט מיט דער פּרוי, וואָס ריכט זיך אַרײַן אין די גבולן פון די אַלטע בחורים, וואָס קריגן זיך ווי איבער אַן איינציקן ביין וואָס זיי איז געוואַרפן געוואָרן אויף צו זעטיקן זייערע איבערגעפּירטע מאַגנס. ס'האַט אויסגעזען אַז דער גאַנצער אַרום האָלט זיך אַזוי נישט צו צעכי־כיקען זיך אויף אַ קול. „דערמאַנט זיך פּלוצלינג, די זקנים“, — האָט מע גערעדט. ס'אַ מסוכנע צערודערונג צווישן די קרעמערלעך, האָבן טייל זיך געשושקעט. די ברידער זענען מוראדיק אַנגעדראַדלט איינע אויף די אַנ־דערע — דאָס איז געווען דער אמת. אַלץ אַפּגעטאַן אַרום דעם פאַרמי־

טאָגדיקן און פאַרנאַכטיקן לייזעכץ, פאַרבאַהאַלטן זיי זיך אין זינטיקן קע-
 מערל, זיצן אויך צווישן די אָנגעהויפטע זעק און קעסטלעך אין סאַמע
 קראָם און זוכן די געלעגנהייט נישט צו קוקן זיך אין די אויגן אַרײַן, מכל
 שכן אויסצומיידן לײַט, וואָס שטעקן אַרײַן די נאַז אין „יענעמס“ עסקים.
 די אָנגעשטויסנקייט פונעם מישפּחהלע יאַלאָווע מאַנצבילן האָט אָפט
 מאָל אי פריילעך אי אומעטיק צערודערט די לײַט וואָס האָבן געקלעפט צו
 דער קלייט פון דער שטילער געגנט. די קלייט טלײַעט פויל אין דער שנין
 פון טאָג און שוין אין פריען אָונט איז זי מוראדיק לאַנגווייליק, ממש
 פאַרצוימט זוי מיט אַ פאַרקאַן מחמת דער פּוינדיקער פינצטערניש. אזוי
 איז משמעות די אייגנשאַפט פון אַיעדער געגנט וואָס איז געבליבן הענגען
 אין רוקן פון אַ צעצאַפלטער גרויסשטאַט.

גאָר זעלטן האָט לױס זיך געוויזן פאַרן פנים פון דער גאַס. ערײַט זיך
 געשעמט, ווײַל גידעריקער אַראָפּ פון בויך איז דאָס געשווילעכץ פון פאַר-
 נאַכלאַזיקטן ברוך געווען אָנזעעוודיק; עס האָט בולט גרויס, ווי אַ צו-
 טשעפעניש, זיך נאַכגעוואַקלט זײַן יעדן טראַט, גלײַך ווי אַ פאַרהוילענער
 קײַשער אַנטער. ס׳געווען גענוג ער זאָל אַרויס פון דער קאַמער וואָס בײַם
 געוועלב, אַז אַ כנופּיאַ קינדער זאָל אים דערווישן און אַרויספלאַצן מיטן
 געזאַנגל וואָס האָט שוין באַוויזן צו צעטאַטשען זײַן געקרענקט געמיט.
 לאַפען פלעגט אים אַלע מאָל געפּינען וויינען און געמוזט אים אַנשטיילן
 ווי אַ ברעקל קינד:

— איכל אויסגעפּינען דאָס פעוול. איך וועל זיי דורסן, העקעעער-
 ססט? — לאַפען איז אויפגעברויזט געוואָרן פון דער נײַער צרה וואָס אים
 איז צוגעקומען: גאַסן-וואַיעוועניקעס! — אזוי וועל איך טאָן, — האָט ער
 מיט די קנאַכיקע דלאַניעס אָנגעמאַסטן זײַן צײַן-קריצנדיקן כעס אויף דער
 ווערגעניש וואָס ער זעט אויספירן איבער די העלדזער פון די צעלאָזענע —
 כײַל אזוי טאָן מיט די קליינע ווי מיט די גרויסע; כּוועל זיי פאַרמאַכן
 די פּיסקעס איין מאָל פאַר אַלע מאָל. — די אויגנוויסלעכער זענען בעת-
 מעשה אים אַרויס פון אונטערן קורצן שטערן.

אויפן קליינזאַרג פלעגט דער עלטערער באַראַכאַ טאַקע טשאַטעווען,
 כאַפן איינס, רײַסן אים בײַ אַן אויער:

— וועסט נאָך קוויטשען אויף די צײַן, דו ים-קאַטער?
 סײַנגל האָט זיך געטרייסלט פון שרעק, זיך גערייטלט, בלאַס געוואָרן
 און באַלד זיך צעיאַמערט פון פאַרדראָס, למאַי ערײַט זיך געלאָזט כאַפן פון

אזא קני-ציטערער. לאָפען האָט אָבער דעם צעיאַכמערטן וואַיעוועניק
נישט אַרויסגעלאָזן פון די הענט ביז וואַנען דאָס האָט זיך פאַרשמירט
ס'פנימל מיט טרערן, דער קליינער האָט זיך אָבער פאַרחברט מיט אים —
פאַר די צוקערקעס וואָס דער אַלטער האָט אים געשטופט אין האַנט אַרײַן
— און ס'האָט זיך אינגעשטילט דאָס געמיינע לידל: „לויס מיט דער
כאַמבע“.

אָבער צווישן די ברידער פון קראָם האָט לאַנג זיך נישט אַנגע-
שטילט די מחלוקת איבער דער פרוי, וואָס איז דערווײַליק פאַרטריבן גע-
וואָרן פון די נישט-פאַרגינגערס, די אויסגעדיזווערטע מאַנסלײַט.

— מ'באַדאַרף נישט אַזעלכע בני אונדז, און מ'טאַר נישט! — האָבן
מיט באַשנימפערלעך באַצווונגענער שטילקייט געטענהט קאַרמעלאָ און
מאַריאַנאַ — אַ שונא וועט מען אַרײַנגעמען צו זיך! דאָס איז אַ שונא וואָס
מ'קויפט זיך אַײַן — דיר, מיר אַ שונא. 'עסט זען!

— עס וועט זײַן אַ פאַרגעניגן אַז זי'ט דאָ אַרײַנגיין, — האָט לאָפען
זיי אַנטקעגן געשריגן גלײַך אין פנים אַרײַן; — איך זאָג, זי וועט אַהער
אַרײַנקומען, אַנישט וועל איך אַלץ צעפלאַשען, צעבלאָזן די קלייט ווי גע-
פליקטע פעדערן. לאָפען האָט העפטיק געדראָעט, געיעלהט, אָבער לסוף
געבעטן נאָכגיביקייט בני די ברידער. לויס האָט דערווײַל געצערט פון
בענקשאַפט צו דער וואָס האָט זיך שוין געהאַט באַוווּזן מיט לײַטזעליקייט,
אַנגעלאַקט אים מיט זיסן צוזאַג און ער האָט נישט אויפגעהערט צו בעטן
לען רחמים בני לאָפען — ער זאָל זײַן אַ גוטער, נישט לאָזן אים באַ-
ליידיקן. — ווייס, ברודערל, — האָט ער זיך פאַרטרויט פאַרן עלטסטן—
איך האָב צוגעזאָגט פלאַרעסיטאַן אַז כ'וועל זי רופן, מוז איך, פאַרשטייט?
— און ס'געוויין האָט זיך געהערט פון אים אַ נענטערס ווי די דרייסיקייט
פון וואָרט.

— וואָרט, נאָר אַ ביסעלע געדולד, וועסט זען.

ליבלעך, פאַטערלעך האָט לאָפען ווידער אַ מאָל צוגעזאָגט דעם ברו-
דער, דעם געשטראַפטן פון גורל.

און אין אַ טאָג האָט ער זיך דערוואָרט זײַן גליק, דער מענטש מיטן
פאַרשטשעמעטן האַרץ: פלאַראַ אינפעליסע, די איידעלע, איז אַרײַנגעקו-
מען בלײַבן צווישן די ברידער. אַ ביסל אַ שעמוודיקע, האָט זי זיך

באוועגט, שטאַרק געהיט געלאָזן פאלן אַ וואָרט; אַ צוריקהאַלטעוודיקע זיך געוויזן, גלניך זי וואָלט נאָך געפרוּווט די אַ ספק ערד, צי מ'קען אויף איר שטעלן אַ פעסטן שריט. אמת, לאַנג האָט זי זיך נישט געלאָזט בעטן; לאַפעז באַראַכאַ האָט זי גערופן, איז זי געקומען אָן איבעריקער קווענקלעך־ניש, אַנגעשטילט זיך, הייסט עס, דער קידער־ווידער צווישן די לנט. ר'האַט אויסגענומען דעם קאָן, דער „אַלטער“, כאַטש די שריפה שפירט זיך נאָך צו ביסלעך, אָבער דערצו איז זי אין האַרצן געווען צוגעגרייט און קיין חתונה־פריילעכס האָט מען איר סײַ ווי נישט געדאַרפט אויפשפילן. פלאַראַ האָט עס נישט דערוואַרט, און עס נישט באַדאַרפט. שוין געווען אויסגע־ברענט איר רעיון: „וועט קומען דער מאַן, וועט זי שוין וויסן ווי צו באַגיין זיך מיט אים. ס׳אַ די־ציטעריקע וואַגשאַל דער גורל פון דער פרוי!“ ס׳איז רעכט אַז זי זאָל ערשט באַנעמען וואָס עס מיינט לעבן; ס׳נישט קיין שפילערני, נוצערט אַ שלעפן אויף די פלייצעס אַ זאָק מיט שטיינער. יא, נישט פונעם ערשטן אויוון וועט זי איצט עסן איר ברויט — גענוג אַפגע־דינט, דורכגעברענט. קלאַר: פון פרוילעכן צונויפטרעף מיט מאַנסלייט איז זי שוין מיד. אַלע קומען זיי מיט שמייכל, אָבער צום סוף? פרייד ברענגט עס קיין מאַל נישט. מ'גענאַרט זיך אַליין. אַקערשט ווילט זיך נאָר אַ מקום־מנוחה, אַ זאַטן ביסן.

אין אַ נאָכמיטאָג, אָן אַנגעשטאַנענע רו האָט געדרימלט אין שפני־קראָם, ווען זי האָט זיך באַוויזן. — גוטנאָונט. בין איך זיך נישט טועה, אַז איר האָט מיך גערופן? אַזוי אומזיכער האָט זי אַ פּרעג געטאָן. קלוי־געטשקע דערלאַנגט די אַ רייד און געקוקט גלניך אויפן באַלעבאַס פון גע־וועלב, וועלכער האָט גראַד געטויכט זינע וויעס אין מידן אומטראַכטן. בני לאַפעזן האָבן זיך פאַרהויבן די גראַע וואַנצעלעך, ר'האַט אויסגעשניטן אַ שמייכלע פאַרן גאַסט, אויסגעשטרעקט זיין האַנט און באַלד פאַרבעטן צו אַ מאַטע:

— גוט געטראַפן, — האָט ער מיט אומגעריכטיקייט פאַר זיך אַליין אַ פאַטש געגעבן מיט די האַנטפלאַכן, געוואַלט זיין איידל צו איר, — קומט גענטער, פלאַרעסיטאַ. בעת־מעשה האָט ער זי אַפגעמאַסטן פון אויבן ביז אַראַפ און געקוואַלן: „ס׳אַר אַ באַטעמטע!“

עס איז געווען נאָך די שוימיקע געשרייען, נאָך די צאַרנדיקע אי־בערריידן וועגן דער דאָזיקער, וועלכע האָט שוין געהאַט זיך געעפנט אַ וועג צו די באַראַכאַס, דעם געזינדל פון די איבערגעלטערטע בוזאָריים;

זײַט פריער זיך געהאָט געוויזן צו זײַ, געזוכט אויסצונעמען מיט ווײַבע-
 רישע פּינאָקייטן. טאַקע דערפאַר איז לאַפּעז באַשטאַנען אויף איר: „אַ
 גאַנץ ווײַלע איז די דאָזיקע צווישן די אַלע וואָס האָבן זיך דאָ דורכגע-
 טראָגן. באמת, געווען אַ פעלער נישט צו פאַרבינדן זיך מיט ווײַבער,
 אויב ס׳ע טרעפט אַזאַ. ווער ווייסט, אפשר וואָלט געווען בעסער, כאַטש
 אפשר שווערער — אין אָנהייב. אָבער אַזוי קען עס אויך העלפֿן מאַכן אַ
 ביסל ליכטיקער; גוט, וואָס ס׳איז נאָך נישט אין גאַנצן פאַרשפּעטיקט.
 אַיעדער ווייסט: אַפילו אַ מױז לעבט נישט איינע אַליין. ס׳צרות, ווען דער
 מענטש קומט צו אַ ברעג. מיט ברעגעס לאָזט זיך אויס יעטוועדע זאַך,
 יעטוועדע צײַט. טרעפט איינעם פֿון אונדז אַזאַ וואָס קלעפט זיך צו גערן,
 זאָל זי קומען! זײַט גאַר נישט צונעמען, בהמות וואָס איר זענט!“ אַזוי אַ
 טײַער זיך אַרויסגעכאַפט און בײַ אַלע האָט זיך יאַקאַש פּאַוואָליע געלאָשן
 די עקשנות. דער עיקר: פֿון לאַפּעז געשרייען האָבן די ברידערלעך פאַר-
 נומען די וואַרענונג אַז זײ וועלן אים נישט אַננבניסן. ערשט האָבן זײ
 זאַלבעפּערט זיך אַוועקגעזעצט מיט דער נישט גאַר יונגער, ווײַט נישט
 בליענדיקער פֿרוי, פּרינדלעך איר צוגעטראָגן דאָס אויפגעשויםטע מאַטע-
 מעסטעלע. „אַ דאַנק“, האָט זי געזאָגט, ס׳האָבן אויך זײס גערעדט אירע
 פאַרזשמורעט נאַכטראַכטנדיקע אויגן. געוויגן פֿונעם געניקלטן רערל, זיך
 געהאַלטן געסטלעך אין דער יומטובדיק-אויסגעפּרעסטער אַרומרינגלונג
 און זײַט דאָס מאַטע-געטראַנק ליבלעך דערלאַנגט דעם דערנעבנדיקן:

— סעניאַר קאַרמעלאַ, באַוויליקט, ס׳אַנער רײ!

דער צעפאַטלטער קאַרמעלאַ איז נאָך געווען צעקאַכט. צו אַזאַ ווענד
 „סעניאַר“, מיט פאַרשנירלטע ליפֿן, איז ער אַוודאי נישט געווינט: „צו אים
 וועט זי זיך אויך טשעפען?“ ער האָט האַסטיק אָפּגעשוויגן און דאָך —
 גענומען ס׳בעכערל פֿון איר האַנט. שוין דערעסן דער טומל! מיט אַראַפֿ-
 געלאָזענעם קאַפֿ טײַער באלד אַ פאַרביסענעם צי געטאַן די ביטער-גרינע
 טײַ מאַטע, דערשפּירט ווי די פּליסיקייט קריזט שאַרף אין זײַנע אינגע-
 וויידן און ס׳הילצערנע טעפעלע וואָס האָט געגלאַנצט ווי אַ טונקעלער
 ווינטערעפל, דערלאַנגט דעם שכנותדיקן מיטטרינקער, מאַריאַנאַן. מיט
 אַפּוואַרטנדיקער הנאה ווי מ׳קען נאָר הנאה האָבן פֿון אַ גוט שווינגן איז די
 מאַטע אַרומגעגאַנגען אין מערערע הקפות צווישן אַלע ברידער: אַ פּיפּקע
 געטאַן דערפֿון און צודערלאַנגט דאָס טעפעלע צו די ליפֿן פֿונעם דערנע-
 בנדיקן. אַיטלעך מאַל האָט די מאַטע אָנגעפּולט לויס „די באַלעבאַסטע“.

פון אים האָט עס דער ערשטער באַקומען לאַפען. ער'ט אַ זאָפטיקן צי גע-
טאָן פון רערל און די הילצערנע כוסע האָט ער באַלד צוגעטראָגן דעם
גאָסט:

— איך האָב דאָס פאַרגעניגן, פלאַרעסיטאָ, — און אין דער וואַרעם-
קייט פון דעם קול האָט אויפגעלויכטן דער געהאָלפענער לויס.

יענעם נאָכמיטאָג האָט דער קאָליקע לויס דערפילט אין דער מאַטע
אַלע טעמים פון באַגערטער זאָטקייט. זינע אויגן האָבן פאַרשעריש דורכ-
געשמעקט די לופט, זיך געדרייט אין אַלע זינטן, ווען ער גופא האָט
צוגעניגט זיין מויל צום מעטאַלענעם רערל. ער האָט נישט געזופט, רק
זשענדע געשלונגען און געשפירט אַ קוויקעניש; דערפון איז דער קאָפּ אים
געוואָרן שווער, אָבער ליכטיק פאַרטשאַדעט. לאַפען האָט עס אין אים
אַרײַנגעטריפט היילנדיקן באַלזאַם. די צוויי שרײַערס האָבן באַצווונגענע
געשוויגן אַנטקעגן אים און גראָב, צו מאַל כעסדיק געזופט ס'גרינע גע-
טראַנק. דערפאַר האָט לאַפען בליק איטלעך מאַל באַניס אויפגעריכט
לויסן. ער'ט עס אָפגעשפירט ציטעריק, אָבער ווינציקער געזען, ווייל מורא
געהאַט אויפצוהייבן די אויגן אַזוי אָפט ווי ער האָט עס געוואָלט.

און אַז די מיטליאַריקע, שטשוּפלע, גלייך־פאַרקעמטע פרוי האָט אָן
פריערדיקן טומלדיקן ווינט־טרינקען, אָן חתונה־פּייערלעכקייט זיך געלאָזט
צורעדן צו בלייבן, האָט פּלוצלינגע שטייפקייט אָפגעשניטן דעם קאָפּ פון
דער חוצפה ביי די וואָס האָבן נישט גאָר גרינג באַוויליקט די אומגעריכטע
שותפות צו זייער בלייכן קיום. זיי האָט פאַרשטופט ס'מויל די הויך-
אַרויסגעבראַכטע דעה פון לאַפען. דאָס מאַל האָט ער באַזאָכט, ווי אַ גע-
ביטער זיך אַוועקגעשטעלט אַנטקעגן זיי; געקוקט אויף קאַרמעלאַן און
אויף מאַריאַנאַן און רויק, באַהערשט, הויך געזאָגט פון זיין טראַכטן אַרויס:
— מ'וועט מאַכן פּלאַץ פאַר פּלאַראַ אינפעליסע, אונדזער פּרינדין... אַ
רגע האָט די צונג אים נישט געדינט, אָבער ער'ט באַלד דײַטלעך אויסגע-
בעסערט: — אונדזער שוועגערן פון היינט אָן! דאָ האָט ער פון ס'ניי זיך
געקרקט און אַנטשלאָסן געזאָגט דער פרוי:
— מאַך זיך היימיש, פּלאַראַ, — און ער איז חשיבותדיק אַרויס אין
קראָם אַרײַן.

די ווידערשפעניקע האָבן ענדלעך באַנומען די ענערגישקייט פונעם
אַ ל ט ן . מיט שאַרפקייט האָט ער אַרויסגעבראַכט זיין זאָג, דער לאַפען,
און ר'איז באַלד אויפגעשפרונגען ווי אַ ספרושינע. קאַרמעלאַ און מאַ-

ריאָנאַ, דאָס ברידער-פּאַרל, איז פאַרלוירן אים נאָכגעגאַנגען אין קראָם אַרנין. קונים לאָזן נישט באַלעמוטשען, — האָט אין זיי אַ דריגע געטאַן דער זינען. אינעם נאָכטראַכטן די אומגעריכטיקייט וואָס האָט איר דאָ גע- טראָפּן, איז די פּרוי, ווי אַן אַנטשטומטע אין מיטן רעדן, געבליבן איינע אַליין אויג אויף אויג מיט לויסן, דעם וועמען זי האָט ערשט באַדאַרפט באַוויבן. יא, זי — אים, אַ מינוט זיך געוואַקלט, געזוכט ווי אַזוי צו דער- גיין צו אים. אָבער זי'ט זיך נישט דערלויבט לאַנג צו מכינען; פּאַוואָ- ליע זיך אויפגעשטעלט, האָט זי אַנגעצילט דעם בליק אויף דעם קאַליקע, אויסגעשליפּט אַ מינעלע און ראַפטעם צוגעגאַנגען, אַרנינגעטוליעט זיך אין אים מיט היץ וואָס אַנגעלאָפּן שוין פון די רייד, פון אירע פּלוצלינג פאַרשמעלערטע אויגן:

— וועסט מיד, מיד ליב האָבן, דו דו?! — און אַנגעשפּאַנט אויף אים

די ראה.

— אַ הילטיק שווינגן און אַ האַסטיק וואַרטן האָט זיך אַרנינגעפּלאַנ- טערט צווישן זיי. די זי האָט לטוף פאַרשטיקט אויסגעשעפּטשעט:

— יינגל, וועסט שטאַרק ליב האָבן פּלאַראַן? דאַרפסט זאָגן, יינגל, — און מיט פּיכטן מויל גענישטערט איבער זיין קאַרק.

אַנגעכאַפט זיך אין איר אַרעם, האָט ער זיך אַ וואַקל געגעבן מיטן שטיקנדיקן אַטעם, אונטער צעציטערטן קויל:

— טייערע! מער האָט ער נישט געקענט אַרויסברענגען.

אין אַוונט האָט מע זאַלבעפינפט, שוין מיט דער פּרוי וואָס איז אַרנין צו זיי, גענאַסן פונעם נאָכטמאַל און זי איז שוין געבליבן נעכטיקן. איינע צווישן די פיר זכרים.

געווען שמאַלע אַנזערנע בעטלעך, אויסגעשטעלט לענגויס די ווענט, האָט מען אויסגעבעט אַ פינפט געלעגער אויף דר'ערד, אין ענגן דורכגאַנג צווישן די בעטן. וועמען לייגט מען אויף דער ערד? עס איז געווען אַ האַרבע זאַר: פאַר לאַפעזן אַ געלעגער, פאַר די ביידע צוזאַמען ציי... באַ- ליידיקן טאָר מע נישט. נו, דעם גאַסט וועט מען בשום אופן נישט לייגן אויפן דיל. לויט האָט שטילערהייט זיך אַנגעבאַטן פאַרן נייעם געלעגער אויף דער פּאַדלאַגע: „איך, לאַז מיך“. אָבער באַשטימט האָט לאַפעז, באַ- טראַכט זיך פאַרן קאַפּ פון הויז, האָט ער אויסגעקליבן: לויט איז אַ קראַנקע בריאה. אים, לאַפעזן, וועט גאָר נישט שאַדטן, אויב ער וועט זיך לייגן אויף דר'ערד. ר'וועט מאַכן ס'געלעגער ווייד, באַקוועם. עס מעג זיין אויף

דער פאָדלאַגע, און אַזוי איז עס געבליבן. י ע נ ע צ ו ו י י זענען געשטאַנען צוריקגעצויגענע, נישט אַרײַנגעמישט זיך אין דעם נײַעם גע-טועכץ. אַז מ'האַט זיי עפעס געפרעגט, האָבן זיי געענטפערט: יאָ אָדער נײַן. ס'געווען קלאַר אַז אין זיי ברענט נאָך אַ פּײַער. איינס פון די בעטלעך האָט מע באַשטימט פאַר דער פּרױ. לאַפען האָט טאַקע זיך אַראָפּגעלאָזן אויפן דיל, אַליין זיך אונטערגעבעט מיט זעק, מיט נאָך אַ מאַנטל, איבער דעם אויסגעשפּרייט אַ האַנטעך און געמאַכט פּינצטער.

*

נאַכט. ס'איז זיך געשלאָפּן שלעכט. ווי אַ ליקוי חמה וואָלט סודותדיק געווירבלט און געטלעט אין די אַראָפּגענידערטע פּינצטערנישן פון דעם ענג צונויפגעאַנגענעם חלל. דאָס האַרץ האָט זיך גערעגט, אין די געהירן בײַ לױסן האָט עס אינטענסיוו געראַיעט. פּלאַרעסיטאַ האָט פאַרמאַכט די אויגן, עפעס געוואָלט זיך דערמאַנען, געטריבן אַ געדאַנק — דאָך האָבן פּנימער זיך דורכגעריסן צו איר, רייד האָבן זיך דערטראָגן אין אַן אויס-גייענדיקן עכאַ. אין דעם דערווישט זי אַ שאַרבן אין איר נאַענטער נאַענט; ס'האַט איר אַפילו אויסגעוויזן אַז עמעץ וואַכט איבער איר אויפּזיין און זי'ט מוטושטש געוואַרט מיט אַן אויסגעדריוולטן אַטעם. אין אמתן האָט זיך צעברויזט ס'בלוט בײַ עמעצן אויף די דערבײַקע געלעגערס, געדרעשט אַ לײב אַ זכּרישם.

דאָס האָט קאַרמעלאַ געצאַפּלט אין טומאַנעם וואַכזיין, אויך מאַריאַנאַ האָט אומרוק זיך געדרייט אויפן געלעגער, נאָר לױס האָט געהיט אַלע-מענס כמו-שלאָף.

ערשט ווען ס'שאַרען אויף טאַג האָט זיך אַרײַנגעריסן דורך די לאַדן-שפּאַרעס, איז אויף אַלעמען אין קעמערל געקומען די רעכטע מידקייט. שלאָף האָט אַרומגעהאַלדזט די וואָס האָבן זיך לאַנג געוואַלגערט אויף די האַרט געוואַרענע געלעגערס. אָבער די קראַם מאַנט דאָס איריקע. פּלוצ-טאַלבן איז טאַקע דער בעקערװאַגן צוגעפאַרן צו דער פּראַנטיקער טיר און דער מילכפירער האָט זיך געפּעדערט ווי אַן אומגעריכטער האַנענקריי: „לעע-טשעעע-ראַאַאַ! לעע-טשעעע-ראַאַאַ!“ עמעצער האָט זיך פּריקרע צעהוסט, צעכראַקעט. דעמאַלט זענען די קרעמערס ראַפּטעם אַראַפּ פון די געלעגערס. אויפגעשטאַנען מיט פאַרליאַפּעטע פּנימער, האָבן אַלע זיך באַמיט צו פאַרווישן ס'געשעענע; אַ פּרױ איז דערנעבן; ס'נישט נײַחא. אַ זײַטיקער

קען נאך דערזען זייער אָפּגעפּאַרנקייט. אַוודאי, דער נײַער טאַג לאַזט זיך נישט אָפּגענאַרן.

די קאַווע, די ערשטע היימישעלעכע קאַווע אונטערן דאַך פונעם ראַג-געוועלב אויף כּוואַן גאַנסאַלעס האָט דאָס מאָל פּאַרפּאַרעט די פּרוי וואָס האָט זיך געשטעלט לעבן צווישן די אַנווייבּערדיקע ברידער. לויטן האָט זי דעמאָלט מיט גינציקייט אָפּגעשטויסן פונעם פּרימוס, בײַ וועלכן ער׳ט גענומען זיך פּאַרען מיט הילצערנע פינגער:

— לאַז, לאַז, איך וועל שוין.

מאַדנע איבערגעראַשט האָט דער קאַליקעוואַטער מאַנצביל זיך אָפּגע-רוקט. אַוועקזעצן זיך אויפן ברעג בעט וואָס האָט געשטאַרט דערנעבן (פול מיט בעטן איז דאָס שמאַלע קעמערל), איז ער נישט געווען דרייסיג. גע-שטאַנען אויפן איינעם פּוס, פון וועלכן אים האָט זיך געדרייט אין מוח אַן אויסדאַכעניש אַז ער פילט ס׳געזונט אויך פונעם צווייטן פּוס וואָס הענגט אונטער; ער האָט געשטוינט אויפן דאָזיקן נײַס און איינצנייטיק זיך געשפּירט געליימט. זי, פּאַרקערט, האָט אַ רירעוודיקע זיך געוואָרפן אויפן טועכץ וואָס זײַט בײַ אים צוגענומען, כאַטש אַ שאַטנדל פּאַרטראַכ-טונג איז נישט אָפּגעטראָטן אויך פון איר.

ווי לויטן איז, קענטיק, אויך איר, פּלאַראַן, געלעגן אין די ביינער דאָס לאַנגע נישט שלאָפן, דאָס סודותדיקע שאַרכן וואָס האָט אַיטלעכן פון זיי גערייצט די גאַנצע נאַכט. און שניידיק פרעמד איז דער פּרוי פּאַרגעקומען דער אַרזם מיט דער רויי-ברעטערנער וואַנט, מיטן פּאַרשטיקטן רויש וואָס פּליוכעט אַרײַן אַהערצו. אין צימערל האָט אָבער בעסער ווי פּריער, ווי אַלע מאָל פּאַרשמעקט מיט פּריש פּאַרברייטער קאַווע, יא, ס׳האַט פּאַר-שמעקט מיט פּרוי וואָס ווייסט דעם סוד פון פירן דעם טאַג און נאַכט ווי מ׳פירט אַ קינד בײַ דער האַנט. האָט זיך דערהערט דאָס פּולע סיקען פון נעם פּרימוס, צו וועלכן דער קאַליקע פּלעגט זיך צורוקן, האָט זי מיט אַנגעסטראַיעטער אינטימקייט לייכט אַוועקגעשטויסן דעם צעחוישטן לויטן:

— אַנטשולדיק אַ מינוטקעלע! זײַט אויך מיט געניטיקייט פּלינג איבער-געדעקט די צעשויערטע געלעגערט, אָפּגעווישט פון קאַמער די שטיקער נאַכט וואָס האָבן זיך נאָך געהורבעט אויף דאַרע קישעלעך, אויף צעקנוי-דערטע אַרעמאַנסקע קאַלדרעס. גלײַכגעגלעט די אייבערדעקן, פּאַרשפּרייט לײַלעכער, וואָס אַרויסגעצויגן פון אַ קעסטל אונטער אַ בעט, איז העלער געוואָרן אין דער קאַלעמוטנער באַוויינשאַפּט פון דער בחורישער כּנפּיא.

דערנאָך האָט פלאָראַ מיט ווייכלעכן באַריר צוגעפירט לויסן צום זעלבליקן בעט, פון וועלכן זי האָט אים פריער אַוועקגעטריבן:

— ערשט קענסטו זיצן, — און דערלאנגט אים אַ שמיכל אויפן טעלער פון טאָג, וואָס האָט דאָכט זיך ערשטמאָליק זיך אַרײַנגעקליבן אין דער דאָזיקער פאַרוואַרלאַזטער נעסט.

דער וואָס מיטן ווייטיקלעכן מום, האָט מיט אַ בפירושן הילך וואָס האָט אַפגעקלונגען אין זײַנע ביינער, געשפירט זײַן יעדן טראַט; אָבער אַצינד האָט ער אַן ממשותדיקן פאַר וואָס געוואַרט מיט צאַפּל די גנאָד פון דער וואָס איז צו אים אַזוי אומגעריכט ליבלען. ר'איז ווידער געזעסן פאַר-שרומפן אין זיך און נישט געוויסט צי ער באַדאַרף נאָך עפעס וועלן.

— פלאָרעסיטאָ, — האָט ער אויסגעשטאַמלט און מער נישט געקענט עפענען ס'מויל. ער'ט געשפירט אַז נאָר דער בליק דריקט אים.

— סי, סי, באַלד, — פאַרנעמט ער באַלד איר קול און זי זעט אים אַ נעבעכדיקן; לויס מיט דער באַמבע! אָבער נישט דאָס גייט איר אָן. נישט דאָס. אין איר פויקט אויס אַ זויערער אומווילן צו אַלץ אַרום. בלויז אַ היימיש ווינקל איז זי אויסן. בײַ אַט דעם בינטל אַלטוואַרג וועט איר אפשר — —

אַזוי זענען געגאַנגען די טעג פון די באַיאַרטע זין דעם שוין פאַר-געסענעם אַנטאַנאַי באַראַכאַס. מיט דער פּלוצלינגקייט פון מוטנער אי-בערראַשונג האָבן אַלע געשפירט אַז אַ פרוי'ש אויג וואַכט אַקערשט אי-בער זיי.

אָבער דאַנקשאַפט דערפאַר און אַן אומקלאַר ציעניש צו איר האָבן געהאַט נאָר די ביידיע, דער עלטסטער און דער יינגסטער, דער בעל-מום לויס. יעדן אין דער פרי האָט דאָס אַ געפיל זיך געוועקט צו דער וואָס האָט זיך אַרײַנגעקליבן אין קאַמער, וואָס בײַ דער אומרויק באַוועגטער קלייט. און דער אין דער פרי האָט זיך אַנגעהויבן אַלע מאָל מיטן אויפגיין פונעם וואַרעמען קאַווע-געשמאַק, וואָס האָט גלוסטיק אַרײַנגעדונגען אין געוועלב, געמינטערט.

*

...נישט ס'איבערבייסן איז ער געווען להוט — אויסרעדן זיך פון די פאַרבאַרגניטן פון זײַן קלערן, איז געווען אין זײַן פרוו צוצושטיין צו איר מיטן שטאַמלדיקן וואַרט. אָבער לאַפעזן האָט שוין דאָס טראַכטן פאַר-שפאַרט דעם אָטעם. ווי זשע איז עס מיט אים, דעם מאָן איר אייגענעם?

אָבער ער'ט דאָס נישט געקענט פרעגן. ר'האַט איר נאָר נאָכגעקוקט פון אונטערן שטערן אָפּער. און זי? פלינק איז געלאָפּן איר מוח און די הענט האָבן מעכאַניש נאָכגעאַזלט, זיך נאָכגעשאַטנט דעם טראַכטן, וואָס האָט געהאַמערט אין איר. יא, ס'איז פול געוואָרן מיט איר דאָס קעמערל פון די עלטערלעכע לייט וואָס האָבן נישט ווער עס זאָל זיי ריכטיק פאַרשפּיי-ליען דאָס קנעפל. רעכט, זי זעט שוין אַליץ, די שטילע פלאַרעסיטאַ, זי'ט זיך אויסקענען אויף די אַלע זיבן זאַכן. נישקשה, זי'ט מאַכן אז זיי זאָלן זי באַדאַרפּן.

דער אָפּעטיטלעכער ריח פון וואַרעמקייט, וואָס דערמאַנט ענדלעך אָן אַ היים וואָס אומקלאַר געאַנט פון איר, האָט דערווייַל דורכגעדרונגען זיבן מהות. ס'גוט די היימישקייט פון אייגענעם דאָך, פון זידנדיקן געקעכטס. אין קראָם, אין מיטן רעש פון קונים קומענדיקע און גייענדיקע, האָט לאַ-פעזן דערפון פאַרשליימט דער גומען, געקיצלט די נאָזלעכער. אַ, ס'איז וויל דער טעם פון פרישער קאַווע דער פלאַרעסיטאַס. גאַר נישט ווי זיבן טבע האָט ער רגעווייַז געעפנט די ברעטערנע טיר פון קעמערל דערנעבן: — וואַאַ, שוין פאַראַן, זע איר, אַ שלוק וואַרעמס, האַ? — און די אויגן האָבן אים געבלישטשעט.

— מיטן שענסטן פאַרגעניגן, פאַטראַן, — האָט פלאַראַ געווייַנטשאַפּט-לעך געענטפערט און געפרעגט מיט אַן אויסגעצויגענעם פרעגן: — געבן? אַט גיב איך אַיך.

— אַ דאַנק, אַ דאַנק. נישט אַצינד. סתם געפרעגט, — און זיבן גראַער קאַפּ איז צוריק אַוועקגעשווימען. קונים זענען געקומען, געדרינזשעט מיט דער שויבנטיר, רייד האָבן אָפּגעטויכט אין דער דערבנייקער טונקלעניש פון די אַנגעענגטע מויערווענט, ווו ס'איז נישט געווען קיין אַרט פאַר פענצטערליכט. לאַפעז מיט די ברידער זענען געשטאַנען אין רשות פון די וואָס שטרעקן זיך מיט גומען, האַלדו און אויגן צום עסנוואַרג וואָס איז אַינגעזאַמלט ביי זיי. פלינסיק האָבן אין די ליינונטענע קיטלען זיך באַ-ווויגן די געוועלבינקעס. העפלעך, מיט גרייטשאַפּט, האָבן זיך פאַרהויבן זייערע וואַנצעס, אויסגעבליאַקעוועטע פון יאַרן, וואָס פרידן אַינן אונטער די מענטשישע הענט, הגם די ווינטערס יערן דאָ פּיכטע, אַן פּראַסט, אַן שניי.

אָפּגעשווימט זיך דאָס אינדערפרייקע געגני אין קלייט אַרנין, האָט לאַפעז זיך אַיינגעכאַפּט אין קעמערל. ערשט האָט ער געשטוינט אויף

דער מיטאמאליקער ליכטיקייט, געשמאק א קני געטאן און איז צוריק ארויס א דערהויבענער. סע האט אים געטראגן ס'געפיל צו דער נניקייט אין הייז: „א טייערע באַלעבאָסטע!“ ווידער אַרײַן אין קראָם האָט ער האָפּערדיק אַרויסגעשטויסן די ברידער:

— גייט אַרײַן. ס'אַנבײַסן וואַרט אויף אַנך.

און נאָך האָט עס געקענט הייסן:

— גיט אַ קוק און קריגט נישט די נכפה פאַר אַזאַ געראַטענער.

זשעדנע נאָך אַ שלוק וואַרעם דערקוויקעניש, נאָך אַ צובײַס, זענען די אַנדערע קרעמערלייט אַוועק הינטערן ווענטל. די פרישע וויסקייט פון די בעטן האָט זיי אַנגעפינצטערט דעם בליק, דאָך האָבן זיי באַגריסט די, וואָס האָט באַוויזן אַזוי אַרום אַנצומאַנטשען זייער געמיט:

— גוטמאַרגן, סעניאַראַ, — און זיך געשטיקט מיטן נישט אַרויסגע-

בראַכטן צאָרן וואָס האָט זיך געבעטן אַרויסגעשריגן צו ווערן.

— אַ גוטער מאַרגן, יונגע לייט! — איר פאַרטעכל אין די סיצענע בלימעלעך האָט אין אַ נאָווינע געקוקט אויף זיי פון די בולטע היפטן אַראָפּ, געטיטלט פון אירע שטאַלטנע פיס. — איר'ט נעמען אין מויל אַרײַן? איך היט ס'פּייער פאַר אַנערטוועגן.

— פאַר וואָס נישט? מירן עסן, — האָט קאַרמעלאַ אַ ביסל אומדרייסט

געעענטפערט און כמורע זיך צוגעזעצט.

— מיר זענען הונגערדיק! — האָט מאַריאַנאַ מודיע געווען.

דער ווי יענער האָבן להוט געקוקט דער פרוי אין די הענט אַרײַן: וואָס וועט זי דערלאַנגען? בשעת-מעשה האָט זיי געאַרט למאי דער „אַל-טער“ באַלעקט זיך שוין פון איר.

אין פאַרויס זענען זיי געווען נישט צופרידן מיט אַלץ וואָס דאָ קלעבט

זיך אָן. ס'איז תמיד פריקע דאָס וואָס ווערט אַנדערש מיט אַ מאָל.

— דער אַלטער פאַרמעסט זיך גאַר האַרב, האָב איך מורא, — האָט

קאַרמעלאַ צוגעברומט דעם ינגערן, ווען פלאַרעסיטאַ האָט זיך אָפּגעקערט

אויף אַ ווילע. — משוגע געוואָרן דער... איך וועל נישט שווינגן, הערסט!

און דו? געקומען ווי אַ גאַסט און אַדיע! — האָט ער אַרײַנגערעדט אינעם

ברודער. — אַ שוועגערן? אַ שוואַרציאַר אים מיט אַזאַ חלום! — אַ ביהווי-

ליקער פון ינגלוויזן אָן האָט ער אויך איצט אַרײַנגעליאַרעמט אין מאַ-

ריאַנאָן: — אַ פאַרדאָסטער מוח ביי אים. אַ נקבה אין שטוב אַרײַן ט'אים זיך

פאַרגלוסט. ער'ט זי פאַרגאווערן און זי'ט אַנטלויפן. אַזאַ האַלט זיך נישט
אויף אַן אַרט. זי וועט אַ שפּיטן טאָן, די צאַצקע, און אַוועק!

— האָן האַאַאַ, — לאַכט דער צווייטער. — ער דערבאַרעמט זיך דאָך
אויפן „קינד“. ר'וויל אים דווקא חתונה מאַכן. אַ ווילער תירוץ, כילעבן.
אַפן טאָן דאָס שעמט ער זיך, דער אַלטער.

— שעמט זיך, צי נישט. אויב ר'וויל — זאָל ער אַרויס צו איר אין אַ
פינצטערן ווינקל ווי אַ קאַטער, אַבער נישט אַרנינפירן זי אַהער, — טענהט
שוין מאַריאַנאַ אַ צעקאַכטער. באמת: אַן ענגשאַפט בני אונדז, און אַזעלכע
מאַכט פול אומעטום. ס'אַ פאַווע מיט קליגע קאַליריקע פליגל און אַ כיטרע
הערצל. קיין גוטס וועט נישט אַרויסקומען דערפון, סעניאָר!

אויסגעטומלט זיך ביידע אין די רגעס ווען „זי“ האָט זיך ערגעץ גע-
פאַרעט פאַר זייער טוועגן; „זעסט?“ באַהאַלטענערהייט האָבן זיי זיך געקניפט
אין גראָבן פלייש ווען סעניאָראַ פלאַראַ, די בפירוש צוגעפוצטע, האָט זיך
צוריקגעקערט. די „צונויפגעשלאָגענע קעפּ“ האָבן זיך געצונדן אויך ווען
זי'ט עפעס געפרעגט אַדער זיך געבויגן איבערן קליינעם טיש.
— געשמאַק די קאַקאַאַ?

„קאַקאַאַ... אַ פריצישע צויג וויל דאָס זען!!“ — האָבן די ברידערלעך

נישט אויפגעהערט צו ברענען אויף איר.

— אַ דאַנק, זייער גוט, — קען באמת נישט נישט נתפעל ווערן דער
האַרטנעקיקער קאַרמעלאַ פון דעם פּינעם טרונק וואָס דאָס שטיק ווייבל
האַט צודערלאַנגט. אים האָט אַבער נישט אַפגעלאָזט דער פאַרדראַס הלמאַי
זי וויל זיך שוין אַננקויפן אין גינציקייט.

„זי פאַרשטייט דען נישט, די טמאה, אַז נישט דאָ איז איר אַרט!
אַ הינטישע צורה דער... אַרנינגעפירט אַזעלכע. וואַרט, וואַרט — האָט מאַ-
ריאַנאַ זיך שטיל צעוואַרטשעט — וועסט שוין דערשפירן, דו נכפהינצעו!“
טאַקע אַפגעגעסן, געטרונקען, אַבער בגוואַלד געפעלט זיי נישט דער
אַננפיר וואָס י ע נ ע ווילן דאָ אַננשטעלן. אויפגעהויבן זיך באַלד און
פאַרשטומטע פון כעס זענען זיי צוריק אַרנין אין קראַם. ס'געמיט האָט זי זיי
צערודערט: נישט שווינגן! זיך צעקריגן מיטן „אַלטן“? מירן אויסוואַרטן אַ
ריכטיקע מינוט!

און די סעניאָראַ פלאַראַ? ביטערע נעכט זענען געגאַנגען אויף איר.
אין די טעג האָט זי געהאַט זיך אַפצויאָגן פון דער ענגשאַפט אין קליינעם
קעמערל. אַ גאַנצן טאָג איז זי פאַרנומען מיטן אַנקאַרמענען די מאַנס-

לנט. ווידער אין די נעכט האָט מע זי מאַדנע געהיטן און וואָס נאָך פּיננ-
 לעכער — זי אליין האָט געמוזט זיך מער היטן. זי'ט געשפּירט אַזוי,
 גלייך מזוואַלט זי אויסגעשטעלט צערייצט צו ווערן און אַרבינצופאַלן אין
 געשפעט פון פּוילע מזלער: „נאָ, אַט האַסטו!“ אַקוראַט מ'זאַל זי האָבן ווי
 אַ מויז אַרבינגעוואָרפן אין אַן אונטערגעצונדענער שטינג. סאַמע מאַנצבילן
 אַרום, און זי איז דאָ אליין, איינע אליין; די ציין ווערן איר אַליק און אַט
 ברענען זיי ווי שטיקער פּינער. זי איז פּרוי — וואָס טראַכטן פון איר די
 דאָזיקע? זיכער שלאָפן זיי נישט, ווען אַזאַ איז אַנטבלויזט אונטער אַ דינער
 פּלאַכטע. גענוי: ס'איז שאַרף ביי די ע ר ס דער חוש פאַר דער איינ-
 ציקער ז י, וואָס דערנעבן. וועט זי אַנטשלאָפן ווערן, קען מע זי פּלוצעם
 שטעלן פאַר אַן איבערראַשונג. אַלע מאַל איז משוגע דער כוח וואָס וועקט
 זיך אין דרימלענדיקן „וואַלד“, און ס'איז שרעקלעך דער שטורעם פון בלוט
 ביי שיכורים, ווען מ'פאַרשפאַרט פאַר זיי די פּלאַש — פאַר איר מיינט
 עס גורל פון אַ באַשפּיגענער. און אפשר ווינטשן זיי זיך נישט קיין
 צניעות ביי דער פּרוי? ס'איז ניערט אַ שפּיל נאָר פון די וואָס זענען אויפ-
 געהאָדעוועט רק מיט אַננרעדענישן, מיט פּאַלשקייטן. די אַנדערע, דער רוב
 באַגערט בלויז אַ וויב. שפּילן אַ שטייפּע ווי באַקלערט, קען די לנט אַרויס-
 ברענגען פון די כלים, מעגלעך נאָך אַפּשטויסן —

נאַכט איין, נאַכט אויס האָט פּלאַרעסיטאַ זיך געראַנגלט צווישן ווילן
 און אומווילן זיך צו דערנענטערן צו דעם וואָס איז באַשטימט געוואָרן
 פאַר איר מאַן. אַבער דער מאַנצבילשער רייץ צו איר האָט פון אַלע אַנדערע
 געלעגערס געוואַכט איבער דער אַנגעפּיבערטער פינצטערניש, וואָס איז
 ווי אַ לעבעדיקער וואַלקן געהאַנגען האַרט איבער איר צוקאַפּנס. „זאַל
 זי?... און ווי אַ זוי ענטפּערן, אויב אַזאַ, אַן אַנדערער
 וועט זיך דערוועגן?“ אירע אויגן האָבן זיך געקלעפט און זייט זיי אויפ-
 געריסן, געהיט די טשאַטעווענדיקע פינצטערניש. אויפגעשטאַנען איז זי
 יעדן אין דער פּרי מיט אַ פאַרפאַקעט מויל, מיט איבל פון דער פאַר-
 שטיקטער לופט, פּונעם שנאַרכן די לייטס, בעת איר מוח איז צעזעצט גע-
 וואָרן פון טראַכטן; וואָס מיינען די אַ, וועלכע שמייכלען חלשותדיק; ס'קאַסט
 זיי אַ סך דאָס שמייכלען, און זיי קענען דען מער? פון מיטאַמאָליקער ביי-
 טערניש האָט אַפּגעטריפט איר האַרץ. אויף אַזאַ מינ אַנטווישונג האָט זי זיך
 נישט געריכט. דערצו האָט איטלעכנס קוק זי דורכגעשטאַכט, נאָר דערווייל
 איז'ס אַזוי — האָט זי זיך געטרייסט. אַבער אַזוי קען עס נישט בלייבן.

דערווייל טראַגט זיך איבער איר אַ פּלוצלינגע אָנונג פון מענטשישן עיפּוש וואָס וויל זיך אָנוואַלגערן אויף איר. באַשר זי איז אויסגעמוטשעט, האָט זיך נישט פאַרזאָרגט מיט אַן אפּותיקאַ, אַזוי פיל אויגן טאַפּטשען איבער איר, אַזוי פיל אינגעלאַשענע פּייערן דעמפּן אויס זייערע זייערעכצן; יא, אויך שמאַטיקע געלוסטן צילן אויף איר. ווי זשע אַנדערש! זי קאָן אַזעלכענע בעלי תּאוהניקעס נישטיקע, האָבן ליב צו קריכן ווי די אויסגעדייווערטע בוהנעס און האַלטן פאַרדריקט דעם געלטבניטל אין די פּויסטן. כלערליי פייגעלעך צווישן די מאַנצבילן. ווידער די דאָזיקע הויזן-געשליצערטע לייט — וואַקלט זיך שוין איר קלערן — זענען זיי דען אויסגעהוילט פון יע-דער בלוט־שפּאַנונג. פון חשקות צו אַזוינער וואָס איז שטניף אין שריט און לזיערנדיק מיט איר וויבלעכקייט? רעכט, זי וועט זיי האַלטן פון ווינטנס, זײַט זיי אָפּשפּילן די אמתע חתונה. געלאַ-אַסן. זי האָט אַ מאַן, אַן אייגענעם שלימזל, און זי מוז אים זיין געטרע. פאַמעלעך און זי וועט זיך אַננוויקלען אין די פּויערן, אויב זיי ווילן אויף אַן אמת זי בלויז פאַר-דרייען. זאָל זי נאָר אַרײַן מיט ביידע פּיס אין דעם הויז פון די קאַרגע הינט. כאַטש שטאַטישע, שטעקן זיי נאָך אין דער פאַמפּאַ, וויסן נישט פון דאַנעט ביז אַהין. פּלאַראַ וועט שוין אַנצייכענען דעם וועג, זיי וועלן איר שוין נאָכגיין ווי די לאַשעקלעך, זיי וועלן נאָכשפּרינגען.

די פרוי האָט זיך אַליין געמוטיקט מיט איר קלאַמפּערשטער חכמה. אין די פיר יאָרצענדלינג אירע האָט זי עס זיך אַנגעקויפט. איצט האָט זי גענומען אויף זיך צו גיין מיטן „אַלטוואַרג“ אין דעם אַ וועג פון אויספרוּוו; קודם, — האָט זי מיט זיך אַליין אַנגעקנעלט — באַדאַרף מע געשמאַק אַנקאַרמען די אַלטע קאַטערס, וואָס דרייען זיך דרך-אַרצדיק פאַר איר; דערנאָך וועט זי זיי אַנגעוויינען ווי צו פירן זיך. ווייל אַ מענטש מעסט מען אַנדערש ווי זיי מיינען, די געוועלביקעס. פּלאַראַ אינפּעליסע, די שטאַטישע, האָט זיך אַנגעשמועסט אַז מיט איר שטייגער דאָ האָט זי שוין פאַר זי אַרויסגעבראַכט אַ רעכט מענטשיש פּרצוף, לגבי וועלכן די ברידערלעך שפירן זיך גענוג דערשלאָגן. זי קוקט זיך צו צו זיי, זי זעט שוין אַ פעולה פון איר פירונג צווישן זיי.

דער אמת: די פרוי האָט אַנגעפירט אַז די מאַנצבילן, ווען זיי קומען אַרײַן אין קעמערל, זאָלן אָנהייבן זיך שעמען מיטן אויסטאַן זיך פאַרן שלאָפּניגן; זיי זאָלן זיך צוהערן צו איר פאַרלייענען פון דער צייטונג, וואָס ווערט אויסגעשפּרייט פאַר דער לאַמפּנשײַן. מ'דאַרף אַרײַנפירן רו אין די

אויפדערנאכטן, ווען די קראם איז געשלאסן און אלע פינצטערנישן הויערן פאזע די מויערן פון די פוסטעווענדיקע גאסן, פלארא אינפעליסע האט אויך פאמעלעכקע זיך דערנעענטערט צום מאן וואס איז איר צוגעטיילט געווארן. אַוודאי, זי איז אויף אים מסכים געווען, מחמת מיטן געדאנק האט זי זיך געווענדט צום מארגן פאר וועלכן זי'ט גענומען זיך בייגן, ציטערן, ווי עס ציטערט איעדע פרוי אויפן שיידוועג פון פארבליען.

— א דאגה איר! זאל זיין אן איבערגעשטאנען מיטאג, אבי א זעטיקס! דאס ארט וואס אקערשט דערגרייכט איז געווען צוואגנדיק. באדאכט זיך באזעצט צווישן די בראאכס האט פלארא אינפעליסע ערשט געזוכט רק מנוחה, הגם ס'איז אזא ענגעניש ארום זיי און עס איז פארוואקסן מיט אלט- בחורישן אומקרויט. נו, האט זי לסוף אפגעמאכט ביי זיך אין עקסטער פארצווייפלונג — פריש געבאקן ברויט איז סיי ווי נישט פאר א גע- שרומפענעם מאגן.

17

ווי ארויף-בארג האט זיך געשלעפט די צינט אין דער געגנט פון כואן גאנסאלעס. אינגעהאלטן האט זיך צעוואקלט די רוי אינעם הויז פון די באראכאס. ווי נישט פון דאנעט האט אפגעגעבן דער טומל פון די פאר- הוילענע קריגערייען צווישן די זקנישע בחורים. די מחלוקתן האבן גע- ברענט, א ליאדע ווארט — א פלאם, אבער מ'האט עס אין דרויסן קנאפ גע- שפירט. ווי תמיד האט די קראם גאנצענע טעג גערעשט פון מענטשן. לאנג ציען זיך די טעג אין דעם געוועלב און געקארטשעט אין אויסזען, איינ- טאניק (אפילו אין די זומערוואכן) איז דער קאליר, אויך דער קלאנג פון זייער אפשנין. פלארא אינפעליסע האט זיך נישט געוויזן אין קראם אריין; איר זיין הינטערן ווענטל האט זי אבער געפילט, כאטש ס'האט אויסגעזען ווי זי וואלט פאר אלע, טאקע די זיטיקע, אויסגערוגען געווארן פון צווישן די פינגער. ביי יענע, וואס האבן געזען ווי זי פארשווינדט אויף יענער זייט ברעטערנעם ווענטל, האט זיך שטארק אפגעזחמעט אין זכרון דער אומרויפלאטער פון דער פרויס צעוואקלטע שריט; ס'איז געווען א מין אפן אריינגעבענען זיך אהין מיט אליין פארשטעלטע אויגן. מענטשן גע- דענקען אזוינס: א פרוי האט זיך אריינגעגליטשט צווישן מאנסלענט, טייל האבן אפילו בכיוון אין דרויסן אפגעווארט איר צוריקגיין. אבער אומזיסט. מ'האט זיך נישט דערווארט דער פרויס דערווייטערן זיך פון דארט. ביי אנדערע האט עס צו מאל צוגענומען דעם שלאף פאר א גאנצער נאכט. א,

ס'אַר אַן אומגליק עס גייט אויף די מענטשן וואָס כאַפֿן זיך נעבעך נישט אָן זיי גרייטן פֿאַר זיך אַליין אַ צרה פֿון וואָס ס'עט נישט מעגלעך זײַן זיך אָפצוּוואַשן! נו, צו די מאַנסלײַט פֿון דער שפּאַנקראַם וואָס זענען די אַלע יאָרן פֿאַרלוירן פֿאַרן וויבּערישן מין, איז געקומען אַזאַ האַרט־האַר־ציקע, וועלכע האָט באַוווּיזן מיט אַ מאַל די באַראַכאַס צו פֿאַרשפּינען אין אַן אומגעריכטן קנויל פֿון סודזדיקייט. די מענטשן פֿון שכנות האָבן עס אָפּט איבערגערעדט. בטבע נײַגעריקע אויף אויסטערלישקייטן קענען מענטשן אַזוינס זיך נישט אַרויסשלאָגן פֿון געדאַנק: געזען? ... עפעס נישט גלאַט מיט די ברידערלעך. און די קונים האָבן גיך דערשפּירט דעם שינוי אין דער מאַנצבילשער כּיתה וואָס איז זינט צײַטן אינגעוואַרצלט צווישן זיי: פֿאַרשוּנדלעך וואָס האָבן זיך אַרײַנגעגראַעט אין דעם קאַנט צו גלייך מיט די אַלטע מויערלעך וואָס דער טינק שיילט זיך פֿון זיי. קוקן זיי אין פנים אַרײַן? אַבער דאַס וואָס מ'זעט, לאַזט זיך נישט אָפּפּטרן מיט סתּם אַ וואַרט. ס'האַט צו טאָן מיטן מענטשנס גורל — נישט ווילנדיק ווערט מען אויף אַן אומבאַגרייפּלעכן אופן צו אַליץ אַ מיטשותף. אַוודאי, אָפּגעניצט זענען זיי סײַ ווי און צו באַיונגטקייט איז נישטאַ קיין דרך פֿאַר קיינעמען. נישטאַ קיין הימלישע ניסים הענטיקע דורות, אַבער דאַס וואָס ס'געשעט מיט די קרעמערס לייגט זיך בשום אופן נישט אויפן שכל. ס'איז נישט קיין גאַר גלאַטע זאַך. וואָס ס'איז שטאַרק קענטיק — אַ גלעזל שאַרפּס איז דער תּענוג פֿון די באַראַכאַס. שטילערהייט צווישן זיך האָבן זיי ליב צו זיפֿן פֿון די פּלעשלעך. יעדער פֿאַרגינט זיך אַ גאַנץ פּלעשל. און מ'גיסט אַרײַן אין זיך אַזש די אויגן גייען זיי איבער. אַ ביטערע מאַטע טרינקען זיי אויף אַלעמענס אויגן, אַ צי פּונעם רערל אַפּילו בעתן באַדינען איין קונה און אַן אַנדערן. דער קאַליקעוואַטער לויט איז פֿאַר זיי ס'אייגנטלעכע וויבּ. קאַכן, שנייערן און אויסקערן ס'געוועלב איז אַליץ איינס זײַן געטור־עכץ; ער טראַגט אונטער די ברידער אויך די וודיקע טיי־מאַטע וואָס מאַכט זיי גוט דעם מאַגן. איטלעכנס ראַלע אין קראַם איז באַשטימט פֿון רגילות, טאָ וואָס באַדאַרפֿן זיי מער? — האָט איטלעכער געפרעגט און ערנסט, ממש באַזאָרגט געדרייט מיטן קאַפּ; ס'האַט געהייסן, ס'אַ שאַד די עבר בטלע לײַט וואָס אַ פרעמדע, אַ כּיטרע נקבה איז גרייט זיי משוגע צו מאַכן אויף די אַלטע יאָרן; זיי קענען נאָך בלייבן אָן אַ ביסן ברויט אין מויל אַרײַן.

— די ברידערלעך פֿון קראַם וועלן אויסגעשטעלט ווערן אַזוי אָן זיי

וועלן אונדז נאך פאלן אין קאפ אַרײַן? מיט זיך דען קענען צוקוקן ווי מענטשן קומען אום אויף אונדזערע אויגן. שכנים זענען מיר, צי ווילדע פון וואַלד? געווען אפילו אַזעלכע צווישן די ווייבער וואָס האָבן געהעצט מ'זאל נעמען אַרויסרייכערן די צעלאַזענע פון יענער זײַט קראָם-ווענטל. אָבער די מאַנצבילן האָבן מאַדנע געשמייכלט און געלאָזט דער זאך איר גאַנג: „וואָס, מירן זיך נעמען מישן? ווער בעט אונדז?“

סײַ ווי — די פרוי וואָס האָט זיך אַרײַנגעקראָגן צווישן די ברידער, איז פאַרפאַלן געוואָרן אין זייער קעמערל און זײַט נישט אויפגעהערט צו לאָקן דעם נײַגיר פון די לײַט צו דער קראָם אויפן סומנעם ראַג גאַס. שכנים האָבן דערפון געמאַטלט צווישן זיך.

— זיי דערלויבן זיך שוין, די ברידערלעך! די האַנטן פון האַרץ אוועק-גענומען — קאַרמען אַ פּרעמדן הונגעריקן בויד.

— אַזאַ ברייטע האַנט האָט אַזוינס נישט באַקומען איבער נאַכט. ס'איז עפעס מער, מיט זען! וואָס, אַ דינסט זיך אַרײַנגענומען?

— זיך אַרויפגעאַרבעט צו אַ ביסל שכל, די אייזלען, — האָבן אַנדערע געטענהט. — אפנים, גאַר שטייל איז דער וועג פאַר אַזעלכע, ערשט ווילן זיי זיך אויסמענטשלען!

— כײַ-כײַ, זײַט זיך דען לאַנג קענען האַלטן בײַ זײַ אַזאַ האָט טעות-דיק גערעכנט אַז זײַט מיט מאַנספאַרשוינען צו טאָן, וואָס, אַן עוף באַדאַרף דען נישט קיין טרונק וואָסער? אַן אויסדאַכטעניש פאַר אַזוינער אַז ס'איז עפעס צו דערוואַרטן בײַ אַזעלכענע, גיכער פון אַלץ איז זי אויסן גאַר אַ ירושה פון דער יאַלאָווער חברה.

— זי איז אַ שקאַפע, נישט געפונען קיין קליגערן געדאַנק און לאָזן זיך צו עפעס מער רעכטס?

— זעט אויס אַ געמוטשעטע, אַזעלכע קען אַלץ פאַר ליב נעמען.

— און אפּשר? — האָט ווער געצויגן מיטן אַקסל.

— פאַר אַזעלכע בעק אַ זיווג? סײַדן אַן אויסגעדאַרטן קאַפּ טרעפט

זיך אויך אַ חלום!

— באַהיט זאָל מע ווערן פאַר אַזעלכע בײַשלעפּערס! — זענען שוין

מעיד געניטע צווישן די פרויען. — אַ באַלעבאַסטע? דאָס פאַרשטייט מען.

דאָס איז אַן עסק וואָס אַ פרוי קען אַננפירן בײַ אַזעלכענע. מאַנסלײַט אַליין קענען נישט אויסקומען מיט זיך, סײַדן טומטומס. מוזן זיי האָבן אַ האַנט

וואָס זאל אַלץ אוועקטאָן פאַר זיי. אָבער מער? און די אַלע יאָרן ביי אַהער? — קריכט שוין ביי זיי דער געדאַנק פון האַרטן שטערן אַרויס. און לייט האָבן נישט אויפֿגעהערט חוונקן: — ווו טוען זיי זיך אַהין מיט איר אין דער ענגער נאַכט? האָניק ציט זיך, האָניק שפּרייט זיך אויס אין דער ברייט. דער האָניק איז איבלדיק זיס, כאָטש דער גומען איז ווי פון האַלץ. אַזאַ טעם רופּעט, אַפילו ווען די צונג איז ווי אַ לעדער. עס ווערט דוּשנע, ווען אַ פּרוי פּאַלט אַרײַן צווישן סאַמע זכּרים. ענג! ביי טאַג האַלט זיי נאָך די טאַמבאַנק, די פּאַליצעס מיט סחורה, די נאַכט וואַרפט אַלעמען אַנידער, מכל שכן אַ מאַנצביל וואָס איז אַלע יאָרן אויסגעהוילט פון די אַ טעמים וואָס עס ווייעט אָן דער בייזניץ פון אַ נקבה. אין אמתן, ווו באַ- האַלט אויס דער לאַפעז אַזאַ אוצר וואָס אויסגעפונען נאָך לאַנג-לאַנגן וואַרטן? און סעניאָר קאַרמעלאַ דאָגהט זיך גאַר נישט פאַר דעם אַ מאַיאַנ- טעק? און טשיקאַווע: ווו לייגן זיי טאַקע די דאַמע? שמאַל דאַס קעמערל, שמעלער די בעטלעך אַז ס'זאל זײַן אַרט אויך פאַר אַ ווייב, אַפילו זיי זאָלן שוין דורכקומען צווישן זיך, די צעקוועטשטע ברידערלעך.

— אויך, אויך!

די טעג און נעכט האָבן פון דעסטוועגן נישט אָפּגעשטעלט זייער פאַ- וואַליעדיקן לויף, פּלאַראַ האָט מיט גרויסן געדולד זיך אַרײַנגעפאַסט אין דער ענגשאַפט, אָן אויפהער זיך דערמאַנט: איר מערכה איז אַ פאַרשאַל- טעבע, ווו נאָר געשטעלט אַ טראַט, פּלעגט זי זיך אָפּבריען, געוואַרפן גע- וואַרן פון גורל. יעדע פּרוי באַוועגט זיך צווישן די שאַרפן פון גאַוטשישע מעסערס. אָן אַרעמע איז ממילא נישט קיין אויסנעם. אָבער אויך זיי, די מאַנסלײַט, האָט געדריקט די שפּאַנונג וואָס איז אַנגעשטאַנען מיטן אַרײַב- קומען פון דער... מער איז פּלאַראַ אינפּעליסע דער נאָמען פונעם האָס וואָס האָט אויף אָן אמת ווי אַ ליכטל זיך אַנגעצונדן צווישן זיי. דערצו איז לאַפעז אָפּן אַרויס קעגן אַלע, גלייך זיי וואַלטן געווען פּרעמדע, אַינגע- בעטענע. נאָר דער קוליעמאַן איז אים אַ ברודער, דעמס, מער נישט קיי- נער, — האָבן זיי געפאַרסקעט. אַ גליק וואָס דער כּעס האָט אויסגע- צאַפּלט נאָר אינעם טלײַעדיקן שווינגן, אַנישט וואַלט סוף-סוף געקומען זיי זאָלן זיך וואַרפן מיט די פּויסטן אויפן „אַלטן“. קאַרמעלאַ און מאַריאַנאַ האָבן העפּטיק אויסגעשוויגן זייער צאָרן. לויט, פאַרקערט, איז געזעסן אַ צענומענער, עריט געשפּיגלט זײַן אומגעשטילטן יסורימדיקן געקלאַג אײ- נעם אָפּבילד פון דער פּרוי, וועלכע האָט אים איבעראַניס געפּענטעט ווי

מיט שטריק. מע שטערט אים, האָבן אים געביסן די בלוטן און ער האָט נישט געוואָסט ווי אַזוי דאָס אַרויסצוברענגען. זאָל ער אויפהייבן אַ גוואַלד? מערסטנס האָט זיך פון אים געהערט אַ שלוכצן, ס'האָט אים אָפּט גע-וואָרפן אויפן בעט אַרויף. פּלאַראַ האָט געמוזט אים באַרויַקן: „ס'טוט וויי? נישקשה, ס'זעט פאַרגיין“. אָבער איינציטיק האָט איר אָפּגעשטויסן זיין קאַליקעשאַפּט. פון קלאַמפּערשט מאַמעדיקן רחמנות האָט זי אָנגעסטראַ-יעט איר פנים, געצויגן די רייד וואָס פּלעגן אים אויך מוסרדיק אָנשרייען:

— שאַ, ביסט דאָך נישט אַליין. זעסט נישט?

זיך צו פאַרטומלען פון דער אומגעמיטלעכקייט, וואָס האָט געדריקט אויף איר, האָט פּלאַראַ זיך געוואָרפן אַלץ צו וואַשן, רייניקן; גענומען אויך פּלעטן, לאַטען, איינגעשפּאַרט געלט דער באַלעבאַטישקייט. לאַפען האָט געקוואַלן דערפון, באַגערט עס אונטערצוטראַגן ווי אַ גליקלעכע אָנטפּלע-קונג די אָנגעדראַדלטע ברידער:

— זעסט, און זאָל אייך נעמען דער רוח! איר פאַרשטייט דען וואָס עס איז גוט?

„זיי“ האָט עס קנאַפּ גערירט. קאַרמעלאַ און מאַריאַנאַ האָבן ביז גע-גלאַצט און דער אַלטער האָט ווידער האַסטיק אָפּגעשוויגן: „פּערדישע קעפּ, קענען זיך נישט אים אויף עפעס רעכטס“. ר'האַט געהיט די אפּותיקא זי זאָל אים נישט אויסריבען אונטער די הענט און זיטיק געגלעט דעם גע-קרענקטן לויס:

— האַלט זיך, יינגל! זינען אויגן האָבן געטרערט פון גדולה וואָס ער האָט ענדלעך אויסגענומען; אַנידערגעזעצט די חברה. זאָלן זיי זיך נישט בריקען קעגן דער...

געפעלן געוואָרן, צי נישט — פּלאַראַ אינפעליסע איז דאָך געוואָרן באַלעבאַסטע ביי זיי. און ערשט איז לאַפעזן געקומען אויפן שכל אַז ר'האַט נאַריש געפּטרט זינען יאָרן, געוואָרן אים אַ שאַד וואָס אַזוי פּיל צייט איז אַוועק אַן א י ר . וואָס שאַדט אַז אַזאַ עסט מיט, זי דערפרייט ס'יינגל וואָס איז אַזוי אומגליקלעך. ריכטיק, אַ שאַד, וואָס זיי פאַרשטייען אַזוי ווינציק, אַ שלאַבעריקע זאָך דער שכל. ביז ער קומט, פאַרגייען די יאָרע-לעדן! ווייל אין אמתן האָט ערשט אַצינד אַ גינגאַלדענער חן אויפגעשניט אונטערן בעליק, אָבער „זיי“ זענען נאָך געבליבן בלינד דערויף. מיט פאַרש-שעמעטע ציין האָבן די האַרטנעקיקע צום סוף געמוזט איינזען וואָס לאַפעזן

האָט אַקערשט אינגעזען. אָבער אַ דראַענדיקע אימה פאַר דער פרעמדער האָט אַלץ נישט אויפגעהערט ברענען אין זיי, טליען.
 אמת, אמת, אַ דאַנק דער פרוי וואָס האָט זיך אַריינבאַוויזן אַהער ווי אַ זון־פאַס אַ גלעטנדיקער, איז באַטעמטער געוואָרן ס'געקעכטס אין דער שיסל, אַפילו ליכטיקער די אויפדערנאַכטיקע ענגשאַפט אין דער קלייטי־שער אַפצאַמונג; דער קידער־ווידער איז טאַקע נאָך געווען אַנגענאַדלט צווישן די באַראַכאַס; כאַטש געלאַסן, האָבן זיי זיך כסדר אַנגעטראָטן אויף די הינעראויגן.

— הער נאָר: אויף אַן אמת קלערסטו זי צו לאָזן דאָ? — האָט קאַרמעלאַ אין סאַמע באַוועגונג אינעם קלייט זיך ווידער אַ מאָל פאַר־מאַסטן קעגן עלטסטן, אַרויסרופעריש זיך געשטעלט צו לאַפּעזס אַקסל, געבורטשעט אין זיין אויער אַרײַן — אַ קינדערשפּיל ס'טו אונדו אַנדרייען? זאַלטט אויפהערן, אויב ווילסט נישט מ'זאָל זי —

די אויגן האָבן זיך אים שאַרף גריין געצונדן.

— וועסט אפּשר זי אַרויסטרייבן, אַ שוועגערן, דו!

— וואָס איז זי אונדו, די, די...?! — האָט קאַרמעלאַ שוין געקריצט

מיט די צייַן.

— באַשטייט נישט? — האָט לאַפּעז זיך גענומען שווימען — וועסט זיך נאָך איבערקלערן, יונגער מאַן, — און געוואַלט זיך אַפקערן פון אים מיט פאַראַכטונג. בײַ לאַפּעזן האָבן די באַקן געציטערט און ער'ט צאָרנדיק זיך אַפּגערוקט פון יינגערן אַז ער זאָל אים נישט שפּרינגען אין פנים אַרײַן. ער האָט זיך אַליין נישט געטרויט, דער עלטסטער באַראַכאַ; זיי שטעלן זיך קעגן אים, די גאַאַאַרנישטן! — האַט'ס געצישעט אין אים, פאַריבסן זיך אַליין געצוימט נישט צו דערלאַנגען אַווינעם אין די ציינער אַרײַן.

— חתונה מאַכן וועסטו דעם קוליעמאַן? לאַז עס אַרויס פון זינען, מענטש! — האָט מאַריאַנאַ זיך צערעוועט — ער קען דען, כיע־כיע־עעעעע. — גיפטיק האָט עס זיך צעשפּריצט מיט אַ געלעכטערל, אַ שננדיקס אַזאַ, אַן אַפּקלינגענדיקס ווי בלעך אונטער אַ האַמער. — הערסט, ברו־דער — האָט ער פּרעך צוגעווינקען קאַרמעלאַן — אויף אַ רעכטן אמת וויל ער זיי חתונה מאַכן, דער אַלטער. סעניאָרעס, גרייט זיך טאַנצן!!

אין לאַפּעזן האָט עס אַ קאָך געטאַן: „אַ חוצפה האָט דאָס! וועט ער זיך לאָזן, וועלן זיי אויך אים אַרויסשטויסן פון דאַנעט. אַלט געוואָרן דער

הונט, אַ שוואַכער היטער פון הויז, מעג ער שוין גיין — אַ קאָפּע אים אין הינטערחלק אַרײַן!

— די געמבעס פאַרמאַכט, בעסטיעס! — האָט ער זיך שוין צעשריגן, געשפּריצט פּנער מיט די שוואַרצאַפּלען, און ס'האַבן געציטערט זינע טונקל אַנגעגאַסענע, קנאַכיקע דלאַניעס, באַלייגטע מיט שווערע גראָבע אַדערן. — חתונה האָבן וועט דער? — הערט קאַרמעלאַ נישט אויף סלינען — סנדן דו ווילסט אַלטער, מיר זאָלן זי חתונה מאַכן, די בתולה.

— העזנהיקעס! האַלט די געמבעס, שלעפּערס — און ווילד גע- שטאַכן זיי מיט די איבערגעלאַפּענע אויגן: — באַלעבאַטישע שטילקייט זענט איר נישט געווינט אַנצוהאַלטן, געמיינע צורות! און איך זאָג אַנך, פּלאַראַ וועט בלעבן דאָ. זי איז אַ גוטע, ווייזט אויס אַ געשלאַגענע, ווילט איר זי נאָך צושלאַגן? פאַרשאַלטענע אייזלען, — האָט ער זיך אין מיטן דערינען העכער צעשריגן — זי'ט אַנך אַ טובה טאָן, דעם ברוד אַוועקרוימען, דעם לעבלעכן ברודער אַרויסהעלפּן אין נויט, איז קומען זיי מיט דעם שיינעם דאַנק — אַזאַאָ חוצפּה! איר הערט: דעם אַ פעלדו וועט איר נישט אַריבערגיין: אַדער איך פּאַל אַדער איר ווערט צעממית; אַדער זי איז מיט אונדז ביינאַנד, אַדער איך וועל אַנך צעשטויבן און — צום טיטול מיט אַלעמדיג!

ער האָט זיך פאַרמאַסטן. לאַפּעז באַראַכאַ איז געווען שטאַרק באַליי- דיקט אויף די ברידער: — אים זיך אַנטקעגנשטעלן? ס'האַט אים גע- געסן דער כעס און יענע האָבן פנים אל פנים מיט אים, דעם אַפּוטרופּוס, נישט אויף קאַטאַוועס, זיך דערשראַקן פאַרן אמת וואָס איז דאָס מאַל האַרט ווי אַ שטיין. זי איז טאַקע אַ ניצלעכע האַנט, אַן אַרזיסהעלף, ר'איז אפשר נישט אין גאַנצן משוגע, דער משוגע געוואַרענער לאַפּעז...

די ווידערשפּעניקע האָט ווי אַ ברי אַרומגעכאַפט די אויסניכטערנדיקע מורא אַנצווערן דאָס וואָס זינט יאָרן מיט געדולד, מיט אומקלאַרן האַפּן אַנ- געקליבן; אַלץ, אַלץ, אין וואָס עס איז זייער גאַנצער כוח. אונטער לאַפּעזס אַפּטן געטומל פון וועגן דער נקבה און קאַליקעוואַטן ברודער, האָבן די אומ- צופרידענע פּלוצלינג דערשפּירט אַז ס'איז נישטאָ קיין מאַכט איבערן אַלטנס ווילן, טאַקע דער עלטסטער האָט זיי אַרײַנגעפירט אין הויז פון זאַטקייט, אַבער ער וויל אַלץ דערווערן מיט דעם שטיק ברויט, וואָס וועלן זיי אַנהייבן, אויב...? ערשט האָבן זיי דאָס באַנומען, ניין, זיי זעען עס אַלע מאַל, מחמת ס'איז אוממעגלעך צו פאַרגעסן וואָס שוין ביטער איבערגעלעבט: דער עלנט איז טויזנטפּיסיק, ער יאָגט זיך נאָכן מענטש, ביז ער פּאַלט. אומגליקלעכע

וואָלגערן זיך שטענדיק אין אַנגסטן, קענען נישט אַנטריינען פון די צרות וואָס וואַרפן זיך אויף זיי. און פאַוואַליע האָבן די קריגערס זיך צוריקגע-צויגן; גלייכער נישט אַנצורייסן מיט אים. זאָל ער, דער אַלטער, דער עיקרשט איז מנוחה. אזוי, ביסלעכווייז, האָבן די ווידערשפעניקע זיך צוגע-וווינט צו דער פרוי, צו אירע פירעכצן, זיך צוגעהאַרטט ווי צו אַ וואַנטזיי-גער צו אירע געמעסיקטע טריט, אַפילו זיך פאַרהאַלטן אַנטקעגן איר ברעק-לענדיקער שטייב: „סעניאַרעס, ס'מיטאַג איז גרייט. מאַנצבילן, צייט צו גע-דענקען אַז ס'איז נייטיק אַ ביסעלע רוי“ — ווייזט אויס, אויך זי איז ווי אַ פיש אין וואַסער אָפגעשטאַנען אין איר אינעווייניקדיקן געראַנגל מיט זיך אַליין: „אָוועק פון דעם בינטל אַלטוואַרג אַדער נאָך איבערוואַרטן?“ טוענען מיד געוואָרן די אַ און זייט אַליין אויך זיך גערופן צו באַדענקען.

די שטיליקייט וואָס אַינגעגליוווערט אינעם אַרום, האָט ווי זאַמדשיכטן זיך אַראַפגעלייגט אין אַנגעזיכט פון די טעג וואָס שפאַרן אַזוי, גלויבן זיי וואַלטן אַהערגעשפאַנט פון די קאַלעמוטנע ווינטן. די לייט פון דער אָפגע-לעגענער געגנט זענען געשטאַנען פאַרטעמפט אַנטקעגן דעם וואָס פאַרהיילט פאַרן מענטשישן שכל די סודות פונעם מיסטעריעזן לייכט ווי פון דער אַנטרעטנדיקער לויערנדיקער פינצטערניש. צוגעקוקט זיך צו די אומאויפ-הערלעכע תרעומות פון די באַראַכאַס צו איינאַנדער, האָט די פרוי אין פאַר-באָרגענער ציטערניש, אין שפאַנג געהיט די אייגענע שריט: קאַרמעלאַן, דעם שאַרפטן פון די ברידער צווישן וועלכע זי מוז הייזן איז זי אַנטקעגן געקומען מיט אויסגעזוכטע איידלקייטן. „דערלויבט, שוואַגער; לייבניקער, טוט אַ טובה.“ און דאָך האָט זי וויבליעך געשטעלט אַ מחיצה צווישן זיך, דער שטאַטישער, און די דאַרפסלייט, וואָס קענען — וועדליק איר — ווערן בלינד אַזוי אַז אין צערייצטיקייט זענען זיי קאַפאַבל אומגעריכט זיך צו וואַרפן דורכבייסן די דראַטן פון קאַראַל, אַינשליידערן די צוים וואָס זונדערט אַפ דאָס שוואַכע היימווינקל פונעם מידבר. „נישט צולאַזן נאַענט צו זיך“, איז ביי איר געוואָרן אַ כלל וואָס זייט קוים געקענט אַינשהאַלטן פון וועגן דעם כבוד פון פלאַראַ אינפעליסע. אין זייער בנייזן האָט זי זיך געהאַלטן קאַלט אויך מיטן אייגענעם מאַן. ס'איז קאַפריז דער מידבר אין זיין ווילדקייט, ווייסט זי, דאָס מינדסטע וואַלקנדל באַהאַלט אין זיך דעם אַנאָג פון אַ וויכער, געלאַסן, געלאַסן און זייט טריטווייז זיך אַינגעקויפט אין היימישקייט צווישן די פאַרוואַנעטע מאַנצבילן.

פאַמעלעך, און פלאַראַ אינפעליסע האָט אַנגעהויבן שלאָפן אין די נעכט.

אמת, אמת. —האָבן שוין אַלע באַראַכאַס דאָס אַננגעזען— די אַ מאַכט
 היימלעכער אין הויז, כאַטש שטורעם איז מיטגעקומען מיט איר. ס'איז
 אויך וואָר, עס פאַרדריסט נאָך אויף דעם וואָס האָט דערפירט דערצו אָן
 די דאָזיקע זאָל פאַרבאַרגענעהייט עלול זיין צו צעשטערן זייער פריד. ווער
 ווייסט, אויב זיי וואַלטן נישט געשריגן, צו וואָס אַזאַ וואַלט דערפירט.
 נאָך אַצינד בייסט זי זיך פינצטער אַרײַן ווי אַ טכױר אין לעבעדיקן
 שטאַל. נאָך נישט אין גאַנצן האָט זיך געלייגט דאָס אומוועטער. אַ מינדסט
 ווינטל קען אויפברענגען אַ פלאַם. סוף־סוף איז צווישן די ברידער מער נישט
 געווען קיין שלום. בײַ אַלע אירע וויכערישע קלוגשאַפטן איז פלאַראַ זיי
 געבליבן אַ שפּאַן אין אויג. אויך די גדולה פון דעם קאַליקע, וואָס לאַפען
 האָט אים חתונה געמאַכט, האָט זיי שטאַרק געאַרט, קאַרמעלאַן און מאַ־
 ריאַנאַן.

— אַ ווייב באַדאַרפט, דער אומזיסטער פרעסער!

— געקומען קלאַמפערשט צו אים, מיינען מיינט זי עפעס אַנדערש.
 — האָבן זיי, טיף צערודערטע, זיך נאָך איבערגעווינקען. ס'איז בײַ זיי
 געבליבן צו קוקן אויף די הענט פון דער, וואָס איז בײַ זיי געבליבן אַ
 פרעמדע. די מורא אָן מ'זאָל בײַ זיי נישט עפעס צוגנבענען האָט פון די
 בחורישע לײַט אַרויסגעיעלהט מיט שנאה צום קאַליקעוואַטן ברודער.
 — קלאַמפערשט קוקט זי אויף אים (האָבן זיי נישט אויפגעהערט
 צו צישען), אָבער זע: אַ מגושמדיקער אַנגעמלאַכהטער אַקס שטייט ער
 און ער לאַזט זיך נישט פאַרשפּאַנען. ווינציק וואָס מ'האַט זיך אַלע יאָרן
 געדאָהט פאַר אים, געהאַדעוועט ר'זאָל זיך פאַשען דעם הינטן, האָט דער
 קוליעמאַן געמוזט נאָך אַזעלכע אונדז אַרײַנפירן.

דאָך, לאַפעזן האָט זי אויך אַנגעליכטיקט, די פרוי, און אַנגע־
 בראַכט אויף אים אַ זיסן אומר. ניין, ער האָט נישט געגלוסט צו דער פרוי.
 עס איז געווען די פאַרליבע פונעם אויסגעשפילטן מאַן וואָס טראַגט צו דער
 זי די אַננגעקוואַרטע זייעה פון פאַרקלונגענעם אייגענעם אַמאָל. געזען
 פלאַראַן, האָט דעם עלטסטן באַראַכאַ געפרייט דאָס האַרץ, כאַטש לאָז זיך
 פון אים קושן. עס צעשפילט זיך זיין אויפגעלעבטער חשק צו אַרומ־
 אַרעמען זי און דריקן זיך צו איר. לאַפעזס פיס האָבן זיך פאַר אַ גאַווינע
 געטראַגן לײַכט, לײַכט, די פיס וואָס אַזוי שטאַרק אויסגעפרוווט אין
 דינסט פאַר די קונים: „נאָר אַ רגעלע, שוין גיב איך.“ אַ יונגע מינע איז
 אַרויף אויף זיין פאַרטריקנטן פנים.

ביסלעכוויז איז די פרוי דאך אַרײַנגעוואַקסן אין אַפּגעגרענעצטן חלל און צווישן די ברידער האָט זיך לסוף אײַנגעשטעלט אַ לפנימדיקער פּריון — בײַנאַנד מיט איר, פּלאַראַן.

זי איז יאָקאַש געשלאָפּן אין דער ענגשאַפּט. לאַפּעז האָט זיך נאָך מער אַראַפּגערוקט אין דער עלטער אַרײַן, אָבער נישט אויפּגעהערט שעפּן תּענוג פּון דער פּרוי: „א באַטעמטע באַלעבאַסטע“ און בשום אופּן נישט געוואַלט זיך לײַגן אין בעטל וואָס זי האָט אים צוגעגרייט פּאַר אַ גע־לעגער. „אַ דאַנק, אַ דאַנק.“ זיך אַפּגעזאָגט פּון די מעגלעכע גוטסן, רײַהאַט רק „אַפּגעדריקט“ דעם דיל. זאָלן זיי געניסן, דאָס פּאַרפּאַלק, — האָט ער שוין אײַנגעטענהט מיט זיך. אין די גאַר קילע נעכט האָט ער אויף דער ערד, אַ צונויפּגעקנוילטער באַרג זיקנה, זיך איבערגעוועקט פּון חלומות, וואָס מחמת די שוואַכע פּאַסטריגעס וואָס האָבן זיי צונויפּגעהאַלטן, צו מאַל אָנגעליכטיקט, פּלעגן זיי ווי אַ טומאַן זיך האַסטיק איבעררײַסן, געלאָזן אים זיך צאַפּלען ווי אַ שווימער אין מיטן אומגעריכט צעברויזטע כוואַליעס. איבערגעוועקט אַלעמען מיט אַ פּלוצלינגן געשרײַ, פּלעגן קאַר־מעלאַ מיט מאַריאַנאַן אָפּברטשען און באלד ווידער זיך געוואַרפּן מיט געפּניף צו די ברעגעס פּון בלינדן אומענד. לויט, פּאַרקערט, האָט געוואַכט איבערן יאָ־דרימל, נישט־דרימל פּון דער, אויף וועלכער מײַהאַט געזאָגט אַז זי איז זײַנע.

אין דערוואַכטיקייט פּון די אײַגענע בלוטן איז פּלאַראַ דאָס ווייב אויפּגעלעגן מיט קלאַרע אויגן און געשפּירט ווי איר האַרץ זינקט אין אַן איבל וואָס בלעזלט זיך מוטנע. טיף אין זיך האָט זי באַנומען ס׳אויפּגיין פּון אַ שנאה צו דעם וואָס איז איר געגעבן געוואָרן ווי אַ מאַן; לויט מיט דער באַמבע.

דאָס שפּאַטישע לידל פּון די קינדער האָט אין איר אויפּגעפּראַלט אַפּילו אין מיטן נאַכט, אָבער קילער חשבון האָט זי געצאַמט. פּלאַראַ איב־פעליסע האָט אונטערן שלביער פּון זאַרג פּאַר די טעג וואָס קומען, ווידער אײַנגעהאַלטן צו זיך נײַטיקן דרך ארץ און נישט פּאַרגעסן דעם מאַנצבילשן נײַגיר פּון דעם אַרום.

יאָ, אין שטח פּון אומאַפּטרעטלעכן טראַכטן האָט די צײַט געוואַרפּן אַקעגן די באַראַכאַס שווערע קלאַפּטערס פינצטערניש.
עס איז מער נישט געווען רײַק אין הויז פּון די געוועלביניקעס.

פלאראָ האָט נאָך אַלץ געהייסן די צרה וואָס איז אַרײַן צו זײ. קאַרמעלאָ מיט מאַריאַנאַן האָבן „צונויפגעשלאָגן די קעפּ“ אין שװאַה צו די ברידער וואָס האָבן געזוכט אַן אַנשפּאַר אָן דער פּרוי. מסתמא ווײַל אַזאַ איז קײנעם פון זײ נישט באַשערט געווען אַ לעבן לאַנג. זאַלן ערשט אײגענע זיך רײצן מיט זײ?

— דו ווײסט דאָס מעשהלע פון בוים וואָס זײנע צווינגן האָבן זיך צעקריגט? נישט גוט אַז מ׳באַדאַרף זיך אַפּרײסן ווי יענער צווינג. אַוועק־גיין אין דער פרעמד, — איז מאַריאַנאַ אין אײנעם אַ טאַג געוואָרן טרוי־עריק. — אין אַזאַ מערכה איז באַשערט נאָר דאַרעניש. דאָך איז ווידער דערגאַנגען צו געשרײען, נאָר די חרפה פאַר די קוּנים, די בושה פאַר דער אײגענער אַלטקײט האָט פאַרשפּאַרט די העלדזער. פון דעסטוועגן האָט עס נישט אויפגעהערט צו קאַכן און זידן.

אין באַזאַכטע זונטיקדיקע פאַרמיטאַגן, די גאַסן ליגן אין שלעפּעריקער שטילקײט, פלעגן די באַליידיקטע ברידער זיך דורכגיין בײנאַנד, שווינגן־דיק געמאַסטן די טרײט. אָבער אײטלעך מאַל האָט זיך פון זײ אַרויסגעריסן אײנס און ס׳זעלביקע:

— אַן אויסגעדייווערטער, און אַ נקבה האָט אים פאַרשמעקט!

— מיך וויל ער שללעצן מיט זײן גוטס פאַרן ברודער, דער תרח! באַנעמסט דאָס שפּיצל?

דער עיקר האָבן זײ זיך געכעסט אויף לאַפּעזן, לויסן ווינציקער געדענקט בשעת הדחק; אויף דער פּרוי איז זײ געווען אַ רחמנות; אַ מוּזן זוכט זיך אַ יאַמע! זי איז נישט אין גאַנצן שולדיק, מ׳האַט זי אַרײנגע־שלעפט, ברודערקע. אַזעלכע וואָלט נישט דערוועגט זיך צו טשעפן צו באַשיידענע לײט.

— ס׳זועט נישט גוט זײן אַזוי, — האָט קאַרמעלאָ זיך דערצונדן און גענומען אַרײנליאַרעמען אײנעם ברודער. פאַרצערט פון דער הורמע יאַרן וואָס געהאַט הינטער זיך, האָבן די ביידע אָקערשט ערנסט דערשפּירט ס׳ציטערן פון זײערע קני. מאַריאַנאַס פנים האָט געצוקט: — זײט ברענגען אומגליק אויף אונדז, די... מ׳טאַר נישט זעראַלאָזן, העזעלעערססט! זי קריכט אַרײן ווי אַ שלענגל אין עפל.

דער זוניקער אַרום האָט פּולמויליק אויסגעצויגן דאָס צאַרנדיקע רעווען פון דער וואַרענונג. ברודער האָט געטריי זיך געשטעלט פאַר ברודער, צעקאַכט געקוקט זיך אין די אויגן אַרײן:

— די נקבה וועט אַרויסטראַגן די קראַם! אַזאַ מוז גנבענען. אַז וועסט זיך אַרומזען, וועט שוין זיין צו שפעט. בני אויסגעדראַשענע שטרויען וועלן מיר בלייבן, מענטש! צו אַן אַנדערן וועט זי עס ברענגען, גע-דעע-נננק. די טאַג-ליכטיקייט האָט זיך צוגעניגט צו די אויפגעבראַכטע, גע-שפעט פון זיי; קאַרמעלאַס געוונקענע קול האָט לוסף אויף קאַלט אַפגעגאַסן זיין באַגלייטער:

— טיפש, האָסט עס דען נישט באַלד געוואָסט? צו אַ קאַליקע וועט ציען אַזעלכענער? שפיציק איז דער תירוץ פון אַזאַ וואָס גייט אויף אַ נאַר מיט אַן אַנגעשימלטן חשק.

אַהיים געאַנגען, האָט שאַרפע שטוינונג זיי נאַכגעקוקט פונעם דרימלענדיקן דרויסן.

*

. . . אין דער היים, צווישן די צעקריגטע מאַנצבילן, האָט די פרוי זיך דורכגעטראַגן מיט אַראַפגעלאָזענע אַקסלען, דעם מוח ערגעץ אַנגע-גראַבן אין פאַרביסענעם שווינגן. זי הערט נישט, זי זעט נישט; פלאַראַ איז גלייך גוט צו אַלעמען און זי איז פליכטיק געטרונע דעם הויז. עלעהיי אַ משרת, נישט ווי סתם אַ דינסט וואָס מ'דינגט, נאַר אַ משרת צווישן אייגענע אויסגעפונען, אַ פאַראַרעמטע, ס'איז מיט איר אַזוי געשען, ווייל פלאַראַ אינפעליסע האָט געלעכצט צו האַבן אַ היים, געווען מיד צו זיין אויסגעשטעלט רק אויף דער פרעמד. זי מוז איבערהאַרן אַט דעם רעגנ-שטורעם, — האָט זי אַפגעמאַכט בני זיך אין אַנבליק פון די אַנאויפהע-ריקע קריגערייען צווישן דעם זכרישן אַלטוואַרג אין פאַרדומפעצטן הויז פון ראַג כוואַן גאַנסאַלעס —

און זי'ט זיך דורכגעהאַרבעט.

די פרוי האָט געקאַכט גרויסע טעפ אַנזינדענישן, גערייניקט קווי-טיקע וועש און געוואַרט לייטזעליקייט אין אַ בליק, אין אַ וואַרט פון די וואָס האַבן, ווי ס'האָט זיך אַ מאַל אויסגעדוכט, געזאָלט ווערן איר היימיש. — אַ שטוב ווי אַ דאַרן, — האָט די פרוי דורכגעזיפט איר פילן צו די וואָס רינגלען זי אַרום, בלאַזן אויף איר קאַלטן ווינט וואָס ברייט אַ באַשערטיקייט אַ שווערע, — און אַפגעאַטעמט אין סוף-סופיקער פאַר-וויסטקייט. יאָרן שפאַנען איבערן נאַקן, און זיי שלעפן מיט. אַט אַ איז שוין אַ געמויזעכץ, תהום.

ווינטער-אַריין האָט פלאַראַ אינפעליסע זיך שוין געראַנגלט פאַר אַן

אָנשטרענג נישט צו זיין צוגעבונדן נאָר צום עול פון געבן אָנצועסן דער חברות אַכלערס, צו זיין אין יאָך פון דער קלייט וואָס פליעסקעט זיך אַריבער דער מחיצה אין אַ געגיי, ברעכט זיך אַריבער טאָגטעגלעך אי-בער איר שאַרבן. ענדלעך האָט זי זיך געכאַפּט: ס'איז געווען אירער אַ פאַלשער חשבון! זי איז נאָך אַלץ אויסגעשטעלט צו זוכן אַ טראָפּן ליכט, ווייל די יאָרן טונקלען, לאָזן זיך אַראָפּ-באַרג. נשער צווייפל האָט צע-גריזשעט די פרוי וואָס דער גורל וואַרפט זי אַהין און אַהער.

פלאַראַ אינפעליסע האָט געהאַט פאַראיבל אויף זיך: צו לאַנג זיך פאַרלאָזט... אָפגעלענקט פון איר ייאוש האָט נאָר די פלוצלינגע עקשנות פון לאַפּעזן. אין מיטן אומהיימלעכן אַוונטלעכן שווינגן וואָס זיך אַנומלט געשטעלט אין קאַמער, האָט דער עלטסטער אומגעריכט זיך צעשריגן אי-בער די אַרומזיצנדיקע:

— זיי אַט די וועט ער פּרעגן דעות?! — און געטשטלט מיט אַ צי-טערנדיקער האַנט און זינע פיבערנדיקע אויגן זענען געשפרונגען איבערן געפעלבלטן פנים, אַט אַ זענען זיי געשווומען — איך וועל פירן! ווי זאַמד וועל איך אַלץ צעשטויבן. ריכטיק, די שלאַנג קען נישט אַנדערש! פאַר גוטס ענטפּערט זי מיט גיפּט. ער'ט געשריגן, זיך געוואַרפן.

קיינער האָט נישט דערוועגט זיך אָפצורופן. דעם אַלטנס זידעניש איז געבליבן פאַרקלעמט, מאַנען אין דערשטוינטן אַרום; זיך דערשראָקן די ברידער אין אייגענער פאַרלוירנקייט און די פרוי, די געדולדיקע צוקור-קערן, האָט מער נישט געטראַכט זינט יענעם אויפדערנאַכט דאָס קווענק-לענדיקע טראַכטן צו גיין אַנדערשוו זוכן פאַר זיך אַ ווינקל פאַרן מידן קאַפּ. דער אַלטער האָט דעמאָלט לאַנג געפליקט פאַסן פון דער נאַכט.

— גע-העע-ע-ע-ערט? איך זאָג, איי-י-יך, — און געזעצט זיך מיט דער פויסט אין ברוסט אַריין. זינט דעמאָלט איז פלאַראַ געוואָרן זיכערער מיט איר שפּאַן ערד אויף דעם ראָג. כוּאַן גאַנסאַלעס. זי איז געבליבן אייגן אין הויז מיט די וואָס זענען בננאַנד געווען צונויפגעשמידט פון גורל, אַ רעזיגנירטע האָט זי אייגנס שוין געטראָגן די געשלאַנגקייט און איר מינע, איר טראַט האָט גערעדט: נאַט אַנך אין גאַנצן מ'יך. טוט זוי איר פאַרשטייט. זעט, איך האָב נישט וואָהין צו גיין.

טעג דורכאַנאַנד איז נאָך דעם צווישן דעם געזעמל אַרומגעגאַנגען אַ דריקנדיק שווינגן. אַבער אַזוי האָט עס נישט געקענט לענגער אָנהאַלטן. איטלעכער האָט עס געפילט, אַנישט וואָלט געקומען צו אַ נשעם אויסבראָך

פון פאַראיבל, וואָס האָט ביז איצט נישט קיין נאַמען. דאָס דאָזיקע אומווע-
טער איז לסוף אַוועק מיט פּאַוואַליעדיקע מינעס, מיט פּאַרגעבנדיקע
בליקן, אַ פּאַרעווע וואָרט. אַ שווערקייט ווי פון אַ נאַרוואַס אויסגערונע-
נעם טשאַד איז דאָך געבליבן. שפּעטער האָט זי, די פּרוי וואָס האָט אַהער
אַרזנפּאַרבלאַנדזשעט, שוין דרייטער אַרויסגעשליכט צו זיי, ווי אַן
אייגענע זיך געוויזן, זיי געדינט הימישלעך, די באַראַכאַס. ס'האָט אויס-
געזען — זיי האָבן שוין זיך מיישב געווען, אונטערגעגעבן זיך לאַפּעזן,
דעם, וואָס האָט צום מערסטן זיך צעליאַרעמט אין דער אַרומיקער אַנט-
שווינגקייט וואָס טוט נישט מער ווי זי וועבט זיך ווי אַ שווערער געוואַנט
און ער פּוּישט אַן אַן אומעט. — איך וועל אַיך אַנלערנען? — פּלעגט ער
אַרויסשטורעמען, דער אַלטער, — איכ'ל אַיך צעטרענבן אין אַנערע אַמאָ-
ליקע לעכער אַרײַן, איך וועל... פּינלעך זיך געשווימט פון אומבאַהאַלפּע-
נעם כּעס, אויף דעם אַ צאַרן האָט ערשט זיך אַראָפּגעלאָזן אַ נעזער שטויב
פון שטילקייט.

לײַט האָבן אַצינד אויף אַן אמת זיך דערשראָקן: „א פּנים, ר'קען
טרענבן, דער“...

— סעניאַראַ פּלאַראַ, — האָט דערנאָך איינער פון זיי פּאַוואַליע זיך שוין
געפרוּווט מיט סתם אַ וואָרט, הגם ר'האָט נישט געהאַט וואָס צו פּרעגן.
— שוועגערן, — איז אַרויס אויך דער צווייטער און ר'האָט נײַ-
גריק, מיט אויפגעשפיצטע אויערן, נאַכגעשפּירט דעם אַרויסגעלאָזענעם
קלאַנג.

טריטוויזן האָט זיך צעדריוולט די אומאיינגקייט. פּלאַראַ אינפּעליסע
האָט אַזוי אַרום גענומען פּרני היטן איר האַמעטנעם אינדערוואַכן אינעם
אויסטערלישן מאַנצבילשן הויז: טאַקע געהאַרעוועט, גיכער זיך דערנעענ-
טערט צו דעם, צו יענעם מיט אַ פּרעג און אַליין בײַ זיך געמאַנט וואָס זי
מוז זײַן, וואָס זי דאַרף ווערן אויף אַן אמת — דאָס ווייב פון אַזאַ וואָס מוז
איטלעכע מינוט געדענקען אין זײַן מום. ס'איז ריכטיק — האָט זי זיך
שוין געשלאָגן מיט די פּויסטן איבער די אייגענע געהירן, כדי דאָס נישט
אַרויסצולאָזן פון זינען: דער איז אַ קאַליקע אין לײַב, אים גריזשען די
יסורים. לעצטנס שווינגט ער שווערער, ליגט באַנעזאַמעט און קוקט מיט
הינטישע אויגן, אויב זי גייט נישט צו צו אים פּרעגן צי ר'וויל עפעס,
איב ר'באַדאַרף גענייטיקס. יאָ, אויך אין איר האָט זיך דורכגעגראָבן אַ
טיפּער שינוי — ערשט האָט מען אין איר באַוועגן זיך איבער דער קאַמער

געקענט זען אז זי באַמיט זיך אויסצוטאָן פונעם נעפל די דאַיקע וואָס אַז זיי רעדן, שלעפּן זיי אַ צעריסענעם אַטעם מחמת זייער גאַר פאַרשפּעטיקטן אַנקומען, כאַטש זיי זענען נאָך נישט גערן דערין מודה צו זיין. זי פּלאַג-ראַ קען זיך אָבער אויס דערויף, אַט קליבט זי מיט אירע הענט די שטי-קער אַטעם וואָס פּאַלט פון די דאַזיקע. אַ ווי זיי סאַפען, ברעכן זיך אַזן אויף די קנען! אַוודאי, עס איז אַ גראַבן זיך אין וואַרהאַפטיקער פאַרלוו-רנדיקייט, מוזסט עס נעמען אין חשבון, פּלאַראַ אינפעליסע, גענוג געפרוווטע צווישן די פּרויען. און שוין שמועסט זי מיט זיך אַליין אַזוי אַז דער גע-דאַנק צעקלינגט זיך אין איר, הילכט מיט רוגז: — דו, פּלאַרעסיטאַ טייערע, האַסט זיך אַפּגעשטעלט אין אַ הויז פון קראַנקע, אמת, אמת, און אויך מידע מחמת אויסדעריוולטע כוחות, אַראַפּעקייקלטע יאַרן. איז גע-דענק ווי דו האַלטסט!

און זי'ט גענומען באַרעכענען יעדן שריט, געדענקען עס יעדן טאַג. אָבער ערשט דעמאָלט האָט זיך אויך פאַר איר אַנטפּלעקט אַז עס ליכ-טיקט אין אירע אייגענע האַר אַ געדיכטער גראַ, גלייך ער וואָלט אַט אַ אויסגעפּאַלן ווי אַ שניי אַ מענדאַסינער * וואָס ווייעט אַן אַ קעלט אויף די פּויערן די דאַרטיקע, ווען זיי קריכן אויף לאַנג אַרזן אין זייערע ליימענע ראַנטשעס; גראַד דעמאָלט האָט זי דערזען אַז טרוקן קנייטשט זיך איר פנים, כאַטש קאַרמעלאַ און זיין ברודער - חבר האָבן דווקא זיך געכוחט צו פאַרהילן דאָס וואַרטשען וואָס האָט זיך אַרויסגעשטויסן פון זייערע אינגעוויידן. ווי אַן אַקער אין דער פאַרשטייניקטער ערד האָט דאָס גריי-מעניש פון די ווידערשפּעניקע זיך דורכגעגראַבן און אויפן דרויסן אַרויס-געוואַרפן שויפלען כעס. ווידער איז קאַפּויער געקומען דער אַלטגעבאַקע-נער רוגז. ר'האַט אויסגעבראַכן אין אַ זונטיק, ווען שטילקייט וועבט אַרום מיט גראַע טיולן די געגנט פון דער באַוויסטער קראַם.

— הער נאָר, אַלטער: מיינסט אויף אַן אמת מיט דער...?

ביידע האָבן זיך עס נישט געקענט שענקען: גענומען און אַרזינגע-פירט אַהער אַ נקבה. „ווער באַדאַרף היטן אַזעלכע?!“ אַנגעהויבן האָט קאַרמעלאַ. אין דער טענה איז אָבער באלד אַרזינג דער צווייטער, מאַריאַנאַ. — אין מיטן שלאַף אונדו גאַר אַרזינגעפּאַלן! עצע, נישט גוט אַזוי!

* מענדאַסאַ, שטאַט פון דרום-אַרגענטינע, גרענעצט זיך מיט די קאַרדיליערן בערג און געניסט ווינטער פון שניי-שפע, להיפך צום רוב פּראַווינצן פון גרויסן לאַנד.

דער לאַמער וועט נישט אויפהערן צו קריכן צו איר, ער'ט סקאווטשען אין די נעכט מיטן אייזערנעם בעט, נישט לאָזן אַן אויג צומאַכן. נישט קיין טאַג אונדז לאָזן און די נעכט צעשטערן. סע וועט נישט גיין! אוי-אוי-וווו, אַלטער, אויב דו ווילסט דווקא מיט בייזן, דאַרפסט פּרעגן אויך אַנדערע. כוחות האָבן אויך מיר אָפּגעגעבן פאַר אַלץ וואָס אין הויז. מירן נישט לאָזן צעשלעפּן וואָס אָפּגעשפּאַרט. איז האַרץ: מיר באַשטייען אַז זי, די שוועגערין, זאל גיין נאָר צו די ווייבערישע געטועכצן, שטענדיק דאָ. נישט אַנדערש, אַלטער. נאָר דאָ דאַרף זי זיין. אין קלייט אַרײַן זאל זי זיך נישט דערוועגן. אַ באַלעבאַסטע? אַ שיינעם דאַנק איר! אַבער נישט ווייטער! ס'ליבעניש פאַרגינען מיר יעדן, אַבער אויפן לעבן זאָלסטו נישט גיין קיי-נעם, האַמברע. לאַפּעז, ווער נישט פאַרנאַרישט. האַלט אָפּ ס'אויג. פאַר-שטאַנען? שטייסט אַנטקעגן אַ קעלער וווּ ס'ליגט אויך שוועבל.

ער האָט נישט דערזאָגט ס'פּריקרע וואָרט. צוגעגאַנגען נאַענט צום עלטסטן, אַרױפּגעלייגט אַ האַנט אויף זײַן אַקסל, גערעדט געטרײַ צום ברודער דער וואָס איז פאַרזשאַווערט פּון דער עלטער; ר'האַט גערעדט פיבערדיק דער מאַריאַנאַ.

— גלייב, כ'בין גערעכט. נו, באַשטייסט? כ'מייך, ווילסט זיך נישט צעשלאָגן מיט דײַנע לײַבלעכע, ווייל זיי זענען דיר געטרײַער ווי ווער עס איז. זאָג: ביסט מסכים אַז די שוועגערין וועט זיך נישט מישן אין קלייט. ענטפער, מאַנצפאַרשױן, — און בגוואַלד אויפּגעהויבן דעם ברודערס צע-ציטערטע גאַמבע.

— טײַוואַלים, — האָט לאַפּעז שױן טרױעריק אַרױסגעשטאַמלט מיט אַ פּיננדיק בײַקולעכל און בײַ די צודרינגלעכע זיך געבעטן זיי זאָלן נישט באַליידיקן פּלאַרעסיטאַן. — גוט, — האָט ער געזאָגט — וואָס זי איז ערשט נישטאַ. הערסט? מירן גאָר נישט גערעדט, מירן אָפּהיטן דעם שלום מיט איר, — און זיך שטאַרק צעהעשעט.

דאָס געוויין האָט דער אַלטער צעזייעט אין צעווייטקייט פּונעם גליק וואָס פּעדערט זיך אומגעריכט אין זײַן גבול. דערשפּירט אַקערשט די לױטערקייט פּונעם געפּיל אַז שױן לאַנג האָט אין אים זיך געברײַט די אַ גױט, באַשר ער מוז געפּינען אַ שותף פאַרן געדאַנק וואָס אַליין איז ער בלינד, שלאַבעריק; ערשט וואַקסט ער אויס, דער געדאַנק און ר'וואַרעמט: בכּן ס'גוט די פּריינדשאַפט פּון אַן עמעץ וואָס קען זײַן מער ווי איך בין עס אין שטאַנד צו זײַן פאַר זיך גופּא. ס'איז די קינדישע אומבאַהאַלפּן-

קייט, וואָס דערוואַכט ביים מענטש אין זײַן האַרבסט. אַ צער אַזאַ פֿון אומ־קלאַרקייט האָט געשפּאַרט אויף לאַפּעזן וואָס האָט זיך דערשפּירט מורא־דיק פּאַרלירן מחמת דעם געפּיל אַז די צוואַנגנדיקע, די שרעקיקע טרייסט איז געקומען צו שפּעט. ער'ט אַלץ פּאַרשפּעטיקט, לאַפּעז באַראַכאַ, זאָל זשע דער געניסן פֿון דעם טראַף, דער ייִנגסטער. און די טענות צו זיך האָבן געריסן פֿון אים שטיקער: דו ביסט פּאַרשפּילט. אַ צוואַל טרערן האָט ווידער אָנגעשטראַמט.

אַ טויגעוודיקע די פּלאַראַ, — האָט ער באַוועגט אויסגעצויגן די אייגענע ליפּן און פּאַרגעפּילט אַז די אַ וועט באמת פּאַרזיסן אַלעמענס עלטערע יאָרן.

פּאַר די איבערגעלאַפּענע אויגן איז לאַפּעזן געשטאַנען די מינע פֿון פּולער הסכמה מצד די עקשנים, וועלכע ער'ט אַננגענומען. ער האָט אויפ־געלויכטן פֿון דעם נצית. פֿון גדולה וואָס געווענען די ברידער פּאַר זײַן המצאה, האָט דער עלטסטער זיך האַפּערדיק אַ באַוועג געטאַן, אוועקגע־שפּאַנט אַ רגע, זיך אָנגעבויגן ערגעץ, אויפּגעקאַרקעוועט אַ פּלאַש ווייַן און זיך געזעצט אויסטרינקען פּאַרן גוטן מזל פֿון דעם באַראַכאַ־געזינדל. — צו געזונט, יונגע לייַט, און פּאַר לאַנגע גוטע יאָרן, — האָט לאַפּעז געדושאַמדזשעט.

— פּאַרן לאַנגן לעבן פֿון די באַראַכאַס, — האָט זיך אויפּגעשטעלט קאַרמעלאַ וואָס זיך פּאַרמאַסטן מער צו רעדן, אַבער באַלד איבערגעקערט ס'גלאַז אין האַלדז אַרײַן. מער נישט קיין וואַרט געהאַט אין מויל. — פּאַר גליק פֿון לויסן מיט פּלאַרעסיטאַן, — האָט זיך מיטן גלאַז אין האַנט אַ וואַקל געטאַן דער עלטסטער און נאָך אַ מאָל אַ זופּ געטאַן. — צם גליק, — האָבן יענע נאַכגעזאַגט פֿן יוצא וועגן. פּאַר די אויגן האָט זיך גענעפּלט לעשנדיקער זונפּאַרגאַנג.

פּריד האָט ענדלעך זיך אַרײַנגעשטעלט צווישן די ברידער, וואָס אויף די שפּעטערע יאָרן האָבן זיי צעריסן דעם באַנד פֿון אַלטבחורשאַפּט. אַ פּרוי דרייט זיך צווישן זיי. לויסן דעם קאַליקע, וואָס איז באַווייבט גע־וואָרן, איז מער נישט ענג געווען די וועלט, וועלכע האָט אים צעיסורירט. ער האָט שוין נישט געקלאַגט אויף ווייטיקן, און די שוועגערן האָט אויך די זקנהשע בחורים אונטערגעוואַרעמט: אַ ריינעם מאַלצייַט־טיש געגעבן,

אַ פריש העמד געגרייט, ווי אויף גאַלדענע רענדלעך צעביטן מיט זיי אַ וואָרט אויף אַ לאַסקע — אַפט דערלאַנגט די אינגעזאַמלטע ברידערלעך אַ מעשהלע, איבערגעענטפערט און אייגענע קלוגשאַפט וואָס האָט טאַקע נושאַ חן געווען בײַ די לײַט מיט די צעקרישלטע צײַן. און נאָך אַ מעלה האָט זי באַוווּזן, די פרוי — אין קראַם אַרײַן מער זיך נישט געוווּזן. גע- זאָגט איר: „מ'באַדאַרף נישט, פלאַרעסיטאַ“, האָט זי עס אָנגענומען ווי אַ כּישור-צײַכן פון שלום און אים געהיט. די מאַנסלײַט, וואָס זענען מער גראַ געוואָרן, שלאַבעריקער אין טראַט, האָבן ווידער אַליין געשטויבט די טאַמבאַנק, געוואָשן דעם דיל פון געוועלב, געווישט די שוויבנטיר. די פרוי האָט זיך, ווי אין אַ נײַעם שטייגער אירן, געבויגן איבערן מולטער קוײַ- טיקע וועש, געלעגן אויף דער ערד מיט אַ געוויקטער שמאַטע, אָנגע- זאַפט זיך מיט די ריחות פון די טעפּ פלייש. אזוי אַרום האָט זי געוואַכט איבער דער פריד פון הויז באַראַכאַ. זוי פריער האָט די ראַגאווע קראַם זיך געטויכט אין טונקלקייט אַנטקעגן דער שטענדיק גליעדיקער שטילער לאַמפּ און קונים זענען געקומען, קונים זענען געגאַנגען. לאַפעז איז ווי תמיד געשטאַנען גרייט צו דינען — די ווייס געוואָרענע וואַנצעס פאַר- הויבן, דער קיטל אַקסלדיק אָנגעשטיפט ווי ס'שמייכלע וואָס איז שוין געווען שטאַרק מידי:

— רײַז? צוקער? געוויס, כּװעל געבן זײַף אויכעט. מיטן שענסטן

פאַרגעניגן, סעניאָראַ.

אַלץ ווי אַמאַל.

אויך ווי אַמאַל זענען געגאַנגען די טעג, די געגנט איז געשטאַנען אין תּמידן גליווער און אַ געלאַנגווייליקטע אַרויסגעקוקט; וועט די שטאַט, די גרויסע בוענאַס אַנרעס אַ מאַל אָנשפּאַרן אַהער? דער הינקעדיקער טראַמוווי שנענדט זיך נאָך אַרײַן אין דער פאַרשטאַרטקייט פון די גאַסן די אַרויסשטאַטישע וואָס האָבן זיך צו ביסלעך שוין אָנגעמויערט אַנטקעגן דעם קרענקלעכן הימל, וואָס ווערט אַפּטלעך מעוברת מיט אומהיימלעכקייט. אַלץ איז דאָ אַלט, גאַר אַלט.

אַבער אַ נײַס איז דאָך געשען.

מ'ווייסט נישט ווען, מ'ווייס נישט ווי אזוי — פאַר דער טיר פונעם קלייט אויפן ראַג כּוואַן גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעיַ איז מיט אַ מאַל בולד געוואָרן אַ נײַע שילד: „די קראַם פון די פיר ווינטן“. ס'איניציק נײַע וואָס האָט זיך דאָ באַוווּזן זינט יאָרן. מיט די אייביקע קאַלירן פון

געוועלבערשישע שילדן — ברויזן און שוואַרץ און רויט אויפן גרינעם, האָט געשניט די נייע שילד אויפן אָרט פון יענער אָפגעבליאָקעוועטער וואָס איז פלוצלינג פאַרשוונדן פון דער וואַנט אַראָפּ. קונים האָבן עס קנאַפּ באַ מערקט, דורכגייערס האָט עס צו מאַל געחידושט; לאַנג אָפגעשטעלט זיך פאַר איר האָט נאָר איינער, דער שוין געבויגענער לאַפעז. ער פלעגט זיך אַרויסכאַפן אין דרויסן און מיט פאַרדריקטע אינגלעפלעך זיך אַנז געקוקט אין די קרעפטיק-זאַטע קאַלירן פון דער שילדבלעך און דערנאָך אויף אויסנווייניק איבערגעזורט: — די קראָם פון די פיר ווינטן, פון די פיר ווינטן.

ס'גוט! אַ קלוגן מוח דאָס האָט, דער מאַריאַנאַ!
ווי דערגרייכט דאָס געזוכטע, האָט לאַפעז יעדעס מאַל אַ ביסל פאַרטראַכט צוריק אַרנינגעשליכט אין קלייט. אָבער אויף לאַנג האָט נישט געסטניעט דאָס געדולד צו טראַכטן איבערן געשעענעם. ס'שיין, ווי די צייט שפּאַנט פאַרויס, — ט'ער אַ מאַל אַליין זיך צעהשבונט מיטן אייגע-נעם געפיל, וואָס האָט אין אים אויסגעצייטיקט. די יאָרן האָבן אָפגע-שוואַכט זיין ראיה, לויז געמאַכט די געדערעם — בלויז דאָס געדענקען דעם פאַרפלאַסענעם אַמאָל האָט אים נאָך געהאַלטן יונג: — איי אַ קאַפּ דער מאַריאַנאַ! אַלע געווען זיך צעלאָפן ווי די ווינטן אין פעלד, אַ-אַאַלע. ער האָט זיי צונויפגעפירט די באַראַכאַס די צעפלויעגע פון אונטער די קאָרדאָבער הימלען. יא, לאַפעז איז עפעס ווערט געווען אַמאָל, אַ-אַ-מאַאַל!

מיט גענוגטאונג, וואָס האָט געגריבלט אין דער נשמה, איז אויפגע-קומען די דערמאָנונג; זי פאַרקוועטשט אָבער אַ מאַל די ברוסט און זי פניכטלט אָן די אויגן.

אַנגעשטאַנען אַ שטילע רגע, האָט ער פון ס'ניי זיך אַרויסגעקליבן אַ נייגעריקער, דער דאָן לאַפעז, פאַרריסן דעם קאַפּ צו דער שילד, מיט צונויפגעקוועטשטע אויגנדעקלעך געלייענט: „די קראָם פון די פיר ווינטן“ — ערשט איז לאַפעז באַראַכאַ געווען צופרידן מיט זיך, ממש בגילופין ווי פון אַ גוט-גוטן טרונק בראַנדווין. ער האָט זיי אויסמאַנסירט* די ווילדע ווינטן פון דאָן אַנטאַניאַס געביר. שלום וועט זיין אַצינד, מיט פלאַראַ אַינפעליסע וועט פריד הויזן ביי זיי, האַרכסט, שווע-ע-געעעערן?! מיט אַ

* אויסדרעסירט

מאַל האָט ער אַזוי גערעדט צו זיך פֿון באַנומענקייט מיטן אייגענעם לעבנס־
אויפֿטו.

— קכככהי־הי, פֿלאַרעסיטאַ, ביסט אַ מזלדיקע און אַ געראַטענע,
— האָט ער אַנומלט אַ מורמל געטאַן צו דער וואָס איז אים מאַדנע נאָענט
געוואָרן; אָפֿט פֿילט ער זי ממש נעבן זיך, זעט זי מיט ליבלעכקייט. נו,
ס'אָן אמת — ער שפּירט אַקערשט אַ הונגער נאָך אַ גלעט פֿון דער... און
ס'גוט וואָס די שטילע פֿלאַרעסיטאַ האָט אין דעם אויגנבליק דערשפּירט
דעם שמייכל פֿון גליק.

„טײַערער“

אַ ביסל ווינטלעך אין זיך האָט ער פֿאַרנומען איר געשעפטש און
געהאַט ס'געפּיל ווי זי טוליעט זיך צו אים מיט געטרניששאַפט. ער האָט זיך
אַזש פֿאַרגאַנווערט, דער אַלטער, פֿאַרמאַכט די אויגן כדי זי צו זען נעג־
טער, נעענטער.

שששאַ!

מיט די טריט פֿון דער אָפּגעלעגענער געגנט זענען ווינטער גע־
גאַנגען די חדשים און יאָרן, און באַגלנך מיט לאַפעזן האָבן זיך אַראָפֿ־
גערוקט צו דער עלטער אויך זינען ברידער. אַלע זענען זיי שוין אַננגע־
קאַלעכטע אויף אומעטיק־וויס ווי די ראַנטשע־ווענט אין די קאַרדאַבער
בערג. ס'האַט מער נישט געברענט דער אייפער פֿון איינעם קעגן אַנדערן.
שלאַף האָט זיך צו זיי געקלעפט, פֿאַרפּרישעטער דמיון פֿלעגט ווי וואַסער־
זשאַווער אויפֿטויכן פֿאַרן בליק.

פֿולע זיקנה האָט געהויערט פֿאַר לאַפעזס טרויעריקלעכן געדעכעניש:
געווען, געוועענען אַזוי פּיל — אַלטאַ־גראַסיאַ ליגט וואַלדיק־שטע־
טלדיק הויך מיט לופטיקע דעכער, דער טיפּער מאַרק אַבאַסטאַ מעלה־גירחה
פעטע פּליישן, באַגיסט זיך זאַפּטיק מיט זיסע מעלאַנען. דער אַלטער פּעדראַ,
דער גוטער כאַסע ראַפּאַעל און אַלעכאַנדראַ דער קונציקער סטאַליער,
וואַ, וואַאַ, ווי עס קאַציעט זיך די שטאַט! קליינע ווערן גרויס, די גרויסע
זענען וויל, ליב, אַ, ער'ט זיך אויף טשיקאַוועס צוקלנבן אַ קוק טאַן. טײַ־
ערע לייט, זיי וועלן געדענקען לאַפעזן דעם פעאַן*, דעם גוטן מענטש.
ציטעריק צעשפּאַרט לאַפעז די אויגן אויף דער דערמאַנונג פֿון די בוענאַס

* שוואַרצאַרבעטער

אנרעסער לינט, ער הענגט זיך אָן בענקשאַפטלעך אין זיי, קינדיש, שפּירט ליבשאַפט צו די נעכטנס, די פאַרהילטע אין צינטשטויב.

בלויז קונים האָבן לאַפעזן איבערגעוועקט. פון דער קראָם איז ער נישט אָפּגעטראָטן, זי געהיט. גיין ערגעץ־וווּ האָט אים נישט געגלוסט. עפטערס האָט אים אנגעשלעפּערט דאָס טיף אַנטשוויגענע וואָרטן פון די ברידער וואָס הויקערן זיך אַנטקעגן אים. אויך זיי איז באַפאַלן אַ שווערע מידיקייט. דרינזשעט אויף די טיר פון קראָם, עפענען זיך זייערע אויגן, די ליפן גיבן אָן אומקלאָרן פרעפל און אַ קאַפּ פון אַ פרוי בייגט זיך אַרויס פון דערבנייקן קעמערל: „דרימלען נישט די אַלטע?“ אַוודאי דרימלען זיי, זעט זיי. כאַטש אויך אַ געעלטערטע וויל זיי, די פרוי, נישט לאָזן פאַלן די קראָם פון די פיר ווינטן. ווי לאַנג דער מענטש לעבט, חזרט זיי איבער אַ באַיאַרט וואָרט, באַדאַרף ער האָבן צום לעבן. עסן איז אַ מזוּ און אַ העמד איז אַ מזוּ — פויל קוקן זיך איבער די באַראַכאַס ווען פלאַראַ אינפעליסע שטעלט זיך אַוועק ביי דער טאַמבאַנק. זיי טוליען זיך רק אין דרימל, רירן זיך שוואַך פון אַרט. מזוּ זיי, פלאַראַ, אַרויס צום קונה, באַדינען אים. די זקנהשע ברידער שפירן נאַגנדיקע שווערקייט אין לייב נישט צו באַוועלטיקן זיי.

— גוט, גוט טוסטו, — וויגן זיך כמעט מיט אַ מאַל זייערע שטערנס און זיי פילן דאָנקשאַפט צו דער דאָזיקער, און אַ דאַנק שטומען זיי אויס פאַר איר געקעכטס, פאַרן געוואַשענעם העמד וואָס זיי טראָגט צו. אויסגעשווימט זיך דער זכרישער געטומל פון די קרעמערס אויף כוואַן גאַנסאַלעס. זיקנה האָט געלייטזעליקט די משפּחה אונטער דער סטעליע פון די באַראַכאַס און עס האָט גענומען שטיל אַנשלאַפּן די „קראָם פון די פיר ווינטן“, וואָס אין ראַג פון די פאַרגעסענע גאַסן.

די מענטשישע יאָרן טוען אָפּ ס'זייעדיקע: לאַפעזן מיט די ברידער האָבן זיך אויסגעוועפט די כוחות, אָפּגעגוססט יעדער חשק און די קונים האָבן אָנגעהויבן זיך אָפּגעווינען פון דער קראָם. ווייל צו ביסלעך האָט פאַרפעלט פרישע סחורה, ס'האָט זיך געלייגט וויסטער שטויב אויף די פאַליצעס פון דער שפּיזקראָם, אויף די אַנגעוויגענע טאַרבעלעך ריז, צו-

קער און שפינוועבס איז פעט אַנגעוואַקסן אין חלל. זי איז אַנטדרימלט גע-
וואָרן, די קראַם, פּאַוואַליע, פּאַוואַליע.

יאָ, פון דעם מענטשנס סוף איז באַוווסט. ווי אַ געפּל צעדריווולט
זיך דער גוף, דער סוף פונעם מענטשנס טעג רייסט זיך אָפּ ווי פּלוצלינגער
ערב אַוונט. אַזוי האָבן זיך אויסגעלאָזן די יאָרן פון די באַראַכאַס, געעקט
זיך. דערנאָך איז פּלאַראַ אינפעליסע, די אַנגגעבעטענע בני דעם געזינטל
פון די עלנטע ברידער, געבליבן איינע אַליין הויזן אונטערן באַלקן פון
דער אַנטשטומטער קראַם וואָס האָט זיך פּאַרמאַכט פון זיך אַליין. אַקוראַט
ווי די באַראַכאַס האָט אויך זי נישט איבערגעלאָזן אַן עמעץ וואָס זאָל זי
ירשענען. פּאַר אַ צייט איז די קראַם פון די פיר ווינטן נאָך געבליבן מיט
באַדויער אין געדעכעניש בני די הינטערשטאַטישע לייט, וועלכע האָבן
לאַנג געהאַט צו טאָן מיט די קאַרדאַבער פּויערנינגען וואָס האָבן זיך
געהאַט באַגרוטפעסטיקט אין דער שיינער בוענאַס אַנרעס, די וואָס ציט
צו אַלע וואָס זענען ווינט פון איר און סוף כל סוף לאָזט זי זיי איבער אין
עלטערלעכער פּאַרלוינקייט. אַ דערציילט דערנאָך ס'געדעכעניש, גע-
ווען אַמאָל אַזוינע און אַ טרוים זייערער האָט זיך דורכגעטראָגן ווי אַ זון
מערשטערן וואָס גיט אַ לייכט אויף אויפן גרינלעכן הימל און פּאַלט פּלוצ-
לינג אַרײַן אין תּהום פון פינצטערניש, אין דעם חשכות וואָס בלייבט גריי-
זשען ווי אַ קראַט די ערד וואָס איז קאַלט, פּיכט, אומענדלעך נאַכ-
טיש. געווען, געווען, אָבער זיי זענען נישט געוואָרן צו גלניך מיט אַלע
וואָס קענען נישט באַוואַרענען ס'לעבן אויף אייביק. באַראַכאַ האָבן זיי גע-
הייסן; אויף כּוואַן גאַנסאַלעס און גאַרסיאַ דעל רעי האָבן זיי געהויזט אין
סאַמע ראַג, נאָר ווער האָט זיי צו דערמאָנען אַז קיין ירשים האָבן נישט
געצייכנט זייערע נעמען אונטערן שריט פון דער צייט, וואָס קראַמפּט זיך
אונטער שטורעמס פון מענטשישן געאַייל? עלנט שטומט אויס די שטאַט
אַנטקעגן דער אייביקייט, פון וועלכער עס אַנט דער מענטש.

א י נ ה א ל ט :

7	פון א געוועזענער וועלט
9	אויף צומאָרגנס
9	בין איך פראַדל?
15	ב א ר א ק ו
27	איך און מאַטע
43	„דער זיווג“
55	פאַרלוירענע היים
124	ג ר ע נ ע צ י
137	ה א ל א ו ע ש ק ע ס
147	די קראַם פון די פיר ווינמן

ביכער פון יוסף אַקרוטני:

- אונדזער אַרעם ברויט, דערציילונגען, וואַרשע 1936
אָ הויז אויף אַלטשטאָט, ראַמאַן, וואַרשע 1938
אָ בוים אין ווינט, דערציילונגען, וואַרשע 1948
דאָס בוך פון די עלנטע, דערציילונגען, ב. אַירעס, 1952
באַלוטער וועבערס, ראַמאַן, ב. אַירעס, 1953
סוף קאַפּיטל, ראַמאַן, ב. אַירעס, 1956
אונטער ליימענע דעכער, נאָוועלע, ב. אַירעס, 1957
אָ שטיין צוקאַפּנס, נאָוועלע, ב. אַירעס, 1960
וואַרצלען זענען דאַרשטיק, ראַמאַן, ב. אַירעס, 1964
אַרעם גליק, ראַמאַנען, ב. אַירעס, 1966
לאַנג איז דער ווינטער, דערציילונגען, ב. אַירעס, 1970
טויבע טעריטאָריע, נאָוועלע, ב. אַירעס, 1973
די קראָם פון די ווינטן, נאָוועלע, ב. אַירעס, 1974

Este libro se terminó de imprimir en el mes de enero de 1974, en los Talleres Gráficos Julio Kaufman S.R.L., Corrientes 1976, Bs. As.